

El *Compendium Constitucionum Generalium* Cathalonie de Narcís de Sant Dionís

Daniel Álvarez Gómez

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
FACULTAT DE FILOLOGIA
DEPARTAMENT DE FILOLOGIA LLATINA
CURS ACADÈMIC 2014-2015

EL COMPENDIUM CONSTITUCIONVM
GENERALIUM CATHALONIE
DE NARCÍS DE SANT DIONÍS

Tesi per a l'obtenció del grau de Doctor en Filologia Clàssica
que presenta

Daniel Álvarez Gómez

Director: Prof. Dr. Xavier Espluga

Tutor: Prof. Dr. Javier Velaza

Programa de Doctorat: 'Cultures i llengües
del Món Antic i la seva pervivència'

EL COMPENDIUM CONSTITUTIONVM GENERALIVM CATHALONIE DE NARCÍS
DE SANT DIONÍS

Índex	1
Sigles	5
Resum	9
Introducció	11
PART PRIMERA: L'AUTOR I LA SEVA OBRA	
1. Introducció general	19
2. Narcís de Sant Dionís	21
2.1. La família dels Sant Dionís del segle XIV	29
2.2. La família dels Sant Dionís del segle XV	39
2.3. Narcís de Sant Dionís	44
PART SEGONA: ELS PRECEDENTS	
1. La Constitució per a l'arromançament de les lleis de la terra	69
1.1. Context de les Corts de 1412-1413	70
1.2. La Constitució sobre la Compilació (i altres Constitucions aprovades el mateix dia)	73
1.3. L'ambaixada del 6 de desembre	82
1.4. Les tres «idònies» persones finalment escollides	84
1.5. El nomenament dels juristes i l'instigador de la Compilació	88
1.6. Balanç	88
2. L'elaboració de la Compilació	90
2.1. El propòsit de les Corts	90
2.2. El compliment de les disposicions legals de les Corts de 1413	93
2.3. L'elaboració de la Compilació i altres recopilacions de textos legals	95
2.3.1. Període de la Primera comissió (1413-1418)	95
2.3.2. Període de la Segona comissió (1418/1419-1422)	103
2.3.3. Enllestiment dels darrers volums recopilatoris (1422-1428)	106
2.4. Hipòtesis de treball	117

PART TERCERA: L'ESTRUCTURA DEL *COMPENDIUM*

1.	La creació del <i>Compendium</i> i la disposició de la Compilació segons el Codi de Justinià	121
2.	Cronologia relativa del <i>Compendi</i> llatí i del català	122
3.	El propòsit del <i>Compendium</i>	132
4.	L'estructura general del <i>Compendium</i>	133
4.1.	Llibres i disposició de rúbriques	134
4.2.	Contingut de les rúbriques: capítols o paràgrafs i sèrie d'Usatges	142
4.3.	Confecció dels paràgrafs o capítols	144

PART QUARTA: *PROLEGOMENA* DE L'EDICIÓ CRÍTICA

1.	Els testimonis manuscrits	151
1.1.	Descripció dels manuscrits del text llatí	151
1.1.1.	San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. e.ii.13	151
1.1.2.	Sevilla, Biblioteca Colombina, ms. 5-5-31	169
1.1.3.	La Seu d'Urgell, Biblioteca Capitular, ms. 2105	172
1.2.	Descripció dels manuscrits del text català	182
1.2.1.	Barcelona, ACA, Còdex de la Generalitat 1	182
1.2.2.	Barcelona, ACA, Còdex de Sant Miquel de Ripoll 102	183
1.2.3.	San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.11	184
1.2.4.	San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.12	185
1.2.5.	Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.13	186
1.2.6.	Biblioteca de Catalunya, ms. 832	186
1.2.7.	Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic, ms. 158	189
1.2.8.	Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic, ms. 159	189
1.3.	Notícia d'altres volums	190
1.3.1.	L'exemplar de Mieres	190
1.3.2.	L'exemplar d'Antoni Jaume Ça-Pila	191
1.3.3.	L'exemplar del poeta Romeu Llull	191
1.3.4.	L'exemplar hipotètic de Pere Miquel Carbonell	191
1.4.	Filiació dels mss. llatins del <i>Compendium</i>	192

1.4.1.	Els errors del ms. C	193
1.4.2.	Els errors del ms. U	198
1.4.3.	Els errors del ms. E	200
1.4.4.	L'arquetip	202
2.	Criteris d'edició i especificacions relatives als dos Apèndixs	205
2.1.	Criteris d'edició del text llatí	205
2.2.	Criteris de transcripció del text català	206
2.3.	Criteris d'edició de l'Apèndix I	208
2.4.	Aparats crítics dels <i>Compendis</i> llatí i català	208
2.5.	Numeració aplicada als <i>Compendis</i>	209
2.6.	Indicacions sobre les taules de l'Apèndix II	210
PART CINQUENA: EDICIÓ CRÍTICA		213
PART SISENA: APÈNDIXS I ÍNDEX		
1.	Apèndix I (documental)	401
2.	Apèndix II (taules)	465
	Taula I: Sinopsi de les rúbriques	465
	Taula II: Legislació	483
	Taula III: Identificació de legislació	487
	Taula IV: Recull cronològic de la legislació citada	563
Conclusió		631
Bibliografia		637

SIGLES

A	Barcelona, ACA, Generalitat, Còdex 1 [<i>Compendi de les Constitucions de Cathalunya</i> , Narcís de Sant Dionís]
a.	abans
<i>adiec.</i>	<i>adiexit</i>
ap.	Apèndix
ca.	capítol
cc	Capítol de Corts
c.f.	<i>capitulo finali</i>
cf.	<i>confer</i>
CR-10	Barcelona, ACA, Casa Reial, Còdex 10
C	Sevilla, Biblioteca Colombina, ms. 5-5-31
cap.	capítol
col.	columna
<i>del.</i>	<i>deleuit</i>
doc.	document
E	San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. e.ii.13
ed.	edició
G-2	Barcelona, ACA, Generalitat, Còdex 2
G-3	Barcelona, ACA, Generalitat, Còdex 3
ms., mss.	manuscrit, manuscrits
n.	nota
nº	número
p., pp.	pàgina, pàgines
pàg.	pàgina
PT	Pau i Treva
<i>ras.</i>	<i>rasuram</i>

sn°	sense número
<i>sup. lin.</i>	<i>supra lineam</i>
U	La Seu d'Urgell, Biblioteca Capitular, ms. 2105
vid.	vide
VS	Usatge
<>	a l'edició del text indica l'eliminació d'un passatge deturpat o sospitós
<>	al quadre II indica una equivocació en el <i>Compendium</i> .
<	al quadre III indica la procedència d'una Constitució que es trobava citada erròniament.
>	a la identificació de disposicions legals (al text, notes o tercer apartat; i als quadres de l'apèndix) indica la direcció d'una correcció
[]	a l'edició del text indica inclusió d'un passatge o paraula necessaris que, però, els mss. no presenten
*	a l'Apèndix II, Taula III, a les columnes numerals del <i>Compendium</i> o <i>Compendi</i> , indica que la versió llatina o catalana ha aportat un paràgraf que l'altra versió no té.
*	a l'Apèndix II, Taula III, a les columnes no numerals, i a la IV indica errors de citació del <i>Compendium</i> o <i>Compendi</i> .

A mis padres, María del Carmen y José, y a mis abuelos, naturalmente

Resum

A les Corts de Barcelona (1412-1413), que presidiren successivament Ferran I i l'infant Alfons, s'aprovà una Constitució que determinava la recopilació en llatí i en traducció catalana (tret d'algunes excepcions en sentit invers) de la major part del corpus jurídic de Catalunya. L'ordenació de la dita recopilació seguí les rúbriques dels primers deu llibres del Codi de Justinià. El projecte, conegut com a Compilació, fou iniciat per juristes de la mida de Bonanat Pere i Jaume Callís, en una primera comissió; i el continuaren Francesc Basset i Narcís de Sant Dionís, comissionats *a posteriori*. No obstant això, la Compilació resultà parcialment fallida. El darrer dels mencionats, Sant Dionís, escrigué un opuscle llatí, anomenat *Compendium*, que, estructurat igualment segons el codi justinianeu, serviria als especialistes com una mena d'*enquiridion*. També en conservem una traducció al català, probablement obra del propi Sant Dionís. El *Compendium* és un breu manual que ultrapassa la Compilació, perquè cita o resumeix un major número de lleis. L'edició dels tres manuscrits llatins que el contenen és l'objecte principal de la present tesi. En front de l'edició llatina, s'aporta la transcripció d'un dels exemplars de la versió catalana. La tesi s'inicia amb un estudi preliminar sobre la biografia de Sant Dionís i sobre la formació de la Compilació; i conclou amb taules que identifiquen les disposicions legislatives contingudes al *Compendium*.

Introducció

El jurista conegut com a Narcís de Sant Dionís es trobava embolcallat en la boira d'una identitat disgregada i confosa. Era sabut que un personatge amb aquest nom, segurament d'origen gironí, fou un dels juristes de la Compilació d'Usatges, Capítols de Corts i Constitucions (el cos jurídic del Principat), projectada per les Corts de Barcelona de 1413 en compliment de la Constitució 1413/XVII¹; i també que un altre d'homònim –el mateix molt probablement, però no segura– havia compost un compendi de les Constitucions de Catalunya, entre 1422 i 1432. La presència del mateix nom al col·legi d'oïdors de comptes en dos triennis de la Diputació (1416-1419; 1440-1443) podia afegir a un hipotètic únic personatge algunes dades de rellevància dins de l'ambient polític. Poques notícies més sobre la seva carrera eclesiàstica feien difícil proporcionar al dit Narcís de Sant Dionís una silueta definida i unitària.

La mateixa Compilació de 1413, com s'explicarà més endavant, ha plantejat seriosos dubtes al voltant dels objectius que la promogueren, sobre si eren de caire pactista o inspirats només per una mera voluntat de recollir, en arribar la nova dinastia Trastàmara, tota la legislació catalana. Encara que s'han dut a terme estudis importantíssims que especifiquen força la labor de les dues comissions successives encarregades de complir la dita Constitució, a hores d'ara no és prou sabut en què s'ocuparen cadascuna d'elles. És de la segona de les comissions de la qual fou membre Sant Dionís. Encara al voltant de la Compilació, els historiadors del Dret continuen preguntant-se com és possible que, si una disposició de la Constitució avantdita determinava que es confegissin dos volums en llatí i en català i dues còpies respectives, que anirien a raure al Palau Reial i a la Casa de la Diputació, només se'ns conservin tres volums que poden ser identificats amb els que custodiaren les dites institucions. El problema addicional sobre si la Compilació va acabar essent oficial no és pas menor.

La idea nuclear de la tesi era l'edició del *Compendi* llatí de Sant Dionís, que tothom ha reconegut des dels temps de Tomàs Mieres com una mena de continuació o duplicació de la Compilació. Del *Compendi* de Sant Dionís conservem dues versions, una llatina i l'altra catalana, en diversos manuscrits. La impressió inicial era que la redacció original fou en llatí, perquè el pes d'aquesta llengua en el dret comú així ho aconsellava, i que més tard probablement el mateix Sant Dionís dugué a terme la traducció catalana. La comparació de la versió llatina i la catalana per a escatir aquest punt ha estat una de les tasques primordials, la qual permetia treballar amb major seguretat a l'hora de valorar l'autèntica aportació del jurista. Seguidament la col·lació dels tres manuscrits que resten del *Compendi* llatí devia portar a una edició que completés la de Valls i Taberner i Pujol i Tubau de 1927, basada només en un dels tres. No semblava pas inútil afegir a l'edició del text llatí la transcripció simplement funcional

¹ És possible localitzar aquesta Constitució a l'Apèndix II, Taula IV.

d'un manuscrit del *Compendi* català, el més conegut i potser el que revesteix un caràcter més proper a l'oficial, és a dir, el del fons de la Generalitat a la Corona d'Aragó (*vid. infra* al cos de l'estudi preliminar per a totes aquestes especificacions). S'ha projectat per tant dur a terme una publicació doble, d'ambdues versions confrontades, tot atorgant a la catalana un paper auxiliar que faciliti al lector la comprensió de l'original llatí, el veritable objecte dels esforços actuals.

Evidentment, a mida que ens endinsàvem en els aspectes que contextualitzen l'opuscle de Sant Dionís, ha estat necessari provar d'esclarir-los. En conseqüència, la biografia de Sant Dionís, el desenvolupament de les Corts de Barcelona de 1412-1413, amb especial atenció a la Constitució 1413/XVII, i el compliment d'aquesta darrera, amb el posterior procés de creació de la Compilació, han constituït bona part de l'estudi preliminar. Calia fixar, com s'ha dit, la biografia de Sant Dionís, a partir de les dades publicades i altres noves que poguessin extreure's dels arxius. Aquesta tasca es recolliria en un apèndix documental que englobaria també material necessari per a les altres parts de l'estudi. Si s'aconseguia unificar la figura seria possible després radicar-la en la família Sant Dionís, activa al segle XIV a Girona, ja estudiada per Guilleré (*vid. infra*), el membre més important de la qual és el jutge reial Narcís de Sant Dionís.

Posteriorment, ja centrant-se en les circumstàncies immediates de la Compilació de 1413, calia, en la mesura del que era possible, dilucidar la raó per la qual els tres braços presents a les Corts de Barcelona van decidir recollir tota la legislació catalana i fins a quin punt, i en quines qüestions, la seva voluntat era concorde amb la de Ferran I. El monarca, absent de Barcelona, perquè assistia al setge de Balaguer contra Jaume d'Urgell, mostrà inquietud en la correspondència epistolar que mantingué amb l'infant Alfons, i que ha estat ja tractada per diversos investigadors. Malgrat que la documentació al respecte ja fou editada de forma força exhaustiva, encara era factible percórrer alguns fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó a la recerca de més informació.

Un cop acabat l'estudi de les Corts de Barcelona, era necessari mirar de completar l'aplec de notícies al voltant de la Compilació que podien aportar els escrits d'arxiu, per tal de determinar quin fou el grau de participació de la primera comissió compiladora, formada pels juristes Jaume Callís i Bonanat Pere; i el de la segona, els juristes Francesc Basset i el propi Sant Dionís. Així mateix, calia detectar de la manera més precisa possible quines foren les fases de confecció de cadascun dels volums, tot identificant-los amb els que es conserven a l'actualitat. Segons la Compilació anava entrant en les seves darreres fases, i es trobava pròxima a concloure's, la participació de Sant Dionís esdevenia valuosa perquè podria estar directament relacionada amb els inicis del propi *Compendi*.

A partir d'aquí, comença l'anàlisi de l'opuscle en la filosofia que l'inspira i en l'estructura que el conforma. L'estudi de les seves diferències amb la Compilació haurien d'esclarir la seva dependència, posat que una part dels investigadors consideren que Sant Dionís

ultrapassà el projecte compilador i gosà presentar una via alternativa. Una comparació entre les Constitucions contingudes a la Compilació i les que resumeix o cita el *Compendi* pot ajudar a definir aquesta qüestió. La descripció dels tres manuscrits llatins s'ha dut a terme amb el rigor necessari en una edició crítica. Quant als manuscrits catalans, la seva descripció ha de servir de referència per a una ulterior progressió en l'edició completa de la versió catalana del *Compendi*, que queda absolutament fora de l'abast d'aquesta tesi.

Els aparats de l'edició del text llatí són dos: un de variants significatives i altre d'ortogràfiques. Per tal d'agilitzar i facilitar la lectura, han estat numerades en l'edició del *Compendi* llatí català cadascuna de les rúbriques dels 10 llibres de l'opuscle, més el capítol final de Pau i Treva. Dins de cada rúbrica, s'han numerat els paràgrafs. Aquesta numeració ha de permetre la identificació entre totes les seccions de la versió llatina i de la catalana, que també ha estat numerada en estreta correspondència amb el *Compendi* llatí.

A posteriori, es compta amb un tercer aparat, en darrera posició, després dels altres dos, el qual anota de manera econòmica totes les disposicions legals que registra el *Compendi* llatí. Un apèndix específic (el nº II) conté quatre taules. La primera d'elles mostra sinòpticament les rúbriques del *Compendi* llatí, del català i de la Compilació llatina (d'un manuscrit, el més rellevant de la Corona d'Aragó, *vid. infra*). La segona fa una relació de les Corts enregistrades per Sant Dionís. La tercera taula presenta també sinòpticament i seqüencial totes les disposicions legals, segons els llibres i les rúbriques, de les dues versions del *Compendi* i de la Compilació llatina. La quarta taula, connectada directament amb el tercer aparat, desenvolupa les diverses Corts en ordre cronològic, tot mostrant totes les disposicions legals citades per Sant Dionís i la seva posició a les dues versions del *Compendi*.

El propòsit, doncs, de la present tesi abasta, modestament, dos àmbits, el de la Filologia i el de la Història del Dret. L'estudi preliminar se centra en la dita contextualització de l'opuscle, no descurant pas la importància dels aspectes mencionats, relacionats amb un dels períodes més notables de la història de les institucions catalanes, i amb l'obra angular, la Compilació de 1413, sobre la base de la qual se sustenta tota la cadena de Compilacions successives: l'incunable de 1495, edició de la versió catalana de la Compilació de 1413, però d'un gran valor per si mateix; la Compilació de 1588-1589; la Compilació de 1704, que clou la sèrie. El final de l'estudi preliminar, on s'integra la descripció de manuscrits, i l'edició del text llatí, més la transcripció meticulosa de la versió catalana, responen a les directrius filològiques que regeixen aquesta tesi. Per últim, la numeració de rúbriques i paràgrafs al text llatí, el tercer aparat addicional, on es registren totes les disposicions legals, més les quatre taules de les quals suava parlava, que pretenen proporcionar una panoràmica àmplia sobre la major part de la legislació medieval del Principat, vénen a pagar un tribut, tant fructuós, humil i respectuós com cal, als historiadors dels Dret, estimats col·legues nostres de la gran matriu de les Humanitats.

En haver d'escollir un tema d'estudi per al meu doctorat, em vaig deixar empènyer absurdament, si puc parlar amb franquesa, per la inèrcia i la desorientació. El meu treball anterior, el de tesina –dirigida per l'estimat Dr. Óscar de la Cruz–, va ser dedicat al teòleg Juan de Segobia, magnífic quixot (i no és un lloc comú) d'un esperit visionari evangelitzador, propi del món antic, que havia excel·lit amb Llull i Vicenç Ferrer, des de perspectives diverses, i que moria amb el pragmatisme mercantil i l'eclecticisme del Renaixement. La vastitud de la figura de Segobia queda confirmada pel seu fracàs, crepuscular i previsible, respecte de la conversió dels sarraïns, el qual materialitzà crudament el destí amb la pèrdua per a la posteritat del seu valuósíssim Corà en versió trilingüe (en l'àrab original, i en les traduccions llatina i castellana). Crec que no parlo de manera plenament retòrica si afirmo que aquest horrible buit pogué estabornir-me, ni que fos de passada, i em tregué tota iniciativa.

En aquestes circumstàncies, vaig establir contacte amb el Dr. Espluga, director d'aquesta tesi, que em proposà tres temes de treball. Tots tres resultaven atractius, però els dos que vaig descartar diré que no els recordo. Em vaig decidir pel tercer, el *Compendium Constitutionum generalium Cathalonie* del canonge Narcís de Sant Dionís –del qual no tenia la menor notícia–, perquè obria perspectives d'una amplitud extraordinària en abastar el corpus gairebé complet de la legislació medieval catalana aprovada a Corts generals. L'obra precedent i inspiradora del *Compendium*, el projecte, en principi major, de la Compilació de 1413, em convidava a observar d'aprop els inicis del regnat del primer Trastàmara. És així com vaig encetar el camí envers un text jurídic, ple de fórmules i conceptes sobreentesos als juristes de l'època i als historiadors del Dret, que a mi se'm feia força abstrús. De tota manera, a pesar del cert desgrat inicial per l'estil àrid i el llatí poc clàssic, el meu respecte per la matèria ha anat augmentant al mateix temps que esdevenia pregonament conscient de la transcendència de l'obra que tenia a les meves mans. El *Compendium* de Sant Dionís és rellevant no només pel context en què s'emmarca sinó, sobretot, per l'audàcia amb què va ser traçat. Sant Dionís va pretendre infiltrar en el món jurídic un opuscle a primera vista menor, però que podia resultar imprescindible en la mesura en què la mateixa Compilació esdevingués àrdua o insuficient, o fins i tot fes fallida.

El propòsit d'aquest autor s'assimilava al de l'anterior, Juan de Segobia, perquè ambdós van voler proporcionar als seus col·legues una eina axial, infalible i alhora innovadora, que en certa manera ha quedat colgada per l'oblit. El cas del *Compendium*, però, és indubtablement molt millor. No només l'obra es conserva en més de deu manuscrits, sinó que som encara a temps de convertir-la en el punt de referència de la major part de la legislació catalana medieval, d'acord amb l'esperit que va concebre-la.

Una sorpresa que no m'esperava fou descobrir, a més, que la figura del propi Sant Dionís no desdeia pas de l'audàcia a què m'he referit. Vull dir audàcia en el sentit clàssic del terme, és a dir, el que Ciceró i Sal·lusti li aplicaven en referir-se a Catilina i als seus còmplices. No tant per l'ambició política il·legal i desfermada, com per la gosadia impia contra l'Estat i les seves institucions. Si el patrici Catilina s'atreuís a preparar l'assassinat del cònsul Ciceró, defensor de l'ordre senatorial, l'entorn del canonge Sant Dionís, que ja havia estat oïdor de comptes de la Diputació, fou capaç de planejar i dur a efecte, sota l'autoritat i empara del clergue, un atemptat contra un membre de la Diputació del trienni 1425-1428, el canonge de Barcelona Joan de Palomar, ni més ni menys que una nit de Nadal, quan acudia a matines a la pròpia catedral de Santa Eulàlia. La intenció de Sant Dionís no era pas subvertir la Diputació del General, però l'atac la concernia íntegrament. Entre els documents que em revelaven aquests fets, vaig trobar notes de caracterització del personatge. Quan el domèstic de Sant Dionís, Pere Vidal, implicat en la conjura, fugint dels capdeguaites que l'encalçaven entrà a la cambra del seu senyor, aquest es trobava escrivint al costat de la finestra. Estaria treballant potser Sant Dionís en el *Compendium*? Si la pregunta resulta innocent, no crec que ho sigui pas l'associació d'idees: Sant Dionís, un home un xic taciturn i «sòfisticat» (com declarà el propi domèstic), sembla empès durant aquells anys de la seva carrera política per alguna mena de dimoni no del tot socràtic, justament en la mateixa dècada en què també fou inspirat de forma completament genuïna a l'hora de produir un opuscle, com s'ha dit, molt independent i ambiciós.

Amb aquest balanç, em sento molt afortunat per la riquesa del tema que, en mig de la meva indecisió, vaig acabar escollint. Agraïxo per tant al programa de doctorat i al Dr. Espluga la possibilitat que em va oferir de treballar-hi. A aquest darrer singularment per la seva dedicació, així com per l'aportació d'òptimes idees com és la numeració dels paràgrafs del *Compendium*. Els meus agraïments més personals s'adrecen a la Dra. Sara Hajian, suport granític i alhora amable d'una voluntat de doctorar-me que no sempre va ser prou ferma. El Dr. Pere Bescós mereix també el meu profund reconeixement per l'auxili que em proporcionà amb el seu mestratge del complicat processador de textos austríac CTE, que he utilitzat per a l'edició del *Compendium*; així com en nombrosos consells i indicacions relatius a la meua recerca. Agraïxo la seva paciència a una bona multitud de persones alienes al projecte amb les quals he compartit alguna vegada els meus afanys, com el Dr. Guernelli, la Dra. Alejandra Guzmán o Daniel Buzón (*alter-ego* i quasi *alter-auctor* de la tesi), o que m'han afranquit el camí, com el Dr. Iglesia, que em publicà el meu primer article sobre aquesta matèria.

Amb el desig de no decebre –excessivament– cap dels mencionats i altres que també recordo, sotmeto aquest treball al criteri avaluador del tribunal corresponent.

PART PRIMERA:
L'AUTOR I LA SEVA OBRA

1. Introducció general

En escollir-se una nova dinastia (els Trastàmars) al compromís de Casp (1412), els tres braços del Principat de Catalunya, representat pels seus estaments elevats (església, noblesa militar i noblesa ciutadana, o ciutadans honrats), van creure oportú dur a terme una compilació de la legislació catalana integrada pels antics Usatges, les Constitucions aprovades pels reis, des de les Corts de Fondarella, celebrades per Alfons I (1173), i els Capítols de Corts aprovats en Corts posteriors. Com a fruit d'una col·laboració no del tot harmònica entre la monarquia i els dits estaments, a les Corts de Barcelona (1412-1413) s'arribà a promulgar la Constitució «Per tal que les leys», el 31 d'agost de 1413 (número XVII), que decidí la recopilació de les lleis catalanes, la col·locació sota títols apropiats (que finalment resultaria ser la dels 10 primers llibres del Codi de Justinià), la confecció d'un volum en llatí que contingués les dites lleis, d'un altre volum amb la seva traducció a la llengua catalana, i d'una còpia doble (llatina i catalana) dels dos volums resultants. Els dos originals –català i llatí– es destinarien al l'Arxiu Reial, mentre les dues còpies anirien a la casa de la Diputació. És l'anomenada “primera Compilació”. El 14 de setembre de 1413 el rei Ferran I escollí els juristes Jaume Callís i Bonanat Pere, juntament amb Pere Regassol (que aviat deixaria la comissió), per a iniciar l'empresa. La Diputació del trienni de 1416-1419 seleccionà dos dels seus membres, Narcís de Sant Dionís i Francesc Basset, també juristes, perquè ajudessin a completar la labor encetada. Ambdós acabarien substituint els dos primers juristes –Callís i Pere–.

En una data indeterminada, cap a 1422, aproximadament al final d'aquest procés de compilació, Narcís de Sant Dionís escrigué unes taules (és a dir, un índex), que li serviren per a perfilar la Compilació². Aquestes taules probablement van ser utilitzades per Sant Dionís per a confegir un resum o manual que facilités als advocats l'àrdua tasca de desplaçar-se per les nombroses lleis del Principat³. Sant Dionís escrigué, doncs, el que anomenà “*compendi*”, les dates de creació del qual se situen entre 1422, perquè inclou ja lleis de les Corts de Barcelona de la reina Maria de 1422; i 1432, perquè les Corts que celebrà en aquest any també a Barcelona Alfons IV no apareixen mencionades al manuscrit llatí més antic del *Compendium* (el ms. U).

La seva voluntat de proporcionar als juristes del país un text auxiliar per a la consulta de la Compilació, el degué convèncer de la necessitat de produir el *Compendi* també en ambdues

² El mateix Sant Dionís s'hi havia referit en una suplicació (no conservada o no localitzada) presentada a la Diputació per tal de cobrar el salari corresponent, tal com reflecteix un albarà de 9 de juny de 1422 (D'ABADAL-RUBIÓ, 1910: ap. X; BUENO, 2001: 207, n. 31, que corregeix l'error de lectura dels anteriors editors, que havien entès gener en lloc de juny).

³ Com es veurà més endavant, sembla més aviat que Sant Dionís volia guiar els advocats en la recerca de lleis en els antics exemplars (els registres de l'Arxiu Reial o d'altres corporacions, com la Diputació), anteriors a la Compilació, més que no pas en la Compilació mateixa.

llengües, llatina i catalana. Així doncs es compta amb dues versions de l'obra, testimoniades en diversos exemplars manuscrits –3 de llatins i 8 de catalans. Els tres exemplars llatins són:

- San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. e.ii.13.
- Sevilla, Biblioteca Colombina, ms. 5-5-31.
- La Seu d'Urgell, Biblioteca Capitular, ms. 2105.

Els exemplars catalans són els següents:

- Barcelona, ACA, Còdex de la Generalitat, Còdex 1.
- Barcelona, ACA, Còdex de Santa Maria de Ripoll, Còdex 102.
- San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms z.ii.11.
- San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.12.
- San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.13.
- Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 832.
- Vic, Arxiu Episcopal, ms. 158.
- Vic, Arxiu Episcopal, ms. 159.

És previsible que la versió llatina hagi estat l'original, si es recorda que la major part de les lleis catalanes havien estat escrites en aquesta llengua, com s'havien promulgat en les Corts, i no havien estat traduïdes. La traducció catalana d'ACA, Còdex 1 de la Generalitat (ms. A), sembla més aviat una recensió de l'original llatí. A més, el pròleg d'ambdues versions determina una modificació significativa que abunda en la convicció que el text català fou una reelaboració d'un original llatí.

Per aquesta raó, és possible centrar-se en la versió llatina, que resulta ser més extensa que la catalana, com a obra independent, al costat de la qual es reproduceix en el present treball, com a text auxiliar, la versió catalana del dit manuscrit. Ambdues versions són complementàries i redunden en els mateixos elements jurídics. Es deixa, doncs, per a una labor posterior o per a altres especialistes l'edició crítica dels vuit manuscrits conservats del *Compendi* català. El còdex 1 de la Generalitat tingué més polida factura i pogué funcionar com a versió acreditada per a la Diputació (del fons de la qual sembla que procedia).

L'exemplar del *Compendi* llatí de la Seu d'Urgell fou transcrit l'any 1927⁴. Aquesta edició ha servit fins al moment per a tenir una idea satisfactòria de l'opuscle de Sant Dionís. La importància, però, del personatge (membre també de la segona comissió que s'encarregà de la Compilació), i de l'obra, que (com volgué el seu autor) encara avui en dia podria servir de guia per a comprendre i abastar la producció legal catalana de la baixa edat mitjana, fa necessària una edició crítica a partir dels tres manuscrits llatins.

Per tal de contextualitzar l'obra i el personatge ha calgut consultar no només la bibliografia impresa sinó també fons manuscrites, que he considerat oportú transcriure i incloure

⁴ VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927).

en un apèndix documental. De primer, ha calgut penetrar en el sentit últim de la disposició legal de 1413, que donà lloc a la Compilació, i en el rerefons polític, ja que els estaments a les Corts i el rei Ferran I mostraren postures de vegades divergents.

Successivament, han pesat en l'estudi l'anàlisi i el descabdellament del procés de formació de la Compilació, ja indicat, que portà a la creació de dues comissions successives, que redactaren els diferents exemplars, llatins i catalans, en pergamí o en paper. En aquesta anàlisi ha calgut avaluar els documents de la Diputació (majoritàriament albarans) que registren els pagaments als diversos copistes, les compres de material, i la remuneració de la labor acomplerta.

Amb posterioritat, en l'estudi de la formació del *Compendi*, ha calgut tornar a la Compilació (emprant algunes de les versions manuscrites) per tal d'entendre el mecanisme utilitzat per l'autor que li permetia extreure'n les lleis necessàries tot creant una obra nova. En aquesta tasca han estat de gran ajuda els volums de processos de Corts que recullen les lleis en el context en el qual naixeren i en una redacció molt propera a aquella amb què foren promulgades⁵.

Quant al personatge, tenint en compte les migrades dades que se n'ha tingut fins a dates força recents, calia intentar una aproximació biogràfica més precisa. S'ha aconseguit situar-lo plenament en el segle XV, unificant les dades que fins el moment no es podia assegurar que pertanguessin al compilador i autor del *Compendi*. D'aquesta manera, s'ha pogut relacionar-lo millor amb els altres Sant Dionís del segle XV, tot dibuixant amb més claredat un arbre familiar que permetés situar altres membres de la família, potser de valor secundari, però no menor en la història catalana del període. Igualment s'ha estudiat l'origen gironí de la família, intentant, amb èxit desigual, trobar les seves arrels –així com la d'altres Sant Dionís del segle XV– en la família dels Sant Dionís del XIV, la qual compta ja amb estudis que esclareixen i identifiquen alguns dels membres més conspicus⁶.

2. Narcís de Sant Dionís

Un dels primers en deixar constància de la vàlua de Narcís de Sant Dionís fou el seu deixeble, el jurista gironí Tomàs Mieres. S'hi refereix al pròleg del seu *Apparatus* (1444-1465) com a preceptor seu estimadíssim, doctor en lleis, i canonge de Girona i ardiaca d'Empúries (atribució controvertida aquesta darrera que més endavant es tractarà). Després, en el cos de

⁵ L'edició de referència d'aquests processos de Corts continua essent l'edició de la *Real Academia de la Historia*, referida a la bibliografia (i abreujada com a CARAVYC). Cal avisar el lector que sempre que se citin documents d'aquesta publicació es mantindrà l'ortografia que hi presenten. La mateixa norma regirà per a qualsevol altra publicació continguda a la bibliografia.

⁶ Narcís de Sant Dionís fou jutge molt proper al rei Pere III i el seu pare Guerau de Sant Dionís, metge també proper a la Cort: GUILLERÉ (1993 i 1994).

l'obra, el recorda com un dels juristes a qui les Corts de Barcelona de 1412-1413 encomanaren traduir i compilar sota títols congruents, d'acord amb el Codi de Justinià, les lleis del Principat: «unus istarum personarum fuit dominus meus dominus Narcissus de Sancto Dionysio Legum Doctor, qui prae ceteris inuigilauit in faciendo translationem et compilationem huiusmodi sub congruis titulis, sequendo ordinem Codicis Iustiniani, & etiam componendo Summulam abbreviatam sub eisdem titulis»⁷. La primera dada de Mieres –que Narcís de Sant Dionís fou escollit directament per aquelles Corts– és errònia, com es veurà més detalladament (perquè, com ja s'ha dit, Sant Dionís accedí més tard a la tasca compilatòria). Dissortadament, però, aquesta errada es perpetuà en la tradició posterior⁸. Mieres afegia també que Sant Dionís s'ocupà de confegir una *summula* abreujada sota els mateixos títols. Quedà així afirmada, correctament, la identificació entre el Sant Dionís compilador i l'homònim compendiador. Mieres donava igualment altres referències personals sobre Sant Dionís⁹.

A partir de Mieres, dues seran les fonts per a identificar Sant Dionís: d'una banda, el pròleg del seu *Compendi*, tant en la versió llatina com en la catalana, en què asseverava ser canonge de Barcelona; de l'altra, el pròleg de l'*Apparatus* de Mieres, en què s'afirmava que fou canonge de Girona (l'ardiaconat d'Empúries quedà oblidat). A més, s'assentà en la doctrina, com s'ha dit, que Sant Dionís fou escollit compilador en una terna de la qual també formaven part Jaume Callís i Bonanat Pere. Aquesta informació errònia pogué procedir de Mieres, com s'ha dit, fruit d'una interpretació aventurada de la Constitució de 1413, «Per tal que les leys», que mencionava tres idònies persones.

El *Compendi* de Sant Dionís fou llegit a la segona meitat del XV, com ho testifiquen alguns inventaris. Les obres de Callís i Mieres, però, figuren més sovint a les llibreries barcelonines. A l'inventari del fill de Tomàs Mieres, Gaspar (1475-1476), a l'entrada per al volum llatí del *Compendi*, posseït i potser copiat pel seu pare, se l'anomena «legum professore»¹⁰. A l'inventari d'Antoni Jaume Çà-Pila (1492), Sant Dionís no era mencionat, sinó només al·ludit, a partir d'un títol descriptiu per al *Compendium*: «Usatges e Constitucions de Catalunya abreujats». A l'inventari del poeta Romeu Llull (1496), que registrava una versió –segons sembla– catalana, només era anomenat «micer Sent Dionís»¹¹. A Roma havia arribat un

⁷ MIERES (II, 1621: 218, n° 34).

⁸ Potser Mieres interpretà equivocadament la Constitució de 31 d'agost de 1413, que es referia a tres idònees persones (CARAVYC XI: 282). Com es veurà, aquestes tres persones foren Jaume Callís, Bonanat Pere i Pere Regassol. Sant Dionís i Francesc Basset s'hi sumaren amb posterioritat (*circa* 1417).

⁹ MIERES (I, 1621: 222): IGLESIA (1999¹: 340).

¹⁰ HERNANDO (2002: 447-449). MADURELL (1955: 6).

¹¹ MADURELL (1955: 163 i 226). HERNANDO (2002: 545). Cal tenir present que no fou Lluís Llull, sinó el seu pare, Romeu Llull, el posseïdor de la biblioteca on es trobava el *Compendi* de Sant Dionís (LLULL, 1996: 20).

exemplar de l'obra ja que Hernando Colón, el fill de l'almirall, hi adquirí l'exemplar llatí, avui a la Biblioteca Colombina, l'1 d'octubre de 1530¹².

Antonio Agustín (1586)¹³ recollia en els manuscrits 417, 418, 419 de la seva biblioteca tres versions en català del *Compendi* de Sant Dionís, i al ms. 410 una versió llatina¹⁴. En les tres versions catalanes anomenava l'obra «Epitome Constitutionum Catalonie generalium», mentre que a la llatina s'hi referia amb el títol original «Compendium Constitutionum Catalonie generalium». Afegia que es trobava dividit en deu llibres com el Codi de Justinià i els deu llibres, en diverses rúbriques. Quant a la figura de l'autor, indicava només que fou canonge de Barcelona, passant en silenci el seu doctorat en lleis (la qual cosa es repetirà en els autors que depenen de la informació d'Agustín).

Nicolás Antonio a la seva *Bibliotheca Hispana Vetus* (1696) donava a Narcís de Sant Dionís una entrada entre els autors «incerti temporis» i el recordava, gràcies a Agustín, com a canonge de Barcelona (novament sense indicar el seu grau acadèmic), i autor d'un *Compendium* a les Constitucions de Catalunya, ordenat en deu llibres segons el Codi de Justinià. De la biblioteca d'Agustín registrava l'obra de Sant Dionís als manuscrits 410 (no n'especifica la llengua) i 417 (en català)¹⁵.

El diplomàtic danès Gerhard Ernst de Franckenau a l'obra *Sacra Themidis Hispanae Arcana* (publicada a Hannover el 1703)¹⁶, en desglossar els autors jurídics a partir de la biblioteca d'Antonio Agustín, situa cronològicament Narcís de Sant Dionís com anterior a Mieres. Especifica també que fou canonge de Barcelona (sense esmentar el doctorat), i conegut com a *epitomator* (qualificatiu que potser desenvolupà a partir de la descripció d'Antonio Agustín), per haver reduït les lleis catalanes en un compendi. Dubtava que el dit compendi hagués estat mai imprès, basant-se en Nicolás Antonio (el qual, però, no s'havia pronunciat al respecte)¹⁷. De la biblioteca d'Antonio Agustín localitza l'obra de Sant Dionís als volums 410

¹² ÁLVAREZ MÁRQUEZ (2003: 79). Es tracta del ms. 5-5-31 de la dita Biblioteca.

¹³ 1586 és l'any de l'edició del catàleg de la biblioteca d'Antonio Agustín duta a terme per López de Baylo, a Tarragona, a la impremta de Felip Mey, segurament sobre un catàleg anterior del mateix Agustín. Segueixo la publicació del catàleg a l'edició de 1772, a Lucca, referida a la bibliografia: l'editor, Joseph Roccho, agraïa a l'il·lustrat valencià Gregori Maians i Siscar (p. V) l'enviament d'un exemplar de l'edició avantdita (Tarragona, 1586, Felip Mey). Per als manuscrits a la biblioteca d'Agustín, vegeu, per tant, AGUSTÍN (1772: 105-106).

¹⁴ Com es veurà més endavant són, respectivament, els següents manuscrits de la biblioteca d'El Escorial, on finí la biblioteca d'Antonio Agustín: z.ii.11, z.ii.12 i z.ii.13 (els catalans); i e.ii.13 (el llatí). Quant al contingut complet i descripció dels dits manuscrits, *vid. infra* el capítol de descripció dels manuscrits.

¹⁵ ANTONIO (II, 1788: 374).

¹⁶ Com se sap, aquesta obra i la *Bibliotheca hispanica historico-genealogico-heraldica* potser no van ser seves, sinó del jurista Juan Lucas Cortés (1624-1701), part de la biblioteca del qual fou adquirida pel diplomàtic danès després de la seva mort (1701). Gregori Maians pugnà sempre per esclarir aquest possible plagi: la reedició madrilenya de 1780 de la *Sacra Themidis* de Franckenau conté una vehement dissertació seva en aquest sentit (FRANCKENAU, 1780: 1-14).

¹⁷ FRANCKENAU (1780: 213-214). FRANCKENAU dona com a referència la pàgina 270 del segon volum de l'edició romana de 1696 de la *Bibliotheca Hispana Vetus*.

(on afirma que es troba en català, quan en veritat l'exemplar és llatí), i els 417, 418, 419 (on no especifica la llengua).

Pere Serra i Postius (1671-1748) escrigué unes *Adiciones y advertencias sobre algunas equivocaciones que parece se hallan en la biblioteca de Nicolás Antonio*, en les quals indicava que Sant Dionís no havia estat canonge de Barcelona, sinó de Girona, com assegurava que ja havia demostrat Pau Ignasi Dalmases a les seves pròpies adicions a l'obra d'Antonio¹⁸. També Serra i Postius afirmava que Sant Dionís havia estat mestre de Tomàs Mieres; per tant, no devia ser col·locat entre els escriptors de temps incert¹⁹.

Francisco Pérez Bayer, a les notes a l'edició de 1788 de la *Bibliotheca hispana vetus* de Nicolás Antonio, es refereix a Narcís de Sant Dionís com a comentador o glossador dels Usatges, tot extraient la informació de Franckenau. Segons sembla, Pérez Bayer no entengué que aquest autor havia mencionat Narcís de Sant Dionís no com a glossador, sinó al bell mig d'una enumeració de juristes, alguns dels quals, però no pas tots, foren efectivament comentadors dels Usatges²⁰. Més endavant, novament tornava Pérez Bayer a situar Sant Dionís com a glossador dels Usatges (prenent Franckenau com a autoritat), en una nota pròpia dedicada a escriptors que van florir des dels començaments de 1400 fins els volts de 1420 (tot intentant corregir Nicolás Antonio, que, com s'ha dit, no l'ubicava temporalment). En el dit capítol, Pérez Bayer afegia que «Narcissus a Sancto Dionysio» escrigué entre 1412 i 1416 un *Compendi de les Constitucions de Catalunya* en llengua llemosina. Per a establir el darrer any, adduïa Pérez Bayer el *terminus ante quem* de la menció de Ferran I com a encara viu al pròleg de Sant Dionís. Evidentment citava el pròleg català (que no conté la fórmula «recolende memorie» de la versió llatina, en referència a Ferran I, i podria interpretar-se com ho féu Pérez Bayer) a partir d'algun dels tres exemplars de la biblioteca d'El Escorial, que ja havien estat mencionats per Franckenau. Es referia tot seguit a aquests manuscrits tot donant-ne la signatura actual: «Lit[tera]. Z. Plu[teus]. II. nn. 11. 12. 13», és a dir, z.ii.11, z.ii.12 i z.ii.13²¹. Sorprenentment,

¹⁸ BC, ms. 2000, secció 3. Algunes de les afirmacions de Serra i Postius sobre Narcís de Sant Dionís han estat conegudes acadèmicament a través de Félix Torres Amat, el bisbe d'Astorga. Aquest darrer, en el seu *Diccionario crítico* (1836: 212, 2ª columna), negava validesa a algunes dades que Serra i Postius aportava en una obra seva anomenada *Adiciones*.

¹⁹ BC, ms. 2000 secció 3, f. 5r^v (respecto els accents de l'original): «Tomo 2 p. Narciso de San Dionis: haze mención de el D. N. Antonio entre los *scriptores incerti temporis*; diciendo pag. 270 Narcisus de S. Dionisio Canonicus [*sic, hauria de prosseguir* Barchinone] en todo el articulo. Tropezo D. Nicolas lo primero poniendole entre dichos scriptores; porque sabemos floreció, poco antes, ò en el mismo tiempo que Thomas Mieres; pues fue su maestro, y assi en tiempo del Rey D. Alonso V de Aragon. A lo segundo se equivocò Dn. Nicolas diciendo fue canonigo de Barcelona; pues no lo fue, sino arcediano y canonigo de Gerona; como lo prueba Don Pablo Ignacio Dalmasses en la adición, à dicha Bibliotheca de D. N. Antonio, que estava trabajando». Serra i Postius consultà, com Franckenau, l'edició de la *Bibliotheca hispana vetus* de 1696.

²⁰ ANTONIO (II, 1788: 153, n. 3): «e Franckenau, *Sacr. Themid. Hisp. Sect. IX. à n. 13*».

²¹ ANTONIO (II, 1788: 209, n. 1). Cal recordar que Pérez Bayer fou encarregat per Carles III, a les darreries de 1761, d'elaborar un catàleg dels manuscrits llatins, grecs i hebreus d'El Escorial, que no es publicà mai. *Vid.* CATALÁ SANS (2001: 237). Un dels catàlegs de Bayer es cremà a l'incendi de la

però, Pérez Bayer no registrava el manuscrit que conté el *Compendium* llatí (e.ii.13, és a dir, el ms. 410 de la Biblioteca llatina d'Agustín).

El 1809, Antoni de Capmany presentà a la *Junta* de Cadis la seva *Práctica y estilo de celebrar Cortes*, en què recordava la figura i l'obra de Narcís de Sant Dionís entre un nombre reduït d'autoritats jurídiques catalanes, que incloïa, entre altres, Peguera, Mieres i Callís²².

Torres Amat, entre les altres informacions que també incloïa a l'entrada dedicada a Narcís de Sant Dionís al seu *Diccionario crítico*, informava que aquest autor escrigué unes «*paratitlas del código municipal*» distribuïdes segons el Codi de Justinià. Afegia que florí al segle XIV, i que fou contemporani o anterior a Mieres, perquè n'havia estat el mestre, corregint així la incertesa de Nicolás Antonio; refutant també Serra i Postius, afirmava que fou canonge de Barcelona. Així mateix consignava els tres volums catalans que recull la biblioteca d'Antonio Agustín, dels quals donava el títol i, en un cas, fins i tot la signatura (417). Emperò, no recordava el volum llatí. També registrava el manuscrit de l'ACA (Còdex de la Generalitat, 1) i el del monestir de Ripoll (ACA, Còdex de Santa Maria de Ripoll, Còdex 102)²³. A l'entrada de Jaume Callís perpetuava l'error que indicava que Narcís de Sant Dionís (canonge de Barcelona, afegia) havia estat escollit al mateix temps que Callís i Bonanat Pere per compilar les Constitucions catalanes²⁴.

En 1858 Víctor Balaguer, en el seu llibre *La libertad constitucional*, obria el capítol dedicat a l'antiga Diputació del General tot citant Narcís de Sant Dionís, afirmant que fou canonge i compendiador de les Constitucions de Catalunya. La citació es referia a un suposat passatge del *Compendi* (del qual no donava cap referència manuscrita) en què s'enaltia el paper dels diputats com a defensors de les Constitucions, qualificant-los de «nomofilaces», terme manllevat a l'Atenes clàssica²⁵.

Biblioteca de la Universitat de València (segons informació del web de la *Real Biblioteca del Monasterio de san Lorenzo de El Escorial*, a la secció *Ordenación y catalogación*), el 7 de gener de 1812. La dita biblioteca havia estat creada quasi *ex nihilo* a partir de la donació dels fons de Pérez Bayer, el 1785 (CABEZA SÁNCHEZ-ALBORNOZ, 2001: 27 i ss.). Els mss. h.ii.11 i h.ii.12 de la Biblioteca d'El Escorial (ANTOLÍN, 1910: LII; 1911: 419-420) contenen un catàleg en dos volums de Pérez Bayer, inventariat el 1762, per mà del cal·lígraf Francisco Javier de Palomares. De fet, després de la signatura dels manuscrits a la *Bibliotheca Hispana Vetus* d'Antonio, Pérez Bayer afegeix el que sembla ser una referència a un catàleg propi (potser al contingut als dos volums avantdits): «T. II, p. 224», com fa amb altres manuscrits d'El Escorial mencionats a les notes a la dita obra.

²² CAPMANY (1821: 1-2). La nòmina completa contenia els noms de Berart, Fontanella, Oliva, Acaci de Ripoll (i alguns altres noms valencians –Pere Belluga, Llorens Mateu i Sans– i aragonesos –Jerónimo de Blancas i Jerónimo Martel). Capmany citava l'exemplar llatí de la Biblioteca Colombina de Sevilla (ms. 5-5-31), però amb una altra signatura (Est. AA Tab. 142, N° 37), i en copiava alguns extractes (*vid. infra*), en els quals indicava que Sant Dionís fou canonge i jurispèrit barceloní del segle XV.

²³ TORRES AMAT (1836: 212). Sobre tots aquests mss., *vid. infra* la descripció.

²⁴ TORRES AMAT (1836: 131).

²⁵ BALAGUER (1858: 186-187). La citació és una clàusula amb dues parts; només la primera clàusula es troba a l'obra de Sant Dionís. La dita primera clàusula conté els diputats com a defensors de la llei, dada que remuntava en darrera instància a la Constitució XXVII de les Corts de Barcelona de 1422 presidides per la reina Maria (vegeu Apèndix II, Taula IV, o també a CC: [125-126], provinent del famós capítol 14

Andreu Balaguer i Merino publicà en un número de *La Renaxensa*, de 10 de juny de 1874²⁶, una breu ressenya de tres articles de la *Revista de la Universidad de Madrid*, en un dels quals, escrit per Francisco de Cárdenas, s'afirmava que la primera edició impresa de la Compilació de les Constitucions de Catalunya era de l'any 1588²⁷. Teodor Creus i Corominas intervingué el 10 de juliol del mateix any, també a *La Renaxensa*, per corregir la informació donada per Cárdenas i per anunciar que posseïa un exemplar que podria ser una còpia de la primera Compilació de 1413, amb el següent títol: «Libre de les Constitucions de Catalunya, amplificat compendi fet de les dites Constitucions per lo honorable miçer Narcís de Sant Dionís doctor en leys canonge de Barcelona» (en realitat, es tracta de l'actual ms. 832 de la Biblioteca de Catalunya que conté una versió catalana del *Compendi*)²⁸. Balaguer hi respongué, en *La Renaxensa* del 10 de setembre d'aquell any, per a puntualitzar que la novetat de la qual tractava Creus era més aviat un volum del «*Compendi o lliçó abreujada de las Constitucions*» de «lo celebrat jurisconsult» Narcís de Sant Dionís, volum que relacionava amb el de l'inventari de Lluís Lull i recordava que Torres Amat ja n'havia mencionat un altre al *Diccionario crítico*²⁹. Afegia també que Sant Dionís era un dels tres recopiladors, amb «Jaume Callicio y En Bonanat de San Pere», de la Compilació de 1413, repetint, sembla, l'error segons el qual Sant Dionís hauria estat escollit al mateix temps que els altres juristes (error que, en aquest cas concret, podria derivar-se de la simple lectura de Torres Amat). Creus, en la seva resposta del 30 de novembre de 1874 apareguda a la mateixa revista, reconegué tàcitament la possible identificació, negà que es tractés del volum de l'inventari citat per Balaguer i donà el mateix

del *LQS*, pp. 23-26, o Constitució d'agost de 1413: ACA, Pergamí de la Generalitat 461), que tracta de la missió dels diputats d'oposar-se a la infracció de les lleis comesa pel rei, el primogènit o els seus oficials. Aquesta Constitució efectivament figura al *Compendium català* i llatí (en aquest cas, però, només al mss. escurialense i colombí –al final del capítol *De legibus seu Constitutionibus, interpretatione et obseruacione earum*, 1,10,12–, no al ms. 2105 de La Seu d'Urgell). La segona clàusula la constitueix el record dels «νομοφύλακες» d'Atenes. Amb les dues parts o membres (però sense citar Sant Dionís) aquesta segona clàusula figurà a CAPMANY (1821: 145); i abans a Gabriel Berart (1627), *Speculum visitationis secularis omnium magistratum*, p. 339, columna 1 (FERRO, 1999: 89), el qual, al seu torn, ho havia pres de la pàgina 225, nº 71 del *De magistratibus, eorum imperio et iurisdictione* de Garcia Mastrillo (1616). A les fonts anteriors d'aquests dos darrers autors encara no s'havia format la dita clàusula: Guerino Pisone en el comentari 60 a Gaspar Contarini (1592), *Re magistratibus et Republica Venetorum*, pp. 118v-119r, només es referia a la defensa de les lleis per part dels advocats; Diego Simancas (1565), *Collectaneorum de Re Publica*, p. 73, comentant el títol 1 de la llei de les *Novel·les* de Marcia («Iudices legum custodes, et earum peruigiles defensores esse debent»), afegia la menció dels «nomophylaces», sense donar-ne la font.

²⁶ BALAGUER I MERINO (1874²).

²⁷ Francisco de CÁRDENAS (1874). «Del derecho del señor en la antigua Cataluña». *Revista de la Universidad de Madrid*. nº 3 (4), pp. 361-384. En resposta a aquesta notícia, Balaguer apuntava un exemplar de la impressió de 1495 de les *Constitucions de Catalunya* de l'Arxiu Municipal de Barcelona, amb data, per a ell, insegura: 1485-1493.

²⁸ CREUS (1874¹: 232).

²⁹ BALAGUER I MERINO (1874²: 302). Es recorda, però, que els volums de què tractava Torres Amat eren cinc: els tres catalans de la *Bibliotheca Latina* d'Antonio Agustín, i els dos de l'ACA. Sobre l'inventari de Lluís Lull, en veritat del poeta Romeu Lull, vegeu *supra*, i MADURELL (1955: 226).

títol que havia transcrit a l'article anterior, però corregint «amplificat» per «apellat»³⁰. Després transcrivia el pròleg de Sant Dionís i l'índex de rúbriques del *Compendi* a partir del manuscrit que posseïa.

Anys més tard, en 1888, Creus realitzaria una descripció d'aquest manuscrit, amb un índex del contingut i la transcripció del llistat dels membres de la Diputació que aquest manuscrit també presenta, en el qual llistat figurava Sant Dionís dues vegades com a oïdor de comptes pel braç eclesiàstic: la primera, com a canonge de Lleida (per al trienni de 1416-1419) i, la segona, com a canonge de Barcelona (per al trienni 1440-1443)³¹. No sembla, però, que la publicació de Creus tingués gaire ressò.

En 1907, a la *Revista jurídica de Catalunya*, Guillem Maria de Brocà en l'article en què publicà les taules sobre les edicions impreses de la Compilació de 1413 (les de 1495, 1588/1589, i 1704) reitera que Narcís de Sant Dionís fou escollit amb Bonanat Pere i Jaume Callís per a complir la Constitució de 1413³². Seguidament, en nota, descriu l'exemplar de la Corona d'Aragó³³, sense donar més dades sobre Sant Dionís. En 1909-1910 en l'article dedicat als juristes catalans, Brocà simplement referí que Narcís de Sant Dionís havia estat canonge de Barcelona, compilador amb Pere i Callís, i autor d'un *Compendi*³⁴.

En 1910, Ramon d'Abadal i Jordi Rubió i Balaguer publicaren el seu fonamental article en què analitzaven el procés de formació de la Compilació de 1413. Per primera vegada es posava en dubte que Sant Dionís fos un dels tres escollits en les Corts de 1413, tot afirmant que degueren ser només dos: Callís i Pere; per sustentar les seves afirmacions reproduïen també el Capítol de Corts de 21 de juny de 1413, que determinava que fossin només dues les persones idònies, i no pas tres, tal i com establia la Constitució de 31 d'agost de 1413³⁵. Seguidament, suposaven que Sant Dionís i Basset formaren una segona comissió, posterior a la dels dos primers juristes (Callís i Pere), escollida per la Diputació; també editaven els albarans de la Diputació del període comprès entre 1415 i 1424. Aquests albarans, a més, donaven notícia d'una altra dignitat exercida per Sant Dionís: l'ardiaconat de Ribagorça.

En 1927 Ferran Valls i Taberner reconegué l'avenç de l'article de d'Abadal i Rubió quant a la labor compiladora de Sant Dionís³⁶. Valls i Taberner especificà que la família Sant Dionís devia ser gironina, i que Narcís de Sant Dionís podia haver tingut algun parentiu amb el doctor

³⁰ CREUS (1874²: 137).

³¹ CREUS (1888: 125 i 127).

³² BROCÀ (1907: 267-268). També és visible en BROCÀ (1909-1910: 491, 496), a les entrades a Callís i Bonanat Pere.

³³ ACA, Generalitat, Còdex 1 (o, en aquesta tesi, ms. A).

³⁴ BROCÀ (1909-1910: 497).

³⁵ D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 5).

³⁶ VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927). Es tracta de l'article a la *Revista jurídica de Catalunya* en què Pujol i Tubau transcrivien una versió llatina del *Compendi* al ms. de La Seu d'Urgell. *Vid. infra*.

en lleis homònim mort amb anterioritat a 1387³⁷. Confirmà que fou canonge de Barcelona a partir del *Liber camisiae* de resolucions capitulars de la Catedral de la ciutat; gràcies a una carta de la reina Maria, pogué atribuir-li també l'ardiaconat de Besalú. Valls i Taberner afirmava (recordant l'asseveració de Serra i Postius i la refutació de Torres Amat, ja comentades abans) que Sant Dionís pogué perfectament detentar dos canonicats: el de Girona (mencionat al pròleg de l'*Apparatus* de Mieres) i el de Barcelona (citat al pròleg del *Compendi*). Per últim, distingia entre el Narcís de Sant Dionís jurista i un homònim cavaller contemporani de l'anterior, i consignava tots els manuscrits que es coneixen fins al moment del *Compendi* en les versions llatina i catalana.

Amb posterioritat, la historiografia ha anat delimitant el personatge, amb algunes desviacions i divergències. Ignacio Rubio y Cambroneró publicà en 1950 una nòmina dels diputats i oïdors de la Diputació. En ella figura Sant Dionís com a oïdor de comptes en dues ocasions: en el trienni 1416-1419 i en el 1440-1443³⁸.

Aquell mateix any (1950) i tretze anys més tard (1963) Francisco Elías de Tejada, en analitzar el pactisme de Sant Dionís, repetí vells errors, però recordà, per primera vegada, que també fou ardiaca d'Empúries³⁹. Ferrer i Mallo, en el seu brillant article sobre els primers diputats (1984), identificà erròniament el Narcís de Sant Dionís present a les Corts de Cervera del 1359 amb l'autor del *Compendi* i compilador⁴⁰.

Josep Maria Font i Rius (1988) aplegà totes les notícies fins a Valls i Taberner i Rubio y Cambroneró, aportant-ne altres de noves: com ara la presència de Sant Dionís a les Corts de 1419, de 1420 i de 1450-1453, o la seva elecció com a inquisidor contra infractors de les Constitucions, l'any 1421⁴¹. La conclusió de la seva semblança del personatge fou la identificació en una mateixa persona de l'oïdor de comptes (ardiac de Ribagorça), del canonge de Barcelona, del canonge de Girona i de l'ardiac de Besalú.

Aquilino Iglesia Ferreirós publicà en 1999 un article en què indicava la certa lleugeresa de les identificacions avantdites⁴², tot recordant que Mieres escrigué al pròleg del seu *Apparatus* que Sant Dionís fou ardiaca d'Empúries: aquesta informació en dificultava la identificació amb l'ardiac de Ribagorça i de Besalú. Marta Bueno ha posat de relleu la importància de la declaració de béns del mateix Sant Dionís, a les Corts de Barcelona de 1436, en què admetia

³⁷ Recollia la carta als hereus de Sant Dionís expedida per Joan I. *Vid.* VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927: 228).

³⁸ RUBIO Y CAMBRONERO (II, 1950: 209, 212). La llista prové del BC, ms. 832 i d'altres fonts.

³⁹ ELÍAS DE TEJADA (1950: 180) i (1963: 287-298).

⁴⁰ FERRER I MALLOL (1984: 222).

⁴¹ FONT I RIUS (1988 i 2004).

⁴² IGLESIA (1999²).

tenir diverses canongies, i ha aportat altra documentació que permet avançar en la identificació en un sol personatge dels detentadors de les dignitats eclesiàstiques anteriorment mencionades⁴³.

2.1. La família dels Sant Dionís del segle XIV

Diversos membres amb el cognom “de Sant Dionís” apareixen en documentació gironina dels segles XIV i XV. Configuren dos nuclis familiars, actius, respectivament, al segle XIV i a la centúria successiva, per als quals hom pot suposar un lligam de parentiu. Amb tot, a hores d’ara, no es disposa de proves concluent definitives sobre la naturalesa de la relació entre aquests dos nuclis familiars.

Tant l’obra de Fernández Trabal com les diferents monografies de Guilleré sobre la societat gironina tardomedieval, que poden aportar un extraordinari cabdal d’informació contextual, no permeten però establir un nexa precís entre els Sant Dionís de Girona del s. XIV i els Sant Dionís actius al XV, entre Girona i Barcelona.

No obstant això, Narcís de Sant Dionís canonge de Barcelona, doctor en dret, fou amb seguretat oriund de Girona; fou germà d’un altre doctor en dret, donzell, de nom Dalmau de Sant Dionís. Aquest darrer fou l’ancestre dels quatre Sant Dionís –el seu fill Narcís de Sant Dionís i els fills d’aquest darrer, Pere, Dalmau Gabriel i Bertran– que defensaren la reina Joana Enríquez i l’infant Ferran al setge de la Força Vella de Girona, l’any 1462.

L’origen de la família: el metge Guerau de Sant Dionís

La família Sant Dionís que anà fraguant-se una posició a la política gironina del XIV provenia, en realitat, de Barcelona⁴⁴ i degué assentar-se a Girona cap al 1330. El membre més antic i destacat d’aquesta branca fou Guerau de Sant Dionís, metge del bisbe de Girona Arnau de Montrodó (1335-1348)⁴⁵, i del capítol de Girona, del qual rebia una prebenda. Guilleré afirma que també fou metge reial⁴⁶.

Una primera notícia sobre el personatge data el 4 d’abril de 1326, quan rebia carta sobre una canongia d’Ullà⁴⁷. Se sap que atengué també ocasionalment el comte Jaume I d’Urgell (1320-1347), a petició expressa d’aquest, segons carta de 6 d’abril de 1346, en què el capítol de Girona demanava al comte, ja guarit de la seva malaltia, que deixés tornar el metge⁴⁸. Guerau

⁴³ BUENO (2001).

⁴⁴ GUILLERÉ (II, 1994: 273).

⁴⁵ ADG, Notarulum, G-22, ff. 12-13v: Codicil testamentari de 13 de novembre de 1348 en què Arnau de Montrodó atorga 80 lliures a Guerau de Sant Dionís, anomenant-lo metge seu.

⁴⁶ GUILLERÉ (II, 1994: 132, 369).

⁴⁷ ADG, Lletre episcopal, llibre U-2, f. 59v.

⁴⁸ ADG, Lletre episcopal, llibre U-10, ff. 9v-10. *Vid.* Apèndix I, doc. 1.

deixà diners (sembla que fins a 500 sous) a Gaufred, vescomte de Rocabertí⁴⁹, diners que posteriorment reclamà sobre el testament del vescomte, tal com es desprèn de la carta de 2 de juny de 1349, en la qual Guerau de Sant Dionís requerí aquesta quantitat als clergues de Peralada⁵⁰. L'afer, però, no fou resolt fins després de la mort de Guerau de Sant Dionís, que degué produir-se a l'estiu de 1349⁵¹.

Se sap també que tingué un germà anomenat Ramon de Sant Dionís, canonge de Girona el 1366⁵², que resulta conegut gràcies a un document de venda entre Narcís de Sant Dionís, fill de Guerau, i el seu oncle Ramon. Aquest Ramon de Sant Dionís podria ser l'homònim que estudiava dret a Montpeller el 1362. Aquest darrer, però, era canonge de Barcelona, batxiller en dret civil que es trobava en el seu sisè any de docència en aquesta matèria, mentre assistia a classes de dret canònic⁵³.

Narcís de Sant Dionís, jutge reial i síndic de Girona

Guerau es casà amb Auda Puig, de la qual tingué un fill, Narcís de Sant Dionís, doctor en lleis. El dit Narcís sembla que gaudí del sistema de prebendes eclesiàstiques: el 8 d'octubre de 1352, el bisbe de Girona, Berenguer de Cruilles, enviava una carta a Guillem de Torrelles, canonge de Girona, agent a la Cúria romana, perquè ajudés Narcís de Sant Dionís –fill de Guerau de Sant Dionís–, el qual viatjava a Roma, per a la permuta d'una canongia i prebenda que tenia a Barcelona⁵⁴.

El dit Narcís es casà el 1360 amb Margarida Bordils, filla de Brunissenda i Bernat de Bordils, i d'aquesta manera enllaçà amb una de les famílies més riques de la ciutat⁵⁵. Aquest personatge seguí un *cursus* polític estrictament local: jutge reial el 1359, participà aquell mateix any com a síndic de Girona a les Corts de Cervera, en les quals signà amb el rei el document de

⁴⁹ ADG, Lletre episcopal, llibre U-12, f. 74: carta de 15 de maig de 1349.

⁵⁰ ADG, Lletre episcopal, llibre U-12, f. 13v.

⁵¹ Del 18 de setembre de 1349 s'envià des de la diòcesi de Girona carta al rector de Peralada (ADG, lletre episcopal, llibre U-15, f. 72), demanant-li que absolgués d'excomunió Gaufred vescomte de Rocabertí, ja que s'havia arribat a un acord entre el marmessor del dit vescomte i Auda, vídua de Guerau de Sant Dionís. El 17 de gener de 1352 (ADG, lletre episcopal, llibre U-19, f. 70), el bisbe signà el rebut de 50 lliures del salari del difunt Guerau de Sant Dionís, donades per Guillem Galceran de Rocabertí, senyor de Cabrenys, marmessor de Gaufred, vescomte de Rocabertí.

⁵² GUILLERÉ (II, 1994: 355)

⁵³ «Raymundo de Sancto Dyonisio, canonico prebendato ecclesie Barchinonensis, bacallario in legibus, actu legenti, qui est in sexto anno lecture, et Jura canonica audienti» (*Cartulaire de l'Université de Montpellier*: 451).

⁵⁴ ADG, Lletre episcopal, llibre U-21, f. 21v. La qüestió encara roman per dilucidar.

⁵⁵ GUILLERÉ (II, 1994: 273). Com també ho féu la família dels Sa Costa, igualment d'origen barcelonès. En el cas dels Sant Dionís, el lligam es produí en la segona generació, amb el casament de Narcís, fill de Guerau, amb Margarida Bordils.

nomenament dels primers diputats⁵⁶. Era jutge ordinari de Girona el 1362 i jurat de la mà major de la dita ciutat el 1364⁵⁷. L'11 de desembre de 1366, Narcís de Sant Dionís i Pere de Prat van ser àrbitres d'una concòrdia entre la ciutat de Girona i Ramon de Bóxols⁵⁸. Successivament també pengué part com a síndic de Girona a les Corts de Barcelona-Lleida-Tortosa (1364-1365), i a les de Tarragona-Montblanc (1370-1371)⁵⁹.

Narcís de Sant Dionís fou ambaixador del rei Pere III prop del papa a Avinyó (1376); presentà al bisbe de Girona una carta de Nicolau d'Eimeric (de 7 de febrer de 1376) per la qual se suspenia provisionalment la sentència del cardenal Hug de Santa Maria *in Porticu* contra Ramon Alemany de Cervelló (tot i que se'n mantenia l'excomunió)⁶⁰. Apareixia com a conseller reial a les Corts de Barcelona de 1379-1380⁶¹. Podria ser identificat amb el Narcís de Sant Dionís que és citat a *Antiquiores*, en una data indeterminada de les dècades de 1370 i 1380, com a membre d'un consell jurídic, del qual també formaven part els juristes Jaume Novells, Ramon de Cervera (regent la Cancelleria), Guillem de Vallseca i Bernat de Llunes⁶².

Fills i descendents de Narcís de Sant Dionís

Narcís de Sant Dionís tingué de Margarida Bordils dos fills, de nom Dalmau i Bernat. Dalmau de Sant Dionís, com a hereu, fou el ciutadà de la família. Com el seu pare, fou també doctor en lleis i jutge reial de Girona (1392)⁶³. El 26 de gener de 1397 fou testimoni a l'acte en què els jurats de Girona van comissionar tres ciutadans perquè dirimissin un plet entre Francesc de Santceloni i la Universitat de Girona, provocat per un pati que Santceloni posseïa al burg de

⁵⁶ ACA, Cancelleria Reial, Registre 1505, ff. 60r-65r. FERRER I MALLOL (1984: 222, 262, document annex, on és confós amb el Narcís de Sant Dionís posterior).

⁵⁷ Respectivament, JULIOL I ALBERTÍ (2001: doc. 33, carta del rei Pere al batlle i a Sant Dionís, jutge ordinari, del 29 de juliol de 1362); GUILLERÉ (II, 1994: 304).

⁵⁸ JULIOL I ALBERTÍ (2001: doc. 43). Ramon de Bóxols no pagava els gravàmens prescrits per les vendes de pa, vi i carn al castell de Gironella del Pla, del qual era senyor.

⁵⁹ Per a les Corts de Cervera, CARAVYC III: 381 i XV: 14, 436, 438, 440 i 441. Per a les Corts de Barcelona-Lleida-Tortosa, CARAVYC II: 188 i ss., 206 i ss, 233 i ss., 331. Per a les Corts de Tarragona-Montblanc, CARAVYC III: 2, 56, 62, 125, 155, 156 (*apud* IGLESIA, 1999¹: 328 i 329).

⁶⁰ ADG, Lletre episcopal, llibre U-68, f. 89rv, de 19 de febrer de 1376, que conté una segona carta de 7 del mateix mes. *Vid.* PUIG I OLIVER (1998: 453-454). Sobre l'acció de Nicolau d'Eimeric contra Ramon Alemany de Cervelló, enquadrada en la seva disputa amb l'arquebisbe de Tarragona, *vid.* ROCA (1959).

⁶¹ «Narcisus de Sancto Dionisio legum doctor ac promotor negociorum dicte Curie rege ac consiliarii [*sic*] predicti domini Regis» (CARAVYC IV: 226). També ACA, Cancelleria Reial, Registre 1505, f. 5.

⁶² *Antiquiores*: 134vb *Usaticum Auctoritate*, glossa de Jaume de Vallseca: «ita fuit iudicatum in causa Gisperti de Caplons et Ioannis Alberti in quo consilio fuit Iacobus de Nouellis, Ramon Seruarie regentis Cancellariam Castilionis de Mallorques, Dionisius de Sancto Dionisio legum doctore [*sic*], Guillelmus de Vallesicca, qui post fuit vicecancellarius domini Regis Petri III, Bernardus Lunes iurisperitus». IGLESIA (1997: 638) redueix la forquilla al període 1374-1383.

⁶³ GUILLERÉ (II, 1994: 338). Segons aquest autor, Dalmau de Sant Dionís fou doctor en lleis i jurat el 1364 (I, 1993: 143), tot i que en el llistat dels jurats que dóna al segon volum hi apareix Narcís de Sant Dionís, el que resulta més plausible (II, 1994: 304). Entenc que s'ha de tractar d'un error.

Sant Pere de Galligants, on s'havia començat a construir la muralla nova⁶⁴. També fou sotssíndic de la ciutat de Girona l'any 1398⁶⁵.

L'altre fill de Narcís de Sant Dionís, Bernat (o Bernardó), germà de Dalmau, fou també jurista⁶⁶. Li corresponia mantenir-se donzell per ser el fill primogènit. Canvià el seu cognom pel del seu avi patern, Bordils, ciutadà, per tal de preservar el nom d'aquesta rica nissaga gironina. Podria ser el mateix que apareix a les Corts de Barcelona l'11 d'octubre de 1408, com a donzell, i a les de Barcelona de 1412-1413⁶⁷. Fou pare d'un Joan de Sant Dionís, segons testimonia un document de 1419⁶⁸, i fou senyor útil de l'escrivania de la Cort Reial de Girona⁶⁹. Morí abans de 1433, ja que amb posterioritat la seva vídua, Sibil·la, detentà el dit càrrec⁷⁰. Fou fill del matrimoni Antoni Dalmau de Sant Dionís d'acord amb una venda d'un censal a una Francina (filla del difunt Joan Lloberes de Girona i esposa de Bernat Verdaguer, cirurgià del bisbe de Saragossa), signada el 31 d'octubre de 1440 pel mateix Antoni Dalmau i la seva mare Sibil·la, vídua de Bernat de Bordils, àlies Sant Dionís⁷¹. Antoni Dalmau de Bordils i de Sant Dionís, donzell domiciliat a Girona, comprà en franc alou la força dels Bordils el 27 de desembre de 1436⁷². Probablement els germans Hèctor de Sant Dionís i Leonart Dalmau de Sant Dionís són fills d'Antoni Dalmau de Sant Dionís. Ambdós, per pertànyer al bàndol de la Generalitat, van veure confiscats els seus béns i lliurats a Narcís de Sant Dionís cavaller i familiar seu (*vid. infra*). En Leonart Dalmau de Sant Dionís àlies Bordils féu testament el 8 de juny de 1474, en el qual només hi ha referència al seu germà⁷³.

Fernández i Trabal⁷⁴ va identificar el Dalmau de Sant Dionís ciutadà amb el Dalmau de Sant Dionís donzell a les Corts de Barcelona de 1412-1413, tot atribuint-li la paternitat d'un Narcís de Sant Dionís cavaller. Segons aquest autor, Dalmau de Sant Dionís, fill de Narcís de

⁶⁴ JULIOL I ALBERTÍ (2001: doc. 69).

⁶⁵ JULIOL I ALBERTÍ (2001: doc. 72, sentència de Martí I de 16 d'agost de 1398).

⁶⁶ Anomenat Bernardó a ADG, Pia Almoïna, P-2-6222, d'11 de maig de 1381, document en què Brunissenda compra a Francesc Vaiol, procurador de Castelló, un violari que duraria tota la seva pròpia vida, la de la seva filla Margarida Bordills i del seu nét Benardó. Aleshores, aquest darrer havia de ser adolescent.

⁶⁷ CARAVYC V: 362. CARAVYC XI: 1.

⁶⁸ ADG, Processos medievals, llibre 645. Aquest Joan s'havia casat amb Sibil·la, filla de Bernat Sant Miquel. *Vid.* GUILLERÉ (II, 1994: 429).

⁶⁹ El 8 de desembre de 1417 un personatge homònim rebia del Rei Alfons IV una remuneració de 500 florins d'Aragó per haver viatjat de Constança (on es desenvolupava el Concili) a València per a comunicar al monarca l'elecció del nou papa Martí V (BOFARULL, VII, 1851: doc. 150, p. 10).

⁷⁰ El 7 de gener de 1417, Sibil·la, esposa de Bernat de Sant Dionís, presentava tota sola (potser ja com a vídua) demandes contra els jurats de Girona (SANS I TRAVÉ, I, 2005: 554); és mencionada explícitament com a vídua (de Sant Dionís o de Bordils, s'especifica) el 3 de juny de 1433, i detentadora de la senyoria útil de l'escrivania (*ibidem*: 639). Igualment és citada en una confessió judicial de 21 de novembre de 1446 (SANS I TRAVÉ, II, 2005: 175).

⁷¹ BC, pergami 10, número de registre 626.

⁷² SANS I TRAVÉ (I, 2005: 648).

⁷³ AHG, Notaria Girona 2, notari Martí Sastre, volum 272, f. 252rv.

⁷⁴ FERNÁNDEZ I TRABAL (1995: 120).

Sant Dionís, hauria tingut un segon fill, anomenat Antoni Dalmau de Bordils i de Sant Dionís, el qual fou pare d'Héctor-Bernat de Sant Dionís, àlies Bordils⁷⁵.

Narcís de Sant Dionís i Margarida Bordils també tingueren dues filles: Auda, casada amb Guillem Sarriera⁷⁶; i Francesca, casada amb Francesc de Santceloni⁷⁷, jurista i ciutadà de Girona. Aquest darrer féu testament el 10 de juny de 1422: instituïa com a hereu universal el seu fill Francesc de Santceloni, i retornava a la seva esposa Auda un censal de 60 lliures anuals sobre la vil·la de Fraga, que el seu sogre Narcís de Sant Dionís li havia cedit com a dot segons les capitulacions matrimoniales de 28 de maig de 1384⁷⁸. El dit censal havia estat establert per Pere III en un instrument de 26 de febrer de 1383, a Tortosa, per a rescindir un deute de 24.000 sous barcelonins que havia contret amb Narcís de Sant Dionís, a causa dels serveis que el jurista gironí li havia prestat. La dita renda sobre la vil·la de Fraga quedà consignada en una carta del rei Joan I, de 13 de febrer de 1387, en què es confirmava als hereus de Narcís de Sant Dionís el pagament d'un censal de 1.200 sous barcelonins (60 lliures) anuals sobre els impostos de la vil·la de Fraga⁷⁹. La carta, però, no menciona cap dels fills de Sant Dionís. De tota manera, se sap que un dels hereus beneficiats fou Bernat de Sant Dionís o de Bordils, que amb posterioritat sembla administrar censal⁸⁰. Els dits 1.200 sous (60 lliures), per tant, eren retornats a Francesca pel seu marit, Francesc de Santceloni, en morir el 1422.

Entre els fills del matrimoni de Francesca de Sant Dionís amb Francesc de Santceloni figuren, en el dit testament de 1422, Felip, marit de Joana Pinós, Pericó i Guillem, menors d'edat, Caterina, esposa de Gaufred Vilarig, i Francina, esposa de Jaume de Vallgornera. Aquest Pericó fou després canonge de Girona, i apareix al testament del Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi* (1458) com a nebot seu.

Aquesta menció de Pericó és un primer vincle ferm, que permet començar a assegurar que Narcís de Sant Dionís jutge reial de Girona seria el pare de l'homònim canonge de Barcelona autor del *Compendi*.

Una segona dada que confirma aquesta hipòtesi de parentiu és el testament, ordenat el 22 de novembre de 1432, d'Antoni Francesc de Santceloni, un nét de Francesc de Santceloni i Francesca de Sant Dionís, que aleshores tenia entre 16 i 19 anys. Era fill de Francesc de Santceloni i Francina (o Francesca) Margarit. En el seu testament el principal marmessor era

⁷⁵ En el quadre genealògic sobre els Sant Dionís que FERNÁNDEZ I TRABAL (1995: 121) aporta figura un Héctor-Bernat de Sant Dionís i Bordils, fill d'Antoni Dalmau de Bordils i de Sant Dionís, qui apareix com a fill de Dalmau de Sant Dionís i germà de Narcís de Sant Dionís cavaller (ja que aquest autor sí que identifica en un únic personatge, sense dubtes, els dos Dalmau de Sant Dionís ciutadà i donzell).

⁷⁶ ADG, Processos medievals, llibre 627, en document de 1398 *apud* GUILLERÉ (II, 1994: 428) i GUILLERÉ (2005: 682).

⁷⁷ GUILLERÉ (II, 1994: 274), que aporta una acta de 30 de juliol de 1365 per a les noces. És, probablement, el síndic a Corts de 1412-1413, oïdor de la Generalitat el 1413. *Vid. infra*.

⁷⁸ SANS I TRAVÉ (I, 2005: 602 i ss.).

⁷⁹ ACA, Cancelleria Reial, Registre 1972, f. 19v. *Vid.* Apèndix I, doc. 3.

⁸⁰ SALLERAS CARRIÓ (2007).

Narcís de Sant Dionís, que figura com a oncle seu (és a dir, besoncle), i clergue (s'hauria d'entendre canonge) de Barcelona⁸¹. Això voldria dir que Narcís de Sant Dionís seria germà de Francesca de Sant Dionís, àvia materna del finat, i que tots dos eren fills de Narcís de Sant Dionís.

Una tercera dada, per a confirmar que Narcís de Sant Dionís jutge reial fou pare de l'homònim autor del *Compendi*, és la participació de Felip de Santceloni i de Bernat Sarriera en l'atemptat contra Joan de Palomar (1426); en la principal documentació sobre el dit atemptat se'ls fa nebots del canonge Narcís de Sant Dionís. Felip de Santceloni hauria de ser el marit de Francina Margarit. Bernat Sarriera fou fill d'Arnau Sarriera i de Margarida de Sant Dionís⁸².

Francesc de Sant Dionís, síndic de Girona

Difícil de situar a l'arbre genealògic resulta un Francesc de Sant Dionís que participà com a síndic de Girona⁸³, per tant com a ciutadà, a les Corts de Barcelona de 1372-1373. És, sens dubte, familiar dels anteriors, probablement cosí de Narcís de Sant Dionís, jutge reial, o potser un germà seu. Aquest personatge fou jurat en tres ocasions, 1366, 1375 i 1378⁸⁴, i jurispèrit present a la concòrdia de 1376 entre la ciutat de Girona i les parròquies de la vegueria⁸⁵.

És citat en un document d'1 d'agost de 1356, en què es fa referència a la dot que rep de la seva esposa Caterina, filla d'Arnau Perpinyà i d'Elvira⁸⁶, i en un altre de 26 de febrer de 1366⁸⁷. També figura entre els representants de la Universitat de Girona a la concòrdia entre la dita ciutat i Ramon de Bóxols l'11 de desembre de 1366, en la qual fou àrbitre Narcís de Sant Dionís⁸⁸.

Cal indicar també que fou síndic de Girona en missions delicades, com testimonia una carta dels diputats de Catalunya, de 28 d'abril de 1380. En la dita carta, la Diputació, que era presidida per Felip d'Anglesola, reclamava als jurats de Girona les imposicions sobre el pa, el vi i la carn determinades per la Cort de Tortosa en el marc de la guerra amb Castella, que la dita ciutat encara no havia satisfet. Francesc de Sant Dionís advocà a favor de Girona en diverses

⁸¹ SANS I TRAVÉ (I, 2005: 637-638).

⁸² GUILLERÉ (II, 1994: 428). Narcís de Sant Dionís, veguer de Barcelona i nebot de Narcís de Sant Dionís canonge, organitzà un atemptat contra Joan de Palomar, que substituï el seu oncle en l'auditoria de comptes de la Diputació, en circumstàncies que el canonge Sant Dionís considerava deshonroses (ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232). *Vid. infra*.

⁸³ CARAVYC III: 183.

⁸⁴ GUILLERÉ (II, 1994: 305; I, 1993: 143).

⁸⁵ SANS I TRAVÉ (dir. tèc., I, 2005: 434 i ss.).

⁸⁶ ADG, Pia Almoïna, P-002-07027. També GUILLERÉ (II, 1994: 439).

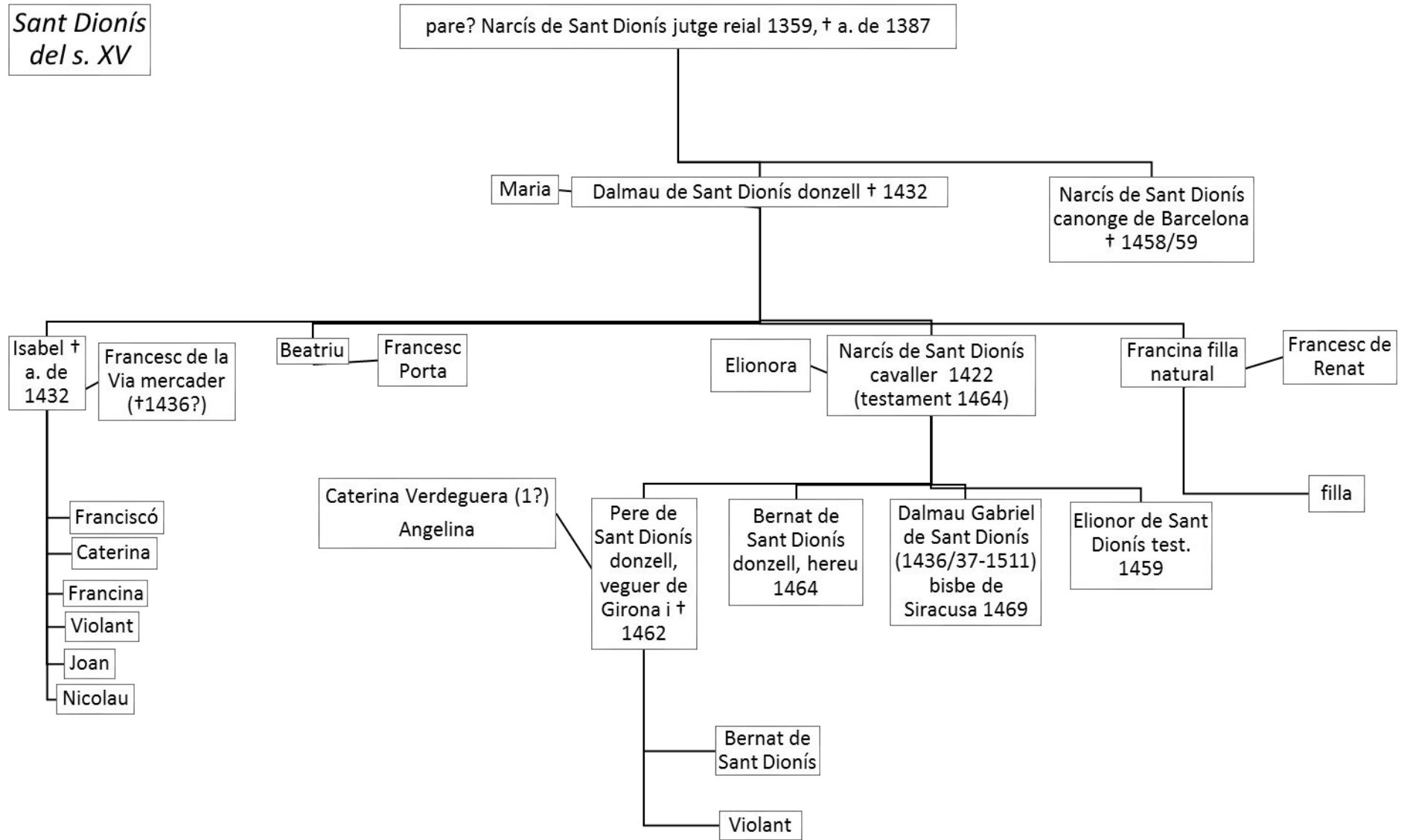
⁸⁷ ADG, Pia Almoïna, P-002-07160.

⁸⁸ JULIOL I ALBERTÍ (2001: doc. 43).

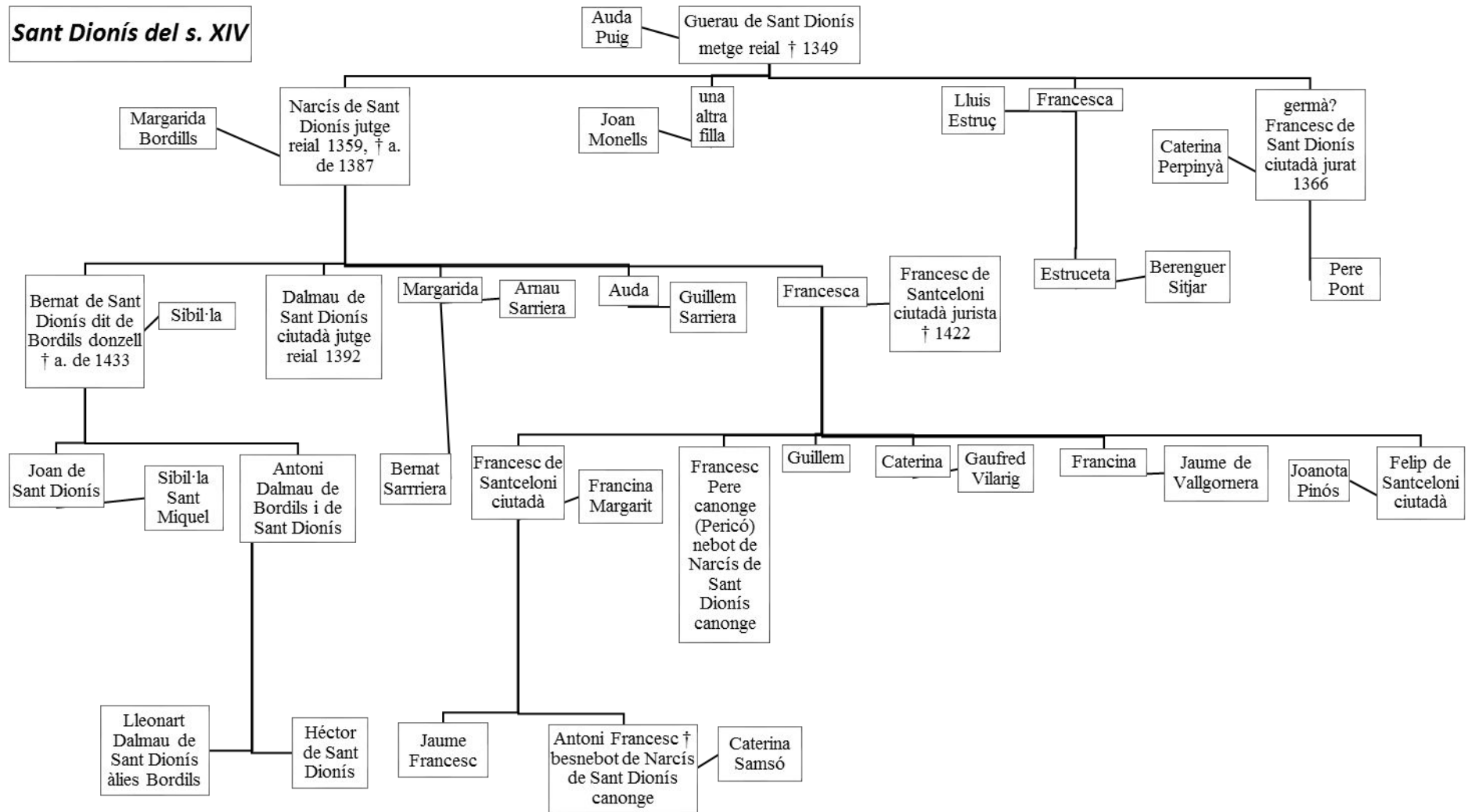
trobades amb els diputats, dutes a terme a Barcelona. Els diputats, emperò, exigien la dita imposició peremptòriament, dins un termini de deu dies⁸⁹.

⁸⁹ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-624, ff. 76v-77r.

*Sant Dionís
del s. XV*

Sant Dionís del s. XIV

2.2. La família dels Sant Dionís del segle XV

A la Girona del segle XV es documenten un bon número de Sant Dionís, un dels quals és el Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi*. De tota manera l'embranchida documental del segle XIV s'esvaeix, la qual cosa dificulta trobar els lligams de parentiu. No és fins la segona dècada del segle XV que comencen a consignar-se activitats dels nous Sant Dionís, en la participació d'alguns dels seus membres a Corts, en l'exercici de càrrecs polítics de certa preponderància, com l'auditoria de comptes de la Diputació, o la vegueria de Girona, o en tràmits de caire més privat. A la segona meitat del segle la rellevància de la família serà visible durant la guerra civil.

Dalmau de Sant Dionís, regent la Cancelleria

Probablement el mateix Dalmau de Sant Dionís, fill de Narcís de Sant Dionís, que era ciutadà encara a la fi del segle XIV, renuncià a la seva condició de ciutadà a principis de segle i es convertí en donzell. Aquesta és la hipòtesi més versemblant per reconstruir el *cursus* del personatge. Com a donzell, apareix el 1413 a Corts de Barcelona. Dalmau de Sant Dionís havia estat regent la Cancelleria amb Martí l'Humà, tal com especifica una carta del rei de 3 d'agost de 1403: «Dalmacium de Sanctodionisio legum doctorem, consiliarium et auditorem ac regentem cancellariam»⁹⁰. Segons la documentació tractada per Casula, hauria estat Canceller reial amb aquest mateix rei. Però aquest càrrec era reservat als eclesiàstics; per tant caldria reconsiderar aquesta dada⁹¹.

En les Corts de 1412-1413, durant els mesos de gener i febrer del segon any, Dalmau defensà amb bona oratòria la causa de la creació d'un quart braç de cavallers i homes de paratge; la moció fou rebutjada pel rei Ferran I⁹². Poc després, fou un dels candidats de la nòmina de juristes responsables de realitzar la Compilació de les lleis del Principat que les Corts de 1413 van presentar al rei Ferran I, el 6 de setembre, per tal que el monarca n'escollís dos (els dos juristes seleccionats pel rei finalment van ser, com és prou sabut, Jaume Callís i Bonanat Pere)⁹³. Jofré d'Ortigues li encarregà el 6 d'agost de 1414 la defensa d'Elionor d'Urgell, juntament amb Antonio de Torres «utriusque doctor»⁹⁴. Ell i el seu fill Narcís de Sant Dionís, també donzell, van participar a les Corts de Sant Cugat-Tortosa (1419-1420)⁹⁵. A les dites Corts

⁹⁰ DE LA TORRE (1971: 129-130)..

⁹¹ ACA, Cancelleria Reial, pergami 251, *apud* CASULA (1973: 45).

⁹² CARAVYC XI: 12, 15, 27, 31 i ss.

⁹³ ACA, Generalitat, Processos de Cort, N-961, 2, segona numeració ff. 2-5 (ÁLVAREZ, 2013¹: 121-126).

⁹⁴ BORAFULL (1868, II: doc. 36, pp. 126-127).

⁹⁵ Dalmau, a CARAVYC XII: 157, 176, 186, 196; XVI: 75. També participà a les de Tortosa-Barcelona (1421-1423), a CARAVYC XIII: 208, 220, 232, 249 i ss.

també hi fou present Narcís de Sant Dionís canonge, homònim i, com es veurà, germà i oncle dels anteriors.

És segurament el mateix Dalmau de Sant Dionís, doctor en lleis, que fou jutge ordinari de Girona, segons document del 25 novembre de 1423, amb el qual autoritzà a Girona la venda d'un tros de terra a Guillem de Pols, tutor dels propietaris, fills i hereus de Joan Trobat⁹⁶. Dalmau de Sant Dionís també tractà Mieres, qui fou instruït per ell sobre l'impost reial del bovatge, tal com el jurista gironí recorda al seu *Apparatus*, tot mencionant que Dalmau de Sant Dionís fou regent la Cancelleria⁹⁷. El 10 de gener de 1432 féu testament, escollint com a marmessors el seu germà Narcís de Sant Dionís, canonge de Barcelona, «Narcissum de Sancto Dionisio canonicum sedis Barchinone fratrem germanum meum»; el seu fill Narcís –també hereu universal–, la seva esposa Maria, el seu gendre Joan Porta i la seva filla i esposa d'aquest darrer, Beatriu.

El testament de Dalmau menciona també el seu nét Pere, fill de Narcís, i una altra filla, Isabel, ja difunta, que s'havia casat amb un Francesc de la Via mercader, i dels sis néts que li van donar. Aquest Francesc de la Via no ha de ser confós amb el poeta, sots-veguer de Girona entre 1405 i 1408. No obstant això, bé podria tractar-se del seu cosí germà, mort el 1436⁹⁸. Si fos així, el fill de Dalmau de Sant Dionís, el donzell Narcís de Sant Dionís hauria estat cunyat del cosí germà de Francesc de la Via poeta. Aquest possible parentiu, encara que llunyà, ha d'ajudar a identificar aquest Narcís de Sant Dionís amb aquell homònim que debateix poèticament amb Francesc de la Via al Cançoner Vega-Aguiló (A). Francesc de la Via adreça, al dit cançoner, una cobla a Sant Dionís sobre el naixement de l'amor, el qual li respon amb dues altres de vuit versos cadascuna, molt fragmentàries, que comencen: «sucsesir vulh en lo vostr-eretatge»⁹⁹. S'ha hipotitzat que pogués tractar-se del Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi*, però el to burlesc de les cobles (Sant Dionís respon que l'amor «ix pel sol de la nuca») i el parentiu adduït poden abonar la identificació amb el seu nebot, membre del braç militar.

Dalmau de Sant Dionís disposà que el seu cos fos enterrat a prop del seu pare i avi patern, a Girona: «uolo quod dictum corpus meum translatur in ciuitatem Gerunde in tumulo ubi corpora aui ex partis patris et dicti patris mei extaterunt tumulata». És encara molt insegur qui

⁹⁶ AHG, Arxiu de complement, Cors-Guinard de Celrà, pergami 17, document signat pel canonge Joan Roig, amb el notari Pere Sitjar.

⁹⁷ MIERES (I, 1621: 169). IGLESIA (1999¹, 312).

⁹⁸ CLARÀ (1984: 200-201). GUILLERÉ (I, 1993: 137).

⁹⁹ Cançoner Català Vega-Aguiló (A de Milà), n° 160 (p. 350, f. CCLX), *apud* MASSÓ-RUBIÓ I BALAGUER (1989: 23): «cobla tramesa per en Francesch de la Via a mossen narcis de sant deunis qui li respon en dues maneres». També PACHECO (1997: 401). ALBERNI (2003: 231 i ss.) considera que el «mossèn» hauria de ser el canonge de Barcelona. Aquest tractament era habitual referit als cavallers, tot i que no exclusiu; i, com es veurà tot seguit, Narcís de Sant Dionís ja era cavaller el 1422. Per una altra banda, el seu oncle, el Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi*, sempre rebé tractament de «micer».

foren efectivament aquests dos familiars. Si Dalmau de Sant Dionís és el mateix documentat al segle XIV, el seu avi seria el metge Guerau de Sant Dionís i el seu pare el jutge reial Narcís de Sant Dionís.

Narcís de Sant Dionís, cavaller

Narcís de Sant Dionís, fill de Dalmau, fou, com el seu pare, una persona propera a la Cort. El 1414, l'infant Alfons recomanava al seu pare Ferran I, i demanava per al propi servei, Narcís de Sant Dionís tot informant-lo que era fill de Dalmau de Sant Dionís, doctor en lleis (de Barcelona, especificava l'infant, encara que devia referir-se al lloc habitual de residència)¹⁰⁰. Més tard, el 27 de novembre de 1414, l'infant Alfons comunicava al rei Ferran que havia nomenat Narcís de Sant Dionís com a boteller seu, en substitució de Joan Janer¹⁰¹.

El 22 d'octubre de 1422 el rei Alfons s'hi adreçà com a «*miles*», i com a sobrecoc seu¹⁰². Suposo que fou ordenat cavaller cap a 1422. En aquest document li reconeixia els seus serveis, amb pròpia armada naval, pagada pel mateix Sant Dionís, a les guerres sostingudes pel monarca a Sardenya i Còrsega. Probablement assistí al setge de Bonifaci (novembre 1420-gener 1421). Posteriorment degué salpar de Messina amb la resta de l'exèrcit reial per a participar a les campanyes de Nàpols (juliol de 1421), després que Alfons IV hagués estat afillat per la reina Joana II de Nàpols (agost de 1420). Alfons vencé en terra el seu rival en les aspiracions a la corona napolitana, Lluís d'Anjou, i el *condottiere* Mutio Attendolo Sforza¹⁰³. En totes o en la majoria d'aquestes batalles degué trobar-se el cavaller Narcís de Sant Dionís.

En conseqüència el rei li atorgà des del castell d'Aversa (Nàpols) les rendes que obtenia del Castell de Pals (a la diòcesi i vegueria de Girona), que posseïa la tia del rei, «amita nostra», Violant de Bar (vídua de Joan I, germà d'Elionor d'Aragó, que fou mare de Ferran d'Antequera i àvia d'Alfons). Llavors, però, les rendes eren administrades per Francesc Joan des Gassons, perquè el Castell de Pals es trobava subjecte a cert litigi entre els drets de Violant de Bar i els del mateix rei. Potser aquests serveis militars li van proporcionar l'ordenació com a cavaller¹⁰⁴. Com a «*miles*», torna a aparèixer a les Corts de Lleida el 1440¹⁰⁵.

¹⁰⁰ ACA, Cancelleria Reial, Registre 2451, f. 11 (segons la breu ressenya de LÓPEZ RODRÍGUEZ, 2004: 182).

¹⁰¹ ACA, Cancelleria Reial, Registre 2389, ff. 34v-35, a LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 347), qui només en fa una descripció breu.

¹⁰² ACA, Cancelleria Reial, Registre 2785, ff. 120r-121r. *Vid.* Apèndix I, doc. 28.

¹⁰³ SOLDEVILA (II, 1962: 663-664).

¹⁰⁴ MORALES ROCA (1988: 16) l'inclou entre la noblesa de l'esperó daurat, investida pel rei, que tindria ascendència militar reconeguda, anterior a la dita investidura. Segons aquest autor, que recull també que fou fill de Dalmau de Sant Dionís, era oriund de Limoges i fou creat cavaller per Alfons IV el 9 de juliol de 1419. Amb tot, aquesta informació s'ha de rebre amb molta cautela.

¹⁰⁵ CARAVYC XX: 354.

Narcís de Sant Dionís cavaller fou veguer de Girona com a mínim des de desembre de 1426, quan organitzà l'atemptat contra Joan de Palomar, oïdor de comptes de la Diputació, perpetrat la nit de Nadal del mateix any. La Diputació decretà trencament de Pau i Treva en contra seu i dels altres presumptes col·laboradors. Segons sembla, el veguer fugí cap al Rosselló¹⁰⁶. No són clares les conseqüències de la resposta judicial de la Diputació. En tot cas, Narcís de Sant Dionís cavaller encara fungia de veguer de Girona el primer d'abril de 1427, tal com certifica una carta enviada aquesta data des d'aquesta ciutat¹⁰⁷.

Posteriorment fou veguer de Cerdanya (1435), segons un document on es registra una certa alteració i concòrdia entre ell mateix, com a veguer, i els cònsols de Puigcerdà¹⁰⁸. Fou un ferm constitucionalista a les discussions de les Corts de Barcelona de 1454-1458, oposant-se el juny de 1455 a l'arrendament de les Generalitats¹⁰⁹. Figurava en un cens gironí de 24 d'abril de 1462¹¹⁰.

Va defensar juntament amb els seus fills la reina Joana Enríquez i l'infant Ferran, al setge de la Força Vella (juny-juliol de 1462), tot fent costat als Margarit, entre altres poques famílies reialistes de Girona¹¹¹. El maig de 1462, Narcís de Sant Dionís es trobà a càrrec, amb Joan de Pau i Bernat Margarit, de l'ocupació preventiva de fortificacions (els castells de la Gironella i de Requesens) abans del setge¹¹².

En finalitzar el primer setge, Pere de Rocabertí encara encomanà a Narcís de Sant Dionís reparar la Força Vella, en previsió de futures escomeses, com en efecte es produïren el novembre de 1462¹¹³. Posteriorment, el 13 d'octubre de 1463, rebé per carta de Joan II els béns dels seus parents –la relació exacta és dubtosa– Lleonart i Héctor de Sant Dionís, fills d'Antoni Dalmau i néts de Bernat de Sant Dionís, àlies Bordils, defensors de la causa de la Generalitat. En la dita carta el rei recorda agraït la mort del seu fill Pere a favor de la causa reialista; l'altre fill de Narcís de Sant Dionís, Dalmau Gabriel, aconseguia que la reina enviés una sol·licitud al papa a favor seu sobre el deganat de la catedral de Barcelona, sense que se'n conegui el

¹⁰⁶ Tal com s'explicarà més endavant, Narcís de Sant Dionís, canonge, fou nomenat oïdor de comptes de la Diputació (per segona vegada) per al trienni 1425-1428, però els altres col·legues, especialment el nou president de la Diputació, Felip de Malla, en revocaren l'elecció, i investiren en lloc seu Joan de Palomar, contra el qual el cercle de Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi* atemptà a les proximitats de la catedral de Sant Eulàlia. *Vid. infra*.

¹⁰⁷ MIERES (I, 1621: 66-67). IGLESIA (1999: 295).

¹⁰⁸ Puigcerdà, Arxiu Comarcal de Cerdanya, Cúria general de la vegueria de Cerdanya, ACCE130-141-T1-529, f. 2.

¹⁰⁹ SOBREQÜÉS (I, 1973: 58-60, 120, 125).

¹¹⁰ Publicat per SOBREQÜÉS (1951: 234), que suposa que manca el seu fill Pere de Sant Dionís, veguer de Girona.

¹¹¹ En el dit setge es trobà un nebot seu, Bernat, aleshores encara infant, fill de Pere: SOBREQÜÉS (1952: 332).

¹¹² SOBREQÜÉS (1951: 195; i 1952: 291, 309; I, 1973: 175-177).

¹¹³ SOBREQÜÉS (I, 1973: 247). CAMÓS CABRUJA (1952: 76-82, 89, etc.), on el *Llibre de l'administració de la Cort Reial de Girona* (ACA, Mestre Racional) registra la seva activitat fins al 28 de febrer de 1463 (p. 110).

resultat¹¹⁴. Narcís de Sant Dionís féu testament el 6 d'abril de 1464, a favor del seu fill Bernat de Sant Dionís, declarat hereu universal¹¹⁵.

Descendència del Narcís de Sant Dionís, cavaller

El cavaller Narcís de Sant Dionís va casar-se amb Maria Miró el 28 d'abril de 1424¹¹⁶. Els fills de Narcís de Sant Dionís, probablement tinguts amb la dita Maria, foren quatre: Pere de Sant Dionís, veguer de Girona i mort al setge de Girona; Gabriel Dalmau, que entrà a la carrera eclesiàstica; Bernat, donzell domiciliat a Girona; i Elionor, que féu testament el 6 de juny de 1465, constituint com a hereu universal el seu germà Bernat¹¹⁷.

Pere de Sant Dionís, fill gran i hereu de Narcís de Sant Dionís, havia estat assenyalat pel primogènit Carles de Viana com a sospitós i entre els «poch devots al seu servey». El primogènit envià una cèdula als Diputats de la Generalitat el 21 de juliol de 1461 que contenia una llista, en la qual figurava el dit Pere¹¹⁸. Pere de Sant Dionís fou veguer de Girona aquell 1462, però morí en el mateix setge, degollat, amb posterioritat al 30 d'agost. La seva mort atorgà al seu germà Bernat l'herència paterna¹¹⁹.

Bernat de Sant Dionís, el més jove dels tres fills, fou hereu universal del seu pare, com s'ha dit, però també de la de la seva mare Elionor, de la seva germana Elionor, i de la seva neboda Violant, filla de Pere de Sant Dionís, com certifica un document de venda de 3 d'agost de 1478¹²⁰.

Dalmau Gabriel nasqué cap a 1436 o 1437, si és té present que morí el 1511 a Siracusa amb 74 anys. Ell és el Dalmau de Sant Dionís mencionat com a canonge de Girona en un document del 6 de juny de 1450, quan havia perdut la pabordia de juny per no haver-la signat¹²¹. Era tresorer de la catedral ja en 1456, segons document del 26 d'octubre¹²², quan encara

¹¹⁴ SOBREQÜÉS (I, 1973: 196, n. 231; i 236).

¹¹⁵ Amb el notari Martí Sastre (AHG, Notaria Girona 2, notari Martí Sastre volum 255, ff. 23r-25v). *Vid.* Apèndix I, doc. 47.

¹¹⁶ REXACH SALA (2013: 64, nota 37).

¹¹⁷ AHG, Notaria Girona 2, Martí Sastre, volum 272, f. 76rv.

¹¹⁸ SANS I TRAVÉ ed. (1992: 137-138). Altres personatges destactats foren Joan Margarit o Ramon de Cardona.

¹¹⁹ SOBREQÜÉS (1952: 342). Al diari de Safont, a l'entrada de 30 d'agost de 1462, s'hi recull una llista dels enemics declarats del General de Catalunya: en arribar a Pere de Sant Dionís un afegitó interlineal indica que fou després degollat (SANS I TRAVÉ ed., 1992: 166-167).

¹²⁰ SANS I TRAVÉ (II, 2005: 792). Altra documentació és de més insegura atribució a aquest Bernat de Sant Dionís (el seu nebot, fill de Pere de Sant Dionís, s'anomenà igual): un personatge homònim aconseguia el 3 de novembre de 1475 dispensa del bisbat de Girona, per afinitat amb Elena Anglès (ADG, llibre G-69, ff. 12v-13). El 2 d'octubre de 1484 diposità 120 lliures per a la llució d'un censal fet al benefici dels sants Dalmau i Jordi de la catedral (ADG, llibre U-324, f. 157).

¹²¹ ADG, llibre D-194, f. 66.

¹²² ADG, llibre D-196, f. 59v.

demanava, però, llicència per a completar els seus estudis de dret canònic, no se sap on¹²³. Figura com a canonge de Barcelona i tresorer a la catedral de Girona el 12 de juliol de 1459¹²⁴. Com a canonge de Barcelona, però, no sembla present als capítols del *Liber camisiae* de la Catedral de Barcelona, entre 1450 i 1470.

Dalmau Gabriel, un dels pocs canonges gironins al bàndol reial, fou encarregat pel bisbe Margarit el 31 de maig de 1462 de la protecció de l'església de Sant Feliu¹²⁵. Prengué les armes, acompanyat de Gabriel Xammar¹²⁶.

Posteriorment, el 6 de setembre de 1469, Dalmau Gabriel de Sant Dionís, llavors ardiaca de la Selva, potser gràcies també al seu suport a Joan II, fou promogut pel futur Ferran II, llavors rei de Sicília, i per Pau II al bisbat de Siracusa, on continuà fins a la seva mort el 13 de gener de 1511, als 74 anys d'edat¹²⁷. Sembla que pertangué a l'orde dominic. Com a bisbe de Siracusa, donà nom a l'església de Santa Maria dei Miracoli (abans de San Giorgio), acte de devot reconeixement pel final de la pesta de 1500. Pirro¹²⁸ li dedicà una notable biografia, on deia que fou amic i referendari d'Alexandre VI, amb el qual intercanvià correspondència, que Pirro transcriu en part. Aquesta amistat li fou útil en el seu enfrontament amb el governador de la Càmera règia Lluís Margarit (desconec la seva situació a l'arbre familiar dels Margarit), el qual l'empresonà per oposar-se a la demolició de cases de l'església. Sempre segons Pirro, el poble de Siracusa féu costat al seu bisbe. El Gran Capità, Gonzalo Fernández de Córdoba, restablí la situació en el seu pas per la ciutat. Els ciutadans de Siracusa van ser perdonats per Alexandre VI, gràcies a la intercessió de Sant Dionís. Aquest, en morir, llegà una gran biblioteca al palau episcopal, la qual, però, es cremà l'any 1540 durant el saqueig del dit palau a mans dels soldats espanyols amotinats contra el virrei Ferrante Gonzaga¹²⁹.

2.3. Narcís de Sant Dionís

Formació i carrera eclesiàstica de Narcís de Sant Dionís

El gironí Narcís de Sant Dionís, autor del *Compendi*, és membre d'una conspícua família de ciutadans ennoblits de Girona, força vinculada a l'administració de la ciutat i a la Corona. Els dubtes tradicionals sobre la seva múltiple identitat –ardiaca de Ribagorça, canonge de Barcelona

¹²³ ADG, llibre D-196, f. 60v (3 de novembre 1456).

¹²⁴ ADG, llibre D-197, f. 32v; també el 14 de novembre de 1459 (ADG, llibre U-160, f. 56) Miquel de Borja, cavaller procurador del bisbe de Girona Jaume de Cardona, dóna a Dalmau (Gabriel?) de Sant Dionís el vicariat general.

¹²⁵ ADG, llibre D-98, f. 71, transcrita per MARQUÉS CASANOVAS (1963: 72-73)

¹²⁶ SOBREQÜÉS (I, 1973: 214-215).

¹²⁷ PIRRO (1733: 634-637). ALFONSELLO (1873: 14).

¹²⁸ PIRRO (1733: 634-637).

¹²⁹ RUSSO (1991: 43). PIRRO (1733: 639).

i ardiaca de Besalú i canonge de Girona– es poden considerar resolts: es tracta del mateix personatge sense cap mena de reserva.

Narcís de Sant Dionís fou successivament (a més d'obtenir d'altres dignitats o beneficis menors que més endavant seran registrats) canonge de Sant Feliu de Girona i paborde de Tordera (amb anterioritat a 1403), canonge de Barcelona (1411), canonge de Mallorca (1411), ardiaca de Ribagorça (1416), ardiaca de Besalú (1422) i potser ardiaca d'Empúries (entre 1441 i 1458). No se sap, però, on es llicencià (és mencionat com a llicenciat el 1407) i on obtingué el grau de doctor (a partir de 1416).

La primera notícia sobre Narcís de Sant Dionís és d'octubre de 1403: una butlla de Benet XIII li atorgà una canongia a la Seu de Girona, on ja era capellà; a més s'hi menciona que Sant Dionís era ja canonge de Sant Feliu de Girona i paborde de Tordera, i reconegut com de noble llinatge¹³⁰. Aquestes dades reflecteixen que havia ja començat a gaudir del sistema de beneficis, però probablement era encara força jove. Si s'accepta que el seu pare era Narcís de Sant Dionís, mort l'any 1387, no queda més remei que suposar que aleshores devia comptar amb uns 25 anys com a mínim.

El 13 de gener de 1407, Benet XIII, adreçant-s'hi com a llicenciat en lleis, prepòsit de Lleida i sotscol·lector de la ciutat i diòcesi, li atorgà des de Marsella la facultat de permuta de dignitats; aquesta facultat li fou reiterada en juny de 1415, a més de la dispensa per a no accedir a ordes religiosos durant cinc anys¹³¹. El butllari de Benet XIII recull cap a 1410 butlles de «servidors papals», un d'ells Sant Dionís¹³². En aquestes dates, el conciliàbul de Pisa, promogut per la Corona francesa, havia investit com a nou papa (un tercer, contra Benet XIII i Gregori XII) Alexandre V (que aviat seria substituït, a la seva mort, per Joan XXIII). La posició del Papa Luna, cada cop menys segura, l'obligà a passar a Catalunya i a Aragó. Des de Barcelona, on assistí a l'enterrament de Martí l'Humà, es traslladà a Saragossa i des d'allà al regne de València: entrà a Sant Mateu el 22 de maig de 1411. A finals de juliol s'apropà a Peníscola, on s'instal·là a les darreries de setembre. Considerant que Narcís de Sant Dionís és esmentat sovint com a cubiculari, familiar o servidor papal, abans i després d'arribar a Peníscola, no estaria mancat de fonament conjecturar que les reiterades promocions de Sant Dionís des de l'any 1410 en endavant, es degueren a aquesta proximitat i confiança amb el Papa Luna.

El 10 de maig de 1411 Benet XIII, des del monestir de Santa Maria de Benifassà, conferí a Sant Dionís la canongia de Barcelona que vacava per la mort de Ponç de Thous i que Narcís

¹³⁰ Registre Avinyonès 309, ff. 476v-478v, *apud* CUELLA ESTEBAN (2011: 276), del qual prenc la denominació del fons dins de l'Arxiu Secret Vaticà.

¹³¹ Registre Avinyonès 328, f. 448v, *apud* CUELLA ESTEBAN (2011: 276-277); i Registre Avinyonès 347 ff. 744r-745v.

¹³² CUELLA ESTEBAN (2011: 347)

de Sant Dionís mantindria de per vida¹³³. De tota manera, no figura al *Liber camisiae* de la Seu barcelonina fins el 4 de maig de 1417, durant el bisbat d'Andreu Bertran¹³⁴. A partir d'aquell moment, hi ha algunes notables absències al capítol (1419-1420), la qual cosa no és estranya¹³⁵. Figura com a almoïner al capítol de 21 de juliol de 1429¹³⁶. També fou present als capítols del 8 de maig de 1432 i del 4 de maig de 1433¹³⁷. No torna a aparèixer en la documentació capitular fins sis anys més tard, en el capítol del 3 de maig de 1439, durant el qual fou escollit caritater¹³⁸. És absent dels capítols de l'octubre de 1441, del 30 de gener de 1442, i del 1443. Tornà a figurar, en primera posició, el 12 de juny de 1444, quan fou escollit col·lector. Assisteix també al capítol de 6 de maig de 1447¹³⁹. En els següents capítols registrats, de l'11 d'agost de 1449 i el 1451, fou absent; apareix, per darrera vegada, escollit ardiaca de Mar, en el capítol del 23 de desembre de 1456¹⁴⁰, dos anys abans de la seva mort.

Com a paborde de Tordera, dues cartes de 23 de maig de 1411 mencionen un matrimoni, dona i home propis, que es posà al seu servei: Eulàlia, enfranquida pel prior de Roca-Rossa, i el seu marit Narcís Pascol de Vallplana¹⁴¹.

L'octubre de 1411, esmentat com a cubiculari papal, renuncià als beneficis de la canongia de Sant Feliu de Girona per a obtenir canongia a Mallorca, a més de la parròquia de Sant Pere de Petra, vacants per la mort de Nicolau Tolsani, escriptor de la Penitenciària apostòlica¹⁴².

Sant Dionís havia permutat amb Lluís Urgell un benefici, sense cura d'ànimes, a la parròquia de Palau de Lorta (o Palau de l'Horta o Palauet, a Lleida), segons document del 4 de febrer de 1412 que en confirma la recepció per part del dit Urgell. Sant Dionís, que és mencionat al dit document novament com a familiar papal, rebia a canvi una porció a la parròquia de Capella. També havia permutat amb Lluís Urgell un altre benefici simple que gaudia a l'altar de Sant Bartomeu de Sant Joan de Platea (Sant Joan del Bover, a Lleida)¹⁴³.

¹³³ Registre Avinyonès 336, ff. 164r-165r, *apud* CUELLA ESTEBAN (2011: 276).

¹³⁴ ACB, *Liber camisiae*, f. 93.

¹³⁵ Com a referència, anys més tard, al capítol del 12 de juny de 1444, es diu, al marge, que només assistien dotze de quaranta.

¹³⁶ ACB, *Liber camisiae*, f. 18.

¹³⁷ ACB, *Liber camisiae*, f. 111v i f. 112r, respectivament.

¹³⁸ ACB, *Liber camisiae*, f. 112v. El qual capítol, registrat autògrafament per ell mateix, recull l'ortografia del seu nom.

¹³⁹ ACB, *Liber camisiae*, f. 160 i f. 117, respectivament.

¹⁴⁰ ACB, *Liber camisiae*, f. 118v.

¹⁴¹ ADG, Pia Almoïna, P-3-1900 i P-3-1904.

¹⁴² Registre Avinyonès 338, ff. 172r-173r *apud* CUELLA ESTEBAN (2011: 276).

¹⁴³ Registre Avinyonès 338, ff. 370r-371r, *apud* CUELLA ESTEBAN (2006: 43). Per aquelles dates (20 d'octubre de 1412) és mencionat també com a cubiculari de Benet XIII al mateix temps que Pere Figuerola «cubicularius domini nostri pape», Arxiu Secret Vaticà, *Registra Avenionensia*, 344, f. 102v; 347, ff. 100r, 131r, 143v, *apud* PERARNAU (1994). També és citat el juny de 1413 com a cubiculari papal a Peníscola als quaderns de comptes de la tresoreria apostòlica (PERARNAU, 1987: 309).

El 1414-1415 Sant Dionís obtingué pabordia a Mallorca; i l'ofici de setmaner a la parròquia d'Ullastret¹⁴⁴.

A principis de 1416 accedí a l'ardiaconat de Ribagorça, segons testimonia una carta de Benet XIII, escrita a Perpinyà el 16 d'octubre de 1415 (expedida el 4 de gener de 1416), mitjançant la qual el papa Luna atorga a Narcís de Sant Dionís, llicenciat en lleis, cubiculari i familiar papal, la canongia de Lleida, juntament amb el dit ardiaconat¹⁴⁵. Al mateix temps podia mantenir la parròquia de Petra, la canongia i prebenda de Barcelona¹⁴⁶. L'ardiaconat de Ribagorça en la Seu de Lleida havia estat donat en col·lació «*motu proprio*» el 14 d'abril de 1414 a Dalmau de Mur, canceller de la Universitat de Lleida, que hi succeïa Odó de Montcada¹⁴⁷. Poc després, quan Benet XIII veia pròxima la sustracció d'obediència, investí, el 13 de novembre de 1415, quatre bisbes entre eclesiàstics afectes al seu papat: Francesc Climent promogut a l'arquebisbat de Saragossa, Andreu Beltran, al de Barcelona, Francesc de Tòvia, a Urgell, i per últim Dalmau de Mur, al bisbat de Girona¹⁴⁸. Aquest darrer pengué possessió el 9 de desembre d'aquell any, tot deixant vacant, en conseqüència, l'ardiaconat de Ribagorça¹⁴⁹. El fulgurant ascens del mecenas del gòtic Dalmau de Mur, posteriorment arquebisbe de Tarragona, canceller de la Corona i arquebisbe de Saragossa, potser obstaculitzà o en tot cas frenà la carrera de Sant Dionís, segurament també perquè aquest era més jove. Segons alguna font, abans del nomenament de Dalmau de Mur, els jurats de la ciutat reclamaren sense èxit la mitra de Girona per a Narcís de Sant Dionís¹⁵⁰. De tota manera en accedir a l'ardiaconat de Ribagorça, habitual avantsala de dignitats de més relleu, s'albirava per a Sant Dionís un futur destacat dins de l'església, que després, però, no s'acomplí.

No es té constància d'on obtingué el grau de doctor en lleis. Amb aquest grau figura en els albarans que retribuïren la seva tasca d'oïdor de comptes del General per al trienni de 1416-1419. És molt probable que l'obtingués a l'Estudi lleidatà durant el període comprès entre gener de 1415 i mitjan 1416.

El 8 de maig de 1419, quan encara era oïdor de comptes, compareixia a les Corts de Sant Cugat en representació del Capítol de la Seu de Lleida: «*venerabilis Narcissus de Sancto Dionisio, legum doctor, Archidiaconus Ripacurcie, procurator, una et in solidum cum Francisco*

¹⁴⁴ Registre Avinyonès 343, ff. 442r-443r; i Registre Avinyonès 345, ff. 590r-591r, *apud* CUELLA ESTEBAN (2011: 276-277).

¹⁴⁵ La canongia de Lleida la conservaria encara la dècada de 1440. Figura com a canonge de Lleida a la llista de diputats i oïdors de comptes publicada per RUBIO Y CAMBRONERO (II, 1950: 209) a partir de BC, ms. 832, f. LXXV/83.

¹⁴⁶ Registre Avinyonès 328, f. 51rv (CUELLA ESTEBAN, 2006: 348-349) (altrament citada a: Arxiu Secret Vaticà, *Registra Avenionensia* 328, f. 151r, *apud* PERARNAU, 1994).

¹⁴⁷ Registre de suplicacions de l'Arxiu Vaticà, vol. 104, f. 219, a BERTRÁN DE HEREDIA (1986: 55).

¹⁴⁸ PERARNAU (1978: 65-66, n. 157).

¹⁴⁹ ROMAGUERA (1691: cap. 95, *sine pagina*). VILLANUEVA (XIV, 1850: 29), IGLESIA (1999¹: 338).

¹⁵⁰ BLANCH (1865: 172). També IGLESIA (1999¹: 338), citant el *Viage literario* (XII) de Villanueva.

Rovira canonico ecclesie Ilerdensis, capituli ipsius ecclesie...»¹⁵¹. Assistí també a les Corts de Tortosa (1420), dins del braç eclesiàstic, com a procurador del capítol de Lleida¹⁵². En la darrera aparició com a procurador del capítol lleidatà, el 26 de febrer de 1420, coincidia a les Corts amb el seu nebot, el donzell Narcís de Sant Dionís¹⁵³.

Després del seu trienni com a oïdor de comptes, deposà l'ardiaconat de Ribagorça, que permutaria pel de Besalú el 19 de juliol de 1421, amb Joan de Vilanova¹⁵⁴. Pagà per la vacant com a ardiaca a la Seu de Lleida 45 lliures jaqueses, tal com registra un rebut del 14 (o 18?) del juliol de 1422¹⁵⁵. La reina Maria li reconogué per carta el 27 de novembre de 1422 la canongia de Besalú i el Castell o lloc de Palau¹⁵⁶.

A les Corts de Barcelona de 1436, en un procés obert contra Sant Dionís hagué de presentar una declaració de béns, en la qual indicava tenir una canongia d'Urgell, la canongia i pabordia de setembre a Barcelona, beneficis simples a la Seu de Vic, a Sant Llorenç de Lleida i a Sant Feliu de Girona, capellanies a diverses localitats de Girona, i una succentoria menor en la Seu d'Elna, a més d'una casa prop del claustre de la Seu de Barcelona¹⁵⁷.

El 20 d'agost de 1441, Narcís de Sant Dionís permutà, amb Joan de Sant Martí, canonge de Girona, l'ardiaconat de Besalú per la pabordia de juny¹⁵⁸.

Caldria comentar a aquestes alçades l'atribució de l'ardiaconat d'Empúries, feta per Tomàs Mieres en el pròleg de l'*Apparatus*: «honorabilis D. Narassi [*sic*] de Sancto Dionysio Legum Doctoris, Canonici, et Archidiaconi Imperitanensis in Ecclesia Gerundensis praeceptoris mei charissimi»¹⁵⁹.

De tota manera, amb el nom complet, Narcís de Sant Dionís, apareix sovint dins de l'obra. Cal recordar l'error en què incorre Tomàs Mieres en declarar equivocadament que Sant Dionís fou escollit a les Corts de Barcelona (1412-1413) com a jurista compilador. Aquesta confusió de Mieres ajuda a sospitar també d'aquesta atribució de l'ardiaconat d'Empúries, que

¹⁵¹ CARAVYC XII, 87, 88; i 89. Diversos documents registren les seves sortides (18 i 26 de juliol) i tornades a Barcelona (22 de juliol). *Vid.* SANS I TRAVÉ (1994: 24). A l'últim albarà del seu trienni, del 30 de juliol de 1419, la Diputació li pagà onze lliures (i altres onze més a Bertran de Vilafranca), per raó dels desplaçaments a Sant Cugat, on se celebrava les Corts (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 128rv.). *Vid.* Apèndix I, doc. 16.

¹⁵² CARAVYC, XII: 241, i dies següents 242, 244, etc.

¹⁵³ CARAVYC, XII: 246.

¹⁵⁴ ADG, Registre d'itineris, I-2, ff. 87v-88r. *Vid.* Apèndix I, doc. 22.

¹⁵⁵ ACL, Receptes de dignitats, calaix 176. *Vid.* Apèndix I, doc. 24.

¹⁵⁶ ACA, Cancelleria Reial, Registre 3120, ff. 120v-121r. *Vid.* Apèndix I, doc. 29. (VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU, 1927: 229, ja s'hi referiren).

¹⁵⁷ CARAVYC XX: 1-41.

¹⁵⁸ ADG, Manual de col·lacions de beneficis, D-190, ff. 170v-171r.

¹⁵⁹ MIERES (I, 1621: segona pàgina del pròleg, sense numerar). Com puntualitza IGLESIA (1999¹: 323), ni tan sols el nom és exacte: «Narassi», però això és un error tipogràfic de l'edició: ci = a (de les dues edicions tangibles, la de 1533 i la de 1621, deixant de banda, naturalment, la hipotètica de 1610; recordeu que el pròleg no s'ha conservat en l'únic ms. que conté l'obra, el de la Biblioteca d'El Escorial, ms. e.ii.12, *vid.* ANTOLÍN II, 1911: 44-45).

no recull cap altre document relacionat directament amb Sant Dionís¹⁶⁰. Les migrades dades que he estat capaç d'aconseguir sobre els obtentors de l'ardiaconat d'Empúries fan referència a un Arnau de Roca (1435) i al mateix Joan de Margarit (cap a 1443)¹⁶¹. De tota manera, com que l'*Apparatus* fou escrit per Mieres entre 1444 i 1465 es podria conjecturar que Sant Dionís podia haver obtingut l'ardiaconat d'Empúries amb posterioritat a la primera data. Amb tot, caldria tenir en compte, però, que Sant Dionís no menciona pas aquesta dignitat en el seu testament. Podria hipotitzar-se que no la detentà mai.

Entre 1433 i 1435, Narcís de Sant Dionís fou vicari general del bisbe de Girona Joan de Casanova¹⁶². El 19 de juny de 1435 el capítol de Girona el dispensà del privilegi apostòlic que establí que els canonges havien de ser de condició noble, tant per la branca paterna com per la materna. En aquesta dispensa, s'especifica que la branca materna de Narcís de Sant Dionís –els Bordils– no eren de condició militar, mentre que sembla deduir-se *ex silentio* que sí ho era la paterna¹⁶³. Amb tot, aquesta informació sembla contradictòria amb el document de concessió de la canongia de Girona del 1403 (a no ser que en aquest document es prengués en consideració només la noblesa de la branca paterna)¹⁶⁴.

El 1440, Narcís de Sant Dionís també fou vicari general del bisbe de Barcelona, Simó Salvador (1433-1445), un antic col·laborador del Papa Luna, i actuà com a jutge del tribunal de la Inquisició. Aquest mateix any, s'encarregà de la prosecució de la causa contra el paleta Pere Marc, sospitós d'heretgia. El 15 d'octubre en donava sentència absolutòria, juntament amb l'altre jutge del dit tribunal, Guillem de Torre¹⁶⁵.

També fou vicari del nou bisbe barceloní, Jaume Girard (1445-1456), tant el 1447 com en diverses sessions de les Corts de Perpinyà-Vilafranca del Penedès-Badalona (1449-1453)¹⁶⁶.

Finalment, al seu testament (1458) declarà ésser canonge de Barcelona, gaudir d'un benefici a la parròquia de Petra, d'una pabordia a Mallorca, d'una canongia a Girona i d'un benefici a Sant Llorenç a Girona¹⁶⁷. Recorda haver estat canonge de Lleida.

¹⁶⁰ VILLANUEVA (XII, 1850: 149-150), *apud* IGLESIA (1999¹: 325).

¹⁶¹ Arnau de Ruppe o de Roca assistí com a ardiaca d'Empúries al capítol de la Seu de Girona que dispensà Narcís de Sant Dionís, ardiaca de Besalú, de la condició de noble per als clergues. Cf. ADG, manual de col·lacions de beneficis, D-188, f. 73v. *Vid.* Apèndix I, doc. 41.

¹⁶² PERARNAU (1994). Com a vicari general, i en la seva condició també d'ardiac de Besalú, executà la dispensa concedida al matrimoni d'Antoni Aulet i Eulàlia Flora de Caldes de Malavella, el 4 d'octubre de 1435, ADG, Notularum G-65, f. 15rv. Una altra dada d'aquests anys és la carta del 14 de maig de 1436: Narcís de Sant Dionís, canonge de Girona, reconeix als Diputats del General haver rebut 8 florins d'or que ordenà lliurar-li la reina Maria en les Corts de Montsó (ACA, Generalitat, serie V, 233, 260).

¹⁶³ ADG, Manual de col·lacions de beneficis, D-188, f. 73rv. *Vid.* Apèndix I, doc. 41. Bernat de Pau, bisbe de Girona, aconseguí que aquest privilegi es confirmés a Basilea (1437). Sembla que aquest estatut o privilegi ja funcionava des de feia temps (segons es desprèn de la lectura de VILLANUEVA, XII, 1850: 151).

¹⁶⁴ *Vid. supra*.

¹⁶⁵ HERNANDO (2005: 142 i ss.).

¹⁶⁶ ANC, 1-167, llinatge de Sentmenat, marquesos de Castellodorsius, T-1817. I per a les Corts dites: FONT I RIUS (1988: XXV), CARAVYC, XXII: 170, 193, 219.

QUADRE DE DIGNITATS I BENEFICIS DE NARCÍS DE SANT DIONÍS

<i>Data</i>	<i>Dignitat o prebenda</i>
<i>Ante</i> octubre de 1403	Capellania de la Seu de Girona Canongia de Sant Feliu de Girona Pabordia de Tordera
Octubre de 1403	Canongia a la Seu de Girona
<i>Ante</i> 13 de gener de 1407	Prepositura de Lleida Llicenciatura en lleis Sots-col·lectoria de Lleida i diòcesi
13 de gener de 1407	Facultat de permuta d'ànimes
10 de maig de 1411	Canongia de Barcelona
<i>Ante</i> octubre de 1411	Beneficis de Sant Feliu de Girona Condicció de cubiculari papal
Octubre de 1411	Canongia de Mallorca Parròquia de Sant Pere de Petra
4 de febrer de 1412 <i>circa</i>	Benefici de cura d'ànimes a Palau d'Horta Benefici simple a l'altar de Sant Joan de Platea
4 de febrer de 1412 <i>circa</i>	Porció a la parroquia de Capella
20 d'octubre de 1412	Condicció de cubiculari papal
Juny de 1413	Condicció de cubiculari papal
1414-1415	Pabordia de Mallorca Dignitat de setmaner a la parròquia d'Ullastret
Juny de 1415	Facultat reiterada de permuta de beneficis Dispensa de no accedir a ordes religiosos durant cinc anys
4 de gener de 1416	Ardiaconat de Ribagorça [al testament 1458 recorda haver estat també canonge de Lleida] Llicenciatura en lleis Condicció de cubiculari i familiar papal Parròquia de Petra Canongia i prebenda de Barcelona
Des d'agost de 1416	Ardiaconat de Ribagorça Doctorat en lleis
<i>Ante</i> 19 de juliol de 1421	Ardiaconat de Ribagorça

¹⁶⁷ Apèndix I, doc. 46.

19 de juliol de 1421	Ardiaconat de Besalú (permuta pel de Ribagorça)
27 de novembre de 1422 1435	Ardiaconat de Besalú o lloc de Palau Vicari general del bisbe de Girona
19 de juny de 1435	Canongia de Girona
<i>Ante</i> 23 de juliol de 1436	Canongia i pabordia de setembre a la Seu de Barcelona Canongia d'Urgell Benefici simple a la Seu de Vic Benefici simple a Sant Llorenç de Lleida Benefici simple a Sant Feliu de Girona Capellanies a localitats de Girona Succentoria menor en la Seu d'Elna
<i>Ante</i> 20 d'agost de 1441 20 d'agost de 1441	Ardiaconat de Besalú Pabordia de juny (permuta per l'ardiaconat de Besalú)
23 de desembre de 1456	Ardiaca de Mar
<i>Ante</i> 12 de febrer de 1458	Canongia de Barcelona Benefici a la parròquia de Petra Una pabordia a Mallorca Canongia a Girona Benefici a Sant Llorenç a Girona

Oïdor de comptes de la Diputació del General per al trienni de 1416-1419

A partir del moment que Narcís de Sant Dionís és investit ardiaca de Ribagorça, i obté el doctorat (en alguna data imprecisa de l'any 1416), les seves activitats semblen haver-se concentrat en tasques d'administració i legislació civil.

El 10 de juliol de 1416 el *Dietari de la Generalitat* registra que els oïdors del trienni anterior (1413-1416), Joan de Prades, prior del monestir de Santa Anna de Barcelona, el donzell Ramon de Berenguer de Llorac, i el ciutadà Francesc de Santceloni (identificable o bé amb el marit de Francesca de Sant Dionís o amb el seu fill homònim, tots dos familiars de Narcís), van escollir l'aleshores ardiaca de Ribagorça, en tant que «canonge e ardiacha de Leyda», com a successor, juntament amb el ciutadà Joan Desvalls, ciutadà de Barcelona.

Quatre dies més tard, el 14 de juli, Sant Dionís, com a oïdor de comptes del nou trienni (1416-1419), i el bisbe de Barcelona, Andreu Bertran, com a diputat, van prestar jurament, davant de l'abat de Montserrat, Marc de Vilalba, mentre Joan Desvalls ho feia davant del veguer

de Barcelona¹⁶⁸. Així doncs, la Diputació completa d'aquell nou trienni (1416-1419) estava formada per Andreu Bertran, bisbe de Barcelona, diputat del braç eclesiàstic, Ramon de Perellós, vescomte de Perellós i de Roda, diputat del braç militar, i Francesc Basset, ciutadà de Lleida, diputat del braç ciutadà; foren escollits oïdors, a més de Sant Dionís, el ja citat Joan Desvalls, oïdor del braç ciutadà, i Bertran de Vilafranca, donzell, oïdor del braç militar (que prestà jurament el 29 de juliol).

Ja des del 14 d'agost de 1416 apareix com a oïdor de comptes en un albarà, que signa ell mateix («Narcissius de Sancto Dionisio»), tot titulant-se «ardiacha de Ribagorça en la Seu de Leyda»¹⁶⁹. Als albarans trobem la mateixa dignitat que a les cartes trameses¹⁷⁰.

La Diputació del seu trienni l'escollí juntament amb Francesc Basset, diputat, per a la segona comissió que s'havia d'encarregar de la compilació de les Constitucions. És una elecció duta a terme entre el 25 de maig de 1417 (la primera notícia certa sobre el final de la primera comissió) i el 31 de juliol de 1419, quan legalment s'acabava el trienni¹⁷¹.

Així mateix, Narcís de Sant Dionís s'encarregà com a oïdor de comptes de la instrucció d'un procés iniciat a causa de la reclamació de Bartomeu Gras, aleshores tresorer de la reina, el qual anteriorment, durant el trienni 1409-1412, havia estat arrendador de la bolla i segell de la ciutat i vegueria de Barcelona¹⁷². Gras exigia una gran quantitat de lliures al General com a conseqüència dels prejudicis que havia sofert en l'exercici del dit càrrec. Per la participació en aquest procés, Narcís de Sant Dionís demanà a la Diputació 50 lliures d'honoraris, els quals, després de certs dubtes, li foren pagats per aquesta institució, segons consta en l'albarà de 15 de juliol de 1419.

Amb posterioritat, el 28 de gener de 1421, la Diputació del trienni de 1419-1422 igualà el salari per als oïdors de comptes del trienni anterior, Narcís de Sant Dionís, Bertran de

¹⁶⁸ SANS I TRAVÉ (1994: 18).

¹⁶⁹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 50v-51r.

¹⁷⁰ Respectivament els volums ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508; i ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-638. La forma com es presenta a si mateix, com a membre de la Diputació que temporalment i rotativa fungia com a responsable de la redacció la documentació administrativa, és visible en alguns albarans; com per exemple el del 15 de març de 1418, albarans 1416-1419, f. 88 (D'ABADAL-RUBIÓ, 1910): «en Narcis de Sent [*sic*] Dionís, doctor en leys, ardiacha de Ribagorça en la Seu de Leyda [...] oydors de comptes del dit General, [...] succehints jo dit en Narcís de Sent Dionís en loch del dit reverend bisbe [*Andreu*]. [...] Vidit Narcissus». Amb poques variants, es pot comprovar al registre del 17 de juny, *ibidem* f. 93.

¹⁷¹ El 25 es pagaven el serveis de Bonanat Pere i de Jaume Callís (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 69v-70v, BUENO, 2000: 830-831), per la qual cosa, en aquesta data, els treballs de la primera comissió s'han de considerar acabats. La segona comissió fou nomenada «de paraula» per la Diputació, és a dir, abans de concloure's (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 143, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ, 1910: 34).

¹⁷² ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 110v. *Vid.* Apèndix I, doc. 15. El 16 de setembre de 1418 la Diputació havia enviat carta a Joan de Bosc, diputat de Lleida, per a la citació de testimonis requerits per Bartomeu Gras dins del mateix procés (ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-638, ff. 98v-99r.). La carta era signada per Sant Dionís.

Vilafranca i Desvalls (que havien presentat una suplicació al respecte), a 3.000 sous per als tres anys del trienni¹⁷³.

Dos anys més tard, el 2 de maig de 1421, Sant Dionís rebé encara 50 lliures per una altra comissió. Es tractava de la seva participació en la instrucció d'una reclamació semblant a la de Bartomeu Gras, presentada aquest cop per Guillem Martorell, arrendador de les entrades i sortides del trienni 1409-1412¹⁷⁴.

Narcís de Sant Dionís deposà en aquell període (juliol de 1421-juliol de 1422) l'ardiaconat de Ribagorça¹⁷⁵. Quan ja figurava només com a canonge de Barcelona, el 30 de març de 1420 les Corts de Tortosa el van nomenar inquisidor del braç eclesiàstic, dins d'una comissió de sis persones, dos per braç, que investigava els que s'oposaven a les Constitucions i Capítols de Cort. Juntament amb Sant Dionís, foren escollits Guillem, abat del monestir de l'Estany, també pel braç eclesiàstic, el cavaller Jaume Marc i el donzell Bertran de Vilafranca, ambdós pel braç militar, i els doctors en lleis Guillem de Pere Buçot i Francesc Castelló pel braç ciutadà¹⁷⁶.

Els *Dietaris de la Generalitat*, des de gener de 1420 fins a 1422, consignen els seus desplaçaments com a inquisidor juntament amb Jaume Marc i Pere Buçot¹⁷⁷. El 23 d'abril de 1421 es desplaçà a Girona («segons dix»); i en tornà el 30; s'hi traslladà de nou del 13 al 18 de maig; novament acudí a la ciutat del Ter el 6 de juny per trobar el cardenal de Sant Àngel, Pere de Fonseca, i en tornà l'11¹⁷⁸. El 18 de juny de 1422 sortí de Barcelona per pendre's uns dies de festa («anar-se deportar»)¹⁷⁹. El juliol de 1422 es registra que surt de Barcelona en dues ocasions. En pagament de tots aquests encàrrecs rebé el 26 de juliol de 1422 la suma de 50 florins d'or d'Aragó, equivalents a 19 lliures i 5 sous¹⁸⁰.

¹⁷³ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 159v-160r. *Vid.* Apèndix I, doc. 18. Es tracta d'una reclamació amb efectes retroactius. Una Constitució de les Corts de Barcelona de 1413 havia determinat que els diputats cobressin 3.000 durant el primer any i 2.500 en els dos anys següents (SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, 2004: 168).

¹⁷⁴ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 169v-170r. *Vid.* Apèndix I, doc. 20.

¹⁷⁵ ADG, Registre d'itineris, I-2, ff. 87v-88r. *Vid.* Apèndix I, doc. 22. ACL, Receptes de dignitats, calaix 176. *Vid.* Apèndix I, doc. 24.

¹⁷⁶ CARAVYC, XII: 276. Cf. FONT I RIUS (1988, XXIV).

¹⁷⁷ SANS I TRAVÉ (I, 1994: 32 i ss).

¹⁷⁸ SANS I TRAVÉ (I, 1994: 33-34).

¹⁷⁹ SANS I TRAVÉ (I, 1994: 37).

¹⁸⁰ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 237v-238r. *Vid.* Apèndix I, doc. 25. A CARAVYC XVIII: 16 i ss. Sant Dionís rebé, expressament com a inquisidor, tot sol o en companyia dels altres inquisidors, les següents quantitats per al trienni 1419-1422: 599 lliures i 10 sous; 55 lliures (tot sol); 313 lliures i 10 sous; 200 lliures; 275 lliures 434 lliures; 19 lliures i cinc sous (tot sol, com es veu, el pagament indicat anteriorment).

L'anul·lació de l'elecció com a oïdor de comptes per al trienni de 1425-1428

Per al trienni 1425-1428, fou escollit novament oïdor dels comptes del General, com a resultat de l'habitual cooptació dels oïdors del trienni anterior. Els seus col·legues eren, com a diputats, el mestre en sacra teologia Felip de Malla, canonge i ardiaca major de la Seu de Barcelona, Joan Desfar, cavaller, i Narcís Miquel, ciutadà de Girona. Com a oïdors de comptes, l'acompanyaven Bertran de Vilafranca, donzell, i Baltasar de Gualbes, ciutadà de Barcelona¹⁸¹.

Amb tot, poc després de l'elecció, l'estiu del 1425, el procurador del General, Bartomeu Ripoll¹⁸², obrí una causa contra l'elecció de Sant Dionís, adduint que no havia estat legal, per raó que no s'especifica explícitament enlloc de la documentació estudiada. El capítol divuit de la *Carta del poder dels diputats*, aprovada a les Corts de Barcelona de 1413¹⁸³, establí que no podien ser escollits diputats o oïdors de comptes d'un mateix bisbat, vegueria, o ciutat o vil·la (respectivament per al braç eclesiàstic, militar o reial) en el termini dels dos triennis següents. L'oïdor de comptes del trienni anterior (1422-1425), Francesc Desplà era ardiaca de la Seu de Vic (bisbat de Vic), però també canonge de Barcelona: com que Sant Dionís era també canonge de Barcelona, aquesta podria ser la causa de la infracció; en realitat, però, no sembla aquesta la raó, perquè el successor de Sant Dionís, Joan de Palomar, també era d'aquest bisbat.

El procés continuà durant els primers mesos del trienni que s'iniciava: Narcís de Sant Dionís interposà algunes qüestions en defensa pròpia, que aturaren el procés, ja que es necessitava el concurs de certs testimonis de Girona. La Diputació acceptà el recurs de Sant Dionís i li donà una setmana a comptar a partir del dilluns 19 de novembre de 1425 per a fonamentar les seves objeccions al procés amb els dits testimonis. El 16 de novembre, la Diputació trametia una carta als veguers, batlles i oficials de Girona perquè citessin les persones indicades per Sant Dionís. El 18 de novembre partia per a Girona el notari Gaspar Vinyals encarregat de recollir i anotar els testimonis sota jurament, i en tornà el dia 26 del mateix mes¹⁸⁴.

A partir de l'obertura del procés, el seu càrrec quedà en suspens: a la carta de la Diputació mencionada en la nota anterior és anomenat *honorable micer Narcís de Santdionís doctor en lleis*, sense ser citat com a canonge de Barcelona, aleshores la dignitat més alta que exercia (Felip de Malla li retiraria fins i tot el qualificatiu d'honorable a la següent carta del 15 de

¹⁸¹ Els tres diputats juraren el 31 de juliol de 1425, d'acord amb el *Dietari* (SANS I TRAVÉ, I, 1994: 46). Els dos oïdors no prestaren jurament fins al 16 de desembre de 1425, després que es resolgué el procés obert pel procurador del General (*ibidem*: 47).

¹⁸² El 9 de maig de 1425, el *Dietari de la Generalitat* registra la marxa cap a València del procurador o síndic del General, Bartomeu Ripoll, investit en el dit càrrec el 19 de novembre de 1422 (SANS I TRAVÉ, I, 1994: 39 i 62). *Vid.* també SÁNCHEZ DE MOVELLÁN (2004: 225 i ss.).

¹⁸³ Més endavant hi haurà ocasió de parlar més extensament d'aquesta normativa. Va ser recollida posteriorment al *LQS* (pp. 27-28).

¹⁸⁴ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 43v-44r. *Vid.* Apèndix I, doc. 31. SANS I TRAVÉ (I, 1994: 47).

desembre, ja dictada sentència). Les cartes trameses en aquells mesos gairebé mai no van recollir els noms dels diputats, i en cap cas els dels oïdors, que encara no havien jurat.

Els diputats, sota la presidència de Felip de Malla (que signà la gran majoria de les cartes del trienni), enviaren una citació el 4 de desembre de 1425 a Galceran de Sentmenat, diputat durant el trienni 1419-1422¹⁸⁵. Galceran de Sentmenat formava part d'una comissió de 9 persones, escollides i assignades a la Diputació per a «major consell sobre los affers dels oïdors de comptes», les quals havien de reunir-se per a prendre deliberació definitiva sobre els dits afers pocs dies després, el 7 de desembre de 1425. No és segur que aquesta comissió i la citació a Sentmenat estiguessin en relació amb el procés a Narcís de Sant Dionís, però la urgència de la decisió avalaria aquesta hipòtesi. La Diputació dictà aleshores una sentència sobre aquesta causa, presumiblement en sessió judicial al consistori, que no degué ser favorable a Sant Dionís.

Els diputats, doncs, amb carta del 15 de desembre citaren per a les nou del matí del dilluns 17 els oïdors del trienni anterior (1422-1425), Jofré de Sentmenat, Francesc Desplà i Martí Gavella, probablement per confirmar l'elecció dels dos oïdors de comptes –Bertran de Vilafranca, del braç militar, i Baltasar de Gualbes, del ciutadà– i procedir a l'elecció d'un nou oïdor de comptes pel braç eclesiàstic en substitució de Sant Dionís¹⁸⁶.

El dia següent, dimarts 18 de desembre, els dits dos oïdors prestaren jurament¹⁸⁷. Aleshores, es degué procedir a l'elecció d'un nou oïdor de comptes pel braç eclesiàstic, elecció que recaigué en Joan de Palomar, doctor en decrets, canonge de Barcelona, teòleg destacat i amic del president de la Generalitat Felip de Malla¹⁸⁸. Això indicaria que era aquest darrer la persona que va moure els fils de la destitució de Narcís de Sant Dionís. El 30 de desembre de 1425 Joan de Palomar acceptà des de Xàtiva la seva elecció. Al mateix temps es feia efectiva la remoció de Narcís de Sant Dionís. El 23 de febrer de 1426 Joan de Palomar prestà el corresponent jurament¹⁸⁹.

Amb tot, presumiblement en els darrers dies de desembre de 1425, Sant Dionís apel·là al rei, que es trobava a València, en contra de la seva destitució. El 21 de gener de 1426, la Diputació remetia una carta als ambaixadors que la ciutat de Barcelona enviava a Alfons IV

¹⁸⁵ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 47r.

¹⁸⁶ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 51r. *Vid.* Apèndix I, doc. 32. CARAVYC XVIII: 31.

¹⁸⁷ SANS I TRAVÉ (I, 1994: 47). Les dues cartes immediatament posteriors que, a l'encapçalament, presentaven la nòmina completa de la Diputació, la conclouïen: «dos dels oïdors de comptes del dit General» (ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 52v i 55v).

¹⁸⁸ ELÍAS DE TEJADA (1950: 257-267). Palomar se singularitzaria més tard al concili de Basilea, en el qual defensà la propietat eclesial en front de les tesis dels hussites, en discursos de febrer i març de 1433 (*De civili dominio clericorum*, MANSI, XXIX, col. 1105-1168; i MANSI, XXX, col. 475-485).

¹⁸⁹ SANS I TRAVÉ (1994: 48). IGLESIA (1991¹: 334).

(Joan Llull, Bonanat Pere i Joan Buçot)¹⁹⁰. La Diputació sol·licitava que els dits ambaixadors assumissin també la seva representació en relació amb l'apel·lació de Sant Dionís¹⁹¹. Així mateix en escollir Joan de Palomar, la Diputació l'encomanà que anés des de Xàtiva, on aleshores es trobava, a València per tal d'«informar» el rei sobre la qüestió plantejada per Sant Dionís¹⁹².

L'apel·lació presentada per Sant Dionís no tingué èxit, perquè Palomar acabà efectivament el trienni com a oïdor. Perarnau creu que Felip de Malla mateix prengué la decisió de destituir Sant Dionís, perquè la seva elecció estava lligada a certes tendències polítiques¹⁹³. El cert és que la seva reclamació es trobà al bell mig d'un seguit de conflictes, cada cop més enconats, entre la Corona i la Diputació.

El 9 de març de 1426 l'apel·lació de Sant Dionís encara no s'havia resolt: la Diputació manava al seu procurador Bartomeu Ripoll ser més expeditiu en les intervencions davant del rei i confiar en el parer de juristes com Bonanat Pere o Ramon dez Papiol¹⁹⁴.

Aquest darrer, que havia escrit als diputats pocs dies abans, era instruït amb carta del 5 d'abril per la Diputació al voltant de cinc afers, considerats de fonamental importància per al General: l'elecció de regents de Cancelleria no domiciliats al Principat; l'apel·lació de Sant

¹⁹⁰ Havien sortit de Barcelona el 5 de gener de 1426; en tornaren el 6 d'agost de 1426 (*Manual de novells ardits*: 244, 246). Hi havia altres afers que també preocupaven la Diputació, ja que la institució es veia immersa en una escalada de desavinences amb la Corona.

¹⁹¹ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 64v-65r. *Vid.* Apèndix I, doc. 34. El 26 de gener la Diputació informava el rei que els missatgers la representaven, *ibidem*, f. 65v. En la dita carta als ambaixadors, els diputats intentaven invalidar una carta citatòria del procurador dels paraires de Perpinyà adreçada al monarca.

¹⁹² ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, ff. 41v-42r (4 de febrer de 1426). *Vid.* Apèndix I, doc. 35. En les circumstàncies de desacord polític entre la Diputació i Alfons IV, el 31 de gener Bartomeu Ripoll, procurador del General, sortia de Barcelona (SANS I TRAVÉ, 1994: 48) enviat per la Diputació al monarca per defensar el compliment de les Constitucions de Catalunya (ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 66v-67v: carta de la Diputació que recomana Ripoll al rei, de 28 de gener de 1426). Cal tenir presents també les cartes a Joan de Funes, conseller i vicecanceller del rei, a Francesc d'Aranyó, secretari del rei i a altres oficials o consellers reials (ff. ss.). El 7 de febrer el doctor en lleis Ramon dez Papiol partia de Barcelona, enviat per la Diputació al voltant de l'afer de Jaume Pelegrí, nou electe per Alfons IV com a regent l'Audiència reial (SANS I TRAVÉ, 1994, I: 48). Els diputats es manifestaven molt contraris a la recent destitució per part del rei de Joan d'Ortigues com a regent l'Audiència reial, i de l'elecció en lloc seu de Pelegrí, en contravenció de les Constitucions catalanes, ja que Pelegrí no estava domiciliat al Principat. La Diputació el 5 de febrer havia anunciat l'anada de Dez Papiol al rei, al vicecanceller i a la resta de la seva Cort (ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 81v-82r). Més tard, el 20 de febrer, envià respectives cartes al rei i als missatgers de Barcelona recomanant la seva ambaixada, i una altra donant instruccions al mateix Dez Papiol: *ibidem*, ff. 77r-78v. La controvèrsia al voltant de l'elecció de Pelegrí s'estirà fins al febrer següent, de 1427, *vid.* succintament a PERARNAU (1978: 202, n. 11).

¹⁹³ PERARNAU (1994). Segons aquest autor, Narcís de Sant Dionís havia iniciat la seva carrera eclesiàstica gràcies a Benet XIII.

¹⁹⁴ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 88v-89r. *Vid.* Apèndix I, doc. 36. Es registra al volum d'albarans una paga de 30 de desembre de 1427 a Bonanat Pere de cinquanta florins pels debats sostinguts a València entorn de l'apel·lació de Sant Dionís, entre altres afers (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 40v; Apèndix I, doc. 38). Hi ha una altra paga anterior, de 8 de gener de 1426 –podria ser 1427 per error–, per la mateixa raó (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 30r).

Dionís; la qüestió dels paraires de Perpinyà; la crida feta per Joan Mercader, batlle general de València; les monedes (no catalanes) amb què es pretenia pagar a la Diputació; i la darrera qüestió sobre el bisbat d'Elna. Quant a l'apel·lació de Sant Dionís, la Diputació manifestava el següent:

«Segonament sobre açò que micer Narcís de Sent Dionís attente e assaje d'attentar axí denant lo senyor Rey com en sa sacra Audiència per reparar com nosaltres, jassia per justícia ab gran e madur consell li havem anul·lada la elecció qui de ell era stada feta en oïdor de comptes del General de Cathalunya»¹⁹⁵.

Així mateix, la Diputació aconsellava Ramon dez Papiol el següent:

«Al segon cap vos diem que veem bé la intenció del dit micer Narcís e que ell farà ço que porà mas no pensam que hi anave res confiants de nostre bon dict e de nostre just consell e que ab tot açò vos pregam vos hi hajats en tal manera mentre siats aquí que ell conegue que nosaltres hi havem persona qui sabrà mantenir e deffendre nosaltres e lo dit General en nostra justícia».

En mig de la crispació entre la Diputació i la Corona, per noves desavinences que se sumaven a les ja dites, l'apel·lació de Sant Dionís perdé empenta i degué ser del tot rebutjada. En carta del 13 d'abril de 1426, la Diputació responia a una carta de Ramon dez Papiol amb aquests expressius termes: «tant solament, mossèn, vos diem que ço que scrivets de micer Narcís creem e encara molt més bé veem que ell vol affegir al perdut. Confiem que si ell no cança que menys cancerà vostre treball». L'afer sembla que era mort, i la següent carta a dez Papiol, del 6 de maig, ja no l'enumerava entre les instruccions de la Diputació al seu missatger a València¹⁹⁶.

L'atemptat contra Joan de Palomar (1426)

No obstant això, presumiblement el mateix Narcís de Sant Dionís o, en tot cas, el seu entorn més proper, no acceptà que el conflicte es conclugués d'aquesta forma i tramaren una acció violenta¹⁹⁷. A finals del mateix any 1426, el canonge Sant Dionís viatjà a Girona a

¹⁹⁵ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 104r-105r.

¹⁹⁶ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 112v, per la carta de 13 d'abril; i ff. 123r-124r per la carta de 6 de maig de 1426.

¹⁹⁷ Em refereixo a l'assalt contra Joan de Palomar. Les fonts d'informació trobades fins el moment, i que permeten fer-se'n una idea encara incompleta, són albarans de la Generalitat (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510) i la còpia del procés dut a la Cort del veguer de Barcelona, Guillem de Bordils (probablement amb cap parentiu o molt remot amb els Bordils de Girona), contra Narcís Vidal, per atemptar contra Joan de Palomar: ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232. Havia estat escrit pel notari del veguer Antoni des Vern (que rebé, per aquesta tasca, 52 lliures i 2 sous el 27 de desembre de 1427, ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, f. 77rv). El volum és una còpia del dit procés de 1428.

l'enterrament d'un germà seu¹⁹⁸, en companyia del seu domèstic Pere Vidal. També l'acompanyaven els seus nebots Bernat Sarriera, fill d'Arnau Sarriera, i Felip de Santceloni, segurament marit de Francina Margarit i fill de Francesca Sant Dionís¹⁹⁹.

Un altre dels seus nebots, el veguer de Girona, Narcís de Sant Dionís, en una reunió a casa seva (no és clar si hi assistí l'oncle), demanà a Pere Vidal, en presència de Bernat Sarriera, si el dit Palomar es llevava a les matines que s'oficiaven a la catedral. Quan Vidal respongué que no ho sabia, el veguer exclamà:

«No porà ésser que la nit de Nadal ho les festes de Nadal no-s leu a les matines car en Bernat Sarriera deu anar a Barchinona la nit de Nadal e jo hi he haüts dos hòmens qui se n'iran ab ell e abastoneran lo dit micer Johan de Palomar»²⁰⁰.

Es preparà, doncs, a l'entorn del veguer, un atac per a la nit del 24 de desembre contra el canonge Joan de Palomar, no queda clar si amb la intenció de cometre homicidi²⁰¹. Els motius de l'acció eren la descortesia en què havia incorregut el dit Palomar en acceptar l'auditoria de comptes de la Diputació, vacant després de l'avantditada remoció del canonge Narcís de Sant Dionís, oncle dels implicats.

La segona quinzena de desembre de 1426 tots els germans Vidal es trobaren a Barcelona: a més de Pere, el domèstic de Sant Dionís, el barber Francesc Vidal, anomenat Franci (que ja era a la ciutat), i Narcís Vidal, sabater, ambdós amb feina en comerços de Barcelona i germans entre ells. Serví com a lloc de trobada la casa del mateix Narcís de Sant Dionís, canonge, que sense haver estat localitzada es pot suposar que se situava no gaire lluny de la casa de la Diputació. Bernat Sarriera arribà a Barcelona el 24 de desembre amb dos pagesos de l'Empordà i durant la nit es reuniren, amb Francesc i Narcís Vidal, a la Plaça Nova, amb espases, llances i bastons. Quan tocaven matines, es posaren a l'aguait, en diferents posicions, molt probablement

¹⁹⁸ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 7v. Considerant que Dalmau de Sant Dionís féu testament el 1432, podria tractar-se de Bernat de Bordils, àlies Sant Dionís.

¹⁹⁹ Al procés contra Narcís Vidal (ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232), Bernat Sarriera i Felip Santceloni no són expressament anomenats nebots de Narcís de Sant Dionís, com sí ocorre amb el cavaller del mateix nom, aleshores veguer de Girona. No obstant, sí que hi ha diverses referències a l'entorn gironí del canonge i als organitzadors del complot contra Joan de Palomar com el cercle dels seus nebots (*ibidem*, f. 8v, en què un dels testimonis declara «bons nabots ha micer Narcís qui hi són bé bastants», s'entén, per assaltar Palomar; també *vid.* f. 14r). Els Santceloni i els Sarriera van emparentar amb els Sant Dionís en les filles del Narcís de Sant Dionís del XIV: Francesca i Auda. Hi hagué un Felip Francesc de Santceloni, fill de Francesc de Santceloni i de Francesca Sant Dionís, filla del Narcís de Sant Dionís del XIV, que podria arribar a identificar-se amb ell. Bernat Sarriera, ciutadà de Girona, en ser cap de l'escamot atacant sí és al·ludit de manera més directa com a nebot de Sant Dionís; i es diu que és fill d'un Arnau Sarriera de Girona (ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 2r). Fou el fill d'Arnau Sarriera casat amb Margarida de Sant Dionís, germana de Bernat de Bordils (segons GUILLERÉ, II, 1994: 428, malauradament en un passatge no del tot clar).

²⁰⁰ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 24r.

²⁰¹ Els assaltants portaven alguna arma blanca i Palomar rebé talls al coll, però en el dit procés es parla sovint de batiment, que implica només l'acte de colpejar o apallissar.

a la cantonada entre l'actual plaça de Sant Jaume i el carrer de Sant Honorat, en la qual hi havia un alfòndec²⁰². És difícil, però, establir el lloc exacte de l'assalt.

Quan Joan de Palomar, pels volts de les dues de la matinada, passà per la dita cantonada en companyia dels seus domèstics i d'un mercader, Joan de Pallaga, el grup comandat per Bernat Sarriera els assaltà, tot apagant els brandons que portaven; van descarregar sobre Palomar uns quants cops, algun amb arma blanca, que li causaren ferides. Malgrat l'èxit de l'assalt, que sorprengué completament la comitiva de Palomar, el canonge cridà «viafós!» diverses vegades i pogué escapar corrents en direcció a la catedral, on pogué entrar finalment. Allà fou atès de la contusió al cap, que li fou benat, i d'un tall al coll, de poca importància. Seguidament assistí a matines i es recuperà, segons sembla, sense cap convalescència.

La Diputació degué donar clam al veguer de Barcelona, Guillem de Bordils, per trencament de Pau i Treva, contra el veguer de Girona –el cavaller Narcís de Sant Dionís–, el seu oncle –Narcís de Sant Dionís canonge–, Bernat Sarriera, cosí del veguer de Girona i nebot del canonge, i els tres germans Vidal²⁰³. Segons sembla, només dos d'ells, que no fugiren de Barcelona, Narcís i Pere Vidal, hi foren detinguts per capdeguaites, successivament, amb pocs dies de diferència, a principis de febrer de 1427; foren interrogats per la mateixa Diputació en primera instància, entre el 7 i el 10 del mateix mes.

El 10 de febrer de 1427 s'inicià un judici, a la Cort del dit veguer de Barcelona, contra Narcís Vidal. Els càrrecs foren la infracció de la *Lex Cornelia de sicariis* i *Lex Iulia maiestatis*, les quals augmentaven l'autoritat de les Constitucions de Pau i Treva trencades²⁰⁴. A Narcís Vidal li foren llegits els interrogatoris a què havia estat sotmès a la Diputació. Quant al mòbil, Vidal només afegia: «que no ho sab ni ho ha hoÿt dir, bé és veritat que ell deposant presumex e és de intenció que lo dit micer Johan de Palomar sia stat batut per rahó de l'offici que'l dit micer Johan té en la casa de la Deputació e que'l dit micer Narcís sia stat greu com lo dit micer Johan té lo dit offici»²⁰⁵.

Fins i tot reconegué que el seu germà Pere Vidal li parlà d'una carta enviada pel veguer de Girona, Narcís de Sant de Dionís, al seu oncle, en la qual l'avisava del rumor que corria al respecte a la ciutat del Ter, que acusava els dos germans Francesc i Narcís Vidal d'haver comès el dit atemptat. Narcís Vidal especificava en la seva declaració del 7 de febrer de 1427:

²⁰² ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 6v. FUMANAL PAGÈS *et al.* (2011).

²⁰³ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, ff. 73, 77, 89v, 90r, 103v, 105v-106v, indica l'activitat desplegada per la Diputació per a detenir els culpables.

²⁰⁴ La *Lex Cornelia de sicariis* es troba al Digest, 48.8, i la *Lex Iulia maiestatis* al Digest 48.4. El trencament de Pau i Treva es sancionava amb pena de lesa majestat (regulada per les dues lleis avantdites, especialment la segona), com a mínim des de la Constitució de Fondarella, d'Alfons I, 1173, *Vias publicas*: «pena lese maiestatis inminente ei qui contrafecerit».

²⁰⁵ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 15vr.

«E dix més ell deposant que stà en veritat que, entorn tres setmanes pot haver [*cal entendre mitjan gener de 1427*], stant ell deposant en casa del dit micer Narcís [*de Sant Dionís, canonge*], lo dit Pere frare d'ell deposant dix a ell deposant que·l dit micer Narcís havia haüdas letras de Gerona, las quals li havia aportadas un scuder del veguer de Gerona, ab las quals li fahia menció que a Gerona se comptave que havian batut micer Johan de Palomar e que ho hauria fet fer lo ardiacha, dient-ho del dit micer Narcís de Sent Dionís [*llavors ardiaca de Besalú*], e que·s diria a Gerona que ho hauria fet ell deposant e lo dit Ffranci frare d'ell deposant. E que axí matex li fahia menció al dit micer Narcís que si ell deposant o lo dit Ffranci son frare ho havían fet que se n'anassen a Gerona e que aquí se metrien ab algun de sos nabots e que acordar-se hien e que serien guiats»²⁰⁶.

El germà de Narcís Vidal, Pere, domèstic de Sant Dionís, fou detingut per capdeguaites el vespre del 6 de febrer de 1427, tot treient-lo d'un amagatall, on acabava de infiltrar-se, situat al sostre o en un espai elevat de la mateixa cambra de Narcís de Sant Dionís, a casa d'aquest darrer. En l'interrogatori del dia següent, a la Diputació (el qual interrogatori li fou llegit, novament, el dia 10 del mateix mes a la Cort del veguer), Pere Vidal contestava a la pregunta d'on fou detingut: «E dix que en un amagatay qui és en una privada de la dita casa qui respon en una recambra del dit micer Narcís e aquí ell deposant stava amagat». I més tard revelava que el mateix canonge es trobava en la dita habitació: «és ver que lo dit micer Narcís era en la cambra, qui scrivie a la finestra de la dita cambra»²⁰⁷. Pere Vidal al·legà desconeixença sobre altres aspectes no gaire honrosos per a Sant Dionís, relatius a l'ajuda que el canonge degué prestar al seu domèstic per pujar a l'amagatall o a l'acció de mantenir tancada la porta de la cambra quan el capdeguaita l'empenyia.

La participació de Pere Vidal sembla haver estat marginal, ja que es trobà al claustre de la catedral, passejant amb un mercader, Joan Comelles, fins que tocaren matines, a l'expectativa del resultat de l'acció. Després anà a despertar Sant Dionís, que acudí a l'ofici tot seguit. Ben avançada la matinada, esperà a casa de Sant Dionís la visita de Bernat Sarriera, el qual li explicà els esdeveniments. Més tard, Comelles acudí també a casa de Sant Dionís, on s'hi trobà igualment Franci Vidal.

En tot cas, sembla que Pere Vidal sortí amb vida del judici²⁰⁸, que se centrà en Narcís Vidal. En ser preguntat sobre quin creia que podia haver estat el mòbil del crim, Pere Vidal respongué, de manera semblant al seu germà: «que ell deposant se presumex que és stat batut per rahó de l'ofici que ha en la casa de la Deputació de oïdor de comptes». Però a la pregunta sobre si havia sentit de Narcís de Sant Dionís alguna paraula al respecte, contestà: «que no,

²⁰⁶ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 14r.

²⁰⁷ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 16rv.

²⁰⁸ No sembla que pugui ser altre qui figura encara el 1458 al testament de Narcís de Sant Dionís.

dient més que lo dit micer Narcís és molt secret e molt suffisticat en si matex que no·n sab hom sinó las cosas que ha a dir a hom»²⁰⁹.

Guillem Vidal, probablement familiar dels tres Vidals, anteriorment citats, fou l'advocat de Narcís Vidal. Interposà, durant el judici contra el dit Narcís a la Cort del veguer, un guiatge atorgat el desembre de 1426, per part del rei Alfons IV al cavaller Jaume Alemany de Bellpuig, en el qual venia inclòs, de manera genèrica, Narcís Vidal. El veguer Guillem de Bordils consultà al respecte els juristes Guillem Peraire, jutge inquisidor del procés, Pere Rexach, advocat fiscal, Pere dez Coll, Francesc Castell i Bonanat Pere, a casa d'aquest darrer. Després d'una primera resolució moderada, que aconsellava sobreseir el procés fins a saber el parer del monarca, Bonanat Pere i Pere dez Coll presentaren una cèdula a la Cort del veguer que invalidava el guiatge i comminava a procedir. Finalment el 7 d'abril la Cort del veguer publicà una sentència de pena capital, per penjament²¹⁰.

L'estadi actual de les investigacions no permet aclarir quina pena complí Pere Vidal, ni si fou detingut cap altre dels inculpats, inclòs el canonge Narcís de Sant Dionís. La Diputació escrigué, en data indeterminada, al diputat local de Perpinyà i bisbat d'Elna, Jaume Seguer, per tal que detingués el veguer Narcís de Sant Dionís, Bernat Sarriera i Francesc Vidal, com a gitats de Pau i Treva, continuant les pesquises fins al Rosselló i al Conflent²¹¹. Mieres confirma que el vicari de Barcelona, Guillem de Bordils, expulsà de Pau i Treva Narcís de Sant Dionís: «ut vidi de honorabili Narcisso de Sancto Dionysio, tunc Vicario Gerunde, qui per Vicarium Barcinone fuit eiectus a pace et treuga, & pro tali publicatus, pro eo quod dicebatur, quod in civitate Barcinonae verberaverat honorabilem Ioannem de Palomar de[c]retorum Doctorem»²¹². Es desconeix, ara com ara, la fi de tot el procés, que necessitarà d'un ulterior estudi documental.

Procés i empresonament de Narcís de Sant Dionís

A les Corts de Montsó de 1435, després de la desfeta de Ponça, la reina Maria promulgà una Constitució de Pau i Treva que projectava la mobilització de recursos contra Gènova²¹³. A les Corts de Barcelona (1436-1437), però, una facció nobiliar i eclesiàstica, de la qual formà

²⁰⁹ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, f. 25rv.

²¹⁰ ACA, Generalitat, Processos judicials, G-232, ff. 40v-42v. Quant a la sentència, f. 64rv.

²¹¹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 103v. Es tracta d'un albarà de la Diputació, sota presidència encara de Felip de Malla, del 28 de juliol de 1428: «Item en prosseguir los enantaments fets contra mossèn Narcís de Sent Dionís veguer de Gerona e an Bernat Ça Riera e Ffrancesc Vidal és a·ssaber en anar per alguns lochs de Rosselló e fins a Vilafrancha de Conflent per fer-los desguiar e après per fer publicar per gitat de pau e treva lo dit mossèn Narcís e per fer publicar que los dits Bernat Ça Riera e Francesc Vidal no eren en pau ni en treva». Res no ha sortit a la llum d'una lectura, encara incompleta, de les cartes trameses del període corresponent (ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641-642).

²¹² MIERES (II, 1621: 274, paràgraf 29) i a IGLESIA (1999¹: 271).

²¹³ CARAVYC XIX: 87-88. VICENS VIVES (1980: 142-143) que exposa la qüestió amb perspectiva històrica.

part el nostre canonge, s'oposà a la reina Maria, presentant cèdules en contra del pagament de dues galeres amb fons de la Generalitat. Contra l'actuació de la dita facció, s'obrí un procés fundat en la infracció de l'Usatge *Iudicium in Curia datum*²¹⁴. En conseqüència, Sant Dionís rebé el 17 de juliol de 1436 una carta monitòria. Respongué en una carta de 23 de juliol presentant una relació de béns²¹⁵. Fou empresonat, durant breu temps, juntament amb Joan Roger d'Erill, Gilabert de Centelles, Guerau Alemany de Cervelló, Pere Galceran de Cruïlles, Arnau de Vilaremany, Berenguer de Montbuí, Lluís i Jaume Marc, Joan de Vilaragut, castellà d'Amposta, Lluís de Gualbes, prior de Catalunya, Guillem de Pau, abat de Banyoles, Antoni d'Avinyó, abat d'Arles, Francesc Desplà, canonge de Barcelona. Finalment van ser comminats a signar la cautela de la reina Maria relativa a la dita Constitució de Pau i Treva.

Nova elecció com a oïdor de comptes per al trienni de 1440-1443

Narcís de Sant Dionís tornà a ser oïdor de comptes pel braç eclesiàstic, com a canonge de Barcelona, per al trienni 1440-1443²¹⁶. Fou nomenat el 22 de setembre de 1440²¹⁷. Això roman confirmat, si cal, als albarans de la Generalitat corresponents al trienni que començava l'1 d'agost de 1440²¹⁸. Tots els membres de la Diputació van ser Antoni Avinyó, abat de Montserrat, Andreu de Biure cavaller, Bernat Çapila ciutadà de Barcelona (com a diputats eclesiàstic, militar i reial, respectivament); Narcís de Sant Dionís, doctor en lleis, canonge de Barcelona; Bertran de Vilafranca, donzell; Joan Cavalleria, ciutadà de Girona exerciren d'oïdors pels mateixos braços.

Més tard, el 5 de novembre de 1440, la Diputació de la qual era membre li reconeixia, juntament amb els altres oïdors de comptes, el salari regular del primer terç del primer any del seu exercici (de l'1 d'agost al 31 d'octubre). Aquest salari els corresponia des de l'1 d'agost (primer dia del trienni) de 1440, però no l'havien cobrat perquè no havien estat escollits, d'acord amb la llei, durant el mes de juliol per la Diputació del trienni anterior (1437-1440). Els anteriors diputats no publicaren la seva elecció fins el 17 de setembre de 1440, quan legalment ja havia començat el trienni següent²¹⁹.

El 29 de novembre de 1440 Narcís de Sant Dionís partí per a Girona i en tornà el 18 de desembre²²⁰. A mitjan 1441, hi ha registrats als *Dietaris de la Generalitat* diversos viatges dels

²¹⁴ CARAVYC XX: 3-5, sentència de la reina Maria de 17 de juliol de 1436.

²¹⁵ CARAVYC XX: 1-41, carta del 17 de juliol. CARAVYC XX: 20, carta del 23 de juliol (*vid.* també BUENO, 2001: 211). Els béns que posseïa es troben consignats amb anterioritat en aquest estudi (*vid. supra*).

²¹⁶ RUBIO Y CAMBRONERO (II, 1950: 212). BC, ms 832, f. 84v.

²¹⁷ SANS I TRAVÉ (1994, I: 80).

²¹⁸ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, ff. 33 i ss.

²¹⁹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, f. 33rv.

²²⁰ SANS I TRAVÉ (1994, I: 80). En els albarans de la Generalitat del 9 al 19 de desembre de 1440 Sant Dionís és absent de Barcelona. *Vid.* ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515.

diputats a Girona, per causa de la pesta que afectà el Principat. El 3 de juny els diputats decidiren traslladar-se a la ciutat del Ter per la dita raó. Sortiren de Barcelona el dia 6²²¹. Sant Dionís entrà a Girona el 16 de juny. El 28 del dit mes de 1441 la Diputació aprovà el seu trasllat a Sant Feliu de Guíxols per escapar a l'epidèmia que començava a produir algunes morts a Girona. Sembla que Sant Dionís no entrà a Sant Feliu de Guíxols fins el 2 d'agost, acompanyat d'Andreu de Biure. El 12 d'agost Sant Dionís marxà cap a Vullpellac. El 4 de novembre de 1441 Sant Dionís partí de Sant Feliu de Guíxols amb els altres membres de la Diputació, ja que la dita vil·la ja era afectada per la pesta, i arribà a Barcelona el dia 6 del dit mes²²².

El 25 de juliol de 1442, en el marc de la guerra que mantenia Alfons IV contra Renat d'Anjou, Narcís de Sant Dionís acompanyà els diputats Andreu de Biure i Bernat Çapila en una ambaixada per notificar a la reina Maria, que aleshores es trobava a Saragossa, que hi havia noves al voltant d'una possible invasió de tropes franceses. Se li demanava un document públic que prescrivís el necessari en aquestes circumstàncies²²³. L'ambaixada durà fins al 23 d'agost del dit any²²⁴. El 27 d'agost de 1442 Sant Dionís rebé salari per la dita ambaixada²²⁵.

Els darrers anys de la seva vida

Un seguit de documents donen notícia sobre la seva activitat posterior. Així, signà un certificat de primera tonsura, com a vicari general de Jaume Girard bisbe de Barcelona, a favor d'Arnau Dusai, fill de Pere Dusai, ciutadà de Barcelona, el 30 de desembre de 1447²²⁶. Després, el 17 de novembre, atorgà capellania de l'església parroquial de Sant Miquel de Barcelona per al clergue Ramon Dusai, segurament relacionat amb els anteriors²²⁷.

Fou present a les Corts de Perpinyà-Vilafranca del Penedès-Badalona (1449-1453) com a canonge i vicari del bisbe de Barcelona; i a les de Barcelona (novembre de 1455), per a revisar escriptures o proves referents a certes peticions²²⁸.

Alfons el Magnànim escrivia al papa l'any 1458 per tal que s'atorgués a Gaspar Payró, el seu bibliotecari, la canongia de Narcís de Sant Dionís, del qual s'afirmava el 30 de maig que es trobava greu²²⁹. Sant Dionís féu testament el 12 de febrer de 1458, amb el notari Bartomeu

²²¹ SANS I TRAVÉ (1992: 43) i SANS I TRAVÉ (1994, I: 85).

²²² SANS I TRAVÉ (1994, I: 85-87) i SANS I TRAVÉ (1992: 44).

²²³ SANS I TRAVÉ (1992: 45).

²²⁴ Aquesta darrera data la confirma el *Dietari de la Generalitat* (SANS I TRAVÉ, 19994, I: 90). El diari de Safont registra 22 d'agost (SANS I TRAVÉ, 1992: 45).

²²⁵ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, ff. 66v-67r. El 4 de setembre de 1442 hi ha altres referències en un reconeixement de pagament a un altre membre de la comitiva (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, f. 67v).

²²⁶ ANC, 1-167, llinatge de Sentmenat, marquesos de Castelludosrius, T-1817.

²²⁷ ANC, 1-167, llinatge de Sentmenat, marquesos de Castelludosrius, T-1828.

²²⁸ FONT I RIUS (1988: XXV). CARAVYC XXII: 170, 193, 219. CARAVYC XXIII: 216.

²²⁹ José RIUS SERRA, *Miscelánea*, II, 944-946, *apud* IGLESIAS, 1999¹: 336.

Fangar²³⁰. Fou publicat el 4 de març de 1459, segurament poc temps després de la seva mort, que caldria imaginar que es produí el febrer d'aquell any de 1459. Els seus marmessors foren el Narcís de Sant Dionís cavaller, nebot seu domiciliat a Girona; el fill d'aquest Pere de Sant Dionís, donzell; Joan de la Via, doctor en decrets (qui podria ser el Joan fill del Francesc de la Via mercader, i d'Isabel, filla de Dalmau de Sant Dionís, a qui aquest es referia en el seu testament: Joan de la Via deuria ser per tant un besnebot de Narcís de Sant Dionís); Pere Vidal presbíter amb benefici a la Seu de Barcelona (sembla el mateix domèstic seu que figura també al testament del seu germà Dalmau de Sant Dionís, i probablement el domèstic del mateix nom implicat a l'atemptat contra Joan de Palomar); i Andreu Solzina, ardiaca de Llimiana.

Determinava per al seu cos sepultura a la mateixa catedral barcelonina, en la qual s'havien de gastar cent lliures, quantitat que també havia de cobrir les misses corresponents per a la seva ànima. Quant als seus beneficis, reconeix rebre 170 lliures mallorquines de l'església parroquial de Petra, les quals destina per a aniversaris comuns a la Seu de Lleida (diòcesi a la qual recorda que havia estat ardiaca de Ribagorça i canonge de la seu). Tot seguit parla d'una altra prebenda, sense especificar-ne la quantitat, que rebia cada any per raó d'una pabordia a la catedral de Mallorca. Destina aquests diners a aniversaris comuns també a l'església de Sant Joan de Platea. Retorna a Pere de Santceloni, canonge de la mateixa catedral i nebot seu, una pensió anual que rebia de la canongia de Girona. L'anomena nebot seu, per tal com sembla ser fill de Francesc de Santceloni i de Francesca de Sant Dionís.

Tot seguit en el testament de Narcís de Sant Dionís, després de retornar a Pere Vidal la pensió anual que rebia per la ració beneficional de Sant Llorenç, destina 200 lliures a Francesca Camps, serventa seva, la qual sembla que expressà alguna queixa sobre la seva assignació. Fa altres concessions, com la manumissió d'un esclau rus, anomenat Joan, condicionada, però, per deu anys previs al servei del seu nebot Narcís. Per últim, fa hereu universal el seu besnebot Dalmau Gabriel de Sant Dionís, tresorer de la catedral de Girona, el qual, però, grava amb la responsabilitat de cedir la meitat de l'herència a un Gabriel de Pere –certament misteriós–, clergue beneficiat a les esglésies barcelonines de Santa Maria del Pi i de Sant Just.

Quant al dit Gabriel de Pere, apuntaré aquí una hipòtesi sense base documental suficient, però suggerida per un passatge del procés contra els assaltants de Joan de Palomar. Entre el personal de la casa de Narcís de Sant Dionís sembla que com a mínim una vegada és mencionat un bastard del mateix canonge. A l'interrogatori del procés abans descrit, Pere Vidal, domèstic de Sant Dionís, responia a la pregunta sobre qui, la nit de l'atemptat, va obrir la porta de casa del seu amo al mercader Joan Comelles: «e dix que lo dit Johan Comellas se ten clau de la dita

²³⁰ Apèndix I, doc. 46.

casa; del frare d'ell *testis* [*Franci Vidal*] no sab si-n té clau o lo bort del dit micer Narcís si li obrí»²³¹. Podria ser Gabriel de Pere un bastard de Narcís de Sant Dionís?

²³¹ ACA, Generalitat, G-232, f. 20r.

PART SEGONA:
ELS PRECEDENTS

1. La Constitució per a l'arromançament de les lleis de la terra

Quan encara la nova dinastia Trastàmara es trobava en procés d'afiançament, l'estament privilegiat dels tres braços del Principat (prelats, nobles i ciutadans honrats) aprofità les Corts de Barcelona (1412-1413) per enfortir les bases legals del que s'ha anomenat pactisme, tallant les aspiracions de les classes inferiors (com els remences, afavorits pels darrers reis del casal català) i definint la Diputació com a organisme de control de la monarquia²³². En el segon any d'aquestes Corts, la rebel·lió de Jaume d'Urgell, que havia començat al maig, forçà el rei Ferran I a abandonar Barcelona per a assistir, des del 5 d'agost de 1413, al setge de Balaguer, principal bastió del comte d'Urgell.

El rei deixà a Barcelona l'infant Alfons, com a governador general, amb la tasca de presidir les Corts. Per la correspondència entre l'infant i el seu pare, en la qual es descriuen els avenços de les negociacions, es percep certa impaciència i insatisfacció per part del rei i del seu consell²³³. Aquesta actitud deu estar provocada no pas per la inobediència de l'infant, sinó per alguna dissensió en el si del mateix consell de l'infant i per la pressió de les Corts. Alfons era aconsellat per l'arquebisbe de Tarragona, Pere Sagarriga, com a regent la Cancelleria, Bernat de Gualbes, vicescanner, i Alfonso de Argüello, bisbe de Lleó, que des del 29 d'agost exercí de conseller major de l'infant²³⁴. Pere Sagarriga actuava com a mentor del rei²³⁵.

En les discussions a Corts durant l'absència reial, els afers que es van tractar, avançar o enllestir van ser un préstec de 50.000 florins al rei i diverses disposicions legals. Una d'elles, la Constitució per a la nova Compilació i traducció de les Contitucions, Usatges i Capítols de Corts²³⁶, fou publicada per l'infant Alfons²³⁷ i aprovada pel monarca el 31 d'agost de 1413²³⁸.

²³² VICENS VIVES (1988: 98-101). SOBREQÜÉS (1978: 53-64). SOBREQÜÉS (1991: 79-85). Sobre el favor monàrquic als remences, *vid.* VICENS VIVES (1978); RIERA I MELIS (2009: 153-249, i en concret 156-166). Vegeu, però, les diferents opinions a la bibliografia, a LLUCH (2005: 389 i ss). Per a la Diputació, *vid.* SÁNCHEZ DE MOVELLÁN (2004: 406 i ss.) i MONTAGUT (1996: 127 i ss).

²³³ Membres del consell reial foren Berenguer de Bardaixí, Francesc Climent, bisbe de Barcelona, i Guerau Alemany de Cervelló, governador de Catalunya. Altres personalitats destacades al consell, d'ordre secundari, són Joan Ramon Folc, comte de Cardona, Elf de Pròxida o els juristes Pere Basset, advocat fiscal del rei, o Jaume Callís. *Vid.* els presents al consell en ple del dia 25 de juny, a Barcelona, en el procés contra Jaume d'Urgell, a BOFARULL (III, 1848, apèndix: 105-106). També cal considerar els nobles aragonesos i castellans (*vid.* ZURITA XII 20 i ss).

²³⁴ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 91, carta 88).

²³⁵ RYDER (2008: 41).

²³⁶ La bibliografia tradicional sobre la Compilació de 1413 és: D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 3-39). VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927: 228-274, 352-270 i 440-467). FONT I RIUS (1988 i 1990: 107-132).

²³⁷ ACA, Pergamins de la Generalitat, 459. La constitució és signada per l'infant i les Corts (el mateix que a CARAVYC XI: 281-282, reproduït per D'ABADAL-RUBIÓ, 1910: 3-4).

²³⁸ ACA, Generalitat, sèrie V, 232, 147. *Vid.* IGLESIA (2000²: 563-566).

1.1. Context de les Corts de 1412-1413

Després de la Pasqua natalícia del 1412, les Corts de Barcelona es van reobrir el gener de 1413. En aquesta nova tanda de sessions van tenir un pes singular diverses qüestions que anaren reequilibrant les relacions de poder entre el rei i els estaments alts: la redempció del patrimoni reial; l'actuació dels oficials reials; l'exercici de les regalies, com el sometent o el sacramental²³⁹; les noves Constitucions que el rei havia d'aprovar, moltes de les quals limitaven les facultats de la monarquia i enfortien el General, en particular la definició de la Diputació com a organisme fiscalitzador i protector de la legislació. Finalment, també s'havia de negociar el donatiu que les Corts atorgaven al rei, com a gràcia, però en veritat com a moneda de canvi per a l'aprovació de les Constitucions.

A la sessió del 4 de gener de 1413, Ferran I presentà una proposició manifestant el desig de continuar amb la redempció del patrimoni reial. Martí l'Humà havia impulsat en ferm la dita redempció, que considerava prioritària per a l'autonomia de la corona, després de dues dècades especialment tèrboles²⁴⁰.

Fins al febrer, però, les Corts van discórrer ocupades pel debat entre els braços eclesiàstic i ciutadà, per una banda, i el nobiliari per l'altra, a propòsit de la creació d'un quart braç, que havia d'incloure homes de paratge i cavallers²⁴¹. Resolta la qüestió pel rei en contra aquesta iniciativa, el 21 de març es presentaren dotze greuges generals que, majorment, denunciaven abusos comesos pels oficials reials²⁴². D'aquests greuges, són dignes de destacar: la demanda d'aprovació dels Capítols de Cort de les Corts de Barcelona del rei Martí del 1409 (greuge I); els falsos clams de Pau i Treva trencades, els quals eren aprofitats pels oficials reials, d'acord amb el denunciants, per a extorsionar els acusats (II); la domiciliació a Catalunya dels oficials reials (III); la irrupció del sometent en les possessions de barons, eclesiàstics i ciutadans honrats

²³⁹ El sacramental no era pròpiament una regalia, tal com testimonien alguns autors (RIPOLL, edició de 1644: 82), sinó un permís de tenència d'armes i unió popular dins de la jurisdicció reial, aprovat per Jaume I (1257, el sacramental vell) i Joan I (1395, el sacramental nou). *Vid.* FERRO (1999: 77-81), qui n'explica les diferències amb el sometent. Aquest últim és en rigor la regalia, que permetia al veguer penetrar en les altres jurisdiccions per capturar malfactors, tractat per Callís i també per Mieres, el qual parlant de la Constitució aprovada en aquestes Corts de 1413 (*Apparatus*, ed. 1621: 214) n'especifica el lligam amb el sacramental: «tangit materiam soni emissi, & regulam siue normam processus Sacramentalis, pro executione ipsius soni introducti». *Vid.* també IGLESIA (2010: 1116-1117 i els documents aportats, en especial, doc. 25: 1220-1221).

²⁴⁰ Les conegudes paraules de Ferran I: «Que per vosaltres nos sia donada manera e ajuda per quitament de nostre patrimoni, perque nos puscam mills fer la justícia e viure segons nostre estat requer, car no havem voler viure de remissions ne transaccions injustes ne subordinacions», CARAVYC XI 19. *Vid.* SOBREQUÉS (1991: 80), FERRER I MALLOL (1970-1971: 351-491).

²⁴¹ Els cavallers Manuel de Rajadell i Berenguer d'Olms, el magnat Joan Ramon Folc comte de Cardona i el donzell Dalmau de Sant Dionís (el germà de Narcís de Sant Dionís) van ser parlamentaris del braç nobiliari; Ferrer de Gualbes exercí de principal orador del braç ciutadà i de l'eclesiàstic, CARAVYC XI: 24-109, gener i febrer de 1413. *Vid.* també IGLESIA (2000²: 528 i ss.), SOBREQUÉS (1991: 81-82).

²⁴² CARAVYC XI: 133 i ss.

(IV) i els abusos ocorreguts en la convocatòria del sacramental (XII)²⁴³; el carcellatge que els algutzirs imposaven sense raó als detinguts (V); el jurament de les lleis catalanes per part del Primogènit (VI); el fingiment de miserabilitat per part d'algunes persones per tal de poder recórrer a l'Audiència reial, ultrapassant la jurisdicció de la batllia (VII); les llicències que els oficials reials donaven als homes dels senyors feudals per formar sindicats que impulsessin la redempció del patrimoni reial (IX); el libel de denúncia que els procuradors fiscals emetien i publicaven sense causa prou justificada (XI).

El 30 de març de 1413 el Primogènit jurà solemnement les lleis catalanes²⁴⁴. El 21 de juny²⁴⁵, el rei hagué d'aprovar unes primeres setze «confirmaciones, constitutiones, ordinationes et declarationes», és a dir, en realitat, diverses Constitucions. En substància, prescrivien moderació als oficials reials, tot responent a alguns dels greuges presentats amb anterioritat. Per exemple, el greuge relatiu a la domiciliació dels oficials reials (III) era satisfet per la Constitució X («Aquells mateix») i la XI («Confirmants»). El greuge sobre el carcellatge imposat injustament pels algutzirs (VIII) era subsanat per la Constitució número XII («Tolents lo abús»); el greuge al voltant del libell ordenat pels procuradors fiscals (XI) motivava les Constitucions V («Lo procurador fiscal») i VI («Als procuradors»). La sèrie legislativa també determinava la prohibició de les tafureries i dels jocs (concretament, les Constitucions II i III). D'aquestes noves mesures, les dues darreres Constitucions, «Com a molts» (XV) i «Als escàndols via precloents» (XVI), reforçaven el dret dels senyors feudals sobre les terres que tenien en emfiteusi.

Un cop aprovades les avantdites setze Constitucions, les Corts tornaren a presentar al rei sis dels dotze greuges del 21 de març anterior (II, VII, IX, XI, IV i XII, aquests dos darrers referents al sometent i al sacramental), que encara no havien estat satisfets²⁴⁶. El greuge número XI, relatiu al libel dels procuradors fiscals, tampoc no havia estat completament resolt. Per això, les Corts presentaren, dins d'aquesta tanda de greuges, una nova reclamació. La Constitució «Volents» del 28 d'agost vinent hauria de resoldre la qüestió.

En aquesta mateixa sessió de 21 de juny, Ferran I atorgà el seu *placet* a tretze Capítols de Corts. Amb el primer d'ells assignava cinc persones –Bernat de Gualbes, Joan des Plà, Bonanat

²⁴³ El sacramental per si mateix ja havia provocat l'animadversió de la noblesa i nombrosos conflictes durant el segle XIV. La monarquia no sempre s'hi sentí còmoda (arribant a suspendre'l més d'una vegada), però certament havia actuat també com una milícia encoberta del rei per forçar la redempció del seu patrimoni que posseïen membres dels estaments privilegiats, en especial nobles, encara que també ciutadans. CUADRADA (1991: 208-216), FERRER I MALLOL (1995: 61-70), FERRER I MALLOL (1995: 68; i 1970/1971: 411-412).

²⁴⁴ «La venda del bovatge, terratge e erbatge, la unio de regnes e Constitucions e privilegis», CARAVYC XI: 145.

²⁴⁵ CARAVYC XI: 219-229.

²⁴⁶ CARAVYC XI: 230-233.

Pere, Jaume Fabrè i Pere Basset– per resoldre els sis greuges pendents²⁴⁷. Es tracta, però, un Capítol de Corts funcional que s’eliminaria de la nòmina posterior. Amb el segon dels Capítols –el I, segons la numeració tradicional–, el rei aprovà els divuit Capítols de Corts del rei Martí a les Corts de Barcelona de 1409, acceptant d’aquesta manera el primer dels greuges presentats el 21 de març (que no havia estat comptabilitzat entre els pendents)²⁴⁸. Entre els altres onze Capítols de Corts que atorgà Ferran I, hi destaquen la petició de les Corts al monarca perquè fos regulat el poder dels diputats del General i la seva elecció triennial: «Item Senyor supplica la dita Cort que us placia» (III); també resulta notable el Capítol de Corts dedicat a la traducció al català de les Constitucions, Usatges i Capítols de Corts «Item Senyor com los Usatges» (IX).

Per últim, a canvi de tota aquesta legislació confirmada pel sobirà, el mateix dia 21²⁴⁹ i com a mostra de bona voluntat (no pas per obligació, com s’especificava explícitament), les Corts van concedir a Ferran I un donatiu de 182.500 lliures barceloneses. D’acord amb la sentència emesa el 23 de juny per l’arquebisbe de Tarragona²⁵⁰ la dita quantitat es distribuïria entre el tresorer del rei (35.000 florins), el de l’infant (15.000 florins); i una futura expedició per a la reconquesta de Sardenya (100.000 florins). Tots aquests florins (150.000) sumaven 82.500 lliures. La lluita del patrimoni reial, últim dels conceptes per què s’atorgava el donatiu, era el destí de les 100.000 lliures restants. Les cinc persones –Francesc Basset, Lleonard de Sos, Marc de Vilalba, Berenguer d’Hostalrich i Bonanat Pere– encarregades de suministrar aquesta darrera quantitat durant els cinc anys que havia de durar la dita redempció podien esmerçar-ne només 20.000 lliures anualment. No obstant això, s’especificava –probablement en al·lusió a la revolta de Jaume l’Urgell, llavors activa– que, en cas de guerra o necessitat, era factible acudir-hi sostreient diners de la dotació anual.

Dels primers florins destinats a Joan Desplà, tresorer del rei, es van expedir cauteles, a canvi del lliurament efectiu, el mateix 23 de juny; el mateix s’esdevingué amb les quantitats destinades al tresorer de l’infant, Ramon Fivaller²⁵¹. Els florins de la conquesta de Sardenya es

²⁴⁷ Aquesta elecció és aprovada com el primer Capítol de Corts, amb *placet* reial confirmatori. És numerat així al memorial del 28 de juny de 1413 que administra els treballs de les comissions encarregades de desenvolupar els Capítols de Corts del 21 de juny (CARAVYC XV: 365). No fou fins al 28 d’agost que els greuges del sacramental i del sometent foren resolts amb la Constitució «Car per forma», entre altres quinze dedicades majoritàriament a la Pau i Treva (CARAVYC XI: 261 i ss.).

²⁴⁸ Els Capítols de Corts de Martí I van ser inserits en el Procés del protonotari justament després del Capítol de Corts de Ferran I que els aprovava. Tot seguit, en acabar-se la sèrie dels Capítols de Corts de Martí I, continuen els altres Capítols de Corts del Trastàmara. En l’edició de CARAVYC (XI: 243) els dos darrers Capítols de Corts de Martí I no han estat numerats com a Capítols de Corts d’aquest monarca, de tal manera que, en realitat, els Capítols de Corts assignats a aquest rei sumen només setze (*vid.* IGLESIA, 2000²: 494-500). És possible comprovar el dit error a l’edició dels Acadèmics de les pròpies Corts de Barcelona de Martí I de 1409, que presenta la numeració correcta: CARAVYC VI: 207-208.

²⁴⁹ CARAVYC XV: 358-359.

²⁵⁰ CARAVYC XV: 359-362.

²⁵¹ CARAVYC XV: 362-364. De fet, les Corts només van lliurar a Desplà 29.000 florins perquè ja havien concedit al monarca un préstec anterior, de data 20 d’abril de 1413, de 6.000 florins a càrrec del futur donatiu.

començaren a administrar el 17 de juliol, en una primera remesa de 50.000 florins, segons documenta la cautela expedida per les Corts en sessió d'aquest mateix dia²⁵². El rei, però, havia de retornar aquesta quantitat si en el període d'un any, a comptar des de la festivitat de Sant Miquel (29 de setembre), no iniciava efectivament la conquesta de l'illa. En la dita sessió, les Corts presentaren també cautela sobre un número determinat d'armes i artilleries que el rei demanava²⁵³.

El dia 21 de juliol de 1413, es decidí que els 50.000 florins restants dels destinats a la conquesta de Sardenya es prorratejarien en dues pagues iguals (25.000 florins) fetes efectives el primer d'agost i el primer de setembre propvenents²⁵⁴.

Després de rebre els primers 25.000 florins²⁵⁵, el rei, que es trobava ja al setge de Balaguer, demanava amb urgència a mitjan agost 50.000 florins addicionals (o, si més no, 25.000 o 30.000) a càrrec de la redempció del patrimoni reial²⁵⁶. Els dies 25 i 27 d'agost l'infant Alfons informava sobre les reticències que la ciutat de Barcelona manifestava en relació al dit préstec, mentre recordava la bona predisposició dels braços militar i eclesiàstic; un dia després, el 28 d'agost, el primogènit comunicava al seu pare que les Corts havien aprovat aquest préstec addicional de 50.000 florins²⁵⁷. El lliurament efectiu es féu en terminis: i un primer lliurament de 20.000 florins fou enviat al rei per les Corts, en data 6 de setembre de 1413, per una ambaixada formada per Bonanat Pere, Marc de Vilalba, abat de Montserrat, i Dalmau de Castellbisbal²⁵⁸.

1.2. La Constitució sobre la Compilació (i altres Constitucions aprovades el mateix dia)

El 21 de juny de 1413 es presentava un Capítol de Corts (el número IX: «Item Senyor com los Usatges») que demanava l'ordenació d'Usatges, Constitucions i Capítols de Corts

²⁵² CARAVYC XV: 372-374. Novament, els florins lliurats no arribaven al total, en aquest cas només eren 40.000, perquè ja s'havia efectuat un préstec anterior de 10.000 florins a favor del rei.

²⁵³ CARAVYC XV: 374-375.

²⁵⁴ CARAVYC XV: 375-376. ACA, Escrivania major, Processos de Corts, N-961, 2ª numeració, f. 7r.

²⁵⁵ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 48, carta 34, de l'infant al rei, de 10 d'agost de 1413).

²⁵⁶ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 60-61, carta 48, de 13 d'agost; i 66-67, carta 57, de 18 d'agost). El rei havia d'afrontar un gran nombre de despeses regulars, com ara la soldada de l'exèrcit (*vid.* Apèndix I, doc. 4), que augmentaven per causa de les quantitats donades per la rendició de les places fortes d'Agramunt (2.500 florins) i de Montaragó (2.000).

²⁵⁷ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 79-80, carta 73, de 25/26 d'agost; 88, carta 84, de 28 d'agost). CARAVYC XV: 388, registre de l'aprovació del préstec per part de les Corts al Procés de Corts, el 28 d'agost. *Vid.* també CARAVYC XV: 390.

²⁵⁸ Sobre Bonanat Pere, *vid. infra*. Marc de Vilalba era abat de Montserrat i havia estat escollit feia poc (25 agost de 1413; *vid.* SANS I TRAVÉ ed., 1994: 8) com a diputat del General pel braç eclesiàstic. El donzell Dalmau de Castellbisbal apareix poc al dietari de la Generalitat: com a missatger de les Corts, juntament amb Pere Regassol i Joan Fivaller, havia comunicat el 10 de març de 1413 als diputats del trienni anterior llur remoció (SANS I TRAVÉ ed., 1994: 6).

«posats sots degudes materies e titols». Tot i que l'actual redacció del Capítol de Cort no s'hi refereix explícitament, sembla probable que recomanés seguir l'ordenació del Codi de Justinià, ordenació que finalment s'adoptà.

El mateix Capítol de Cort també determinava la traducció de tota aquesta legislació al català. Aquesta labor s'havia d'encarregar a dues persones «adients»²⁵⁹. S'hi adduïa com a motivació la necessitat de fer entenedores les lleis per a tothom, de manera que ningú no pogués al·legar ignorància del llatí si contravenia la legislació.

El 28 de juny, en un memorial tramès als tres promotors de negocis –Pere Regassol, Pere de Galliners i Joan Ros–²⁶⁰, es determinava que, a les dues persones «adients» responsables de l'ordenació i traducció, calia afegir-hi «un apte notari»²⁶¹. El 14 de juliol es formava una comissió de sis persones –Esteve d'Agramunt, Joan de Prades, pel braç eclesiàstic, Bernat de Cruïlles, Berenguer d'Olms, pel braç militar, Francesc Burguès i Francesc de Santceloni²⁶², pel braç reial– que havien de tractar amb el rei l'execució d'aquest Capítol (IX) relatiu a l'ordenació i traducció dels textos legislatius catalans. El 28 de juliol aquesta primera comissió de sis persones fou reduïda a tres, formada per l'arquebisbe Pere Sagarriga, Gregori Burguès²⁶³ i Francesc de Santceloni²⁶⁴.

El 16 d'agost la documentació registra l'elecció, en els dies previs, d'una nova comissió integrada per Pere Sagarriga, Joan de Prades –pel braç eclesiàstic–, Gilabert Centelles, Berenguer d'Olms –pel militar–, Ferrer de Gualbes i Francesc de Santceloni –pel reial²⁶⁵.

²⁵⁹ L'edició crítica col·locacionant els Processos de Corts d'ACA, ms 964-2 i ACA, ms 25 (a més d'ACA, ms 964-1), a IGLESIA (2000²: 567). CARAVYC XI: 245-246, reproduït per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 3).

²⁶⁰ Vegeu, per a aquest càrrec, FERRO (1999: 214). Aquests tres promotors de negocis van rebre el seu salari 30 florins per cap (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-456, f. 69v, de 22 de setembre de 1413).

²⁶¹ CARAVYC XV: 364-366. FONT I RIUS (1988: XVIII).

²⁶² CARAVYC XV: 371. Francesc Burguès fou fill de Pere de Santcliment (diputat del braç reial de les Corts de Montsó del 1363), i membre de la família Burguès, pertanyent a l'estament dels ciutadans honrats de Barcelona i propietària de la Quadra Burguesa i de la Torre Burguesa de Viladecans. Fou conseller en cap durant l'interregne, i emissari de la ciutat de Barcelona, juntament amb Bonanat Pere i Marc Turell, per tal de persuadir Jaume d'Urgell que deposés la Governació general, *vid.* BOFARULL (1847: doc. 150 i 190). Fou també síndic de Barcelona a les Corts de 1412-1413 (CARAVYC XI: 27) i conseller en cap el gener de 1414 (a *Manual de novells ardots*: 187). Francesc de Santceloni, jurista de Girona, fou declarat hàbil per a intervenir, entre altres dotze, a les Corts de Barcelona (1412-1413), el dia d'obertura, en què hi figura com a síndic d'aquella ciutat (CARAVYC XV: 334; CARAVYC XI: 119). Havia estat escollit el maig de 1413 oïdor de la Generalitat, del braç civil, per al trienni següent. Figura sovint a les dites Corts de Barcelona fent costat a Ferrer de Gualbes. Sembla que ha de ser el marit de Francesca de Sant Dionís, filla de Narcís de Sant Dionís, jutge reial del segle XV. Si així fos, seria cunyat de Dalmau de Sant Dionís i del Narcís de Sant Dionís autor del *Compendi*.

²⁶³ Membre de l'important família Burguès, però menys destacat que Francesc, el grau de parentiu amb el qual desconeix. Durant l'interregne, fou ambaixador del parlament de Barcelona (1410), i opositor a les aspiracions de Jaume d'Urgell (SOLDEVILA, 1962: 577, n. 19). Figura sovint a les Corts de Barcelona, representant el braç reial (CARAVYC XI i XV).

²⁶⁴ CARAVYC XV: 377.

²⁶⁵ Pel que sembla, aquest 16 d'agost, Ramon de Perellós, vescomte de Roda, substituï Gilabert Centelles: «Com [...] sobre les ordinacions ja fetes axi de la Diputacio com de la dita Constitucio haien exits alguns duptes, los quals cove sien declarats e concordats: Per ço, la Cort comana a les dites VI persones, posant hi pero per lo Braç militar lo Vezcomte de Roda e mossen Berenguer Dolms, que ells ordenen e

Aquesta mateixa comissió, perllongada en el temps, havia de perfilar dues normes legislatives futures que resultarien cabdals per al General i que anaven agermanades: la definició de la Diputació i l'ordenació i traducció de les lleis catalans. Sembla clar que les dues normes foren concebudes en paral·lel, tot auxiliant-se recíprocament en els seus diferents propòsits. Ambdues normes provenien de Capítols de Corts. En el cas de la definició de la Diputació, el mandat derivava del Capítol III de 21 de juny de 1413, circumstància que recordava el dit Memorial de 28 de juny: «Item per execucio del terç Capítol resta que sia ordonat lo poder que hauran los diputats. Item la forma de eleccio en cascun trienni. Item que sien elegits Diputats per lo primer trienni e Oydors de comptes»²⁶⁶. El desenvolupament d'aquest Capítol per part de les Corts donaria lloc a una normativa d'ordre administratiu, de rang inferior a una Constitució.

Quant a la futura Compilació, però, les Corts determinaven que el Capítol de Corts IX havia d'abocar a una Constitució, sense que la lletra del dit Capítol ho especifiqués explícitament. La bibliografia actual explica de manera diversa el que acabaria desembocant en una duplicació legislativa (Capítol i Constitució) que, en principi, no era estrictament necessària²⁶⁷. Probablement el rei decidí prendre sota la seva supervisió la redacció com a Constitució d'una disposició legislativa, la prevista pel Capítol de Cort, que semblava més transcendent a mesura que se n'anaven precisant les característiques. Qualsevol Constitució, com a tal, emanava de la voluntat reial i adquiria el consentiment de les Corts.

Per la seva banda, el General veié l'oportunitat d'afermar una proposta de llei que, com a simple Capítol, hauria restat legislativament dèbil. Les primeres reunions semblen revelar tensions entre la monarquia i les Corts.

La veritat és que ni tan sols el projecte de definició de la Diputació restà al marge d'aquestes reticències. El General envoltà el monarca amb tres disposicions legals sobre les modificacions que afectaven la legislació bàsica: el Capítol de Corts (IX) sobre l'ordenació i traducció al català de les Constitucions; la Constitució de 31 d'agost sobre la Compilació, «Per tal que les leys»; i, finalment, la regulació de la Diputació o Carta del Poder dels diputats (que s'aprovaria els dies 25, 30 i 31 d'agost²⁶⁸). De fet, aquesta darrera també contenia un capítol (el XIV) que suplí la Constitució «Per tal que les leys», en relació amb el dipòsit dels originals, quan interessà a la Diputació.

concorden los duptes fets se son es faran en les dites ordinacions, e apuntades e acordades les dites ordinacions, axi de la Deputacio com de la Constitucio de les leys en pla, que sien publicades en la Cort sens altra relacio que non sien tenguts fer, e axi publicades se haien a observar» (CARAVYC XV: 381).

²⁶⁶ CARAVYC XV: 367-368.

²⁶⁷ FONT I RIUS (1990: 109-111, n. 3 i 4) no registra cap interpretació que pugui reflectir l'estira-i-arrotonsa legislatiu entre rei i Corts. Vegeu, però, les observacions d'IGLESIA (1996: 76-130; i 2000¹: 19 i ss.).

²⁶⁸ MONTAGUT (1995: 129 i ss.).

No és estrany que hi hagués dubtes i tensions en les negociacions. Aquell 16 d'agost calia que els comissionats resolessin, en ambdós projectes de llei, relatius a la Compilació i a la definició de la Diputació, certs dubtes que apareixen mencionats a les sessions de Corts per primera vegada, però que no s'especifiquen. Per les cartes que en els dies següents es van intercanviar l'infant i el rei es pot conjecturar la naturalesa d'aquests dubtes sobre l'abast d'aquestes mesures legislatives, en particular sobre l'arromançament de la Compilació, i entreveure les dissensions ulteriors que se'n derivaven. El 18 d'agost de 1413, l'infant Alfons, per tal d'informar el rei, li remeté, entre altres propostes legals, un primer esborrany de la Constitució de la Compilació²⁶⁹. De tota manera, no sembla que l'infant informés amb total precisió sobre la definició de la Diputació i, per això, la importància d'aquesta mesura pogué passar inadvertida al monarca. La resposta de Ferran I de 21 d'agost²⁷⁰, molt disconforme amb la forma que prenia la futura Constitució sobre la Compilació, deixa entreveure els dubtes i les decisions de la comissió del 16 d'agost, i mostra les motivacions pregones de la inquietud reial:

a. Abast de la tasca d'ordenació i revisió/correcció

Fonamentalment, en el si de la comissió hi havia hagut dubtes sobre el mode com s'havia de procedir a la traducció i ordenació dels textos que el rei anomena «originals», ja que aquesta tasca podia resultar eventualment en una correcció que variés el contingut d'alguns dels textos legislatius. Això podia representar una amenaça per a l'equilibri de les jurisdiccions dels tres braços, i especialment podria portar a un conflicte entre la potestat reial i els estaments privilegiats, representats per la Diputació, les competències i funcions de la qual serien també objecte d'una modificació legislativa de resultat incert.

És possible conjecturar que la conclusió de la comissió nomenada el 16 d'agost parlava d'una «correcció». També definia els conceptes de traducció i ordenació amb prou ambigüitat com perquè el resultat final pogués ser considerat com a text nou, diferent. De fet, el rei no deixava de referir-se a la traducció i ordenació com a «correcció» a la seva carta del 21 d'agost.

Subsidiàriament, caldria evaluar l'aspecte material de la destrucció dels llibres antics que s'utilitzaven fins aleshores per acudir al corpus legislatiu. Una circumstància que envolta la Compilació és el fet que abocava a la destrucció dels textos anteriors, la qual cosa implica un problema que (a partir del testimoni de documents posteriors) es pot imaginar com a ja present

²⁶⁹ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 67, carta 57).

²⁷⁰ ACA, Cancelleria Reial, Registre 2381, ff. 27v-28. La carta fou publicada per MONTAGUT (1995: 131-133) i per LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 69-71, carta 69). Ha estat comentada per FONT I RIUS (1988: XIX n. 5), per BUENO (2001: 199, n. 2) i per IGLESIA (2000¹: 23-24).

als seus orígens²⁷¹. La perspectiva de la destrucció dels llibres existents no feia sinó intensificar el risc per al monarca de perdre el control de l'aplicació i interpretació de la llei si la nova compilació legislativa, en corregir els textos originals, hi introduïa variacions inesperades.

Amb tot, sembla que Ferran I havia malentès la iniciativa de les Corts. Per això, en una carta posterior (d'1 de setembre), l'infant Alfons intentava dissipar els dubtes del seu pare²⁷², tot explicant-li que els nous compiladors només podien comprovar i traduir els originals, sense potestat de corregir-los ni esmenar-los. Tanmateix, una certa idea de «correcció» dels textos legislatius es troba explícita a la Carta del Poder i elecció dels primers diputats triennals, és a dir, en la mateixa definició de la Diputació que s'aprovava precisament el 25, 30 i 31 d'agost de 1413: «con la dita obra sera esplanada, e arreglada e corregida...»²⁷³.

La Carta del Poder dels diputats no és exactament ni una Constitució ni un Capítol de Corts. De fet, no s'hi llegeix l'aprovació ni del rei ni del promogènit (tot i que la menció a aquest darrer encapçala el text). Segons Sánchez de Movellán, es tracta d'un tipus de normativa elaborada des de les Corts i específica per a la Diputació²⁷⁴. La veritat és que només una petita part d'aquesta classe de legislació s'incorporà a la Compilació. El Capítol XIV de la dita Carta del poder dels Diputats fou aprovat com a Constitució («Lo fruit de les Lleis» o número XXVII) a les Corts de Barcelona de la reina Maria de 1421-1422²⁷⁵. La part final d'aquesta Constitució de 1421-1422 fou incorporada a dos dels manuscrits del *Compendium* (E i C, però no pas a U), en el capítol *De legibus seu Constitutionibus, interpretatione et obseruacione earum* (paràgraf 1,11,12).

²⁷¹ Anys més tard, encara era viu el debat, perquè el *Compendium* de Narcís de Sant Dionís fou pensat com una guia per acudir novament als exemplars antics i no a la Compilació (VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU, 1927: 231). L'*Apparatus* de Tomàs MIERES (I, 1621, pròleg de l'edició de 1621, sense paginació) també ofereix una via alternativa per a accedir a les lleis catalanes. Aspecte que ha estat notat per BUENO (2001: 214) i per IGLESIA (2000¹: 25-26).

²⁷² ACA, Cancelleria Reial, Registre 2449, ff. 14-15 (LÓPEZ RODRÍGUEZ, 2004: 97-98): «haüt consell, he provehit al dupte que vostra senyoria havia de dar poder de corregir, car solament han poder de comprovar los vertaders e antichs originals sens mudar substància, letra ni dicció. Axí mateix he provehit que los originals stiguen en lo vostre arxiu e sia a aquells haüt recors, e jatsia, senyor, ab gran trebayll la cuyt haver concordada ab mon consell, segons vostra ordinació, e sens tot perill e perjudici, e encara per major seguretat de tot, no he volgudes concordar les persones sens saber-ne vostra intenció e voler».

²⁷³ ACA, Pergamins de la Generalitat, 461, Dies 25, 30 i 31 d'agost de 1413. *Vid.* MONTAGUT (1995: 130-131), MONTAGUT (1996: 186-200) i MONTAGUT (2006: 24). La Carta del Poder dels diputats també es pot llegir a *LQS*: 23-24, cap. XIV (es presenta l'ortografia intacta): «Item attenent la dita Cort que es concorda que los Vsatges de Barchelona, é las Constituciones generals del Principat de Cathalunya e Capítols de Cort se deuen reduir en pla collocant aquells e aquelles aixi de lati com de romanç sots deguts titols, e entendre e praticar segons se contendra en certa constitucio sobre aço faedora, vol per ço e ordona la dita Cort que los dits deputats, encontinent com la dita obra sera esplanada, arreglada e corregida, axi les de lati, com de romans per aquells a qui sera encomanat, los fassen metre en forma en bells pergamins e ab bones cabbitres, e les posen en la casa dela Deputacio ensemps ab tots Capítols de Corts, e priuilegis comuns faents per lo dit Principat segons son estas obtenguts [...] los quals per informacio e auisament dels lechs e altres persones pobres qui aquells volran llegir o copiar estigan fermats, e clauats en cadena en una casa comuna de la dita Deputacio, segons que en la dita Constitutio es contengut».

²⁷⁴ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN (2004: 121).

²⁷⁵ FERRO, 1988: 274, n. 99. CARAVYC XIII: 414-415. CYADC: 45.

Aquesta disposició legal sembla haver-se aprovat amb relativa ignorància per part del rei, que no havia parat gaire atenció quan l'infant l'informava en els dies previs, segons es pot llegir per la mateixa carta del 21 d'agost: «De ço quens feu saber de la deputacio es concordat havem plaher, mes voldriem haver sabut com, ne en quina manera»²⁷⁶. Com s'ha dit, el General aprovava per una altra via legal, mitjançant la dita Carta del Poder dels diputats, el que Ferran I no voldria acceptar si li era proposat directament en la Constitució sobre la Compilació que s'aprovaria pocs dies més tard.

La inquietud que el monarca mostrava al seu fill sobre l'abast de la «correcció» era provocada per l'amenaça genèrica que preveia sobre la limitació de les seves prerrogatives reials²⁷⁷. En concret, temia la possibilitat que una de les regalies més importants, recollida als Usatges, aquella que es contenia al *Princeps namque*, que el seu consell ja pensava convocar per a reprimir la revolta de Jaume d'Urgell, pogués ser inutilitzada com a resultat de la dita correcció. Ferran I puntualitzà, en la dita carta de 21 d'agost, que volia que la «correcció» fos executada sota la supervisió de juristes de la seva confiança:

«Primerament, comanar a tres persones que correguesquen los Usatges en què sien grant part de nostres regalies de Cathalunya, e n qualssevol manera se entena la correcció, no ns par se deja fer sinó que la tal correcció procehís *de nostra certa sciència* ab assentiment de la Cort»²⁷⁸.

De tots aquests temors prové, en darrera instància, la circumspecció del redactat final de la Constitució «Per tal que les leys», aprovada el 31 d'agost, on s'afirma *expressis verbis* que el procés es duria a terme «no mudant substància, dicció, seny o letra»²⁷⁹, i també la gairebé filosòfica sentència del nomenament dels tres juristes de 14 de setembre que havien d'actuar «substancia nullatenus inmutata»²⁸⁰. Cal comparar-la amb la decisió i claredat que mostra el Capítol de Corts original: «que los dits Usatges, Constitucions e Capítols sien tornats de lati en romanç e aquells e aquellas sien reglats, posats sots degudes materies e titols, tota vegada guardant los drets vostres, Senyor, e de la terra»²⁸¹.

²⁷⁶ MONTAGUT, 1995: 131-133.

²⁷⁷ Les regalies es troben contingudes en el capítol *Del fisc e ses regalies* al llibre X de la Compilació de 1413 (ACA, Generalitat, ms. 3, f. 95r i ss.). També RIPOLL (1644).

²⁷⁸ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 69-70). El subratllat és meu.

²⁷⁹ CARAVYC XI: 282.

²⁸⁰ BUENO (2000: 828).

²⁸¹ D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 3-4).

b. El dipòsit dels originals

El dipòsit dels originals i de les còpies resultants d'aquesta tasca de compilació resultava una qüestió encara més crucial. Les Corts discutien si s'havien de dipositar a la casa de la Diputació o al Palau reial.

Novament, la Carta del Poder dels diputats abans citada mostra que la desconfiança del rei era prou fundada. A la dita normativa s'ordenava que els dos volums que es confegirien, en català i en llatí, «estiguen fermats e clauats en cadena en una casa comuna de la dita Deputació, segons que en la dita Constitució és contingut». En canvi, la Constitució «Per tal que les leys» determinava que havien de confegir-se uns originals –en llatí i en català; per tant, s'entén que es tracta de dos volums– a depositar a l'arxiu del Palau reial i dues còpies respectives destinades a la casa de la Diputació, «sien meses e recondits en lo archiu del nostre Palau maior de Barchinona, dels quals encara axí comprovats sien fets translats vertaders e autentichs, los quals sien recondits en la casa de la Diputació»²⁸².

Potser ni el rei ni el General van trobar-se còmodes amb el dit Capítol, el número IX. És evident que el rei i el General van continuar amb els seus propòsits per camins diversos. Per una banda, Ferran I, de Balaguer estant, supervisava la redacció de la nova Constitució sobre la Compilació que les Corts proposaven; per l'altra, les Corts intentaven assegurar-se la possessió textual d'Usatges i Constitucions per dues vies legals paral·leles, amb l'aprovació del Capítol IX de Corts i a través de l'apartat XIV de la Carta del Poder dels diputats.

A més, la nova definició de la Diputació atorgava a aquesta institució plenes facultats de supervisió sobre el mateix rei i el seu primogènit, respecte del compliment de la legislació²⁸³. Ambdós poders, General i monarquia, volien arregar-se el dipòsit i la integritat del cos legislatiu vigent. Així doncs, els arguments amb què Ferran I, a la seva carta de 21 d'agost, s'oposava al projecte de Constitució que elaboraven les Corts, podien condicionar l'autonomia de la Diputació i de tot el General: en primer lloc, arguïa el monarca que la Diputació no era una institució amb caràcter permanent, perquè «resoluble és quitant-se lo General», mentre que els Usatges i Constitucions sí que ho eren. El segon argument que el rei adduïa era que la llei dimanava del Príncep. El monarca també se sorprenia del nou ús de la casa de la Diputació com a arxiu dels originals de la Compilació.

²⁸² D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 4).

²⁸³ ACA, Pergamins de la Generalitat, 461, citada per MONTAGUT (1995: 130): «E si sera cars que lo senyor Rey per inaduertencia o en altra manera o son Primogenit o altres qualsseu oficials lurs per via de manaments o prouisions o altres scriptures faran alguna cosa o enantament contra, en derogacio o preiudici dela serie e tenor deles sobredites leys [...] que los dits Deputats [...] en tal cas se haien a oposar per via de rahanaments, requestes, supplicacions, protests e appellacions».

c. L'ús del català en els processos judicials

La Constitució del 31 d'agost de 1413, «Per tal que les leys», incloïa una clàusula sobre l'ús del català en els processos judicials. Segurament, entre el 14 de juliol i el 16 d'agost, les comissions dedicades a la compilació van afegir la dita clàusula, que donaria sentit pràctic a la traducció de la mateixa Compilació. És una clàusula que no suscità cap reacció per part del monarca. Si despertà dubtes en la darrera comissió –la nomenada el 16 d'agost devia ser per les resistències que devia provocar tal ús entre els advocats repatanis.

d. L'elecció dels compiladors

Per últim, sempre a partir de la lectura de la carta de Ferran I de 21 d'agost, la comissió havia resolt també que les tres idònies persones (juristes²⁸⁴) haurien de ser escollides per les Corts o per alguna comissió nomenada per les Corts. De l'elecció dels compiladors, Ferran I en féu una qüestió cabdal, ja que, en el seu parer, li serviria per eliminar (o, si més no, intentar-ho) tot risc de manipulació per part del General.

Totes aquestes objeccions reials mostren com les Corts de Barcelona pretenien, de fet, limitar l'acció de la monarquia. L'abast de la tasca d'ordenació i revisió/correcció implicava el risc de pèrdua o minva de les regalies, com el sometent o, com s'ha dit, la continguda a l'Usatge *Princeps namque*. Aquest aspecte desencadenà un dels primers enfrontaments entre el rei i la Diputació del General, la qual es considerà garant de la integritat de les lleis del Principat. El dit conflicte es derivà de l'eventual convocatòria del *Princeps namque*²⁸⁵: des d'agost de 1413 Ferran I hi pensava recórrer per finalitzar la revolta de Jaume d'Urgell i el procés obert contra el comte²⁸⁶. Amb aquesta finalitat, per a afermar la legalitat del recurs al dit Usatge el rei havia aplegat a Lleida, a la fi d'agost, un consell de juristes, entre els quals es comptava Jaume Callís²⁸⁷.

²⁸⁴ En efecte, el rei ja parla en la seva carta del 21 d'agost de tres juristes. Sobre el notari es disposava que seria escollit pels tres juristes “idonis” encarregats de la Compilació (*vid.* Apèndix I, doc. 4, f. 4v: «e los III eleguean lo notari»). A més, la notaria s'estudiava a la facultat d'Arts, no de Dret.

²⁸⁵ El text més proper a la recopilació de 1413 es pot veure a: VALLS I TABERNER-D'ABADAL (1985). Sobre la convocatòria es pot consultar: KAGAY (2007: 57-97), SÁNCHEZ MARTÍNEZ (2001¹: 79-107; i 2001²: 27-45), PACHECO CABALLERO (2005: 232-234). Aquest darrer, que tracta la convocatòria de Ferran I, es refereix també a l'anul·lació retroactiva de la convocatòria de 1413 que les Corts de Sant Cugat-Tortosa (1419-1420) van promoure (CARAVYC XII: 325-330).

²⁸⁶ Incoat el 3 de juny de 1413, amb les cartes enviades a Ferran I pels seus oficials a Aragó per informar el monarca dels preparatius de guerra d'Antón de Luna, sostenidor de Jaume d'Urgell (BOFARULL, 1848, III apèndix: 57 i ss.). En aquest procés s'incloïa també la confiscació de béns del comte, cf. COSTAFREDA (2003: 58, i ss.), LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 36, carta 13).

²⁸⁷ A més del jurisconsult de Vic, formaven part del consell Bernat Miquel, Joan de Subirats, Francesc Basset, Berenguer Colom, Ramon Doso i Berenguer de Monmany, en presència de Francesc Climent, bisbe de Barcelona, i Berenguer de Bardaixí, mencionats pel mateix Ferran I en carta de 8 de setembre de

En previsió de la dita convocatòria, les Corts van procedir²⁸⁸ a una redempció de l'Usatge valorada en 100.000 florins. La Diputació es feia responsable del lliurament definitiu de la quantitat²⁸⁹. Dies més tard, el 8 de setembre, Francesc Basset portava des de Balaguer credencials reials per a exposar el resultat del informe jurídic que el consell del rei havia redactat a Lleida²⁹⁰. Basset havia de donar les dites credencials en successius encontres, primer amb el bisbe de Lleó, Alfonso de Argüello, i amb l'infant, posteriorment amb l'arquebisbe de Tarragona, Pere Sagarriga, i més tard encara, amb juristes destacats, com el mateix Callís o Bernat Miquel, que havien de confirmar la sentència donada a Lleida. Seguidament, Basset havia d'exposar el dit informe a les divuit persones representants de les Corts²⁹¹, i als consellers de Barcelona; una exposició final havia de fer-se davant del consell de l'infant Alfons reunit en ple.

El 16 de setembre, el rei envià Bonanat Pere prop del primogènit, recomanant-lo a l'infant Alfons amb expressions com ara «lo feel nostre micer Bonanat Pere», al qual jurista l'infant hauria de donar «plenera fe e crehença» com si fos el mateix rei. El jurista informà el primogènit, de manera secreta i en consell restringit, sobre el procés contra Jaume d'Urgell i els seus sostenidors²⁹².

La legalitat de la convocatòria del *Princeps namque*, efectuada el 22 de setembre de 1413²⁹³, fou impugnada a principis d'octubre per part de la Diputació, basant-se en una consulta prèvia efectuada a nou juristes, un dels quals era Bonanat Pere, que també intervingué aleshores com a advocat del General²⁹⁴. És molt probable que la participació de Callís i Bonanat en l'assumpte del *Princeps namque* influís en llur posterior elecció com a compiladors de les Constitucions feta per Ferran I el 14 de setembre: el rei nomenava juristes en qui confiava.

Quant a la Constitució relativa a la Compilació, finalment el 28 d'agost de 1413 s'havia encarregat concordar el redactat de la proposta definitiva a tres persones, si fa o no fa els mateixos que havien format part d'altres comissions amb objectius similars: l'arquebisbe de Tarragona Pere Sagarriga, Berenguer d'Olms i Francesc Burguès²⁹⁵. Finalment, el 31 d'agost l'infant Alfons promulgava la Constitució, en la qual s'especificava que dos volums originals de la Compilació, un en llatí i l'altre en català, es destinaven a l'Arxiu reial, mentre les seves

1413 a l'infant Alfons (LÓPEZ RODRÍGUEZ, 2004: 110, carta 109), en la qual tracta d'aquesta reunió com a conclosa dies enrere. No he trobat l'acta d'aquesta consulta jurídica.

²⁸⁸ CARAVYC XV: 391.

²⁸⁹ ACA, Pergamí de la Generalitat, 457.

²⁹⁰ ACA, Cancilleria Reial, Registre 2383, f. 125v, carta del rei a l'infant del 8 de setembre, que contenia un memorial per a Basset (LÓPEZ RODRÍGUEZ, 2004: 109-111, carta 108).

²⁹¹ Les Corts havien conclòs el 31 d'agost; una comissió de divuit persones s'encarregava de resoldre les qüestions pendents, amb plens poders fins al 15 de setembre.

²⁹² LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 128, carta 132).

²⁹³ ACA, Generalitat, Pergamí 465.

²⁹⁴ ACA, Generalitat, Escrivania major, sèrie V-105, primers folis, sense numeració.

²⁹⁵ CARAVYC XV: 390.

respectives còpies o «traslats vertaders e autèntichs» quedarien «recondits» (custodiats) a la Casa de la Diputació. En cas de dubte sobre la interpretació de les lleis, s'hauria de recórrer als originals de l'Arxiu reial i, «si aquells fàcilment no-s podien hauer», podrien consultar-se les còpies de la Diputació. Tot seguit, la Constitució continuava amb la dita clàusula secundària sobre la prescripció que els advocats utilitzessin el català en els processos judicials si alguna de les parts així els ho requerien. El mateix infant sancionava finalment la Constitució al·legant l'Usatge *Iudicium in Curia datum*, que accentuava el poder de les Corts i el General²⁹⁶. Juntament amb aquesta Constitució s'aprovaven també les Constitucions contra la prostitució als hostals²⁹⁷, contra els matrimonis amagats i contra l'especulació amb moneda estrangera²⁹⁸.

Ferran I aprovava la Constitució sobre la Compilació en un altre document del mateix dia 31 d'agost, en què només es mencionava la dita Constitució²⁹⁹.

1.3. L'ambaixada del 6 de setembre

Les Corts havien de concloure el 31 d'agost de 1413. De tota manera, la necessitat d'enllestir certs afers pendents aconsellà formar una comissió de divuit persones, escollides entre els tres braços, que substituís les Corts i les perllonguessin, amb plens poders, fins al 15 de setembre.

Per comunicar protocolàriament les darreres Constitucions, efectuar un préstec provisional de 20.000 florins al rei, trametre-li la llista dels futurs compiladors, expressar certes queixes i elevar-li algunes consultes, aquesta comissió dels XVIII envià una ambaixada al rei, que aleshores s'estava encara a Balaguer.

L'ambaixada era integrada per Marc de Vilalba, abat de Montserrat (pel braç eclesiàstic), Dalmau de Castellbisbal (pel militar) i Bonanat Pere (pel ciutadà). A més, la dita comissió dels XVIII redactà i lliurà als tres ambaixadors un memorial dels assumptes pendents amb data del 6 de setembre de 1413 (quan finalment sortí l'ambaixada). Hi havia una llista amb els candidats a compiladors. Aquest Memorial és un esborrany amb multitud d'esmenes; conté també una carta

²⁹⁶ Al volum de processos de Corts l'Usatge citat és *Iudicia Curie*, més favorable al monarca. CARAVYC XI: 281-282. Vid. IGLESIA (2000²: 566; 2000¹: 23; II, 1996: 128; i 2005: 597 i ss.) sobre les correccions posteriors (i falsificacions), també als manuscrits conservats de la Compilació.

²⁹⁷ ACA, Generalitat, Pergamins 459. Vid. IGLESIA (2000²: 563-566). Quant a aquestes Constitucions, la iniciativa legal contra la prostitució estava políticament agermanada amb la prohibició de la tafureria (BENITO JULIÀ, 2008: 360-394). La Constitució que prohibia les tafureries havia estat aprovada el 21 de juny, «Per tal que mal» (CARAVYC XI: 220, la número 3), però ara s'amplià contra la permissivitat dels oficials reials respecte dels dits jocs, amb la Constitució de 31 d'agost, «Per obviar» (sense número a CARAVYC XI: 386; número 37 a CYADC: 435; vid. GÓMEZ ROJO, 2007: 207-215).

²⁹⁸ Les monedes estrangeres eren blanques i escuts francesos, que servien als especuladors per comprar florins i croats els quals, infravalorats per interès del rei i de la ciutat de Barcelona, oferien la possibilitat de guanyar substancials quantitats revenent-los fora de Catalunya: SALRACH (2003: 22).

²⁹⁹ ACA, Generalitat, sèrie V, 232, 147.

signada pels membres de la Comissió i adreçada formalment als ambaixadors³⁰⁰. És contingut en un volum de Processos de Cort de l'Escrivania major, de 38 folis, que conté altres disposicions de les Corts de 1412-1413, no recollides en les actes oficials de les sessions³⁰¹. A través del Memorial, la Comissió dóna als tres ambaixadors instruccions distribuïdes en paràgrafs, introduïts amb ítems, i al bell mig del dit Memorial es troba (potser inserida amb posterioritat) la carta oficial en què se'ls encomana reclamar al rei garanties pel préstec concedit.

El Memorial és introduït per una instància adreçada per la Comissió dels XVIII als ambaixadors on s'expressa la necessària celeritat de la seva missió i s'indiquen instruccions de caràcter protocolari.

La Comissió ordenava expressar al rei, amb certa adulació, la seva preocupació pels riscos del setge, ja que el monarca havia escapat feia poc d'un atac amb bombardes (f. 2r). Tot seguit, el Memorial aborda els afers que s'havien de tractar amb el sobirà³⁰², en particular que certes cartes emanades de la seva Cort perjudicaven les Corts i els seus «privilegis, llibertats e costums» (f. 2r). També s'havien de discutir les reclamacions dels creditors del contracte de Mallorca (f. 2v). l'impagament als soldats catalans presents al setge de Balaguer (f. 2v); el sacramental contra Riambau de Corbera (f. 2v); la qüestió relativa a la futura Compilació legislativa (f. 4r); l'abreujament dels plets (f. 4r); el perjudici que suposava la circulació al Principat de monedes foranes (f. 4r); l'assumpte de les tafureries (f. 4r); i, finalment, la nòmina de juristes i instigadors³⁰³ candidats a compiladors (f. 4v). No hi ha cap referència a la definició de la Diputació, que havia estat aprovada pocs dies abans (25, 30 i 31 d'agost de 1413)³⁰⁴.

El 4 de setembre l'infant Alfons anuncià al seu pare en una carta la sortida des de Barcelona, prevista per al dia següent, dels tres ambaixadors. Precisament, dissensions internes en el si d'aquesta Comissió dels XVIII havien endarrerit la sortida de l'ambaixada³⁰⁵.

³⁰⁰ ACA, Generalitat, Processos de Cort, N-961, 2ª num. ff. 2-4v. La carta és al f. 3rv. Aquests dos documents, memorial i carta, havien estat identificats amb anterioritat per FONT I RIUS (1990: 111; i 1988: n. 7). Tant aquesta ambaixada com el nomenament de Pere Regassol van ser desconeguts per D'ABADAL-RUBIÓ (1910). *Vid.* ÀLVAREZ GÓMEZ (2013¹) i Apèndix I, doc. 4 i 5.

³⁰¹ Les actes es troben, fonamentalment, a ACA, Escrivania major, Processos de Corts. N-964, 1, de la Generalitat, transcrit per la Real Academia de la Historia (CARAVYC XI); i eventualment ACA, Escrivania major, Processos de Corts, N-964, 2, i ACA, Cancelleria reial, ms. 25, *vid.* IGLESIA (2000²: 488 i ss). Així mateix a ACA, Escrivania major, Processos de Corts, N-965, 2 (i 1), transcrits per la Real Academia a CARAVYC XV 332-402. En general, *vid.* CONDE et al. (1991: 37).

³⁰² Per a tots aquests afers, *vid.* ÀLVAREZ GÓMEZ (2013¹).

³⁰³ Conjecturo que Ferran I, en el dubte entre dos o tres bones persones o juristes (em refereixo al pas del Capítol de Corts a la Constitució), introduí un procurador propi, que havia d'encarregar-se de la supervisió del procés de Compilació.

³⁰⁴ *Vid.* Apèndix I, doc. 4.

³⁰⁵ ACA, Cancelleria Reial, Registre 2449, f. 17, publicada per LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 103-104): «Senyor, yo e los de mon consell havem tant instat aquests XVIII de la Cort que finalment, après prou empatxament, ells han acordat que la embaxada de la Cort, qui són l'abat de Montserrat, en Castellbisbal e micer Bonanat Pere, s'ich partirà demà [5 de setembre; en realitat, l'ambaixada sortí el dia 6 al vespre:

Per a complir la Constitució «Per tal que les leys», el Memorial proposava com a futurs compiladors el doctor en dret civil de Barcelona Esperandeu Cardona³⁰⁶, Bonanat Pere, l'advocat fiscal del rei Pere Basset³⁰⁷, Jaume Callís –el jurista més destacat de l'època–, el doctor en dret civil de Barcelona Bernat Despont³⁰⁸ i el doctor en dret civil Dalmau de Sant Dionís, germà de Narcís de Sant Dionís.

L'instigador, però, era un procurador, promotor o promovedor³⁰⁹. Dos dels candidats al càrrec d'instigador havien estat promotors de negocis a les Corts el 28 de juny de 1413. Es tracta de Pere Regassol, que no sembla haver tingut cap títol universitari en dret canònic o civil, i Pere de Galliners, cavaller poc més conegut si no és per aquesta elecció com a promotor i per uns greuges dels homes de paratge presentats el 24 de juliol³¹⁰. Els altres candidats a instigador eren membres de la comissió que el 14 de juliol anterior havia tractat amb el rei la definició de la Constitució sobre la compilació: el prior del monestir de Gualter Esteve d'Agramunt³¹¹, els ciutadans Francesc Burguès i Francesc de Santceloni³¹²; i un tercer candidat, també present a Corts pel braç reial, Gregori Burguès.

1.4. Les tres «idònies» persones finalment escollides

El 14 de setembre de 1413 el rei acabà nomenant com a compiladors Bonanat Pere, Jaume Callís i Pere Regassol³¹³. Tots tres van participar en les Corts convocades durant el regnat de Ferran I amb un grau divers d'adhesió a la nova dinastia.

SANS I TRAVÉ (I, 1994: 57), i va tornar el 22 de setembre (*ibidem*: 58), tal com especificava el Memorial: f. 4v] per anar a vostra excel·lència, e deuen-se'n portar los XX milia florins que Vós, senyor, demanats, bé que·ls agen ab affany, per tal com aquesta ciutat ven censals».

³⁰⁶ Cardona havia estat assessor de Joan I. Fou un dels encausats en el procés del 1395 contra els consellers reials (ZURITA X: 57). La seva obra jurídica, citada per Socarrats i Marquilles, gaudí una considerable fama; més tard, Cardona fou ambaixador d'Alfons IV al concili de Constança, el 1416 (BROCÀ, 1909-1910: 493).

³⁰⁷ Ciutadà de Barcelona, però no de l'estament honrat, es llicencià en dret civil a Montpeller el 1392 i es doctorà el 1421. Fou advocat fiscal amb Martí l'Humà, valedor de Ferran d'Antequera durant l'interregne i, gran afavorit de la nova dinastia, batlle general el 1416. Podria ser el germà de Francesc Basset, amb el qual col·laborà en multitud d'afers. MARTORELL-VALLS I TABERNER (1911-1912: 577-656).

³⁰⁸ Vicecanceller de l'infant Joan (1383) i ambaixador a Gènova (1402). *Vid.* FERRER I MALLOL (1998: 99-138, especialment 121-138), BROCÀ (1909-1910: 489).

³⁰⁹ CARAVYC XV: 367. Per a la figura de «promovedor», *vid.* FERRO (1999: 214).

³¹⁰ CARAVYC XI: 256.

³¹¹ Jurista del braç eclesiàstic, llicenciat en decrets (CARAVYC XV: 400; XI: 123), apareix sovint a les Corts de Barcelona (1412-1413), com a procurador del bisbe d'Elna i en diverses comissions, algunes, com s'ha dit, cabdals per a la Compilació. Posteriorment fou abat del monestir de Sant Pere de Rodes (1416-1432); governà el bisbat d'Elna des de 1410 fins a 1417, en substitució del bisbe Jerónimo de Ocón.

³¹² Probablement es tracta d'un cunyat dels dos germans Sant Dionís, Dalmau (també present a aquestes Corts) i Narcís (l'autor del *Compendi*).

³¹³ ACA, Generalitat, sèrie V, 232, 148. *Vid. infra*.

Pere Regassol

Prevere de Barcelona, Regassol havia estat procurador dels vicaris capitulars Guillem de Fonts i Francesc Castanyer (1398)³¹⁴. Fins al 1410, fou sotscol·lector assignat al col·lector de la Cambra Apostòlica de Benet XIII per a l'Aragó³¹⁵. En conseqüència, Regassol es convertia en administrador o dipositari dels béns incautats als cismàtics, que negaven obediència al papa Luna³¹⁶. Apareix com a canonge de Barcelona en el capítol del 4 de març de 1405, en darrer lloc entre els assistents al capítol³¹⁷. Participà a les Corts de Perpinyà, Sant Cugat i Barcelona, des del juliol de 1408 fins a l'agost de 1409, com a procurador del bisbe de Tortosa, Francesc Climent (1406-1410)³¹⁸, més tard bisbe de la capital i conseller de Ferran I), amb qui sembla força relacionat ja des dels temps en què el bisbe havia estat secretari de Benet XIII³¹⁹. Martí I el comissionà el juliol de 1409 com a ambaixador davant del papa Luna per demanar ajut econòmic per a la guerra de Sicília, amb la promesa de mantenir-li la seva obediència³²⁰. El 1413, Regassol, tot i ser canonge de Barcelona, figura com a procurador de l'església de Lleida a les Corts i després de Benet XIII. Regassol assistia al consell del rei, al procés contra Jaume d'Urgell, el 26 de juny de 1413, i fou escollit promotor de negocis el 28 de juny³²¹.

Bonanat Pere

La figura de Bonanat Pere (anomenat també Bononat, i de Pere), llicenciat en decrets, és en l'àmbit polític la més destacada de les dels tres escollits. Ciutadà de Barcelona, la seva carrera es reparteix entre la missatgeria i la sindicatura de la capital, el servei com a oficial reial i l'advocacia per al General. Havia estat un dels jutges, delegats pel Parlament de Barcelona (1396), que van processar els consellers de Joan I³²². Després fou membre del consell assessor de Martí l'Humà que abordà els plets suscitats per la redempció del patrimoni reial (c. 1400)³²³.

³¹⁴ Documents de 29 de juny i 5 d'agost, recollits per BAUCELLS (1985: 146, doc. 202 i 206).

³¹⁵ MORELLÓ (2009: 73; 99, n. 72). FAVIER (1966: 108).

³¹⁶ Documents d'abril de 1410 a DURAN (2002: 102 i 114). Document del 18 de juliol, a BAUCELLS (2005: 191, doc. 384). FAVIER (1966: 108 i 503).

³¹⁷ Arxiu Capitular de Barcelona, *Liber Camisae*, f. 71r. És mencionat un dia més tard com a auditor de comptes de la subsacristia amb Pere Guillem Jofré (f. 71v). S'encarregà dels alous depenents de la Catedral com a visor a partir d'octubre, i rebé de per vida el 28 de gener de 1406, a canvi de 200 florins, una casa a la Plaça Nova que ja posseïa com a prevere (f. 72v). Encara figurava com a caritateri de la catedral el 1421 (f. 98v).

³¹⁸ CARAVYC V: 198, 324. CARAVYC VI: 15, 156, 289. CARAVYC XV: 238.

³¹⁹ *Vid.* una carta de 1405, a PERARNAU (1982: 191-215).

³²⁰ BOSCOLO (1962: 137).

³²¹ BOFARULL (III, 1848, apèndix: 105-106). CARAVYC XI: 98, 106, 111, 118, 210 i ss.

³²² IGLESIA (1999²: 444). BROCA (1909-1910: 491 i 497).

³²³ FERRER I MALLOL (1970-1971: 378).

Més tard fou provisor de greuges a les Corts de Barcelona de 1409³²⁴. En els mesos previs a la mort del rei i a la dissolució de les Corts de Barcelona (31 de maig de 1410), en alguna ocasió presidí les dites Corts com a regent la Cancelleria³²⁵. En el lapse de temps comprès entre la dissolució d'aquestes Corts i la convocatòria del nou Parlament de Montblanc (31 d'agost de 1410), Bonanat Pere fou un dels missatgers que la ciutat de Barcelona envià a Balaguer per dissuadir el comte d'Urgell de mantenir el càrrec de Governador general dels regnes³²⁶.

Quan el Parlament de Barcelona (obert el 23 de setembre de 1410) es negà a acceptar la presidència del Governador de Catalunya, Guerau Alemany de Cervelló, que pretenia interferir en el procés successori de l'interregne, Bonanat Pere, juntament amb Jofré d'Ortigues, s'encarregà d'examinar, amb els advocats del dit governador –Pere Basset i Francesc Basset³²⁷–, el dret del Governador a participar en el dit Parlament³²⁸. Quatre dies més tard (28 de novembre) el mateix Bonanat Pere presentà al Parlament la resolució presa, la qual disposava que el Governador podia efectivament assistir a les sessions, però que només podia intervenir-hi un cop al mes³²⁹. En el Parlament de Tortosa (13 de març de 1412), en l'elecció de la terna catalana dels compromissaris de Casp, es va proposar la seva candidatura, juntament amb la de Guillem Domenge; amb tot, la majoria preferí Bernat de Gualbes³³⁰. De tota manera, Bonanat Pere fou conseller dels compromissaris catalans a Casp³³¹. L'octubre de 1412, fou membre d'una comissió de quatre vice-regents que Ferran I envià a Sicília per a pacificar l'illa i dirimir les disputes entre la vídua de Martí el Jove, Blanca de Navarra, i Bernat de Cabrera³³².

A les Corts de 1413, com s'ha dit, Bonanat Pere (amb altres juristes) fou comissionat pel rei Ferran per a respondre als capítols de greuges del 21 de juny³³³. A l'octubre de 1413 figura

³²⁴ FONT I RIUS (1988: XXII).

³²⁵ CARAVYC VI: 379-444.

³²⁶ FONT I RIUS (1988: XXII). BOFARULL (1848, II: doc. 130 i 190). *Manual de novells ardots*: 168 (1-13 d'agost). SOLDEVILA (1962: 572), el qual, d'acord amb la seva perspectiva, manifesta al voltant de les peticions d'aquesta ambaixada envers Jaume d'Urgell que «un enemic no li hauria demanat altres coses». També cal notar que, per a SOLDEVILA (1962), suspendre les Corts el 31 de maig de 1410 i diferir l'aferr de la successió fins al Parlament de Montblanc (31 d'agost) fou fatal per a la causa urgellista. S'ha considerat que els síndics de Barcelona, que representaven la burgesia catalana, eren contraris a Jaume d'Urgell, *vid.* SOLDEVILA (1962: 567-568), VICENS VIVES (1988: 79 i 86), BALAGUER (2007: 297).

³²⁷ CARAVYC VII: 185. MARTORELL-VALLS I TABERNER (1911-1912: 582- 581).

³²⁸ Sessió del 24 de novembre (BOFARULL, 1848, I: 293).

³²⁹ CARAVYC VII: 217. Sobre la importància d'aquesta disputa, *vid.* SOBREQÜÉS (1982: 176-184). Cal considerar igualment que a la tardor de 1411, quan, segons SOBREQÜÉS (1982: 154), la burgesia de Barcelona abandonà la causa de Jaume d'Urgell per la de Ferran d'Antequera, i substituï els anteriors síndics de la ciutat al Parlament (per introduir, entre altres, Bernat de Gualbes i Joan Desplà), només Bonanat Pere no fou rellevat.

³³⁰ CARAVYC X: 350 i ss. BOFARULL (1848, III: 98 i ss., doc. 316).

³³¹ FONT I RIUS (1988: XXIII). Bonanat Pere adreçà una carta al Parlament de Catalunya reunit a Tortosa, de 10 de juny de 1410 (BOFARULL, 1848, III: 243-244, doc. 384).

³³² Poc després fou substituït. VICENS VIVES (1988: 93). ZURITA XII: 3, pel relat del qual sembla que mai no sortí de Barcelona.

³³³ CARAVYC XI: 233.

com a advocat del General juntament amb Vicenç Pedriça³³⁴. El 1415, era ambaixador de Ferran I a Narbona, en la concòrdia contra Benet XIII³³⁵. Des de 1414 fins a 1430, fou missatger al rei per part de la ciutat de Barcelona³³⁶.

Si bé sembla que tingué un paper, des de la mort de Martí I, cada com més favorable a la nova dinastia³³⁷, Pere continuà com a síndic de la ciutat de Barcelona a les Corts següents, com a advocat del General als documents de la Dipuació i el març de 1418 formà part de l'ambaixada a Alfons IV enviada per la ciutat de Barcelona i el braç militar, que volia imposar limitacions a la monarquia³³⁸.

Jaume Callís

Jaume Callís, protegit de Ferran I³³⁹, fou adscrit pel rei al braç militar com a cavaller i amb aquesta condició figurà a les Corts posteriors. Procedent de Vic, potser no es doctorà en lleis³⁴⁰. Havia estat jutge delegat d'apel·lacions durant el regnat de Joan I. En el consell de Ferran I, reunit a Lleida, votà a favor de la convocatòria de l'Usatge *Princeps namque*. L'any 1414 fou un dels juristes, amb Pere Basset, que el rei atorgà a Elionor d'Urgell, per a advocar a favor de la restitució dels béns que el mateix monarca havia confiscat a Elionor pel seu suport a la rebel·lió del seu germà. La resolució declarà legal la confiscació³⁴¹.

³³⁴ ACA, Generalitat, Escrivania major, sèrie V-105. SÁNCHEZ DE MOVELLÁN (2004: 182) recull, a partir del *Dietari de la Generalitat*, els noms de Vicenç Padriça com a advocat per al 21 de març de 1413, i el de Bonanat Pere per més endavant (1417) com a substituït en aquest càrrec.

³³⁵ ZURITA XII: 56.

³³⁶ *Manual de novells ardots* 190-211, 244, 246, 256 i ss.; com síndic de la ciutat, amb Joan Fiveller, fou present a les Corts de Sant Cugat-Tortosa (*Manual de novells ardots* 216).

³³⁷ Cf. les recomanacions de Ferran I en una carta a l'infant: LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 128, carta 132), en relació amb la convocatòria del *Princeps namque*.

³³⁸ VICENS VIVES (1988: 107). Després de la seva mort, esdevinguda el 7 de desembre de 1443, el Consell de Cent s'oposà a l'homenatge que volia retre-li la reina Maria, *vid. Manual de novells ardots* 458 i IGLESIA (1991¹: 342).

³³⁹ LALINDE (1980). Callís és autor, entre d'altres obres, del *Directorium de pace et treuga* (1410; ed. Barcelona 1518) i *Super Usaticos Cathalonie* (1401, ed. Barcelona 1544). També *vid.* FONT I RIUS (1988: XXI-XXII), VILALLONGA (1993), MADURELL (1963: 539-607).

³⁴⁰ En seu nomenament com a jurista de la Compilació, de 14 de setembre de 1413, se l'anomena, després d'haver estat corregit, «iurisperitum» al document original (ACA, Generalitat, sèrie V, 232, 148), i «legum doctorem» a la còpia (ACA, Cancelleria Reial, Registre 2421, f. 64v; per a l'edició d'aquests documents, *vid.* BUENO, 2000: 827-834). El valor de la diferència entre doctor i jurista o jurisperit (com a docte en lleis, encara que potser només batxiller) es troba confirmat a més per la disjuntiva habitual en les fonts: «doctors o juristes» (Apèndix I, doc. 4, f. 4); «non reperio aliquem doctorem vel Iurisperitum» (MIERES, I, 1621, pròleg). Si aquesta disjuntiva no significués res, el text sèrie V 232, 148 (l'oficial) no hauria estat corregit i el Registre 2421 no presentaria una lectura alternativa.

³⁴¹ BOFARULL (1848, apèndix: 164-165), VILALLONGA (1993: 55).

1.5. El nomenament dels juristes i de l'instigador de la Compilació

Un cop acabada l'ambaixada per part de Marc de Vilalba, Castellbisbal i Pere, el 14 de setembre de 1413 Ferran I escollí oficialment³⁴² Jaume Callís i Bonanat Pere com a juristes compiladors; els donava potestat d'explicar o exposar les Constitucions i els Usatges, però sense modificar-ne gens el contingut: «dictorum Usaticorum et Constitutionum substantia nullarum inmutata». La imprecisió de l'expressió «potestatem explanandi» reflecteix novament la vacil·lació o ambigüitat a què havia arribat la concreta disposició de la recent Constitució a causa de les successives dissensions de les comissions de Corts que se n'havien ocupat, i del recel del rei. Aquesta carta d'elecció dels juristes no s'estaria de refermar també el valor d'altres consuetuds o usos introduïts a favor dels Usatges i Constitucions o en contra seva: «non intendimus derogare consuetudinibus sive usibus quibuscumque preter aut contra dictos Usaticos sive Constitutiones introductis». Per últim, per a afavorir, segons es deia, la celeritat de l'obra —«ut iamdicti Bonanatus et Iacobus aliqua instancia propulsati premissa celerius exequantur»— s'introdueix, en una segona part de la carta, el nomenament d'un instigador, figura que devia exercir tasques d'assistència, però que rep «plenariam potestatem» per a instar i impulsar els dos juristes.

Per a aquest càrrec, s'escollia el canonge de Barcelona Pere Regassol, molt proper a Benet XIII i a Francesc Climent, conseller de Ferran I i bisbe de Barcelona. La dita carta d'elecció de 14 de setembre també ordenava que els dos juristes i l'instigador escollissin *a posteriori* un apte notari, figura que és mencionada per primera vegada al Memorial del 28 de juny³⁴³.

1.6. Balanç

L'ofensiva pactista de les Corts de 1413 havia tingut diversos objectius. Per una banda, aconseguir la moderació dels oficials reials en l'exercici dels seus càrrecs. Havia buscat també

³⁴² ACA, Generalitat, sèrie V, 232, 148 (original); ACA, Cancilleria Reial, Registre 2421, ff. 64v-65 (còpia), publicats per BUENO (2000: 828-829). Després de revisar ambdós documents, tot i l'excel·lent troballa i publicació de Bueno, considero necessari notar aquestes mancances a la seva edició: a l'original, en efecte, el títol de Callís fou esborrat, però al damunt s'hi escrigué «iurisperitum» (no «iurispericiarum»). La còpia del Registre prescindeix de la sèrie de títols que sí relaciona l'original, i introdueix la conjunció «ut»: «Nos Fferdinandus ut ad supplicacionem». El Registre recull el nom de Callís ambdues vegades com a «Callic» (no «Çallic» o «Çallit»), el de Jaume com a «Iacobus» (no «Jaçobus»). Finalment, la breu nota al marge inferior de la carta original, que indica la seva recepció a la casa de la Diputació, sembla poder transcriure's de la manera següent: «Fuit p(re)sentata die m(er)curii viii marcii a(n)no a n(ativita)te xiiii in domo deputacionis [...il·legible...] Reuerendo Marcho abbati, Gilabert de Sentillis, Johani Ros, Francesco Santceloni et Berengario de Loracho».

³⁴³ CARAVYC XV: 366.

regular la Pau i Treva i que la monarquia renunciés a nomenar oficials no domiciliats a Catalunya. Igualment, s'havia preocupat de restringir el sacramental i frenar la redempció del patrimoni reial. Quant al donatiu, les Corts havien condicionat el lliurament de la segona meitat a la futura redempció del patrimoni reial i l'havien segmentat en pagues migrades. Per últim, van dur a terme dos projectes constitucionals complementaris i innovadors: la compilació de la legislació i la definició de les funcions de la Diputació, com a defensora i dipositària de l'autoritat legal.

Com es veu en l'afer del *Princeps namque*, el nou paper de la Diputació sumat a la supervisió fiscal atorgà a aquesta institució la potestat per a oposar-se la convocatòria de l'Usatge. La Diputació intentava així contrarrestar o diferir el donatiu addicional destinat a la redempció del dit Usatge que exigia el monarca, el qual, mentre encara era vigent la convocatòria, continuava la lleva a marxes forçades³⁴⁴.

Per la seva banda, Ferran I protegí tant el sacramental com el seu dret a continuar amb la redempció del patrimoni reial. Quant a la compilació, el rei i el seu consell havien temut una ingerència excessiva de la Diputació en les regalies i responien determinant certes condicions, que regulaven (1) el respecte de la lletra («substancia») de les Constitucions i Usatges, (2) el dipòsit dels originals i (3) l'elecció dels juristes. Si es ponderen en tot el seu abast polític les dues primeres condicions (i l'evolució de la primera des de la seva inclusió en el Capítol de Corts fins a la carta de 14 de setembre), els juristes compiladors no podien ser escollits al marge dels interessos de la monarquia. En conseqüència, Ferran I de ben segur elegí homes recomanats pel seu consell o en qui confiava (guanyats amb diners o beneficis), que, fet i fet, eren els mateixos que havien col·laborat, entre d'altres, en l'afer de la convocatòria del *Princeps namque* o en el procés contra el comte d'Urgell. Si bé Bonanat Pere és un personatge ambigu³⁴⁵, en aquell espai polític inestable que evolucionava ràpidament cap a un pactisme de caire oligàrquic cada cop més exigent (els mateixos que defensaren la nissaga nou-vinguda a l'interregne s'hi enfrontaren anys més tard³⁴⁶), figures com Jaume Callís (que era, en certa mesura, un home nou) van ser fermes puntals monàrquics³⁴⁷.

³⁴⁴ LÓPEZ RODRÍGUEZ (2004: 174-175), carta 194 de 15 d'octubre de 1413 de l'infant al rei: «sobra la execució de les hosts que vostres oficials fan contínuament en virtut de la convocació del usatge Princeps namque». El mateix es recomanava en una nova carta de l'infant al rei de 17 d'octubre (LÓPEZ RODRÍGUEZ, 2004: 177-182, carta 201): «senyor, manats a mi que fassa continuar ab gran diligència la execució del dit Usatge».

³⁴⁵ IGLESIA (1999²: 443-448).

³⁴⁶ SOBREQÜÉS (1982: 84).

³⁴⁷ VICENS VIVES (1988: 47).

2. L'elaboració de la Compilació

La comissió de dos juristes –Jaume Callís i Bonanat Pere– nomenada pel rei Ferran I, el 14 de setembre de 1413, per a compilar les lleis del Principat, treballà entre 1413 i 1418 traduïnt els textos legislatius del llatí al català (segurament també en ordre invers) i ordenant Constitucions, Capítols de Corts i Usatges. La Diputació de 1416-1419, però, escollí *motu proprio* una segona comissió que rellevà la primera, formada pels juristes Narcís de Sant Dionís i Francesc Basset, membres també d'aquell trienni. Des de 1418/1419 fins a 1422, aquesta segona comissió corregí la tasca de la primera, traduïnt encara altres textos legislatius i contribuïnt a l'ordenació final de la Compilació.

La Constitució «Per tal que les leys» ordenava que es produïssin quatre volums en pergamí: dos exemplars de la Compilació, un en llatí i l'altre en català, que es custodiarien a l'Arxiu reial; i dues còpies respectives, que es guardarien a la Casa de la Diputació. No obstant això, l'ACA només conserva tres manuscrits en pergamí de la Compilació –dos en llatí i un en català– que podrien correspondre, per provenir o de l'Arxiu reial o de la Casa de la Diputació, als volums esmentats. Faltaria, doncs, un exemplar, o bé l'original o bé la còpia de la versió catalana. La doctrina tradicional, representada en bona mesura per Font i Rius³⁴⁸, ha resolt que els dits manuscrits corresponen a l'original llatí per a l'Arxiu reial i les còpies llatina i catalana per a la Diputació; l'original català per al dit Arxiu reial sembla haver-se perdut. D'acord amb aquesta visió, la tasca compilatòria arribà a la seva conclusió, en compliment de la Constitució «Per tal que les leys», i la Compilació tingué vigència i efectivitat pràctica.

2.1. El propòsit de les Corts

D'acord, però, amb el pròleg de l'incunable de les Constitucions de 1495, la Compilació es mantingué «recondita», a l'Arxiu reial i a la Casa de la Diputació, i no es va «comunicar» ni «copiar».

Quant a la primera característica («recondita»), el dit pròleg es fa ressò evidentment del propi redactat de la Constitució «Per tal que les leys»³⁴⁹. Aquest adjectiu, però, no és el cultisme «recondit» (paraula plana), d'ús més aviat posterior, sinó el més comú a l'època «recondit» (paraula aguda) participi del verb «recondir», és a dir, «deixar en un lloc segur». El seu significat genuí ja és el de mera custòdia, no el d'oculta o amagada³⁵⁰.

³⁴⁸ FONT I RIUS (1988 i 1990).

³⁴⁹ A l'incunable, FONT I RIUS (1988: [61]). A la Constitució, ACA, Pergamins de la Generalitat, 459 (D'ABADAL-RUBIÓ, 1910).

³⁵⁰ FONT I RIUS (1990: 128) creu necessari matisar el sentit de l'adjectiu *recondit* (que interpreta com a mot plà) tot indicant que «no implicava forçosament ocultació o reserva [...] sinó també potser una mera

La manca de comunicació a què es refereix el pròleg de l'incunable de 1495 no era pas la voluntat de la dita Constitució «Per tal que les leys». És palmari que la sèrie manuscrita que contenen còpies de la Compilació, fins a deu exemplars (sis en llatí i quatre en català), contradiu la tercera de les afirmacions del dit pròleg i fa sospitar sobre una certa simplificació per part dels seus redactors. Els exemplars manuscrits de la Compilació llatina són els següents³⁵¹:

–Barcelona, ACA, Còdex de la Casa Reial, Còdex 10³⁵². En pergamí. [Abreujat CR-10]

–Barcelona, ACA. Còdex de la Generalitat, Còdex 2³⁵³. En pergamí. [Abreujat G-2]

–San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.10. En paper³⁵⁴.

–San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.i.3. En pergamí³⁵⁵.

–La Seu d'Urgell, Arxiu Capitular, ms. 2101. En paper.

–Càller, Arxiu municipal, ms. sense cota. En paper.

Els quatre manuscrits de la versió catalana es conserven a:

–Barcelona, ACA. Còdex de la Generalitat, Còdex 3 (*olim* col·lecció de còdex 2). En pergamí. [Abreujat G-3]

–Tortosa, Arxiu municipal, Còdex B. En pergamí³⁵⁶.

–Madrid, Biblioteca Nacional de Madrid, ms. n° 10185. En pergamí i paper.

–Barcelona, ACB, Còdex 78. En paper.

La tradició arxivística considera que CR-10 prové de l'Arxiu reial, mentre que adscriu per a G-2 i G-3 a la Casa de la Diputació, tal com remarcà Brocà³⁵⁷. Als primers folis del G-3 (f. A) i del G-2 (f. B) es llegeix: «Armari primer estancia V»; i amb lletra posterior: «De la Antigua Diputación». El volum CR-10 (f. A) presenta: «N° 83 / Primera caixa»; i amb lletra posterior: «Del Real Archivo». Aquests tres primers manuscrits, per tant, podrien identificar-se com tres dels volums que la Diputació vetllà per confegir sota comandament de les Corts de Barcelona de

custòdia o dipòsit». Tot i que l'ortografia no incorporava els accents, no és difícil identificar el dit mot com a participi del verb «recondir», i per tant aquest sentit ja és el seu propi, no cal imaginar una extensió semàntica. El DCVB dona una entrada per a «recòndit», amb el sentit de «molt amagat», i amb exemples moderns (en textos de Maragall o Narcís Oller) i una altra per a «recondir», amb el sentit d'«estovar a lloc segur», equivalent als castellans «guardar, custodiar», amb exemples que van del XV-XVI (Carbonell) fins a les darreries del XVI, els quals precisament mostren formes nominals de participi del dit verb.

³⁵¹ Naturalment utilitzo FONT I RIUS (1988 i 1990), autor que menciona altres volums en mans de particulars. El que apareix referit en un rebut de l'arxiver reial Diego Garcia, que, com es veurà, ajudà la Diputació i a Jaume Callís a trobar constitucions a l'Arxiu reial (AHPB, notari Bernat Pi, lligall 14, manual 43-1434), anava destinat al Consolat de Perpinyà el 1434 (podia haver estat un volum escrit per ell mateix); un altre exemplar fou propietat de Mieres, que el cita en els seus *Costums de Girona*; un altre era posseït pel doctor en lleis Pere Dezcoll (i al·ludit a un rebut signat per ell, que es conserva a l'AHPB, notari Joan Franc, major, lligall 15, manual 22, anys 1432-1433, agost 10).

³⁵² El 1910, quan d'Abadal-Rubió publicaren el seu article, la seva referència fou “Colección de códigos n° 1”.

³⁵³ La signatura antiga és “colección de códigos 3”.

³⁵⁴ ANTOLÍN (1911). El z.ii.10 pertangué a Antonio Agustín.

³⁵⁵ ANTOLÍN (1911). El z.ii.3 pertangué a Antonio Agustín.

³⁵⁶ Per a la descripció, MASSIP (1984).

³⁵⁷ BROCÀ (1907: 268).

1413, els que, amb certa llicència, es podrien anomenar ‘oficials’. Els altres manuscrits podrien ser còpies realitzades en la primera meitat del segle XV, per a ús de corporacions, tribunals o juristes³⁵⁸.

D’Abadal i Rubió afirmaren en el seu article (1910) que res no se sabia dels originals que havien de dipositar-se a l’Arxiu reial. Segons els dits estudiosos, els manuscrits CR-10 i G-3 serien, respectivament, la còpia llatina i catalana per a la Diputació. Haurien estat encarregats a l’escrivà del General, Joan de Bellmunt, bidell de la Catedral, per part de la dita institució, registrats en els albarans que d’Abadal i Rubió publicaren³⁵⁹. El manuscrit llatí, G-2, que presenta el mateix contingut que CR-10, fou considerat una còpia secundària, tot i que de molt bella factura (no sembla que els estudiosos l’atribuïssin també a Bellmunt). En qualsevol cas, conclogueren que tots tres volums s’havien custodiat a la Diputació.

Font i Rius es decantà per considerar que la Diputació havia encarregat al seu escrivà, Joan de Bellmunt la redacció de les seves dues còpies, la llatina (G-2) i la catalana (G-3), i aquests dos manuscrits serien els citats als albarans. Quant als originals per a l’Arxiu reial, Font i Rius reconeix desconèixer el copista i les vicissituds de CR-10, l’exemplar llatí que la tradició arxivística considera provinent del dit arxiu, ja que els dits albarans –segons aquest autor– no el registren. De tota manera, Font i Rius considera que aquest CR-10 seria l’original, antígraf del G-2, mentre que l’original català de l’Arxiu reial, del qual tampoc no hi ha notícies, segurament es degué perdre³⁶⁰.

Iglesia Ferreirós anomena «nonata» la Compilació (tot i acceptar que sembla haver tingut un grau alt de difusió), perquè –argumenta– no arribà a pendre forma completa tal i com determinava la Constitució de 1413, és a dir, en forma de dos volums ‘oficials’ dipositats a l’Arxiu reial i dues còpies ‘autenticades’ dels anteriors, guardades a la casa de la Diputació. Per a defensar la seva tesi, indica que la Corona es desentengué del procés compilatori, que la Diputació incomplí la dita Constitució de 1413 comissionant la tasca compilatòria en segona instància a Sant Dionís i Basset i que mai el rei no pagà còpies de la Compilació ni la reconegué oficialment³⁶¹. D’acord amb d’Abadal i Rubió, creu que tots tres volums es guardaren a la Diputació, però que CR-10 no pot ser considerat, per característiques formals, com a original, ni G-2 com la seva còpia autenticada. El ms. CR-10, que sí degué ser el volum llatí escrit per Bellmunt, fou una simple còpia de l’Arxiu reial, manada per la Diputació, contínuament corregida.

³⁵⁸ FONT I RIUS (1990: 124-125).

³⁵⁹ D’ABADAL-RUBIÓ (1910).

³⁶⁰ FONT I RIUS (1988: XXXIII-XXXVI, XLIII; o 1990: 118-119).

³⁶¹ IGLESIA (1996: 380 i ss.; 2000¹: 25-35; 2001: 441; 2003: 41), BUENO (2001: 215).

Per a intentar il·lustrar més apropiadament les diferents posicions mencionades, se'n presenta el quadre sinòptic següent.

Posició dels estudiosos sobre el destí dels exemplars de la Compilació

	Originals (Arxiu Reial)		Còpies (Diputació)		Altres
	l·latí	català	l·latí	català	
Brocà (trad. arxiv.)	CR-10	∅	G-2	G-3	∅
D'Abadal-Rubió	?	?	CR-10 (Bellmunt)	G-3 (Bellmunt)	G-2 Arx. Diput.
Font i Rius	CR-10	(perdut)	G-2 (Bellmunt)	G-3 (Bellmunt)	∅
Iglesia	(mai escrit)	(mai escrit)	(mai escrit)	(mai escrit)	CR-10 (Bellmunt) Arx. Diput. G-3 (Bellmunt?) Arx. Diput. G-2 Arx. Diput.

L'estudi que segueix traça una línia interpretativa pròpia que recull aportacions de diferents autors, aportant, però, noves informacions fruit d'un examen atent de la documentació arxivística.

2.2. El compliment de les disposicions legals de les Corts de 1413

En contra del que la bibliografia ha determinat fins al moment, la Diputació no obeeix plenament la Constitució sobre la Compilació «Per tal que les leys», de 31 d'agost de 1413, que, com s'ha ja vist, prescrivia l'ordenació de Constitucions, Capítols de Corts i Usatges, i la creació de dos originals de la Compilació resultant, un l·latí i l'altre català, per a l'Arxiu reial, així com de dues còpies dels anteriors per a la Diputació.

De fet, sembla que la Diputació acatà més aviat el Capítol XIV de la Carta del poder dels diputats, anterior de pocs dies a aquesta Constitució, que es referia explícitament (i) a dos volums de la Compilació i implícitament (ii) a un volum de Capítols de Corts i privilegis atorgats al General:

«Item atnent la dita Cort que es concorda que los Usatges de Barchelona e les Constitucions [...] e los Capítols de Cort se deuen reduhir en pla collocant aquells e aquelles axí de latí com de romanç sots deguts títols e entendre e practicar segons se contendrà en certa Constitució sobre açò faedora, vol, per ço, e ordona la dita Cort que los dits diputats, encontinent con la dita obra serà esplanada, arreglada e corregida, axí les de latí com de romans per aquells a qui serà encomanat, los facen metre en forma en bells pergamins e ab bones cabletres e les posen a la casa de la Diputació ensems ab tots Capítols de Cort e privilegis comuns faents per lo dit Principat e segons són stats obtinguts. E que per lurs títols e canalars sien collocats per comuna utilitat de la cosa pública. E que de tot facen fer dos bells llibres, un de latí, altre de romanç, de bella e bona forma los quals per informació e avisament dels lechs e altres persones pobres qui aquells volran legir o copiar estiguen fermats e clavats ab cadena en una casa comuna de la dita Diputació, segons que en la dita constitució és contengut».

Aquest Capítol XIV establia, per tant, primerament que Constitucions, Usatges i Capítols de Corts, en compliment d'una Constitució encara no aprovada (la futura «Per tal que les leys»), havien de ser traduïts i ordenats tant en llatí com en català; posteriorment, «els dits diputats» havien d'encarregar-se que el resultat fos disposat en (i) dos volums en pergamí, un llatí i l'altre català, que es custodiarien a la Casa de la Diputació³⁶². De tota manera, s'observa una certa ambigüitat: podria interpretar-se o bé que la Diputació s'apropiava de tots els exemplars futurs de la Compilació (només dos) o bé que la Diputació es preocupava de les còpies pròpies, malgrat que encara no s'havia aprovat la Constitució «Per tal que les leys» que distribuïria els dits quatre volums. És cert que les Corts, quan redactaren el Capítol XIV, ja tenien present l'esperit de la mencionada Constitució, de la qual parlen en present poques línies més abaix: «segons que en la dita Constitucio es contingut», però no és menys cert que oficialment encara no existia el projecte de dos originals i dues còpies.

El dit Capítol afegia ulteriorment la clàusula «ensems ab tots Capítols de Cort e privilegis comuns faents per lo dit Principat». Si bé sembla, pel redactat de la normativa, que els Capítols de Corts i privilegis a què al·ludeix podrien contenir-se als dos volums ja mencionats, l'expressió utilitzada fou repetida molt sovint als albarans de la Diputació dels anys següents per a referir-se a un altre volum independent dels anteriors que es dipositaria igualment a l'arxiu del General³⁶³.

³⁶² ACA, Generalitat, Pergamí 461 (MONTAGUT, 1995: 130).

³⁶³ ACA, Generalitat, Còdex 4.

En qualsevol cas, la Diputació tingué presents alternativament ambdós textos legals –la Constitució i la Capítol XIV de la Carta del poder dels diputats– perquè tots dos determinaven, aparentment de forma complementària, la recopilació del cos legal. De tota manera, els albarans de la Generalitat mostren que la Diputació pretenia observar el dit Capítol XIV al marge del contingut exacte de la Constitució. Els albarans també informen sobre l’adquisició de còpies de lleis i sobre l’escrivania de volums en pergamí, així com el propòsit, força explícit, que la custòdia definitiva de la Compilació fos adjudicada de forma completa a la Casa de la Diputació.

2.3. L’elaboració de la Compilació i altres recopilacions de textos legals

2.3.1. Període de la Primera comissió (1413-1418)

a. La primera comissió i l’ordenació segons el Codi de Justinia

En primera instància la Diputació observà la Constitució «Per tal que les leys» de 31 d’agost de 1413 i la Carta de l’elecció dels juristes (de 14 de setembre de 1413), perquè en efecte els tres comissionats pel rei, els juristes Callís i Pere, i l’instigador Regassol, s’encarregaren de la Compilació (res no se sap de l’«apte notari» que mencionava la dita Constitució). Fins a 1418, Callís i Pere es dedicaren a la traducció de Constitucions, Capítols de Corts i Usatges, i la seva ordenació.

Les Corts havien determinat tàcitament que se seguís el Codi de Justinia quan es referiren, en la Constitució «Per tal que les leys», a “col·locar” els textos legals «per propis títols o rúbriques». Es pot deduir que aquesta expressió es referia a l’ordre justinianeu perquè la Compilació servà un respecte força escrupulós al Codi de Justinia pel que fa a les rúbriques dels títols i la seva sèrie, limitadament als deu primers llibres. L’adopció del dit ordre justinianeu és el resultat de la recepció del *ius commune*, tal com era habitual a la resta d’Europa³⁶⁴. Aquesta sistematització fou projectada o, si més no, aplicada per la primera comissió –Callís i Pere– perquè variants aproximades de la dita expressió «per propis títols o rúbriques» són contínuament repetides en els albarans de la Generalitat que mencionen l’activitat compilatòria dels dos juristes³⁶⁵. No sembla que aquesta ordenació fos obra de Sant Dionís³⁶⁶.

³⁶⁴ Vid. la taula a triple columna d’ABADAL-RUBIÓ (1910: 10-23): Constitucions de Catalunya (l’incunable de 1495 que edità la Compilació), el Codi de Justinia i el *Compendi* de Sant Dionís. FONT I RIUS (1988: XXX) fa notar que els dos estudiosos no van escriure (per a l’incunable) el títol *De ofici de porters...*, que aniria darrere *De ofici d’advocats...* Un Capítol de Corts de 1409 del rei Martí ja havia establert que el *ius commune* esdevenia supletori (CC: [154]). FONT I RIUS (1988: XXX).

³⁶⁵ De fet, la Diputació esperà el resultat de l’obra de Callís i Pere per a encomanar al seu escrivà, Bellmunt, la redacció de dos volums en pergamí, posats «en degut orde per títols e apitafis per [...] Calliç

La primera comissió –Callís i Pere– inicià la seva activitat en els mesos següents a la seva elecció (14 de setembre de 1413). L'única notícia sobre la tasca que acompliren Callís, Pere i Regassol prové d'una època del 7 de març de 1414³⁶⁷ força succincta, i sense cap mena de referència a la Compilació. En aquest dia, els tres membres de la comissió cobraren una paga prorata de 330 florins (Callís i Pere van rebre 150 florins per cap; Regassol només 30 florins). És probable que la missió de Regassol es conclogués en aquest moment perquè el seu nom no figura en cap cobrament posterior³⁶⁸.

La labor, però, de la comissió sembla que es deturà durant tot aquell 1414 i principi de l'any següent. El 3 d'abril de 1415 els diputats de la Generalitat apremiaven Callís i Pere perquè acabessin amb diligència l'obra encomanada, la qual cosa pot indicar que els treballs s'havien alentit en els mesos anteriors³⁶⁹.

b. El volum de Capítols de Corts i privilegis a favor del General

Tot seguit, la Diputació procedí a acomplir la segona part de l'esmentat Capítol XIV, tot manant al seu escrivà, Joan de Bellmunt, que iniciés la redacció d'un primer volum en pergamí, en el qual s'havien de recollir de manera successiva (no d'acord amb el Codi de Justinià) tots els Capítols de Corts i altra normativa legal atorgada pel rei o les Corts a favor del General:

«Certs Capítols de Corts generals celebrades als cathalans, letres, confirmacions e altres concessions fetes e atorgades en favor del General de Cathalunya e aquell dit libre façam fer per myllor veure e conservar los privilegis e libertats del dit General»³⁷⁰.

Així doncs, segons albarà de 22 de maig de 1415, Bellmunt percebé 10 florins com a primera paga prorratejada per la redacció del dit volum. Aquest volum (regirat als albarans de la Generalitat entre 1415 i 1425) ha estat identificat amb el còdex 4 de la Generalitat de l'ACA (que abreujo G-4) titulat *Capítols de la proferta feta en Corts generals celebrades per lo senyor Rey en Pere en la vila de Muntçó en l'any de la Nativitat de nostre senyor MCCCLXXVI*. La primera pàgina conté les armes reials de la Generalitat, amb les quatre barres i la creu de Sant Jordi, belles floritures i grans capitals. Té caplletres en vermell, com les de les rúbriques. Conté Capítols de Corts no només relatius a Corts de Pere III, sinó també a les Corts de Barcelona de

i [...] Pere»: 8 d'agost de 1418. ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, ff. 94v-95r. *Vid.* Apèndix I, doc. 12.

³⁶⁶ *Vid.* BUENO (2001). En el capítol de formació del *Compendium* tornaré sobre aquest punt.

³⁶⁷ El volum de la Diputació d'aquest període no recull els albarans.

³⁶⁸ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-456, f. 20r: època, del 7 de març de 1414, citada per BUENO (2001: 205, nota 29), qui refereix a MADURELL (1963: 540). *Vid.* Apèndix I, doc. 5. Aquest pagament fou recordat en un albarà del 25 de maig de 1417, segons el qual Callís i Pere pretenien cobrar 1.000 florins, per haver acabat bona part de la seva tasca (*vid. infra*).

³⁶⁹ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-638, ff. 6v-7r. *Vid.* Apèndix I, doc. 6.

³⁷⁰ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 10v. Publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. I).

Ferran I (1412-1413) i les de Barcelona de Maria (1422)³⁷¹. Caldria, doncs, entendre que es dugué a terme una activitat de recerca, còpia, traducció, ordenació i escrivania de textos legals, que podria batejar-se gènericament com a “recopilació”, que la Diputació subvencionava. El resultat final integraria no només la Compilació, sinó també el dit volum de Capítols de Corts³⁷².

La Diputació retribuí també l'arxiver reial, Diego Garcia, fonamentalment per facilitar còpies («traslat») dels documents originals custodiats a l'Arxiu Reial, per tal de proporcionar a Bellmunt materials per al seu primer volum de Capítols de Corts (G-4) i perquè la Compilació, encara només en projecte i en mans de Callís i Pere, pogués ser continuada; i per satisfer altres necessitats relatives a litigis del moment. Així, el 16 de desembre de 1415 la Diputació pagà a Garcia³⁷³ 20 florins per trobar escriptures i fer còpies de convocatòries l'Usatge *Princeps namque* dels regnats de Pere el Cerimoniós i Joan I. L'albarà indica que la Diputació s'interessava també per una declaració posterior de Pere III, amb caràcter moderador, la qual podria ser la Constitució II de les Corts de Cervera de 1359³⁷⁴. Garcia també lliurava còpies de poders donats a «administradors» d'una ajuda o donatiu atorgat en Corts de Cervera (1359), molt probablement en relació amb l'elecció dels primers diputats³⁷⁵. Aquest albarà, però, no sembla correspondre a la Compilació, si bé les disposicions legals sobre el *Princeps namque* havien de ser incloses en els treballs compiladors.

Cal relacionar aquesta dinàmica de petició de documents a l'arxiver reial amb el greuge número 19 del Parlament de Barcelona de 1416, en el qual es proveí que es fes un volum en el qual es recollissin totes les pragmàtiques, i que «el tinent les claus de l'arxiu reial», és a dir l'arxiver Garcia, proporcionés a la Diputació, quan en fos requerit, les còpies legals necessàries³⁷⁶. La voluntat de blindatge jurídic de la institució anava lligada a la creació de la

³⁷¹ D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 27-28) opinaren que aquest volum en efecte es pot identificar amb G-4 i que fou obra també de Bellmunt (FONT I RIUS, 1990: 118, n. 24, també hi està d'acord). Els dos especialistes notaren per primera vegada que el dit volum de Bellmunt feia realitat el segon projecte legislatiu de la Diputació, paral·lel a la Compilació.

³⁷² Bellmunt, per a continuar amb la redacció del dit volum, comprà 8 dotzenes de pergamins rasos, segons consta en l'albarà de 30 d'octubre de 1415, i rebé 126 sous de la Diputació. ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 13. Publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. II). El dit albarà conclou: «vos pagarem de les peccunies del dit General los dits CXXVI sols ultra deu florins que ja us havem pagat per compra de altres pergamins feta per aquesta matexa raho». Si aquests deu florins no són els de l'anterior albarà, caldria afegir, doncs, un altre pagament, entre ambues dates, per l'adquisició de pergamins.

³⁷³ Sobre aquest personatge i com a il·lustració de context sobre el pes del seu càrrec, *vid.* RUBIÓ (1990: 329-351).

³⁷⁴ CARAVYC II: 40-41. Se'n pot llegir un resum al *Compendium* 10,4,5. Determinava que només el rei, i no cap altre noble, podia reclamar contra els seus súbdits per raó de l'Usatge.

³⁷⁵ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 19v-20r. *Vid.* Apèndix I, doc. 7, mencionat per BUENO (2001: 217). Els «diputats» i «administradors» eren els comissionats per les Corts de Cervera de 1359 per a recollir i administrar els diners del donatiu fet al rei, és a dir, és l'inici de la Diputació. *Vid.* FERRER I MALLOL (1984: 223).

³⁷⁶ CARAVYC XVI: 19-20: «item, senyor, com les pragmàtiques fetes per Vostres predecessors [...] sien per molts ignorades, placia a Vos, Senyor, manar al tinent les Claus del Archiu Reyale de Barchinona, que tota vegada que per lo Parlament o Diputats del General de Cathalunya [...] li seran demanades copias de

Compilació, i la tasca de Diego Garcia a l'Arxiu reial hi comptà molt³⁷⁷. La Diputació anava tenint friccions amb la Corona cada cop més enceses, que generaren en la institució un neguit per reafirmar-se. Indubtablement, la Diputació es trobava en un procés d'afiançament legal i necessitava de documents que la revestissin de major autoritat i li donessin suport en les seves reclamacions, com ara, la nul·litat de la convocatòria del dit Usatge. Aquesta recerca de textos legals sustentà la derogació de la convocatòria de 1413 a les Corts de Sant Cugat-Tortosa (1419)³⁷⁸, que ja havia estat demanada al Parlament de Barcelona de 1416³⁷⁹.

El 13 de març i el 27 de juliol de 1416 es retribuïren 15 florins en dues pagues prorratejades a Joan de Bellmunt perquè continués la redacció del mateix llibre de pergamins abans mencionat³⁸⁰.

A les darreries d'aquell any, el 23 de desembre de 1416, el notari del General Francesc Ricsen també cobrà emoluments (5 florins) per fer còpies de Capítols de Corts i altres textos legals favorables al General, que podrien tenir relació amb el volum de Bellmunt³⁸¹.

Bellmunt continuaria elaborant aquesta obra durant els 12 anys següents. A més, a partir de 1418, alternaria aquesta tasca amb la redacció dels dos volums en pergami que contenien la Compilació (un en llatí i l'altre en català).

les dites Pragmatiques [...] do e liure a aquells translats auctentichs de aquelles, per ço, que sen fassa un volum [...] e semblantment sien liurades copies de totes scriptures a aquells dits Diputats [...] les quals hagen necessaries del dit Archiu [...].»

³⁷⁷ Ja he fet referència abans a la carta del 21 de gener de 1426, en què la Diputació encomanava als missatgers de Barcelona al rei, que es trobava a València, la labor de fer valer les Constitucions contra la reclamació del procurador de Perpinyà, dient (el subratllat és meu): «jamés no fo vist que·ls senyors Reys passats de gloriosa memòria se haguessen ab los deputats del dit General sinó en tota favor llur e sustentació del càrrech e regiment de llur deputació e no ab paraules e provisions qui mostrassen alguna invasió, mas cert fortificants e augmentants llur poder e actes per ells fets e faedors segons se pot mostrar en *los Capítols, libertats e privilegis per los dits senyors atorgats e continuats en los registres conservats en lo archiu del llur palau major de Barchinona*». ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 65r. *Vid.* Apèndix I, doc. 31.

³⁷⁸ CARAVYC XII: 325-330. PACHECO CABALLERO (2005: 232-234).

³⁷⁹ CARAVYC XVI: 26-27 (greuge 28).

³⁸⁰ Primer albarà de 13 de març de 1416: ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 22v-23r. *Vid.* Apèndix I, doc. 8. Segon albarà de 27 de juliol de 1416: ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 46v-47r. *Vid.* Apèndix I, doc. 9, ambdós registrats per BUENO (2001: 217). Al mateix temps, la Diputació anava sumministrant el material necessari: el 25 d'agost de 1416 Pere Palau, cirurgià, rebé 4 lliures i 5 sous per la venda a la Diputació de cinc dotzenes de pergamins. ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 51v-52r. *Vid.* Apèndix I, doc. 10. *Vid.* també BUENO (2001: 217).

³⁸¹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 59rv: «Com vós, en Francesch Ricsen, notari ajudant de la scrivania del ofici de nostra dita deputació, hajats servit vostre dit ofici extraordinàriament en diverses maneres e singularment en fer diverses translats de Capítols en Corts Generals e altres scriptures faents per lo dit General». (Sobre el personatge, notari ajudant, SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, 2004: 192; també SANS I TRAVÉ, 1992: 3, 12). BUENO (2001: 217) registra també tot seguit un albarà sense relació aparent amb la Compilació, o molt indirecta, adreçat a Pere Ventosa, també notari del General, per tasques burocràtiques habituals de còpia, «traslat» (ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 60rv, de 23 de desembre de 1416): «fer translats de diverses títols, processos, capítols e letres e altres scriptures que·l dit General ha haüt a·produir e mester per defensió sua e per affers de aquell ultra altres treballs extraordinaris que són succehits al dit General». Sembla que com a molt abundarien en l'enfortiment legal que la Diputació desitjava per a ella mateixa.

Al mateix temps, se sap que Diego Garcia i Callís col·laboraren plegats en la recerca, en l'Arxiu reial, de certs textos legals, en particular Capítols de Corts de Pere III. L'albarà que ho registra és del 15 de març de 1418, destinat a Garcia, però podria referir-se a activitat anterior a maig de 1417 (quan Callís cobrà els seus darrers emoluments, com es veurà tot seguit). Garcia rebé 10 florins també per fer còpia dels referits textos i de «la concessió feta per lo senyor Rey en Martí de loabla recordació als Cònsols de la mar de Perpinyà de imposar cert vectigal sobre la mercaderia»³⁸².

c. Final de la primera comissió: els dos quaderns de Callís i Pere

Un albarà del 25 de maig de 1417 determina el final dels treballs de la primera comissió. Sembla que els dos primers comissionats, Callís i Pere, cancel·laren en aquest moment la seva participació en la tasca compilatòria perquè cap altre albarà no anota que reberen més pagaments. Els dos juristes havien lliurat a la Diputació dos quaderns de paper en què havien traduït i ordenat els Usatges, Constitucions i Capítols de Corts. És possible entendre que no només traduïren del llatí al català, sinó també a l'inversa, ja que els Capítols de Corts a partir de les Corts de Montsó de 1363 es redactaren ja en aquesta darrera llengua³⁸³.

De tota manera, els diputats i oïdors del trienni 1416-1419 (Basset i Sant Dionís entre ells) es van negar a pagar 1.000 florins a Pere i a Callís: el dit albarà de 25 de maig de 1417 argumentava que tots dos conjuntament ja n'havien rebut 300 el 7 de març de 1414. Finalment, per tant, en van rebre bastant menys: 200 per cap³⁸⁴.

Significativament l'albarà de pagament de 25 de maig de 1417 es féu ressò del dit Capítol XIV de la Carta del poder dels diputats. En resum de la labor encomanada, aquest albarà, remuntant-se a les Corts de 1412-1413, afirmava:

«Actenents que en la Cort general celebrada en la ciutat de Barchinona per lo senyor rey en Ferrando de gloriosa memòria és stat tractat, deliberat e concordat que los Usatges de

³⁸² ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 88, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. III) i registrat per BUENO (2001: 218). D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 27) sumen aquestes feines a la confecció del volum ACA, Generalitat, Còdex 4, que correspon a la primera obra de Bellmunt. Tot i que molt allunyada en el temps, aquesta tasca de Garcia podria tenir certa relació també amb l'obra (perduda) que fou cedida al Consolat de Perpinyà, i que es registra en un document de venda de 1434 (AHPB, notari Bernat Pi, lligall 14, manual 43, 18 d'agost de 1434), en el qual Diego Garcia signa un rebut de 8 lliures i 5 sous als cònsols de Perpinyà (*vid.* FONT I RIUS, 1990: 126). FONT I RIUS (tot basant-se en RUBIÓ, 1990: 348) considera que aquesta obra podria haver contingut la Compilació. El rebut avantdit, però, diu: «racione scribendi et comprobandi quasdam Constituciones Cathalonie in romancio», descripció insuficient per a treure'n aquesta conclusió.

³⁸³ FONT I RIUS (1990: 114).

³⁸⁴ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 69v-70v, publicat per BUENO (2000: 830-831). Com que un dels advocats del General era el mateix Pere, la Diputació reconeixia haver consultat «el madur e digesto consell de doctors e homes de semblants coses experts ultre los advocats ordinaris del dit General». Finalment sustentà la seva decisió de rebaixa del salari només en Vicenç Padriça, l'altre advocat del General.

Barchinona e Constitucions generals del Principat de Cathalunya, Capítols de Cort, sien reduïts en romans e lengo cathalane e que los dits Usatges, Constitucions e Capítols, axí aquells qui són posats e escrits en lengua letina com aquells qui són posats en lenga vulgar cathalana, sien posats e col·locats sots deguts títols».

L'albarà es referia tot seguit a la presa de responsabilitat per part de la Diputació sobre el desenvolupament i acompliment de la decisió de les Corts. De tota manera, l'albarà no cita la Constitució «Per tal que les leys», sinó el Capítol XIV i el repeteix en bona mesura literalment (subratllo els passatges en qüestió):

«Axí los deputats del dit General decontinent com açò fos fet per aquells als quals fos comanat reduir los dits Usatges, Constitucions e Capítols en bona forma e scriure *en bells pagramins ab bons cap lletres, col·locant-los per kalendaris e feent-ne fer dos libres, ço és, la un en lengua latina e altre en romanç vulgar cathalà, los quals per comuna utilitat de-la cosa pública e per informació dels laycs e altres persones pobres qui aquells vullen legir e copiar stiguen fermats e clavats ab cadena en una casa comuna de-la Diputació del dit General*».

Tot seguit en dóna la font:

«Segons pus largament és contingut en un capítol [*el Capítol XIV ja dit*], insertat en lo poder donat e elecció feta pel reverent frare March, abbat de Muntserrat, del noble mossèn Gilabert de Centelles e del honorable en Johan Ros, ciutadà de Barchinona en olim deputats del dit General per la dita Cort celebrada en Barchinona»³⁸⁵.

És cert que el dit Capítol XIV podia interpretar-se com a complementari de la Constitució «Per tal que les leys», és a dir, que la Diptuació s'encarregava només de pagar la part de la Compilació que li pertocava, és a dir les còpies, en llatí i en català, que s'hi dipositarien. Però cal considerar que la dita Constitució disposava, sense salvedats, que s'escriuissin quatre volums, se sobreentén, a càrrec del General. La Diputació preferí esmerçar diners en la confecció del volum de Bellmunt (G-4) que la Corona no li reclamaria, abans que pagar cap més volum per a l'Arxiu reial³⁸⁶.

³⁸⁵ Subratllo els passatges similars de la dita Carta del poder dels diputats (LQS: 23-24): «Capítols de Cort, se deuen reduir en pla, collocant aquells è aquellas, així de llatí, com de romans sots deguts títols, è entendre, è praticar segons se contendra en certa constitucio sobre aço faedora. Vol perço, è ordena la dita Cort, que los dits diputats encontinent com la dita obra sera splanada, è arreglada, è corregida, així les de llatí, com de romans per aquells sera encomanat, los fassen metre en forma *en bells pergamins, è ab bones caplletres*, è les posen en la casa de la Deputatio ensemps ab tots Capítols de Corts, e priuilegis comuns faent per lo dit Principat segons son estas obtenguts. *E que per lurs títols e canalars sien collocats per comuna utilitat dela cosa publica. E que de tot facen fer dos bells libres un de lati e altre de romanç, de bella e bona forma, los quals per informatio, è auisament dels lecs, è altres persones pobras, qui aquells voldran llegir, è copiar estigan fermats, è clauats en cadena en una casa comuna de la dita Deputatio, segons que en la dita Constitutio es contengut*».

³⁸⁶ Com diu MONTAGUT (1995: 122), la raó de no haver-se trobat la versió catalana de l'Arxiu reial pot raure: «en no curar mai la Generalitat de redactar aquesta versió catalana de la compilació per a l'arxiu reial, puix que la seva mera existència devaluava automàticament el text de l'exemplar propi».

En definitiva el que presentaren aquest dia 25 de maig de 1417 Callís i Pere no fou, naturalment, el volum en pergamí comissionat a Bellmunt, sinó dos «quaderns de paper [en] que havets aromançats los dits Vsatges, Constitucions generals e Capítols e aquells col·locats sots deguts títols e fets les altres coses qui us eren comanades per les dites Corts continuades en lo dit capítol [*que torna a mencionar, el XIV de la definició de la Diputació*] segons que largament e distintament són posades en los dits dos quaderns de paper los quals havets restituits e liurats a nosaltres»³⁸⁷.

Aquests quaderns haurien degut ser, llavors, dues obres fonamentals, perquè en ells era efectivament realitzada i acomplerta la voluntat de les Corts, és a dir: es donava un esquema de la traducció i ordenació de les lleis catalanes segons l'ordre del Codi de Justinià. Devien ser també material auxiliar, esborranys, en paper, per a la seva posterior redacció i plasmació en volums en pergamí, que estarien a cura de Bellmunt.

Sembla, però, que aquests dos quaderns s'han perdut i no en queda més rastre que les notícies registrades als albarans. De fet, quant al material que feren servir Callís i Pere (i també del de Sant Dionís i Basset), només es conserva la taula de classificació dels Usatges³⁸⁸.

d. Els primers volums de la Compilació segons l'ordre de la primera comissió

El 17 de juny de 1418 Bartomeu Teixidor, beneficiat de l'església de Santa Maria del Pi, rebé 100 sous per escriure un volum en paper que contenia Constitucions disposades segons l'ordre establert pels dos juristes, Callís i Pere, probablement a partir dels dos quaderns mencionats al mencionat albarà de 25 de maig de 1417³⁸⁹. És el primer volum de la Compilació del qual tenim notícia.

La Diputació es dedicà llavors a la confecció de dos volums, que havia d'escriure el dit Bellmunt, seguint el dit Capítol XIV.

En primer lloc es registra l'adquisició de sis dotzenes de pergamins per part de la Diputació al mercader ciutadà de Barcelona, però originari de Carcassona, Girau de Popas (9 de

³⁸⁷ BUENO (2000: 831).

³⁸⁸ BROCA (1907²). FONT I RIUS (1988: XXXI) aclareix que es troba a l'ACA, Cancelleria (Papeles a incorporar), Legislación, Caja 1, «Usatges i costumbres de Cataluña». Es compost d'un sumari dels títols dels deu llibres, més una taula amb els Usatges que havien de ser assignats a cada títol. Podria tractar-se d'una etapa primerenca de la labor compiladora. Quant al *Compendi* de Sant Dionís, els Usatges de la dita taula no coincideixen plenament amb els Usatges que el jurista decidí integrar-hi.

³⁸⁹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 93r, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. IV). BUENO (2001: 218). La base bîteca (manid 1289) l'identifica amb el còdex 78 de l'ACB, contra FONT I RIUS (1990: 123), que no ho fa.

juliol de 1418), al preu de 78 sous, destinats a l'escrivà Bellmunt. Es fa referència a dos volums, un d'ells traduït³⁹⁰.

En la segona meitat del mateix any, Bellmunt cobrà el seu salari regular, en dues pagues de 20 florins (versades respectivament el 8 d'agost de 1418 i el 19 de desembre de 1418) per continuar escrivint dos llibres en pergami: un per als Usatges i Constitucions en llatí; l'altre, amb les mateixes Constitucions i Usatges, més Capítols de Corts, traduïdes al català, ordenats ambdós «en degut orde per títols e apitafis» segons havia estat establert per Callís i Pere³⁹¹.

El mateix dia 19 de desembre de 1418, Diego Garcia cobrà 15 florins per haver mostrat als diputats el que «havem mester per nostre offici», és a dir, Capítols i privilegis; a més, se'l retribuïa per donar còpia de Constitucions, escrites tant en llatí com en català, necessàries per a la Compilació «que mossèn Jacme Caliç e micer Bonanat Pere fan de ordinació de la Cort General de Cathalunya»³⁹². Segons la letra de l'albarà, doncs, a la darrería de 1418 encara Callís i Pere treballaven a la Compilació. Aquesta és l'única dada al respecte.

Mig any més tard, el mateix Joan de Bellmunt cercava Capítols de Corts (per al seu volum identificat com G-4) i Constitucions en llatí (per a l'obra compiladora), tal com registra un albarà del 24 de juliol de 1419³⁹³. Font i Rius conjectura que la labor de Callís i Pere potser produí dos volums anteriors a l'elaboració definitiva dels dos volums escrits per Bellmunt (que l'especialista identifica com a G-2 i G-3). Addueix els albarans de 9 de juliol, 8 d'agost i 19 de desembre (el primer dels referits anteriorment, l'adreçat a Bellmunt), que citen dos volums, un en llatí i l'altre en català³⁹⁴. Com intento exposar seguidament, es tracta ja dels dos volums definitius de la Compilació a càrrec de Bellmunt.

³⁹⁰ ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, f. 94rv. *Vid.* Apènd. I doc. 11. S'hi referiren abans D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 25), FONT I RIUS (1988: XXVI), BUENO (2001: 219).

³⁹¹ 8 d'agost de 1418: ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, ff. 94v-95r. (*vid.* Apèndix I, doc. 12), registrat per FONT I RIUS (1990: 120); BUENO (2001: 219). 19 de desembre de 1418: ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, f. 83rv, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. V). Registrat per BUENO (2001: 218). És editat també aquí, a l'Apèndix I, doc. 13. Als dos albarans hi ha certa ambigüitat perquè sembla indicar-s'hi que només el volum traduït era ordenat segons el sistema de Callís i Pere; de tota manera és possible interpretar-ho com he fet.

³⁹² ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, f. 86rv. *Vid.* Apèndix I, doc. 14. BUENO (2001: 218).

³⁹³ ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, f. 124, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. VI). Era remunerat amb 5 florins.

³⁹⁴ FONT I RIUS (1990: 120).

2.3.2. Període de la Segona comissió (1418/1419-1422)

a. Elecció de la segona comissió

Per continuar els treballs de compilació, el col·legi de diputats i oïdors de comptes del trienni de 1416-1419 nomenà «de paraula» una segona comissió d'entre els seus propis membres. Els escollits foren Narcís de Sant Dionís, oïdor de comptes del braç eclesiàstic, i Francesc Basset, diputat del braç reial³⁹⁵.

Per haver estat establert l'encàrrec oralment, potser no en queden registres documentals. Significativament, amb aquest nomenament la Diputació infringia la Constitució «Per tal que les leys» que establia que els juristes comissionats «sien escollides per Nos [*el rei*] amb consentiment de les Corts», i deixava sense efecte l'elecció del 14 de setembre de 1413. El nou nomenament sembla més aviat coincidir amb el dit Capítol XIV: «los dits deputats, encontinent con la dita obra sera esplanada, arreglada e corregida [...] los facen metre en forma en bells pergamins». Si bé el dit Capítol permetia que la Diputació s'encarregués d'encomanar a un escrivà la plasmació en pergamins de la Compilació, aparentment no disposava pas que la institució escollís dos juristes més per a corregir-la.

Quant a la data de l'elecció de la segona comissió, es podria fixar un *terminus post quem* en el 27 de maig de 1417, quan Callís i Pere mostraren els seus dos quaderns. Però si es pondera l'albarà de 19 de desembre de 1418 (l'adreçat a Garcia), segons el qual Callís i Pere encara s'ocupaven de la Compilació, seria aquesta data la que funcionaria com a *terminus post quem*. El *terminus ante quem* caldria situar-lo en el 31 de juliol de 1419, quan acabava el trienni.

Per a determinar la data exacta en què Basset i Sant Dionís degueren incorporar-se efectivament a la tasca compilatòria cal tenir present l'albarà del 29 de març de 1420 i el fet que els albarans anteriors a aquest no mencionen Sant Dionís ni Basset en relació amb la Compilació. Seria probable que Sant Dionís i Basset substituïssin la primera comissió durant 1419³⁹⁶, si bé no seria absurd imaginar que ambdues comissions treballassin simultàniament durant un temps.

En tot cas, aquest albarà de 29 de març consignava ja la paga de 100 florins per cap als dos juristes en compensació per arreglar i corregir la tasca de traducció d'Usatges, Constitucions i Capítols de Corts duta a terme per Callís i Pere: «que veessets, arreglassets e corretgisses la dita obra, la qual era stada ja splanada per [...] Calliç i [...] Pere»³⁹⁷. També fóra acceptable

³⁹⁵ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 143rv, albarà del 29 de març de 1420, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. VII).

³⁹⁶ Podria hipotitzar-se principis de 1420, tal com proposen FONT I RIUS (1988: XX) i BUENO (2001: 206). Fins i tot com a data límit, sembla, però, massa recent.

³⁹⁷ D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. VII).

entendre que Sant Dionís i Basset aportarien a la Compilació els textos dels quals Garcia proporcionà còpies i els que Bellmunt trobà segons consta en els albarans del 19 de desembre de 1418 i 24 de juliol de l'any següent. A més, traduïrien els dits textos i altres que eventualment podien haver quedat sense traduir, ja fossin del llatí al català, o a l'inversa.

De tota manera, és possible defensar la hipòtesi que la labor de la segona comissió degué centrar-se a comprovar la identitat de les Constitucions incloses, és a dir, les Corts que les promulgaren, el capítol o número que se'ls assignava, o si havien estat encabudes correctament en els títols corresponents de l'ordenació justiniana. Podia tractar-se, tanmateix, de qüestions merament formals, i no de contingut. De ser certa aquesta hipòtesi, la Diputació podia considerar-se amparada legalment.

b. El volum de Gil de Cases

El 20 de setembre de 1420 els notaris Gil de Cases i Pere dez Pou van ser retribuïts per escriure en català, i en paper, un llibre dels Usatges, Constitucions i Capítols de Corts, segons l'ordenació disposada per les dues comissions de juristes successives –Callís i Pere; Sant Dionís i Basset–: «dels treballs per vós sostenguts en scriure e transladar los Usatges de Barchinona e Constitucions de Cathalunya e Capítols de Cort axí de latí com de romans continuant aquells e aquelles per títols e rúbriques fahent-ne libre en romans segons e en aquella forma e manera que per mossèn Jacme Calliç e per lo dit micer Bonanat Pere e après per micer Ffrancesch Basset e Narcís de Sent Dionís»³⁹⁸.

Novament, el 5 de desembre de 1421 Gil de Cases cobrà 50 florins per la mateixa raó³⁹⁹. És, per tant, el segon volum en paper i en català després del de Bartomeu Teixidor; d'aquest volum de Gil de Cases no es pot saber el rastre posterior, ni es pot identificar amb cap dels actualment conservats. En tot cas, ja contenia la labor dels quatre juristes, amb les aportacions de la segona comissió.

c. Continuació dels volums de Bellmunt

El 20 de desembre de 1420 és registrat un altre pagament a Joan de Bellmunt de 5 florins (55 sous) que correspon a la continuació de la redacció d'un exemplar amb el text llatí de les Constitucions (primer volum), de la redacció d'un exemplar amb el text català de les

³⁹⁸ De Cases rebé 20 florins (11 lliures) i Dez Pou 8 florins (4 lliures i 8 sous). ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 151r. *Vid.* Apèndix I, doc. 16. *Vid.* també FONT I RIUS (1990: 123), BUENO (2001: 219).

³⁹⁹ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 193, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. IX).

Constitucions (segon volum) i a la il·luminació de l'exemplar llatí (és la primera vegada que es parla de decoració)⁴⁰⁰. Part del manuscrit de Bellmunt es donava ja per acabat definitivament.

El 7 de juliol de 1421 Jaume Sala, batxiller en decrets, rebé 6 lliures per la venda a la Diputació de dotze dotzenes de pergamins per continuar-hi amb la redacció de la Compilació, que es destinava –s'especifica a l'albarà– a la Casa de la Diputació⁴⁰¹. El 22 de desembre de 1421 Joan de Bellmunt rebia 20 florins per continuació dels dos volums⁴⁰², i el 14 d'agost de 1422 altres 40 florins més, no només pels dos volums, sinó per la prossecució del volum identificat com a G-4, segons sembla:

«Per paga e satisfacció de diverses libres que scrivits e scrits havets ab letra rodona continuant e transladant en aquells diverses Capítols fets en Corts Generals per manteniment e defençió del dit General, e Capítols de Corts e Constitucions de Cathalunya, de-les quals per ordinació de-la Cort de Cathalunya deuen ésser fets dos libres la un en latí e l'altre en romanç»⁴⁰³.

d. La labor específica de Narcís de Sant Dionís

Un albarà de 9 de juny de 1422 certifica que Sant Dionís havia presentat de forma individual (no conjuntament amb Basset) una suplicació –no conservada– en què descrivia els seus esforços per a perfilar i donar acabament a la labor de Compilació anterior.

Rebé 150 florins per la tasca en general i 15 per les despeses materials, com ara la contractació d'escrivans. Sant Dionís havia comprovat la traducció de les lleis del Principat al català, i també del català al llatí, per al precís objectiu de produir dos volums, un llatí i l'altre català. També revisà que no quedés cap text legislatiu pendent encara de ser traduït al català i traduï altres lleis del català al llatí, com ara els Capítols de Corts aprovats en les Corts de 1412-1413, i algunes Constitucions i Usatges que no s'especifiquen⁴⁰⁴.

⁴⁰⁰ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 157v publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. VIII).

⁴⁰¹ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 179rv. *Vid.* Apèndix I, doc. 21 i BUENO (2001: 220).

⁴⁰² ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 204v. *Vid.* Apèndix I, doc. 23 i BUENO (2001: 220).

⁴⁰³ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-509, f. 1r. *Vid.* Apèndix I, doc. 27 i BUENO (2001: 221). D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. XI) recullen l'albarà de 18 de desembre de 1422 (ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-509, f. 15), que no té relació amb la Compilació: es tracta d'un pagament a Narcís Struç, Berenguer de Muntrana, Bernat de Vilagaya, Antoni Torres, Vicenç Padriça i Joan Savall, per haver ordenat les lleis de les passades Corts de Barcelona (1422).

⁴⁰⁴ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 216: «Com vos per ordinacio nostra hajats molt treballat en les constitucions de Cathalunya usatges e capitols de Cort arromançades e arromançats per micer Bonanat Pere e micer Jacme Callic donant fi e acabament que n son stats fets dos volums ço es un en lati e altre en romanç collocant les sots congruus titols e en donar acabament a les dites coses hajats sosteneguts molts treballs axi en comprovar lo arromançament dessus dit, com en reconexer si y romania algun usatge o constitucio que no fos arromançat, com en reduir en romanç en lati los capitols de Cort e algunes constitucions del senyor Rey en Ferrando de loable memoria, com encara en fer diverses taules per ço que en la dita ordinacio sots certs titols los dits volums poguessen esser scrts e posats». Fou

A més, Narcís de Sant Dionís havia confegit unes taules per ordenar els volums, que podrien ser els índexs. Probablement no eren gaire diferents de la taula, datada al segle XV, que conté un llistat d'Usatges i la seva distribució segons les rúbriques del Codi de Justinià, encara que no totes⁴⁰⁵. En definitiva, sembla la darrera fase de la Compilació i, segons aquest darrer document, és doncs Sant Dionís qui s'encarregà d'ultimar-la vers 1422.

2.3.3. Enllestiment dels darrers volums recopilatoris (1422-1428)

a. El volum de Martí Misna

El 14 de març de 1424 Martí Misna, escriptor nadiu d'Alemanya, cobrà 168 sous per escriure en un volum de paper, en llatí, les Constitucions (a més d'il·luminar-lo i rubricar-lo), destinat al procurador del General Bartomeu Ripoll⁴⁰⁶. És el tercer volum encarregat per la Diputació (després del de Teixidor i el de Gil de Cases), difícilment identificable amb alguns dels exemplars conservats. Aquest volum hauria circulat ja abans que Bellmunt conclogués definitivament la seva labor⁴⁰⁷. Malauradament, a causa del redactat lacònic del dit albarà, no és evident que les Constitucions que conté aquest volum fossin ordenades com la Compilació que prepararen Callís i Pere: «un libre en que son scrites e continuades totes les constitucions en lati». De fet, la lletra de les Constitucions, aprovades en aquells anys, que prescrivien la possessió de les Constitucions i Usatges no especificava que haguessin de trobar-se ordenats d'acord amb l'ordre del codi de Justinià, com la Compilació.

La Constitució de les Corts de Sant Cugat de 27 de setembre de 1419 determinava: «que los juristes ans que usen de advocació hagen los Usatges e Constitucions en lur poder dins mig any»⁴⁰⁸. Pocs dies abans, el 5 de setembre, un Capítol de Corts havia establert que els juristes havien de tenir les lleis de la terra en el termini de mig any⁴⁰⁹. El 30 de març de 1420 les Corts nomenaven una comissió d'inquisidors contra infraccions de les Constitucions, de la qual

publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. X), els quals, però, llegeixen equivocadament gener (*vid.* BUENO, 2001: 207, n. 31; i 220).

⁴⁰⁵ Fou publicada per BROCA (1907²).

⁴⁰⁶ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, f. 71, publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. XII). L'albarà aporta les següents especificacions per a la suma del muntant: 8 sous pel cost de les sis mans de paper que ocupava el llibre, és a dir, parlariem de 8x25 fulls de paper, que donarien 200 fulls; 125 sous per escriure cinc mans que ocupava l'escriptura, és a dir, resultarien 175 folis escrits; 15 sous per enquadrar-lo; més 20 sous per il·luminar-lo i rubricar-lo.

⁴⁰⁷ FONT I RIUS (1990: 123-124).

⁴⁰⁸ CARAVYC XVI: 57, 76. Després, en la mateixa línia, el 20 de febrer de 1420 (CARAVYC XII: 246 i ss) i el 30 de març de 1420 (CARAVYC XII: 276).

⁴⁰⁹ CARAVYC XII: 330-331.

formava part Sant Dionís⁴¹⁰. El 22 d'abril de 1422, les Corts de Barcelona publicaven una Constitució del mateix tenor que la de les Corts de Sant Cugat, en virtut de la qual tot advocat havia de posseir els Usatges, les Constitucions i els Capítols de Cort⁴¹¹. En totes aquestes disposicions, no hi ha cap al·lusió a la Compilació, ni tan sols s'indica que els advocats havien de tenir les dites lleis en català.

Per últim, el volum que obtingué Ripoll es trobava en llatí, no en català, llengua en què els advocats havien de citar oralment i escrita les lleis catalanes si en els litigis alguna de les parts ho requeria, d'acord amb la clàusula secundària de la Constitució «Per tal que les leys», que venia a enfortir el projecte compilador. En tot cas, Ripoll segurament tenia el dit volum (o còpies parcials) en els diversos afers que li foren encomanats, com ara l'ambaixada a València prop del rei Alfons, amb les controvèrsies generades pel procurador de Perpinyà, la substitució de Joan d'Ortignes per Pelegrí⁴¹² i l'apel·lació que presentava Narcís de Sant Dionís⁴¹³.

b. Acaballes de la labor de Bellmunt

El 24 de maig de 1424 Jaume Seguer, el diputat local de Perpinyà, fou retribuït per l'adquisició de 12 dotzenes de pergamins per continuar la confecció dels volums, i del material precís («dos troços de girasol») per tal de posar caplletres i rúbriques⁴¹⁴, en els dos volums de la Compilació redactats per Joan de Bellmunt⁴¹⁵.

El 27 de juliol de 1425 Bellmunt rebia 20 florins (11 lliures) en paga prorata per escriure tres volums, un primer sobre Capítols de Corts (que hauria de ser el còdex 4 de la Generalitat, com ja s'ha comentat) i els altres dos de la Compilació⁴¹⁶. El 4 de desembre de 1426 hi ha un últim emolument en paga prorata a Joan de Bellmunt de 30 florins per «scriure certs volums

⁴¹⁰ CARAVYC XII: 276. El 6 de febrer de 1421 la Diputació envià cartes a tots els diputats locals perquè publiquessin una crida emessa pels mateixos inquisidors, un dels quals era Sant Dionís. ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-639, ff. 54v-55r. És la carta monitòria dels diputats de la Generalitat als locals, perquè publiquin a les seves jurisdiccions la crida dels inquisidors, que de tota manera no hi és inserta. *Vid.* Apèndix I, doc. 19.

⁴¹¹ CARAVYC XIII: 406-407. CC: [220]. CYADC: 173. Es tracta de la Constitució «Assats és cosa ridiculosa» (o n° XVII), present també al *Compendi*, paràgrafs 2,6a,2 i 4,1,12; també al·ludida al pròleg.

⁴¹² *Vid. supra* nota 192.

⁴¹³ ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 66v-67r, carta de recomanació del procurador del General a Alfons IV de 28 de gener de 1426: «per satisfer al càrrech a nosaltres donat per Corts Generals de Cathalunya cové a nosaltres trametre axí com de fet trametrem a vós, senyor, e a la vostra sacra Audiència en Barthomeu Ripoll, síndich e procurador nostre, a mantenir e deffendre les Constitucions generals de Cathalunya e Capítols de Cort comunes a tots los tres braços del dit Principat». Aquesta carta es troba en relació amb una altra anterior de 21 de gener (*ibidem*, ff. 64v-65r), ja comentada, *vid. sup.*

⁴¹⁴ Seguer cobrà 7 lliures i 11 sous pels pergamins i 4 sous i 6 diners pel material auxiliar. ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, f. 83 publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. XIII).

⁴¹⁵ Segons D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 25), podria tractar-se només del volum G-3.

⁴¹⁶ ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, ff. 152v-153r. *Vid.* Apèndix I, doc. 30. FONT I RIUS (1990: 121). BUENO (2001: 221).

de·les Constitucions en latí e en romanç» i en raure alguns pergamins destinats als dits volums⁴¹⁷. És la darrera informació que es registra: deu segellar administrativament la labor de l'escrivà.

c. La correcció de Diego Garcia

Quan encara Bellmunt no havia rebut la darrera paga, el 10 d'agost de 1425 l'arxiver Garcia cobrava 35 florins per corregir amb els registres que es trobaven a l'Arxiu reial els dos volums, ja en bells pergamins, redactats per Bellmunt⁴¹⁸. En parlar dels dipòsits dels dits volums, afegia, de manera imprecisa: «les Constitucions que deuen star unes en lo dit archiu e un traslat de aquelles en la casa de·la Deputació. [...] les quals Constitucions ja són meses en bell en pergamins». Aquesta indeterminació era produïda perquè la Diputació citava sovint mecànicament la Constitució «Per tal que les leys», però sense que hi hagués quatre volums per a poder precisar que dos originals de la Compilació havien de ser dipositats a l'Arxiu Reial i dues còpies autenticades a la Casa de la Diputació. Afegia el dit albarà que als volums es recollien nombroses correccions de Garcia. Aquesta és una molt valuosa indicació per poder identificar els volums mencionats a la documentació amb els actualment conservats⁴¹⁹.

L'any següent, el 10 de juny de 1427, Diego Garcia cobrà 25 florins per les mateixes raons de l'albarà anterior: corregir els volums de la Compilació i cercar Capítols de la proferta a les Corts de Pere el Cerimoniós⁴²⁰. Quant a la correcció de la Compilació, hi ha una lleugera modificació. En aquest albarà, contràriament a l'anterior, s'especificava que tots dos volums anaven destinats a la casa de la Diputació: «dos bells llibres, ço és un de·les dites Constitucions del latí e altre de·les dites Constitucions del romans, los quals de ordinació de·les Corts generals de Cathalunya deuen star en la casa on exercim lo offici de·la Deputació».

⁴¹⁷ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-510, f. 31r. *Vid.* Apèndix I, doc. 37. BUENO (2001: 222).

⁴¹⁸ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-510, f. 2rv. Publicat per BUENO (2000: 832). Igualment Garcia rep salari, consignat al mateix albarà, per mostrar a Pere Ramis, escrivà de la Diputació, els Capítols de la proferta feta a Pere el Cerimoniós, en mig d'un litigi entre la Diputació, representada per Bartomeu Ripoll, el seu procurador, i la ciutat de Barcelona. Aquesta ajuda a Pere Ramis per part de Diego Garcia podria haver abundat en la confecció del Còdex 4 de la Generalitat que escrivia Bellmunt. Aquest volum s'intitula: *Capítols de la proferta feta en Corts generals celebrades per lo senyor Rey en Pere en la vila de Muntçó en l'any de la Nativitat de nostre senyor MCCCLXXVI*, en pergami. A partir del f. 40r, hi ha altres Corts.

⁴¹⁹ «Ha moltes correccions e adobs segons se pot mostrar a ull per inspecció d'aquelles». FONT I RIUS (1990: 120) amaga amb la possibilitat que aquestes correccions no siguin obra de Garcia, sinó la plasmació del treball de Narcís de Sant Dionís i Basset, per després descartar-ho. IGLESIA (2000¹: 32) considera que es tracta de les correccions visibles al CR-10.

⁴²⁰ ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-510, ff. 62-62v. Publicat per BUENO (2000: 833).

d. L'enquadernació i el destí final dels exemplars

Finalment, els dos volums en pergamí, redactats per Bellmunt, il·luminats posteriorment i corregits per Garcia, van ser relligats el 30 de juliol de 1428, el penúltim dia del trienni, segons consigna l'albarà de pagament. Se satisfieren 11 lliures a Joan Desplà, llibreter, per lligar dos llibres de les Constitucions, en virtut, afegeix, d'un Capítol de Corts, que és potser referència al Capítol XIV de la Carta del poder dels diputats: «com havents càrrech de açò de la Cort General de Catalunya ab Capítol fet en la dita Cort»⁴²¹. Tot i que l'albarà manifesta que tots dos llibres es troben en català, caldria imaginar que el caràcter sintètic del document provocà aquest error descriptiu, ja que ha quedat prou clar que es tractava de dos volums, un llatí i l'altre català.

Una altra dada a destacar fóra que ara la Diputació tornava a reconèixer que el destí dels dos exemplars (sense discriminar entre llatí o català, per causa de l'error mencionat) era l'Arxiu Reial i la Casa de la Diputació, amb cap referència tampoc a originals o còpies.

A continuació s'inserten dues taules amb tota la documentació citada anteriorment. La primera taula conté una relació dels textos amb contingut legal produïts com a resultat de les tasques recopilatòries (també el primer volum de Bellmunt: G-4) durant el període de 1413 a 1428, els quals es poden trobar referits a la segona taula. La segona taula conté cronològicament els albarans de pagament, o bé registres d'activitat: una carta tramesa, amb quantitats, raons o conceptes, documents produïts per les tasques recopilatòries, el destí o ubicació posterior, i els manuscrits conservats amb què els dits documents podrien ser identificats.

Quadre genèric sobre les fases de la tasca compilatòria

Fase	Estadi de l'elaboració de la Compilació	Documentació conservada	Volums identificats
0	La Compilació, com a projecte, i material auxiliar.	Taula de classificació dels Usatges publicada per Brocà (1907 ²)	
0.1	Els dos quaderns en paper amb què treballaven Callís i Pere, lliurats a la Diputació.		
0.5	Volum en pergamí, en llatí, de Capítols de Corts i altra normativa a favor del General, escrit per Joan de Bellmunt.		G-4
1	Exemplar de la Compilació escrit en paper per Bartomeu Teixidor.		ACB, ms. 78?

⁴²¹ ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-510, f. 121r. Vid. Apèndix I, doc. 39 i BUENO (2001: 222).

2, 3	Dos volums en pergamí, un en llatí i l'altre en català, escrits per Joan de Bellmunt.		<CR-10, G-2, G-3> ⁴²²
4	Exemplar de la Compilació, en paper i en català, escrit per Gil de Cases.		
5	Exemplar en paper i en llatí, de totes les Constitucions escrit per Martí Misna, per a Bartomeu Ripoll.		
6	Taules per als títols dels capítols i llibres, obra de Sant Dionís.	Probablement material per al <i>Compendium</i> .	

⁴²² Generalitat 2 i 3 (en llatí i català, respectivament): no es pot procedir a una identificació clara dels dos volums en qüestió, i per això es troben entre falques angulars.

Documentació arxivística relativa als treballs de la Compilació

DATA	PAGAMENTS	RAÓ	OBRA RESULTANT	DESTÍ	IDENTIFICACIÓ
7 març 1414	Callís, Pere i Regassol / 150 florins + 150 florins + 30 florins	Treballar en la Compilació			
3 abril 1415	Callís i Pere	Són apremiats perquè continuïn amb la Compilació			
22 maig 1415	Joan de Bellmunt / 10 florins	Escriure	Volum en pergamí, en lletí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	G-4
30 octubre 1415	Joan de Bellmunt / 126 sous	Compra de 8 dotzenes de pergamins	Volum en pergamí, en lletí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	G-4
16 desembre 1415	Diego Garcia / 20 florins	Donar còpia i trobar escriptures de Pere III i Joan I	[Còpies per a la Diputació o bé per a ? 0.5]	[La Diputació]	[potser utilitzades per a G-4]
13 març 1416	Joan de Bellmunt / 15 florins	Continuar escrivint el volum	Volum en pergamí, en lletí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	G-4
27 juliol 1416	Joan de Bellmunt / 15 florins	Continuar escrivint el volum	Volum en pergamí, en lletí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	G-4
25 agost 1416	Pere Palau / 4 lliures i 5 sous	Compra de cinc dotzenes de pergamins	Volum en pergamí, en lletí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	G-4
25 maig 1417	Callís i Pere / 200 florins per cap	Mostrar a la Diputació dos quaderns en paper	Compilació llatina i catalana [0 i 0.1]	La Diputació [els dos volums resultants]	?

Documentació arxivística relativa als treballs de la Compilació

DATA	PAGAMENTS	RAÓ	OBRA RESULTANT	DESTÍ	IDENTIFICACIÓ
15 març 1418	Diego Garcia / 10 florins	Ajudar Callís a trobar Capítols de Corts de Pere III, fer-ne còpies i de lleis de Martí l'Humà	Volum en pergamí, en llatí, de Capítols de Corts [0.5]	La Diputació	?G-4
17 juny 1418	Bartomeu Teixidor / 100 sous	Escriure	Exemplar en paper de la Compilació [1]	-	
9 juliol 1418	Girau de Popas / 78 sous	Compra de sis dotzenes de pergamins	Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
8 agost 1418	Joan de Bellmunt / 20 florins	Escriure	Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
19 desembre 1418	Joan de Bellmunt / 20 florins	Continuar escrivint	Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
19 desembre 1418	Diego Garcia / 15 florins	(a) Mostrar als diputats Capítols i Privilegis + (b) Donar còpies de Constitucions	(b) La Compilació de Callís i Pere [0]	-	
24 juliol 1419	Joan de Bellmunt / 5 florins	Trobar (a) Capítols de Corts (b) i Constitucions en llatí	(a) Volum en pergamí, en llatí, de Capítol de Corts [0.5] (b) La Compilació de Callís i Pere [0]	-	(a) G-4
29 març 1420	Sant Dionís i Basset /	Arreglar i corregir la	Compilació de Callís i	La Diputació	

Documentació arxivística relativa als treballs de la Compilació

DATA	PAGAMENTS	RAÓ	OBRA RESULTANT	DESTÍ	IDENTIFICACIÓ
	100 florins per cap	Compilació i la traducció	Pere [0]		
20 setembre 1420	Gil de Cases + Pere dez Pou / 20 florins + 8 florins	Escriure	Exemplar en català i en paper de la Compilació [4]	-	?
20 desembre 1420	Joan de Bellmunt / 5 florins	Continuar escrivint dos llibres	Dos volums, llatí i català, de la Compilació; i la il·luminació de l'exemplar llatí [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
7 juliol 1421	Jaume Sala / 6 lliures	Compra de dotze dotzenes de pergamins	La Compilació [0]	La Diputació	
5 desembre 1421	Gil de Cases / 50 florins	Concloure la redacció	Exemplar en català i en paper de la Compilació [4]	-	?
22 desembre 1421	Joan de Bellmunt / 20 florins	Continuar escrivint dos llibres	Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
9 juny 1422	Sant Dionís / 165 florins	(a) Comprovar i completar la traducció al català; traduir al llatí (b) Fer taules per als títols dels capítols i llibres	(a, b) Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3] (b) Taules per als títols dels capítols i llibres [6]	-	(a, b) <CR-10, G-2, G-3> (b) Utilitzades per al <i>Compendium</i> ?
14 agost 1422	Joan de Bellmunt / 40 florins	Continuar escrivint	(a) Volum en pergami, en llatí, de Capítols de Corts [0.5]	-	(a) G-4 (b)

Documentació arxivística relativa als treballs de la Compilació

DATA	PAGAMENTS	RAÓ	OBRA RESULTANT	DESTÍ	IDENTIFICACIÓ
			(b) Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]		<CR-10, G-2, G-3>
14 març 1424	Martí Misna / 168 sous	Escriure, il·luminar i rubricar	Exemplar en paper [potser de la Compilació], en llatí, de totes les Constitucions [5]	Bartomeu Ripoll, procurador del General	?
24 maig 1424	Jaume Seguer / 7 lliures, 11 sous + 4 sous i 6 diners	Compra de dotze dotzenes de pergamins + compra de dos troços de girasol per caplletres i rúbriques	La Compilació (probablement els dos volums, llatí i català, de la Compilació escrits per Bellmunt) [2, 3]	-	<CR-10, G-2, G-3>
27 juliol 1425	Joan de Bellmunt / 20 florins	Escriure	(a) Volum en pergami, en llatí, de Capítols de Corts [0.5] (b) Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	-	(a) G-4 (b) <CR-10, G-2, G-3>
10 agost 1425	Diego Garcia / 35 florins	(a) Corregir els volums (b) Recerca de Capítols de la proferta de Pere III	(a) Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3] (b) Volum en pergami, en llatí, de Capítols de Corts [0.5]	(a) Originals a l'Arxiu reial i Còpies a la Casa de la Diputació	(a) <CR-10, G-2, G-3> (b) G-4
4 desembre 1426	Joan de Bellmunt	Haver escrit + raure	Dos volums, llatí i	-	<CR-10, G-2, G-3>

Documentació arxivística relativa als treballs de la Compilació

DATA	PAGAMENTS	RAÓ	OBRA RESULTANT	DESTÍ	IDENTIFICACIÓ
	/ 30 florins	pergamins per a ser utilitzats	català, de la Compilació [2, 3]		
10 juny 1427	Diego Garcia / 25 florins	(a) Corregir els volums (b) Ajudar a trobar Capítols de Corts de Pere III	(a) Dos volums, llatí i català, de la Compilació [2, 3]	La Diputació	<CR-10, G-2, G-3>
30 juliol 1428	Joan Desplà / 11 lliures	Lligar i enquadernar	Dos volums, en català [caldrà entendre un en català i l'altre en llatí], de la Compilació [2, 3]	Un a l'Arxiu reial i l'altre a la Casa de la Diputació	<CR-10, G-2, G-3>

2.4. Hipòtesis de treball

L'anàlisi de la documentació aplegada (fins a 1428) permet afirmar que la Diputació es trobà enfront de dos disposicions legals respecte de la futura Compilació que només aparentment podien ser complementàries, però que al final del procés acabaren contradint-se: la Constitució «Per tal que les leys» (1413/XVII), que ordenava confegir dos originals per a l'Arxiu reial i dues còpies per a la Diputació; i el Capítol XIV de la Carta del poder dels diputats que ordenava dos volums, un llatí i l'altre català, per al seu propi arxiu.

En aquest marc legal, i desplegant més aviat el Capítol XIV que no pas la Constitució, la Diputació s'ocupà només de dos volums en pergami, un llatí i l'altre català, que féu escriure a Bellmunt. A més, obeint el dit Capítol XIV, encarregà de bell antuvi al mateix escrivà un tercer volum, supletori, que no contenia la Compilació, sinó normativa favorable al General i que correspondria al G-4, sobre el destí del qual, la Casa de la Diputació, no hi hagué cap dubte. Es podria denominar “recopilació” a totes aquestes tasques de la Diputació, que havien de desembocar en la producció de dos volums de la Compilació i aquest darrer, el G-4.

Durant el període que durà bona part de la feina (entre 1417 i 1427) almenys quatre albarans de la Generalitat registren que la Diputació pensava a destinar els dits dos volums al seu arxiu, emparant-se en el dit Capítol XIV. No obstant això, quan ja s'enllestia la confecció dels dos manuscrits, i precisament quan l'arxiver reial, Diego Garcia, procedia a una darrera correcció de la Compilació, la Diputació torna a repetir en dos albarans la lletra de la Constitució de 1413, és a dir, afirmava que un exemplar de la Compilació, l'original, aniria a raure a l'Arxiu reial i la seva còpia, a la Casa de la Diputació. Havent produït únicament dos volums, i no quatre com estava previst, i estant en rigor incompleta la Compilació, no seria massa arriscat pensar que s'entengué com a original el volum llatí, mentre que la seva traducció catalana fou entesa com a còpia. Per tant, la Diputació deixà provisòriament l'exemplar llatí per a l'Arxiu reial (CR-10) i es reservà per al propi arxiu el català (G-3).

De tota manera, algunes troballes que he pogut realitzar indiquen que els dos exemplars, G-3 i CR-10, van mantenir-se a l'Arxiu Reial durant els períodes que exerciren el càrrec d'arxiver reial Diego Garcia, el seu fill Jaume Garcia i, en els seus primers anys, Pere Miquel Carbonell, es a dir, fins a 1479⁴²³.

Al f. Dr del volum CR-10 hi ha una nota de Carbonell relativa al procés contra els assassins de l'abat de Sant Cugat, Andreu de Biure:

⁴²³ ÁLVAREZ GÓMEZ (2013²).

«Si uis legere processum factum in Curia Perpiniani per Regem Iacobum super morte abbatis Sancti Cucufatis accipe alium uolumen Vsaticorum et Constitutionum uernacula lingua in membranis scriptum hac in arca reconditum scilicet folio LXXXVI»⁴²⁴.

En efecte, al f. 86 del G-3 es troba el mencionat procés. Això significa que en temps de Carbonell, el G-3, definit per l'arxiver com "alium uolumen Vsaticorum et Constitutionum uernacula lingua in membranis scriptum", es trobava a la mateixa caixa que el volum que Carbonell anota (el CR-10). L'arxiu reial tenia en una primera cambra dues caixes de considerables dimensions, la primera de les quals, segons memorial confegit per Carbonell a la seva entrada a l'ofici d'arxiver (1479)⁴²⁵, és la mencionada a la nota i que llavors contenia el CR-10 i el G-3⁴²⁶. Cal consignar, però, que en un inventari de Jaume Garcia (de data indeterminada) on figuren les dues caixes no apareix ni el G-3 ni tan sols el CR-10⁴²⁷. No hi ha dubtes, però, que el CR-10 fou utilitzat també pels Garcia⁴²⁸.

Tot examinant més detingudament el G-3, sembla que no només té notes de Carbonell, sinó també dels arxivers anteriors, la lletra dels quals és possible distingir gràcies als seus memorials⁴²⁹. A partir d'aquestes dades, si són correctes, és probable suposar que el manuscrit G-3 no fou lliurat a la Diputació de manera immediata, sinó que passà uns anys a l'Arxiu Reial. Amb posterioritat, potser en època de Carbonell o més tard encara, sí degué ésser reintegrat a l'arxiu de la Diputació, i per aquesta raó en té la cota corresponent. A l'inventari de Bernat Macip (1584-1590), molt precís, i on figurava el CR-10, el G-3 ja no s'hi trobava⁴³⁰.

Res no és clar, però, quant al manuscrit G-2, que no sembla que es pugui rastrejar als memorials de l'Arxiu Reial examinats fins ara. La qüestió resta, doncs, oberta.

⁴²⁴ CR-10, f. Dr. Ja Font i Rius assenyala que Carbonell hi escrigué nombroses notes. De fet la mà de l'arxiver, inconfusible, és molt evident.

⁴²⁵ MARTÍNEZ FERRANDO (1957: 125-131).

⁴²⁶ ACA, Memorial 52, f. 2 (2): «Primo un libre de pergamins (ab cubertes vermelles hon són^{sup.lin.}) les Constitucions de Cathalunya (en lati^{sup.lin.}) ab [*il-legible*] e en lo principi té títol de letra vermella [*il-legible*] De fide Catholica et priuilegiis Sancti Babtismatis» (en referència al CR-10); «Item unes altres Constitucions de Cathalunya scrites en pergamins de vitel-la... [?] ab cubertes de posts [*il-legible*] e cubertes de cuyro vermell e és semblant al dessús dit» (en referència al G-3). Per a notícia de tots aquests Memorials, *vid.* RIERA I SANS (1999).

⁴²⁷ ACA, Memorial 22, ff. 96-102.

⁴²⁸ ACA, Memorial 8, ff. 119, 120, 123-125. ACA, Memorial 32, f. 46v.

⁴²⁹ ÁLVAREZ GÓMEZ (2013²). Per una panoràmica dels Memorials, *vid.* RIERA I SANS (1999).

⁴³⁰ ACA, Memorial 70/3, f. 16r. A la descripció de Macip es diu: «un libre ab les cubertes de posts guarnidas de cuyro vermel ab unes planxes de lautó als cantons». *Vid.* la descripció succinta a HURTEBISE (1920: 28-30).

PART TERCERA:
L'ESTRUCTURA DEL *COMPENDIUM*

1. La creació del *Compendium* i la disposició de la Compilació segons el Codi de Justinià

Narcís de Sant Dionís, en el moment d'escriure el *Compendium*, devia conservar bona part del material utilitzat per a la tasca com a compilador (quadres d'Usatges i Constitucions, còpies de lleis, etc.). Hi ha autors que creuen que probablement Sant Dionís fou l'autor de l'ordenació sistemàtica d'acord amb els llibres i les rúbriques del Codi de Justinià, segons la qual fou estructurada la Compilació⁴³¹. Segons aquesta interpretació tradicional, Sant Dionís hauria estat llavors el veritable cervell organitzador de la Compilació.

Dos documents podrien avalar aquesta hipòtesi. Un és l'albarà de pagament a Sant Dionís, ja citat, de 9 de juny de 1422⁴³², que menciona «diverses taules per ço que en la dita ordinació sots certs títols los dits volums poguessen ésser scríts e posats». Per la labor de completar i perfilar l'obra de Pere i Callís i per confeccionar aquestes taules, Sant Dionís percebé 165 florins, que amb els 100 florins que havia rebut el mateix dia que Basset també cobrà igual quantitat, arriben a 265, no gaire lluny de la suma total (350) que es retribuí per cap als dos primers compiladors.

De tota manera, cal tenir presents aquestes xifres i suposar que la Diputació recompensava proporcionadament cadascun dels serveis. Els que més perceberen (700 florins), Callís i Pere, per força degueren portar el major pes de la Compilació. En tot cas, aquella suma (165 florins), que no es retribuí a Basset, indica, tal com també insisteix l'albarà, que Sant Dionís s'esforçà especialment en perfilar l'ordenació de les lleis; però no fonamenta la creença que la seva labor fos la principal. Cal dir que el dit albarà només es refereix a la confecció de certes taules, que ajudarien a completar la tasca general, en una fase ja definitiva.

L'altre document és l'afirmació del propi Sant Dionís, al final del pròleg del *Compendium*: «In huius enim Compendii diuisione et rubricarum collocacione sequutus sum ordinem Codicis Iustiniani ut sit magis familiaris iuristis»; amb expressió equivalent a la versió catalana.

La doctrina tradicional observa amb desconfiança –i sembla que molt raonablement– aquesta darrera asseveració de Sant Dionís, ja que nombrosos albarans indiquen que la tasca d'ordenació fou també duta a terme per Callís i Pere⁴³³. Per tal d'entendre aquesta afirmació de Sant Dionís i treure trascendència al dit albarà, cal una lectura acurada del dit pròleg.

Sant Dionís comença indicant que el desordre a què havia arribat el corpus jurídic català féu necessària una Constitució que disposés la traducció i l'ordenació de les lleis del Principat:

⁴³¹ BUENO (2001: 207-209), IGLESIA (2003: 41), PÉREZ MARTÍN (1998). *Vid. supra*.

⁴³² ACA, Generalitat, Canteles i albarans, N-508, f. 216. Fou publicat per D'ABADAL-RUBIÓ (1910: ap. X).

⁴³³ D'ABADAL-RUBIÓ (1910) i FONT I RIUS (1990: 117).

«debere de latino in romancio siue lingua Cathalana uulgari reduci, et de inde tam ille de latino quam de romancio sub congruis titulis collocari» (en català: «que fossen arromançades [...] e que per degut orde fossen sots còngruus títols col·locades»). Evidentment es tracta de la Constitució «Per tal que les leys», i l'ordenació justiniana ja queda al·ludida en els darrers quatre mots citats⁴³⁴. No obstant això, segons Sant Dionís, aquesta Constitució i l'ordenació que s'hi prescrivia desembocaren en una dificultat al voltant de l'estructura de la Compilació que en naixeria. La nova Compilació requeria la recerca d'innumerables volums antics que posteriorment serien destruïts: «unde oporteret infinitos libros antiquos destrui»⁴³⁵. El nou sistema d'ordenació legal també podia implicar una contínua confecció de la Compilació, és a dir, que en acabar-se unes noves Corts caldria refer completament la Compilació per incloure-hi les noves Constitucions aprovades, ja que no s'introduïrien al final sinó en els corresponents llibres⁴³⁶. A més, si la llei disposava que tot advocat hagués de posseir un exemplar, calia en conseqüència dependre grans diners en l'elaboració de nous volums: «oporteret [...] alios non sine magnis dispendiis, laboribus et expensis de nouo fieri»⁴³⁷.

És cert que enmig d'aquesta dificultat Sant Dionís aporta la seva «doctrina molt breu» o l'«alia uia» (en ambdós pròlegs, català i llatí, respectivament), materialitzada en una obra que contingués summàriament la Compilació o el corpus jurídic català, ja fos com a text alternatiu o com a auxiliar de la mateixa, és a dir, el *Compendium*. No crec, però, que sigui possible exagerar l'aportació de Sant Dionís, per bé que ell mateix se servís de l'ambigüitat de les darreres paraules del pròleg, quan afirma que ha ordenat el seu opuscle segons el Codi de Justinià per tal de fer-lo més entenedor als juristes. Al meu parer, només reconeix el valor que l'ordre del corpus del *ius comune* tenia per a bona part dels estats del Mediterrani occidental; en cap moment no s'arroga pas la iniciativa de la seva aplicació a les lleis catalanes.

2. Cronologia relativa del *Compendi* llatí i del català

La comparació del cos de les tres versions del *Compendium* llatí i del *Compendi* català continguda al ms. A –que sembla la versió catalana més completa⁴³⁸ permet advertir que ambdues versions –llatina i catalana– no són exactes reproduccions una de l'altra. Si bé en el número de llibres i en la disposició de rúbriques les diferències són més aviat escasses, l'ordenació dels paràgrafs a l'interior de les rúbriques mostra nombrosos canvis d'ordre (*vid.*

⁴³⁴ Repetits, en formes equivalents, des de la Constitució i durant el procés d'elaboració, tal com reflecteixen els albarans.

⁴³⁵ En català: «que per la dita forma se haurien a destruir quasi infinits llibres segons les antigues compilacions ja escrits».

⁴³⁶ BUENO (2001: 214-215).

⁴³⁷ En català: «e altres no sens grans treballs e despeses haver de nou a fer e scriure».

⁴³⁸ El ms. A és l'exemplar menys defectiu dels *Compendis* catalans que es conserven.

Apèndix II, taula III). De vegades, es donen mostres clares de reescriptura i modificació de la redacció. Sovint el *Compendi* català simplifica i prescindeix d'alguns paràgrafs que llegim a la versió llatina. Aquestes característiques traeixen la reelaboració d'una versió (la catalana) respecte de l'altra (la llatina), potser amb un cert marge de temps, fins al punt de poder parlar d'una nova recensió (en el cas de la versió catalana).

En qualsevol cas, s'albira una dificultat major quan es fa necessari establir l'anterioritat d'una de les dues versions. Malgrat que no es pot arribar a conclusions definitives al respecte fins que no es faci una edició crítica de la versió catalana, és possible trobar raonaments per a defensar l'anterioritat del *Compendi* llatí, tant d'ordre extern (numerats) com intern (identificats per lletres).

Tal com especifica al pròleg, Sant Dionís escriu la seva obra per a juristes (1), els quals utilitzaven amb regularitat el llatí, llengua en què era escrita no només la major part de la legislació del Principat, sinó també la glossa ordinària i les obres dels juriconsults. (2) No es pot oblidar que la innovació que introdueix la Constitució «Per tal que les leys» és en benefici del poble i de les parts en litigi, no dels advocats, als quals es comminava l'ús del català mitjançant la darrera clàusula de la dita Constitució. És molt improbable que un opuscle com el de Sant Dionís s'escrivís primer en català, per després realitzar-ne una traducció llatina.

Una anàlisi, fins i tot superficial, sobre el contingut de les dues versions pot abonar aquesta hipòtesi. Ambdues redaccions tenen, en general, (a) una dependència comuna major que la possible supeditació per separat a la sintaxi i als períodes de la Compilació. Això significa que la traducció d'una a l'altra s'ha hagut de produir transversalment, entre elles. Aquest raonament dificulta la hipòtesi segons la qual Sant Dionís hauria traduït del català al llatí: caldria imaginar que produí la versió llatina d'una manera extremadament complicada, quan ja tenia a l'abast una extensa legislació en llatí. Per una altra banda, (b) en Constitucions o parts d'elles que els dos *Compendis* reproduïxen gairebé literalment, el *Compendi* català s'estima més emprar vocabulari i construccions propis per a traduir el text llatí –o calcats del *Compendium*– que no pas recórrer a les expressions de la versió catalana de la Compilació (G-3). Especialment significatius, en ambdues raons (a, b), són els Capítols de Corts de Martí I (1410), la legislació de Ferran (1412-1413) o la de la reina Maria (1422), que van ser promulgades en català, així com els Capítols de Corts des de les Corts de Montsó de 1363⁴³⁹.

Una altra raó que fonamenta la primacia de la versió llatina és que (c) sembla difícil que els girs i usos del *Compendi* llatí puguin derivar-se de la versió catalana, perquè el català conserva restes de la fraseologia llatina del *Compendi* llatí i no a l'inrevés. En darrer lloc, (d) Sant Dionís anà a cercar sovint la redacció original de la Constitució i no pas la redacció adoptada per la Compilació, la qual cosa hauria dificultat novament l'itinerari apuntat: des de la

⁴³⁹ FONT I RIUS (1988: XXX).

legislació llatina, fer una versió catalana, de la qual extreure novament una traducció llatina que reproduïa amb certa exactitud la lletra de la legislació original. Aquest darrer aspecte pren major valor si es considera que Sant Dionís, com es veurà, amplia les referències a Constitucions i altres lleis en gran quantitat respecte de la Compilació.

Alguns exemples poden il·lustrar aquestes reflexions.

Dependència directa entre la versió llatina i la catalana del *Compendi* (a)

Elements que avalen la dependència directa entre les dues versions es troben al llarg llibre o apartat final dedicat a la Pau i Treva, en què Sant Dionís redacta un tractat propi al respecte. Al cos dels deu llibres del *Compendi*, és possible enumerar alguns breus exemples, que potser no siguin ni tan sols els més representatius, però que, donada la seva extensió, poden ser més notables: 1,1,2; 1,9,2|3|4; 1,15,2; 1,28,1; 1,18,1 (resum fonamentalment de Pere III, Cervera 1359, V); 2,3,1; 2,6a,1; 2,6b,1; 2,7,1. A la taula següent exemplico aquest procediment: al paràgraf 1,9,2 es reproduïen quatre Constitucions originals que han estat amalgamades en el *Compendi* llatí i en el català. Es veu com la versió llatina i la catalana són interdependents, malgrat que la catalana ha omès la traducció de «carnipriuio».

Pere II 1283/XXIII	Item quod semel in anno eo tempore quo magis nobis uisum fuerit expedire nos et successores nostri celebremus <u>infra Cataloniam generalem Curiam Catalanis</u> in qua <u>cum nostris prelatiis religiosiis baronibus ciuibus et hominibus uillarum tractemus de bono statu et reformatione terre</u> quam celebrare seu facere minime teneamur si alia iusta de causa fuerimus impediti
Jaume II 1301/II	Statuimus et eciam ordinamus super capitulo quod loquitur de generali curia anno quolibet in Catalonia celebranda quod ipsa Curia generalis <u>a carnipriuio</u> quadragesime proxime uenienti ad tres annos continue subsequentes et ex tunc semper <u>in triennio in triennium</u> in Cathalonia toto tempore celebretur
Jaume II 1300 ^a /IV	<u>Et si nos uolebamus mutare locum quod possimus facere</u>
Maria 1422/IV	Statuim més e ordenam que de ací avant Cort o Parlament no púgan ésser convocades ne celebrades en Cathalunya <u>en loc menor de dos-cents fochs</u>
<i>Compendi</i> llatí	Dominus Rex <u>cum suis prelatiis, religiosiis, baronibus, militibus, ciuibus et hominibus uillarum</u> [1283/XXIII] debet <u>de triennio in triennium in carnipriuio</u> [1301/II] tenere <u>Curiam Cathalanis infra Cathalonie Principatum</u> [1283/XXIII], <u>in loco quo uoluerit</u> [1300 ^a /IV], <u>non tamen minori ducentorum fochorum</u> [1422/IV], <u>tractando de bono statu et reformatione patrie</u> [1283/XXIII]

<i>Compendi</i> català	Lo senyor Rey <u>ab sos prelats, religiosos, barons, cavallers, ciutadans e hòmens de vil·les</u> deu <u>de tres en tres anys</u> tenir Cort als Cathalans dins lo Principat de Catalunya, <u>en aquell loch que·s vulla, pusque no sia menor de dos-cents fochs, per tractar del bon estament e reformació de la terra</u>

Aquest mateix procediment es detecta en Constitucions de Ferran I: 1,15,6; 1,23,2; 2,8,1; 4,2,16. Al paràgraf 4,2,16 els resums de la versió llatina i de la catalana tenen una redacció paral·lela, i alternativa a la de la Compilació, tant llatina com catalana. A més, l'ús d'una paraula per part del *Compendi* català manifesta una selecció lèxica aliena a la de la Compilació catalana (G-3, f. 53v), que recull la lletra de la promulgació oficial, duta a terme en català: «ab aquesta Constitució prohibim que la meytat de la quantitat que és dada per salari als reladors o jutges». La Compilació llatina, en la seva traducció, resa (CR-10, f. 52r): «hac perpetua Constitucione prohibemus quod medietatem quantitatis que datur pro salario relatoribus uel iudici[bu]s». El resum del *Compendium* és: «Notarii seu scriptores quicumque prohibentur recipere uel a partibus exigere medietatem quantitatis que datur pro salario iudicibus et relatoribus». El *Compendi* català presenta: «Als scrivants o notaris qual[s]sevulle és prohibit pendre o exigir de les parts la meytat de la quantitat que és donada als jutges o reladors per lur salari». L'elecció de la variant «donada» per part de la versió catalana és un indicati que la redacció depèn de la versió llatina, posat que la promulgació original havia escollit l'expressió «dada».

Al paràgraf 3,12,3 (Ferran I a Barcelona, 1413, III) hi ha una mínima ampliació del *Compendi* català (respecte del llatí), que es pot explicar o per un defecte en la transmissió del *Compendi* llatí o perquè, a l'hora de redactar el paràgraf del *Compendi* català, s'ha recorregut puntualment a la Compilació catalana (o altra font constitucional): «dins cases, habitacions, ortos, vergers ho lochs seperats»; en el *Compendi* llatí se simplifica: «intra domum aut loca separata», mentre la lletra catalana de la Constitució conté: «dintre cases o habitacions ortos vergers o altres lochs separats» (G3, f. 48v), que a la Compilació llatina (CR-10, f. 46v) es tradueix: «intra domos uel habitaciones ortos uiridaria uel alia separata».

El *Compendi* català tradueix Constitucions prescindint de la Compilació catalana (b)

El paràgraf 1,1,6, que reproduïx gairebé exacta una Constitució de Jaume II (1311/I)⁴⁴⁰, conté el terme «sinagogis» en plural, com a la Compilació llatina, i no a la catalana, que presenta un singular. El *Compendi* català fa també un plural; a la mateixa frase, el *Compendi* català escull el terme *moros* per substituir *sarraïns*, que és el que presenta la Compilació

⁴⁴⁰ CARAVYC I: 217.

catalana, d'acord amb la Compilació llatina (*sarracenos*, que també utilitza el *Compendi* llatí): sembla una mostra d'elecció del tot original del *Compendi* català, aliè tant a la Compilació catalana com a les versions llatines de la Compilació i del *Compendi*.

Al paràgraf 1,2,2, en què es resumeix una Constitució de Jaume I (1235, parlament eclesiàstic, I), el *Compendi* català no tradueix «lícit», com la Compilació catalana, sinó de mode original «legut».

En la Compilació llatina la Constitució de Jaume II (1311, II) ha estat col·locada a la rúbrica *De iniuriis* del llibre nou mentre Sant Dionís la situa al paràgraf 1,1,3. Es refereix a la prohibició de retraure als conversos llur condició i insultar-los, amb mots, especifica Sant Dionís, com «retallats», paraula que apareix tant a la versió catalana⁴⁴¹ com a la llatina del *Compendi*. Aquestes lectures no corresponen amb la lletra de la Constitució tal com es recull als textos consultats: «*renegat* vel *tornadís*» (Compilació llatina), «renegats o tressallits» (Compilació catalana)⁴⁴².

El començament de la Constitució de Jaume I (1235, parlament eclesiàstic de Tarragona, XVIII) mostra una dependència del *Compendi* llatí (paràgraf 1,3,2) respecte de la Compilació llatina, i també del *Compendi* català respecte del *Compendi* llatí. Al CR-10 es llegeix: «Item statuimus quod quilibet possit dare, dimittere et alienare». La Compilació catalana tradueix: «Item statuim que cascun puxa lezar, donar e alienar». La versió del *Compendium* és: «Quilibet potest dare, legare et alienare», en què l'ordre dels tres verbs remunta a la Compilació llatina. El *Compendi* català reelabora la versió llatina, però no seguint la Compilació catalana, que semblava més còmoda: «Cascun pot donar ho alienar ho en son testament lezar».

Al resum de la Constitució de Jaume II 1292/IV, el *Compendi* català (paràgraf 1,5,2) ha preferit l'adjectiu «querelants», un calc directe del *Compendi* llatí: «querelantibus», abans que no pas la forma «clamants» de la Compilació catalana. L'original llatí de la Compilació utilitza el mot «conquerentibus».

Al paràgraf 1,16,3, a partir del text llatí de la Compilació: «quod uos domine Rex teneamini unum [*jurista en substitució del Cancellar o Vicecancellar absent...*] et illi [...] comittere regimen Audiencie [...] tam in signando quam in aliis actis per illum exercendis simul cum altero de dictis Cancellario uel Vicecancellario qui presens erit et non impeditus», el

⁴⁴¹ El ms. 58 de l'Arxiu episcopal de Vic, f. 5r presenta el mateix mot que el ms. A. Aquest mot, *retallat* (ni tampoc *recelat* o formes similars) no figura pas amb aquesta acepció al DCVB, però FARAUDO sí recull *retallat* i *retellat*: «sobrenom despectiu aplicat als moros e jueus conversos» (a partir del *Cançoner de Saragossa* de Pere de Torroella i de textos de Vicenç Ferrer). ACA, còdex de Ripoll 102, però, recull «recelats» (f. 3r), que podria ser una derivació de *retellat*, produïda per la incomprensió del copista.

⁴⁴² Al CR-10, apareix al f. 85v, a la rúbrica *De iniuriis*, De fet, al CR-10, f. 2v, ha estat afegida al marge inferior per l'arxiver Pere Miquel Carbonell (amb els mots *renegat* i *tornadís*). Al G-3, com al CR-10, figura a la dita rúbrica *De injúries* (f. 90r), com reproduïx l'incunable de 1495 (CC: [400]). CARAVYC I: 218 també recull *renegats* i *tornadissos*. Aquest exemple també serveix per a donar suport al raonament (d).

Compendi llatí ha modificat el començament, però ha conservat la resta literalment: «ex quibus Rex debet unum eligere et illi [...] comittere regimen [etc.]». La Compilació catalana presenta: «que vós Senyor siats tengut elegir un [...] e a aquell [...] comanar lo regiment de la dita Audiència [...] tan bé en signar com en altres actes per ell exercidors ensemps ab aquell dels dits Canceller e Vicicanceller qui present serà e no enpatxat». El *Compendi* català ha traduït (subratllat les parts significatives): «dels quals lo Rey deu elegir [un], e [a] aquell [...] deu cometre lo regiment de la dita Audiència [...], axí en signar com en altres actes per aquell exercir ensemps ab l'atre dels dits Canceller o Vicicanceller qui present e no enpetxat serà». És a dir, el *Compendi* català ha preferit traduccions pròpies abans que adoptar la lletra de la Compilació, fins i tot si incorria en una incorrecció o anacolut com en el cas d'«exercir». «Atre» és un calc del llatí i no recull clarament el valor discriminatiu de l'original: és a dir, un dels dos, d'entre el Canceller o el Vicecanceller, aquell que es trobi absent⁴⁴³. Així mateix, en les dues darreres paraules (“enpetxat serà”), s'estima més traduir en ordre llatí, col·locant el verb al final, que segons la construcció més genuïnament catalana, adoptada pel G-3. En aquest passatge, el *Compendi* llatí no pot derivar-se de cap manera del català, de la mateixa manera que el *Compendi* català no pot provenir de la Compilació catalana, sinó plausiblement del *Compendi* llatí.

Un altre exemple notable és el que ofereixen els Usatges, com es pot veure a 10,4,4, que recull el *Princeps namque*.

La fraseologia del *Compendi* català depèn de la del *Compendi* llatí (c)

Al paràgraf 1,1,3, el *Compendi* llatí conclou el resum de la Constitució de Jaume II (1311/II) amb un gir que sembla genuí (no es troba a la mateixa Constitució), del qual s'ha derivat el *Compendi* català. El text llatí diu: «sub pena pecuniaria arbitrio iudicis infligenda» i s'ha traduït al català, refent la frase: «sots pena peccuniària per lo jutge arbitradora»; evidentment l'adjectiu català amb sufix *-dor*, que adopta valor de futur passiu, és un intent de reproduir el matís del gerundiu de la versió llatina, malgrat que s'ha derivat de diferents verbs (potser per influència de l'adjacent «arbitrio»).

Un altre exemple evident, que dona fe no només de la raó (c) sinó de la (a), és a dir, que les dues versions del *Compendi* tenen major dependència entre si que respecte de la Compilació respectiva, es pot consultar al paràgraf 1,10,8. Al *Compendi* llatí es llegeix: «cum consilio Curie

⁴⁴³ CR-10, f. 20r. Es tracta del Capítol de Corts III de les Corts de Barcelona de Martí I del 1410. Es troba al G-3 al f. 23r. El cas d'«exercir» és, però, molt dubtós: no és tan difícil que un copista el creï a partir d'«exercidors».

generalis tunc primo celebrande»⁴⁴⁴; i al català, mimèticament: «amb consell de la Cort general primerament celebradora». Altres exemples d'aquest tipus es troben als paràgrafs 1,8,11 (a la rúbrica corresponent a la Compilació, aquesta Constitució presenta un gir diferent); 1,11,4; 1,16,3⁴⁴⁵. Altres construccions a la versió catalana que semblen subsidiàries del gerundiu o gerundi llatí, tot i que menys il·lustratives, es poden veure als paràgrafs 1,2,3; 1,7b,4; 1,7b,6; 1,9,3; 1,9,4; 1,10,4.

El *Compendi* llatí poua d'una redacció legal alternativa o anterior a la de la mateixa Compilació (d)

Com a mostra per a fonamentar la quarta de les raons (d), que també pot abonar la (b), es troba el paràgraf 1,3,2. Recull gairebé a la lletra una Constitució de Jaume I (1235, parlament eclesiàstic de Tarragona, XVIII) i conclou, en la versió llatina: «consuetudinibus antiquis». La Compilació, però, ha escrit «statutis antiquis» (el CR-10) i «statuts antichs» (el G-3). La solució del *Compendi* llatí ha seguit una redacció alternativa, com es conserva en altres manuscrits. El text català, com el *Compendi* llatí, diu: «antigues costumes»⁴⁴⁶. Altres exemples es troben al paràgraf 2,1,1.

És possible, doncs, suposar, provisòriament o hipotètica, a l'espera d'una edició crítica del text català, que el *Compendi* llatí sigui anterior al *Compendi* català.

El pròleg

L'anàlisi conjunta del pròleg català i llatí, tal com s'exposa en el següent quadre, aporta arguments per a afirmar que la versió catalana conté característiques que es deuen a una fase d'elaboració posterior⁴⁴⁷.

Quoniam Constitutiones generales Cathalonie in earum primordio per <i>multos</i> Reges	1	1	Com les Constitucions generals de Cathalunya en llur primitiva ordinació sien

⁴⁴⁴ La Constitució (Jaume II, segones Corts de Barcelona, 1300, XXXI), que no es troba en aquesta rúbrica a la Compilació (*De legibus seu Constitutionibus*), conté el següent text: «cum consilio Curie generalis tunc prius uenture» (CARAVYC I: 177), amb un participi de futur actiu que pot haver inspirat el gerundiu del *Compendi* llatí, però no l'adjectiu del català, que segueix el *Compendi* llatí.

⁴⁴⁵ Exemple, però, estrany, en què sembla haver un error de còpia que dona *exercir* en lloc d'*exercidors* (com a G-3, f. 23r)

⁴⁴⁶ A CARAVYC I: 126, es llegeix «consuetudinibus». Els exemples de la Compilació són a CR-10, f. 1rv (sembla que, abans d'escriure's «statutis», ha estat esborrada una paraula de la llargària de «consuetudinibus») i a G-3, f. 1v.

⁴⁴⁷ El subratllat indica text suplementari que no es troba a l'altra versió; la cursiva, una redacció lleument diferent, però bàsicament amb el mateix contingut. El signe -- assenyala que no hi ha apartat corresponent a l'altra versió. La lletra a indica l'únic fragment absolutament nou que el *Compendi* català afegeix respecte del llatí.

Aragonum et Principes Cathalonie <i>successiuus</i> temporibus <u>in diuersis generalibus Curii</u> absque titulorum consequentia et ordine fuerunt <u>prolixè descripte</u> ,			estades en <i>diversos</i> temps e per <i>diversos</i> Reys de Aragó, Prínceps de Cathalunya, sens horde e sens consequència de títols <u>fetes e promulgades</u> ,
qua de re aliquociens eciam magni iuriste non habent in promptu talem earum noticiam qualem pro dirimendis cito controuersiis oporteret;	2	--	
ob quod Rex Ferdinandus, <u>memorie recolende</u> , in ciuitate Barchinone <u>celebrando Cathalanis Curiam generalem</u> , statuit Constituciones prescriptas <u>ac Vsaticos et Capitula Curiarum</u> aliaque iura huius <i>patrie</i> , eo ut essent omnibus tam clericis quam mere laycis magis nota, <i>debere de latino in romancio siue lingua Cathalana uulgari reduci, et deinde tam ille de latino quam de romancio</i> sub congruis titulis collocari;	3	3	e per ço lo senyor Rey en Fferrando en la Cort de Berchinona haze ordonat que les dites Constituciones e altres drets de la <i>terra fossen arromançades</i> de guissa que per tots letrats e no letrats sien mils enteses <u>e que per degut orde fossen</u> sots còngruus títols col·locades:
		8	<i>concliderant</i> yo, Narcís de Sent Dionís , <i>doctor en leys</i> , canonge de Barchinona,
<i>unde</i> oporteret infinitos libros antiquos destrui et alios non sine magnis <i>dispendiis</i> , laboribus et expensis de nouo fieri,	4	4	<i>que per la dita forma</i> se haurien a destruir quasi infinitis libres <u>segons les antigues compilacions ja scrits</u> e altres no sens grans <u>treballs e</u> despeses haver de nou a fer <u>e scriure</u> ,
eo quod quilibet aduocatus antequam officio patrocinandu utatur <i>librum dictorum iurium huius patrie</i> teneatur penes se habere, cum secundum <i>iura predicta</i> debeant omnes cause in Cathalonia terminari,	5	5	car cascun advocat abans que hus de l'offici de advocat en Cathalunya és tengut de haver <i>les dites Constituciones, e altres drets de la terra</i> , com segons aquells e aquelles se hajan a <u>decisir e</u> determenar totes qüestions <u>e pleyts</u> en Cathalunya;
que quidem destructio et inmutatio tot librorum in maximum dispendium Rei Publice redundaret,	6	--	
<i>ideo perquirenda uisa fuit alia uia per quam absque mutacione uoluminum antiquorum predicti domini Regis uoluntas compleatur.</i>	7	7	<i>per ço, he encercada e ab lo diuinal adjutori trobada doctrina molt breu</i>
<i>Hinc</i> ego Narcissus de Sancto Dionisio , canonicus Barchinone, <i>minimus inter legum ceteros professores</i> ,	8		
ad meam multorumque et dicte Rei Publice utilitatem presens opusculum compilauit, arctum quidem corpore, uiribus tamen amplum,	9	--	
quod decreui « compendium » nominari, eo quod sub breui compendio continet in se summatim effectum omnium Constitucionum	10		
in et cum quo absque aliquali innouacione antiquorum uoluminum dictarum Constitucionum quilibet facillime poterit inuenire quitquit <u>uoluerit</u> in dictis Constitucionibus <u>reperire</u> .	11	11	ab la qual, sens res innovar en les antigues <i>compilacions</i> de les dites ^{3/} Constituciones, cascun porà sens alcuna difficultat trobar <u>en promptu</u> tot quant en les dites Constituciones <u>és determenat e comprès</u> .
Et, quod <u>dudum</u> antiqui iuriste cum magno labore <u>et maxima difficultate</u> ac longiori tempore uix poterant reperire, possint <i>nunc eciam noui tirones</i>	12	12	E ço que los antichs juristes, <u>jatsie ben pràtics</u> , ab gran affany e ab dilació de lonch temps apenes podien trobar <u>cascun, per novell juriste que sia, e encara tot altre, ab aquest present tractat</u>
		10	-lo qual per ço car en breus paraules contén

			en summa lo effecte de les dites Constitucions vull ésser appellat compendi-
prout uoluerint ad libitum illico inuenire.	13	13	<i>soptament</i> hi puxe trobar tot quant vulle.
		15	En lo qual compendi, per ço que l'haje pus familiar cascun juriste, he volgut seguir l'orde dels títols del Codi e de la divisió dels libres.
Diuiditur autem presens <i>Compendium</i> in decem partes et partes in rubricas <i>sub quibus diuersa capitula situantur</i> et in fine cuiuslibet <i>capituli</i> describitur nomen Regis qui constituit ea que <u>sumatim</u> in illo capitulo continentur et Curie in qua ipsa Constitucio fuit facta et <i>numerus</i> sub quo est in ipsa Curia situata; ut qui non contentabitur de effectu possit cum adiutorio huius Compendii in uolumine compilacionis Constitutionum ipsarum confestim reperire et uidere ad saturitatem quod optat.	14	14	És donchs divisit lo present <i>tractat</i> en deu parts e cascuna part en rúbriques e <i>les rúbriques en pàrrafos</i> . E a la fi de cascun <i>pàrraf</i> serà scrit lo nom del Rey qui a statuit ço que en lo dit pàrraf és contengut, e en qual Cort e <i>a quants capítols</i> de la dita Cort fou feta la dita Constitució en aquell pàrraf contenguda, de guisa que qui no serà content haver lo effecte puxe <i>recórrer al dit capítol hon la dita Constitució estesament és posada.</i>
In huius enim Compendii diuisione et rubricarum collocacione sequutus sum ordinem Codicis <u>Iustiniani</u> ut sit magis familiaris iuristis.	15		
Non tamen omnes rubrice Codicis in hoc opusculo continentur, sed ille dumtaxat <i>sub quibus potest</i> aliqua Constitucio <i>debite collocari</i> .	16	16	Emperò en aquest tractat no són posades totes les rúbriques del Codi sinó solament aquelles <i>de la matèria de les quals se troba</i> ^{4/} ésser feta alguna Constitució.
Sic quod in et sub qualibet rubrica reperiri confestim ualeat in effectu quidquid in Constitutionibus de materia illius rubrice habeatur nil de sustancialibus omittendo, elegi quam potius in aliquibus que non possunt comode sub uerborum paucitate includi longius existere quam de omissione notari.	17	--	
Et, ut <i>effectus dictarum Constitutionum in suma taliter</i> sub <i>hoc breui Compendio perstringatur quod nil de aliis iuribus patrie omittatur</i> , sub qualibet rubrica <i>comemorantur</i> omnes Vsatici quoquo modo ad materiam illius rubrice facientes, quos, <i>ut quisque facilius ualeat inuenire eorum capita atque quotam</i> , in fine huius Compendii per <u>ordinem</u> alphabeti subiunxi.	18	18	E, per ço que ab <i>lo dit present tractat se puxe haver notícia de tots los drets de la terra no solament de les dites Constitucions mas encara dels Capítols de Cort e dels Usatges de Barchinona</i> , he volgut designar en cascuna rúbrica tots los dits Usatges qui fassen a la matèria de aquella rúbrica en alguna manera, <u>posant solament lo començament dels dits Usatges e lo nombre de cascun d'ells</u> . E a la fi de aquest tractat he posats los començaments de tots los Usatges per alfabet <i>a:ffin que pus prestament se demostren</i> ,
	--	a	com los dits Usatges, per la forma que són stats posats, no-s puxen axí fàcilment sumar com les dites Constitucions són sumades. E deu haver cascun ben per mans l'orde de les rúbriques o títols, per ço que sàpie si la rúbrica en què vol trobar alguna Constitució és situada en la primera part, o en la segona, e axí de les altres.
Sequntur ergo rubrice tocius huius Compendii et primo rubrica prime partis.	19	--	

Tret del apartat *a* (a l'anterior quadre) de la versió catalana, el pròleg llatí presenta una redacció més àmplia i completa, especialment visible en els apartats 2, 6, 9, 17 i 19. Les parts absents al pròleg català semblen haver estat eliminades en reescriure's, al mateix temps que s'incorporen algunes frases aclaratòries (apartat *a*). Hi ha una recol·locació de l'apartat 8, que potser queda massa desplaçat del començament, després d'un llarg període, i es postposa també l'apartat 10. Hi ha hagut una reestructuració del pròleg per a alleugerir-lo i fer-lo més efectiu, eliminant l'apartat 6, 9, 17, més aviat superflus.

Quant al contingut del pròleg, és possible establir un *terminus post quem* –1422– per a l'elaboració d'ambdues versions: a l'apartat 5, en el qual es recorda l'obligació que els advocats posseïxin les lleis de la terra, sembla que Sant Dionís al·ludeix a la Constitució «Assats és cosa ridícula» de la reina Maria a les Corts Barcelona de 1422⁴⁴⁸. Aquesta Constitució és mencionada dues vegades al *Compendi* llatí i una al català (*vid.* Apèndix II, taula IV).

No cal donar massa importància a l'afegit «memorie recolende» referit a Ferran I, de la versió llatina que no apareix a la versió catalana. Aquesta absència podria suggerir equivocadament una data límit per al text català abans de 1416, any de la mort del monarca.

Hi ha una característica, però, que permet marcar diferències entre ambdues versions. Es tracta de la probable referència en el pròleg llatí (apartat 14) a la Compilació de 1413, iniciada per Callís i Pere en 1416, amb aquestes paraules: «in uolumine compilacionis Constitutionum ipsarum». Aquest *uolumen* podria ser qualsevol dels conservats, preferentment el CR-10. En canvi, el pròleg català (igualment a l'apartat 14), en manifestar la utilitat del *Compendi*, no menciona cap compilació, sinó remet a volums anteriors on es poguessin llegir les Constitucions, com podrien ser els Registres o Processos de Corts de l'Arxiu Reial. Encara que, com es veurà, la dependència del *Compendi* llatí respecte de la Compilació (llatina) és molt relativa (fins i tot per la declaració d'intencions del pròleg), aquesta diferència suggereix que hi podria haver hagut una evolució, des de la concepció del *Compendi* llatí fins a l'acabament de la versió catalana del dit *Compendi*, segons la qual Sant Dionís hauria decidit fer del tot autònom la seva obra respecte de la Compilació.

Aquesta dada podria marcar un *terminus post quem* per al *Compendi* llatí a l'agost de 1425, quan els volums de la Compilació són lliurats a Garcia per a ser corregits, o el juliol de 1428 quan són lligats i enquadrats.

⁴⁴⁸ Maria, Barcelona 1422, XVII (CARAVYC XIII: 406-407). Aquest aspecte ja havia estat notat per BUENO (2001: 209).

3. El propòsit del *Compendium*

Una qüestió també delicada és la finalitat que Sant Dionís atorga al seu opuscle. La possible referència a la Compilació, al pròleg llatí (apartat 14), no treu força als nombrosos passatges que traeixen el manteniment del propòsit bàsic d'aportar un camí divers, una drecera per a evitar els innombrables inconvenients de la Compilació. És més, l'al·lusió a la Compilació resulta un element aïllat i eclipsat per afirmacions vehements d'autonomia respecte del projecte compilatori, com la recollida a l'apartat 7: «ideo perquirenda uisa fuit alia uia per quam absque mutacione uoluminum antiquorum predicti domini Regis uoluntas compleatur»; en català: «per ço he encercada [...] doctrina molt breu». No és completament segura la correspondència entre aquests dos passatges, al text llatí i català, però l'adverbi causal *ideo* (traduït *per ço*) em sembla força determinant. Sant Dionís ha reelaborat la idea matriu de l'opuscle que ve expressada en aquest passatge: al llatí és una necessitat general a la qual, immediatament, segueix l'adverbi *hinc* i el segell d'autoria (apartat 8: «Hinc ego Narcissus de Sancto Dionisio»), mentre que al català és ell qui ha trobat el nou mètode (apartat 8 del quadre).

La conclusió que acompanya aquestes observacions és, al meu entendre, que Sant Dionís concebé en tot moment el *Compendi* com el mètode que ultrapassaria (o evitaria) la Compilació. Ara bé, com es reflecteix encara al pròleg llatí, també volgué donar al seu opuscle una projecció tan àmplia com fos possible tot mostrant certa supeditació a la Compilació. Al pròleg de la versió catalana, ja no considerarà pas necessari continuar referint-s'hi. No obstant això, el *Compendi* podia utilitzar-se segons tres criteris: com a obra completa que aportava informació suficient sobre la legislació del Principat; com a compendi que ajudava els juristes a acudir als volums antics; com a compendi auxiliar de la mateixa Compilació.

Significativament, l'*Apparatus* de Tomàs Mieres també ofereix una via alternativa perquè els juristes accedissin a la legislació catalana, mitjançant l'exposició cronològica i agrupada únicament per col·lacions, dedicades als successius reis d'Aragó i Prínceps de Catalunya. Els mots que Mieres emprà per a justificar-se són ben afirmatius d'una actitud d'independència com a jurispèrit. Denuncien un possible conflicte latent ja a les basseroles del projecte compilador i ajuden a entendre la genuïna voluntat de Sant Dionís (subratllo les expressions similars a les que escrigué aquest darrer): «magis mihi placet iste ordo [*scilicet*, l'emprat per Mieres al seu *Apparatus*], quam ille ordo rubricarum Codicis nouiter inuentus ab alijs, quia hic non truncantur Constitutiones, & ibi oportet infinitos destruere libros, cum maximo dispendio, quod est vitandum»⁴⁴⁹. Mieres sembla al·ludir a l'ordre derivat del Codi de Justinià, el qual implicava la destrucció dels llibres antics. Sant Dionís es referia al mateix

⁴⁴⁹ MIERES (I, 1621: pròleg, paràgrafs 4-5).

estral de vells volums, amb expressions que resulten força properes a les de Tomàs Mieres, ara citades.

Un dels al·ludits per Mieres en l'adjectiu «*aliis*» molt probablement devia ser Sant Dionís, però, com s'ha vist, foren les mateixes Corts que –amb l'expressió “sub congruis titulis”– imposaren l'adaptació dels textos legals a l'estructura del Codi de Justinià.

Mieres, al seu pròleg, després d'anunciar la seva decisió, descarrega tota una bateria d'anticipacions, fonamentades en les autoritats jurídiques i evangèliques, i retrets contra les crítiques: «emulos detractores, & inuidos», «nemo Propheta acceptus in patria habetur», «turbationes, instigante diabolo [...] ex socijs inuidia, & malitia»; les quals precaucions no semblen merament protocolàries, sinó adequades a la mida del seu propòsit: desviar-se de la Compilació de 1413. Per finalitzar el seu pròleg, s'escuda amb l'autoritat del mateix Sant Dionís, que també havia pres una via alternativa a la de la Compilació, encara que Sant Dionís emprà l'ordenació justiniana, que desagrada a Mieres. Malgrat que Mieres no reconeix en l'opuscle de Sant Dionís més que una «*summula*»⁴⁵⁰, això no ha de fer oblidar que tots dos juristes es distanciaren de la Compilació.

És curiós, però, que Sant Dionís, que fou un dels mateixos compiladors –«*prae ceteris*», deia Mieres– que van col·laborar per a crear una obra d'absoluta referència per a tota la jurisprudència del Principat es decidís, mentre s'ultimava la Compilació, o poc temps després, per realitzar un opuscle que obviés aquella obra⁴⁵¹. Les necessitats de còpies i recerques de documents originals a l'Arxiu reial per part de la Diputació (com he intentat mostrar en el capítol corresponent) van inspirar el jurista la trobada d'un procediment innovador⁴⁵².

Sant Dionís degué pensar en la necessitat d'un mètode alternatiu durant la seva participació en les tasques compilatòries. No fóra res estrany que aquella taula de què parlava l'albarà de 9 de juny de 1422 formés part dels documents funcionals per a la Compilació que van ser reutilitzats per a l'elaboració del *Compendi*. Es podria haver tractat de l'índex inicial o també de la taula final dels Usatges.

4. L'estructura general del *Compendi*

D'acord amb la descripció del mateix autor, la «doctrina molt breu» –que és el *Compendi*– es divideix en deu llibres, d'acord amb l'estructura del Codi de Justinià. Els llibres es divideixen en rúbriques, que no són exactament les mateixes del Codi, ja que només s'han adoptat aquelles rúbriques que fossin pertinents a la legislació catalana. Fins a aquest punt, el

⁴⁵⁰ MIERES (II, 1621: 218 n° 34).

⁴⁵¹ De tota manera, aquesta decisió no em sembla que serveixi com a argument per a abonar el caràcter nonat de la Compilació de 1413.

⁴⁵² D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 27).

Compendi segueix el plantejament de la Compilació, la qual, a l'interior de cada rúbrica, recull el text complet de les Constitucions, tot i que de vegades només es limita a recollir-ne algunes clàusules. El *Compendi*, però, resumeix una disposició legal (Constitució, Capítol de Corts o Usatge) o bé un aspecte o concepte legal i posteriorment, introduïda amb lletra rubricada, incorpora la referència a les diverses promulgacions legislatives. Després de la primera citació, si cal, afegeix la referència a altra legislació que s'hi relaciona.

Per últim, després dels deu llibres, el *Compendi* recull també les Constitucions de Pau i Treva i un llistat dels Usatges. Com es pot comprovar, però, l'apartat de Pau i Treva no s'enuncia al pròleg.

La Compilació recollí també les dites Constitucions de Pau i Treva, a continuació dels *Casos* de Pere Albert, de les *Costums de Catalunya* i de les *Commemoracions* de Pere Albert, que havia situat entre el llibre desè i les Constitucions de Pau i Treva. Aquestes tres obres jurídiques no foren incorporades al *Compendi*.

Després de la Pau i Treva, molt més breu que a l'opuscle de Sant Dionís, la Compilació deixa tres folis en blanc (154r-156v, del CR-10) i afegeix posteriorment Constitucions i Capítols de Corts⁴⁵³, que no figuren al *Compendi*; tampoc no llista els Usatges, que es localitzen escampats per l'obra.

4.1. Llibres i disposició de rúbriques

Sens dubte Sant Dionís té present l'estructura de la Compilació, que naturalment tampoc no havia recollit totes les rúbriques de les actuals edicions del Codi de Justinià⁴⁵⁴. De fet, segueix molt aprop la Compilació en l'elecció, la seqüència i la unió de rúbriques, així com en la creació de rúbriques noves, quan escau. Així doncs, pel que fa a l'ordenació –estructura bàsica concebuda en la fase inicial del projecte– el *Compendi* deriva de la Compilació.

Evidentment, el *Compendi*, si intentava substituir la Compilació, ho faria utilitzant la mateixa configuració general (*vid.* Apèndix II, taula I). Les diferències d'ordenació entre el *Compendi* i la Compilació són relativament poques. Només en alguns pocs casos Sant Dionís es decideix pel model del Codi de Justinià, en front de la fórmula alternativa que li presentava la Compilació.

⁴⁵³ *Vid.* FONT I RIUS (1988: XLIV), el qual recorda que són Constitucions de Jaume I, Jaume II, Alfons III, Pere III, Elionor (esposa de Pere III) i Ferran I. Quant als Capítols de Corts, l'investigador recorda que són de Pere III, Joan I i Martí I.

⁴⁵⁴ Al quadre I es presenta una visió panoràmica dels índexs i cossos de l'obra del CR-10, del *Compendi* llatí i del català. Cf. el Codi de Justinià (visible a D'ABADAL-RUBIÓ, 1910).

Rúbriques del llibre primer

Així, les dues primeres rúbriques de la Compilació –respectivament, *De fide catholica et priuilegiis sacri babtismatis* i *Vt nemo de fide catholica audeat publice contendere nec libros noui uel ueteris testamenti in romancio tenere*– són un desdoblament de la rúbrica 4 del Codi, *De summa Trinitate et fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat*, amb la pèrdua de la referència a la Trinitat i la incorporació d'alguns afegitons. Sant Dionís restituí literalment la denominació d'aquesta rúbrica del Codi de Justinià a l'índex del *Compendi* llatí i del català. Malgrat tot, al cos del *Compendi* llatí es desdoblà novament, tal com apareix a la Compilació. Al cos del *Compendi* català la rúbrica és única, com la del Codi, encara que els paràgrafs que s'hi contenen són els mateixos que a l'índex llatí es troben partits en dues rúbriques (*vid.* Apèndix II, taula III).

També al llibre primer, el *Compendi* disgrega la rúbrica *De hereticis et excommunicatis* que presenta la Compilació, tot fent-ne dues, en ordre invers (*De excommunicatis*; *De hereticis*), potser per influència del Codi, en el qual *De hereticis* (I.8) és una rúbrica única (per raons òbvies, el *De excommunicatis* no hi figura). A l'índex de la versió llatina del *Compendi* encara apareixien unides. Aquestes dues observacions podrien fer pensar que l'índex fou realitzat en un primer moment, ja que és més dependent de la Compilació que la resta del cos.

Al final del llibre primer, la Compilació llatina presenta les nou darreres rúbriques que regulen les accions prohibides als oficials reials, però sense oferir indicació d'unitat temàtica entre elles. En canvi, al cos de l'obra, la Compilació ha afegit, al davant de totes les rúbriques i en posició marginal, una rúbrica general «De prohibitis», que suggereix aquesta comunitat de sentit. La Compilació catalana conservà aquestes nou rúbriques tant al cos com a l'índex; amb tot, a l'índex, davant aquestes nou rúbriques, posà una rúbrica general sense indicar-ne el foli, amb el títol de *De les coses prohibides als oficials*, que és la traducció catalana de la rúbrica marginal del cos de la Compilació llatina. Sant Dionís optà per una solució diferent: les dues versions del *Compendi* economitzen eliminant les nou rúbriques i les integren en una única rúbrica, anomenada, com a l'índex de la Compilació catalana, *Que officiales regii facere prohibentur* o *De les coses prohibides als oficials*.

Dues rúbriques del llibre primer dels dos *Compendis* –*De officio consulum* i *De officio inquisitorum*–, absents del Codi de Justinià, han estat reubicades respecte de la Compilació (*vid.* Apèndix II, taula I).

Rúbriques del llibre segon

Al començament del llibre segon, la inclusió de la rúbrica *De libelli oblacione*, no present al Codi de Justinià, ha provocat problemes. La Compilació llatina i la Compilació catalana col·locà aquesta nova rúbrica en segona posició, relegant a la tercera la rúbrica *De in ius uocando*, que al Codi de Justinià apareix al segon lloc. A la Compilació catalana aquesta sembla ser la seva posició original, reflectida a l'índex, mentre al cos –si més no al G-3– aquesta rúbrica *De in ius uocando* ha estat eliminada.

Sant Dionís recupera l'ordre original del Codi de Justinià per a les dues primeres rúbriques d'aquest segon llibre (*De edendo*; *De in ius uocando*) mentre col·loca la nova rúbrica de *De libelli oblacione* en tercera posició. Certament, Sant Dionís sembla haver partit de la Compilació, però, segueix, sempre que es pugui, l'estructura del Codi.

Codi de Justinià	<i>Compendium</i> (índex i cos)	<i>Compendi</i> (cos)	CR-10 (índex i cos)	G-3 (índex)	G-3 (cos)
De edendo (II.1)	De edendo	De exhibir e mostrar cartes	De edendo	De mostrar e exhibir notas e cartes	De mostrar e exhibir notas e cartes
De in ius uocando (II.2)	De in ius uocando	De citar e vocar en juhí	De libelli oblacione	De donar libell	De donar libell o demanda
	De libelli oblacione	De donar libell	De in ius uocando	De citar e convenir en juhí ⁴⁵⁵	∅
	∅	∅	∅	∅	De empreniment de treves convencionals
De iuramento calumnie (II.59)	De iuramento calumnie	De jurament de calúmnia	[<i>infra</i> , desena i darrera rúbrica]	[<i>infra</i> , darrera rúbrica]	[<i>infra</i> , darrera rúbrica]
De pactis (II.3)	De pactis et transaccionibus ⁴⁵⁶	De pactes e transaccions	De pactis et transaccionibus	De pactes, convinenças e transaccions	De pactes e transaccions
De transaccionibus (II.4)					
-	De	∅	∅	Que	Que

⁴⁵⁵ Aquesta rúbrica es troba cancel·lada.

⁴⁵⁶ Aquesta rúbrica a l'índex del *Compendi* llatí és només *De pactis*.

Codi de Justinià	<i>Compendium</i> (índex i cos)	<i>Compendi</i> (cos)	CR-10 (índex i cos)	G-3 (índex)	G-3 (cos)
	emprenimentis et treugis conuencionalibus			advocats...	advocats...

La rúbrica *De iuramento calumnie* pren la quarta posició al *Compendi*, sense causa evident, ja que al Codi i també a la Compilació apareix al final d'aquest llibre segon. Es deu tractar d'una decisió personal de Sant Dionís, motivada probablement per l'afinitat temàtica d'aquesta rúbrica amb les dues anteriors.

La rúbrica *De pactes e transsaccions*, és el resultat d'unificar dues rúbriques del Codi i de la Compilació.

Rúbriques del llibre tercer

Al llibre tercer, l'aparent descol·locació de les rúbriques *Vbi de crimine seu banno...*, al cos del *Compendi* llatí, i *De inoficiós testament...*, al cos del *Compendi* català, no sembla tenir una explicació ni d'acord amb el Codi, ni amb la Compilació llatina o catalana.

En aquest mateix llibre, novament Sant Dionís prefereix, com la Compilació, unificar dues rúbriques del Codi: *De usufructu et seruitutibus* (Codi, III.33 i III.34).

Rúbriques del llibre quart

Al llibre quart del *Compendi*, es torna a trobar un avançament de rúbrica respecte de la Compilació, adoptant l'estructura del Codi. En aquest darrer, però, apareix una seqüència molt més àmplia (que abasta de la rúbrica 3 a la 13):

Codi de Justinià	<i>Compendium</i> (índex i cos)	<i>Compendi</i> (cos ⁴⁵⁷)	Compilació llatina/catalana
De suffragio (IV.3)	De suffragio et salariis	De salaris e sufragio	De suffragio et salariis ⁴⁵⁸
De condicione indebiti (IV.5)	De accionibus et obligacionibus	De acciones e obligacions e que per	Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur

⁴⁵⁷ A l'índex del *Compendi* la rúbrica *Que per deute civil...* se situa inserida entre les rúbriques *Ne filius pro patre...* i *De acciones e obligacions...*

⁴⁵⁸ La Compilació ha afegit «iudicum aduocatorum notariorum procuratorum capitaneorum et domesticorum».

De actionibus et obligationibus (IV.10)	quod nullus pro debito ciuile capiatur	deute civil negun sia pres	
Ne filius pro patre uel pater pro filio emancipato vel libertus pro patrono conueniatur (IV.13)	Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur	Que-l fill no sie convengut per lo pare ne lo pare per son fill	De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro debito ciuile capiatur

Com es veu, però, torna a produir-se en el *Compendi* una unificació de rúbriques del Codi, IV.5 i IV.10, tal com havia fet la Compilació (aquest mateix procediment es detecta també en altres rúbriques)⁴⁵⁹. En aquesta darrera, la rúbrica IV.10 del Codi (*De actionibus et obligationibus*) havia passat a integrar la part inicial de la nova disposició, relegant la rúbrica IV.5 del Codi (*De condicione indebiti*) a la secció final. El *Compendi* recull també aquesta opció de la Compilació (com també farà en altres ocasions).

Les rúbriques sisena *De probacionibus* i setena *De testibus* d'aquest llibre quart, apareixen amb aquest ordre tant al Codi de Justinià (IV.19 i IV.20) com a la Compilació. Al *Compendi* llatí i català presenten l'ordre invers (a l'índex català *De provacions* és absent).

Rúbriques del llibre cinquè

Les quatre rúbriques del llibre cinquè que conté la Compilació són reproduïdes sense variació significativa i en el mateix ordre. És visible, però, certa modificació del redactat de les rúbriques, que no afecta pas el contingut. Aquests canvis no semblen motivats per la voluntat d'adaptar-se al Codi de Justinià, sinó a la iniciativa pròpia de l'autor. Per exemple, la rúbrica 5,3 és *Soluto matrimonio que iura competent uidue in bonis mariti*, a diferència de la rúbrica presentada per la Compilació, que resa: *Soluto matrimonio que lucretur uidua in bonis mariti*, mentre el Codi (V.18) ofereix *Soluto matrimonio dos quemadmodum petatur*.

⁴⁵⁹ Per exemple, *De ús de fruyt e de seruituts: De usufructu...* (III.33, al Codi) i *De seruitutibus...* (III.34). *De sponsalles e matrimonis: De sponsalibus et arris...* (V.1) i *De nuptiis* (V.4).

Rúbriques del llibre sisè

Cal notar la peculiaritat que, al ms. A del *Compendi* català, aquest llibre sisè comença amb la rúbrica *De substitucions e de pubills...*, deixant enrere, al llibre cinquè, *De furts e esclaus fugitius*. Segons sembla, es tracta d'un error del copista⁴⁶⁰.

Ja en l'anàlisi de la tradició comuna, la Compilació comença el llibre sisè amb una rúbrica que tractava dels esclaus fugitius (*De seruis et acordatis fugitiuis*), de manera semblant al Codi (*De fugitiuis seruis et libertis...*). La Compilació hi insereix l'Usatge «Sarracenis in fuga».

A la segona rúbrica la Compilació simplifica la rúbrica justiniana *De furtis et seruo corrupto* (dedicada a la substracció d'esclaus i a les accions il·legals dels propis esclaus), tot presentant la forma *De furtis*, però variant sensiblement el contingut, perquè només hi registra la Constitució de Jaume II a Barcelona (1292/XIV), en què es prohibia als jueus comerciar i practicar l'usura amb béns robats. El copista, però, es va saltar la transcripció de la dita Constitució i de la rúbrica següent, dues omissions que una segona mà va esmenar als marges.

Potser aquesta preterició i correcció posterior explica l'alteració considerable que al *Compendi* llatí s'opera respecte de l'esquema anterior. De fet, la primera rúbrica, modificada en la forma *De furtis et seruis fugitiuis*, abasta les dues primeres rúbriques de la Compilació, de les quals, com es veu, és una combinació. En la dita rúbrica del *Compendi* es troba l'avantdit Usatge («Sarracenis...»), però també l'Usatge «Statuerunt eciam iamdicti», que regula el dret d'un senyor sobre el batlle si aquest el desampara, i la mencionada Constitució de Jaume II, 1292/XIV, que la Compilació situa a la segona rúbrica.

La segona rúbrica del llibre sisè és un cas especial. El punt de partida sembla ser una malinterpretació de la segona rúbrica de la Compilació, que s'ha afegit a la primera rúbrica. En segona posició, el *Compendi* crea una rúbrica nova, *Arborum furtim cesarum*, extreta del *Digest* 47.7, que inclou dos Usatges que determinen penes per als assaltants de propietats agrícoles alienes: «Si quis inscio domino» i «Si quis alienum ortum». Es tracta, doncs, de l'única rúbrica que el *Compendi* crea *ex nouo* respecte de la Compilació, encara que aquesta havia recollit aquests dos Usatges a la rúbrica *De dampno dato...*, del tercer llibre (absents del *Compendi* en aquesta ubicació).

Significativament, el cos del *Compendi* català no presenta en aquest llibre sisè la rúbrica *De arbres furtats...*, ja que ha quedat desplaçada al llibre novè, com a novena rúbrica, en total

⁴⁶⁰ ACA, ms. de Ripoll 102 (f. 26v) no posa títol al llibre sisè. El manuscrit 158 de l'Arxiu Episcopal de Vic presenta a l'índex la separació de llibre del *Compendi* llatí (f. 3r); al seu interior (f. 35v) és deficitari i no presenta les primeres rúbriques del llibre sisè. El mateix és visible al ms. 159 del mateix Arxiu. El ms. 832 de la BC i els tres de l'Escorial respecten també l'ordre del *Compendi* llatí (PÉREZ MARTÍN, 1998: 694-695). La manca de la rúbrica segona del llibre sisè és comuna a tots els manuscrits.

contradicció amb el propi índex, que sí la presenta al llibre sisè i no al novè. Probablement la refecció posterior que és el *Compendi* català respecte del llatí va permetre la recol·locació de la dita rúbrica en un context, més adient, ja que el llibre novè és dedicat al dret criminal.

Més endavant, la rúbrica *De successione ab intestato* es troba avançada just després de *De impuberum et aliis substitutionibus*, a les dues versions del *Compendi*, menys a l'índex del català, en què s'ha corregut una posició endavant, després de *De fills e pares desheretats*⁴⁶¹. No té cap explicació en relació amb la Compilació o el Codi.

Codi de Justinià	Compilació (cos)	<i>Compendium</i> (cos)	<i>Compendi</i> (cos)
De fugitiuis seruis et libertis mancipiisque ciuitatum artificibus et ad diuersa opera (VI.1)	De seruis et acordatis armatarum fugitiuis	De furtis et seruis fugitiuis (1)	[De furts e de sclaus fugitiuis apareix al llibre V]
De furtis et de seruo corrupto (VI.2)	De furtis		
		Arborum furtim cesarum (2)	
De impuberum et de aliis substitutionibus (VI.26)	(De impuberum et aliis substitutionibus in margine)	De impuberum et aliis substitutionibus (3)	De substitucions e de pubills e d'altres (1)
	(De testamentis in margine)		
De liberis praeteritiis uel exheredatis (VI.28)	De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis	De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis (5)	De fills e pares preterits e desheretats (3)
De his quibus ut indignis auferuntur et ad senatus consultum Silanianum (VI.35)	De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur	De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur (6)	De aquells a qui axí com indignes la heretat és tolta (4)
De uerborum et rerum significacione (VI.38)	De uerborum significacione	De uerborum significacione (7)	De significació de paraules (5)
-	De successione ab intestato	<i>De successione ab intestato</i> (4)	<i>De successions ab intestat</i> (2)

⁴⁶¹ El manuscrit 158 de l'Arxiu Episcopal de Vic també la situa en aquesta posició a l'índex (f. 3r). Al cos de l'obra (f. 31r) concorda amb el cos de l'obra del ms. A.

Rúbriques del llibre setè

En aquest llibre el *Compendi*, tant llatí com català, ha omès la primera rúbrica, *De acquirendo rerum dominio*, que sí presenta la Compilació.

Rúbriques del llibre vuitè

El *Compendi* ha prescindit de la segona i tercera rúbriques de la Compilació, anomenades *De diffidacione et guerra permissa* i *De deffensione sui et alterius cuiuscumque permissa*. També ha omès la darrera rúbrica *Vt Regnum Maioricarum cum insulis sibi adiacentibus et ciuitas Dertuse non possit a Corona regia separari et quod separata reuocentur*; al mateix temps les tres Constitucions citades en la dita rúbrica (1289/XXXII; 1292/XLII; Elionor, 1365^c/V) es troben resumides a la rúbrica *De contrahenda empzione et uendicione* del llibre quart (4,12,4 i 5).

Rúbriques del llibre novè

Al llibre novè el cos del *Compendi* llatí segueix la Compilació. En canvi, l'índex del *Compendi* llatí i tot el *Compendi* català, tant a l'índex com al cos de l'obra, introdueixen canvis diversos, i contradictoris entre unes sèries i altres, dels quals no és fàcil explicar la motivació. No sembla que la font sigui el Codi de Justinià. Com s'ha dit, el *Compendi* català ha traslladat aquí la rúbrica del Digest *Arborum furtim cesarum*, traduint-la com a *De arbres tallats*. Ni el *Compendi* llatí ni el català presenten les rúbriques nouena i desena de la Compilació (*De crimine sacrilegii* i *De iniuriis*, respectivament). Altres diferències notables són visibles a les taules de l'Apèndix II.

Rúbriques del llibre desè

Al llibre desè el *Compendi* es decideix novament, com al llibre primer, per l'economia de rúbriques, en total sis, mentre que la Compilació amplia les rúbriques fins a nou presentava nou rúbriques. En tot cas, entre totes aquestes rúbriques només se'n recull una del Codi de Justinià, *De iure fisci* (X.1).

Una altra innovació que Sant Dionís introdueix per a separar-se de la Compilació són les dues rúbriques de factura pròpia dedicades al dret reial constitucional –no el de les regalies, que és recollit a la rúbrica corresponent (*De iure fisci*, en el *Compendi* llatí; *De regalies*, en el

Compendi català). Dividí aquest dret constitucional respecte del príncep o rei en dues categories, segons què havia de fer el monarca i què no podia fer, plasmades en la cinquena i sisena rúbriques: *De hiis que dominus Rex facere debet* i *De les coses que deu fer lo senyor Rey*. La Compilació no havia adoptat aquesta fórmula, sinó que havia distribuït les Constitucions, si és que les havia reproduït, entre les altres rúbriques. En aquest cas, Sant Dionís manifesta una voluntat de fer més clara la distribució de la matèria legal relativa al poder del monarca.

4.2. Contingut de les rúbriques: capítols o paràgrafs i sèrie d'Usatges

És a l'interior de les rúbriques on s'accentua la diferència del *Compendi* respecte de la Compilació. Hi queda palesa la voluntat de Sant Dionís de superar l'obra compilatòria ordenada per les Corts de 1413. Com exposa al pròleg, a cada rúbrica se succeeixen diferents capítols (o paràgrafs, en la versió catalana) que contenen el resum d'una Constitució, menys sovint d'un Capítol de Corts o, encara en menor freqüència, d'un Usatge. Després, es referencia la dita llei i altres mesures legislatives que hi puguin estar relacionades.

A més, Sant Dionís projecta que cada rúbrica inclogui una llista dels Usatges pertinents: «sub qualibet rubrica comemorantur omnes Vsatici quoquo modo ad materiam illius rubrice facientes» (pròleg, apartat 17). Com el propi autor indica tot seguit, aquest procediment s'emmiralla en el llistat d'Usatges que conclou el *Compendi*. Al pròleg es projecta la numeració dels Usatges: «quos, ut quisque facilius ualeat inuenire eorum capita atque quotam, in fine huius Compendii per ordinem alphabeti subiunxi»; «posant solament lo començament dels dits Usatges e lo nombre de cascun d'ells» (apartat 18 de la taula anterior, en què es recull una sinopsi del pròleg llatí i del català). De fet, números (aràbics i romans) acompanyen els Usatges a la versió catalana del ms. A, però no a la llatina.

Altres manuscrits del *Compendi* català tendeixen a eliminar els Usatges.

En afirmar, però, «sub qualibet rubrica comemorantur omnes Vsatici», Sant Dionís vol dir que els Usatges se citen a l'interior del títol (*rubrica* entesa com a títol), tal com es mostra en altres ocasions al mateix pròleg (per exemple, a l'apartat 16), és a dir, immediatament després del títol i abans dels capítols/paràgrafs. Si hagués volgut indicar que la sèrie d'Usatges se citaria després dels capítols/paràgrafs, penso que hauria especificat que els situaria al final. De tota manera, la ubicació d'aquesta llista d'Usatges –en posició inicial o final– és un element diferenciador entre els diversos manuscrits llatins i catalans conservats: el manuscrit E i U els col·loquen habitualment després del títol, mentre que el manuscrit C, posterior, després de cada capítol..

Al darrer llibre, el de Pau i Treva, Sant Dionís desenvolupa una exposició amb redactat propi, que no és un resum o una paràfrasi de textos anteriors. Porta el lector des de les primeres

fins a les darreres Constitucions de Pau i Treva, les quals cita amb íncipit, contràriament a la tendència de la resta de l'opuscle per a la resta de la legislació, és a dir, amb número de Constitució o Capítol de Corts. Transcriu, però, el text complet d'algunes Constitucions de Pau i Treva. Redacta certs capítols en què podria arribar a establir jurisprudència, com ara les subdivisions de Pau i Treva. A més, tal com havia anunciat al pròleg, col·loca al marge les correspondències entre cada paràgraf de les dites Constitucions transcrits i els capítols o paràgrafs d'altres Constitucions pertinents. Aquesta característica serveix per a determinar l'antiguitat i anterioritat de dos manuscrits (mss. E i U) en front d'un de sol (ms. C) que ha incorporat aquestes concordances marginals al cos del text.

Quant als deu primers llibres del *Compendium*, Sant Dionís fa una gran passa per distanciar-se de la Compilació amb aquest disseny per a cada rúbrica:

a) títol de la rúbrica;

b) llistat d'Usatges (que, com he dit, seran aplegats en un llistat final al final de l'opuscle);

c) capítol/paràgraf amb breu resum de la mesura legal, que inclou la referència a la legislació oportuna (Constitucions, Capítols de Corts o Usatges).

Aquesta és l'estructura totalment genuïna del *Compendi*, la qual permet una citació molt més abundosa de lleis. És un disseny que redunda en la voluntat de Sant Dionís de millorar i ampliar el programa de la mateixa Compilació i fa creïble el seu propòsit, ja discutit, de superar-la, tot convidant els juristes a passar directament des del *Compendi* als exemplars antics i altres compilacions de Constitucions i lleis del Principat, prescindint de la Compilació de 1413.

El número de capítols/paràgrafs i de referències legislatives del *Compendi* llatí és molt major que a la Compilació, característica que ve a refermar l'autonomia de l'opuscle. Al *Compendi* català es produeix, de manera general (amb excepcions puntuals), una reducció de paràgrafs, que potser cal atribuir a les vicissituds de la transmissió.

En qualsevol cas, prenent el *Compendi* com a projecte únic, és palmari que Sant Dionís considerà insuficient la quantitat de textos legals recollits a la Compilació, i projectà el seu tractat com una obra que podria ampliar-se contínuament i perfeccionar-se amb les addicions dels mateixos lectors. Amb l'estructura del *Compendi*, seria possible corregir la numeració i les citacions, en cas d'haver incorregut en errors. També seria fàcil incloure concordances i glosses al marge que ampliessin la quantitat de referències. L'opuscle de Sant Dionís, en la distribució dels capítols a l'interior de les rúbriques, mostra la seva veritable natura: la d'un índex de lleis amb un alt grau d'exhaustivitat, que el jurista utilitzaria com a guia i manual.

4.3. Confecció dels paràgrafs o capítols

Després del paràgraf que conté el resum d'una Constitució, Capítol de Corts o Usatge, s'introdueix amb un calderó la referència a la llei en qüestió, de la següent manera: nom del monarca, localitat de celebració de les Corts, indicant si s'escau el seu ordre en la sèrie de Corts del dit monarca, i finalment la numeració de la Constitució, Capítol o Usatge. El mode de citació, però, és el mateix que la Compilació utilitza: la numeració. Cal recalcar que aquest mode per a indicar les Constitucions o Capítols de Corts sembla ser un procediment més aviat recent, considerant que la forma tradicional era citar mitjançant íncipit, com encara és visible de vegades a la mateixa Compilació i al mateix *Compendi*, i era habitual als Processos de Corts⁴⁶². La ubicació de la citació diferencia el *Compendi* respecte de la Compilació: aquesta darrera avantposa la referència a la reproducció del text legal, mentre que l'opuscle de Sant Dionís la postposa, com a conclusió del capítol/paràgraf.

Sant Dionís segueix un mètode de reproducció de les diferents lleis segons el qual resumeix o refà la redacció de la primera de les lleis citades al final del capítol/paràgraf, utilitzant-ne literalment algunes expressions; de vegades es limita a extreure i copiar passatges. Per aquesta raó, l'obra de Sant Dionís de vegades presenta un escàs atractiu filològic o literari. Els únics passatges extensos escrits completament per Sant Dionís són el pròleg i els paràgrafs conductors del capítol final de Pau i Treva, així com les concordances ubicades al marge.

De tota manera, el *Compendi* adquireix un valor jurídic altíssim quan es considera que Sant Dionís no es limità, com s'ha dit, a la reproducció o resum de les lleis aplegades a la Compilació, sinó que també cità una gran quantitat de legislació que no es mencionava a la Compilació. També corregí errors en textos legals que sí hi eren mencionats o es decantà per redactats alternatius als fixats per la Compilació. És possible, doncs, classificar la redacció dels capítols/paràgrafs en quatre categories:

Còpies literals (o quasi literals) de lleis de la Compilació (a)

En el cas de còpies literals (o quasi literals) (a), algunes modificacions puntuals són motivades pel simple canvi del subjecte, de la primera persona (la llei és exposada pel mateix monarca) a la tercera. Així, el «nos et successores nostri [...] teneamus personaliter Audienciam» de la Compilació passa a ser «Dominus Rex debet tenere Audienciam» (paràgraf 1,6,1) en el *Compendi*⁴⁶³.

⁴⁶² CARAVYC I: 217, 308. CARAVYC XI: 264 (Corts de Barcelona, 1413). CR-10, f. 34v.

⁴⁶³ Jaume II, segones Corts de Barcelona (1300), IX. Al CR-10, es troba al f. 4v.

Un exemple de còpia (a) es troba al paràgraf 1,2,2, on es registra l'inici del Parlament eclesiàstic de 1235, presidit per Jaume I a Tarragona. Sant Dionís només en modifica el principi: «nulli layco licet»; a continuació, segueix literalment la llei escrita. La versió catalana del *Compendi* segueix la versió llatina, encara que algunes frases de la Compilació catalana, representada per G-3 (subratllades al següent quadre), li poden haver servit de referent.

Compilació llatina CR-10 [f. 2r]	<i>Compendium</i>	<i>Compendi</i>	Compilació catalana G-3 [f. 2v]
Inhibemus ne cuiquam laice persone liceat <i>publice uel priuatim</i> <i>de fide catholica</i> <i>disputare. Qui contra</i> <i>fecerit, cum</i> <i>constiterit, a proprio</i> <i>Episcopo</i> <i>excommunicetur, et</i> <i>nisi se purgauerit,</i> <i>tanquam suspectus de</i> <i>heresi habeatur</i>	Nulli layco licet <i>publice uel priuatim de</i> <i>fide catholica</i> <i>disputare. Et qui</i> <i>contra fecerit, cum</i> <i>constiterit, a proprio</i> <i>Episcopo</i> <i>excommunicetur, et</i> <i>nisi se purgauerit,</i> <i>tanquam suspectus de</i> <i>heresi habeatur</i>	<i>Disputar</i> <i>públicament ho</i> <i>privada de la santa</i> <i>fe cathòlica no és</i> legut a negun lech, e <i>qui contrafarà sie</i> <i>per son bisbe</i> <i>excomunicat, e si no</i> se'n purgarà axí com a sospitós de heretgia sia haüt	Inhibim que nunca a alguna persona layca sia lícit <i>públicament</i> <i>o privada disputar</i> <i>de la fe cathòlica e</i> qui contrafarà quant aparrà a son propri bisbe sie excomunicat <i>e si no</i> <i>se'n purgarà axí</i> <i>com a sospitós de</i> <i>heretgia sia haüt</i>

Resums o adaptació de lleis de la Compilació (b)

A més del paràgraf 1,3,2, comentat anteriorment, el paràgraf 2,1,1 respon al procediment (b). Sant Dionís reescriu el començament d'una Constitució de Pere III, a les Corts de Perpinyà, 1352/XII, i a continuació segueix la lletra del text, tot introduïnt, però, un canvi significatiu. La dita Constitució es refereix a l'obligació que tenen els notaris d'emetre instruments sobre vendes «de possessionibus quas in emphiteosim, feudum, pagesiam aut quemuis alium censum, seruitutem uel honus tenent». La Compilació llatina tenia un participi i no una oració de relatiu: «de possessionibus in emphiteosim, feudum, pagesiam aut quemuis alium censum, seruitutem uel honus *tentis*». Val a dir que al CR-10 hi ha correcció prèvia a «*tentis*», però no és fàcil entendre quin havia estat el mot corregit. A la Compilació catalana (G-3) s'ha redactat transformant novament l'oració amb participi en una oració de relatiu: «de les possessions que tenen en acapte, feu, pagesia, o qualque altre cens, servitut o càrrech». El *Compendi* català no segueix aquest redactat de la Compilació catalana: «de les possessions que tenen en feu o emphiteòsim o pagesia o qualque altre cens, servitut o càrrech». Com es pot veure, a més, el

Compendi català emprà el mot emfiteusi per acapte, l'utilitzat per la Compilació. A la resta del resum el *Compendi* català tradueix directament del *Compendi* llatí⁴⁶⁴.

Altres exemples d'aquest tipus (b) es poden llegir als paràgrafs 2,3,1; 2,6b,1; 2,7,1; 2,8,1; 3,1,3.

Encara dins del tipus (b), és possible veure com al paràgraf 1,1,2, que recull una Constitució de Jaume I a les Corts de Lleida (1243), Sant Dionís ha refet bellament el començament, tot recorrent a una metàfora i a la menció de Crist com a via de veritat i salvació, tòpic habitual de l'època.

Compilació llatina CR-10 [f. 1r]	<i>Compendi</i> llatí ⁴⁶⁵
Quicumque iudeus uel sarracenus spiritus sancti gracia fidem uoluerit recipere orthodoxam et babtismi lauacrum salutaris <i>libere</i> et absque ullius <i>contradiccione</i> possit hoc facere non obstante predecessorum nostrorum uel alicuius <i>statuto prohibicione uel pacto</i> uel etiam super hoc obtenta consuetudine. Ita quod propter hoc non de bonis suis mobilibus vel immobilibus et semouentibus que prius <i>habebat</i> amitat: ymo uniuersa secure ac libere habeat et teneat et possideat auctoritate nostra et <i>salua legitima filiorum et iure proximorum conuersi</i> ita quod de bonis conuersi dicti filii sen proximi nichil ipso uiuente, sed <i>post mortem eius</i> illud solum et non amplius petere quam si decessissent in iudaismo vel paganismo rationabiliter potuissent	Qui ad fidem catholicam de paganismo et ignorancie tenebris ad uiam ueritatis qui Christus est et babtismi lauacrum se conuertunt omnia <i>bona sua mobilia et immobilia</i> que ante suam conuersionem <i>habebant</i> integre ac <i>libere</i> et sine inpedimento ac <i>contradiccione</i> cuiusquam retinere possunt et perpetuo possidere, <i>statuto, prohibicione uel pacto</i> Regis uel cuiusuis alterius aut <i>obtenta super hoc consuetudine contraria non obstante, salva legitima filiorum et iure proximorum conuersi post eius mortem</i>

⁴⁶⁴ CR-10, f. 26v. G-3, f. 39r.

⁴⁶⁵ Probablement la forma original és «per babtismi lauacrum»; *vid.* el *Compendi* català.

Còpies de lleis que sí es troben a la Compilació, però que la sortegen i es remeten a redactats d'altres manuscrits (c)

Hi ha alguns exemples evidents que Sant Dionís pot haver prescindit de la Compilació – procediment (c)– i ha pouat de la legislació recollida a altres fonts, malgrat que aquestes són difícils de determinar. Un d'ells és al paràgraf 1,3,2, anteriorment comentat.

Còpies o resums de lleis no recollides a la Compilació (d)

Com a exemples del procediment (d), es poden citar les nombroses Constitucions que han estat afegides al final de una determinada rúbrica del *Compendi*, que no figuren a la rúbrica corresponent de la Compilació (tot i que, en honor a la veritat, sí que es poden llegir en altres rúbriques).

Sant Dionís també crea algunes rúbriques no presents ni a la Compilació ni al Codi de Justinià (1,1; 1,3; 1,4; 1,7b; 1,8; 1,15; 1,20; 1,23; 3,3; 3,4; 5,1; 5,9; 5,12; 5,15; 6,7; 7,5; 8,3; 8,8; 9,1; 9,9; 10,3)

PART QUARTA:
PROLEGOMENA DE L'EDICIÓ CRÍTICA

1. Els testimonis manuscrits

1.1. Descripció dels manuscrits del text llatí

Actualment es conserven tres manuscrits amb el text llatí del *Compendium*. Es tracta del ms. e.ii.13 (54-133) de la Biblioteca del Real Monasterio de San Lorenzo del Escorial (que denominarem E, abreviatura per *Escorialensis*), el ms. 5-5-31 de la Biblioteca Colombina de Sevilla (C, per *Colombinus*) i el ms. 2105 de la Biblioteca Capítular de la Seu d'Urgell (U per *Vrgeliensis*).

1.1.1. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. e.ii.13⁴⁶⁶

Paper. S. XV (*post* 1422). Ff. II+758+III. 305x215 mm. Quant a la foliació, en números romans, és amb tinta. Presenta alguns errors de foliació: passa de f. 37 a 39, de 42 a 44, de 499 a 501 i de 742 a 744; repeteix el número 354, i té dos folis sense numerar entre el ff. 216 i 217 i entre els ff. 568 i 569. Estan en blanc els ff. 134r, 230r, 704v, 705, 736v, 741v, 745v, 759. En la catalogació el manuscrit porta per títol: *Thomas Mieres Vsantiae et Consuetudines Gerunde. Narcisi de Sancto Dioniso Compendium Constitutionum Cathaloniae. Provisiones Regum Aragonum. Baldi et Ubaldi Perusini commentaria in III Codicis Rolandini Rodulphi summa totius artis notariae cum additionibus Petri de Unzola. Bartoli de Sassoferrato commentaria in codicem. Et alia.*

Enquadernació moderna. Correspon a les antigues signatures VII.G.17.-V.H.5 de la Biblioteca d'El Escorial. Procedent de la biblioteca d'Antonio Agustín, identificat amb el n° 410 de la seva *Bibliotheca Latina* (en endavant 410-BLA), al catàleg de la qual es llegeix: «Narcissi Sancti Dionyssi Canonici Barcinonensis compendium constitutionum Catalonie generalium, in quo ordinem titulorum Codicis Iustiniani secutus est, opus in decem partes divisum, et partes in rubricas».

És un manuscrit miscel·lani factici de caràcter jurídic. Possiblement algunes de les seves obres (números 10, 15 i 17) van ser extretes d'altres mss. de la biblioteca d'Agustín.

Contingut:

1. Ff. 1r-3r. *Abstractum ab arxiuo regio Super usaticum de simili modo*. Sentència donada el 22 d'octubre de 1252 per Guillem de Montcada, Ramon Berenguer d'Àger i

⁴⁶⁶ ANTOLÍN (1911: 46-52). AGUSTÍN (1772: 105b). *Vid.* també la descripció en el catàleg en línia de la Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo del Escorial. <http://rbme.patrimonionacional.es/Busqueda-en-Catalogo.aspx?id=102> [data de consulta: 12 de setembre de 2014].

Guillem d'Anglesola. INC: «E·nom de déu sia a tots manifest presents e esdevenidors». EXP: «qui in cancellaria nostra rellacionem ueridicam iurauit facere de eadem. Data Barchinone etc.» [correspon a l'ítem 1 del 410-BLA].

2. Ff. 3v-7r. *Super usatico auctoritate et rogatu*. INC: «Hoc est translatum bene et fideliter sumptum die xxiiii aprilis anno a Natiuitate domini millesimo cccc° xxii° a quadam littera disclausa serenissimi domini regis Petri». EXP: «Constitutio edita per regem Alfonsum quartum in Curia Barchinone» [Ítem 2 del 410-BLA].

3. F. 7rv. *Prouisio regis Petri et lata sententia in Curia regia non admittatur suplicans nisi prestita caucione*. Una provisió de Pere III (Barcelona, 27 d'agost de 1370). INC: «Nos Petrus dei gratia rex Aragonum etc. Quoniam non est maliciis hominum parçendum». EXP: «Dat. Barchinone xxvii die augusti anno a natiuitate domini MCCC septuagessimo regnique nostri XXXVIII». [Potser continguda a l'ítem 3 del 410-BLA].

4. Ff. 7v-8v. *Prouisio eiusdem regis*. Provisió de Pere III (València, 20 de setembre de 1382). INC: «Nos Petrus dei gratia rex aragonum etc. experientia que est rerum magistra sepius in apertum produxit». EXP: «Data Valencie xx die septembris anno a natiuitate domini M° CCC° LXXXII°, regni nostri XLVII°. Rex Petrus». [Potser continguda a l'ítem 3 del 410-BLA, refosa amb l'anterior].

5. Ff. 8v-10r. *De hominibus propriis et de rehemença et de bonis cedentibus eorumdem*. INC: «Ítem comemorans la Constitucio en la cort de Barchinona per lo molt alt príncep de gloriosa memòria lo rey en Pere segon predecessor». EXP: «volem, statuhim e ordonam que en aquell cars los dits senyors los béns dels dits hòmens no pusquen apropiar. Alfonsus iiii.us Rex». [Ítem 4 del 410-BLA].

6. F. 10rv. *Quod comissarii quo nomine nuncupentur ex aliqua causa non possunt uti seu mitti in principatu Cathalonie*. INC: «Ítem per tolra vexació ells súbdits del senyor Rey statuhim e ordonam ab consentiment dela dita cort». EXP: «En res no sien obaÿts e quels puga ésser resistit sens reprensió alguna. Maria regina aragonum». [Sembla absent del 410-BLA].

7. Ff. 11r-25v. *Qualiter in rei uendicacione efformetur libellus*. INC: «Coram vobis domino Bernardo de castro ueteri vicario ylerdensi conquerendo proponit Ticius contra Gayum dicens». EXP: «opositis et obtentis desuper ac petit et prestatur ut ibi». [Ítem 5 del 410-BLA, d'autor desconegut: «incerti»].

8. F. 26r-53v. [Tomàs Mieres, *Costums de Girona*]. *Vsancie et consuetudines ciuitatis et diocesis Gerunde a libris peritorum et usibus utensium obseruate in hanc*

compilacionem redacte. Al f. 26rv apareix l'índex de capítols⁴⁶⁷. L'opuscle era originàriament una unitat independent, ja que presenta una foliació pròpia que s'inicia amb I present a l'actual f. 27. [Ítem 6 del 410-BLA, on es dona l'any 1439 com a data per a la seva composició].

9. Ff. 54r-133v. [Narcís de Sant Dionís, *Compendium constitutionum Catalonie generalium*] *Incipit prologus compendii constitutionum Catalonie generalium*. Com veurem posteriorment el *Compendium* era una unitat codicològica independent. [Ítem 7 del 410-BLA].

10. Ff. 134v-149r. [Formes d'empares reials i de Constitucions] *Formae empare realis*. INC: «Nos alfonsus dei gracia rex aragonum etc. Attendentes quod pro parte uestri iuratorum et proborum hominem ciuitatis Gerunde». EXP: «que sia haüt tot per remès e las penyores tornades. Plau al Senyor Rey». [Sembla absent del 410-BLA].

11. Ff. 149r-151v. [Jaume de Montjuïc, Bernat de Montjuïc, Jaume Mateu, Bernat de Bordils]. *Pulcra et utilia dicta quatuor doctorum super quodam processu pacis et treuge et fautorie contra comitem palliarensem et suos complices adjuutores et fautores facto et de practica illius*. Sentència sobre Pau i Treva de Jaume de Talarn contra el comte de Pallars, Ramon Roger, emesa per Jaume Montjuïc, Bernat Montjuïc, Jaume Mateu i Bernat de Bordils (que podria ser fill del jutge reial Narcís de Sant Dionís). INC: «Desliberetur an ad informacionem que fieri habet ad partís postulacionem super dampnis». EXP: «iusta autem ei qui iurat Iacobus de Monte Iudayco iurisperitus Barchinone». [És absent del 410-BLA].

12. F. 152rv. *Prouisio Regis Martini*. Provisió del rei Martí (Saragossa, 9 de juliol de 1398). INC: «En Martí per la gràcia de déu rey de aragó etc. Als nobles amants e fayells nostres los gobernados veguer e sotveguers». EXP: «Dada en Saragossa sots nostra segell comú a viiiiº de juliol en l'any de la nativitat de nostre senyor M CCC XC VIII. Martí [?] uicarius [?]». [Sembla absent del 410-BLA].

13. F. 152v. *Super usatico princeps namque*. INC: «Anno domini Mº CCC LVIº in mense augusti domino rege Petro». EXP: «Insertum scilicet tam per litteras quam per nuncios». [Sembla absent del 410-BLA].

14. F. 153r. *Fforma empare realis*. INC: «Cum ad auditum mei peruenerit quod pars talis decime fuerit alienata». EXP: «sots las penes en los Vsatges de Barchinona contengudes». [Sembla absent del 410-BLA].

15. F. 153rv. *Praumatica* [sic] *super exceptione siue recusatione inquisitorum tabule*. Pragmàtica de Pere III (Barcelona, 2 de febrer de 1354). INC: «Nos petrus [III] dei

⁴⁶⁷ Edicions de CORBELLA (1919), Barcelona. ROVIRA (1928), Barcelona. COTS I GORCHS (1929), Barcelona. PONS I GURI (1988), Barcelona, pp. 275-352, i per últim, entre la resta de manuscrits col·lacionats, de COBOS, A. (2001), *Costums de Girona*.

gratia rex aragonum etc. Atendentes quod sicuti Sindici barchinone...». EXP: «Data barchinone II^a die febroarii anno a natiuitate domini M^o CCCLIII^o». [Sembla absent del 410-BLA, o corresponent potser a l'ítem 3].

16. Ff. 153v-155v. *Fforma pacis et treuge in uicaria Gerunde*. Constitució de Pau i Treva de Jaume II (Girona, 15 de novembre de 1302). INC: «Nouerint uniuersi quod nos Jacobus [II] rex aragonum ualencie ac murcie et comes barchinone ad id sp. animi nostri curas libenter extendimus». EXP: «Quod est actum in ciuitate Gerunde XVII kalendis decembris anno domini M^oCCCII^o». [Sembla absent del 410-BLA].

17. Ff. 155v-156v. *Fforma pacis et treuge in uicaria Ilerde. Pramatica*. Pragmàtica sobre Pau i Treva de l'infant Alfons (Tàrrrega, 25 de febrer de 1309). INC: «Infans alfonsum illustrissimi domini primogenitus eiusque generalis procurator ac comes Vrgelli dilecto nostro uicario et curie Ilerde et pallariensis et eius locutententi presentibus et qui pro tempore ffuerint salutem et dileccionem. Quia scimus in uicaria uobis comissa». EXP: «Dat. tarrage v^o kalendas martii anno domini m^o ccc^o nono». [Sembla absent del 410-BLA].

18. Ff. 156v-157r. Diposició legal no identificada, sense data. INC: «Sed de quo tornabunt pignora an de toto dampno uel saltem de pena». EXP: «Quidam tamen dicunt quod dominus potest agere absolute ad terciam partem per illos usaticos ciues iudei de omnibus rusticis». [Sembla absent del 410-BLA].

19. Ff. 157r-157v. *Quod ffortalicia seu domus eiectorum a pace et treuga que pro aliis dominis tenetur non diruantur*. Pere III (Barcelona, Corts de 1379-1380). INC: «Capitulum curie Barchinone celebrare anno domini M^o CCC LXX VIII° tenoris sequentis». EXP: «O dava sustiniment ell gitat de pau e de treva après que request ne ffos». [Sembla absent del 410-BLA].

20. Ff. 157v-158r. *Praumatica [sic] super represaliis siue marquis*. Pragmàtica de Pere III (Saragossa, 27 d'abril de 1342). INC: «Petrus [III] dei gratia rex aragonum etc. Dilectis ffidelibus uicariis et baiulis et uniuersis et singulis aliis officialibus nostris in ffra Catalonia constitutum presentibus et qui pro tempore ffuerint salutem et dileccionem per aliam litteram nostram questumque pignorandi litteras reuocandas duximus» EXP: «Data cesaraguste V^o kalendis madii anno domini M^o CCC XL segundo». [Sembla absent del 410-BLA].

21. Ff. 158v-159r. *Littera per quam dominus rex mandat quod eiectus a pace et treuga est admitendus ipso personaliter comparente et satis dante cum pignoribus tenentibus et clamum bene ualentibus ante dapnum taxatum et adiudicatum. Post adiudicacionem uero dampni non admititur nec in pacem et treugam redigitur nisi exsoluerit realiter dapnum adiudicatum*. Carta sobre Pau i Treva de Pere III (Barcelona, 28 de novembre de 1373). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. Ffidei nostro uicario Gerunde uel eius locutenenti

salutem et gratiam pro parte francisci tauernerii domicelli fuit nobis humiliter supplicatum». EXP: «Data barchinone XXVIII die nouembris anno a natiuitate domini M° CCC° LXXIII°. Visa Ro(?)». [Sembla absent del 410-BLA].

22. F. 159rv. *Pulcra littera super pace et treuga*. Carta sobre Pau i Treva de Pere III (Girona, 7 de novembre de 1385). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...] Consultationi vre. que ex contingenti facto processit taliter respondemus». EXP: «Data Gerunde VIIª die nouembris anno a natiuitate domini M° CCCLXXX V°. Guillelmus de Vallesica». [Sembla absent del 410-BLA].

23. Ff. 159v-160v. *Littera domini regis Petri per quam declarat quod eiectus a pace et treuga in pune potest offendi nec comprehenditur sub guidatico generali et de hoc est alia praumatica regis martini*. Carta de Pere III sobre pau i treva (Perpinyà, 6 de desembre de 1355). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. Dilecto nostro uicario Barchinone uel eius locumtenentis salutem et predileccionem petitionem humilem nobis humiliter exhibitam pro parte bertholomei gomar notarii ciuis barchinone et anthonii arnaldi loci de morella». EXP: «Data perpiniani sexta die decembris anno a nat. dni. M°. CCCLV°. Ex a PR (?)». [Sembla absent del 410-BLA].

24. Ff. 160v-165v. *Constitutiones regis Fferdinandi edite in curia barchinonis*. Constitucions de Ferran I (Barcelona, Corts de 1413). Hi ha copiades les següents Constitucions: *Contra illicita iuramenta; De tafureria tollenda; De ludo taxillorum; De taxatione scripturarum; Quod scriptores regii non domiciliati in Cathalonia non faciunt processum; Non domiciliati in Cathalonia si faciunt contra constitutiones incurrunt penam; Quod malefacta et iniurie restituantur antequam Curia aliquid recipiat a delinquente; Moderacio salariorum iudicum et aduocatorum ac arbitrorum; Declaracio constitutionis super tafuraria et qualiter puniatur officialis sustinens illam; Quod procurator ffiscalis habeat offerre petitionem contra delatos infra sex dies sub pena hic contenta; Quod procuratores fiscales non faciant inquiri contra aliquem nec libellum offerat sine concilio aduocati fiscalis; Quod nullus possit esse officialis continue in duobus triennis succesiuie in Chatalonia; Quod officia iurediccionis que consueuerunt dari ad triennium non dentur ad uitam; Contra illos qui faciunt inpias cruces uel fossas in terris uel possessionibus contra illos qui tenent terres feudales uel emphiteoticarias; Contra illos qui sine firma uel laudamento dominorum capiunt possessionem de terris emptis⁴⁶⁸. [Sembla absent del 410-BLA].*

25. Ff. 165v-171v. *Preambulum constitutionum pacium et treugarum per quod dominus rex mandat toli abusus factos*. Constitucions de Pau i Treva de Ferran I (Corts de

⁴⁶⁸ CARAVYC XI.

Barcelona, 1413)⁴⁶⁹. INC: «Nos ferdinandus dei gratia rex aragonum sicilia ualencie maioricarum sardinie et corcise comes barchinone rosilionis et ceritaneae pro parte curie quam in ciuitate barchinone cathalanis». EXP: «ne per altres de baró cavaller ho altre qualsevol avent iurisdicció de aquells en alguna manera». [Sembla absent del 410-BLA].

26. Ff. 172r-179v. *Constitutiones celebrate barchinone per dominam mariam*. Constitucions de la reina Maria (Barcelona, 1422-1423)⁴⁷⁰. [Sembla l'ítem 8 del 410-BLA].

27. Ff. 180r-182v. *Nota aliquas questiones cotidie in facto emergentes et multum menti tenendas super illa constitutione Dominae Mariae incipiente "aremoura calumpniosas acusacions"*. Sentència que conté els vots de Bonanat Pere, Jaume Pau, Francesc Dalsamora⁴⁷¹. INC: «Et primo quero an atenta serie constitutionis que incipit a Remoure etc.». EXP: «contrarium ad omnia supradicta». [Sembla formar part també de l'ítem 8 del 410-BLA].

28. F. 183r. *Qualiter satisfiant uxoribus super dotibus*. Disposició de Jaume I (Barcelona, 13 de setembre de 1261). INC: «Jacobus etc. Ffidelibus uicariis et baiulis aliis officialibus et subditis nostris ad quos presentes peruenitur salutem et gratiam Intelleximus quod quidam sunt obligati in debitis». EXP: «Data barchinone ydus setembris anno domini M° CC LXI°». [Sembla absent del 410-BLA].

29. Ff. 183rv. *Super eodem*. Disposició de Pere III (18 d'octubre de 1349). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. uniuersis et singulis officialibus nostris et eorum locatenentibus presentibus et ffuturis qui pro tempore ffuerint ad quos pesentes peruenerit salutem et gratiam ad humilem supplicationem nobis factam». EXP: «Data in loco de cabanyes episcopi dertusensis sub nostro sigillo secreto XV kalendas nouembris anni domini M° CCC XL IX». [Sembla absent del 410-BLA].

30. F. 183v. *Super eodem*. Disposició d'Alfons III (Tarragona, 14 de novembre de 1328). INC: «Alfonsus dei gratia rex aragonum etc. [...] Insinuatione querela facta nobis pro parte algame iudeorum barchinone». EXP: «Data terrachone XVIII° kalendas decembris anni domini M CCCXXVIII. Ex ca R». [Sembla absent del 410-BLA].

31. Ff. 184r-185v. *Responsio ad superius dicta supra in ii° iii° et iiiii° foliis*. INC: «Considerata dicta lex patrie paccionata et iurata hoc est dicta Constitucio incipienti A remoure». EXP: «Per iudices inferiores etc.».

32. F. 185v. Text legal no identificat. INC: «Stilus curie et consuetudines fori debent obseruari in litibus abreuiandis». EXP: «ut non pretium [?] duplum». [Sembla absent del 410-BLA].

⁴⁶⁹ CARAVYC XI.

⁴⁷⁰ CARAVYC XIII: 396-417.

⁴⁷¹ Cf. BROCA (1909-1910: 491).

33. Ff. 186r-187v. *Si clericus <ut> [uel] laycus a pacibus et treugis eiectus captum se possuerit in posse Curie et petat restituí in pacis et treuge et obicitur quod non nisi etc.* INC: «Bernardus fuit eiectus a pace et treuga ad instanciam». EXP: «Illud dicitur dapnum datum puta interfectus fuit quidam certe talis uiolator pacis tenetur etc.». [Sembla absent del 410-BLA].

34. Ff. 187v-207v. [*Pragmaticae regum Aragonum super pace et treuga*]. Col·lecció de Pragmàtiques sobre Pau i Treva.

1. Ff. 187v-188r. *Littera quod edifficia eiectorum a pace et treuga diruantur etiam in preiudicium directorum dominorum et directorum* [?]. Martí I (Saragossa, 11 de maig de 1398). INC: «Martinus dei gratia rex aragonum etc. dilecto nostro subuicario Bergue et Berguetani uel eius locumtenentis salutem et gratiam. Viso in nostro pleno concilio processu pacis et treuge». EXP: «Data cesarauguste XI^a die madii anno a natiuitate domini M^o CCC^o XCVIII».

2. Ff. 188r-190r. *Priuilegium mastafacie ciuitatis Gerunde*. Pere III (Girona, 10 d'abril de 1351). INC: «Nouerint uniuersi quod nos Petrus dei gratia rex aragonum ualencie maioricarum sardinie et corsice comes barchinone rocilionis et seritanie aduertentes qualiter regali plurimum competit dignitati». EXP: «Data Gerunde decima die aprilis anno a natiuitate domini M^o tricentessimo quinquagesimo primo. [...] ubi legitur pro et et octaua dècima linea ubi dicitur magestatis».

3. F. 190rv. *Priuilegium pro officio supra possitorum ciuitatis Gerunde*. Pere III (Barcelona, 31 de juliol de 1339). INC: «Nos Petrus dei gratia rex aragonum ualencie maioricarum sardinie et corsisse comes barchinone atendentis serenissimum dominum Jacobum recolende memorie». EXP: «Dat. barchinone quinto ydus Iulii anno a nat. dni. M CCC XXXIX. Ex a P [?]».

4. Ff. 190v-191r. *Declaracio in quibus casibus procurator fici potest dare clamum pacis et treuge et in quibus non*. Pere III (Montblanc, 26 de novembre de 1370). INC: «Nos Petrus dei gratia rex aragonum etc. In uno ex grauaminibus nobis in curia Generali quam de presenti celebramus» EXP: «Data in montealbo XXVI^a die nouembris anno a natiuitate domini M^o CCC^o LXX° Petrus Caucis [?]».

5. F. 191r. *Prouisio reginalis que non spectata consultacione procedatur ad ocupacionem temporalitatum contra monachos et clericos exhimentes aliquem captum a manibus curie*. Maria, reina consort d'Alfons IV (Sant Cugat, 3 de juliol de 1422). INC: «Maria dei gratia regina aragonum sicilia ualencie maioricarum sardinie corcisse comitissa barchnone ducissa athenarum et neopatrie ac etiam comitissa rocilionis et ceritanie primogenita regni castelle locumtenens generalis illustrissimi domini regis alfonsi uiri et domini nostri carissimi ffidelibus nostris baiulo et iudici ordinario

Gerunde salutem et grciam respondentes consultationi litere per vos nre. celsitudini transmissæ». EXP: «Data in monasterio sancti Cucuffatis vallensis tertia die iulii anno domini M° CCCC XXII°. De funes Vicecancellarius».

6. Ff. 191v-192r. *Quod processus pacis et treuge per uicarium ffactus non potest ipse uicarius per gubernatorem uel alium inpediri*. Pere III (Barcelona, 8 de novembre de 1368). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. dilecto consiliario nostro Bernardo de Fuxio militi tenenti locum gerentis uices gubernatoris in Cathalonia salutem et dileccionem percepimus precepimus quod eo quod vicarius montis albi». EXP: «Data barchinone die octaua nouembris anno a natiuitate domini M° CCC LXVIII. Visa ro.».

7. F. 192rv. *Quod uictus uictori per iudices Gerunde condepnetur in expensis non obstant contraria consuetudine*. Jaume II (Barcelona, 26 de maig de 1315). INC: «Jacobus dei gratia rex aragonum ualencie sardinie et corcisse comes barchinone ac sancte romane ecclesie uexillarius admiratus capitaneus generalis ffidelibus nostris iudicibus ordinariis uel delegatis ciuitatis et uicarie Gerunde presentibus et ffuturis salutem et dileccionem audientes presentiam nostram procuratores seu syndici uniuersitatis hominum ciuitatis Gerunde». EXP: «Data barchinone sexto kalendas iunii anno domini M° CCC° quinto decimo. Ex a d.».

8. F. 192v. *Quod obtinentes remissiones soluant iura sigilli*. Pere III (Barcelona, 1 d'agost de 1340). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. dilecto nostro Berengario de Monte bouino uicario Gerunde et bisuldini et berengario de clareto eius locumtenentis et berengario margariti baiulo Gerunde salutem et dileccionem cum nos cum quadam litera nostra». EXP: «Data barchinone kalendas augusti anno domini M CCC XL. Ex a P.».

9. F. 193r. *Quod baiulius Gerunde potest et debuit aufferre clericis arma que inhoneste et contra preconizacionem armorum de fferre inueniuntur et est in libro ciuitatis folio cclxxxiii*. Pere III (Lleida, 19 de juny de 1336). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum ualencie sardinie et corsice comesque barchinone unerabili in christo [...], ad nostrum noueritiis peruenisse auditum». EXP: «Data Illerde XIII kalendas iulii anno a natiuitate domini M CCC XXXVI°».

10. F. 193rv. *Quod iudex et baiulus recipient securitatem a clericis et eorum familiis habentibus lisenciam portandi arma et est cum precedenti in libro uiridi ciuitatis Gerunde folio cc x c vii*. Pere III (Daroca, 7 d'octure de 1337). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum [...], quod pro parte juratorum et proborum hominum ciuitatis Gerunde». EXP: «Data daroce nonas octobris anno domini M CCC XXXVII. Ex a P.».

11. Ff. 193v-194r. *Quod expellantur et puniantur lenones iussores et blasfamatōres et quo deis guidatica non concedantur et quod aduocati et procuratores fici seruari faciant sub penis hic contentis.* Ferran I (Montblanc, 23 d'octubre de 1414). INC: «Ferdinandus dei gratia rex aragonum [...], quia sicut nostris auribus est relatum». EXP: «Data in villa montisalbi XXIII die octobris anno a natiuitate domini M° CCCC XIII».
12. F. 194rv. *Pracmatica pr quam datur fforma officialibus ordinariis super remissionibus quas ffacere possunt et de quibus criminibus non possunt remissionem facere.* Pere III (Barcelona, 2 de novembre de 1339). INC: «Petrus dei gratia etc. [...], ad notitiam vestram per presentes deferimus». EXP: «Data barchinone III nonas decembris anno a natiuitate domini M° CCC XXXVIII°».
13. F. 195rv. *Quod officiales Gerunde et Bisulduni ffaciant publicari ne quis se obliget in aliquo debito cum iure et quod nullus laycus dictorum officialium iurisdictioni subiectus pro causis ad fforum seculare spectantibus coram alio quam regio officiali litiget sub penis hic contentis.* Jaume II (Barcelona, 13 de maig de 1317). INC: «Jacobus etc. [...] Cum ad audientiam nostram peruenerit quod in vicaria». EXP: «Data barchinone III° ydus madii anno a natiuitate domini M° CCC XVII°».
14. F. 195r. *Prouissio per quam mandatur omnibus officialibus Cathalonie quatenus exequatur ubicumque infra principatum Cathalonie per alios adiudicatas marchas cum ffuerint requisiti nulla expectata cognicione an iuste fuerint adiudicate uel ne in registro curie regie Gerunde.* Pere III (Barcelona, 23 de març de 1353). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum [...], suplicantibus nobis Sindicis uniuersitatis Cathalonie». EXP: «Data barchinone XXIII die martii anno a natiuitate domini M° CCC° quinquagesimo tertio».
15. F. 195v. *Quod pro uxore non inpediatur execucio que fit pro debitis uiri [...].* Jaume I (Barcelona, 6 d'agost de 1270). INC: «Jacobus dei gratia rex aragonum etc. [...] Mandamus vobis». EXP: «Data barchinone VIII ydus augusti anno domini M CC LXX°».
16. F. 195v-196r. *Iacobus rex primus de successione ab intestato, quibus bonis inpuerberum matres succedant et usque ad quem gradum parentes et quid de lucro nupciali.* Jaume I (Tarragona, 23 d'octubre de 1260). INC: «Cum ad officium regale pertineat jura condita declarare». EXP: «Data terrachone X kalendis nouembris anno domini M° CC° LX°».
17. F. 196r. *Dati ad manuleutam per uicarium et subuicarium Gerunde non possunt per uos requiri nisi de concilio iudicis.* Pere III (Castelló [?], 1 d'abril de 1336). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum [...], pro parte iuratorum et ciuium ciuitatis predictae».

EXP: «Data Castilioni Campiburrian. kalendis aprilis anno domini M° CCC° XXX° VI. Ex a d.».

18. F. 196v. *Super sustinimento eiectorum a pace et treuga*. INC: «De facto consultus dominus Berengarius de Viues cancellarius domini infantis». EXP: «in cognicione sumaria requiritur quod satis ex predictis aperte declaratur. Berengarius Viues».

19. Ff. 196v-197r. *Quod obtinentes remissiones soluant expenses et salaria illis qui expenses fecerunt uel laborauerunt*. Pere III (València, 27 de novembre de 1341). INC: «Nos Petrus dei gratia rex aragonum etc. Attendentes quod frequenter accidit quod per uos». EXP: «Data valencie decimo quinto kalendis decembris anni domini M° CCC° XXXXI°».

20. F. 197r. *De obtinentibus remissiones grasiosas qualiter debeant soluere laborantibus salarium*. INC: «Nos Petrus dei gratia rex aragonum etc. Quia frequenter contingit quod nos et noster carissimus primogenitus». EXP: «fieri iussimus nostro sigillo apendito comunita [?]. Data».

21. F. 198rv. *Quod officiales non guidet criminosum de crimine merentem mortem naturalem uel ciuilem et in aliis criminibus si guidauerint quod retineant certa hic contenta et de pena contra facientibus inpositis*. Pere III (Barcelona, 2 de desembre de 1339). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...], ad audientiam nostram relatu veridice noueritiis peruenisse». EXP: «Data barchinone IIII° nonas decembris anno domini M° CCC XXXVIII°. Ex a i.».

22. Ff. 198v-199r. *Quod delati de criminibus dentur ydone manuleutis nisi talia crimina comisserint pro quibus mereatur pena corporalis*. Pere III (Barcelona, 13 de desembre de 1340). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...] Querela insinuatione nobis facta in generali curia». EXP: «Data [Barchinone] idus decembris anno domini M° CCC XL. B.».

23. F. 199rv. *Quod pena officii qui testis in inquisicione recipient ante quam prohemium inquisicionis fuerit factum*. Pere III (Barcelona, 2 de desembre de 1339). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...] ad tollendum abussum qui pro negligentia aliquorum». EXP: «Data barchinone IIII° nonas decembris anno a natiuitate domini M CCC XXXIX°. Ex a P.».

24. Ff. 199v-200r. *Quod fficientes capi aliquos pro instrumento comande uel aliis debitis prestare habeant capto alimenta est carcerariis ius suum quamdiu captus detinebitur soluere adque dare*. Jaume II (Barcelona, 3 de juny de 1327). INC: «Jacobus dei gratia rex aragonum etc. [...] Ex parte carcerarii ville franche nobis extitit intimatum». EXP: «Data barchinone III° nonas iunii anno domini M CCC XXVII°. Visa per cancellarium».

25. F. 200r. *Execucio precedentis littere*. Pere III (Barcelona, 11 de juny de 1342). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...] Quia serenissimus dominus rex Jacobus». EXP: «Data barchinone III° idus iunii anno domini M^o CCC^o XLII°».
26. Ff. 200r-201r. *Hoc fuit editum in ciuitate ylerde per dominum regem Petrum contra perseuerantes in excomunicacione*. Pere II (Lleida, 31 de març de 1209). INC: «In Christi nomine Nos Petrus dei gratia rex aragonum [...] ad honorem sancte matris ecclesie et fidei Catholice religionis augmentum». EXP: «Data Illerde XII° kalendis aprilis anno dominice incarnationis M^o CC^o X^o».
27. F. 201rv. *Quod curia secularis det transumptum curie ecclesiastice de inquisicionibus ffactis contra clericos*. Pere III (Barcelona, 12 d'agost de 1339). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...], ad audientiam nostram nouiter peruenisse quod licet interdum curia secularis». EXP: «Data barchinone V^o ydus augusti anno domini M^o CCC^o XXXIX°».
28. Ff. 201v-202r. *Quod officiales faciant adnotaciones et de forma earundem et de pena officii posita si necligentes in his fuerint*. Pere III (Barcelona, 2 de desembre de 1339). INC: «Petrus dei gratia rex aragonum etc. [...] precipimus quod vos uel multi ex vobis in pluribus criminibus». EXP: «Data barchinone IIII nonas decembris anno domini M^o CCC XXXIX°. Ex a P.».
29. Ff. 202v-203r. *Quod pro causis testamentorum adeatur iudiciis selariom etiam si anime uel pia locca fuerint heredes instituti [...]*. Pere III (València). INC: «Petrus [III] dei gratia rex aragonum etc. [...], clamor nostrorum plurium subditorum». EXP: «Data ualencie etc.».
30. Ff. 203v-204r. *Quod si impositio habeat fieri in cathalonia dominus rex prouidebit quod persone ecclesiastice non contribuent in eadem*. Jaume II (Barcelona, 16 d'agost de 1327). INC: «Nos Jacobus dei gratia Rex Aragonum [...], atendentes proprium esse officium regie dignitatis». EXP: «Data barchinone XVII kalendis septembris anno domini M^o CCC^o XXVII. [...] Signum francisci de Bassida predicti domini regis scriptoris qui de mandato ipsius hoc scribi fecit et claussit».
31. F. 204rv. *Quod notarii non aponant iuramenta instrumentis debiti depositi uel comande*. Jaume II (Uncastillo, 31 de maig de 1302). INC: «Jacobus dei gratia Rex aragonum etc. [...], cum in contractibus debitoriis qui cotidie fiunt». EXP: «Data in unicastro pridie kalendis iunii anno domini M^o CCC^o II°».
32. F. 204v. *Declaracio littere precedentis*. Jaume II (Barcelona, 2 de setembre de 1302). INC: «Jacobus dei gratia rex aragonum etc. [...], licet dilectus noster bn. de fonellario gerens vices in catalonia». EXP: «Data barchinone IIII° nonas septembris anno domini M CCC^o II°».

33. Ff. 205r-207v. [*Formulae querelae pacis et treugae.*] INC: «Vobis honorabili domino uicario Barchinone cum cordis amaritudine conqueror». EXP: «potest in comuni». [Obres absents del 410-BLA, o potser avantposades, ítem 3].
35. Ff. 208r-252v. [Baldo degli Ubaldi, *Commentaria in librum tertium Codicis*]. INC: «Iudices, regale [?] omne iudicium». EXP: «capitulo si quis laycus». Baldo degli Ubaldi (1319/27-1400), *Commentaria in librum tertium Codicis*. [Absent del 410-BLA, tot i que altres obres d'aquest autor figuren als números 387, 398 i 425] .
36. Ff. 253r-635r. [*Summa totius artis notoriae Rolandini Rodulphi cum additionibus Petri de Unzola*]. *Incipit prima pars super contratibus domini petri de uncola uocati [sic] meridiana. Rolandina prius inchoat. hec aurora. Deinde adicio fulgens claro de docmate. Petro nomen ab unçola meritum qui sumpsit. ab urbe ergo resulta opus media de luce uocatum. pars ipsius latuit ter quinque ter annis. scilicet addicio scribarum nobile digna.* La *Summa totius artis notoriae* de Pietro da Unzola († 1312), ampliació de l'obra de Rolandino de' Passeggeri. INC: «In medio apperuit os eius». EXP: «et l. edificia § perfecisse. Petrus de vnçola legum doctor. Explicit aurora domini Rotlandini cum additionibus domini Petri de vnçola super quinque primis capitulis summe notarie que nunc meridiana appellatur deo gratias. Finito libro sit laus gloria christo Amen. Laudetur christus sit sit semper et benedictus, qui dedit huius operi finem scriptori det requiem. Amen». [Ítem 9 del 410-BLA].
37. F. 635r. *Pracmatica feta per lo senyor Rei en mertí [sic] per los greuges per lo bisba de Gerona fets ala cort Reyall de Gerona.* INC: «Martinus dei gracia Rex aragonum Valencie [...] reuerendo in christo patri cardinali». [Sembla absent del 410-BLA].
38. F. 641r. *Super sustentimento eiectorum a pace et treuga.* INC: «De facto consultus Berengarius Viues». EXP: «aperte declaratur. Berengarius Viues». [Sembla absent del 410-BLA].
39. F. 641r. *Quod facientes capi aliquos pro instrumento comande uel aliis debitis prestare habeant capto alimenta etiam carcerario ius suum quantum captus detinebitur soluere atque dare.* Carta de Jaume II al veguer i batlle de Vilafranca (Barcelona, 3 de juny de 1327). INC: «Jacobus dei gratia rex aragonum etc. [...] Ex parte carcerarii ville franche nobis extitit intimatum». EXP: «Data barchinone IIIº nonas iunii anno domini M CCC XXVIIº. Visaque cancellarium». [Sembla absent del 410-BLA].
40. F. 641v. *Littera per quam dominus rex mandat facere iusticiam de capto.* Carta de Ferran I al batlle de Palamós (Barcelona, 11 d'abril de 1413). INC: «Ferdinandus dei gracia rex». EXP: «Data Barchinone, XI aprilis anno a natiuitate domini Mº CCCC XIII. De Gualbis uicecancellario». [Sembla absent del 410-BLA].

41. Ff. 642r-652r. [Bartolo de Sassoferrato, *Commentaria in Codicem*]. Anomenada també *Lectura super secundam Codicis partem*, obra del jurista Bartolo da Sassoferrato (1313/14-1357)⁴⁷². INC: «Et si contractus». EXP: «Iacobus Butri quod satis puto equum. Bartolus». [Absent del 410-BLA; tampoc no sembla aparèixer al conjunt del catàleg, per exemple el n° 388, que és específic per a l'obra del jurisconsult italià].

42. F. 652v. (capgirat i cancel·lat, amb un *uacat* a l'extrem superior dret i l'altre a l'extrem inferior esquerre). [Bartolo de Sassoferrato, *Commentaria in Codicem?*]. INC: «Aut(?) Sacramenta. Ista est noua constitucio Federici». EXP: «quod illud confirmet et hanc teneat». [Sembla absent del 410-BLA].

43. F. 653rv. *Fforma querele pacis et treuge et Ad instanciam alicuius prelati*. INC: «Coram uobis domino uicariam Gerunde regentem». EXP: «In dicta uilla de episcopali saluo iure addi [?] midi [?] etc.». [Sembla absent del 410-BLA].

44. Ff. 653v-654r. Alia forma querele pacis et treuge contra depredatores etc. INC: «Vobis honorabili domino uicario Gerunde». EXP: «dominum episcopum gerundense, seu eius uicarium et officii[ialem?]». [Sembla absent del 410-BLA].

45. Ff. 654v-685bistr. [Bartolo de Sassoferrato, *Commentaria in Codicem*]. Continuació del *Commentaria in Codicem* de Bartolo de Sassoferrato. INC: «Sacramenta. Ista est noua constitucio Federici». EXP: «quia nestio alibi quam his». Conté una nota al marge inferior del f. 654v, amb INC: «quatenus iuxta coonuenienciam inde dudum inhibitam»; EXP: «et ciuitate ac uicaria gerunde». [Sembla absent del 410-BLA].

46. Ff. 685bistr-686terr. Carta a Pere Devesa, doctor en ambdós drets, jutge ordinari de Blanes, Barcelona, 22 (?) de juliol de 1479. INC: «Al magnifich mossen e de gran saviessa misser Pere Devesa doctor en cascun dret. Blanas [...]. Magnifich mossen a vostra saviessa». EXP: «quod deus auertat». [Sembla absent del 410-BLA].

47. Ff. 686terv-731r. Continuació dels *Commentaria in Codicem*. INC: «In comunicacionibus». EXP: «teneberis ut ff. est item contrahitur [?]». [Sembla absent del 410-BLA].

48. F. 732r. *Querela pacis et treuge ad instanciam fi[s]ci*. INC: «Coram uobis honorabili domino bernardo de tugario [?] milite uicariam Gerunde regenti et uicario bisuldini». EXP: «requiri ut est moris». [Sembla absent del 410-BLA].

49. F. 732rv. *Super eadem querela*. INC: «Conqueritur uobis militi honorabili domino». EXP: «uicarium antedictum». [Sembla absent del 410-BLA].

50. Ff. 732v-733r. *Querela pro homicidio*. INC: «Coram uobis honorabili domino uicario Gerunde». EXP: «requirens etc.». [Sembla absent del 410-BLA].

⁴⁷² Les lectures sobre el Còdex de Justinià probablement van ser donades per Sassoferrato a la Universitat de Pisa entre 1342 i 1343. Edicions a Venècia, 1476, 1478, 1490. I Milà, 1490.

51. F. 733rv. *Peticio criminalis*. INC: «ex meritis presentibus [?] inquisitionis». EXP: «saluo iure addi [?] etc.». [Sembla absent del 410-BLA].
52. F. 734rv. Resposta jurídica no identificada. INC: «In quibus casibus iudex ecclesiasticus habet potestatem cognoscendi inter laycos dico quod». EXP: «ff. de clericis libro sexto». [Sembla absent del 410-BLA].
53. Ff. 734v-735v. Qüestió jurídica no identificada. INC: «nota [...] quod hic sub dicto uerbo si quis». EXP: «processu huius uersus [...]». [Sembla absent del 410-BLA].
54. Ff. 736r-740r. Resposta a quatre caps jurídics. INC: «Et casu prenarrato et proposito et uiso». EXP: «iusticia huius partis». [Sembla absent del 410-BLA].
55. Ff. 740v-741v. Qüestió jurídica no identificada, probablement continuació de la número 53. INC: «[...]reus non citatur uel fertur». EXP: «uide infra # infra». [Sembla absent del 410-BLA].
56. Ff. 742r-744v. Instruccions per a escriure libels suplicatoris. INC: «Quero iuxta precedentia qualiter libellus suplicatorius formabitur». EXP: «quam in iure». [Sembla absent del 410-BLA].
57. Ff. 745r-754v. [Bartolo de Sassoferrato, *Commentaria in Codicem*]. Continuació del *Commentaria in Codicem* de Bartolo de Sassoferrato. INC: «Siue pars dilacione pendente». EXP: «sic non ob. Bartolus». [Sembla absent del 410-BLA].
58. Ff. 755r-757r. *Littera [...] regis martini super processibus auctoritate et rogatu*. INC: «En Marti per la gracia de deu [...] Johan guarrigua perayre de drap de lana de la villa de castello». EXP: «l'any de la nativitat de nostre senyor m ccc xc viii [?]». Hi ha dues notes explicatives en llatí al final de la carta. [Sembla absent del 410-BLA].
59. F. 757v. Anotació amb signe de remissió no localitzat. INC: «Et arbitrabitur bonus iudex ut calumnias et longiores dilaciones». EXP: «de resti. spoli. quod si Aho(?)». [Sembla absent del 410-BLA].
60. F. 758rv. [Bartolo de Sassoferrato, *Commentaria in Codicem*]. Continuació del *Commentaria in Codicem* de Bartolo de Sassoferrato. INC: «C. cum uir [?]». EXP: «et ultimo Bartolus». [Sembla absent del 410-BLA].
61. F. 759r. *Sentencia in materia consolidacione*. INC: «Et dominus iudex». EXP: «mandans de hiis fieri et expediri acta et instrumentum». [Sembla absent del 410-BLA].
62. F. 759r. Probable testament de personatge no identificat. INC: «Honorabilis Cº [?] miles per se et suos heredes et successores». EXP: «pro testando requirens etc.». [Sembla absent del 410-BLA].
63. F. 759v. *Delicta non debent remanere impunita de sententia et causis cº ut [...]*. INP: «Pone fideiussor succedit debitori efficaciter obligato». EXP: «Joan A de Bu. et N. de Sicilia». [Sembla absent del 410-BLA].

64. F. 760r. *Nouerint uniuersi quod die lune xvi mensis maii anno a natiuitate domini M CCCC septuagesimo octauo* [? ...]. INC: «Hora meridiey emisso sono de uiafors». EXP: «[*non intellegitur*]». [Sembla absent del 410-BLA].

L'exemplar de l'Escorial engloba en part –o potser totalment– l'antic ms. 410 de la *Bibliotheca Latina* d'Agustín (l'anomenat fins ara 410-BLA), descrit en aquests termes:

«410. [1] Usaticum, simili modo, an princeps possit dare treugas inter inimicos, expositum cum sententia lata a quibusdam iudicibus inter Jacobum Regem, & nobilem Raimundum Vicecomitem Cardonae MCCLII, sermone patrio.

[2] Petri Regis super usatico, Auctoritate, & rogatu, litterae patrio sermone.

[3] Variarum constitutionum & pragmaticarum.

[4] Capita de hominibus propriis de Remensa, & de bonis eorundem cedentibus.

[5] Incerti, qualiter in rei venditione formetur libellus.

[6] Usantiarum, & consuetudines civitatis, & diocesis Gerund. A libris peritorum, & usibus utentium observatae, & a Thoma Mieres Licenciato patrono caussarum in unum collectae sub certis titulis MCDXXXIX.

[7] Narcissi S. Dionysii Canonici Barcinonensis compendium constitutionum Cataloniae generalium, in quo ordinem titulorum Codicis Justiniani secutus est, opus in decem partes divisum, & partes in rubricas.

[8] Reginae Mariae constitutiones Barcinonae editae in curiis generalibus.

[9] Rolandini summa, sive aurora artis notariae, & Petri de Unzola additiones, sive opus appellatum Meridiana de theoria, & practica tabellionatus officii, atque contractibus.

Liber in charta annorum CL forma folii.»

No totes les obres que actualment conté el volum apareixen en aquesta descripció, que sembla molt sumària. Com s'ha vist els números 1 i 2 de la descripció coincideixen en ordre amb el contingut actual del manuscrit. No és segur, però, si sota el títol *Variarum constitutionum et pragmaticarum* del catàleg d'Agustín (3) es podrien trobar bona part dels números de la nostra catalogació que contenen disposicions reials. Semblen absents també molts textos legals sense títol de la part final dels manuscrits.

Entre els materials aplegats apareix una carta original a Pere Devesa, jutge de Blanes, de 1479 (nº 46 de l'anterior catalogació). Si el volum respongués a un projecte unitari aquesta indicació podria servir per donar una datació aproximada del manuscrit.

De tota manera, al final de la descripció ens ve donada una data *post quem* aproximada, 150 anys abans de la confecció del catàleg. Si aquest es realitzà entre 1580 i 1586 (publicat aquest darrer any per Martín López de Baylo segurament sobre una elaboració del mateix Agustín), llavors es pot conjecturar una data al voltant de 1430 per a la referència d'Agustín. Si

els *Costums de Girona*, de Tomàs Mieres, obra continguda al catàleg d'Agustín, fou escrita cap a 1439 –segons el mateix catàleg especifica–, s'ha de prendre aquest any com el *terminus post quem* de confecció del volum originari.

* * *

L'opuscle de Sant Dionís (54r-133v), una còpia de caràcter personal, és format per diversos fascicles que no presenten reclams. El text és a plana sencera, però amb nombroses anotacions marginals de diversos assumptes de dret. El número de ratlles per foli oscil·la entre les 28 i les 30, i semblen escrites sense pauta.

Paleografia

No hi ha indicació d'escriba, però sembla ser el mateix per a tot el volum. La lletra és gòtica cursiva, amb la mateixa tinta per a tot l'opuscle, incloses les glosses, molt nombroses. El cos del text és escrit per un mateix copista (E¹), amb correccions, no gaire acurades, sobre el mateix manuscrit, degudes a la mateixa mà en intervencions posteriors (E²; E³). Es corregeix contínuament, de vegades per tornar a escriure, tot seguit en la línia, la mateixa paraula esborrada.

Les capitulars presenten certa floritura, però són d'una mida igual a la resta de lletres, i no s'han rubricat. Hi ha una diferència de tonalitat entre la tinta de les notes o glosses, més fosca, i la del cos del text, més aigualida.

Foliació

Hi ha dues foliacions: una primera, amb xifres romanes, que inaugurava l'opuscle, sembla ser de la mà del copista o contemporània. Posteriorment va ser cancel·lada. És visible als ff. 55 (malgrat que no és possible distingir en aquest foli quina és la xifra cancel·lada), 56 (III cancel·lat), 57 (IIII cancel·lat), i en endavant fins al f. 128 (LXV cancel·lat). Això potser implica que originàriament havia estat un opuscle independent que fou enquadrnat després amb la resta d'obres del manuscrit. De fet, a l'índex inicial (ff. 54v-57v), una línia uneix els títols amb la numeració cancel·lada. Hi ha una segona foliació, que és la que preval avui dia, escrita amb la mateixa lletra i tinta, també amb xifres romanes, que abasta tot el manuscrit.

Anotacions marginals i complementàries

Nombroses notes de dret cobreixen els marges del manuscrit.

Al f. 54, al marge dret, amb claudàtor, per a les línies que van de *-rui* fins a *librorum*, hi ha un signe de remissió, sense que la nota corresponent hagi estat escrita enlloc.

Entre els ff. 59v-61, es veuen extenses glosses al marge, ocupant-lo gairebé sencer. Hi ha més notes marginals als ff. 63r, 64r (una altra anotació al marge dret amb claudàtor, línies que van d'*omnis* fins a *catalani*), 65v, 71v-73r (és a dir, es van encavalcant d'una pàgina a l'altra), 75r, 77r, 84v, 85r, 86v, 90r, 91r-93r, 93v, 94r, 99r, 107v, 108v, 112r, 115r, 115v, 116r, 116v, 117r, 117v, 118r, 118v, 119r, 119v, 120r, 120v, 121r, 121v, 122r, 124r, 124v, 125r-127r.

Una de les notes més interessants, figura al f. 61r, escrita per la primera mà, la qual acaba: «*curie Barchinone domine Regine Marie nunc regnantis*». La dita nota indicaria que aquesta mà és contemporània de la reina Maria i del rei Alfons IV. Al f. 72rv, també la primera mà recull en una nota una còpia de 1429 d'una provisió reial d'Alfons IV, del 1419. Aquestes dues glosses ofereixen una data aproximada per a la còpia entre 1429 i 1458 (any aquest darrer del decés de la reina Maria). El copista podria tenir alguna vinculació amb Girona, segons algunes glosses, com per exemple, f. 84v: «*In Curia ecclesiastica gerundensi seruatur quod pro qualibet carta processus originaliter exhibuntur...*». Al mateix àmbit territorial pertanyen moltes de les disposicions jurídiques que configuren tot el ms.

Al final del *Compendium*, i abans de l'índex dels Usatges, s'insereixen als ff. 128v-129r tres documents.

1. *Forma querele pacis et treuge super treuga domini*. Una carta de data desconeguda d'un tal Tici (*Ticius*), ciutadà de Vic, en la qual dona clam al vicari d'aquesta ciutat, Berenguer, de l'homicidi del seu fill Luci, o potser esclau, a mans de Semproni, i en demana reparació (és un clam de pau i treva trencades). INC: «*Conqueritur coram uobis honorabili berengario sabaterio*». EXP: «*bene adiciuntur uerba in clamo*».

2. *Quod littera eneruans uel periudicans processui pacis et treuge non teneatur per officiales nec ei obediatur*. Una carta del rei Pere el Cerimoniós, de 17 d'octubre de 1384 (f. 129rv). INC: «*Petrus dei gracia rex aragonum ualencie*». EXP: «*Guillelmus de Vallesicca*».

3. *Quod in generali elonguamento non uidentur elonguata debita que debentur pro dotibus pro uendicione bonorum mobilium et immobilium nec quod debentur cum iuramento nec pro pignoribus traditis creditoribus nec que descendunt ex malificio nec leguata nec comande*. Una altra missiva de Jaume II, de 15 d'agost de 1298 (f. 129v). INC: «*Iacobus dei gracia*». EXP: «*iiii idus augusti anno domini m^o ccxcviii*».

Després de l'índex dels Usatges, del f. 132r fins al 133v, hi ha una digressió jurídica al voltant del trencament de la pau i treva. És visible al marge dret del f. 133v una nota que sembla

posterior. El verso del f. 133 és en blanc. INC: «Sed pone si execucio fiat contra eiectum a pace et treuga». EXP: «notario P. Chi. [?]».

Ortografia

Ortotipografia. L'escriba ha optimitzat l'espai i no utilitza separacions per a indicar nous capítols. La separació de capítols és per un simple punt i apart, sense espai. A cada capítol, avantposa els Usatges a l'exposició, col·locats en dues columnes. Deixa fora, al marge, com a glossa, el capítol final sobre les Constitucions de Pau i Treva, les concordances legals amb altres Constitucions. L'autor així ho havia disposat: «uerum quod omnes supradicte Constituciones, ut plurimum, continent quasi idem, ideo breuitatis causa intendo ex omnibus hiis inserere solum unam, supplendo in margine et ponendo concordancias aliarum»⁴⁷³. Els mss. E i U i el ms. A (còdex 1 de la Generalitat) les conserven al marge, mentre que el ms. C ja les inclou al cos del text.

Els títols de rúbriques van en minúscules, en negre, destacats només per parèntesis. Acostuma a escriure tots els mots amb minúscula, encara que respecta la majúscula de paraules com *Curia*, *Catalonia*, *Ciuitas*, noms de reis i ciutats, però no sempre.

Vocalisme. Simplifica els diftongs *-ae-* en *-e-*, com els altres dos manuscrits U i C. Sovint conserva doble *-i-* en datius i ablatius d'arrels que ja contenen una *-i-* a la terminació, per exemple: *controuersiis*, mentre que els altres dos mss. la simplifiquen.

Consonantisme. Prefereix sistemàticament *-th-* en lloc *-t-* en mots com *Cathalonia*; *Cathalani*; *Catholicus* *-a* *-um*. Sempre preferix el grup *-ci-* per *-ti-*. Utilitza c trencada amb certa freqüència. Hi ha vacil·lació en la grafia de *s-*, *sc-* i *c-* davant d'*e* i *i*. De vegades escriu *s-* on s'esperia *c-*, com per exemple: *selebrando*, *scituata*, *cansellario*. Escull la forma *sequia*, en front dels altres mss., que duen *cequia*. I a l'inversa també fa servir *c-* quan s'esperaria *s-*: *concelliario*. I sovint també duplica *-s-*: *uissa* per *uisa*. Manté *in* davant de bilabial: *inpetratum*. Duplica *f* sistemàticament, de manera especial en posició inicial: *ffieri*, *in ffinitos*, *ffiscalis*, *ffilius*. De vegades simplifica la doble *f* (*ff*) en una de sola: *oficium*, *sufragium*. També simplifica el prefix *con-* en *co-* en casos como *costitucio*. De vegades, llegim *paguanismo*, *alanguamentis*, explicable potser perquè entén *-u-* com a lletra muda auxiliar després de *g-*, com en els grups romànics *gue-* *gui-*, però en el seu cas davant *-a-*; això explicaria potser grafies oposades com *gardia*, per *guardia*. Algunes grafies particulars són: *baptismus*, *prothonotarius*, *comissarius* per *commissarius*, *calumpnia*, *irita* per *irrita*, *Eyvice*, *Dertusse*, *Elianor*, *Ceupum*.

⁴⁷³ I en el català es pot llegir: «de totes les sobredites Constitucions, per ço car totes quasi dien una mateixa cosa, per abreujar no n'enten[c] a explicar sinó una, suplent e posant en lo marge de aquella les concordances de les altres».

Separació de paraules. Sovint escindeix el prefix *in-* de la resta de la paraula.

1.1.2. Sevilla, Biblioteca Colombina, ms. 5-5-31⁴⁷⁴

Mitjan s. XV. 93+I (66v-93v en blanc). Paper. 222x295 mm.

Manuscrit jurídic de tipus miscel·lani. Es tracta d'una còpia de caràcter formal, amb escasses correccions. Es troba enquadernat en pell, amb les armes d'Aragó. Queden restes de cinc bollons decoratius a la coberta i contracoberta.

Fernando Colón, el fill de l'Almirall, el comprà a Roma el 1530, tal com registra aquesta nota continguda al f. de guarda: «este libro costó en Roma 40 quatrines primero de octubre de 1530 y el ducado de oro vale 420 quatrines»⁴⁷⁵. Apareix recollit també a l'anomenat Abecedari B, columna 1130: «Narcisus de sancto dionisio de constitutionibus cathalonie per ferdinandum regem approbatus de mano»⁴⁷⁶. Puig i Oliver hipotitza que podria haver pertangut amb anterioritat a algú relacionat amb la cort reial, potser de Nàpols⁴⁷⁷. Després de la deixa del testament de Colón a la Catedral de Sevilla, l'exemplar ha romàs ininterrompudament a la Colombina⁴⁷⁸.

Contingut:

1. Ff. 1-56r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendium Constitutionum generalium Cathalonie*]. INC: «Incipit prologus compendii Constitutionum Cathalonie generalium. Quoniam Constitutiones generales Cathalonie in earum». EXP: «Christiani non uendant». Als ff. 55r-56r, sota el títol *Sequuntur Vsatici Barchinone secundum ordinem Alphabeti*, inclou l'índex d'Usatges amb què conclou el *Compendium* de Sant Dionís.

2. Ff. 56v-61v. *Presentacio comissionum regie et episcopi facta iudicibus ratione concordia testamentorum*. INC: «Nouerint uniuersi quod die sabbati XXIX Ianuarii». EXP: «quare si dicta Curia secularis requisita fuerit in futurum de causa ecclesiastica Curia non se potest intromittere».

⁴⁷⁴ *Olim* AA Tab. 142, N° 37. Per a una descripció exhaustiva, *vid.* PUIG I OLIVER (2001). A la Base Biteca té numeració 2458. http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/biteca_ca.html [data de consulta: 12 de setembre de 2014].

⁴⁷⁵ Vegeu ÁLVAREZ MÁRQUEZ (2003: 79).

⁴⁷⁶ COLÓN (1992: col. 1130).

⁴⁷⁷ PUIG OLIVER (2001: 282) així ho conjectura; no obstant, reconeix no haver trobat cap vestigi de l'obra o l'autor a la bibliografia que consultà sobre la biblioteca d'Alfons IV a Nàpols.

⁴⁷⁸ Val a dir que ja Capmany (1821: 2) el descrigué breument donant-ne la signatura antiga Est. AA Tab. 142, N° 37, aportant aquest títol: «Compendium Constitutionum Cathalonie generalium compilatum à Narciso de Sancto Dionysio, canonico Barchinonensi et legum professore». Capmany exposa que és un exemplar de mitjan segle XV amb inicials il·luminades, volum en foli, «cubiertas de tapa, papel de carta». N'edita parcialment els capítols *De celebratione generalium curiarum*, i *De legibus seu Constitutionibus et de interpretatione et obseruatione earum*. *Vid.* CAPMANY (1821: 117 i ss.).

3. Ff. 61v-63v. *Sequuntur Capitula causis subscriptis a domino rege Petro ordinata inter Episcopum una et ciuitatem Barchinonem Partibus ex altera*. INC: «Capitula ordinata per dominum regem inter reuerendum». EXP: «et episcopum et Capitulum suum ex altera. Guillelmus de Palou».

4. Ff. 63v-64v. *Prouisio cum eius presentatione domini Benedicti pape XIII facta circa captionem clericorum in contractibus seu eorum instrumentis et aliis autentis scripturis personaliter obligatorum*. INC: «Nouerint uniuersi quod die mercurii intitulata XVII mensis octobris». EXP: «Et me Iacobo Pere presbitero autoritate domini episcopi Curie officialatus eiusdem notario publico ac scriba».

5. Ff. 64v-66r. *Sententia arbitralis de domino rege Iacobo et episcopo Valentino lata super ladimiis quemadmodum in compromisso continentur*. INC: «Cum inter venerabiles episcoporum et capitulum ecclesie Barchinone». EXP: «In Palacio domini Regis pridie kalenas nouembris et anno domini millesimo CCC^o decimo presentibus testibus».

* * *

El *Compendium* ocupa els ff. 1 i 56r del manuscrit C. Estava format per quatre senions. Els reclams, al marge inferior, apareixen als f. 12v «richorum», f. 24v «curia», f. 36v «Iacobus», i f. 48v «nostra». Les inicials són amb tinta vermella i blava, alternativament. La foliació és aràbiga i moderna, escrita en llapis a l'angle superior dret del *recto*, i no té numeració de plects.

Els folis, amb pautat, presenten una caixa de 176x144 mm., i 34 línies a dues columnes.

Paleografia

La lletra és gòtica híbrida, amb tendència librària. Fins al foli 61va la lletra és bastarda tirant a librària d'una mateixa mà (C¹), activa en la primera meitat del s. XV. Sembla ser només una mà la que ha escrit i ha corregit, al cos del text, en comptadíssimes ocasions. Per tant, en aquesta edició, indicarem només com a C¹ i C² o C³ les diferents intervencions d'aquesta mateixa mà al text.

Del 61vb al 66rb actua una segona mà. Hi ha revisions i correccions probablement d'un lector italià als ff. 1, 3r. D'una mà posterior són les anotacions dels ff. 6v, 57v-60r.

Anotacions marginals

No presenta cap glossa extensa al marge, només breus anotacions i correccions, marcades amb un signe de remissió angular o també un lemnisc. Aquestes correccions marginals s'han

atribuït a una intervenció successiva (C²). Una nova mà (C⁴) intervé en quatre ocasions per a afegir postil·les marginals. Sembla ser un lector italià del segle XV o inicis del XVI per l'ortografia escollida en escriure el mot *retallats*: «retalgliats». Amb la sigla C⁵ s'ha indicat una mà posterior⁴⁷⁹, la qual segons Puig i Oliver és la mateixa que escrigué anotacions a l'obra subsegüent, ff. 57v-60r. Tres mans successives dels segles XVII i XVIII (C^{6 7 8 9}), atribuïbles als bibliotecaris de la Colombina, intervenen al primer foli. La mà C⁶ escriu amb tinta més líquida o aquosa l'antiga signatura, encara vigent a principis del s. XIX⁴⁸⁰, però posteriorment ha estat cancel·lada, potser per la següent mà. Després de la nota anterior, de C⁷, la mà C⁸ ha escrit un asterisc gargotejat (o marcat doblement fins a desdibuixar-lo). Una mà (C⁹), potser la mateixa C⁷, ha escrit al marge inferior la signatura actual.

A l'aparat crític només s'han recollit les intervencions de C¹, C² i C³.

<i>Intervencions</i>	<i>Ubicació de l'anotació</i>	<i>Anotació / correcció</i>
C ²	f. 13v (1,28,1)	«^ regis»
	f. 24v	manícula
	f. 42r (10,6,9)	«obtinebit»
	f. 46v (PT 19,15)	«^ in constitutione ad honorem»
	f. 54v (PT 5,38)	«/· non»
C ⁴	f. 1r (<i>prologus</i>)	«Narcisius»
	f. 1r (<i>prologus</i>)	«diuersio [<i>sic</i>] operis»
	f. 1v (índex)	«ordo rerum»
	f. 3r (1,1,3)	«retalgliats»
C ⁵	f. 6v (1,10,6)	«qualiter fiant Constitutiones»
	f. 6v (1,10,7)	«de interpretatione constitutionum»
C ⁶	f. 1r	«Narcisus a S. Dionisio Canonicus Barchinonensis»
C ⁷	f. 1r	«L. A. A. / Tab. 112. / N°.....37 [modificada a partir d'un precedent "32"]».
C ⁸	f. 1r	*/«2»
C ⁹	f. 1r	5..... 5.....31

Ortografia

Ortotipografia. Títols i capitals han estat escrits amb un cert grau d'elaboració: solen tenir l'alçada de dos o tres línies, i sovint línies ornamentals que ocupen la meitat del foli. La

⁴⁷⁹ PUIG OLIVER (2001: 285).

⁴⁸⁰ Vid. CAPMANY (1821: 117 i ss.).

capítular del pròleg i del capítol primer de la primera part (f. 3, «Cui ad fidem catholicam...»), d'entre cinc i sis línies d'alçada, escrites amb tinta blau i vermella, presenten una ornamentació especial. A cada capítol, postposa els Usatges a l'exposició, característica, segons sembla, originària del *Compendi*. Aquest manuscrit, a diferència dels altres, incorpora al text les glosses de les concordances amb altres Constitucions al capítol de Pau i Treva. L'índex de rúbriques no indica la ubicació dels capítols als folis.

Vocalisme. Simplifica el diftong *-ae-* en *-e-*. Vacilacions en la conservació de doble *-i-* en datius i ablatius d'arrels que ja contenen una *-i-* a la terminació: ex. *controuersiis*.

Consonantisme. Sempre escriu *Cathalonia* (no *Catalonia*); *Cathalani* (no *Catalani*). Grup *-ti-* ha estat conservat en sufixos *-tio* i *-tia*, però *-ci-* en la majoria de casos. També vacil·la en l'ús de les sibilants. Escull la forma *cequia*, com U, en front d'E, *sequia*. *Cepum* per *sebum*. De vegades, escriu *paguanismo*, *aloungamentis*, explicables potser per la mateixa raó que en E (també amb formes com *gardia*, per *guardia*). Altres grafies particulars són: *accessor* per *assessor*, *atzemblarior*, *babtismus*, *calumpnia*, *comissarius* per *commissarius*, *Eyvice*, *Dertuse*, *Elienor*, *laycus prothonotarius*, *rey publice*. Trobem també *Arborum furtim cisarum* (per *cesarum*).

1.1.3. La Seu d'Urgell, Biblioteca Capitular, ms. 2105⁴⁸¹.

Paper. Segle XV-XVI. 146 ff. 288x220 mm.

Enquadernació medieval en pell. Foliació moderna a llapis al marge superior dret, sense reclams. Hi ha dos folis tallats sense numerar entre els ff. 4 i 5, i un entre els ff. 110 i 111. Estan en blanc els ff. 5-6, 91v, 11-125, 128. Escrit per diverses mans de cronologia diversa.

En la coberta anterior presenta algunes notes en llatí i en català, la més extensa de les quals amb INC: «Formatur sic querela pro interesse ecclesie. Conqueritur coram vobis domino tali officiali... des. ... obtulit se paratum in predictis ministrare iusticie complementum». A la contracoberta posterior hi ha algunes anotacions, amb citacions de textos i literatura del dret comú.

Ha d'estar molt relacionat amb la còpia de la Compilació de 1413-1422, amb registre 2101, que es troba al mateix Arxiu Capitular de La Seu d'Urgell⁴⁸².

Contingut:

⁴⁸¹ VALLS I TABERNER (1927), que no dóna cap descripció del document. Per a una edició del pròleg, *vid.* PÉREZ MARTÍN (1998: 690-691); una descripció completa es troba a PÉREZ MARTÍN (1998: 689-694) i GARCÍA GARCÍA (2009: 330-335).

⁴⁸² A la Base Biteca: *Manid* 2592. http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/biteca_ca.html [data de consulta: 12 de setembre de 2014].

1. F. 1r. Constitució de Pere III sobre les facultats del Veguer (València, 2 d'octubre 1338). INC: «Petrus Dei gratia rex Aragonum...». EXP: «datum Valentie sexto nonas octobris anno Domini MCCC trecessimo octavo».

2. Ff. 1r-2r. *Quomodo procedatur contra uiolatores pacium et treugarum*. Constitució de l'infant Alfons contra els violadors de Pau i Treva (Tàrrrega, dia 5 abans de les calendes de maig de 1319). INC: «Infans Alfonsus illustrissimi domini regis Aragonum primogenitus eiusque generalis procurator atque comes Urgelli dilecto nostro (vicario *om.*) Curie Ilerdensi et Palleriensi... Quia scimus in vicaria vobis comissa...». EXP: «Datum Terrege vº. kallendas marçii anno Domini millesimo CCC nono deçimo».

3. F. 2rv. *De caucione per suplicantem in audiencia regia prestanda*. Constitució de Pere III sobre la caució que cal prestar en les causes de suplicació (Barcelona, primer d'agost de 1370). INC: «Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum etc. Quia non est maliciis hominum indulgendum». EXP: «Datum Barchinone xxviiº. die augusti anno a nativitate Domini MCCCLXX regnique nostri XXX octavo. Vissa Ro(?)».

4. Ff. 2v-3v. Constitució de Ferran I sobre desafiaments (Barcelona, 20 de juny de 1413). INC: «Nos Ferdinandus Dei gracia rex Aragonum... Etsi sollicitudo regie dignitatis cunctis fidelibus...». EXP: «Datum Barchinone XXª die iunii anno a nativitate Domini MºCCCºXIIIº regnique nostri secundo. De Gualbis vic.».

5. Ff. 3v-4r. Constitució de l'infant Joan sobre execució de béns (Barcelona, 16 d'octubre de 1456). INC: «Iohannes Dei gracia rex Navarre, infans et gubernator generalis Aragonum et Sicilie... dilecto nostro vicario Cervarie». EXP: «Datum Barchinone XVIº die octobris anno a nativitate Domini millesimo CCCCº quinquagesimo sexto. Pages vic.».

6. F. 4r. *S. in locumtenenti communi VIIº*. Capítol de Corts sense datar, a Cervera. INC: «Item Senyor molt alt, per quant és maniffest alguns qui són en obediència de vostra senyoria». EXP: «celebrat en la vila de Cervera per lo il·lustríssimo Senyor rey de Sçiqflia és contengut. Plau al Senyor rey».

7. F. 4v. Constitució del rei Alfons IV sobre administració de justícia (Montblanc, sense data). INC: «Nos Alfonsus Dei gracia rex Aragonum [...] circa utilitatem subiectionum nostrorum ut convenit intendentes». EXP: «per constitutionem Catalonie editam in curia Montisalbi, iam eis sicut et tabularum iudicibus de certo salario est provisum. Statuimus et ordinamus».

8. Ff. 7r-16v. Constitució del rei Alfons IV a les Corts de Barcelona de 1432. INC mutilat: «[...] dels dits censals i violaris per les causes desús dites, frustrats et totalment enpatxats». EXP: «Protestació del braç militar. Senyor, los barons, nobles, cavallers e gentils homens e privilegis sens derogació de lurs privilegis e de qualsevol altres drets». Conté glosses marginals.

9. Ff. 17r-91r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendium constitutionum generalium Cathalonie*].

10. F. 92rv. *Littera Vicarii Episcopi uicensis ad Decanum Ceruarie super clericos coniugatos*. Carta del vicari del bisbe de Vic al degà de Cervera relativa als clergues casats (Pellpuig, 6 dies abans de les calendes de febrer de 1346). INC: «Pater carissime, heri satis tarde in loco de Belpuig reçepe vestras literas quas michi exhibuit lator presentium cui seriatim respondere non potui circa alia occupatus». EXP: «Datum in loco de Bellepodio vi^a kallendas februarii anno Domini M^oCCC^oXL^oVI^o. Videtur Arnaldus Bruni canonicus Balvavensis».

11. Ff. 92v-93v. *An et quando clericus debeat per secularem ad ecclesiasticum iudicem remitti*. INC: «Si iudex laicus. Quando queritur cum captus per iudicem secularem se clericum asserens ad iudicem ecclesiasticum debeat remitti». EXP: «et de sententia excommunicationis, Contingit et de renunciatione capitulo 1 in Clementinis».

12. Ff. 93v-95v. *Concordia domini regis et prelatorum ach clerici prouincie Terracone super quibusdam grauaminibus pretensis infrascriptis et secuntur primo rescripta apostolica*. Concòrdia entre la reina Elionor i el cardenal de Comenge (Bertrandus de Cosnaco) de 11 de juny de 1372. INC: «Gregorius episcopus servus servorum Dei carissime in Christo filie regine Aragonum» EXP: «Ista fuerunt lecta et publicata per modum sententie die veneris post vesperos undecima die iunii anno Domini M^oCCC^oLX^oXII^o in palacio domine regine et in camera sua et fuerunt confirmata etc. Extat instrumentum publicum in posse Guillermi Oliverii domini regis secretarii». Glosses als marges.

13. F. 96r. *Que causae dicantur criminales et que sciuales spectantes ad dominium alodiale*. INC: «Cause criminales sunt ex quibus mortis [*sic*] timetur vel mutilatio membri». EXP: «furtum factum cum violencia vel cum armis vel in ecclesia et omnes alios actus iurisdictionis». Glosses als marges.

14. Ff. 96r-99v. *De castello ad cuius iurisdictionem pertineat*. INC: «Dominus cuiusdam loci habet in eo iurisdictionem scivilem nech non iurisdictionem dandi tutores et curatores». EXP: «quod non dicerentur simpliçia sed atroçia, ut in § Atroçia, Institutionibus, de iniuriis (Inst. 4.4.9.). Bernardus Lunes». També hi apareixen Ramon Ballester, Pere Terreni, Jaume de Vallseca, Guillem Prepositi.

15. Ff. 100r-104v. *Super facto tabule*. INC: «Item ordinamus de consilio: Hec servatur ad literam melius quam alie constitutiones de hoc loquentes». EXP: «et in l. Male (Cod. 7.39.2) agitur in fine textus, C. de prescriptione XXX vel XXXX annorum».

16. Ff. 105r-106r. Qüestió jurídica. INC: «Nota quod cause uiduarum, pupillorum, monacorum siue monasteriorum, pauperum et miserabilium personarum sunt tractande infra quamlibet uicariam seu baiuliam; unde dominus Rex petens condidit duas constitutiones».

EXP: «ut notat Bartolus in l. finale, C. de sententiis et interlocutionibus omnium iudicum [Cod. 7.45.16]». Al f. 106r es recorda una decisió de la Reial Audiència a Montsó, presidida per Ferran Sacosta: «ita in curia Montissoni in Regia audientia, presentibus Fferrand. Ça Costa vicecanc., Ianuarius Rabaca, Sperans in Deo, Ffranciscus Castello et plures alii».

17. Ff. 106v-107r. *De emolumento quod consequitur miles acuydatus si firmaverit de iure*. INC: «Illustrissimo domino Iacobo regi Maioricarum suus deuotus Raymundus de Clyno, iudex curie illustrissimi domini regis Aragonum». EXP: «sub constitutione pacis et treuge et eicit ipsum militem acuydantem a paçe et treugua».

18. F. 107rv. Carta de Pere III sobre Pau i Treva (Perpinyà, 6 de desembre de 1355). *Litera domini regis per quam declarat quod eiectus a paçe et treugua minime potest offendi nec comprehenditur sub guidatico generali sed speciali*. INC: «Petrus Dei gracia rex Aragonum dilecto nostro uicario Barchinone et Vallencie [sic] uel eius locum tenenti...». EXP: «Datum Perpeniani VI^a die deçembris anno a natiuitate Domini MCCCLV^o. Cya. Petrus».

19. Ff. 107v-108. Carta de Pere III sobre Pau i Treva (Barcelona, 8 de novembre de 1368). *Qualiter processus pacis et treuge pertinet ad uicarium et non ad gubernatorem et quomodo eiecti sunt remitendi ad uicariam qui pocesum fecit et fautores et consiliatores*. INC: «Petrus Dei gracia rex Aragonum dilecto consiliario nostro Bernardo de Fuxio militi tenenti locum gubernatoris in Catalonia...». EXP: «Datum Barchinone octava die novembris anno Domini M^oCCCLX^oVIII^o. Visa Roma».

20. F. 108rv. Carta de Ferran I (València, 3 de maig de 1415). *Quod querela pacis et treuge non offeratur pro çensualibus mortuis atque violariis*. INC: «Ferdinandus Dei gracia nobili dilectis et fidelibus vices gerenti gubernatoris generali [sic] in prinçipatu Catalonie, vicario Ilerde et Pallariensi, Cervarie, Tarrege...». EXP: «in predictis attemptatum fuerit. Datum Valencie III^a die madii anno Domini M^oCCCC^oXV^o. De Ortigis».

21. Ff. 109r-110v. Butlla concedida per Lleó X al rei Ferran II. INC: «Vahent que la consciència dels crestians hera tant derogada en los actes de las usuras, la sanctedad del summo pontífice papa Leó X ha atorgat al potentíssimo rey don Fernando per netejar aquellas que aquells que dita indulgència del sanct jubileu he compositió sobre dits casos de las usuras» EXP: «Item dels notaris que prenen tals contractes sabent ells tal e dóna modo e manera que dit contracte se faça».

22. Ff. 126r-127v. Carles V ordena al seu capità general a Catalunya que repari els greuges comesos al Principat per ell i la seva infanteria (Toledo, 8 d'octubre de 1525). INC: «Don Carlos por la divina clemencia Emparador de Romanos, sempre augusto rey de Germania, dona Joana su madre y el mesmo Don Carlos por la gracia de Dios reyes de Castilla [...]. Al magnífico y amado consejero nostro Guillermo de Rochandolf, nostro

capitán general en los nostros principado de Catalunya y condados de Rossillón y de Cerdanya...» EXP: «Datum en la nostra ciudad de Toledo a VIII dies del mes de octubre del anyo del nascimiento de nostro Senyor mil y quinientos y veynte y sincho. Yo el rey [*marge esquerre*] Vidit Camus. Vidit Ludovicus Sanchez generalis Thesaurarius [*marge dret*] Vidit Ferraria R., Vidit de Bononia R., Vidit Mai R., Vidit Ram R [*marge inferior*] In diversorum VIII. Signo notarii».

23. F. 129rv. *Exemplum litterarum apostolicarum super censualibus vendendis et emendis et concedendis*. Constitució sobre els censos del papa Nicolau V concedida a Alfons IV sobre tot el regne de Nàpols i Sicília (Roma, 30 de setembre de 1452). INC: «Nicolaus episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Solicitududo pastoralis officii fores nostre providencie pulsare non desinit... et habemus pro sufficienter expressis ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo». EXP: «Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo pridie kalendis octobris pontificatus nostri anno sexto».

24. Ff. 130r-135v. [Vicenç Ferrer], *Epistola ad Benedictum XIII super aduentum antichristi*. Carta de Vicenç Ferrer al papa Luna sobre l'arribada de l'Anticrist (Alcanyís, 27 de juliol de 1412). INC: «Sanctissimo domino nostro pape Benedicto XIIIº servus inutilis frater Vinçencius Ferrari predicator se totum». EXP: «Scripta sunt autem ista primordialiter in villa Alcaniçii die 27 mensis iulii anno Domini m quadringentesimo duodeçimo. [*Després ve una nota d'una altra mà: Mirabile. Anno abs nato Ihesu domino nostro millesimo CCC nonagesimo primo, die uero dominico septimo augusti apud montes hoc uicecomitatus Castri Boni [Castellbò] et omnium vicinorum agrorum ingruit plurima nix ultra palmum et descendit*]⁴⁸³.

25. Ff. 136r-146r. [Jaume Callís, *Elucidarium soni emissi*]. INC: «Etsi alterum pedem haberem in sepulchro adiscere quidem vellem ut lege Apud Iulianum, versu 'an hec vera putas' ff. de fideicommissariis libertatibus [Dig. 40.5.20] [...] igitur ego Iacobus de Calleyicio minimus iurisperitus civitatis Vicensis ninch residens in augusta et felici civitate Barchinone». EXP: «et contra ipsos sagiones fuisse per plures homines de Taverceto emissum sonum de viaffos, quidquid emitentes sonum ipsum in nostre iurisdictionis preiudicium ueniebant»⁴⁸⁴.

* * *

⁴⁸³ Ed. a VIDAL Y MICÓ, Francisco (1857), *Vida del valenciano apóstol de Europa San Vicente Ferrer, con reflexiones sobre su doctrina*, Valencia, 1857, pp. 579-587. H.D. FAGÈS (1905), *Notes et documents de l'Histoire de Saint Vicente Ferrer*, Lovaina-Paris, pp. 213-224.

⁴⁸⁴ Ed. Barcelona, 1518.

El *Compendium* ocupa els folis 17r-91r del ms., que corresponen a set senions (ff. 17-28; ff. 29-40; ff. 41-52; ff. 53-64; ff. 65-76; ff. 76-88; ff. 89-102 originàriament). Quant als reclams dels quaderns, escrits en vertical per la primera mà, es poden veure segons aquesta sèrie: «uel domum» (f. 28v), «barchinone» (40v), «non» (f. 52v), «campdor» (64v), «de inde» (76v), «ipsum» (88v).

Foliació

Hi ha dues foliacions: una àrabica a llapis, al marge superior dret; n'hi havia una altra anterior, en cifres romanes, ubicada a l'extrem del foli, just al damunt de l'àrabica, que sembla exclusiva de l'opuscle. Aquesta primera numeració és visible a partir del f. 20r al qual ha estat assignat el número IIII (quarta pàgina, en efecte, de l'opuscle de Sant Dionís). La numeració de l'índex del *Compendi* (17v-20r) coincideix amb aquesta numeració romana, probablement contemporània del *Compendi*. Tot això indica que el *Compendi* constituïa originalment un opuscle independent.

Segons l'índex, l'última rúbrica és *De censualibus mortuis et uiolariis*, que devia ocupar el f. LXXVI (recte, i segurament també verso), de la numeració original. Aquesta rúbrica no es troba en l'actual configuració del ms., ni es llegeix a la versió llatina ni a la catalana dels altres testimonis. Per a explicar la presència d'aquesta rúbrica a l'índex, podem suposar que aquest foli devia estar rere l'actual 91⁴⁸⁵. De ser certa aquesta hipòtesi, va perdre's o extreure's en el procés de creació del ms. U. Seguint García García, aquesta rúbrica podria equivaldre per contingut a l'obra número 8 d'aquest mateix manuscrit (Alfons IV a les Corts de Barcelona de 1432), ff. 7r-16v, però com es veu la diferent extensió de cadascuna de les dues obres impossibilita aquest supòsit. A més, l'obra número 8 s'aproxima a un procés de Corts, mentre que el títol *De censualibus mortuis et uiolariis* devia estructurar-se com altres títols del *Compendium*, segons paràgrafs que continguessin resums de Constitucions. Ja que cap dels altres mss. llatins o catalans no contenen aquest títol i en aquest manuscrit se situa al final, després de l'índex dels Usatges (i de l'èxplícit exprés), podria haver estat un afegitó del copista.

N'hi ha una numeració romana, centrada al marge superior dels folis rectes, que indica els números del llibre del *Compendium* al qual pertanyen i una forma aproximativa, als folis versos, que pot assimilar-se a un II romà (o potser a una L), però que sembla ser merament ornamental i no varia. La factura d'aquestes dues numeracions és amb gruix, gràcies a una línia doble, que hauria d'haver estat rubricat, com és visible als ff. 58v i 59r. Al f. 65r es llegeix «Yhs» sota la numeració romana, la qual desapareix al capítol de Pau i Treva (al segon foli d'aquest capítol, f. 77r, es torna a trobar «Yhs» i més endavant).

⁴⁸⁵ GARCÍA GARCÍA (2009: 331-332).

Paleografia

Presenta 20 línies per pàgina, a pàgina sencera. La lletra de la mà principal és una gòtica librària (U¹). També aquesta primera mà és responsable de rubricar els títols emprant la minúscula. També intervé a l'índex, on una línia vermella enllaça els capítols de cada llibre amb una numeració romana (situada al marge dret), també en vermell, que es correspon amb la numeració romana original. Algun títol no ha estat rubricat com el cinquè del llibre 9, *De blasfematibus et maledicis* (f. 60v). Igualment les caplletres que introdueixen paràgraf són rubricades i a més estan precedides per un calderó. De vegades, però, les caplletres del primer paràgraf no estan anotades, i només queden les lletres d'avís prèvies. Hi ha un calderó, així mateix, al davant de les referències a les Constitucions.

Intervencions

La primera mà (U¹) no es corregeix massa, només de vegades amb mínima intervenció, puntejant sota de les lletres que cal eliminar o refent-les amb pocs traços. Es recullen aquestes correccions amb la sigla U². Altres correccions són amb tinta més clara, potser d'un moment posterior, com es pot veure al nom de Narcís (de Sant Dionís) al mateix pròleg. Aquestes correccions també han estat recollides com a U², perquè no sempre ha estat possible distingir-les de les anteriors.

La mà U¹, que ha copiat el *Compendium*, també afegeix amb la mateixa tinta al marge qüestions pròpies d'una llicó universitària, amb citacions del *Corpus* de Justinià. De vegades s'inicien amb la fórmula «Qui si», i plantegen una circumstància en què resulta dubtosa l'aplicació de la llei referida al *Compendium*: immediatament se'n dona resposta, entrant en disquisicions de jurisprudència, amb l'ús habitual d'abreviatures relatives al dret comú, tant del corpus de Justinià com de la glossa ordinària. Al f. 32rv, la mà U¹ ha omplert els marges amb qüestions sobre la Taula d'inquisició dels oficials, i altres matèries pertinents. Novament ha anotat glosses al marge dels ff. 37v, 39r, 43v, 45rv, 70v, 75v. Al capítol de Pau i Treva ha anotat al marge les correspondències, tal com Sant Dionís ho havia anunciat al pròleg, i com fan també els mss. E i A (el ms. C les incorpora al text). També afegeix alguna altra glossa suplementària (ff. 82r, 84v, 86v, 87rv).

Una mà posterior (U⁴) amb lletra menys gòtica i amb tinta més clara ha afegit als marges glosses de vegades amb un caràcter més artístic en forma de cul de llàntia. Normalment només

pretenen cridar l'atenció del lector sobre un passatge del text, amb manícula inclosa, i per això sovint són introduïdes per la paraula «Nota».

Una altra intervenció (U⁵), semblant a l'anterior, completa alguna d'aquestes notes amb tinta més negra, d'una tonalitat aproximada a la del text. Si es computen conjuntament les notes en tinta més clara i més fosca, són les més nombroses, si bé breus, i són presents a la majoria de folis. Al títol f. 20r (per al títol 1,1,1) introdueix una nota sobre la *legitima*, amb citacions del dret comú i dels comentaristes. També al f. 20v, una nota indica una Constitució d'Alfons II (1289/XXXI): «Nota casum quo impune licet resistere», i hi dibuixa a sota una espasa.

La mà U⁴ també sembla ser responsable d'una llarga sèrie d'il·lustracions que ornamenten alguns dels paràgrafs, de tant en tant de forma pertinent, d'altres vegades sense cap relació amb el contingut. Es veuen moltes cares, sovint amb barba, com a claudàtor o ornament de claudàtors que destaquen determinats passatges. També hi ha tires o bandes ornamentals, que solen enllaçar les notes amb el text, o fins i tot poden contenir frases explicatives, com per exemple al f. 45v (de molt difícil lectura) o al f. 51v: «nota de intestie iuris [*ut uidetur*]», amb manícula.

Il·lustracions i postil·les de la mà U⁴

<i>Foli</i>	<i>Paràgraf</i>	<i>Descripció</i>
20r		cul de llàntia
20v	1,3,2	manícula
20v	1,3,4	espasa «Nullusque debet frangere ecclesiam uel aliqui inde uiolenter extrahere alias»
23v	1,9,4	manícula
24v	1,16,4	nota punxada en una espasa sostinguda per una mà
27v	1,18,3	cara que fa de claudàtor
29r	1,21,3	manícula
30r	1,23,2	cara que fa de claudàtor, de la boca de la qual surten insígnies judicials
	1,23,6	manícula
30v	rúbrica 1,25	dibuix que representa potser una mula
36r	3 part	manícula
36v	3,1,6	cara que fa de claudàtor
38v	3,5,1	manícula
	3,6,2	cap de brau o vaca al marge dret, amb espasa al damunt
39v	3,11,4	cara barbada que fa de claudàtor

40r	3,11,4	manícula
41r	4,1,13	cara amb barbeta, que sembla besar una taula, potser un llibre de l'evangeli
41 v	4,2,18	cara amb barbeta
43r	4,2,16	manícula
43v	4,2,21	manícula
44r	4,5,2	manícula
	4,5,3	cara de gos, que treu la llengua
47r	4,11,7	homuncle, potser en camisa
49v	4,15,6	dona amb cabells a lloure
56v	8,3,7	ase o animal similar
67v	10,1,15	dues classes de grillons
69v	10,3,12	cara amb una banya al front, que també pot ser una branca
70v	10,4,8	puny tancat amb una branca amb fulles que surt de la màniga, que també pot ser una ala
71r	10,4,13	cap coronat
79r	PT 1,19,14	foc
86r	PT 5,3	cara barbada d'un rei, amb corona, i una rosa (sembla)
87r	PT 5,18	grillons amb cadena llarga
88r	PT 5,33	espasa en vertical amb la punxa cap adalt

Un nou tipus d'anotacions o glosses (U⁶) són distingibles de les anteriors. No és del tot segur que no siguin d'alguna de les mans anteriors. La diferència s'estableix en l'ús d'una tinta de vegades més clara, en què ha escrit al marge les notes més extenses i completes, les quals es caracteritzen sobretot per una lletra més petita, molt menuda de vegades, ocupant les vores del foli. La dissimilitud amb les anotacions anteriors és clarament visible al f. 38r, que es troba cobert majoritàriament per les anotacions amb lletra més menuda a què em refereixo (U⁶), però al seu marge dret les dites anotacions han hagut de saltar una de les notes de la mà U⁴, que a més presenta una tinta més clara o descolorida. La qual cosa donaria preferència en el temps a les notes del tipus de la segona mà, més procliu a afegir il·lustracions. Un cas semblant ofereix el f. 44r, amb contrast evident entre la tonalitat i la mida de la lletra en les notes d'una i altra mà. És interessant notar la diferència en la negror de la tinta a les dues notes del f. 53r, la qual cosa no però les fa de mans distintes, encara que sí de moments diferents.

Quant al contingut, aquesta hipotètica mà U⁶ no se separa gaire de les aportacions de l'U⁴, si bé és molt més precisa i exhaustiva. Els ff. en què la seva presència és més clara són: 22r, 25v, 28r, 29r, 34v, 35v, 36v, 37rv, 38r, 39r, 44r, 45r, 49rv, 50v, 51rv, 53r, 54rv, 55rv, 56rv, 57v,

58r, 59rv, 62r, 67v, 68rv, 71v, 76r, 79rv, 90r. Aquesta mà és l'única que intenta incidir en la naturalesa del *Compendium*, afegint disposicions legals reials; mentre les altres es mouen en l'àmbit de la jurisprudència i la comparació amb altres textos legals.

És possible identificar una setena mà (U⁷), més cursiva, amb trets angulosos i simplificats, especialment a la *a* o *j* majúscules o la abreviatura *c*^o. Aquesta mà es preocupa especialment d'annotar legislació reial que considera que el copista de la primera mà ha oblidat. Al f. 23r, afegeix algunes Constitucions als marges del paràgraf 1,9,2, que analitzen la procedència de cadascuna de les frases del resum. Una de les notes és literalment la mateixa que s'ha introduït també al ms. E per al mateix paràgraf. Altres mostres als ff. 23v, 24v, 25v (al marge dret de la rúbrica *De iure sigilli...*), 32r (al marge superior dret), 32v (al marge inferior), 41v (la darrera nota), 42r (la nota més extensa), 42v, 43v (primera nota al marge esquerre), 46v (primera nota), 48v, 54r (entre línies del text del *Compendium*), 55r (nota a l'esquerre), 85v (al marge inferior), 86v («quia sine querelatore [...]»).

Hi ha dues notes que podrien deure's a intervencions encara posteriors. Al f. 20r, per a la primera rúbrica i capítol (*De summa Trinitate et fide catholica*), hi ha una anotació de caire devot, sense cap aplicació jurídica, cita d'un sermó de Sant Agustí, *De verbis Domini*: «Nulle maiores diuitie, nulli tesauri, nulli honores [...]». De tota manera, la lletra, si bé major, s'aproxima a la identificada aquí com de la mà U⁶.

Una altra anotació en tinta vermella, al f. 83r, que sembla incompleta, presenta una lletra molt posterior, cursiva, potser del s. XVI: «Nota quod querelator debet adesse et sine eo non proceditur, nisi in casu».

Ortografia

A cada capítol, avantposa els Usatges a l'exposició. Deixa fora, al marge, com a glossa, el capítol final sobre les Constitucions de Pau i Treva, les concordances legals amb altres Constitucions.

Ortotipografia. La separació de capítols queda ben delimitada per rúbriques vermelles, en majúscula la primera lletra. Utilitza majúscules a l'interior del text per paraules com *Rex*, noms de reis i de ciutats. A les rúbriques de l'índex oblida en alguns capítols l'abreviatura per la *r* de *Rubrica*.

Vocalisme. Sempre manté el diftong *-ae-* en la forma *-e-*, com els altres mss. Sovint simplifica *-i-* en datius i ablatius d'arrels que ja contenen una *-i-* a la terminació, tret corregit per Pujol i Tubau. També ocorre als adjectius: de *regius*, escriu *regi* (gen. sg. i nom. pl.), corregits per Pujol i Tubau.

Consonantisme. Utilitza *y* com a al·lògraf en paraules com: *rey*, *Ylerda*. Quant a l'ortografia, sempre apareix *Cathalonia* (no *Catalonia*); *Cathalani* (no *Catalani*). Utilitza el grup *-ci-* per *-ti-*. Sovint utilitza *ç* davant *-e/-i*, però la vírgula podria haver estat afegida successivament, encara que només en alguns casos resulta evident aquesta intervenció posterior (Pujol i Tubau no recull aquestes lliçons amb *c* trencada). De vegades duplica les *f* (*ffaciunt*), o les simplifica (*oficium*, *sufragium*). Vacil·la entre *lezda* i *leuda*. Altres lliçons particular són: *babtismus*, *prothonotarius*, *comissarius* per *commissarius*, *assessor*, *calumpnia*, o la forma *cequia*, com *C*, en front de *E*, *sequia*, *Eyvice*, *Dartuse*, *Elienor*, *ceptum* per *sebum*, *aliquitranum* per *alquitranum*.

1.2. Descripció dels manuscrits del text català

Els manuscrits catalans del *Compendi*, fins al moment, són els següents:

1. Barcelona, ACA, Còdex de la Generalitat 1 [A].
2. Barcelona, ACA, Còdex de Santa Maria de Ripoll 102.
3. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.11.
4. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.12.
5. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms.z.ii.13.
6. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 832.
7. Vic, Arxiu-biblioteca Episcopal, ms. 158.
8. Vic, Arxiu-biblioteca Episcopal, ms. 159.

1.2.1. Barcelona, ACA, Còdex de la Generalitat 1⁴⁸⁶

Pergamí. S. XV (*post* 1422). Ff. I-126+IV. 300 x 230 mm. (caixa 288 x 213 mm.). Text pautat a dues columnes sense numerar, amb 27 línies per columna. No té títol. Al lloc, escrit amb posterioritat, apareix: «Compen[dio] / metòdic[o] / de las / Constit[uciones] / Usages / y Capítu[los] / de Corte[s] / de Catalunya / MS por / Narciso / de [*tapat per l'etiqueta que indica que és el còdex 1 de la Generalitat*]».

La lletra és gòtica de la segona meitat del XV.

Hi ha una foliació aràbiga moderna, escrita molt fluixa a llapis al marge superior dret, que hauria de seguir una freqüència decimal, però que resulta ser més esporàdica; hi ha foliacions extraordinàries als ff. 6r, 7r (molt lleu), 123r, 126r. Són en blanc els ff. 5v, 6rv, 126v.

Presenta rúbriques en vermell i caplletres ornades en blau i vermell, especialment ornamentades en els primers folis⁴⁸⁷. La primera caplletra ha estat decorada amb la figura d'un

⁴⁸⁶ Vid. BROCA (1907), D'ABADAL-RUBIÓ (1910) i IGLESIA (2003).

rei flanquejat per un cavaller i un canonge⁴⁸⁸, en un foli especialment onramentat de floritures, com també el del proemi i les primeres rúbriques. Té miniatures i ornamentació en color en els folis 2 i 8. Les rúbriques del *Compendi* són sempre en vermell, així com el número dels capítols, tant dels Usatges com de Constitucions (que solen tenir al costat escrit a llapis un número de guia, que orientava a la segona mà encarregada de posar caplletres i donar color als capítols). Al davant de les Constitucions citades posa un parèntesi o calderó en blau o vermell, també alternat. L'escut d'armes, al f. 7r, ha estat raspat.

Sobre el posseïdor, Brocà⁴⁸⁹ diu que prové de la Diputació del General. Presentava la signatura “Col. de Còdex 11”.

Conté exclusivament el *Compendi* català de Narcís de Sant Dionís.

1. Ff. 2r-127r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*]. INC: «Com les Constitucions Generals de Catalunya en lur primitiua ordinatio». EXP: «CIX Christiani non uendant».

Aquest manuscrit ha gaudit d'edicions parcials. D'ABADAL-RUBIÓ (1910) reproduïren les rúbriques en un quadre de tres columnes en què eren contrastades amb els capítols del Codi de Justinià i els de la Compilació. IGLESIA (2003) edità en apèndixs l'índex final dels Usatges, i extregué del text, sota els títols corresponents, els Usatges i les referències a Constitucions de Pau i Treva.

1.2.2. Barcelona, ACA, Còdex de Sant Maria de Ripoll 102

Paper. S. XV. 58 ff. 275 x 210 mm. Enquadernació del s. XIX en pergamí. Per error d'enquadernació han estan descol·locats els actuals ff. 20-21, essent l'ordre correcte: ff. 1-19, 22-35, 20, 36-49, 21, 50-58. En blanc estan els ff. 1v i 58v. Les dues obres que conté presenten una única lletra cursiva amb els mateixos trets ortogràfics. 34 línies per foli. Prové del monestir de Santa Maria de Ripoll. Presentava les signatures “Estant 3º, calaix 2º”, “núm. modern 19” i “núm. antic 124”.

El títol es troba en el llom, del s. XIX: *Constit. Catal. de Sandionís*, així com la foliació: 1-58.

Contingut:

1. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*]:

⁴⁸⁷ Segons Brocà, la decoració seria del segle XVI. *Vid.* BROCÀ (1907: 267) diu: «la fulleraca de les orles de la primera plana, del proemi y de la primera taula sembla esser de la centuria XVI».

⁴⁸⁸ BROCÀ (1907: 267) i D'ABADAL-RUBIÓ (1910: 9) suggereixen que el canonge podria ser el mateix Sant Dionís.

⁴⁸⁹ BROCÀ (1907: 267).

1a. F. 1r. *Compendi de las constituciones generales de Cathaluña fet per lo Dr. Narcís de Sent Dionís Canonge de la Seu de Barcelona del temps del Rey Dn. Fernando*. Títol del *Compendi*, escrit al s. XVII.

1b. F. 2rv. [Pròleg del *Compendi*]. INC: «Com les Constitucions generals de Catalunya». EXP: «trobar alguna Constitució és situada en la primera part o en la segona e axí deles altres».

1c. Ff. 2v-51v. [*Compendi*]. INC: «Comense lo compendi deles constitucions de Cathalunya dela fe catholicha e del baptesma...». EXP: «en neguna manera ne deu esser contra ells procehit etc., contra la forma dela sobredita concordia en una pracmaticha del Rey en Ferrando qui comense Ferdinandus Dei gracia dilectis et fidelibus etc.».

2. Ff. 51v-58r. *Usatges del bisbat de Gerona*. Versió catalana incompleta de les *Consuetudines diocesis gerundensis*. INC: «Com primerament deuen notar aquells serueicis que prenen les esglesyes parroquials en los masos en lo bisbat de Gerona». EXP: «Si una possessio deu seruitut a altra possessio se assaber de anar e da aportar los ffruyts de aquela sua possessio no poras portar per la una possessio los ffruyts de altra etc.».

1.2.3. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.11⁴⁹⁰

Paper. Primera meitat del s. XV. 68 ff. 295 x 215 mm. Hi ha folis sense numerar al final. Text a plana sencera. Són en blanc els ff. 65v, 66v i 68v. Capitals en vermell i blau alternades amb ornamentació; epígrafs en vermell; calderons en vermell i blau alternats; buit per a inicials en els ff. 63-68. La lletra és gòtica cursiva del s. XV. Figurava a la biblioteca llatina d'Antonio Agustín, nº 417. El contingut és:

1. F. 1r. Índex de continguts del manuscrit.

2. F. 2r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*]. *Comença lo compendi deles costitucions de Cathalunya, de la santa Fe Catholica e del baptesme e que nengu no gos publicament disputar de aquella*. INC: «Qui de paguanisme a la sancta Fe Cathòlica e de tenebres de ignorància». EXP: «la forma de la sobre dita concordia en una pracmàtica del Rey en ferrando qui comença Ferdinandus dei gratia [*et caetera*]. Dilectis et fidelibus [*et caetera*]». *Taula dels Vsatges*.

4. F. 63r. Constitucions, Capítols i actes de Corts de Barcelona, text en català i llatí. INC: «[L]es causes de pubills vídues de pobres e daltres persones miserables [*sic*] qui són o seran en nostra Audiència comentades» EXP: «E si los senyors semblants menasses faran per enpatxar les vendes fahedores dels bens fehents dels hòmens dessus dits volem e

⁴⁹⁰ PÉREZ MARTÍN (1998: 695). ZARCO CUEVAS (1935: 156-157).

statuym e ordenam que·n aquell cas los dits senyors los béns dels dits hòmens no·s puxen apropiari».

5. F. 66r. Una sèrie de confirmació de privilegis. INC: «[C]onfirmants llohants e aprovants la constitució feta per lo molt il·lustre Rey en pere besavi nostre de gloriosa memòria en la Cort de Cervera Començant Si quidem In primis Confirmantes illa verba». EXP: «Ans a nos e a ells quant a les dites convocatons sia reservat e salvat tot nostre e llur plen dret».

1.2.4. San Lorenzo del Escorial, Biblioteca del Real Monasterio, ms. z.ii.12⁴⁹¹

Paper. Primera meitat del segle XV. Ff. I+237+III. 285 x 207 mm. Constituït per 8 senions, encara que el darrer fascicle és, en realitat, un septenió amb l'últim foli cancel·lat. Text a plana sencera. La foliació és a tinta (sense numerar els dos últims folis). Hi ha buits per a capítols o epígrafs, i té reclams. Lletra del segle XV. El títol del volum és *Compendi de les Constitucions de Cathalunya / Narciso de San Dioniso. Ordinacions / en Jachme [II]*. Figurava a la biblioteca llatina d'Antonio Agustín, nº 418. El *Compendi* ocupava la primera part del volum (ff. 1-74r), que fou copiada el 1459 per Bartomeu Miquel, a Banyoles. El contingut és:

1. Ff. 1-74r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*].

1a. F. 1r. *Libre deles constitucions de Cathalunya appellat compendi fet deles dites [con]stitucions fet [per] lo honorable mjer Narcis de sent dionjs dottor en leys Canonge de Barch[ino]na*. [Pròleg.] INC: «[C]om les Constitucions generals de Cathalunya en lur primjtua ordinacio sien stades...». EXP: «Per ço que sapia sila rubrica enque vol trobar alguna Constitucio es situada en la primera part o en la segona. E axi dels altres».

1b. F. 1v. Els títols dels llibres i capítols.

1c. F. 1r-72v. Els deu llibres del *Compendi*. INC: «Libre primer del compendi deles constitucions de Cathalunya dela santa fe Catholica e del baptisme e que negun no gos publicament disputar de aquella. [Q]ui de paganisme A la santa fe Catholica e de tenebres de ignorancia ala via de veritat...». EXP: «Aço mateix conferma Lo Rey en Jachme ii en la iii^a Cort de Barchinona».

1d. F. 73r-74r. Els Usatges per ordre alfabètic. INC: «Seguexen se los vsatges de barchinona segons orde del Alphabet...». EXP: «Ihesus. Latus tibi sit... Qui liber explicit iste Qui hoc opus scripsit Sibi in paradiso locus sit Bartholomeus miquel est nomen eius Barchinonem scriptor et causiditus Scriptus fuit balneolis. Illuminatus liber iste et ligatus pro [3 línies en blanc] Annj Milesimo cccc lviii».

⁴⁹¹ PÉREZ MARTÍN (1998: 695). ZARCO CUEVAS (1935: 157-158).

2. F. 75r-237. [Ordinacions de Jaume II]. [E]n nom de deu sia Començat [a]questes son les ordinacions que lo senyor Rey en Jachme de bona memorja ha fetes en la Ciutat de Barch[ino]na ab consell dels prohomenes dela Ciutat... a be e bon stament de la Ciutat e pau e concordia de aquella e de les gents quj aquj son e per lur temps aquj habitaran... INC: «[P]rimerament que tot hom puscha hauer acostament en paret propia e comuna e paret pres de son vehi de lonch e de trauers acceptat...» EXP: «pus la terra hage hom aportar e acolar. Deo gracias».

1.2.5. Real Biblioteca del Monasterio de El Escorial, ms. z.ii.13⁴⁹²

Paper. Primera meitat del segle XV. 278 ff. 293 x 220 mm. Text a plana sencera, amb nombroses acotacions marginals, i reclams. Calderons en vermell fins al f. 23. La foliació és a tinta, però s'ha afegit després la que correspon a l'índex i a la taula dels Usatges, i també la rúbrica del f. 5. La lletra és gòtica del segle XV. Glosses en la seva majoria en llatí. Hi ha vuit folis inicials en paper (foliades d'1 a 8), que conté una llista de reis aragonesos; índex llatí de títols de Constitucions de Catalunya, i notes i decrets de Dret, també en llatí.

Contingut:

1. F. 1r-78r. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*]. *Jhs. xps. marie filius. Constituciones Cathalonie generales*. Pròleg. INC: «[C]om les constitucions generals de Cathalunya en lur primitiua ordinacio sien stades sens orde e sens consequencia...». EXP.: «Vidua honeste | [x]stiani non vendant.»

1.2.6. Biblioteca de Catalunya, ms. 832

Paper. Segles XV-XVI. Ff. I+250+I. 300 x 215 mm. Foliació moderna aràbiga a llapis damunt d'una d'antiga romana, ratllada amb llapis: ff. 9-250 (ff. I-CCLXX de l'anterior), que salta del f. 239 (f. CCXXX) al f. 241 (CCLXI, hi ha una indicació de la llacuna al f. 240). Alguns ff. de format menor han estat relligats amb el mateix volum: els dos primers folis són retalls enganxats al f. 3r. Folis en blancs són 79-80v (LXXI-LXXII), 102v (LXXXIIIv), 148v (CXLv), 159v (CLIV), 173v (CLXVv), 188v-191v (CLXXIXv-CLXXXIIv), 193v (CLXXXIVv), 194v (CLXXXIVv), 195v (CLXXXVIv), 196v (CLXXXVIIv), 197v (CLXXXVIIIv), 198v (CLXXXIXv), 199v (CXCv), 221v (CCXIIIv), 232 (CCXXIV), 240v (CCLXIV, però és anotat), 242v (CCLXIIIv), 248-250v (CCLXVIII-CCLXXv). I foli de guarda original, reutilitzat posteriorment, amb anotacions, que ha estat foliat com a 251. Mostra diverses mans. El text que inclou un fragment de la *Crònica de Sant Joan de la Penya* (f. 241rv)

⁴⁹² PÉREZ MARTÍN (1998: 695). ZARCO CUEVAS (1935: 158-159).

ha estat copiat per Francesc Terrades. L'enquadernació és antiga, de pell gofrada en forma de carpeta, amb taques. Es troba encapsat i restaurat. Les ratlles per foli són unes 30, sense reclams. El seu primer posseïdor conegut fou Teodor Creus i Corominas, qui en féu descripció, en reproduí passatges i n'edità un índex de les seves obres en diverses publicacions⁴⁹³. Fou comprat a Manuel Creus el 1922 per la Biblioteca de Barcelona⁴⁹⁴. El seu contingut és:

1. Ff. 4r-78v. *Libre deles Constitucions de Cathalunya appellat compendi fet deles dites constitucions per lo honorable micer Narcis de Santdionis doctor en leys [canonge de Barchinona^{in margine}]*. El *Compendi* de Narcís de Sant Dionís. INC: «Com les constitucions generals [fins aquí en lletra major capital] de Chatalunya en lur primitiua ordinacio sien stades en diuersos temps». EXP: «dilectis et fidelibus». Al f. 78v amb lletra vermella major i més elegant, obra de l'il·luminador, ha estat escrit: «ffinito libro sit laus et gloria xpisto amen. In quo aqua [h]auritur / in proffundo nominatur / huius libri illuminator / Alter uero fuit scriptor / qui dicitur de Casellis / rector Sancti Michaelis»⁴⁹⁵. D'aquest epigrama es dedueix que el copista s'anomenà De Casellas, i era rector de Sant Miquel (presumiblement de Barcelona); l'il·luminador mateix, que féu les caplletres i rúbriques de tot el llibre en lletra vermella, s'anomenà Pou⁴⁹⁶.

2. Ff. 80v-87. *Segueix se los noms de tots aquells qui son estats deputats del General de Cathalunya del any mil CCCLVIII ença, en lo qual any lo rey en Pere tenint les Corts de Cervera ensemps ab la dita Cort elegiren en diputats los dotze següents*. Catàleg dels diputats de Catalunya (1359-1491), que continua en aquest ms. al foli 170 (CLXII). INC: «Segueixen se los noms de tots aquells». EXP: «E es continuat anantot encartes CLXII»⁴⁹⁷.

3. F. 87v. *Memento mori*. Poesies llatines. INC: «Mortales dominus cunctos in luce creauit». EXP: «ut nihil inferni sit metuenda palus».

4. F. 87v. *Còpia de hun capítol tret dels capítols fets a XXVIII de deembre, any M CCC LXVI, per lo parlament per la senyora reyna com a loctinent general celebrat a Tarragona*. INC: «Item per quant per experiencia». EXP: «segons les altres penes de les generalitats».

5. Ff. 88-169v. *Capítols del poder dels diputats de Cathalunya*. Capítols de la Constitució de 31 d'agost de 1413 sobre la definició de la Diputació, a més d'altres constitucions relatives. INC: «En nom de deu sia a tots cosa manifesta que la Cort general

⁴⁹³ CREUS (1874²) i (1888, en què transcrigué diverses obres contingudes al dit ms. com la llista dels diputats).

⁴⁹⁴ A la base biteca té la signatura Manid 1135.

⁴⁹⁵ CREUS (1874²), el pròleg i l'índex de rúbriques.

⁴⁹⁶ El nom de l'il·luminador és inclòs en el poema amb una perífrasi en forma d'endevinalla: «*in quo aqua [h]auritur / in proffundo nominatur / huius libri illuminator*» (la cursiva és meua), que jo interpreto Pou. CREUS (1888: 62) cregué que l'il·luminador era qui s'anomenava Casellas, a més amb el nom de pila Dionís, però podria ser un error de lectura de Creus a partir de: «dicitur».

⁴⁹⁷ CREUS (1888). RUBIO Y CAMBRONERO (1950).

del Principal de Catalunya la qual lo molt alt e excellent Princep e senyor lo senyor en Ferrando per la gracia de deu Rey darago de Sicilia de Valencia de Mallorques de Sardenya e de Corcega e Comte de Barchinona duc d'Athenes e de Neopatria». EXP: «axi en bens com en persona».

6. Ff. 170-173. *Après en l'any MCCCCLXXXI per lo Illustrissimo senyor infant don Enric de Aragó loctinent general ordonant ho axí la magestat del Rey nostre senyor don Fernando fforen elegits en deputats e oydors de comptes per lo trienni après següent los aval scrits*. Continuació del catàleg de diputats (1491-1542). INC: «Deputats frare Joan de Peralta». EXP: «mossèn Francesc Gigiuta [?] burgès de Perpinyà oydors de comtas».

7. Ff. 174-176. Cartes en llatí sobre la presa de Constantinoble. INC: «Littera missa uniuersis orthodoxis per cardinales». EXP: «atque christianorum destructor».

8. Ff. 176v-177. Textos apòcrifs sobre Jesús (en llatí). INC: «Et nos Poncius Pilatus». EXP: «ipso nuncupati et nomen perseuerant et penus [?]».

9. Ff. 177v-178. *Copia litterarum per dominum Georgium Sans praepositum et deputatum Catalonie domino gerundensi episcopo*. Carta de Jordi Sans al bisbe de Girona (en català). Barcelona, 30-V-1511.

10. F. 178v. Notícies sobre la batalla de Ponça (1435) i la conquesta de Nàpols pel Magnànim (1442). INC: «A sinc del mes d'agost». EXP: «a XXVII del dit mes de juny».

11. F. 179. *Tituli sacrosancte romane ecclesie cardinalium*. Títols dels cardenals de l'Església. INC: «Et primo episcopi cardinales qui sunt septem». EXP: «Sancti Quirici [?]».

12. Ff. 179v-240. Diversos documents referents a la Diputació del General (privilegis, salaris, bolla, etc.). INC: «Los salaris que los diputats». EXP: «prothonotarii».

13. Ff. 241-241v. *Hoc est translatum fideliter sumptum a quibusdam clausulis seriatim scriptis in historia serenissimi domini Petri eterni nominis regis Aragonum positus et contentis in quodam libro pretitulato chronica dominorum Regum aragonum et comitum Barchinone apud regium archiuuum recondito quarum quidem clausulam uerba sunt hec*. Fragment de la *Crònica de Sant Joan de la Penya*. Conté còpia de la signatura de Pere Miquel Carbonell com a arxiver avalador d'una de les còpies autenticades del document (12 març 1512). INC: «Après d'açò lo Rey de França». EXP: «que el rey francès e sa host dolenta».

14. F. 242. *De guidatico inimitencium victu<u>alia intus civitatem Gerunde et de observacione ipsius*. Comentari de Tomàs Mieres sobre un guiatge relatiu a la ciutat de Girona. INC: «Vsatia antiqua». EXP: «Tomàs Mieres».

15. Ff. 243-248. Proposicions de Carles I a les Corts. a. Ff. 243-244. *Proposició feta per la sacra, cesàrea y cathòlica majestat del Emperador y Rey nostre Senyor en las Corts de Montsó convocades per sa magestat als tres regnes per al primer de juny de MDXXVIII*.

INC: «Com tornaren en Espanya». EXP: «e posaren execució». b. Ff. 244v-245. *Proposició feta per la sacre, sesàrea, catòlica y reyal majestat de l'enperador [interl. y rey, nostre senyor], en las terceras cortz convocades per se majestat en lo principat de Catallunya, en la ciutat de Barchelona, per a XV de abril, hi après porogades per a IIII de maig de MDXXVIII en lo monestir de Sent Fransesc de dita ciutat.* INC: «Per bé que en lo any passat». EXP: «nos compellexen». c. Ff. 245v-248. *Proposició feta per la sacra, sesàrea, catòlica y real majestat de l'enperador y rey, nostre senyor, en la vila de Monsó per a XXVII de joliol de MDXXXVII hi porogades en algunas voltes per a XIII de agost seg[ü]ent, en lo qual dia se majestat féu dita proposició.* INC: «En les últimes Cortz». EXP: «y lo que us desijan servir».

1.2.7. Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic, ms. 158⁴⁹⁸

Paper. S. XV (entre 1490 i 1500). III+58+III ff. 290 mm. La relligadura és moderna, per Gudiol. La caixa a mida 200 x 130 mm, amb 34 línies. Té reclams i sembla estar constituït per 5 fascicles. Manca el f. 4, que ha estat substituït per un foli en blanc en l'enquadernació moderna. El text és en tinta negra amb rúbriques i capdelletres en vermelló, blau i groc. El seu posseïdor fou Josep Oriol Anguera de Sojo. Al recte del tercer foli de guarda, s'hi ha enganxat un full doblegat de paper (mida D-4) que conté una còpia moderna del pròleg. El manuscrit no presenta títol. Com a títol es llegeix en una targeta solta, inserta després dels folis de guarda (sembla de lletra de Gudiol): «CONSTITUCIONS DE CATALUNYA COPILADES (*sic*) PER EN NARCÍS DE SANT DIONÍS canonge de Barcelona, Ms. DEL SEGLE XV».

Conté només el *Compendi*. No hi ha índex dels Usatges.

3. Ff. 1-58. [Narcís de Sant Dionís, *Compendi de les Constitucions generals de Catalunya*]. INC: «Com les constitucions generals de Cathalunya en lur primitiva ordina / -ció sien stades en diversos temps e per diverses reys daragó princeps de / cathalunya sens ordre e sens consequencia de títols fetes e promulgades...». EXP: «...en una prachmatica del Rey / en Ferrando qui comensa : Ferdinandus dei gracia etcetera dilectis etcetera / fidelibus etcetera».

1.2.8. Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic, ms. 159⁴⁹⁹

Paper. Segle XV (1481-1500). Ff. VII+24+VII. 290 x 210 mm. La caixa és de 180 x 140 mm, amb 26 línies, i lletra notarial en negre i vermell. Enquadernació moderna, per Gudiol, amb

⁴⁹⁸ GUDIOL (1934: 167).

⁴⁹⁹ GUDIOL (1934: 167-168).

el mateix color negre granulat de groc que el volum anterior. Falta un foli entre els actuals 1 i 2, i probablement altres folis en altres parts del volum. Com a títol es llegeix en una targeta solta, inserta entre els folis de guarda (sembla de Gudiol): «CONSTITUCIONS DE CATALUNYA COPILADES [sic] PER EN NARCÍS DE SANT DIONÍS canonge de Barcelona, Ms. fragmentari SEGLE XV». Lletre notarial en tinta negra i vermella. Hi ha diverses mans en notes al marge, algunes més o menys contemporànies, altres modernes (s. XVII i XVIII). Algunes notes són en llapis, potser més recents, que indiquen de tant en tant que el manuscrit és fragmentari: «Truncat» o en cas contrari quan continua: «Segueix bé» d'un lector potser del XIX; altres (alguna d'elles la mateixa que l'anterior) han afegit numeració aràbiga, dues vegades (amb diferent compte); i una de romana, que també compta de forma diversa.

Contingut:

F. 1r-24v. [Narcís de Sant Dionís, Compendi de les Constitucions generals de Catalunya]. Versió fragmentària del *Compendi*. El *Compendi* a partir de la rúbrica *Lo ofici de governador, de batlle general, de procurador reyal e de llurs assessors*, numerada com a 14, sense rubricar. INC: «Lo governador general de Cathalunya e lo portant veus daquell, stants fora de alguna vegaria e batlia / no es poden...».

1.3. Notícia d'altres volums

Es té notícia d'altres volums en mans de particulars⁵⁰⁰, i d'altres volums desapareguts.

1.3.1. L'exemplar de Mieres

L'obra fou molt utilitzada, en especial per Mieres, que l'anomenava «Nova Compilatio»⁵⁰¹ o a «Summula». Sembla que el jurista gironí preferia citar la Compilació de 1412-1413 a través del *Compendi*⁵⁰².

L'inventari dels llibres deixats a la seva mort pel llicenciat en lleis Gaspar Mieres, fill de Tomàs Mieres (1 de desembre de 1475-1 de setembre de 1476), al qual havien pertangut, escrit, en tot o en part, de la pròpia mà de Mieres fill, conté: «Item un libre scrit en paper de forme de full, intitulat Compendium Usaticorum Constitutionum et aliorum Iurium Cathalonie ab honorabili domino Narcisso de Sancto Dionisio legum professore compositum. Comensa: 'Quoniam Constitutiones generales Cathalonie'. E feneix: 'Christiani non vendant'; après se segueix un altre tractat scrit de mà del honorable misser Thomàs Mieres qui comensa: 'In

⁵⁰⁰ VILALLONGA (1993).

⁵⁰¹ BUENO (2001: 215).

⁵⁰² IGLESIA (1999¹: 340-341) i BUENO (2001: 215).

Christi nomine Amen', e cubert a posts cubertes de cuyro vermel bolonat ab dos gafets»⁵⁰³. No es tracta, clarament, del manuscrit de la Biblioteca Capítular de La Seu d'Urgell, ms. 2105, que conclou amb un *explicit*.

1.3.2. L'exemplar d'Antoni Jaume Ça-Pila

A l'inventari dels llibres deixats a la seva mort per Antoni Jaume Ça-Pila, ciutadà de Barcelona (30 de juliol-13 d'agost de 1492), es troba⁵⁰⁴: «Item altre llibre de forma menor, ab posts cubertes engrutades de cuyro vert e vermell, scrit en paper, apellat Usatges e Constitucions de Cathalunya abreujats. E finex: 'en aquell', en la primera carta. E la derrera comensa: 'no·s pot fer'». Es molt probable que sigui el *Compendi* en català, com és visible. Els mots referits pertanyen al pròleg: «fou feta la dita Constitució en aquell pàrraf contenguda»; i al paràgraf 5,38 de Pau i Treva: «la conexença del clam donat contra lo clergue no·s pot fer ne civilment». Sembla que no pot contenir al vers del darrer foli la llista dels Usatges, per tant es tractava d'un manuscrit deficitari en aquest aspecte⁵⁰⁵.

1.3.3. L'exemplar del poeta Romeu Llull

A l'inventari dels llibres del poeta Romeu Llull, es llegeix⁵⁰⁶: «Item altre libre de la forma de full, ab cubertes de pergami, scrit ab paper, apellat Constitucions abreujades de micer Sent Dionís». Podria ser qualsevol dels volums catalans.

1.3.4. L'exemplar hipotètic de Pere Miquel Carbonell

Caldria considerar l'addició de la Constitució de Jaume II a les terceres Corts de Barcelona, 1311/II, per part de l'arxiver Miquel Carbonell al marge inferior d'un foli del volum CR-10 (que la reproduceix molt més endavant), just en la mateixa rúbrica i posició en què la

⁵⁰³ Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Arxiu notarial I.13 (HERNANDO, 2002: 447-449; MADURELL, 1955: 6).

⁵⁰⁴ AHPB, Joan Marc Miquel, leg. 8, lib. 2º inventaris, 1492-1523. Entrada 11. MADURELL (1955: 163 i 169) entén que es tracta del *Compendi*.

⁵⁰⁵ No són aquests els darrers mots dels folis primer i últim dels manuscrits següents: BC, 832; ACA, Còdex de Ripoll, 102; Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic, ms. 158 i ms. 159.

⁵⁰⁶ Arxiu històric de la ciutat de Barcelona, Arxiu notarial I. 18. (MADURELL, 1955: 226; en p. 229 indica que havia estat de Pere Llull). HERNANDO (2002: 545). LLULL (1996: 20) aclareix que és l'inventari de Romeu Llull, no del jurista Lluís Llull. D'aquesta presència d'un volum del *Compendi* de Sant Dionís en aquest inventari, considerat de Lluís Llull, abans en donà notícia BALAGUER I MERINO (1874²: 302), sense dir-ne la ubicació.

situa el *Compendi* (paràgraf 1,1,2)⁵⁰⁷. És un indicatiu, si bé feble, que potser Carbonell utilitzà el *Compendi* en alguna de les seves dues versions.

1.4. Filiació dels mss. llatins del *Compendium*

És cert que el *Compendium* és una obra miscel·lània, composta de fragments de textos aliens, en els quals es trobaven contingudes les lleis catalanes, i aquest fet dificulta la identificació d'errors efectivament significatius. Pot resultar relativament complicat detectar, sobretot, errors disjuntius, perquè un copista sempre ha pogut refer *ad sensum* un passatge errat del seu arquetip a partir de la lletra de la disposició legal recollida. Si es considera, a més, el que s'ha especificat en la descripció dels manuscrits, que E i U semblen còpies de persones pertanyents a l'àmbit jurídic, estudiants de dret o juristes, i que C és una bella reproducció del *Compendium* per a un ús de caràcter oficial, sembla possible hipotitzar que els copistes tenien coneixements o assessoria jurídics i en molts casos recordaven el sentit o la lletra de la llei resumida al *Compendium* i podien dur a terme esmenes immediates. Aquestes esmenes sobre el text de partida, l'arquetip, ni tan sols quedarien reflectides en el text d'arribada, la còpia, perquè el copista actuaria sobre l'obra al mateix temps de realitzar la seva labor.

L'opuscle de Sant Dionís es prestava a aquest tipus d'intervencions. Fins i tot, per la seva naturalesa, era normal que rebés aportacions per part d'usuaris i lectors posteriors, com addicions de referències a altres lleis pertinents amb el contingut de cada paràgraf o especificacions sobre la procedència d'algunes clàusules o frases de lleis que havien estat afegides a resums d'altres lleis sense que Sant Dionís en fes esment al final del paràgraf.

Així doncs, en fer la filiació dels tres manuscrits és convenient no refiar-se excessivament de la impressió que poden deixar algunes variants més vistoses. Només el pròleg ofereix una mostra força profitosa alhora d'establir error disjuntius o conjuntius, perquè la seva redacció es deu a la completa autoria de Sant Dionís.

Nombrosos errors disjuntius dels tres manuscrits eliminen la possibilitat que cap d'ells pugui procedir de qualsevol dels altres dos. El manuscrit C és el més recent, com mostra el fet que incorpora al text les concordances del capítol de Pau i Treva que Sant Dionís havia destinat –segons afirma al pròleg– als marges del foli, mentre els altres dos manuscrits llatins les conserven encara en la seva col·locació original. Hi ha, al ms. C, una referència a la Compilació de 1413 com a «antique Compilacionis», tret que podria indicar una major distància temporal en comparació amb els altres mss., que no presenten l'adjectiu *antique*. A més, és citada, al cos de C, a continuació del paràgraf 1,12,1, una Constitució d'Alfons IV a les Corts de Barcelona, 1432/IV, definida com a *nouella*. Ha estat afegida la referència a algunes Constitucions i alguns

⁵⁰⁷ CR-10, f. 2v. Hi apareix al f. 85v. Aspecte ja comentat, *vid. supra*.

paràgrafs, que probablement no es trobaven a l'original (per exemple, a la rúbrica 1,20). Postposa els Usatges a l'exposició, tret que sembla redundar en la seva posterioritat, perquè els altres dos mss. E i U, clarament anteriors, els avantposen. En alguns passatges, però, mostra ser més descarat, encara que la seva bella factura invita a pensar que els responsables de confegir-lo hi esmerçaren especial atenció. Algunes lectures disseminades per l'obra no fan cap sentit, una d'elles present al pròleg.

El ms. U podria resultar el més antic perquè no té referències, al menys al cos del text, a les Corts de 1432. No obstant això, si bé de vegades proporciona variants que fan sentit, en comparació amb les dels altres mss., que no en fan, i conserva lectures més completes, no deixa d'incórrer en errors, alguns d'ells disjuntius, que el separen dels altres dos mss., i altres que no permeten considerar-lo com el *codex optimus* o base.

El ms. E ha estat escrit de manera apressada, amb nombroses correccions sobre el text, repeticions i tatxadures de paraules que el copista pressuposa que trobarà a continuació i que es corregeixen i se supleixen per la correcta en la mateixa línia, just després de la cancel·lació. Això fa pensar fins i tot en una còpia al dictat, o intern o extern, però en tot cas a certa velocitat, i amb correccions immediates. Com a exemple, val a dir que sovint escriu *uel* quan havia d'escriure *seu*, o a l'inversa, i sobre la mateixa paraula o en línia, tot seguit, ha corregit. Incorre en nombroses dittografies que sol corregir cancel·lant una de les dues aparicions. De tota manera, és més conscient del contingut que copia i sembla mostrar més desinvoltura en la matèria. De tant en tant, però, incorre en *homoioteleuta*. El ms. E presenta una Constitució d'Alfons IV a les Corts de Barcelona, de 1432, però diferent de la que havia ofert el ms. C, en aquest cas, la número I, i en un altre paràgraf, el 3,4,5. Alguns errors que comparteix amb C podrien considerar-se conjuntius, però no semblen suficients per a eliminar tota reserva.

1.4.1. Els errors del ms. C

Els errors disjuntius de C que el separen dels altres dos exemplars mostren una distància major respecte de l'original que la que manifesten els altres dos mss.

Per substitució

Entre els errors per substitució, els paleogàfics del pròleg, que té una especial rellevància per a la *collatio codicum*, són els següents:

E U	C
unde oporteret infinitos libros antiquos <i>destrui et</i>	unde oporteret infinitos libros antiquos

alios	<i>discurrere alios</i>
<i>Diuiditur</i> autem presens Compendium	<i>Deinde</i> autem presens Compendium

En el primer cas, el verb aportat per C clarament es desvia del sentit original, potser per incomprensió del copista de la forma abreviada de *destrui* més la conjunció, la qual, en desaparèixer, produeix un asíndeton incòmode i desorientador per al lector. En el segon cas, es tracta d'un nou error de lectura del copista que desvirtua completament la sintaxi de la frase. Un copista posterior no podria haver fet més que introduir un verb semànticament aproximat a *diuidere*, però a l'interior de la frase, no en substitució de l'adverbi *deinde*.

Altres errors paleogràfics destacables al llarg del text són els següents:

	E U	C
1,15,1	per aliquam <i>parcium</i>	per aliquem <i>procuratorem</i>
1,16,3	Nominari domino Regi duo uel tres de apcioribus iuristis ad <i>regendum</i>	Nominari domino Regi duo uel tres de apcioribus iuristis ad <i>regem</i>
2,1,1	de dictis <i>notulis</i> copiam	de dictis <i>uero titulis</i> copiam
4,8,5	consensus trium <i>amicorum</i>	consensus trium <i>annorum</i>
4,15,1	obligare censu uel <i>tributo</i> stabilire	obligare censu uel <i>arbitrio</i> stabilire
5,4,3	Vsaticus «Tutores»	Vsaticus « <i>Ductores</i> »

En el paràgraf 2,1,1 la substitució desfigura completament el sentit. Difícilment un copista posterior podria haver restituït *notulis* i haver eliminat novament *uero*, que no es llegia a l'original. Al paràgraf 4,8,5 la substitució s'ha esdevingut també motivada pel context, en què es llegeix una altra vegada la forma *amicorum*.

Entre altres variants per substitució, n'hi ha una de força significativa. Al final del paràgraf 1,10,3 i fins al 5 ha rescrit un passatge que U omet. El ms. E conté la redacció que sembla original, perquè ha tingut tradició manuscrita, com queda confirmat per la traducció al català del ms. A, que és molt propera al llatí del ms. E.

E	A	C	U
3, [...] capitulo II	[...] <i>om.</i>	[...] <i>om.</i>	<i>om.</i>
4, Circa iusticiam ministrandam debet procedi secundum Vsaticos	4, En ministrar la justícia deu ésser procehit segons Usatges, Constitucions,	Postea per Regem Martinum in secundo Capitulo Curie	

Barchinone, Constitutiones Cathalonie et Capitula Curiarum, Vsus, Consuetudines, Priuilegia et libertades, ius comune, equitatem et bonam racionem. Martinus in Curia Barchinone, capitulo II	Capítols de Cort, usos, costums, privilegis e libertats, dret comú, equitat e bona rahó. Martí en la Cort de Barchinona, capítol II	Barchinone fuit ordinatum quod in administrando iusticiam procedatur secundum Vsaticos, Constitutiones et Capitula Curiarum, Vsus, Consuetudines, Priuilegia, immunitates, Ius comune, equitatem et bonam racionem.
5, Et ubi sufficiunt Vsatici, Constitutiones uel Capitula Curiarum seu alia iura patrie non debet haberi recursus ad alias leges. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVII	5, E si [a] decisir la causa basten Usatges, Constitucions, Capítols de Cort ho altres drets de la terra no deu ésser recorregut a altres leys. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XVII	Deinde Rex Fferdinandus in Curia Barchinone capitulo XVII uoluit quod ubi sufficiunt Vsatici, Constitutiones uel Capitula Curiarum seu alia iura patrie non recurratur ad alias leges, idem fecit regina Maria in Curia Barchinone capitulo XVII

El ms. C devia conèixer per alguna font resumida que aquestes dues Constitucions venien a continuació i va improvisar. Evidentment aquesta variant es converteix en disjuntiva per als tres manuscrits.

Dels errors per substitució que impliquen una *lectio facilio*r es pot presentar el següent quadre:

	E U	C
1,11,4	<i>florenorum</i>	<i>solidorum</i>
1,16,1	experti in <i>Furibus</i> et Constitutionibus	experti in <i>iuribus</i> et Constitutionibus
1,28,4	Pallariensis, Ceruarie, <i>Tarrage</i> , Dertuse	Pallariensis, Ceruarie, <i>Terrachone</i> , Dertuse

Al paràgraf 1,11,4 ha substituït *florenorum* però sense cap motiu clar (potser l'ús més habitual dels sous al comerç diari), desfent del tot el sentit, perquè els sous eren una moneda d'inferior vàlua a la dels florins. Potser no va entendre l'abreviatura o la va malinterpretar.

Al paràgraf 1,16,1 probablement un copista posterior no hauria notat la diferència perquè la paraula *furs* apareix a la legislació catalana amb molt poca freqüència, en comparació amb *iuribus*.

Per omissió

Els errors per omissió sense causa determinada són un número moderat, molts d'ells per deixar-se connectors o partícules monosil·làbiques o breus: *de, si, per, pro, in, cum, et, autem*. A l'índex omet algunes rúbriques, 3,8; 3,9; 4,13; 6,2. Altres omissions que poden integrar-se en un esquema són :

passatge	E U	C
pròleg	talem earum noticiam <i>qualem</i> pro dirimendis	talem earum noticiam pro dirimendis (<i>om. qualem</i>)
“	continet <i>in se</i> sumatim effectum	continet sumatim effectum (<i>om. in se</i>)
1,4,1	(sèrie d'Usatges)	(l'omet)
1,4,7	<i>Iacobus secundus in Curia tercia Barchinone, capitulo VII</i>	<i>om.</i>
1,7,7	<i>Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo I et II</i>	<i>om.</i>
1,8,7	possunt officia <i>publica</i>	possunt officia (<i>om. publica</i>)
1,9,2	Dominus Rex <i>cum</i> suis prelati	Dominus Rex suis prelati (<i>om. cum</i>)
1,18,2	y mo tanquam <i>factum</i> a persona priuata	y mo tanquam a persona priuata (<i>om. factum</i>)
1,23,1	quod quidem consilium <i>non audeat</i> dare	quod quidem consilium dare (<i>om. non audeat</i>)
1,28,4	per procuratorem <i>sufficientem</i> tenere	per procuratorem tenere (<i>om. sufficientem</i>)
3,1,1	De omnibus namque <i>comunibus causis</i>	De omnibus namque (<i>om. comunibus causis</i>)
4,2,12	ab <i>officio</i> est suspensus	<i>abest</i> suspensus
5,2,1	Puellam <i>aut rapiens</i> sine	Puellam sine (<i>om. aut rapiens</i>)

Les omissions per *homoioteleuton* més remarcables són les següents:

paràgraf	E U	C
1,16,4	supersedimenti, <i>rogaminum, mandatorum uel aliquam aliam uiam impediendi, rogaminum</i>	Supersedimenti rogaminum
1,12,1	in prima Curia Barchinone; <i>et in secunda Curia Barchinone</i> ; et	in prima Curia Barchinone; et

1,28,4	Mantenendo, <i>custodiendo</i> et defendendo	Mantenendo et defendendo
1,28,6	tantum pars <i>salarii eis soluat</i> , <i>alia uero tertia pars</i> lapso	tantum pars lapso
3,3,2	Dilacio debet dari et assignari partibus ad litigandum de tribus <i>in tribus</i> diebus	Dilacio debet dari et assignari partibus ad litigandum de tribus diebus
3,7,1	uicariam <i>sibi probauerit esse suspectam siue non tutam, infra aliam uicariam</i> uel baiuliam	uicariam uel baiuliam
3,12,3	pene tertia pars domino illius loci, <i>alia tertia accusatori, alia tertia operi murorum ipsius loci</i> applicatur	pene tertia pars domino illius loci, applicatur
4,2,21	forme <i>quinque denarios, et minoris forme</i> tres denarios	forme tres denarios
4,9,5	infra duos dies. <i>Sed ultra duos dies</i> non tenetur	infra duos dies non tenetur

Per transposició

Quant als errors per alteració de l'ordre, ens trobem amb la següent transposició d'Usatges del paràgraf 3,11,1:

C		E	U
Bataylla iudicata Magnates Si quis contradixerit Si quis feudum	1	1	Bataylla iudicata Magnates Si quis contradixerit Si quis feudum
Simili modo firmissime Moneta Item statuimus si quis seniori Princeps namque	2	5	Qui fallerit hostem Qui ira ductus Potestatem de suo castro
Et si a potestate Cunctum malum Si quis alicui iactauerit Si quis occiderit equum Omnes quippe naues	3	2	Simili modo firmissime Moneta Item statuimus si quis seniori Princeps namque
Per bonum Vsaticum Ex magnatibus Si quis aliquod malum Solidos de composicione	4	3	Et si a potestate Cunctum malum Si quis alicui iactauerit Si quis occiderit equum Omnes quippe naues
			6
			Item statuerunt ut omnes homines Camini et strate

Qui fallerit hostem Qui ira ductus Potestatem de suo castro	5	6	Item statuerunt ut omnes homines Camini et strate	2	Simili modo firmissime Moneta Item statuimus si quis seniori Princeps namque
Item statuerunt ut omnes homines Camini et strate	6	4	Per bonum Vsaticum Ex magnatibus Si quis aliquod malum Solidos de composicione	4	Per bonum Vsaticum Ex magnatibus Si quis aliquod malum Solidos de composicione

Entre els mss. E i U hi ha hagut una simple transposició entre el grup 2 i el conjunt dels grups 3-6, que han invertit l'ordre. Tal com es pot veure al ms. E, els Usatges podien trobar-se disposats en dues columnes. No seria difícil que un copista hagués començat per columnes canviades si la llista dels Usatges estava dividida entre dues pàgines. Considerant només la variant present, U i E podrien provenir un de l'altre. En canvi, en el cas de C, resulta molt difícil imaginar que pugui procedir de la còpia d'U, perquè hauria capgirat el grup 2 i 3 i, a més, hauria desplaçat el grup 6 al final, que en principi es trobava entre el 2 i el 3. En sentit contrari, també sembla improbable que U pugui provenir de C. Les transposicions, però, entre E i C no els fan tan llunyans.

Altres alteracions de l'ordre es troben al paràgraf 5,1,2: *ipsis deficientibus* (C), *deficientibus illis* (E, U).

1.4.2. Els errors del ms. U

Per substitució

Els errors paleogràfics més notables en què el ms. U incorre són:

passatge	E C	U
pròleg	de omissione <i>notari</i>	de omissione <i>natari</i>
1,1,3	inmunitates <i>ecclesiis</i>	inmunitates <i>clericis</i>
1,4	de episcopis et prelati ac <i>clericis</i>	de episcopis et prelati ac <i>ecclesiasticis</i>
1,4,6	capitulo <i>XVII</i>	capitulo <i>XVIII</i>
1,7a,1	<i>ducatu</i> Regis eiectus	<i>ductatu</i> Regis eiectus
1,7a,1	Petrus <i>primus</i>	Petrus <i>secundus</i>
1,7b,5	hereticos alodiales <i>diruuntur</i>	hereticos alodiales ... [lacuna]
1,10,6	ipsis <i>uocatis</i>	ipsis <i>uacatis</i>

1,23,5	contra predicta <i>fecerint</i>	contra predicta <i>fuertint</i>
1,28,4	ordinacionibus Curiarum <i>fractis</i>	ordinacionibus Curiarum <i>factis</i>
1,28,4	non <i>sit</i> preiudicium	non <i>fit</i> preiudicium
4,2,9	potest <i>inde</i> recipere	potest <i>iudex</i> recipere
4,2,11	uel <i>nocione licitum</i>	uel <i>nocicione licium</i>
4,2,11	<i>ante</i> prolacionem	<i>inter</i> prolacionem
4,2,12	qua recepit <i>tenetur</i>	qua recepit <i>tantum</i>

D'aquests errors, però, només alguns resulten efectivament significatius, com per exemple els del pròleg i dels paràgrafs 1,7b,5; 1,10,6; 1,28,4; 3,4,7; 4,2,9; 4,2,11. Aquests són susceptibles de resultar disjuntius. Errors semblants al del paràgraf 1,7a,1 se'n troben més o menys sovint: 1,7b,1; 1,7b,2; 1,10,6; 1,10,10; 1,19,3; 1,20,13; 1,21,4 etc.

D'entre altres errors per substitució, caldria recordar aquell mencionat abans (paràgraf 1,10,3-5), objecció considerable a la provenença d'E respecte d'U. Errors per *lectio faciliior* o especulativa es poden llistar els següents :

Passatge	E C	U
1,6,3	Audiencia <i>teneri, signari</i>	Audiencia <i>tenere, signare</i>
1,10,10	<i>consuetudines</i>	<i>Constitutiones</i>
1,21,1	<i>scriptorem</i>	<i>Instrumentum</i>
1,27,5	nisi de cibo et <i>parum</i>	nisi de cibo et <i>potu</i>
1,28,4	omni <i>seruicio</i> et fraude semotis	omni <i>seuicia</i> et fraude semotis
3,4,7	ad dominos <i>proprios</i>	ad dominos <i>probos</i>
5,1,2	auí et <i>tutoris</i>	auí et <i>tutorum</i>

D'entre els anteriors els errors dels paràgrafs 1,11,10; 1,27,5 i 1,28,4 poden considerar-se disjuntius.

Per omissió

Hi ha alguns errors per omissió sense causa específica que poden assenyalar-se com a disjuntius. Al paràgraf 1,2,3 ha oblidat el verb *habere* que la segona mà ha hagut de suplir afegint *tenere* al final de la frase.

Passatge	E C	U

1,2,3	Nec licet alicui <i>habere</i> libros in romancio Veteris Testamenti uel Noui	Nec licet alicui libros in romancio Veteris Testamenti uel Noui <i>tenere</i>

Són notables els *sauts du même au même* o *homoioteleuta*:

Passatge	E C	U
1,5,3	saluis Cancellario, <i>consiliario</i> et elemosinario	saluis Cancellario et elemosinario
1,11,3	Iacobus secundus in <i>secunda Curia Barchinone, capitulo XVI</i> in Curia Gerunde	Iacobus secundus in Curia Gerunde
1,28,9	ectiu es <i>in et pro officiis eis comissis recipiunt et quantitatem quam ipsi</i> ectiu es deposuerunt	ectiu es deposuerunt
3,1,5	decem, <i>et pro castro cum adempriuio eius pro aliis decem;</i> pro feudis	decem, et pro castro cum adempriuio eius pro aliis decem; pro feudis
3,3,4	deinde de octo <i>in octo.</i> Rusticis	deinde de octo. Rusticis

Per transposició

Passatge	C E	E
6,4,2	uel si uxorem et <i>non filios</i>	uel si uxorem et <i>filios non</i>

1.4.3. Els errors del ms. E

Per substitució

El ms. E presenta uns pocs errors paleogràfics, no tots absolutament identificables com a tals:

Passatge	C U	E
1,17,1	Expedire	in pedire
1,21,5	Sub	sibi
2,6a,1	similiter	simpliciter
1,14,1	concessionis	posseccionis

Errors per *lectio facilior* o similar no resulten gaires:

Passatge	C U	E
Pròleg	noui tirones	nouiciores
1,18,2	sacramentum	iuramentum
5,3	in bonis mariti	in bonis <i>uiri sui</i>

Per omissió

Alguns errors per omissió són els següents:

Passatge	C U	E
Pròleg	Taliter	<i>om.</i>
1,1,5	ut <i>est</i> fieri assuetum	ut fieri assuetum (<i>om. est</i>)
1,6,2	tantum <i>dicta</i> Audiencia celebrari	tantum Audiencia celebrari (<i>om. dicta</i>)
1,7a,1	trecentos solidos <i>ultra</i> soluere tenetur	trecentos solidos soluere tenetur (<i>om. ultra</i>)
1,7a,3	In Vsaticis «Homicide»	<i>om.</i>
1,9,4	Si uero religiosus aut collegiata <i>ecclesia fuerit</i>	Si uero religiosus aut collegiata (<i>om. ecclesia fuerit</i>)
1,16,6	<i>debent</i> esse domicilio Cathalani et non aliunde	esse domicilio Cathalani et non aliunde (<i>om. debent</i>)
1,16,3	regimen dicte Audiencie <i>et iusticie</i>	regimen dicte Audiencie (<i>om. et iusticie</i>)
1,18,2	et alia iura. Et teneantur admittere omnes appellaciones	<i>om.</i>
2,8,1	Idem uicarius <i>requisitus</i> , alias non	Idem uicarius, alias non
4,1,13	Quilibet officialis <i>ab inicio</i> debet iurare	Quilibet officialis debet iurare (<i>om. ab inicio</i>)
4,2,9	quare tunc salarium potest inde recipere <i>moderatum</i>	quare tunc salarium potest inde recipere (<i>om. moderatum</i>)
5,1,2	sine consensu parentum, aut si parentes <i>non habet</i> , aui et tutoris	sine consensu parentum, aut si parentes, aui et tutoris (<i>om. non habet</i>)

Els *homoioteleuta* exclusius del mss. C i U són els següents:

Passatge	C U	E
1,6,2	celebrari per <i>Cancellarium</i> , Vicecancellarium aut Regentem suo casu	celebrari per Vicecancellarium aut Regentem suo casu
4,12,7	capitulo <i>L. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXIII</i>	capitulo XXIII

Un altre error per *homoioteleuton* digne de considerar, si bé sense poder de filiació, és el següent, localitzat al pròleg, en el qual incorren C i U:

E	C	U
Diuiditur autem presens Compendium in decem partes <i>et partes</i> in rubricas	Deinde autem presens Compendium in decem partes in rubricas	Diuiditur autem presens Compendium in decem partes in rubricas

1.4.4. L'arquetip

Un cop establertes les variants disjuntives entre els tres manuscrits, seria possible hipotitzar un subarquètip comú per a E i C. Quant als errors conjuntius entre E i C són més nombrosos. Els agrupo en un llistat únic, independentment de la seva categoria o motiu (juntament amb alguna variant que cal comentar).

Passatge	U	C E
1,22,3	Et super salario <i>scriptorum</i> scribaniarum	Et super salario <i>scripturarum</i> scribaniarum
4,1,18	non <i>admittitur</i> clausula « <i>a suo scienti</i> »	non <i>adicitur</i> clausula « <i>a son scient</i> »
4,2,16	Sed <i>debent</i> esse contenti	Sed esse contenti
4,2,21	<i>Et de translato</i> ab illa parte <i>cuius erit tres denarios</i> de forma maiori	<i>translati</i> (E) / <i>translatis</i> (C) ab illa parte de forma maiori
4,12,1	debent uendi <i>in certis locis cuiuslibet ciuitatis uel uille ubi</i> consiliarii	debent uendi <i>prout</i> (E) / <i>in bo</i> (C) consiliarii
6,5,6	nulla mencio habeatur, <i>eis tamen legitima seruatur</i>	nulla mencio habeatur

7,5,20	Tempus quadraginta dierum ad finiendum principalem causam <i>limitatum</i>	Tempus quadraginta dierum ad finiendum principalem causam <i>limitatam</i>
8,2,2	capitulo LIII	III

Al paràgraf 4,1,18 la lletra de l'Usatge resumit, «Cum inter nostros milites», no conté un passatge semblant i es resol per la forma llatina del jurament⁵⁰⁸. Quant al verb *admittitur/adicitur* ambdues variants podrien ser acceptables com a originals. Quant a la forma del jurament, ens trobem amb la mateixa dicotomia. No és pas una variant segura per a filiar.

En els altres casos, però, és molt més plausible que es tracti d'errors conjuntius. La primera variant del paràgraf 3,4,6 es troba emmarcat en una frase distributiva el primer element de la qual era *aliqui populati*. La lletra de les Constitucions resumides (1292/XXXVII i XXXVIII) no conté aquesta construcció. Seria possible imaginar que la lectura correcta és la de C i E i que la variant errada és la del ms. U. Com a error conjuntiu dels dos primers, és dubtós. Però l'omissió de la forma *sunt* abona la possibilitat que ambdós mss. provenguin d'un mateix ms. Encara al paràgraf 3,4,6 hi ha un *saut du même au même* evident que difícilment no tindria un antecedent comú. Del mateix tipus és l'error del paràgraf 4,1,8. Igualment l'omissió de *loco* al paràgraf 3,4,6 augmenta la significació del passatge per a filiar conjuntament E i C.

Al paràgraf 1,22,3 la variant d'E i C és errònia. Al paràgraf 4,2,21, la variant *translati/s* és sospitosa de constituir un error conjuntiu, i és encara més clar en el cas de l'omissió següent, *cuius erit tres denarios*. No hi ha cap dubte que l'omissió de la frase *in certis locis cuiuslibet ciuitatis uel uille ubi* i la substitució per formes breus ha d'apuntar a una filiació comuna.

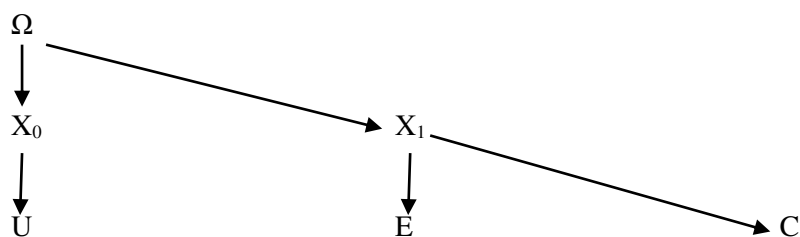
Els *homoioteleuta* només poden tenir valor si sumen una quantitat considerable:

Passatge	U	C E
3,4,6	In Ripacurcia ubi <i>sunt</i> aliqui populati secundum Forum Aragonum, et <i>alii</i> <i>populati</i> secundum Constituciones Cathalonie debet quilibet per uicarium iudicari secundum quod est populatus <i>uel</i> <i>ad Constituciones uel ad Forum, nisi</i> <i>populatus</i> ad Forum delinqueret in <i>loco</i> Constitutionis uel e contra	In Ripacurcia ubi aliqui populati secundum Forum Aragonum, et <i>aliqui</i> secundum Constituciones Cathalonie debet quilibet per uicarium iudicari secundum quod est populatus ad Forum delinqueret in Constitutionis uel e contra
“	populatus <i>uel ad Constituciones uel</i> <i>ad Forum, nisi populatus</i> ad Forum	populatus ad Forum

⁵⁰⁸ CR-10, f. 58r. És consultable també a IGLESIA (I 2008¹: 488).

4,1,8	Capitulo dicte Curie, capitulo <i>III</i> ; <i>et in quodam capitulo</i> Curie Regis Ferdinandi	Capitulo dicte Curie, capitulo Curie Regis Ferdinandi
7,5,8	Petrus secundus in Curia <i>Barchinone</i> , capitulo <i>XI, XII. Iurisperitum tantum. Petrus tercius in Curia Montissoni</i> , capitulo VI, in fine	Petrus secundus in Curia Montissoni, capitulo VI, in fine

Amb els exemples aportats és possible extreure la següent conclusió. El ms. U és més antic que E i C, però no sempre és fiable. El ms. E és posterior, més segur de vegades, però també ple d'errors de braquiologia. El més recent dels mss. és C, que conté errors de còpia i d'incomprensió. Però també conté afegitons que indiquen una voluntat de millorar o completar el text. Els errors disjuntius condueixen a pensar que cap dels tres és *descriptus* dels altres. De tota manera, E i C contenen alguns errors conjuntius que podrien derivar-se d'un subarquètip comú. L'*stemma* podria presentar-se com segueix:

2. Criteris d'edició i especificacions relatives als dos Apèndixs

2.1. Criteris d'edició del text llatí

Quant al contingut del *Compendium*, es pren com a text base el ms. E, sense perdre de vista els encerts dels altres manuscrits. Quant a l'ortografia, se segueix una línia intermitja entre els tres manuscrits, intentant mantenir els trets fonamentals del llatí medieval, que bàsicament es troben representats a U, mentre que el ms. E cau en certes ultracorreccions (dittografies com *ff*) i el ms. C presenta solucions ortogràfiques més modernitzadores.

Hi ha dos aparats textuais. Al primer aparat es recullen les variants significatives i al segon les variants ortogràfiques. S'ha intervingut puntualment al text, en casos en què la lliçó manuscrita era un error evident, tot anotant al primer aparat crític l'esmena (*correxí*) i el dit error: «Barchinone» per «Ilerde» (1,20,4), «ficta» per «facta» (4,3,2), «litigiosa» per «religiosa» (4,12,3), «Barchinone» per «Gerunde» (PT 1,10).

Grafia

Les grafies *u* i *v* se simplifiquen en *u* i en majúscula *V* (aquest darrer com a mer al·lògraf d'*U*). Igualment *i* i *j* s'unifiquen en *i* i *I* en majúscula (com a simples al·lògrafs). Aquesta decisió queda confirmada pel mateix índex del *Compendium*, en el qual l'alfabet no distingeix entre *i* i *j*, ni entre *u* i *v*. Igualment no es registra *y* quan inicia paraula en majúscula («Ylerda») perquè es tracta també d'un al·lògraf. En el cas de la transcripció de Pujol i Tubau (abreujat *Pujol* a l'aparats crítics)⁵⁰⁹ s'anoten totes les variants, inclosos errors (menys els involuntaris, *lapsu digiti*). Però no es consideren les distincions *j/i*, *v/u*, perquè en els textos originals no s'anoten per la raó adduïda.

Ortotipografia

S'ha de tenir en compte que no s'anota la següent particularitat del ms. E: la separació del prefix *in-* respecte de l'arrel, que en E és contínua. Només en cas que per una altra raó aparegui a algun dels dos aparats s'hi registrarà la forma exacta també amb la separació del prefix. Es manté la numeració llatina dels números dels monarques i Corts. No obstant això, la numeració llatina relativa a altres conceptes es desenvolupa lingüísticament. Es prescindeix dels calderons amb què s'introdueixen les Constitucions. Quant a les notes que els mss. contenen, en cas de ser notes indicatives de la matèria del text o aclaratòries, intenten ser recollides al primer aparat,

⁵⁰⁹ VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927).

deixant les glosses fora d'aquesta categoria. Quant a les glosses, però, del capítol de pau i treva, són incorporades al text entre claudàtors.

Puntuació

Es punctua segons els usos prosòdics actuals, guiat per un esperit de fidelitat i de mínima intervenció, per evitat ambigüitats.

Ortografia

Es pren el ms. U com a model, i per tant s'hi conserva la majoria d'eleccions del copista. S'anoten les variants ortogràfiques o poc significatives dels altres mss. al segon aparat. Aquesta decisió implica que s'adopten gairebé sempre aquestes solucions (quan no les contradia el mateix ms. U).

Consonantisme. Es manté -nm-, però el prefix sempre s'uneix a l'arrel que acompanya; -mm- se simplifica en -m-, com en *comunis*; -ae- queda -e-; -ti- es conserva en la forma -ci- (tot i que el ms. C acostuma a restituir la forma clàssica, la qual cosa també s'indica); sovint hi ha alternància aleatòria entre -ff- i -f-, -pp- i -p-, -tt- i -t-, -cc- i -c-, -ll- i -l- de vegades d'acord amb l'etimologia i altres no. En el cas de -ff-, -tt- com -cc- es regularitzen segons la norma llatina clàssica, però s'anota a l'aparat la variant. En el cas de -pp- i també s'anota a l'aparat però se simplifica sempre. El dígraf -ll- pot o no simplificar-se, depenent del ms. U.

Les addicions -ç- tant si són d'una segona mà com si són de la primera només queden registrades al segon aparat.

Vocalisme. Altres formes que no s'escullen del ms. U són errors evidents o formes finals com simplificació d'-ii- en -i-, que afecten la declinació; tot i que queden registrades al segon aparat.

2.2. Criteris de transcripció del text català

La transcripció del text català, que té la missió auxiliar de complementar el text llatí del *Compendium*, s'ha basat en el ms. A⁵¹⁰.

No s'han reconegut dues mans, sinó només una, tot i que de vegades es perceben correccions i addicions posteriors. Per tant, la indicació A² només es refereix a una segona revisió del copista.

⁵¹⁰ Cal advertir que la transcripció ha estat realitzada a partir de la pàgina del portal PARES (*vid.* base de dades a la bibliografia).

Puntualment també s'ha emprat el ms. ACA, Còdex de Santa Maria de Ripoll 102, i les aportacions d'IGLESIA (2003) i d'ABADAL-RUBIÓ (1910), que apareixen al aparat crític com a *Iglesia* i *d'Abadal-Rubió* respectivament. En el cas d'*Iglesia*, per exemple, no s'anotaran els finals en *-tio*, que ell sí respecta, però que en aquesta edició s'adapten a la normativa, és a dir, *-ció*.

S'indiquen les pàgines del manuscrit amb un número volat i una barra inclinada: ^{1/}.

A l'índex alfabètic d'Usatges que conclou l'opuscle, el ms. A presenta la seva numeració –rubricada– avantposada a cadascun dels Usatges. Per a afavorir la lectura i la identificació alfabètica la dita numeració ha estat postposada en aquesta transcripció.

Grafia

Regularització de la distinció *v/u*, *i/j*, *c/ç*.

Ortotipografia

Majúscules inicials: *Rei*, *Rey*, *Constitucions*, *Barchinona*, *Cúria*, *Cort*, *Usatges*, *Papa*, etc.

Puntuació

Es punctua segons els usos prosòdics actuals, guiat per un esperit de fidelitat i de mínima intervenció.

Ortografia

Quant a l'ortografia, se segueixen els criteris de transcripció de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* de l'Editorial Barcino, amb certes variacions.

Consonantisme. Palatal lateral (*ll*) es conserva en la seva grafia simple (*l*), a principi de paraula (ex.: «letra»). Es regularitza l'ela geminada sempre que sigui etimològica. Si no, es mantenen com a ella. Es respecten la grafia “ch” per a la gutural final: «antich, pràctich, lonch, camerlench». Els grups *-ti-* llatinitzant en formes catalanes (ex.: «ordinatio») es restitueix a *-ci-*.

Generalitats. Es respecten aquestes formes ortogràfiques:

a (per ha)	guissa o guisa	offici
Barchelona	hon	Rey
bataylla	horde	reyal

Cathalunya	juheu	sarrahí
cathòlic	juy	smena
dons	ley	transsaccions
fassen	official	yo

La forma «sol» o «sou» es regularitza en «sol».

Grafies vacil·lants es respecten en les seves formes respectives: «Fferdinandus, Ferdinandus». Quant a l'ortografia de les aglutinacions, el punt volat s'utilitza per a les aglutinacions no normatives, i el guió i l'apòstrof, segons correspongui, per a les normatives. Les aglutinacions no normatives es desfan, excepte en els casos en què hi ha contracció vocàlica (ex.: «no·n pot fer esmena») o –contràriament als criteris d'*Els Nostres Clàssics*– quan en queden restes gràfiques, com duplicacions (ex.: «a·ffin», en front de la norma de la dita col·lecció: «que ss'aturàs»). En cas de no haver aglutinació, es respecta només si no hi ha contracció vocàlica, ex.: «de Aragó». En la resta de casos es contrau segons normativa actual, ex.: «sen ha fet» passa a escriure's «se n'ha fet».

2.3. Criteris d'edició de l'Apèndix I

Els textos llatins obeeixen els criteris de transcripció suara exposats per al *Compendium*.

Els textos en català segueixen les mateixes normes del *Compendi* català, d'acord amb les criteris de transcripció d'*Els Nostres Clàssics*. En tractar-se d'edicions incompletes i auxiliars, ha semblat convenient mantenir certa equidistància respecte de l'ortografia original. Per tant, no es desfan ni es regularitzen la cadena d'aglutinacions no normatives, si bé s'indiquen amb el punt volat: «sen ha fet» es manté «se·n ha fet», no es desenvolupa com seria el cas al *Compendi* català, «se n'ha fet». Aquelles aglutinacions úniques que sí reflexeixen un ús normatiu s'han acabat de regularitzar amb els signes corresponents: «daquell» es presenta com a «d'aquell».

2.4. Aparats crítics del *Compendis* llatí i català

El *Compendi* català només presenta un aparat crític de variants significatives.

El *Compendi* llatí en presenta tres. Els dos primers aparats són crítics, un per a les variants significatives; un altre per a les variants ortogràfiques. Al tercer aparat s'identifiquen les Constitucions i Capítols de Corts que es mencionen en el text.

Els dos primers aparats crítics són negatius, els quals, però, presenten característiques pròpies d'un de positiu en casos en què dues mans en un manuscrit ofereixen lectures diverses i la darrera d'elles coincideix amb la solució escollida per a l'edició. Ha estat llavors necessari anotar la lectura d'aquesta segona mà als aparats crítics. Però no s'han registrat les altres mans,

d'acord amb l'estructura bàsica d'un aparat negatiu. En el següent exemple tots els manuscrits E i U presenten la lectura «libros», però al C la primera mà ofereix una variant que la segona mà corregeix d'acord amb la lectura correcta:

nec licet alicui habere libros

libros *C*² : libro *C*¹

S'han obviat els afegitons o les repeticions per quadrar la línia de la columna. No s'anoten els calderons amb què eren introduïdes les Constitucions.

Quant a les concordàncies, però, del capítol de Pau i Treva (que funcionaven com a glosses), les quals els manuscrits E i U mantenien al marge, mentre que el C les incorporava al text, són també incorporades al text a la nostra edició, però distingides amb un calderó inicial, al mateix temps que s'anota a l'aparat crític la seva situació als respectius manuscrits. En el cas del ms. A, que també conservava al marge les dites correspondències, s'ha transcrit incorporant-les igualment al cos del text, però notant-les de la mateixa manera amb un calderó.

Quant al tercer aparat, cal dir que el procediment d'identificació es basa en la citació per any de les Corts en què s'emmarquen, barra i número de la disposició legal en qüestió, per ex.: 1292/III (si és Constitució); 1292/cc III (si és Capítol de Corts). En el cas del número s'ha respectat tant com ha estat possible la numeració pròpia del *Compendi*, tot intentant dirimir entre variants dels diversos manuscrits. De tota manera, no és fàcil establir la numeració correcta. Sovint CARAVYC no pot servir de referència fiable per errors de tradició manuscrita o dels propis editors; i tampoc CYADC ofereix un guarisme amb caràcter oficial. Aquestes referències remeten a les tres darreres taules de l'Apèndix II.

2.5. Numeració aplicada als *Compendis*

Als dos *Compendis* s'han numerat les rúbriques, tant a l'índex com al cos del text. Posteriorment han estat també numerats els paràgrafs dins de cada rúbrica. Aquest procediment permet una identificació precisa dels resums i de la posició de les disposicions legals citades. La citació de paràgrafs compleix el següent esquema il·lustratiu: el segon paràgraf de la rúbrica segona del llibre quart és indicat i a les taules com a 4,2,2. Si s'escau només indicar les rúbriques i no els paràgrafs, evidentment la indicació seria 4,2.

Alguna numeració s'ha desdoblada, com a les rúbriques 1,7a i 1,7b; 2,6a i 2,6b; i 3,11a i 11b del *Compendi* català. Les raons per a repetir numeració en aquests casos i no numerar successivament són l'aparent unicitat prèvia de les dites rúbriques a la Compilació.

Aquesta numeració permet establir doncs una correspondència estreta entre aquest mode de citació de paràgrafs a les taules III i IV de l'Apèndix II i el de disposicions legals mencionades al tercer aparat del *Compendium* i a la taula III de l'Apèndix II, com s'especifica tot seguit.

2.6. Indicacions sobre les taules de l'Apèndix II

Taula I

Aquesta taula recull en paral·lel els llibres i les rúbriques de l'índex i el cos del text de la Compilació llatina, d'acord amb el CR-10, i dels dos *Compendis*, llatí i català, en els manuscrits editats. El CR-10 marca l'ordre de les rúbriques, que els dos *Compendis* segueixen, en els quals, però, hi ha una numeració entre parèntesis que indica l'ordre propi.

Taula II

S'hi fa una relació de la legislació papal en un primer quadre; de les Corts de Pau i Treva, en un segon; i de les Corts posteriors, que aprovaven Constitucions i Capítols de Corts, en un tercer. Aquí vénen anotades les abreviatures de les seus de on s'aprovà legislació, tal com seran mencionades a la taula III. També s'hi dóna l'edició principalment utilitzada.

Taula III

Es presenten sinòpticament llibres, rúbriques i legislació del CR-10, en una primera columna, i en relació amb ell, llibres, rúbriques, paràgrafs i legislació citada dels dos *Compendis*, llatí i català, mostrats a les columnes segona i tercera respectivament. En aquesta taula s'han numerat a l'esquerra les rúbriques dels *Compendis* tal com es troben numerades a l'edició d'ambdós versions de l'opuscle. No obstant això, com que el CR-10 determina l'ordre de les rúbriques, als dos *Compendis* els canvis d'ordre s'indiquen amb un número entre parèntesis escrit després de la rúbrica.

Tot seguit, en el requadre que recull una llista de la legislació mencionada a cada paràgraf del *Compendi*, la dita legislació ve citada de manera diversa al *Compendi* llatí i al català.

<i>Compendi</i> llatí	- Rei	Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/II
	- abreviatura de la seu de les Corts	
	- any de les Corts/número de la	

	disposició legal	
<i>Compendi</i>	- Rei	Jaume II - 3 ^a Bar - II
catalogà	- abreviatura de la seu de les Corts	
	- número de la disposició legal	

En el cas que calgui restituir alguna informació que no es dona als *Compendis* (tret de l'any de les Corts, que és un afegitó permanent en aquesta taula, a la versió llatina) s'indica entre claudàtors: Jaume [II] - 3ª Bar - **1311/[II]**. Aquesta citació en negreta és la mateixa que pot trobar-se al tercer apartat del *Compendi* llatí.

A l'esquerra de cadascun dels requadres on s'enumeren les disposicions de les dues versions dels *Compendis* es presenten dues columnes respectives que indiquen en paral·lel en quin paràgraf dels dits *Compendis* es pot trobar la legislació en qüestió. Els asteriscos a la columna del *Compendi* català avisen de la manca d'un paràgraf semblant a la versió llatina.

En cas d'errors de citació per part d'algun dels *Compendis*, els errors es marquen amb un asterisc i amb una falca >, i tot seguit s'esmenen: Jaume II - 3^a *Bar > Lleida - **1301/II**. De vegades s'utilitzen els signes de *inclusit* <>, sovint amb l'afegitó de l'asterisc, i *seclusit* [] per a l'esmena.

En els casos de la Pau i Treva i altra legislació esmentada per íncipits no ha estat possible alleugerir la citació, sinó que ha calgut mantenir-la: **1173/«Nolo eciam»**.

Els Usatges, significats amb l'abreviatura VS, no vénen pas recollits a la Taula IV, perquè ja han rebut estudis exhaustius amb anterioritat⁵¹¹.

Taula IV

Es tracta d'una relació seqüencial i cronològica de totes les Constitucions de Pau i Treva i de Corts. La seva finalitat és la darrera identificació de la legislació continguda al *Compendi* i la seva ubicació a les edicions més a l'abast dels especialistes, de vegades amb indicacions a manuscrits i altres reculls de referència. Per aquesta raó la citació breu: any/número (1301/II), del tercer apartat de l'edició i d'Apèndix II, taula III resulta imprescindible. El lector pot localitzar la legislació mitjançant l'any i la numeració amb certa facilitat, perquè la capçalera dels quadres, que presenten les referències de cadascuna de les Corts, es repeteix sobrejada pàgina per pàgina. Tot seguit trobarà en dues columnes en paral·lel la ubicació que la disposició legal que cerca té als dos *Compendis*, gràcies a la indicació de l'íncipit de la rúbrica, seguit de la numeració del llibre, rúbrica i paràgraf, de la següent manera: *De deposito...* 4,11,6. En una altra columna a la dreta es presenta l'íncipit de la disposició legal i finalment en dues columnes

⁵¹¹ Serviu-vos com a referència de l'estudi d'IGLESIA (2003).

últimes la pàgina o foli i l'edició o manuscrits utilitzats per a la identificació, seguits si s'escau, darrera d'una barra diagonal /, d'altres fonts o publicacions que també la recullen.

Quan s'ha detectat un error evident, s'ha intentat prevenir el lector a tot arreu on és citada la disposició legal, tant a les taules com al tercer aparat crític (en aquest darrer cas, especialment), mostrant l'itinerari de la correcció amb el signe >, de la següent forma: 1292/III > IV. Quan la Constitució o Capítol de Corts era identificada mitjançant íncipit, s'ha respectat aquest procediment de citació. Encara que pugui semblar farragós, resulta més segur que aplicar a la disposició legal una numeració a partir de CARAVYC o CYADC, perquè la manca de completa fiabilitat, ja adduïda.

PART CINQUENA:
EDICIÓ CRÍTICA

CONSPECTVS SIGLORVM

CODICES

A = Aragonensis [Barcelona, ACA, Còdex de la Generalitat 1], saeculi XV

A¹ = prima manus

A² = correctiones posteriores

E = Escorialensis e.ii.13, saeculi XV

E¹ = prima manus

E² / E³ = correctiones posteriores

C = Colombinus 5-5-31, saeculi XV

C¹ = prima manus

C² / C³ = correctiones posteriores

U = Vrgeliensis 2105, saeculi XV

U¹ = prima manus

U² / U³ = correctiones posteriores

CORRECTORES AC EDITORES PRAECIPVI

Abadal-Rubió = D'ABADAL-RUBIÓ (1910)

Iglesia = IGLESIA FERREIRÓS (2003)

Pujol = VALLS I TABERNER-PUJOL I TUBAU (1927)

COMPENDIVM CONSTITVCTIONVM GENERALIVM CATHALONIE

NARCISSI DE SANCTO DIONISIO

Quoniam Constitutiones generales Cathalonie in earum primordio per multos
Reges Aragonum et Principes Cathalonie successiuis temporibus in diuersis
5 generalibus Curiis absque titulorum consequentia et ordine fuerunt prolixè describe,
qua de re aliquociens eciam magni iuriste non habent in promptu talem earum
noticiam qualem pro dirimendis cito controuersiis oporteret; ob quod Rex
Ferdinandus, memorie recolende, in ciuitate Barchinone celebrando Cathalanis
Curiam generalem, statuit Constitutiones prefatas ac Vsaticos et Capitula Curiarum
10 aliaque iura huius patrie, eo ut essent omnibus tam clericis quam mere laycis magis
nota, debere de latino in romancio siue lingua Cathalana uulgari reduci, et deinde tam
ille de latino quam de romancio sub congruis titulis collocari; unde oporteret infinitos
libros antiquos destrui et alios non sine magnis dispendiis, laboribus et expensis de
novo fieri, eo quod quilibet aduocatus antequam officio patrociniandi utatur librum
15 dictorum iurium huius patrie teneatur penes se habere, cum secundum iura predicta
debeant omnes cause in Cathalonia terminari, que quidem destructio et inmutatio tot
librorum in maximum dispendium Rei Publice redundaret, ideo perquirenda uisa fuit
alia uia per quam absque inmutacione uoluminum antiquorum predicti domini Regis
uoluntas compleatur. Hinc ego Narcissus de Sancto Dionisio, canonicus Barchinone,
20 minimus inter legum ceteros professores, ad meam multorumque et dicte Rei Publice
utilitatem presens opusculum compilauit, arctum quidem corpore, uiribus tamen
amplum, quod decreui «compendium» nominari, eo quod sub breui compendio

1 COMPENDIVM...**2** DIONISIO] Incipit prologus Compendii Constitutionum Catalonie generalium *E* : Incipit prologus Compendii ...utionum (*folio corrupto*) Cathalonie generalium *C* : Incipit prologus Compendii Constitutionum Cathalonie *UPujol 3* generales Costituciones *E* | per *bis E 4* ...halonie [...] ...uersis [...] ...-orum [...] ... escripte *folio corrupto C 5* Curiis *U²* : Cariis *U¹* | fuerint *C 6* de re *E²* : dere *E¹* | aliquociens *E²* : eciam aliquociens *E¹* eorum *E 7* qualem *om. C* | controuersiis *E²* : con controuersiis *E¹* | Rex *om E 9* generalem Curiam *E* | prefatas] prescriptas *U Pujol 10* aliarumque *C* | laycis *E²* : layciss laycis *E¹* **12** collocari] colloquari *U Pujol 13* destrui et] discurrere *C* | aliis *E* | laboribus dispendis *C 15* doctorum *U Pujol 16* tot *sup. lin. E²* **17** maximum rey publice redundaret preiudicium *C 18* mutacione *U Pujol* | predicta *C 19* Narcisius *C* : Narsissus *U²* : narsissius *U¹* **20** et *om. C* | Rey Publici *U 21* arctum *C²U²* : artum *EC¹* : arctam *U¹* **22** quod²] quia *Pujol*

3 Constitutiones *C* | Catalonie *E 4* Principes *U* | Catalonie *E 5* ffuerunt *E 6* promptu *CU 7* noticiam *E* | cito *U* | oporteret *EC 8* Fferdinandus *omnes* | selebrando *E* : çecelebrando *U Catalanis E 9* Constitutiones *C 11* Catalana *E* | uulgari *E 12* oporteret *E* | in ffinitos *E* : infinitos *C* : inffinitos *U Pujol 13* dispendis *U Pujol* | expenssis *E 14* ffieri *E* | officio *EU Pujol* | patrociniandi *U 16* Catalonia *E* | inmutatio *C 17* uissa *E 20* çeteros *U²* proffessores *EU Pujol* | rey publice *C* : reipublice *Pujol 21* compillauit *C*

COMPENDI DE LES CONSTITUCIONS GENERALS DE CATHALUNYA

NARCÍS DE SANT DIONÍS

^{1r/} Com les Constitucions generals de Cathalunya en llur primitiva ordinació sien estades en diversos temps e per diversos Reys de Aragó, Prínceps de Cathalunya, sens horde e sens conseqüència de títols fetes e promulgades, e per ço lo senyor Rey en Fferrando en la Cort de Berchinona haje ordonat que les dites Constitucions e altres drets de la terra fossen arromançades de guissa que per tots letrats e no letrats sien mils enteses e que per degut orde fossen sots còngruus títols col·locades: conciderant yo, Narcís de Sent Dionís, doctor en leys, canonge de Barchinona, que per la dita forma se haurien a destruir quasi infinits llibres segons les antigues compilacions ja scrits e altres no sens grans treballs e despeses haver de nou a fer e scriure, car cascun advocat abans que hus de l'offici de advocat en Cathalunya és tengut de haver les dites Constitucions, e altres drets de la terra, com segons aquells e aquelles se hagen a decisir e determenar totes qüestions e pleyts en Cathalunya; per ço, he encercada e ab lo divinal adjutori trobada doctrina molt breu ab la qual, sens res innovar en les antigues compilacions de les dites ^{1v/} Constitucions, cascun porà sens alcuna dificultat trobar en *promptu* tot quant en les dites Constitucions és determenat e comprès. E ço que los antichs juristes, jatsie ben pràtichs, ab gran affany e ab dilació de lonch temps apenes podien trobar cascun, per novell juriste que sia, e encara tot altre, ab aquest

1 COMPENDI... **2** DIONÍS *om. A* **5** lo *om. Abadal-Rubió* **7** arromançades *Abadal-Rubió*

PROLOGVS

continet in se sumatim effectum omnium Constitutionum in et cum quo absque
aliquali innouacione antiquorum uoluminum dictarum Constitutionum quilibet
facilime poterit inuenire quicquid uoluerit in dictis Constitutionibus reperire. Et, quod
5 dudum antiqui iuriste cum magno labore et maxima difficultate ac longiori tempore
uix poterant reperire, possint nunc eciam noui tirones prout uoluerint ad libitum illico
inuenire. Diuiditur autem presens Compendium in decem partes et partes in rubricas
sub quibus diuersa capitula situantur et in fine cuiuslibet capituli describitur nomen
Regis qui constituit ea que sumatim in illo capitulo continentur et Curie in qua ipsa
10 Constitutio fuit facta et numerus sub quo est in ipsa Curia situata; ut qui non
contentabitur de effectu possit cum adiutorio huius Compendii in uolumine
Compilacionis Constitutionum ipsarum confestim reperire et uidere ad saturitatem
quod optat. In huius enim Compendii diuisione et rubricarum collocacione sequitur
sum ordinem Codicis Iustiniani ut sit magis familiaris iuristis. Non tamen omnes
15 rubricae Codicis in hoc opusculo continentur, sed ille dumtaxat sub quibus potest aliqua
Constitutio debite collocari. Sic quod in et sub qualibet rubrica reperiri confestim
ualeat in effectu quicquid in Constitutionibus de materia illius rubricae habeatur nil de
sustancialibus omittendo, elegi quam potius in aliquibus que non possunt comode sub
uerborum paucitate includi longius existere quam de omissione notari. Et, ut effectus
20 dictarum Constitutionum in suma taliter sub hoc breui Compendio perstringatur quod
nil de aliis iuribus patrie omittatur, sub qualibet rubrica comemorantur omnes Vsatici
quoquo modo ad materiam illius rubricae facientes, quos, ut quisque facilius ualeat
inuenire eorum capita atque quotam, in fine huius Compendii per ordinem alphabeti
subiunxi. Sequuntur ergo rubricae totius huius Compendii et primo rubrica prime
partis.

1 continetur *E* | in se *U*² : *om. C* : *bis U*¹ | summarium *Pujol* | effectum *E*² : compendium *E*¹
2 aliquali *U*² : *liqali U*¹ | in uocacione *E* **5** noui tirones] nouiciores *E* **6** Diuiditur] deinde *C*
et partes *om. CU Pujol* | rubricis *C* **7** situate *Pujol* | cuius librum *Pujol* | nomine *Pujol*
8 eam quam *E* | Curie *U*² : *Carie U*¹ **9** in *om. E* | Curia *sup. lin. E*² : Constitutio *E*¹
11 Compilacionis] antique Compilationis *C* **12** collocacione *E*³ : collacacione *E*² : collacione
*E*¹ : colloquacione *U Pujol* **13** codiciis *E* | familiare *U*² *Pujol* : facta *U*¹ **14** contineri *Pujol*
dum taxat *U* **15** quia *Pujol* | qualibet] quibus *E* | rubrica *Pujol* | reperire *C* **16** in²] de *U*
Pujol **17** dimittendo *C* | quam] quod *E* : quin *Pujol* **18** paucietate *E* | longus *EU* | natari *U*
: notari *Pujol* **19** dictarum *E*²*U*² : ipsarum *E*¹ : dicto *U*¹ : istarum *Pujol* | suam *Pujol* | taliter
om. E | perstringatur] perstringari *Pujol* | quod *E*² : quia *E*¹ **20** comemorare *Pujol* **21** quo
modo *E* | illius *sup. lin. E*² : *om. E*¹ **22** capite *E* | cotam *E* **23** subiunxi *U*² : subxi *U*¹
rubri... *folio corrupto C*

1 Constitutionum *C* **2** innouacione *C* | Constitutionum *C* **3** facilime *C* : façillime *U*
quitquit *U* : (sic) *adiiec. Pujol* | Constitutionibus *C* **4** difficultate *U Pujol* **6** compendium *E*
8 constituit *E* **9** Constitutio *C* **11** Compilacionis *E* : Compilationis *C* | constitutionum *C*
12 collocacione *C* **15** Constitutio *C* | inet *diuisit linea C* | confestim *E* **16** effectu *E*
quidquit *EU Pujol* | Constitutionibus *C* **17** sustancialibus *EC* **18** obmissione *U Pujol*
19 Constitutionum *C* | summa *EC* **20** omitatur *E* **21** façientes *E* **22** adque *E* | ffine *E*
23 sequuntur *E* | compendii *E*

present tractat -lo qual per ço car en breus paraules contén en summa lo effecte de les dites Constitucions vull ésser appellat compendi- soptament hi puxe trobar tot quant vulle. En lo qual compendi, per ço que l'haje pus familiar cascun juriste, he volgut seguir l'orde dels títols del Codi e de la divisió dels llibres. És donchs divisit lo present tractat en deu parts e cascuna part en rúbriques e les rúbriques en pàrrafos. E a la fi de cascun pàrraf serà scrit lo nom del Rey qui a statuït ço que en lo dit pàrraf és contengut, e en qual Cort e a quants capítols de la dita Cort fou feta la dita Constitució en aquell pàrraf contenguda, de guisa que qui no serà content haver lo effecte puxe recórrer al dit capítol hon la dita Constitució estesament és posada. Emperò en aquest tractat no són posades totes les rúbriques del Codi sinó solament aquelles de la matèria de les quals se troba ^{2r/} ésser feta alguna Constitució. E, per ço que ab lo dit present tractat se puxe haver notícia de tots los drets de la terra no solament de les dites Constitucions mas encara dels Capítols de Cort e dels Usatges de Barchinona, he volgut designar en cascuna rúbrica tots los dits Usatges qui fassen a la matèria de aquella rúbrica en alguna manera, posant solament lo començament dels dits Usatges e lo nombre de cascun d'ells. E a la fi de aquest tractat he posats los començaments de tots los Usatges per alfabet a·ffin que pus prestament se demostren, com los dits Usatges, per la forma que són stats posats, no-s puxen axí fàcilment sumar com les dites Constitucions són sumades. E deu haver cascun ben per mans l'orde de les rúbriques o títols, per ço que sàpie si la rúbrica en què vol trobar alguna Constitució és situada en la primera part, o en la segona, e axí de les altres.

9 esposada *Abadal-Rubió*

SEQVVNTVR RVBRICE PRIME PARTIS

- 1-2. De fide catholica et effectu Baptismi, et ut nemo de fide audeat publice disputare.
3. De sacrosantis Ecclesiis et priuilegiis suis.
- 5 4. De episcopis et clericis ac rebus et priuilegiis eorum.
5. De hiis que clericis prohibentur.
6. De Audiencia Principis et eius titulo.
- 7ab. De hereticis et excommunicatis.
8. De iudeis et saracenis.
- 10 9. De celebracione generalium Curiarum.
10. De legibus seu Constitutionibus condendis, interpretandis et obseruandis.
11. Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum.
12. De diuersis rescriptis et elongamentis.
13. De priuilegiis, inmunitatibus, guidaticis et saluaguardia.
- 15 14. De iure sigilli et quod non possit alienari.
15. Vt omnes officiales in Cathalonia sint Cathalani.
16. De officio Cancellarii, Vicecancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis.
17. De officio Camarlenchi, Prothonotarii et secretarii.
- 20 18. De officio Gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et assessorum eorum.
19. De officio iudicum de Curia Regis.
20. De officio uicarii et baiuli et aliorum triennialium.
21. De officio iudicis delegati et comissarii.
22. De officio consulum, iuratorum et rei publice administratorum.
- 25 23. De officio aduocati et procuratoris fiscalis et collectoris terciorum.
24. De officio posanderii.

1 SEQVVNTVR...PARTIS] (de summa trinitate et ffide catolica) *E* : Sequuntur rubrice prime... *folio corrupto C* **2** e efecti *U* | effectu] -tu *folio corrupto C* | nemo] ne... *folio corrupto C* **3** disputare] disput... *folio corrupto C* **4** priuilegiis] ...legiis *folio corrupto C* : priuilegiis *U*² : priuilegiis istis *U*¹ **5** De...eorum] De episcopis et prelatis ac clericis et eorum rebus et priuilegiis *inter lineas E*² : *om. E*¹ **6** clericis] pr... / legiis *folio corrupto C* **11** seu *om. C* **12** aliquid *om. E* | interpretatum *E* : impetratu *C* **14** comunitatibus *C* **15** sigilli] ciuile *C* et...alienari *om. EC* **17** non *E*² : sig *E*¹ | signet *E*² : res *E*¹ **20** generalis *om. C* | Cathalonie *om. E* **21** Curia *E*² : Curia re *E*¹ **24** iuratori] et iuratum *E* **25** collectore *C* | terminorum *Pujol* **26** posendarii *E* : posendarum *C*

2 ffide *E* | et¹] catolica *E* | babtismi *CU Pujol* **6** his *E* **8** heretiçis *E* | scomunicatis *U Pujol* **9** sarracenis *EC* **10** celebratione *C* **11** constitutionibus *C* **13** alongamentis *E* : alonguamentis *C* **14** saluaguardia *EC* **16** officiales *EU Pujol* | Catalonia *E* | Catalani *E* **17** cancelarii *Pujol* | Cancellarii Vicecancellarii *U* | Cansellarii Viçecansellarii *E* **19** officio *E* camerlengii *EC* | prothonotari *U* | secretari *C* : secretari *U* **20** accessorum *C* : assessorum *U* **21** officio *E* **23** comissari *U* **24** officio *E* | rey *C* **25** ffiscalis *E*

^{2v/} SEGUExEN LES RÚBRIQUES DE LA PRIMERA PART

1-2. De la sancta fe cathòlica e de baptisme e que negun no guos públicament disputar d'aquella.	
3. De les sacresanctes Esgleyes e coses e privilegis d'aquelles.	
4. Dels bisbes, prelats e clergues e de llurs coses e privilegis.	5
5. De les coses prohibides als clergues.	
6. De la Audiència del Príncep e de son títol.	
7a. De excomunicats.	
7b. De heretges.	
8. De juheus e sarrahins.	10
9. De celebrar Cort generals.	
10. De leys e Constitucions e de la interpretació e observació d'aquelles.	
11. Si contra dret o utilitat pública serà algun rescrit impetrat.	
12. De diversos rescrits e alongaments.	
13. De privilegis, immunitats, guiatges e salvaguàrdia.	15
14. De dret de sagell.	
15. Que tots los oficials de Cathalunya sien Cathalans.	
16. De offici de Canceller, Vicicanceller o regent la Cancelleria.	
17. De offici de camarlench, secretari e de prothonotari.	
18. De offici de Governador e de batlle general e de procurador reyal e de llurs assessors.	20
19. De offici de jutges de la Cort del senyor Rey.	
20. De offici de vaguer ^{3r/} e de batles.	
21. De offici de jutge delegat e de comissaris.	
22. De offici de jurats, consellers o pahers, e administradors de la cosa pública.	25

4 sacrestans *A* : sacresanctes *Abadal-Rubió* **7** títoll *Abadal-Rubió* **11** general *Abadal-Rubió*
17 catalans *Abadal-Rubió* **19** .i. prothonotari *Abadal-Rubió*

INDEX

25. De officio portariorum et azemblariorum.
26. De officio sagionum.
27. Que officiales regii facere prohibentur.
28. De officio inquisitorum seu iudicum tabule et qui officiales et quomodo
5 tenere tabulam sunt astricti.

SEQVVNTVR RVBRICE SECVNDE PARTIS

1. De edendo.
2. De in ius uocando.
3. De libelli oblacione.
10 4. De iuramento calumpnie.
5. De pactis.
6a. De aduocatis ut examinentur antequam eorum officio utantur.
6b. Vt medici examinentur.
7. Ne liceat in potenciores acciones uel cessiones transferre.
15 8. Vt nemo priuatus titulos prediis imponat uel minas aut metum laborantibus
inferat.
9. De arbitriis.

SEQVVNTVR RVBRICE TERCIE PARTIS

1. De iudiciis et iuris firmis.
20 2. De ordine iudiciorum.
3. De dilacionibus.
4. De iurisdictione omnium iudicum et de foro competenti.
5. De foro hominum de paratico et officialium et domesticorum Regis.
6. Quando liceat unicuique sine iudice uindicare.
25 7. Quando Princeps inter pupillos et miserabiles personas cognoscat.
8. De inofficioso testamento.

4 inquisitoris *U Pujol* **16** inferat] in ponat *E* **24** sine] sentencie *Pujol* **25** et *om. E* **26** De...
220,1 seruitutibus *om. C* | testamento] et computacione legitime *adiec. E*

1 atzemblariorum *C* **3** officiales *E* | regi *U* **4** officiales *EU* **6** sequuntur *E* : secuntur *CU Pujol*
rubice *U* : rub[r]ice *Pujol* **14** potenciores *Pujol* | transfere *EU* : transfer[r]e *Pujol* **15** inponat
E : inponat *U Pujol* **16** infferat *U* **17** arbitris *EU Pujol* **18** sequuntur *EU* : secuntur *C* :
sequuntur *Pujol* | rubice *U* : rub[r]ice *Pujol* **19** iudicis *U Pujol* | ffirmis *E* **21** dilationibus *C*
22 iurisdictione *C* | iudicium *U* | competenti *E* **23** fforo *E* | paratico *U Pujol*
26 inoficioso *U Pujol*

23. De offici de advocat e procurador fiscal e de cuyllidor de terços.	
24. De offici de posander.	
25. De offici de porter e de azembler.	
26. De offici de saigs.	
27. De les coses prohibides als officials.	5
28. De offici de inquisidors e jutges de la taula.	

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SEGONA PART

1. De mostrar e exhibir cartes.	
3. De donar libell.	
2. De citar e vocar en juy.	10
4. De jurament de calúmpnia.	
5. De pactes e transsaccions.	
6ab. Que advocats e metges sien examinats abans que usen de llur offici.	
7. Que no sia legut cessionar accions en pus potents.	
8. Que negun privat no pos senyals en camps d'altres per fer terror o menassar al posseydor.	15
9. De àrbitres.	

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA TERCERA PART

1. De juys e fermes de dret.	
2. De orde de juys.	20
3. De dilacions.	
4. De juridicció de tots jutges e de for competent.	
5. ^{3v/} De for de hòmens de paratge e de officials domèstichs e familiars del rey.	
6. Quant sia legut vengar-se sens jutge.	
7. Quant lo Príncep entre vídues e miserables persones puxe conéxer.	25
8. En quin loch per crim o per ban haze hom a pledejar.	

INDEX

9. De usufructu et seruitutibus.
10. Vbi de crimine siue banno agi oportet.
11. De dampno dato qualiter emendetur.
12. De aleatoribus et taffuraria.

5 SEQVVNTVR RVBRICE QVARTE PARTIS

1. De iureiurando.
2. De suffragio et salariis.
3. De actionibus et obligationibus et quod nullus pro ciuili debito capiatur.
4. Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur.
- 10 5. Ne pro debito ciuili quis homagium facere teneatur et ut creditor possit prorogare iuramentum et solutionem.
6. De testibus.
7. De probationibus.
8. De fide instrumentorum.
- 15 9. De notariis et scriptoribus ad quid teneantur.
10. De usuris et baratis.
11. De deposito et camptoribus.
12. De contrahenda emptione et uenditione.
13. Que res uendi non possunt.
- 20 14. De uectigalibus, leudis, gabellis, pedagiis et securitate itinerum.
15. De iure emphiteotico et laudimio seu foriscapio.

SEQVVNTVR RVBRICE QVINTE PARTIS

1. De sponsalibus et matrimoniis.
2. De dotis promissione.

2 Vbi...oportet] *post* cognoscat *ante*pos. *U Pujol* | oporteat *E* **16** et baratis *om. EC*
19 Que...possunt *om. C* | possunt] et ubi *adiec. E* **20** et] de *adiec. U Pujol* **22** QVINTE
sup. lin. C² : quarte *C¹*

3 dapno *U* : da[m]pno *Pujol* **4** tafureria *C* **5** sequuntur *EU* : secuntur *C* | rubice *U* : rub[r]ice
Pujol **7** suffragio *C* | salaris *U* **8** actionibus *C* | obligationibus *C* **9** ffilius *E*
13 probationibus *C* **15** notaris *U* **17** camptoribus *E* **18** emptione *C* | uenditione *C*
20 lezdis *C* **22** sequuntur *EU* : secuntur *C* | rubice *U* : rub[r]ice *Pujol* **23** matrimoniis *U*

- 9. De inoficiós testament e legítima¹.
- 10. De ús de fruyt e de servituts.
- 11. De dan donat com sia smenat².
- 12. De jugadors e tafureria.

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA QUARTA PART 5

- 1. De jurament.
- 2. De salaris.
- 3. De accions e obligacions e que per deute civil nangun sia pres.
- 5. Que per deute civil no sia fet homenatge e cascun puxe porrogar son deutor
sens perjudici del contracte. 10
- 4. Que lo fill no puxe ésser convengut per deute del pare ne lo pare per lo fill³.
- 6. De testimonis.
- [7. De provocacions]⁴
- 8. De fe e auctoritat de cartes.
- 9. De notaris e scrivans. 15
- 10. De usures.
- 11. De depòsit, comandes e cambiadors.
- 12-13. De comprar e vendre⁵.
- 14. De vectigals, gabelles e leudes, e de seguretat de camins.
- 15. De dret emphiteò^{4r}tich, de loysme e foriscapi. 20

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA QUINTA PART

- 1. De sposalles e matrimonis.
- 2. De prometença de dot.

8 negun *Abadal-Rubió* **10** contracte] e cascun puxe *del. A*² **19** victigals *Abadal-Rubió*
21 QUINTA] V A (*hem pres la decisió de desenvolupar quinta, d'acord amb el català de l'època*)

¹ Aquesta rúbrica, al cos del *Compendi*, ocupa la desena posició, entre *De ús de fruyt e de servituts* i *De dan donat com sia esmenat*. Vegeu quadre als apèndixs. | ² Aquesta rúbrica, al cos del *Compendi*, es desdobra en dos: *De dan donat com sia esmenat* i *De dan donat que sia esmenat*. | ³ Aquesta rúbrica es troba, al cos del *Compendi*, en la mateixa posició que al *Compendium* llatí, abans de la rúbrica *Que per deute civil no sia fet homenatge...* | ⁵ Aquesta rúbrica contindrà, al cos del *Compendi*, Constitucions pròpies i de la rúbrica que ocupa el següent lloc al *Compendium* llatí, *Que res uendi non possunt*.

INDEX

3. Soluta matrimonio que iura competant uidue in bonis uiri sui.
4. De tutoribus.

SEQVVNTVR RVBRICE SEXTE PARTIS

1. De furtis et seruis fugitiuis.
- 5 2. Arborum furtim cesarum.
3. De impuberum et aliis substitutionibus.
4. De successione ab intestato.
5. De liberis et parentibus exhereditatis.
6. De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur.
- 10 7. De uerborum et rerum significacione.

SEQVVNTVR RVBRICE SEPTIME PARTIS

1. De prescripcionibus.
2. De fructibus et litis expensis.
3. De aueriis compositionum.
- 15 4. De executione rei iudicate.
5. De appellacionibus et nullitate sentencie.
6. De cessione bonorum.

SEQVVNTVR RVBRICE OCTAVE PARTIS

1. Vnde ui et de restitutione spoliatorum.
- 20 2. De operibus publicis.
3. De pignoribus et ypotecis.
4. De represaliis et pignorationibus et faticis.

1 competunt *C* | uidue] uxori *E* **5** Arborum...cesarum *om. C* | furtium *Pujol*
6 impuberibus *Pujol* **7** De...intestato] *post* aufertur *transpos. CU Pujol* | intestato] intestatis
U Pujol **8** exhereditatis *U Pujol* **14** annis *Pujol* **21** ypothesis *E* **22** et¹] ac *C*
peregrinacionibus *E*

3 sequuntur *E* : secuntur *C* | rubice *U* : rub[r]ice *Pujol* **4** furtis *E* **5** furtim *E* | cessarum *U*
Pujol **6** substitutionibus *C* **9** his *E* **10** significacione *E* : significacione *C* **11** sequuntur *EU* :
secuntur *C* | rubice *U* : rub[r]ice *Pujol* | SEPTIME] vii^e *EC* **12** prescripcionibus *C*
13 fructibus *U* **14** compositionum *C* **15** executione *U* | executione *rey C*
16 appellacionibus *C* : apellationibus *U Pujol* **18** sequuntur *EU* : secuntur *C* **19** restitutione
C **21** ypothesis *C* **22** pignorationibus *C* | ffaticis *E*

3. Dissolt el matrimoni quin dret ha la vídua.
4. De tutors e curadors.

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SISENA PART

1. De furts e sclus fugitius⁶.
2. De arbres furtats tayllats. 5
4. De substitucions pupil·lars e d'altres⁷.
3. De fills e pares preterits o desheretats.
5. De successions ab intestat.
6. D'aquells a qui com indignes la heretat és tolta.
7. De significació de paraules. 10

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SETENA PART

1. De prescripcions.
2. De fruïts e despeses de plets.
3. De averies e composicions.
4. De fer execució de la cosa jugada. 15
5. De apel·lacions e nul·litat de sentències.
6. De cessió de béns.

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA VUITENA PART

1. De violència e restitució de spillats.
2. De obres públiques. 20
3. De penyores.
4. ^{4v/} De represalle [*sic*] e fadigues.

⁶ Aquesta rúbrica, al cos del *Compendi*, és la darrera del llibre cinqué. | ⁷ Aquesta rúbrica recupera, al cos del *Compendi*, el seu lloc després de *De substitucions e de pupil·lars e de altres* i abans de *De fills i pares preterits*, etc.

INDEX

5. De litigiosis.
6. De fide iussoribus.
7. De emancipacione liberorum.
8. De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum.
- 5 9. De donacionibus.
10. De reuocandis donacionibus.

SEQVVNTVR RVBRICE NONE PARTIS

1. De acusacionibus et denunciacionibus.
2. De inquisitionibus tam super criminibus quam infraccione Constitutionum.
- 10 3. De custodia reorum et de carcelariis.
4. De algutziris et eorum salariis.
5. De blasfemantibus et maledicis.
6. De adulterio et quod uiles mulieres non morentur inter honestas nec in caupona.
- 15 7. De homicidio.
8. De crimine falsi.
9. De falsa moneta et ualore bone.
10. De hiis qui reos criminis occultant et de sacramentali et sono emisso.
11. De cequia molendinorum Barchinone non rumpenda¹.
- 20 12. De penis corporalibus et exilii.
13. De pena infamie.
14. De pena priuacionis officii.

9 infriccione *E* : infaccione *C* **11** algutzeriis *EC* **12** blasfimatoribus *E* **13** nec] et *Pujol* **17** bone *E*² : boni *E*¹ **18** de *om. E* | emisso] arborum furtim cesarum *adiec. CU* : arborum furtium cesarum *adiec. Pujol* **19** rupenda *E* **20** penis *om. C* | exili *E*² : exiliis *E*¹

1 litigiosis *E* **2** ffideiussoribus *E* : fideiussoribus *C* : fideiussoribus *Pujol* **3** emancipacione *C* **4** stillo *E* **5** donationibus *C* **6** donationibus *C* **7** sequuntur *EC* : secuntur *U Pujol* **8** accusationibus *C* | denunciacionibus *C* **9** inquisitionibus *C* | Constitutionum *C* **10** carsellariis *E* : carcellariis *C* **18** occultant *E* **19** sequia *C* **22** priuacionis *C*

¹ Aquestes dues rúbriques 10 i 11 es troben en ordre invers al cos del *Compendium: De cequia molendinorum Barchinone*, 10; *De hiis qui reos criminis occultant, de sono emisso et sacramentali*, 11.

5. De coses litigioses.	
6. De fermançes e plivis.	
7. De emancipació de fills.	
8. De consuetut e stills de diverses Corts.	
9. De donacions.	5
10. De revocar donacions.	

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA NOVENA PART

1. De acusacions e denunciacions.	
2. De inquisicions.	
3. De custòdia de presos.	10
4. De algutzirs e de llur salari.	
5. De blasfemadors e jurado[r]s de Déu.	
6. De adulteris.	
7. De homicidi.	
8. De crim de fals.	15
9. De falsa moneda e de valor de la bona.	
11. De la cèquia dels molins de Barchinona.	
10. D'aquells qui recullen e amaguen los crimosos e de sometent e de sacramental ⁸ .	
12. De penes corporals e de exili.	20
14. De pena de privació de l'offici.	
13. De pena de infàmia ⁹ .	

12 juradors *Abadal-Rubió*

⁸ Les rúbriques que aquí es numera com a 10 i 11, en ordre invers, rebran la seva numeració successiva al cos del *Compendi*.

SEQVVNTVR RVBRICE DECIME PARTIS

1. De re militari, duello et reptamentis de bausia.
2. De feudis et emparis.
3. De rusticis et hominibus propriis.
- 5 4. De iure fiscali et eius Regaliis.
5. De hiis que dominus Rex facere debet.
6. De hiis que dominum Regem facere non decet.

DE PACE ET TREVGA

DE MODO PROCEDENDI

10 VSATICI PER ALPHABETUM

PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM

1. DE SVMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA

1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus «Si quis iudeo».
- 15 2. Qui ad fidem catholicam de paganismo et ignorancie tenebris ad uiam ueritatis qui Christus est et² baptismi lauacrum se conuertunt, omnia bona sua mobilia et immobilia que ante suam ad Christi³ conuersionem habebant integre ac libere et sine impedimento ac contradiccione cuiusquam retinere possunt et perpetuo possidere, statuto, prohibicione uel pacto Regis uel cuiusuis alterius aut obtenta super hoc consuetudine contraria non obstante. Salua legitima filiorum et iure proximorum

² militari] d *del.* E² | duello...bausia *om.* E | de bausia *om.* C **3** empari C **7** decet] licet E **8** TREVGA] et *adiec.* U Pujol **9** De...10 alphabetum *om.* C **10** Vsatici...alphabetum] De Capitibus Vsaticorum Barchinone De censualibus mortuis et uiolariis U Pujol **11** PRIMA PARS] Incipit prima pars *Omnes* **12** CATHOLICA *in margine* U **13** Facit...iudeo *om.* CU Pujol **14** ad¹ *om.* E **15** et¹] ad E **16** ad *om.* E **17** cuiuscumque Pujol **18** Regis U² : regis U¹

1 sequuntur C **3** ff feudis E **5** ffici E **6** his E **7** his E | ffacere E **11** Constitutionum C **12** summa E Pujol | ffide U Pujol | catolica E **13** Facit] ffacit E **14** ffidem EU Pujol catolicam E : chatolicam U | paguanismo E | ignorancie U **15** babtismi CU Pujol **17** inpedimento EU Pujol | contradiccione C **18** prohibicione C **19** legitima CU | ffiliorum E

² D'acord amb la versió catalana, caldria imaginar que originalment es redactà amb la preposició «per». ³ Podria hipotitzar-se que a l'arquètip deia «Christum».

SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA DESENA PART

1. De bataylla e de desafiaments e coses pertanyents a cavalleria.
2. De feus e empires reials.
3. De pagesos e hòmens propis.
4. De Regalies e d'açò que·s pertany al sen[y]^{5r/}or Rey. 5
5. De les coses que·l senyor Rey deu fer.
6. De les coses que·l senyor Rey no deu fer.

DE PAU E DE TREVA /5v-6v en blanc/

^{7r/} LIBRE PRIMER. COMENÇA LO COMPENDI DE LES CONSTITUCIONS DE CATHALUNYA 10

1-2. DE LA SANCTA FE CATHÒLICA E DEL BAPTISMA, E QUE NEGUN NO GOS PÚBLICAMENT DISPUTAR DE AQUELLA

1. Fa al present títol lo Usatge «Si algun hom a juheu o serrahí».
2. Qui de paganisme a la sancta fe cathòlica e de tenebres de ignorància a la via de veritat, la qual és Jhesuchrist, per llavament de l'ayga del sant babtisme se covertexen tots llurs béns mobles e immobles que ans de llur conversació havien se poden retenir entregament e llibera sens enpetxament e contradicció de algun, e perpetualment possehir, no obstant prohibició, statut o pacte del Rey o de qualsevulle altre ho contrària consuetut sobre açò obtenguda, salvada legítima als fills e dret als 15

² de om. *Abadal-Rubió* ⁵ senyor *Abadal-Rubió*

conuersi post eius mortem. Rex Iacobus primus hoc statuit Ilerde anno Domini MCCXLII. Et papa Innocencius hoc confirmauit Lugduni, pontificatus sui anno tercio. Deinde hoc idem confirmauit et Rex Iacobus in Curia tercia Barchinone, capitulo I.

5 3. Nec debet aliquis eisdem conuersis impropere seu retrahere pristinam condicionem dicendo eis *retallats* aut similia uerba, sub pena pecuniaria arbitrio iudicis infligenda. Idem Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo II. Facit Vsaticus «Si quis iudeo».

10 4. Iudei dum baptizantur non tenentur renunciare bonis ex usura uel turpi lucro quesitis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo VIII; et in tercia, capitulo I.

5. Saraceni serui iudeorum si baptizentur remanent liberi, soluendo redemptionem secundum iuris dispositionem, ut est fieri assuetum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXX.

15 6. Debet etiam fieri predicatio in sinagogis iudeorum et meschitis saracenorum, uel in aliis locis in quibus pro faciendis suis oracionibus comuniter congregantur; ubi nisi gratis conueniant sunt cogendi uenire et dictam predicacionem pacienter audire. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo I.

2. VT NEMO AVDEAT DE FIDE CATHOLICA PVBLICE CONTENDERE NEQVE LIBROS VETERIS VEL NOVI TESTAMENTI IN ROMANCIO TENERE

20 1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus «Si quis iudeo».

2. Nulli layco licet publice uel priuatim de fide catholica disputare; et qui contra fecerit, cum constiterit, a proprio episcopo excommunicetur, et nisi se purgauerit

2 hec *U Pujol* | in Lugduni *C* **3** Deinde...confirmauit *om. C* | et *om. U Pujol* **4** seu *om. U Pujol* **5** *retayllat* uel *U Pujol* **6** secundus *om. E* | in *sup. lin. E²* : *om. E¹* **8** *ex*] et *Pujol* **9** tercio *U* **11** baptizantur *C* **12** est *om. E* **13** capitulo III XXX *U Pujol* **14** sinagonis *E* **15** faciendo *CU Pujol* | suas or(ati)ones *C* **16** paçienter *U²* : pauçienter *U¹* **18** PVBLICE *om. E* **19** NEQVE...TENERE *om. C* **20** Facit...iudeo *ad finem transpos. CU Pujol*

2 conffirmauit *E* **3** conffirmauit *E* | terçia *U* **4** impropere] inproperare *EU Pujol* **5** conditionem *C* | *retalats E* **6** inffligenda *E* | terçia *U* | barxinone *E* | ffacit *EC* **8** baptizantur *C* : baptizantur *U Pujol* **11** sarraceni *C* | baptizentur] p *sup. lin. E²* : baptizentur *U Pujol* **12** redemptionem *C* | dispositionem *C* | ffieri asuetum *E* **14** etiam *C* ffieri *E* | predicacio] predicatio *C* : predicacio *U* | sinagogiis *C* | mezcitis *C* | sarracenorum *CU Pujol* **15** lociis *U* | ffaciendis *E* **16** predicacionem *C* | pascienter *C* **17** tercia] terçia *U* **18** ffide catolica *E* **20** Facit] ffacit *E* **21** ffide catolica *E* **22** ffecerit *E* | excomuniçetur *U*

1 1242 **2** Innocenci IV 1245 **3** 1311/I **6** 1311/II **9** 1300/VIII | in²...10 I] 1311/I **12** 1283/XXX **17** 1311/I

prohismes aprop mort dels dits conversos. Rey Jachme primer en Leyda. E fou conformat per Papa Innocent a Leó en l'any tercer de son pontificat. Açò mateix confirmà lo Rey en Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol I.

3. ^{7v/} Nagú no deu recitar o retraure als dits conversos llur prístina condició, dient-los «retallats» o semblants paraules sots pena peccuniària per lo jutge arbitradora. Jacme segon en la terça Cort de Barçalona, capítol III. 5

4. Los juheus, quant se bategen, no són tenguts renunciar als béns que de usura o leig guany han guanyats. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol VIII, e en la terça Cort de Barchinona, capítol I.

5. Los serrahins qui són sclaus de juheus si·s bategen romanen franchs pagant la reempçó segons disposició de dret axí com és acostumat de fer. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol III. 10

6. En les synagoges dels juheus e en les mesquites dels moros, ho en altres lochs en los quals per fer oracions comunament se ajusten, deu ésser feta predicació e, si per grat no y volien venir, deuen ésser forçats aquí venir e la dita predicació pacientment hoyr. Jacme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol I. 15

6 capítol] c *del. A*²

tanquam suspectus de heresi habeatur. Iacobus primus in Curia Terrachone, in principio.

5 3. Nec licet alicui habere libros in romancio Veteris Testamenti uel Noui, sed debet eos loci episcopo tradere conburendos; alias tanquam suspectus de heresi, quousque se purgauerit, est habendus. Iacobus primus in Curia Terracone, capitulo II.

3. DE SACROSANCTIS ECCLESIIS ET EARVM REBVS ET PRIVILEGIIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Precipimus enim ut si quis alodiarius».

«Hec est pax conffirmata».

10 «Hoc quod iuris est sanctorum».

«Item statuerunt preffati».

2. Quilibet potest dare, legare et alienare quocumque modo uoluerit ecclesiis et locis religiosis quicquid uelit de possessionibus suis, saluo iure et dominio generali domini Regis et consuetudinibus antiquis. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XVIII.

15 3. Dominus Rex tenetur seruare et seruari facere libertates et immunitates ecclesiis et personis ecclesiasticis, locis et rebus eorum; et sunt cassa et irrita statuta et Constitutiones contra hoc edita, saluis Constitutionibus pacis et treuge et Vsaticis

3 Nec] non *E* | habere *om.* *U Pujol* | libros *C²* : libro *C¹* | Veteris...Noui] Veteris uel Noui Testamenti *E* | Noui] tenere *sup. lin. adiec.* *U²* (*in linea*) *Pujol* : *om.* *U¹* **4** tradere episcopo loci *E* **5** II] Facit ad presentem Rubricam Vsaticus «Si quis iudeo» *adiec.* *C* : Faciunt ad presentem rubricam Vsaticis «Si quis iudeo» *adiec.* *U* (*Usatici*) *Pujol* **7** Faciunt...11 preffati *ad finem capitis transpos.* *CU Pujol* **16** libertates *E²* : ecclesiis *E¹* | immunitates...17 et¹] immunitates clericis et *U Pujol* **17** locis *sup. lin.* *E²*

1 Terracone *C* **2** principio *U* **3** licet *U* | romancio *U* **5** terrachone *E* : tarracone *C* **7** ffaciunt *E* **13** religiossis *E* | quidquid *E* : quitquit *U Pujol* | possessionibus *EU Pujol* **14** teracone *C* **16** ffacere *E* | immunitates *C* **17** irita *E* **18** Constitutiones *C* Constitutionibus *C*

1 1235^a/*in principio* **5** 1235^a/II **14** 1235^a/XVIII

2

2. Disputar públicament ho privada de la sancta fe cathòlica no és legut a negun lech, e qui contrafarà sie per son propi bisbe excomunicat, e si no se'n pur^{8r/}garà axí com a ssospitós de heretgia sia haüt. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol I.

3. Ítem no és leguda cosa a negú haver libres en romanç del Veyll o Novell Testament, ans los deu liurar al bisbe per cremar-los, en altra manera axí com a sospitós de heretgia si no se'n purgarà sia haüt. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol II. 5

3. DE LES SACROSANCTES ESGLEYAS E COSES E PRIVILEGIS D'AQUELLES 10

1. Fan a la present rúbrica los Usatges: «Manam que si algun alodiari», 139.

«Açò qui és dret de sants», 100.

«Aquella és la pau confirmada», 126.

«Ítem statuïren los sobredits», 66.

2. Cascun pot donar ho alienar ho en son testament lezar a les esgleyes ho lochs religiosos ço que s vol de ses possessions, salvat dret e senyoria general al senyor Rey e antigues costumes. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol XVIII. 15

4. ^{8v/} Negun no deu trencar esgleya, traure'n alguna cosa per forsa, en altra manera pot-li ésser restitit per los consellers de la ciutat sens encorrimet de alguna pena. Alfons segon en la Cort de Montsó, capítol XXXI. 20

6. Aquell qui apresone clergue o met ses mans violentes sobre aquell no deu ésser sostengut ne deffès ne admès a composició per lo senyor Rey. Pere primer en la Cort de Leyda, capítol XXXI.

¹⁴ 66] --4 uidetur del. et 66 supra scripsisse A² ²³ XXXI] e qui aucirà clergue encorre molt grans penes enposades per lo Senyor Rey in margine adiec. A²

Barchinone. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VIII; Iacobus primus Ilerde, capitulo IX.

4. Nullusque debet frangere ecclesiam, uel aliquid inde uolenter extrahere, alias potest sibi impune resisti per consilium ciuitatum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXXI.

5. Rex eciam tenetur suis sumptibus defendere prelatos, clericos et religiosos ac homines et bona eorum. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulis I et III, VI et X. Et tenetur eos defendere contra depredatores et pacis et treuge uiolatores et quoscumque alios contra iusticiam ipsos agrauantes; et tenetur emendare iniurias et restituere ablata per se et suos ipsis prelati et e contra.

6. Capiens autem clericum uel manus iniciens in eundem non debet sustineri neque defendi per Regem seu ad compositionem admitti. Et qui clericum interficit magnis subiacet penis. Petrus primus Ilerde, capitulo «Statuimus», et capitulo «Idem dicimus».

7. In posse episcopi diocesani debent uicarius et baiulus regii publice in presencia populi iurare se fideliter iusticiam exercere ac defendere prelatos et clericos et homines eorum et fideliter dare partem episcopis de iusticia pacis et treuge. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo III et IIII, et in Curia Barchinone, capitulo I.

4. DE EPISCOPIS ET PRELATIS AC CLERICIS ET EORVM REBVS ET PRIVILEGIIS

1. Faciunt ad hanc rubricam Vsatici subsequentes:
«Laudauerunt».

1 capitulo VIII *sup. lin. U²* **3** nullus *E* | ffrangere *E²* : ffa *E¹* **4** potest] primi *Pujol* impugne *C* | concilium *E* **6** suis sumptibus tenetur *E* **7** Et *om. E* **9** tenentur *Pujol* **11** autem *om. E* **12** deffendi *U²* : deffendere *U¹* *Pujol* **13** subiaceat *C* **18** I] Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes «Precipimus enim ut si quis alodiarus», «Hoc quod iuris est sanctorum», «Hec est pax confirmata», «Item statuerunt prefati» *adiec. U Pujol* : Ffaciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes «Precipimus enim ut si quis alodiarus», «Hoc quod iuris est sanctorum», «Hec est pax confirmata», «Item statuerunt prefati», «Treugam etenim cum quattuor sequentibus», «Laudauerunt» *adiec. C* **19** DE...CLERICIS] de episcopis prelati et clericis *C* : de episcopis et prelati ac ecclesiasticis *U Pujol* **21** Faciunt...227,2 sequentibus *om. C* | hanc] presentem *E*

4 impune] inpone *EU Pujol* | Alfonsus *E* **6** deffendere *EU Pujol* | religiosos *E* **7** ilerde *EC* **12** deffendi *EU Pujol* | compositionem *C* | admitti *E* | interficit *E* : interficit *U* **14** diçimus *U* **15** diocessani *E* **16** deffendere *E* **17** ffideliter *E* | paçis *U* **21** ffaciunt *EU*

1 1283/VIII | 1257/IX **4** 1289/XXXI **7** 1257/I | IV | VI | X **13** 1211^b/«Statuimus» | «Idem dicimus» **17** 1257/III | IV **18** in²...I] 1228^b/I

3. Lo senyor Rey és tengut servir e fer servir les libertats e immunitats a les esgleyes e persones ecclesiàstiques e als lochs e coses llurs, e són casses e irrits tots statuts e Constitucions contra açò fets, salvant les Constitucions de Pau e de Treva e ls Usatges de Barchinona. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol VIII.
5. Lo senyor Rey és tengut a les pròpies despeses deffendre los prelats e clergues e religiosos e hòmens e béns llurs, e és tengut deffendre'ls contra depredadors e violadors de Pau e de Treva e contra qualsevol altres oppriments-los contra justícia, e és tengut esmenar les injúries e restituir les coses toltes als dits prelats per si o per sos officials, et e contra. Jachme pri^{9r}/mer en la Cort de Leyda, capítol I, III, VI, X. 5
7. Ítem los veguer e batle del senyor Rey deuen, en poder del bisbe, en presència del poble, jurar de exercir fehelment la justícia e deffendre los prelats e clergues e hòmens llurs, e fehelment donar als bisbes llur part de la pena de Pau e de Treva. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol III, IIII, e en la Cort de Barchinona, capítol I. 10
- (2.) Los bisbes no són tenguts per llurs coses mobles e immobles pagar alguna quèstia. Jacme en la Cort de Tarragona, capítol XX¹⁰. 15

4. DELS BISBES, PRELATS E CLERGUES E DE LLURS COSES E PRIVILEGIS

1. Fan al present títol los Usatges:
 «Lloaren e atorgaren», LXXXIII. 20
 «Aquesta és la pau confirmada», CXXVI.

³ salvant] s- sup. aliquam litteram, forte M, scripsit A²

¹⁰ Aquest paràgraf ha estat avançat per error, al ms. G-1, però hauria d'ocupar el lloc de segon capítol a la rúbrica següent.

«Hec est pax confirmata».

«Treugam etenim», cum IIII sequentibus.

2. Clerici racione rei mobilis uel immobilis ad aliquam questiam non tenentur. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XX.

5 3. Clerici non debent soluere leudam uel pedagium, mensuraticum neque pensum, pro rebus suis, nec homines eorum, sed possunt ubique eas transferre per mare uel per terram, nisi prohiberetur propter sterilitatem uel nimiam caristiam bladii. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo IX. Petrus secundus in Curia Barchinone capitulo XXXV. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXVI.
10 Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XV.

4. Non potest officialis regius penam imponere religioso sine consensu eiusdem. Alfonsus in Curia Montissoni, capitulo XXVIII.

5. Nullus officialis regius, miles uel alius debet uiolenter in clericorum domibus uel hominum eorundem hospitari, nec super ipsis caualcatas uel questiam bladii uel alterius rei facere. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XXII; et in Curia Barchinone, capitulo finali; et in Curia Ilerde capitulo X.
15

6. Clerici litigantes coram Rege in principali causa et subcumbentes non tenentur soluere terciam uel aliam quotam partem⁴ litis, nec litigando coram uicario, nisi prout fiebat tempore domini Regis Iacobi. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XVII.
20

7. Clerici possunt regere scribanias et tam ipsi quam eorum homines possunt se iuuare Constitutionibus Curiarum generalium. Iacobus secundus in Curia tercia Barchinone, capitulo VII. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo X.

5. DE HIIS QVE CLERICIS PROHIBENTVR

25 1. Facit ad supradictam rubricam Vsaticus «Statuimus».

2 enim *U Pujol* **5** lezdam *C* | masuraticum *C* **7** prohiberentur *E Pujol* **9** Iacobus... XXXVI post XV *transposuit C* **14** homines *E* **15** in Curia¹] in prima Curia *E* **16** capitulo [nono] *Pujol* **20** XVII] XVIII *U* : XII *Pujol* **22** Iacobus...²³ VII *om. C* **23** secundus *om. U Pujol* **25** Facit... Statuimus *ad finem capitis transpos. C* | Vsaticus] usaticum *Pujol*

1 conffirmata *E* **2** treuga et *E* **3** rey *E* **4** Terracone *C* **6** transfere *U* **7** bladi *EC* **11** ofiçialis *U²* : ofiçialis *U¹ Pujol* | inponere *U* **13** ofiçialis *CU Pujol* **14** bladi *EC* **15** rey *CU* | ffacere *E* | Terracone *C* **16** ffi(nali) *E* **22** Constitutionibus *C* **24** his *E* **25** ffacit *U*

4 1235^a/XX **8** 1257/IX | 1283/XXXV **9** 1292/XXXVI **10** 1235^a/XV **12** 1289/XXVIII **15** 1235^a/XXII | in²... 16 finali] 1228^b/XV **16** in...X] 1257/X **19** 1283/XVII **22** 1311/VII **23** 1301/X

⁴ La lletra de la Constitució és: «aliquotam partem» (CR-10, f. 70r, i CARAVYC I: 146).

«La treva de nostre senyor», ab quatre Usatges següents, CXXVII.

3. Ítem los clergues no·n deuen pagar leuda ne peatge ne mesuratge ne pes per les coses llurs ne llurs hòmens, ans les poden transportar hont se volen per mar o per terra, si donchs no era prohibit per rahó de sterelitat o de gran caristia de blat. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol XV. En <en> la Cort de Leyda, capítol IX. ^{9v/} 5
E Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXV. E Jachme segon en la primera Cort de Barchinona capítol XXXVI.

5. Negun official real, cavaller o altre no deu per força hostalejar en les cases dels clergues ho de hòmens llurs ne fer sobre ells cavalcades ne quèstia de blat ne d'alre. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol XXIX. E en la Cort de Barchinona, 10
capítol final. E en la Cort de Ley[d]a, capítol X.

4. Ne lo official reyal no pot imposar pena al religiós sens son consentiment. Alfons en la Cort de Monsó, capítol XXVIII.

6. Los clergues pledejants davant lo senyor Rey en la causa principal subcumbents no deuen pagar lo terç ho alguna altra part del plet, ne encara pledejant 15
davant lo vaguer sinó axí com en temps de senyor Rey en Jachme se fahie. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XVII.

7. Los clergues poden regir scrivanies. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol VII.

7. Ítem los clerges e llurs hòmens se poden ajudar de les Constitucions de les 20
Corts generals. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol X.

5. ^{10r/}DE LES COSES PROHIBIDES ALS CLERGUES

1. Fa al present títol l'Usatge:

4 si A^2 : ei A^l

2. Clericus non potest esse assessor nisi assecuret per laycos in posse iudicis secularis se ius suum querelantibus ministrare. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo V.

5 3. Nec potest tenere officium regium saluis Cancellario, consiliario et elemosinario Regis et iudicibus qui scirent ius, adeo ut si delinquerent in aliquo Rex posset eos inde punire. Iacobus secundus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

4. Nec potest clericus rem immobilem donare, uendere, obligare uel stabilire in perpetuum sine permissione et subscripcione domini Regis. In Vsatico «Statuimus».

6. DE AVDIENCIA PRINCIPIS ET EIVS TITVLO

10 1. Dominus Rex debet tenere Audienciam semel in qualibet septimana, uidelicet die ueneris, uel in crastinum si die ueneris fuerit impeditus. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo IX.

15 2. Et cum exiuerit uicariam potest ibidem per decem dies tantum dicta Audiencia celebrari per Cancellarium, Vicecancellarium aut Regentem suo casu; non tamen possunt de nouo cause ibidem inchoari, sed iam inchoate prosequi et finiri. Maria in Curia Barchinone, capitulo V. Nec potest in aliquo loco Audiencia teneri donec Rex intrauerit terminos illius, ibidem.

20 3. Rege uero absente uel Regina eius locumtenente, non potest Audiencia teneri, signari uel alie prouisiones fieri uel negocia reseruari nisi per Cancellarium uel Vicecancellarium. Capitulum Curie prime Barchinone Petri tercii.

4. Et in loco in quo Rex tenet Audienciam Primogenitus uel Gubernator non potest tenere ipsam, Maria in Curia Barchinone, capitulo V.

5. Dominus Rex, tam in litteris quam in sigillis, debet se intitulare Comitem Barchinone. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXIII.

4 consiliario *om. U Pujol* | et *om. EU Pujol* **5** delinqueret *Pujol* **6** in Curia] in secunda Curia *C* | capitulo XIII *om. C* **8** In Vsatico] facit ad presentem Rubricam Vsaticus *C* **10** Rex *sup. lin. U²* | septimana *U* **11** die²] dies *E* **13** ibidem] ibi *E* | dicta *om. E* | dictam Audienciam *Pujol* **14** Cancellarium *om. E* | Vicecancellarium] *Vice sup. lin. E²* **15** cause de nouo *C* | inchoari ibidem *U Pujol* | persequi *C* | Maria...17 ibidem] nec potest in aliquo loco teneri Audiencia donec Rex intrauerit terminos ipsius loci. Maria in Curia Barchinone capitulo V *C* **16** Nec...17 ibidem *om. U Pujol* **18** regium eius locumtenentem *Pujol* possunt *Pujol* | Audienciam tenere signare *U Pujol* **19** alias prouisiones ffacere *U* (facere) *Pujol* | negocio *Pujol* | reseruare *U Pujol* **20** uicarium *Pujol* | Curia *Pujol* | prime Curie *C* **21** Et...22 *V om. U Pujol* **23** in² *om. CU Pujol* | sigillis *E*

1 assecuret *E* **4** cansellario concilliario *E* **5** scirent *U* **8** subscriptione *C* **11** ffuerit *E* impeditus *E Pujol* **15** ffiniri *E* **19** prouisiones ffieri *E*

2 1292/V **6** 1300/XIV **11** 1300/IX **15** 1422/V **20** 1365^b/cc «Item quod absente domino Rege» **22** 1422/V **24** 1282/XXXIV

«Statuhim que negun clergue», capítol CL.

2. Lo clergue no pot ésser assessor si donchs no asegure per lechs en poder del jutge seglar de ministrar dret als querelants. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol V.

3. Nagun clerga no pot tenir offici reyal salvant Cancellor, conseller e almoynier del senyor Rey e jutges qui sàpien de dret, per ço que si delinquiren en alguna cosa lo Rey los ne pugués punir. Jachme segon en la Cort segona de Barchinona, capítol XIII. 5

6. DE LA AUDIÈNCIA DEL PRÍncep E DE SON TÍTOL

1. Lo senyor Rey deu tenir Audiència una vegada cascuna semmana, ço és lo divendres ^{10v/} ho l'endemà si en lo divendres és enpetxat. Jachme segon en la segona Cort de Barçalona, capítol IX. 10

2. Aprés que·l senyor Rey serà exit d'alguna vegueria se pot en aquella tenir Audiència per lo Cancellor, Vicicancellor o Regent en son cas per continuar, desicir e executar les causes, mas no se n'hy poden comensar dins los deu dies. 15

4. Ítem lo primogènit, lo Governador ne altri negun no pot tenir Audiència en aquell loch hon lo Rey la ten. Maria en la Cort de Barchinona, capítol V.

3. Absent lo senyor Rey ho la Regina, lochtinent seu, no·s pot tenir Audiència, signar ho fer provisions ho negocis reservar sinó per lo Cancellor ho Vicicancellor. Capítol de Cort del Rey en Pere en la primera Cort de Barchinona. 20

5. Ítem lo senyor Rey axí en ses letres com en segells se deu entitular Comte de Barchinona. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXIII.

⁷ segon A² : segons A¹ ¹¹ enpetxat] -tx- sup. correctionem scripsit A² ¹³ Rey] i deleuisse uidetur | serà A² : i A¹ ¹⁷ la¹ sup. lin. A²

7a. DE EXCOMVNICATIS

1. Laycus excommunicatus cum candelis extinctis, per singulos quattuor menses quibus in excommunicatione perstiterit, centum solidos; post annum uero penam duplicatam et trecentos solidos ultra soluere tenetur. Et, post ipsum annum, quamdiu

5 perstiterit est infamis et a Pace et Treuga et ducatu Regis eiectus et multis aliis penis subditus, donec beneficium absolutionis a Papa preterquam in mortis articulo meruerit obtinere et contrahens interim cum eodem punitur in quingentis aureis. Petrus primus in Curia Ilerde. Et fuit confirmatum per Papam Gregorium.

2. Nec excommunicatus huiusmodi in foro seculari admittitur ad agendum. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo XI.

10

3. Neque admittitur ad testificandum. In Vsaticis «Homicide».

4. Excommunicatus persistens in excommunicatione per annum debet cogi per officiales regios ad debite satisfaciendum. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XVII.

7b. DE HERETICIS

15

1. De heresi suspectus uel infamatus non potest iurisdictionem uel officium publicum ministrare nec admittitur ad testificandum. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo III; et in Vsaticis «Homicide».

2. Et potest fieri inquisicio contra ipsum eciam post eius mortem. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIX.

20

3 persisterit *E* **4** ultra *om. E* **5** persisterit *E* | Treuga] in Constitutione pacis et [treuge «In] Christi nomine» capitulo «Ab hac pace» *adiiec. C* | et³] in *U Pujol* | ductatu *U* **6** subditus *om. U¹* : subiectus *sup. lin. U²* (*in linea*) *Pujol* **7** contra habens *Pujol* | primus] secundus *U Pujol* **9** scomunicatus *U²* : scomuniacatus *U¹* | agendam *C* **11** Neque] Nec eciam *E* | In... Homicide *om. E* **12** scomunicatus *U²* : scomuniacatus *U¹* **14** XVII] VI *EU Pujol* **17** primus] secundus *U Pujol* **19** post eciam *E* **20** XXX *U Pujol*

1 scomunicatis *U Pujol* **2** scomunicatus *U Pujol* | stinctis *U Pujol* **3** excommunicatione *C* : scomunicacione *U Pujol* **6** benifficium *E* | absolutionis *C* **8** fuit conffirmatum *E* **9** scomunicatus *U Pujol* | fforo *E* | admititur *U* **10** Ilerde *E* **11** admititur *E* testifficandum *E* **12** scomunicatus *U Pujol* | excommunicatione *C* : scomunicacione *U Pujol* **13** oficiales *U Pujol* | satisfaciendum *E* | Terracone *C* **16** iurisdictionem *C* | officium *EU Pujol* **17** admititur *E* **18** Terracone *C* **19** ffieri *E* | inquisitio *C*

7 1211^a **8** Gregori IX 1230 **9** 1257/*XI > XII **13** 1235^a/XVII **17** 1235^a/III **19** 1235^a/XXIX

7a. ^{11r/} DE EXCOMUNICATS

* Fa al present títol l'Usatge: «Si negú ferirà ho pendrà abbat», capítol CXXX.

1. Lo lech qui per sa pròpria colpa serà excomunicat ab candeles apagants deu pagar cent sols per cascuns quatre mesos que estarà axí vedat, e si passe hun any deu pagar la dita pena doblada e tres-cents sols més avant, e tant quant passat un any estarà en la dita excomunicació és infami e gitat de Pau e de Treva e de manteniment del senyor Rey fins que haje obtengut del Papa, sinó en article de mort, benefici de absolució, e negun no deu contractar ab ell entretant sots pena de sinch-cens florins d'or. Pere primer en la Cort de Leyda, e fou fermat per Papa Gregori. 5
- 3-2. E aytal excomunicat no deu ésser admès a demanar res en lo for seglar ne a fer testimoni. En lo Usatge «Homicides». Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol XII. 10
4. Ítem lo excomunicat qui està per hun any excomunicat deu ésser forçat per los oficials reynals a degudament satisfacer. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol VI. 15

7b. ^{11v/} DE HERETGES

1. Aquell qui és sospitós ho infamat de heretgia no pot administrar jurisdicció ne algun ofici públich. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol III.
7. Sospitós de heretgia és cascun qui contén públicament o privada de la fe cathòlica, e qui té libres en romanç del Veyll o Novell Testament. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol I, II. 20
4. En los lochs sospitosos de heretgia deuen ésser deputats alguns per lo bisbe o per lo Príncep o son batle ha encercar los heretges e crehens, los quals puxen entrar en

4 e *sup. correctionem scripsit A*² 10 E] e *in margine bis A*²

3. Nullus tamen debet ut hereticus uel credens puniri per aliquem, donec per episcopum uel personam ecclesiasticam potestatem cognoscendi habentem fuerit iudicatus. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo V.

5 4. Et in locis suspectis de heresi debent per episcopum et Principem seu eius baiulum nonnulli deputari ad perquirendum hereticos et credentes, qui possunt intrare quecumque loca ubi suspicionem habeant ipsos esse; et ipsos captos episcopo et Principi tradere puniendos. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo VII.

5. Domus receptantis scienter hereticos alodiales diruuntur, feudales dominis directis applicantur. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo IIII.

10 6. Et permittens scienter uel negligenter hereticos morari in terra sua priuatur perpetuo ipsa et corpus suum uenit ad manum Principis puniendum. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo VI.

15 7. Suspectus est de heresi qui publice contendit de fide catholica disputare et qui libros in romancio tenet noui et ueteris Testamenti. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo I et II.

8. Heretici a presidio Constitutionum pacis et treuge sunt exclusi. In Constitutione pacis capitulo «Ab hac pace».

8. DE IVDEIS ET SARACENIS

1. Faciunt ad hanc rubricam Vsatici subsequentes:

- 20 «Iudei cesi».
«Malefacta in saracenis».
«Iudei iurent christianis».
«Si quis iudeo».
«Christiani non uendant».
25 «Statuerunt supradicti».

1 tamen *om. E* **2** habentem cognoscendi *C* **3** primus *E²* : tercius *E¹* **4** debetur *Pujol*
6 habent *U* | ipsos] eos *E* **8** diruuntur *om. et spatium uacuum reliquerunt U Pujol*
11 manus *E²* : munus *E¹* **15** capitulo...II *om. C* **16** In...17 pace *om. EU Pujol* **18** DE...
SARACENIS *in margine U²* **19** Faciunt...25 supradicti *ad finem capitis transp. C* | ad
presentem rubricam *C*

1 donec *C* **2** ecclesiasticam *U* | ffuerit *E* **3** Terracone *C* **6** suspitionem *C* **7** Terracone *C*
8 reseptantis *E* | dirruuntur *C* | ffeudales *E* **9** aplicantur *EU Pujol* | Terracone *C* **11** sum
U **12** Terracone *C* **13** heressi *E* | ffide catolica *E* **15** Terracone *C* **16** constitutionum *C*
exclusi *E* **18** sarracenis *C Pujol* **19** ffaciunt *EU* **20** cessi *E* **21** sarracenis *C*

3 1235^a/V **7** 1235^a/VII **9** 1235^a/IV **11** 1235^a/VI **14** 1235^a/I | II **16** 1228^a/«Ab hac pace»

qual[s]sevullen lochs hont hajen sospita que sien e aquells presos liuren al bisbe e al Príncep per punir-los. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol VII.

3. Mas negú no pot ésser punit axí com heretge o crehent per algun fins que sie stat jutgat per lo bisbe o altri persona ecclesiàstica havent poder de conèxer-ne. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol V. 5

2. E contra los heretges se pot fer inquisició aprop llur ^{12r/} mort. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXIX.

6. Aquell qui scientment ho negligent permet estar heretges en sa terra deu ésser privat d'aquella en perpetu, e son cors deu venir en man del Príncep per punir-lo'n. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol VI. 10

5. E les cases d'aquells qui scientment recullen heretges, si són alodials, deuen ésser dirruïtes e, si són feudals, deuen ésser applicades als senyors directes. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol III.

8. Ítem los heretges són exclusos de presidi de les Constitucions de Pau e Treva.

8. DE JU<E>HEUS E SERRAHINS 15

1. Fan al present títol los Usatges:

«Juheus batuts», VIII.

«Les malefetes en serrahins», XX.

«Jueus juren», XLIX.

«Si algun hom a juheu o serrahí», LXXII. 20

«Los christians no venen», CIX.

«Statuhiren axí mateix los desús dits», CXL.

3. Los jueus no deuen resebra per usura sinó vint sols per ^{12v/} cent l'any, e la dita usura no pot sobrepujar la sort doblada per quant se vulla temps haje durat. Si donchs

15 juheus *Iglesia*

2. Iudeus non debet fieri saracenus nec e conuerso sub pena mortis. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XXI.

3. Iudei non debent recipere pro usura nisi uiginti solidos pro centum in anno. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo I et III. Et non potest dicta usura
5 excedere sortem duplicatam quantocumque tempore durauerit, nisi infra biennium fiat querela iudici et insinuetur eciam parti.

4. Iudei debent probare debitum per testes uel per instrumenta; possunt tamen probare per iuramentum, si incumbant pignori uel ypothece. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo II.

5. Non creditur iuramento iudei uel pagani dicentis se porrogasse solutionem debitori suo que sub pena tercii erat certo termino fienda, uel se ipsam solutionem ante terminum recepisse, licet super hiis christiano creditori credatur. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XI.

6. Priuilegia iudeis indulta non preiudicant sponsaliciis antiquoribus. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo III.

7. Iudei non possunt officia publica siue iurisdictionem exercere neque in domo familiam tenere christianam. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo V et VI.

8. Nec possunt esse locumtenentes officialis uel assessoris. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXV.

9. Neque possunt scindere carnes in carniceriis christianorum sub pena sexaginta solidorum. Petrus tercius in Curia Perpeniani, capitulo XXXVIII.

10. De iudeis et saracenis an sint illius domini in cuius loco morantur, seruatur usus antiquus saluis specialibus priuilegiis atque pactis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXXVIII.

2 primus *om. E* | Terrachone] Barchinone *U¹Pujol* : alias Terrachone *sup. lin. adiec. U²*
3 recipere usuras *C* 4 Barchinone *C²* : Terracone *C¹* | dicta *om. E* 5 quantumcumque *Pujol*
6 sinuetur *E* 7 debita *C* | tamen] eciam *E* 11 que] quam *E* 12 recipisse *E* | super *om. E*
creditur *U Pujol* 14 antiquorum *U Pujol* 15 Terrachone *EU Pujol* 16 publica *om. C* | siue
U² : sine *U¹* 17 Barchinone] Terrachone *EU Pujol* 18 Nec] Non *E* | assessoris *E²* : al *E¹*
21 tercius] secundus *Pujol* | XXVIII *E* 24 XXXXVIII] XLVIII *E*

1 fieri *E* | sarracenus *C* 2 Terracone *C* 3 recipere] reipere *U* | centum *U* 5 excedere]
excedere *U* | in ffra *E* | ffiat *E* 6 etiam *C Pujol* 8 ypotece *C* 10 disentis *E* | prorogasse
EC | solutionem *C* 11 solutionem *C* 12 his *E* 14 sponsaliciis *U Pujol* 16 iurisdictionem *C*
exerçere *U* 17 ffamiliam *E* 18 asessoris *U Pujol* 20 cindere *C* : çindere *U* | carnisseriis *E*
22 sarracenis *C Pujol* 23 adque *E*

1 1235^a/XXI 4 1228^b/I | IV 8 1228^b/II 12 1350-1351/XI 14 1228^b/III 17 1228^b/V | VI
18 1289/XXV 21 1350-1351/XXXVIII 23 1283/XLIX

- no se n'era clamat al jutge e lo clam manifestat a la part. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol III.
4. Los juheus deen provar llur deute per testimonis o per carta; e no per jurament, si donchs no han penyora ho ypotheca. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol II. 5
6. Los privilegis atorgats als juheus no perjudiquen als sponsalicis pus antichs. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol III.
7. Los jueus no poden exercir jurisdicció ne offici públich ne tenir en llur casa família christiana. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol V, VI.
8. No poden ésser lochtinents de oficials ne de assessor. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXV. 10
9. Ne poden tallar carns en la carnereria dels christians sot pena de seixanta sols. Pere terç en la de Perpenyà, capítol XXXVIII.
5. Ne és crehegut al jurament del juheu ho pagà dient que ha porrogada la paga ha son deutor, qui era sots pena del terç obligat pagar a çert dia, ho dient que ha rese^{13r}buda la dita paga abans del dit termini. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol II. 15
10. Dels juheus e sarrahins si deuen ésser del senyor d'aquell loch hont estan deu ésser servat lo ús antich, salvant pactes e privelegis specials. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLVIII. 20

11. Saraceni franchi debent portare capillos circinatos in circuitu, sub pena quinque solidorum domino loci ubi degunt applicanda. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XII.

5 **9. DE CELEBRACIONE CVRIARVM, QVO LOCO ET TEMPORE ET CVM QVIBVS PERSONIS DEBEAT FIERI ET DE EARVM IVDICIO OBSERVANDO**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Iudicium in Curia datum».

«Iudicia Curie».

10 2. Dominus Rex cum suis prelatiis, religiosiis, baronibus, militibus, ciuibus et hominibus uillarum debet de triennio in triennium in carnipriuio tenere Curiam Cathalanis infra Cathalonie Principatum, in loco quo uoluerit, non tamen minori ducentorum fochorum, tractando de bono statu et reformatione patrie.

15 3. Ad quam celebrandam tenentur uenire omnes uocati ad diem et locum assignatos, uidelicet, Vniuersitates per sufficientem procuratorem, singulares autem persone personaliter, nisi fuerint ad cognitionem Regis et Curie iusto impedimento detente; quod impedimentum in procuracionis instrumento exprimere teneantur, nisi esset sibi periculosum, uerecundum siue dampnosum, super quo stetur suo iuramento quod prestare habeat in posse notarii qui procuracionis instrumentum

1 circinatos] turçinatos *U* : turciatos *Pujol* **4** 9] generalium *adiec.* *C* | QVO...5
OBSERVANDO *om. C* | ET²] ac *E* **5** debeant *U Pujol* **6** Faciunt] al *del. E²* | Faciunt...8
Curie ad finem capitis transpos. C | presentem] hanc *U Pujol* **8** Curia *E* **9** cum *om. C*
religiosi Pujol **10** debent *E* **11** Catalanis *E²* : Catalanios *E¹* | loco in quo *E* | uoluerint *E*
12 patrie] Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXIII *adiec. U* (XXII) *Pujol*
13 uenire] omni *del. E²* **15** personaliter *E²* : singulariter *E¹* | fuerit *Pujol* | Curie et iusto *C*
16 instrumento *C²* : officio *C¹* | teneatur *U Pujol* **17** sibi esset *E* **18** habeant *Pujol*

1 sarraceni *C Pujol* | ffranchi *E* **2** applicanda *U Pujol* **4** celebratione *C* **6** ffaciunt *EU*
9 religiosiis *E* **11** Catalonie *E* **12** refformacione *E* : reformatione *C* **13** selebrandam *E*
14 assignatos *E* **15** ffuerint *E* | cognitionem *C* | impedimento] inpedimento *EU Pujol*
16 inpedimentum *EU Pujol* **17** periculossimum *E* | uerecundossimum *E* | dapnosum *EU*
18 notarii *C Pujol* | procuracionis *C*

2 1301/XII **9** cum...10 uillarum] 1283/XXIII **10** de...carnipriuio] 1301/II **11** in...
uoluerit] 1300^a/IV | non...12 fochorum] 1422/IV **12** tractando...patrie] 1283/XXIII
13 Ad...16 teneantur] 1301/II **16** nisi...233,2 fides] 1359/XIX

11. Los serrahins franchs deuen portar los cabells tolts o circujats en radon sots pena de sinch sols applicadora al senyor d'ell loch on estan. Jachme segon en la segona Cort de Leyda, capítol XII.

2. Lo juheu no·s deu fer sarrahí ne lo moro juheu sots pena de mort. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol XXI.

5

9. DE CELEBRAR CORTS GENERALS

1. Fan al present títol los Usatges:

«Judici donat en Cort», capítol LXXV.

«Los judicis de Cort e los Usatges», capítol LXXVII.

2. Lo senyor Rey ^{13v/} ab sos prelats, religiosos, barons, cavallers, ciutadans e hòmens de vil·les deu de tres en tres anys tenir Cort als Cathalans dins lo Principat de Catalunya, en aquell loch que·s vulla, pusque no sia menor de dos-cents fochs, per tractar del bon estament e reformació de la terra.

10

3. A la qual celebrar són tenguts venir tots los convocats al dia e loch assignats, ço és les Universitats per sufficient procurador, e les singulars persones personalment, si donchs a conexença del senyor Rey e de la Cort no eren per just impediment detenguts, lo qual impediment en la carta de la procura sien tenguts exprimir. Si donchs no lus era perillós, vergonyós o dampnós, sobre qual cosa haje star a llur sacrament lo qual hagen a prestar en poder del notari qui farà la carta de la procura e que en la dita carta de la prestació del dit sacrament sia feta fe per lo dit notari.

15

20

² loch...3 XII *post* Tarragona, capítol *transpos.* XXI A ⁹ judicis A² : juheus A¹ ¹⁰ Rey] ab en Pere segon en la Cort de Barchinona capítol XXIII *del.* A² ¹¹ tres²] antigament féu ordonar que·s tengués Cort general de any en any (Pere segon en la Cort de Barchinona capítol XXIII lo hun any a Leyda l'altre a Barchinona, emperò lo Rey podie mudar lo loch si·s volie (Jachme segon en la segona Cort de Barchinona capítol III *in margine adiec.* A² ¹² Catalunya] Jachme segon en la segona Cort de Barchinona capítol III *del.* A² | vulla] Maria en la Cort de Barchinona capítol III *del.* A² | fochs] Pere segon en la Cort de Barchinona capítol XXIII *del.* A² ¹³ terra] Jachme segon en la Cort de Leyda capítol II e Pere terç en la Cort de Perpenyà capítol XXX *del.* A² ¹⁷ exprimir] Pere terç en la Cort de Cervera capítol XIX *del.* A² ²⁰ notari] Pere terç en la Cort de Perpenyà capítol XXX *del.* A²

conficiet, et in dicto instrumento de prestacione ipsius iuramenti per notarium fiat fides⁵.

4. Quo casu ydoneam et sufficientem personam in procuratorem mittere teneatur; ita uidelicet quod, si prelatus fuerit ecclesie cathedralis, personam sui capituli aut uicarium uel suum principalem officialem; si uero religiosus aut collegiata ecclesia fuerit, aliquam ydoneam personam sui conuentus aut ordinis uel professionis sue; aut, si capitulum cathedralis ecclesie uel collegiate fuerit, personam sufficientem sui capituli uel collegii. Si autem baro, cuiuscumque preeminencie aut status fuerit, uel miles, personam de paratico uel militari genere in suum procuratorem mittere teneatur. Sic tamen quod ipse procurator sit et esse habeat Cathalanus et domiciliatus seu beneficiatus in Cathalonia. Et eadem persona nequeat esse procurator duorum, uidelicet prelati et capituli, uel duorum prelatorum aut capitulorum, uel duorum baronum, et sic de aliis. Nec qui pro se et suo nomine in Curia fuerit possit esse alterius procurator, excepto milite qui in Curia pro se et nomine suo et ut procurator duorum uel plurium militum possit esse. Quilibet uero procurator tenetur sufficiens deferre procuratorium de quo per instrumentum publicum die Curie prefixa Regi tenetur facere fidem. Qui uero predicta non seruauerit uel contrafecerit ad tractatus dicte Curie aut alia ibidem agenda nullatenus admittitur, eciam si Rex de consensu Curie de hoc eidem gratiam facere uellet. Nec si archiepiscopus uel episcopus uel comes fuerit ad dandum grauamina in Curia ullatenus admittatur. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo II.

1 conficeret *Pujol* | ipsius *om. E 3* mittere teneatur *C² : bis C¹ 4* capitulo sui *E 5* uel] aut *E* ecclesia...**6** fuerit *om. E 6* uel *E² : aut E¹ 8* uel²] aut *E 9* in *om. C 10* Sic] Sit *U* procurator in *marginē adiec. E² | seu*] uel *Pujol 15* esse possit *E 16* Curia *U Pujol 18* alia ibidem] alicubidem *Pujol* | admittatur *U Pujol 19* eisdem *U Pujol* | uel¹ *om. E 20* ullatenus *C² : nullatenus EC¹ | Rex Iacobus Pujol | secundus*] tercius *EU Pujol*

1 conficiet *E* | prestacione *C* | ffit *E 4* ffuerit *E* | catedralis *E 5* religiosus *E 6* professionis *E 7* catedralis *E* | ffuerit *E 8* preheminsie *E* | ffuerit *EU 10* catalanus *E* domiciliatus] domisiliatus *E : domiçiliatus U² 11* beniffeciatus *E* | Catalonia *E 13* ffuerit *EU 16* defferre *EC* | preffixa *E 17* ffacere *EU* | ffidem *E* | contraffecerit *E 18* admittitur *E 19* ffacere *E 20* admitatur *EU Pujol*

20 1301/II

⁵ Des del principi d'aquest paràgraf -3- fins a «teneantur» és una perífrasi de Jaume II a les Corts de Lleida (1301), II. Des de «nisi esset» fins a «fides», s'hi ha interpolat un resum de Pere III a les Corts de Cervera (1359), XIX, tal com mostra una nota al marge dels mss. E i U. Per aquesta raó es llegeix «habeat», en singular i no en plural, «habeant», com seria esperable per tal que concordés amb el subjecte «omnes uocati». Per a la Constitució *vid.* CR-10, f. 11r; CARAVYC II: 50-51.

4. ^{14r/} E en aquell cas sie tengut de trametra a la dita Cort ydònea e sofficient persona en procurador, axí que si és prelat de seu cathedral persona de son capítol ho son vicari ho son official principal, e si és religiós ho sgleya col·legiada alguna ydònea persona de son covent ho orde ho de sa professió, ho si és capítol d'esgleya cathedral ho col·legiada persona sufficient de son capítol o col·legi. E, si és baró de qualsevulla preheminència o stament que sie ho cavaller, persona de paratge ho de linatge militar en procurador seu sien tenguts de trametra. Axí emperò que·l dit procurador sie e haje ésser cathalà e domiciliat ho beneficiat en Cathalunya, e una matexa persona no puxa ésser procurador de dos barons, e axí dels altres. Ne aquell qui per si mateix e en son nom serà en la Cort puxe ésser procurador d'altre, exceptat lo cavaller qui pot per si ho en son nom e axí com a procurador de dos o de molts cavallers ésser en la Cort. Emperò cascun procurador és tengut de portar sufficient procura de la qual per carta pública sie tengut de fer fe al senyor Rey en lo dia a la Cort assignat. E qui les ^{14v/} sobredites coses no servarà ho contrafarà no serà admès en neguna manera als tractaments de la dita Cort, e altres coses aquí fahedores, encara que·l senyor Rey de consentiment de la Cort li'n volgués fer gràcia, ne si és archabisbe, bisbe ho compte sien admesos a donar greuges en la Cort en neguna manera. Jacme segon en la Cort de Leyda, capítol I.

1 ydònea *A*² : ydòneu *A*¹ **9** barons] ço es de prelat e de capítol o de dos prelats o capítols o *in margine adiec.* *A*²

5. Rex uero absens a loco ubi Curiam conuocauit non potest ipsam prorogare nisi per quadraginta dies, infra quos si non erit personaliter in dicto loco ex tunc ipso facto dicta conuocatio sit absoluta et circumducta. Maria in Curia Barchinone, capitulo III.

5 6. Celebrare Curiam pertinet soli Regi. Petrus tercius in Curia Barchinone, Capitulo Curie.

7. Si alterum ex tribus brachiis recedat a Curia protestando quod non uult interuenire, reliqua brachia in contumacia et absentia ipsius possunt ordinationes facere, et ualebit quod sic per ipsa fuerit ordinatum. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXIII.

10 **10. DE LEGIBVS SEV CONSTITVSIONIBVS, INTERPRETACIONE ET OBSERVACIONE EARVM**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

In prohemio.

«Iudicia Curie» in fine.

15 «Vnaqueque gens».

2. Omnes cause debent secundum Vsaticos Barchinone iudicari, et ubi non sufficiunt Vsatici recurratur ad leges Goticas et ad Principis arbitrium, eiusdemque iudicium atque Curie. In Vsatico «Iudicia Curie», in fine.

20 3. Nec in causis secularibus debent allegari leges romane, gotice nec Decretales, sed Vsatici et consuetudines approbate et in eorum defectu debet procedi secundum

1 Curia *Pujol* **2** per] *XX del. E²* | fuerit *E* **4** solo *C* | secundus *U Pujol* **8** ipsa] ipsa brachia *E* : ipsam *U* : ipsum *Pujol* **9** XXXIII] XXXXIII *E* **10** CONSTITVSIONIBVS] et de *adiec. C* **12** Faciunt...15 gens] Faciunt ad presentem rubricam Vsatici sequentes «Vnaqueque gens», «Iudicia Curie», Prohemium in fine *ad finem capituli transpos. C* | presentem] hanc *U Pujol* **15** unaqueque *U Pujol* **17** recurratur *EC* **20** de defectum *E*

1 prorogare *Pujol* **2** in ffra *E* | ffacto *E* **3** conuocatio *C* **6** brachiis *E* : brachis *U* recedat] rechedat *U* **7** brachia] brachia *E* | ordinationes *C* **8** ffacere *E* **17** suficiunt *U Pujol* Vsatici] Vsatici *U* | recuratur *U* **18** adque *E* | ffine *E* **20** aprobate *EC* | de defectum *EU Pujol*

3 1301/II **4** 1365^b/cc «Item cum dicta domina Regina» **8** 1300/XXXIV

5. Ítem lo senyor Rey absent del loch hont aurà convocada la Cort no pot aquella prorogar sinó per quaranta dies dins los quals si no serà personalment en lo dit loch d'aquí avant ipso facto la dita convocació sia absoluta e circumduyta. Maria en la Cort de Barchinona, capítol III.

7. Ítem absent lo hun bras de la Cort pot ésser per los altres braços procehit en absència e contumàcia del terç qui no y vulle entrevenir, e val ço que en la dita Cort serà ordonat. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XXXIII. 5

6. Celebrar Corts se pertany al senyor Rey. Pere terç en la Cort de Barchinona, Capítol de Cort.

10. ^{15r/} DE LEYS E CONSTITUCIONS E DE LA INTERPETRACIÓ E OBSERVACIÓ D'AQUELLES 10

1. Fan al present títol los Usatges: «En lo prohemi», capítol I.
«Los judicis de Cort e Usatges», capítol XX.
«Cascuna gent», CXXV.

3. En les causes seglars no deuen ésser allegades leys romanes, gòtiges ne Decretals, mas Usatges e consuetuts aprovades, e en defalliment llur deu ésser procehit segons seny natural. Ne los jutges deuen admetre advocats legistes. Jachme primer en la Cort de Barchinona. 15

4. En ministrar la justícia deu ésser procehit segons Usatges, Constitucions, Capítols de Cort, usos, costumes, privilegis e libertats, dret comú, equitat e bona rahó. Martí en la Cort de Barchinona, capítol II. 20

sensum naturalem, nec iudices debent admittere aduocatos legistas. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo II.

4. Circa iusticiam ministrandam debet procedi secundum Vsaticos Barchinone, Constitutiones Cathalonie et Capitula Curiarum, Vsus, Consuetudines, Priuilegia et libertades, ius comune, equitatem et bonam rationem. Martinus in Curia Barchinone, capitulo II.

5. Et ubi sufficiunt Vsatici, Constitutiones uel Capitula Curiarum seu alia iura patrie non debet haberi recursus ad alias leges. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVII.

6. Leges seu Constitutiones debent fieri in Cathalonia de approbacione, et consensu prelatorum, baronum, militum et ciuium Cathalonie, uel ipsis uocatis maiorum et saniorum partis eorumdem. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

7. Et si aliqua Constitutio indigeat interpretacione debet fieri uocatis et auditis partibus per Regem, cum quatuor prelatis, si interuenire uoluerint, et quatuor richis hominibus, et quatuor militibus et quatuor ciuibus et iurisperitis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXI; et in Curia Gerunde, capitulo X.

8. Et si forte esset necessarium meliorare dictam interpretacionem quod illud faciat Rex cum consilio Curie generalis tunc primo celebrande. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXI.

9. Nec potest alius interpretari Constitutiones uel priuilegia generaliter toti terre uel specialiter aliquibus locis uel personis concessa nec petere sentenciam super eis. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XV.

1 iudices *E*² : *bis E*¹ **2** capitulo...9 XVII] *om. U Pujol* : postea per Regem Martinum in secundo Capitulo Curie Barchinone fuit ordinatum quod in administrando iusticiam procedatur secundum Vsaticos, Constitutiones et Capitula Curiarum, Vsus, Consuetudines, Priuilegia, immunitates, Ius comune, equitatem et bonam rationem. Deinde Rex Ferdinandus in Curia Barchinone capitulo XVII uoluit quod ubi sufficiunt Vsatici, Constitutiones uel Capitula Curiarum seu alia iura patrie non recurratur ad alias leges, idem fecit regina Maria in Curia Barchinone capitulo XVII *C 7* uel Capitula *E*² : uel alia Capitula *E*¹ **10** Catalonie *E* **11** uacatis *U* **12** partis *U*² : parte *EU*¹ : parti *Pujol* **16** cui- *sup. lin. U*² **17** Curia¹ *om. E* **20** XXXI] XXXII *C* **21** alius *E*² : aliquis *E*¹ *C* | interpretare *EC* | tote *C*

1 censum *E* | admitere *EU* **4** Catalonie *E* **8** Ferdinandus *E* **10** Constitutiones *C* | fieri *E* Catalonie *E* | approbacione *E* : approbacione *C* **11** Catalonie *E* **14** constitucio *E* : constitucio *C* interpretacione *C* | fieri *E* **15** requis *E* **18** interpretacionem *C* **19** faciat *E* | concilio *E* celebrande *E* **21** constitutiones *C* **23** Alfonsus *U*

1 1251/II **5** 1410/cc II **8** 1413/XVII **12** 1283/XIV **16** 1300^a/XXXI **17** 1321/X **19** 1300^a/XXXI **23** 1289/XV

5. E si [a] decidir la causa basten Usatges, Constitucions, Capítols de Cort ho altres drets de la terra no deu ésser recorregut a altres leys. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XVII.
6. Les leys ho Constitucions deuen ésser fetes en Cathalunya de consentiment e aprovació dels prelats, barons, cavallers e ciutadans de Cathalunya ho ells appellats ^{15v/} de la major e pus sana part d'ells. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XIII. 5
7. Si alguna Constitució ha mester interpretació deu ésser feta appellades e hoydes les parts per lo senyor Rey ab quatre prelats si intervenir hi volran e ab quatre richs hòmens e quatre cavallers e quatre ciutadans e juristes. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXXI. E en la Cort de Gerona, capítol X. 10
8. E si encara per ventura serà mester millorar la dita interpretació que allò façe lo Rey ab consell de la Cort general primerament celebradora. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXXI.
9. Nagun no pot interpretar Constitucions ne Privilegis generalment a tota la terra ho specialment a alguns lochs o persones atorgades ne demanar sentència sobre aquells. Alfons segon en la Cort de Montsó, capítol XV. 15
10. Ítem lo senyor Rey e la senyora Reyna e lo primogènit e officials llurs són tenguts les dites Constitucions e libertats, privilegis, usos e constumes atorgades als prelats, esgleyes, religiosos, a richs hòmens, cavallers, a ciutats, vil·les e lochs de 20

10. Quinimo tam dominus Rex quam Regina et Primogenitus ac eorum officiales tenentur dictas Constitutiones et omnes libertates, priuilegia, usus et consuetudines concessas prelati, ecclesiis, religiosi, richis hominibus, militibus, ciuitatibus, uillis et aliis locis Cathalonie, ac ciuibus et habitatoribus eorundem et suis in perpetuum obseruare, prout plenius actenus usi fuerunt. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VIII. Alfonsus secundus in Curia Montisconi, capitulo XXXIII. Iacobus secundus in Curia prima Barchinone, in I, et in secunda Curia, capitulo XI et XXXVIII; et in Curia Ilerde, capitulo XI; et in Curia Gerunde, capitulo XII, XX, XXVIII, XXX. Alfonsus in Curia Montisalbi capitulo XXXV. Elienor in Curia Dertuse, capitulo IX. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo III et XI, VIII.
11. Similiter omnes barones Cathalonie tenentur obseruare et tenere Constitutiones. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXI.
12. Et si fiat contra Vsaticos, Constitutiones Cathalonie uel Capitula Curiarum seu Priuilegia comunia omnibus brachiis, Deputati Cathalonie per se uel per procuratores debent se opponere et facere eas seruare. Maria in Curia Barchinone capitulo XXVII.

11. SI CONTRA IVS VEL VTILITATEM PVBLICAM FVERIT ALIQVID IMPETRATVM

1. Priuilegia, littere et instrumenta super quocumque negocio a Principe impetrata debent inuiolabiliter obseruari. Et absque cause cognitione in preiudicium alterius non debent reuocari. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XI. Alfonsus secundus in Curia Montisconi, capitulo VII.

1 tam *sup. lin.* *E*² | dominus *E*² : dominus tam *E*¹ **2** dictas *om.* *U Pujol* | consuetudines] Constitutiones *EU Pujol* **3** militibus ciuibus ciuitatibus *E* **4** Cathalonie *om.* *C* | ac ciuibus *om.* *E* : ac ciuitatibus *C* | suis *E*² : suies *E*¹ **5** fuerint *C* **7** Curia¹ *om.* *E* | I] prima *U Pujol* in³ *om.* *U Pujol* **9** XXVIII] XXVIII *E* | XXX *om.* *E* : et XXX *C* **10** Dartusie *E* | XI VIII] XI et VIII *E* : XXVIII *Pujol* **11** et Constitutiones tenere *U Pujol* **12** secundus *E* **13** Et] § *in margine* *C* | Et...16 XXVII *om.* *U Pujol* | contra...14 seu] contra Constitutiones Vsaticos Capitula Curie uel *C* **14** Cathalonie *om.* *C* | per¹...15 debent] debent per se uel eorum procuratores *C* **19** super] sub *C*

1 quinimo *EC* | officiales *U Pujol* **2** Constitutiones *C* **3** riqvis *E* **4** Catalonie *E* **5** hactenus *Pujol* **10** Ferdinandus *ECU* **11** Catalonie *E* | obseruare *U*² : obseruare *U*¹ **13** Catalonie *E* **14** Catalonie *E* **15** ffacere *E* **17** ffuerit *E* **20** inpetrata *U Pujol* | cognitione *C* : cognitione *E* **21** Terracone

5 1283/VIII **6** 1289/XXXIII | 1292/I **7** in³...8 XXXVIII] 1300/XI | XXXVIII **8** in¹...XI] 1301/XI | in²...9 XXX] 1321/XXII | XX | XXIX | XXX **9** 1333/XXXV | 1365°/IX **10** 1413/IV | XI | VIII **12** 1350-1351/XXXI **15** 1422/XXVII **21** 1235°/XI **22** 1289/VII

Cathalunya e a ciutadans e ^{16r/} habitants d'aquells e als seus em per tots temps observar segons que pus plenament sa entràs ne han usat. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol VIII. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXXIII. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona en lo primer, e en la segona Cort, capítol XXXVIII. E en la Cort de Leyda, capítol II. E en la Cort de Gerona, capítol XII, capítol XX, capítol XXIX, XXXIX. Alfons terç en la Cort de Montblanch, capítol XXXV. Alienor en la Cort de Tortosa, capítol IX. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol III e II. 5

11. Semblantment tots los barons de Cathalunya són tenguts a·[o]bservar e tenir les Constitucions de Cathalunya. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXI. 10

12. E si contra les dites Constitucions, ho Usatges ho capítols de Cort ho privilegis comuns a tots los tres braços serà fet los deputats generals ho locals se deuen oposar per ells o per llur procurador e fer observar aquelles a despesa de la part requirient. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXVII.

11. ^{16v/} SI CONTRA DRET HO UTILITAT PÚBLICA SERÀ ALGUN RESCRIT EMPETRAT 15

1. Los privilegis, letres ho cartes enpetrats del Príncep sobre qualsevol negoci deuen ésser inviolablement observats, e sens conexença en perjudici d'altre no deuen ésser revocats. Jacme primer en la Cort de Tarragona, capítol II. Alfons segon en la Cort de Montsó, capítol VII. 20

2. De la Cort del senyor Rey no deu exir carta contra carta, ans si letra ho carta serà empetrada contra altra letra ho carta ho que contengue caucom privilegi general o

2. Nec debet exire carta de Curia contra cartam, ymo si littera siue carta contra aliam impetretur, uel que contineat aliquid contra priuilegium generaliter uel specialiter uel contra consuetudinem alicuius loci non ualet. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XVI, VII. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo III et VIII.

3. Nec si contra ordinationes Curie aliquod priuilegium uel concessio concedatur. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XVI, et in Curia Gerunde, capitulo VIII et XVII; et in tertia Curia Barchinone, capitulo XIII.

4. Et littera de qua sequeretur uel procederet cognitio uel executio aliqua que concerneret seu tangeret interesse tercii deducibile in iudicium non debet signari per Regem, et si fiat non ualet; nec debet aliquis officialis illi obtemperare, alias penam incurrit ducentorum florenorum applicandorum pro dimidia parti cuius interest, et pro alia dimidia fisco. Et impetrans uel presentans per se uel per procuratorem potestatem habentem incurrit penam centum florenorum ipso facto, diuidendam ut supra, et tenetur in omnibus expensis et interesse partis. Capitulum primum Curie Barchinone Martini.

12. DE DIVERSIS RESCRIPTIS ET ALONGAMENTIS

1. Alongamentum non potest concedi a Principe impediens solutionem censualium uel uiolariorum ullo modo. Capitulum Curie Regis Petri tercii in prima Curia Barchinone; et in secunda Curia Barchinone; et in secunda Curia Dertuse; et in tertia Curia Barchinone; et in Curia Montissoni.

3 secundus *om. EC* **4** XVI et VII *C* | secundus *om. C* **5** VIII] VIII *E* : et Petrus secundus in Curia Barchinone capitulo VIII *adiec. C* **6** concessio *E*² : *bis E*¹ **7** conceditur *C* | secunda... in² *om. U Pujol* **8** et¹...XIII *om. E* **10** seu *E*² : uel *E*¹ **11** illi *E*² : illis *E*¹ **12** incurrat *U Pujol* | florenorum] solidorum *C* | aplicanda *C* | et *om. E* **13** Et] Sed et *U* : Sed *Pujol* uel¹] seu *E* **14** diuidendi *U Pujol* **15** tenere *E* | primum *om. C* **17** ET *sup. lin. E*² : *om. C* **19** tercii *sup. lin. E*² **20** et¹...Barchinone² *om. C* | Dertuse *E* : Dertuse *U Pujol* **21** Curia¹ *om. C* | Montissoni] et in nouella Constitutione Regis Alfonsi *adiec. C*

1 imo *Pujol* **2** impetretur *U* **3** Alfonsus *U* **6** ordinationes *C* **7** consetatur *E* **9** cognitio *E* **10** tercii] tercii *U* | deducibile *E* **11** fiat *E* | officialis *U Pujol* | optemperare *EC* **12** florenorum *E* | aplicandorum *U Pujol* **13** fisco *E* | impetrans *EU Pujol* **14** florenorum *E* **17** alongamentis *E* **18** concedi] concedi *U* | impediens *EU*

3 1289/XVI | VII **4** 1321/IV | IX **7** 1300^a/XVI | in²...8 XVII] 1321/IX | XVII **8** in... XIII] 1311/XIV **15** 1410/cc I **19** Capitulum...20 Barchinone¹] 1365^b/cc «Item quod dominus Rex nec domina Regina» **20** in¹...Barchinone²] 1368-1369/cc «Item quod uos serenissime domine uel domina» | in²...Dertuse] 1365^a/cc «Item quod uos domine Rex et domina» | in³...21 Barchinone] 1372-1373/cc «Item quod uos domine Rex uel domina» **21** in...Montissoni] 1362-1363/cc «Item quod uos serenissime domine et dominus dux»

special ho contra consuetut d'algun loch no val. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol VII e XVI. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol III, IX.

3. Ne val si és atorgada contra ordinacions de la Cort. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XVI, e en la terça Cort, capítol XIII. E en la Cort de Gerona, capítol IX, XVII. 5

4. Lo senyor Rey no deu signar letra o rescrit de que-s seguesque ho procehesque conexença ho execució alguna que toch o concernesque ^{17r/} interès de terç deduhible en juhí, e si ho fa no val ne algun official la deu obtemperar; en altra manera incorre en pena de dos-cents florins applicadora per la meytat a la part de qui és interès e per altra meytat al fisch. E lo impetrant o aquella presentant per si ho per son procurador havent poder encorre en pena de cent florins ipso facto departidora segons que dessus és dit, e és tengut en totes mesions, despeses e interès de la part. Capítol de Cort del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol I. 10

12. DE DIVERSES RESCRITS E ALONGAMENTS

1. Alongament empexant pague ho pensió de sensals o de violaris no pot ésser alongat, atorgat per lo Príncep en neguna manera. Capítol de Cort del Rey en Pere terç en la primera Cort de Barchinona, e en la Cort de Muntsó. 15

2. Nec eciam concessum super alio debito ualet, nisi debitor caueat soluere creditori in termino quo fuerit alongatus, nisi tempore exercitus concedatur. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XII.

5 3. Et tunc persone non capte, quia captus in carcere non potest guidari nec alongari, nec a carcere extrahi, eciam racione armate, licet Rex possit crimen pro quo est captus sibi remittere. Capitulum Curie Regis Petri in prima Curia Barchinone.

4. Iudeis autem non debet concedi alongamentum per quod creditori christiano debitum differatur. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXII.

10 **13. DE PRIVILEGIIS, INMVNITATIBVS, GVIDATICIS ET SALVAGVARDIA**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Auctoritate et rogatu».

«Quoniam per iniquum».

«Simili modo firmissime».

15 2. Guidaticum uel saluaguardiam non debet Princeps uel aliquis officialis eius concedere aliquibus singularibus personis christianis uel iudeis suis, cum quilibet sit et esse debeat in guardia et defensione sua et specialiter persone ecclesiastice. Et si concedant non ualent, neque pena in eis aposita potest peti. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XVII; et in Curia tercia, capitulo XV.

20 3. Neque debet ponere uel mittere penones uel porteros uel alium hominem racione guidatici in aliquo loco qui sit intra iurisdictionem castrorum uel locorum richorum hominum uel militum. Iacobus in Curia Montisalbi, capitulo III.

1 aliquo *C* **2** debitori *C* | terminio *E* **4** quia qui captus est *U*² : quia captus est *U*¹ : qui captus est *Pujol* | carcere *E*² : bis *E*¹ **5** posset *E* | crimine *Pujol* **6** remittere] resistere *Pujol* Curie *om. E* **7** debet] potest *E* **9** in munitatibus *E*² : in munitatibus bis *E*¹ | ET *om. E* **10** saluagardis *C* : saluaguarda *U Pujol* **11** Faciunt... 14 firmissime *ad finem capituli transpos. C* | presentem] hanc *U Pujol* **15** uel²] nec *C* **18** concedat *E* : concedatur *Pujol* | ualet *EC* secundus *om. C* **19** secunda *E*² : tercia *E*¹ **20** uel¹] neque *E* | uel³] nec *E*

1 etiam *C Pujol* **2** ffuerit *E* **3** Terrachone] Terachone *EU Pujol* : Terracone *C* **5** eciam *C* **6** remittere *EU Pujol* **7** concedi *E* | alonguamentum *C* **8** diferatur *CU Pujol* **11** ffaciunt *CU* **15** saluagardiam *C* | officialis *CU Pujol* **17** gardia *C* **18** apposita *EU Pujol* **20** miterere *E* | penones *U Pujol* **21** iurisdictionem *C* **22** riquorum *E*

2 1235^a/XII **6** 1365^b/cc «Item quod dominus Rex uel domina Regina» **8** 1350-1351/XXII **18** 1300^a/XVII **19** 1311/XV **22** 1307/III

2. Ne val allongament atorgat sobre algun deute si donchs lo deutor no presta causió de pagar lo deute en lo terme en què serà allongat, si ^{17v/} donchs no en temps de armada. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol XII.

3. Lo senyor Rey ne l'almiral ne altre no deu guiar ne allongar algun hom pres a instància de part ne traure'l de la presó, jatsie lo senyor Rey li puxe remetra lo crim per què serà pres. Capítol de Cort del Rey en Pere en la primera Cort de Barchinona. 5

4. Ne deu lo senyor Rey atorgar allongament a juheus per lo qual lo deute sie differit al crehedor christià. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXII.

13. DE PRIVILEGIS, INMUNITATS, GUIATGES E SALVAGUARDA

1. Fan al present títol los Usatges: 10

«*Auctoritate et rogatu*», LXXX.

«Car per inich Príncep», LXXXX.

«Semblant modo fermament», LXII.

2. Per lo senyor Rey ne per sos officials no deu ésser atorgat guiatge ho salvaguarda ho [*sic*] algunes persones singulars, christians ho jueus seus, com cascun 15

4. Pars rei comunis priuilegiata facit extendere priuilegium eciam ad aliam partem aliter non priuilegiatam. In Constitutione pacis «In primis», capitulo «Volumus». Et in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item supradicta».

5. Vbi tamen Rex uel eius officialis guidauerit seu affidauerit aliquem, debet eidem omnino fidem seruare. Et qui emparamentum, id est guidaticum uel proteccionem quod fecerit Princeps per se uel per nuncium uel sagionem uel sigillum suum, ausus fuerit deseparare, nisi prius fatigauerit se de directo in Principem ad consuetudinem ipsius Curie, debet uenire cum omni auere et honore in manu Principis ad faciendum inde suam uoluntatem secundum consilium et laudamentum ipsius Curie. In Vsaticis «Simili modo» et «Quoniam per iniquum».

14. DE IVRE SIGILLI ET QVOD NON POSSIT ALIENARI

1. De carta simplicis iusticie execucionis uel comissionis quilibet singularis debet soluere quinque solidos, Vniuersitas uero decem solidos: pro citacione soluuntur duo solidi, sed prelatis et baronibus presentibus in Curia, et pauperibus et ordinibus non habentibus proprium, debet dari sine precio. De carta uero alongamenti pro mille in anno soluuntur uiginti; et ita secundum magis et minus. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XVI. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VIII. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VI.

2. Et qui inde recipit plus quam sit supradictum, uel aliquod seruicium, perdit officium. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VIII.

3. Sigilla sua Princeps non debet uendere nec obligare, nec alicui comittere preterquam in Curia sua. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone capitulo VI. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XIII.

3 sub predicta C : supradictas U Pujol **4** fidauerit C **5** omnino eidem C | id est om. Pujol **7** de om. C **10** Curie] us del. E² **12** singulari Pujol **13** Vniuerstatis E | solidos² om. U Pujol | soluantur U Pujol **14** et³ sup. lin. C² **15** debe[n]t Pujol **16** soluantur U Pujol magis] maius EC **17** XVI] XV Pujol **18** prima om. E | Curia prima C **19** inde E² : plus E¹ recepit C : receperit U Pujol | plus sup. lin. E² **21** sua om. C | nec¹] neque U Pujol | nec²] neque CU Pujol **22** Iacobus...VI om. U Pujol **23** in Curia] in prima Curia E

1 communis EC Pujol | etiam C Pujol **2** Constitutione C **3** Constitutione C **4** officialis U Pujol | affidauerit E **6** protectionem C **7** Prinçipem U : Prinçipem E **13** citacione C : citacione U **18** Barcehinone Pujol **20** officium Omnes | Alfonsus U **21** committere U Pujol **23** Terracone C

2 In¹...3 Volumus] 1307/III **3** in...supradicta] Disposició legal no identificada **16** 1283/XVI **17** 1289/IX **18** 1292/VI **20** 1289/IX **22** 1292/VI **23** 1235^a/XIV

sie ^{18r/} e dege ésser en guarda e deffensió sua e specialment les persones ecclesiàstiques, e si l'atorgue no val ne la sua pena en les persones aquelles apposada pot ésser demanada. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXII, e en la terça Cort.

14. DE DRET DE SAGELL

5

1. Per carta o rescrit de simpla justícia ho de execució ho de commissió cascun singular deu pagar cinc sols, e les Universitats deu sols, per citació deuen ésser pagats dos sols, mas als prelats e barons presents en la Cort e a pobres e als órdenes qui no han propri deuen ésser liurades sens algun preu. De carta emperò de allongament per mil sols en l'any se paguen vint sols, e axí segons més e menys, e qui·n pendrà més avant de la sobredita taxa ho algun servey que perda l'ofici. Pere segon en la Cort de

10

⁶ justícia] antigament per carta de justícia constave XII diners solament, Jachme primer en la Cort de Terragona capítol X *in margine adiec.* A²

4. Sigillum uero secretum debet tenere Camarlencus secundum ordinem domus regie, quod non debet comittere alicui, nisi secretario uel scribe mandamenti succedenti in loco secretarii. Capitulum Curie Martini, capitulo VI.

5 5. Sigillum autem maius tenere debet Prothonotarius et recipere ius sigilli, ex quo debet soluere decimam Cancellario, Vicecancellario et Prothonotario et assignacionem factam Vicecancellario de tribus mille solidis et quitacionem scriptoribus sibi et suo locumtenenti debitam. Maria in Curia Barchinone, capitulo IX; et Capitulo Curie Martini, capitulo III.

15. VT OMNES OFFICIALES IN CATHALONIA SINT CATHALANI

10 1. Omnes officiales qui ius habent reddere de uno ad alium in Cathalonia et regno Maioricarum et insulis adiacentibus assessoresque et consiliarii eorum debent esse Cathalani. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo I et II.

15 2. Ita quod nullus qui domicilium non habet in Cathalonia et ipsum comuniter non teneat in eadem non potest esse iudex ordinarius uel delegatus uel officialis qui iurisdiccione utatur. Nec potest eciam in persona Regis cognoscere uel sententiam ferre, nec processum recognoscere uel relacionem in Curia Regis uel alibi facere de eodem eciam ut iudex Curie regie, nec alias se intromittere de causis Cathalonie quouis modo. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XX. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo X.

20 3. Et qui contrafecerit et opposito uel requisito per aliquam parcium illico non desisteret ipso facto fiat infamis et incurrat penam centum florenorum auri, cuius medietas fisco, et alia medietas parti contra quam fuerat impetratum applicetur, et impetrans careat impetratis. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XI.

1 ordinationem *C* **5** Vicecancellario] uicario *Pujol* | et¹ *om. E* **6** factam] secretam *Pujol* Vicecancellario] uicario *Pujol* **7** IX] IV *Pujol* **10** in *sup. lin. U²* : *om. U¹* **12** et *om. C* **16** nec] ac *E* | uel¹ *E²* : rel *E¹* | Regis] regia *U Pujol* **17** eciam] et *E* | regie *om. E* **20** et] ex *E* : *om. U Pujol* | aliquam parcium] aliquem procuratorem *C* **21** desisterit *EC* | fiat *U²* : fa *U¹*

1 camerlencus *EC* **3** secretari *U* **5** cansellario *E* **6** asignacionem *E* : assignacionem *C* quitacionem *C* **9** Catalonia *E* | Catalani *E* **10** officiales *U Pujol* | Catalonia *E* **11** assessoresque *U* : accessoresque *C* | conciliarii *E* **12** catalani *E* **13** Catalonia *E* **14** officialis *U Pujol* **15** iurisdiccione *C* | etiam *C Pujol* | conoscere *E* **16** fferre *E* relacionem *C* **17** Catalonie *E* **18** Alfonsus *U* **19** seruarie *E* **20** parcium *E* **21** incurat *EC* **22** fisco *EC* | inpetratum *EU Pujol* | aplicetur *U Pujol* **23** inpetrans *U Pujol* | inpetratis *U Pujol* | Fferdinandus *CU*

3 1410/cc VI **7** 1422/IX **8** 1410/cc IV **12** 1292/I | II **18** 1333/XX | 1359/X **23** 1413/XI

Barchinona, capítol XVI. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol IX. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol VI.

5. Del dret de sagell ^{18v/} deuen ésser paguats los scrivans en llur quitació e uestut. Maria en la Cort de Barchinona.

15. QUE TOTS LOS OFFICIALS EN CATHALUNYA SIEN CATHALANS 5

1. Que tots los officials qui han a-ffer justícia e retre dret de hun altre en Cathalunya e en lo regne de Mallorques e illes adjacents e llurs assessors e consellers deuen ésser cathalans. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol I, e en la Cort de Montblanc, capítol XX¹¹.

2. Axí que negun qui no aje son domicili en Cathalunya fahent en aquell comunament sa habitació no puxa ésser jutge ordinari ne delegat, ne official qui us de jurisdicció ne encara en persona del Rey puxe conéxer o sentenciar ne regonéxer procés o fer-ne relació en Cort del Rey o en altra part encara axí com a jutge de la Cort del Rey ne en altra manera entremetre's de les causes de Cathalunya en neguna ^{19r/} manera. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol X. 10 15

3. E qui contra açò farà, e pusque li sie oposat per alguna de les parts no se'n leixarà, sie *ipso facto* «*infamis*», e encorrega en pena de cent florins d'or, de la qual la meytat sie del fisch e l'altra meytat de la part contra la qual serà estat empetrat e l'empetrant freytur de les coses impetrades. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol II. 20

¹¹ Es tracta de la Constitució XX d'Alfons III en les Corts de Montblanc, però no correspon a aquest resum sinó al següent, tal com està a la versió llatina.

4. Talisque processus et sententia uiribus careant et effectum, estque ipso facto irritum et inane. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XX; et Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo X.

5. In hoc tamen non comprehenduntur Cancellarius et Vicecancellarius alibi
5 eciam domiciliati. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo X.

6. Scriptores eciam Curiarum Regis et Gubernatoris ac secretarii in causis Cathalonie, que in Audiencia regia uel Gubernatoris dum sunt in Cathalonia ducuntur, debent esse domicilio Cathalani et non aliunde. Et si contrafiat actus sunt nulli. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo X. Maria in Curia Barchinone, capitulo X.

10. 7. Et notarii seu scriptores Cathalani recedentes a Curia uel impediti debent dimittere scripturas siue acta que habeant duci in Audiencia regia aliis scriptoribus Cathalanis actu sequentibus dictam Curiam, alias pro qualibet uice exercicio sui officii per annum et quitacionis atque gracie illius anni sint priuati. Maria in Curia Barchinone, capitulo XI.

15. 8. Capitania siue castellania castri in Cathalonia non comittatur aliis quam naturalibus et domicilio Cathalanis. Maria in Curia Barchinone, capitulo finali.

16. DE OFFICIO CANCELLARII ET VICECANCELLARII ET QVOD REX NON SIGNET RESCRIPTA TANGENCIA INTERESSE PARTIS

20. 1. Cancellarius, qui ecclesiastica persona esse debet, et Vicecancellarius secularis debent esse doctores seu iuriste solempnes, experti in Furibus et Constitutionibus atque legibus patrie, naturales et domiciliati, realiter et de facto, cum ueritate, absque

1 iuribus *C* | estque...facto] ipso facto est *C* | ipso *U*² : ipsa *U*¹ **3** Ceruarie *E*² : capitulo *E*¹ **6** eciam *sup. lin.* *E*² : *om. E*¹ | Regis] regiarum *U* *Pujol* **8** debent *om. E* **10** seu] siue *E* **11** Regis *U* *Pujol* **13** sunt *E* **15** comittantur *Pujol* **18** signat *Pujol* **19** Vicecancellarius] uicarius *Pujol* **20** iuribus *C* *Pujol* **21** proprie *Pujol*

1 efectum *E* **2** irritum *E* | Alfonsus *U* **3** ceruarie *E* **4** comprehenduntur *EC* **5** etiam *E* ceruarie *E* **6** eciam *U* | secretarii *U* **7** Catalonie *E* | Cathalonia *E* **8** domicilio *U* | catalani *E* **9** Ferdinandus *ECU* **10** Catalani *E* | recedentes *EU* | impediti *EU* *Pujol* **11** dimittere *E* duci *U* **12** catalanis *E* | uice *E* **13** quitacionis *C* | adque *E* **15** Cathalonia *E* **16** Catalanis *E* **19** ecclesiastica *EC* *Pujol* **20** solempnes *C* | Constitutionibus *C* **21** adque *E*

2 1333/XX | 1359/X **5** 1359/X **9** Ferdinandus...X¹] 1413/X | Maria...X²] 1422/X **13** 1422/XI **16** 1422/c.f. «Per proveir»

4. E aytal procès e sentència no haje forsa ne valor. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XX.
5. Emperò en açò no són compresos Cancellor ne Vicicancellor en altra part domiciliats. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol X.
6. Ítem los scrivants de les Corts del senyor Rey e del Governador, e los secretaris en les causes de Cathalunya, les quals en la Audiència del senyor Rey ho del Governador mentre són en Cathalunya són menades, deuen ésser cathalans per domicili e no d'altra part, e si lo contrari és fet los actes són nul·les. Ffernando en la Cort de Barchinona, capítol X. Maria en la Cort de Barchinona, capítol X. 5
7. Ítem los notaris e scrivants cathalans quant se partexen de la Cort e són enpetxats deuen les scrip^{19v}tures ho actes qui s'hajen a menar en la Audiència del senyor Rey lexar a altres escrivants cathalans acte seguints la dita Cort. En altra manera per cascuna vegada sien privats de l'exercici de l'offici per un any e de la quitació e gràcia d'aquell any. Maria en la Cort de Barchinona, capítol II. 10
8. Nagun no pot tenir capitania ho castellania de castell en Cathalunya qui no sia cathalà natural e domiciliat en Cathalunya. Maria en la Cort de Barchinona, capítol II. 15

16. DE OFFICI DE CANCELLER, VICICANCELLER O REGENT

1. Lo Cancellor, qui deu ésser persona ecclesiàsticha, el Vicicancellor, qui deu ésser lochtinent, deuen ésser doctors ho juristes sol·lempnes experts en los Furs e Constitucions e leys de la terra, naturals e domiciliats, realment e de fet ab veritat sens dispensació, del regne d'Aragó, de València, de Mallorca ho del Principat de Cathalunya e no d'altra part. Maria en la Cort de Barchinona, capítol I. 20

⁷ Cathalunya] no *sup. lin. A²* 10 scrivants] ho actes qui s'hagen *del. A²*

dispensacione, de regno Aragonum, Valencie, Maioricarum uel Principatu Cathalonie et non aliunde. Maria in Curia Barchinone, capitulo I.

2. Et debent regere et administrare iusticiam pro Rege, seruando bonam ordinationem domus regie, tam in eo quod tangit scriptores mandamenti et registri quam in aliis. Capitulum Curie Martini, Barchinone, capitulo II.

3. Per quos seu alterum ipsorum debent, secundum Deum et eorum bonam conscienciam, nominari domino Regi duo uel tres de aprioribus iuristis ad regendum, in absentia seu impedimento alterius ipsorum, Audienciam et iusticiam. Ex quibus Rex debet unum eligere et illi, et non alteri nec alio modo, comittere regimen dicte Audiencie et iusticie, tam in signando quam in aliis actibus per ipsum exercendis simul cum altero de dictis Cancellario uel Vicecancellario qui presens et non impeditus fuerit. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo III.

4. Qui quidem Cancellarius, Vicecancellarius et Regens Cancellariam predicti, antequam utantur eorum officio, tenentur iurare solempniter, et Vicecancellarius et Regens prestare homagium in posse domini Regis: tenere et obseruare Capitulum secundum Curie Regis Martini, quo cauetur quod Rex non impediet in exercicio iusticie Cancellarium, Vicecancellarium, Regentem nec quemuis alium delegatum suum uel subdelegatum, relatores uel alium ministrum iusticie per uiam dilacionis, supersedimenti, rogaminum, mandatorum uel aliquam aliam uiam impedimenti, et si contrarium fiat, quod dictus Cancellarius et Vicecancellarius et Regens Cancellariam seu alii supradicti non habeant neque debeant id seruare. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo II.

1 de] et C | Valencie] et *adiec. Pujol* **3** Et *om. C* **4** registri C **7** iuristes *Pujol* | regendum] Regem C **8** impedimenti *Pujol* | alterus *Pujol* **9** modo *om. Pujol* **10** et iusticie *om. E* per...11 Cancellario *om. U Pujol* **11** Vicecancellario] et Regens Cancellariam seu alii supradicti *del. E² : uicarius Pujol* | Vicecancellario qui *om. C* **12** Martini] Marie C **13** quidem] qui- *sup. lin. C² | Vicecancellarius et Cancellarius E | Vicecancellarius] uicarius Pujol* | predictam C **14** et¹ *om. U Pujol* **15** tenere U² : teneretur U¹ **16** Curie *om. E* Regis...quo] Regis in quo C | in pediat E² : in pediatur E¹ **18** alterum C | dilacionis...19 supersedimenti] delacionis seu supersedimenti U *Pujol* **19** rogaminum...impedimenti *om. C* **20** et¹ *om. E | Vicecancellarius] uicarius Pujol* **21** seu E² : aut E¹ | id *om. C* **22** I E

1 dispensacione C | Catalonie E **4** ordinationem C **7** conscienciam] conscienciam U aprioribus C *Pujol* : aprioribus U **8** impedimento EU **9** comitere U : comittere *Pujol* **12** impeditus EU *Pujol* **14** solempniter C **16** impediet EU *Pujol* **18** dilacionis C : dilacionis U **19** impedimenti EU *Pujol*

2 1422/I **5** 1410/cc II **12** 1410/cc III **21** 1410/cc II

2. Deuen regir e administrar la justícia per lo senyor Rey servant la ^{20r/} bona ordinació de la casa del dit senyor axí en ço que tocha los scrivans de manament e de registre com en altres coses. Capítol de Cort del Rey en Martí, capítol II.

3. Per los quals Cancellor o Vicicancellor ho la un d'ells deuen ésser nomenats al senyor Rey dos ho tres juristes dels pus aptes segons Déu e llur bona consiència, a regir, en absència ho enpetxament llur, la justícia e Audiència, dels quals lo Rey deu elegir [un], e [a] aquell e no altre ne en altra manera deu cometre lo regiment de la dita Audiència e justícia, axí en signar com en altres actes per aquell exercir ensemps ab l'atre¹² dels dits Cancellor ho Vicicancellor qui present e no enpetxat serà. Capítol de Cort del Rey en Martí, capítol III. 5 10

4. E los dits Cancellor, Vicicancellor e Regent la Cancilleria en son cars, ans que usen de llur ofici, sien tenguts jurar sol-lempnament, e lo Vicicancellor e Regent prestar homenatge en poder del senyor Rey de tenir e observar lo Capítol de la Cort del Rey en Martí, que contén que·l senyor Rey no enpatxará en exercir la justícia lo Cancellor, Vicicancellor, Regent ho qualsevol altri delegat seu o sotdelegat, relator ^{20v/} o altre ministre de justícia per via de dilació, de sobrehiment, de prechs, de manaments ne per altre qualsevol via de empexament, e si lo contrari farà que·l dit Cancellor, Vicicancellor e Regent la Cancelleria ho altres sobredits no hagen ne degen allò servir. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol II. 15

¹² La lletra de la Constitució aconsella «exercidors ensemps ab aquell», que és com ha traduït la Compilació catalana (G-3, f. 23r): «exercidors» expressa correctament el valor del gerundiu, i «aquell» el sentit opositiu o selectiu (e. g. un dels dos) d'«altero», referit a un dels dos: el Cancellor o el Vicecancellor.

5. Et quando contingit uacare officium Cancellarii uel Vicecancellarii, per mortem, renunciacionem, remocionem uel alio modo, Rex debet prouidere de ipso infra duos menses a tempore uacacionis. Maria in Curia Barchinone, capitulo I.

17. DE OFFICIO CAMARLENGI, PROTHONOTARII ET SECRETARII

5 1. Camarlengus domini Regis et Primogeniti, qui debet tenere sigillum secretum, non debet cum eodem sigillare aut sigillari facere nec expedire aliqua tangencia iusticiam neque litteras patentes cuiusuis sint materie nisi secretariis; nec potest dictum sigillum comittere alteri nisi camarlengo uel secretario seu scriptori mandamenti in locum secretarii subrogato. Et de hoc antequam utatur officio debet
10 prestare sacramentum et homagium in posse domini Regis uel eius Primogeniti seu Cancellarii uel Vicecancellarii. Et si contrafiat ultra infriccionem sacramenti et homagii sit infamis et perdat officium quod nequeat eidem restitui. Et quod tales carte, littere seu scripta nullius sint efficacie seu ualoris. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo VI.

15 2. Secretarii uero seu scriptores subrogati in locum dictorum secretariorum non debent nec possunt per se nec per alium sigillare nec expedire aliquam cartam, litteram uel rescriptum de iusticia uel tangentem interesse partis deducibile in iudicium, ymo habent illas remittere expediendas Prothonotario. Et si contrafiat, ultra infriccionem sacramenti, etc. ut supra proxime⁶. Capitulum Martini Barchinone, capitulo V.

20 3. Prothonotarius autem uel eius locumtenens, seu scriptores mandamenti, ad expediendum id quod officio Prothonotarii pertinet per dictum Prothonotarium uel in eius ausencia per dictum locumtenentem deputati, non possunt nec debent expedire

¹ contingerit *EC* : contigerit *Pujol* | Vicecancellarii] uicarii *Pujol* ² de ipso prouidere *E* ³ menses *C*¹ : annos *C*² | II *C* ⁶ in pedire *E* ⁷ sacratariis *E*² : sacratariis *E*¹ : secretarius *U Pujol* ⁹ de *om. E* | debet] pro *del. E*² ¹¹ Vicecancellarii] uicarii *Pujol* | infriccionem *supra rasuratum C*² : infraccionem *E* : infraccionem *Pujol* | sacramenti] et cetera ut supra proxime *del. E*² ¹³ seu scripta] uel rescripta *E* ¹⁸ instriccionem *E* : institutionem *C* : infraccionem *Pujol* ¹⁹ proxime *om. C* ²⁰ autem *om. C* | scriptoris *Pujol* ²¹ id *om. U Pujol* Prothonotarii pertinet *om. U Pujol* ²² deputatum *Pujol* | non debent nec possunt *E* expedire...244,1 nec¹] expedire uel *E*

¹ uaccare *C* | officium *CU Pujol* ² renunciacionem remotionem *C* ³ uacationis *C* ⁴ camerlengii *C* : camarlengii *U Pujol* ⁵ camerlengus *EC* ⁸ comittere *Pujol* | camarlengo *EC* | sacratario *E* ⁹ sacratarii *E* ¹¹ contra ffiat *E* | infraccionem *E* ¹² inffamis *E* officium *U Pujol* ¹⁷ deducibile *U* ¹⁸ contra ffiat *E* ²¹ officio *U Pujol*

³ 1422/I ¹³ 1410/cc VI ¹⁹ 1410/cc V

⁶ Vegeu com la versió catalana completa el resum.

5. E quant s'esdevendrà vagar l'offici de Cancellor o de Vicicancellor per mort, renunciació, remoció ho en altra manera, lo senyor Rey ne deu provehir dins dos mesos al temps de la vocació. Maria en la Cort de Barchinona, capítol I.

17. DE OFFICI DE CAMERLENCH, SECRETARI, PROTHONOTARI

1. Lo Camarlench del senyor Rey e del primogènit, qui deu tenir lo sagell secret, no deu sagellar ne fer segellar ne espetxar algunes coses tocants justícia ne letres patents de qualsevulle matèria sinó als secretaris. Ne pot lo dit sagell comenar a altre sinó a camarlench o a secretari, o a scrivà de manament sorrogat en loch del secre^{21r}/tari. E d'açò, ans que us de l'offici, deu prestar sagrament e homenage en poder del senyor Rey o de son primogènit o del Cancellor ho Vicicancellor, e si contra açò farà ultra la infecció [*sic*] del sagrament e homenatge sie infami e perda l'ofici, lo qual no li puxe ésser tornat, e que les dites cartes, letres o rescrits no hagen neguna eficàcia o valor. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol VI. 5 10

2. E los secretaris, o scrivans surrogats en llur loch, no deuen ne poden per si ne per altri segellar ne espetxar alguna carta, letra o rescrit de justícia o tocant interès de part deduïble en juhí, ans hagen aquelles remetre per espetxar al prothonotari e si era fet lo contrari ultra la infricció de l'homenatge fosen «*infamis*» e perden l'ofici lo qual no·ls pugués ésser restituit e que tals cartes o rescrits no hagen alguna eficàcia o valor. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol V. 15

3. Lo prothonotari, emperò, ho son lochtinent o los scrivans de manament per lo dit prothonotari o en sa absència per lo dit lochtinent deputats espatxar ço que a l'offici de prothonotari se pertany no poden ne deuen espatxar ne segellar ne fer spatxar o sagellar alguna de les dites letres, cartes ho rescrits de justícia ho ^{21v} tocants 20

nec sigillare nec facere expediri uel sigillari scienter aliquam de dictis litteris, cartis uel rescriptis de iusticia uel tangencia interesse partis deducibile in iudicium nisi sit signata de manu Cancellarii uel Vicecancellarii, seu in suo casu Regentis Cancellariam. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo III.

5 4. De predictis enim antequam utantur officio, dicti Camarlengus, secretarii, Prothonotarii et locumtenentes ipsius atque scriptores subrogati in eorum locum debent prestare sacramentum et homagium in posse dicti Cancellarii uel Vicecancellarii; et si fiat contrarium huiusmodi littere sint nullius efficacie seu ualoris.

10 **18. DE OFFICIO GVBERNATORIS ET BAIULI GENERALIS CATHALONIE ET PROCVRATORIS REGII ET EORVM ASSESSORVM**

15 1. Gubernator Cathalonie generalis seu eius uices gerens existens extra aliquam uicariam uel baiuliam non possunt aliquod negocium ciuile uel criminale dictarum uicarie uel baiulie sibi aliquo modo reseruare, sed dum sunt infra uicariam uel baiuliam predictas possunt libere cognoscere de eisdem. Sic tamen ut illico cum exierint de eisdem cognicio ipsius negocii de quo inceperant cognoscere ad ordinarium redeat ipso iure absque alia comissione, nec potest super hoc dictus ordinarius inhiberi. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo V. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo III.

20 2. Nec possunt dictus Gubernator seu eius uices gerens aliquos processus secum defferre extrahendo ipsos de uicaria uel baiulia predictis; nec possunt Gubernator ac uices gerens predicti signare aliquam cartam, litteram uel rescriptum de iusticia seu tangentem interesse partis deducibile in iudicium, ymo talis signatura fienda est per assessorem eorum. Qui assessor tenetur sequi dictum Gubernatorem seu eius uices gerentem; uel si propter necessitatem non posset, quod eo casu aliquis bonus iurista

1 nec¹] neque E | sigillare E 2 tangentes E : tangentis U : tangentibus Pujol
3 Vicecancellarii] uicarii Pujol 4 III] X C 5 utatur Pujol 8 Vicecancellarii] uicarii Pujol
9 CATHALONIE... 10 ASSESSORVM] et eorum C 11 uices gerens] uicegerens E : uicarius
C 12 ciuilem uel criminalem Pujol 13 baiulie uel uicarie E 14 libere om. U Pujol | illud C
15 de eisdem om. U Pujol 19 potest U Pujol | uices gerens] uicegerens E : uicarius C
20 uicaria] se del. E² | Gubernatores U Pujol | ac... 21 gerens] seu eius uicegerens E
21 gerentes Pujol | predicti om. E | cartam litteram] cartam uel litteram C 22 est fienda E
23 asessorum U : assessorum Pujol | uicegerentem E : uicarium C

5 officio U Pujol | Camarlengus EC : Camarlengus U : Camarlengus Pujol | secretari U
6 adque E 9 Catalonie E 10 procuratoriis U | assessorum CU 15 negoci U
17 Ferdinandus ECU 22 deducibile U 23 assessorem C | assessor EU : assessor C
24 necessitatem U

4 1410/cc IV 5 1410/cc IV | V 17 1359/V | 1413/IV

interès de part deduïble en juhí, si no era signada de mà del Cancellier o Vicicancellor o del Regent en son cars la Cancelleria. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol III. E en la Cort de Barchinona de la Regina Maria, capítol VIII¹³.

4. E cascun dels dits camerlench, secretari e prothonotari e son lochtinent, e los scrivans surrogats en loch d'aquells, ans que usen de l'offici deuen prestar sacrament e homenatge en poder del Cancellier o del Vicicancellor de servir les coses desús dites, e si lo contrari fahien aytals letres, cartes o rescrits no hajen neguna efficàcia o valor. Capítol de Cort del Rey en Martí, capítol III, V. 5

18. DE OFFICI DE GOVERNADOR, DE BATLE GENERAL, DE PROCURADOR REYAL E DE LLURS ASSESSORS 10

1. Lo Governador general de Cathalunya o lo Portant veus d'aquell, stants fora d'alguna vegaria o batlia, no-s poden reservar en neguna manera algun negoci civil o criminal de les dites vegue²²ria o batlia, mas dementra que són dins les dites vegeria o batlia poden liberalment dels dits negocis conéxer. Axí emperò que tant tost com ne seran exits la conexença d'aquell negoci del qual havien començat de conéxer torn ipso iure a l'ordenari sens altre comissió, ne pot sobre açò ésser inhibit lo dit ordinari, ne los dits Governador o Portant veus d'aquell se'n poden portar naguns processo<r>s trahent-los de les dites vegueria o batlia. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol V. 15

2. Ne poden signar neguna carta, letra o rescrit de justícia o tocant interès de part deduïble en juy, ans aytal signatura s'i deu fer per llur assessor, lo qual assessor és tengut seguir lo dit Governador o son Portant veus o, si per necessitat no-l podie seguir, que en aquell cars algun bon joriste sia posat e seguesque en loch seu, los quals assessors e jurista en son cars aytal sacrament e homenatge com fan lo Vicicancellor e 20

²² seguir] lo dit governador *del. A*²

¹³ Malgrat que la Constitució IX de les Corts de Barcelona, de la reina Maria, tracta del dret del segell, aquest resum no s'hi adiu exactament.

ponatur et sequatur loco ipsius. Quique assessor, et iurista suo casu, teneatur prestare sacramentum et homagium tale quale Vicecancellarius et Regens Cancellariam prestant, de et cum cuius assessoris uel iuriste consilio idem Gubernurator seu eius uices gerens habeant definitiuas sentencias uel interlocutorias tormentorum pronunciare seruando Constituciones Cathalonie et alia iura. Et teneantur admittere omnes appellaciones super dictis sentenciis interpositas, nisi persone contra quas fuerint late essent antea male uite et diffamate, de quo per sumariam informacionem prius constaret; et si fiat contrarium non teneat, ymo tanquam factum a persona priuata habeatur et puniatur. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo XVI.

3. Vices gerens Gubernuratoris generalis aut quiuis alius dictum officium regens non potest ipsum facere regi per alium nec constituere locumtenentem ipsis existentibus infra Cathalonie Principatum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXXVI.

4. Et tenentur iurare seruare Constituciones et priuilegia quibusuis concessa. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XX. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VIII.

19. DE OFFICIO IVDICVM DE CVRIA REGIS

1. Iudices de Curia Regis de sentenciis principalium causarum uel relacionibus uel pro recognoscendis processibus dictarum causarum principalium non debent recipere aliquod salarium uel seruicium. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XVIII. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

2. Et de hoc tenetur prestare iuramentum in manibus domini Regis. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XV.

1 ipsius] Capitulum Curie Regis Ferdinandandi VIII *adiec. C* | Quique] qui *U Pujol*
2 sacramentum] iuramentum *E* | Vicecancellarius] uicarius *Pujol* **3** uel] et *E* | concilium *E*
uices...4 gerens] uicegerens *E* : uicarius *C* **5** et...6 appellaciones *om. E* **7** essent...male] essent male *C* : essent omnino male *U Pujol* | et *om. U Pujol* **8** factum *om. C* **10** uicegerens *E* **11** ipsum] ipsum officium *U (-f-) Pujol* **14** cuiusuis *U* **16** VIII] baiulus generalis Cathalonie et procurator regius Rocilionis non possunt uti alia iurisdictione nisi sicut tempore Regis Petri utebantur. Maria in Curia Barchinone capitulo XXIII *adiec. C* **17** CVRIA REGIS] CURIA DOMINI REGIS *C* **21** XXIII *U*² : XVIII *C* : XXIII *U*¹

1 asesor *U* : accessor *C* **2** cancellariam *E* **3** asesoris *U* : accessoris *C* **4** definitiuas *EC* : definitiuas *U* **5** constituciones *C* | Catalonie *E* **6** apellaciones *omnes* **7** difamate *EC* informacionem *C* **8** imo *E* **10** officium *U Pujol* **12** in ffra *E* | Catalonie *E* **14** constituciones *C* **15** Ferdinandus *ECU* **19** processibus *E*

9 1410/cc XVI **12** 1362-1363/XXXVI **15** 1321/XX | 1413/[cc] VIII **20** 1283/XVIII **21** 1333/XXIII **22** 1321/XV

lo Regent la Cancelleria, de e ab consell dels quals assessor o juriste lo dit Governador o son Portant veus hajan a pronunciar les sentències diffinitives o interlocutòries de turments servant les Constituci^{22v/}ons de Cathalunya e altres drets. E sien tenguts admetre totes appellacions sobre les dites sentències interposades, si donchs les persones contra les quals seran donades no eren ja d'abans de mala vida e diffamades, de la qual cosa haje primerament apparer per sumària informació, e si lo contrari era fet que no tengue ne vauge, ans sie hagut e punit axí com a fet per persona privada. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol XVI. 5

3. E lo dit Portantveus de Governador general o qualsevulle altre regent lo dit offici [no] pot fer regir aquell per altri ne constituir lochtinent, ells stants dins lo Principat de Cathalunya. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXXVI. 10

4. E és tengut de jurar de servir les Constitucions e privilegis atorgats a quisvulle. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XX. E Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol VIII.

19. ^{23r/} DE OFFICI DE JUTGE DE CORT 15

1. Los jutges de Cort del senyor Rey no deuen prendre nagun salari o servey de sentències o de relacions o de regonéxer processos de causes principals, e si contrafan no puxen usar de offici de jutjar. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XVIII. E Alfons terç en la Cort de Muntblanch, [capítol] XXIII.

2. E d'açò són tenguts prestar sagrament en mans del senyor Rey. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XV. 20

¹ assessor *A*² : assessors *A*¹ 3 drets] Ferrando en la Cort de Barcelona capítol VIII *in margine adiec.* *A*² 7 e punit *A*² : epeni *A*¹

3. Qui contrafecerit tenetur restituere salarium in duplum, et ulterius non potest esse iudex Curie dicti domini Regis. Iacobus secundus in tertia Curia Barchinone, capitulo X.

5 4. Quinimo eciam iurisperiti seu layci milites seu alii qui de consilio uel de domo domini Regis uel iudices siue auditores Curie Regis existunt uel sequuntur dictam Curiam, siue recipiant quitacionem siue non, pro recognoscendis processibus, pro relacionibus seu prouisionibus iudicaturis seu cognicionibus de causis principalibus ac pro inquisitionibus in regia Curia seu Audiencia fiendis ac terminandis, nullum salarium, donum, seruicium siue munus aliquod possint recipere uel habere, 10 ordinacione domus in contrarium facta quacumque reuocata; et qui contrafecerit sit ipso iure et facto infamis, et officio iudicandi et patrocinandis et a dicta Curia ipso facto perpetuo priuatus. Et nichilominus ipsa iudicia seu processus pro quibus aliqua data fuerint et recepta quo ad dantes sint irriti et inanes. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI.

15 **20. DE OFFICIO VICARII ET BAIVLI ET ALIORVM TRIENNALIVM**

1. Vicarie debent esse distincte, ita quod unum castrum seu locus cum suis terminis non sit nisi de una uicaria, de illa uidelicet in qua est situatum caput ipsius castris. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LI. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXI; et in Curia Gerunde, capitulo III. Petrus tercius in 20 Curia Montissoni, capitulo XXX.

2. Et uicarius non debet poni in uicaria ubi habet domicilium uel sit inde oriundus. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XII.

3. Vicarius debet iurare secundum formam sibi traditam in Constitutione Curie. Et ultra hoc tenetur iurare formam pacis et treuge in presencia episcopi et populi illius 25 ciuitatis uel uille ubi constituitur, alias in posse episcopi, quod fideliter exercent

2 secundus *om. E* **4** seu²...consilio *bis E 7 ac*] aut *E 8* determinandis *U Pujol 9* donum] uel *adiec. E 10* ordinacionem *E (-ti-) C* | si *C 11* facto²] iure *E : om. C 13* fuerant *C* | ad dantes] addentes *C 15* ET¹ *om. C* | BAIVLI *sup. lin. C² 16* castrum *E² : bis E¹ 17* in qua] qua *U* : que *Pujol 18* prima *om. E 19* Curia¹] Curie *Pujol* | tercius *sup. lin. U¹ 21* in *om. C 22* tercius *om. EC* | Montisoni *C 23* secundum] aliquid del. *E² 24* illius *U² : eius U¹*

4 quinimo *C* | etiam *C Pujol* | laici *E 5* sequuntur *EC* : secuntur *U Pujol 6* quitacionem *C 7* relacionibus *C* | cognitionibus *C 8* inquisitionibus *C* | ffiendis *EU 10* contra ffecerit *E 11* officio *EU Pujol 17* cituatum *E* | capud *E 23* constitutione *C 24* fformam *E* | populli *E 25* exercent *U*

2 1321/X **13** 1362-1363/VI **18** 1283/LI | 1292/XXXI **19** in¹...III] 1321/III | 1362-1363/XXX **22** 1333/XII **23** formam...Curie] 1283/forma del jurament dels veguers (CYADC: 118-119)

3. E qui contrafarà és tengut restituir lo dit salari en doble e d'aquí avant no pot ésser jutge de Cort del dit senyor Rey. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol X.

4. Encara més los joristes o lechs cavallers o altres qui són de consell o de casa del senyor Rey o jutges o hoydors de Cort o seguexen la dita Cort, si·s vol que reseben quitació o no per regonéixer processo<r>s, per relacions, provisions judicates o conexences de causes principals ne per fer enquestes e determenar aquelles en la dita Cort, no poden resebre o haver negun salari, don, servey o donatiu, revocada qualsevol ordinació de casa del senyor Rey en contra açò feta, e qui contrafarà sie *ipso iure et facto* ^{23vl} «*infamis*» e de offici de jutgar e de advocar e de la dita Cort en per tots temps privat. E noresmenys los dits juhís o processo<r>s per los quals algunes coses seran stades donades e resebudes quant als donants sien irrits e vans. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol VI. 5 10

20. DE OFFICI DE VAGUER E DE BATLE

3. Lo vaguer deu jurar la forma de la pau e la treva en presència del bisbe e del poble d'aquella ciutat o vila hont és constituït. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol I. E deu jurar en poder del bisbe que exercirà feelment la justícia, e que per açò no pendrà pecúnia, e que defendrà virilment e potent los clergues e hòmens e béns llurs. 15

5. E que no pendrà albergues en los masos de les igleyes, no y farà força o capte, 6. requèstia o exacció de blat o d'altra cosa, en altra manera lo senyor Rey, request, ^{24r/} sie tengut de fer restituir dins dos mesos. 7. Ne lo dit vaguer pot metra o posar sotveguer. 8. Ne deu vendre la justícia o reebre alguna cosa per què no la fasse 9. ne 20

iusticiam et quod propter hoc pecuniam non recipiat, et quod defendat clericos et homines eorum et eorum bona uiriliter et potenter. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo I. Iacobus I in Curia Ilerde, capitulo II.

5 4. Et non potest facere caualcatam super honores uel homines ecclesiarum, uel super castrum uel honorem de feudo ecclesie, nisi in domino feudi fuerit inuenta fatica de directo racione illius qui pacem dicitur uiolasse. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo II⁷.

5. Nec potest albergas recipere in mansis ecclesiarum nec acapite uel forciam facere. In eadem Curia, capitulo finali.

10 6. Nec questiam uel exactionem bladii uel alterius rei, alias dominus Rex requisitus tenetur facere restitui infra duos menses. In eadem Curia, capitulo X.

7. Nec potest sibi ponere subuicarium.

8. Nec uendere iusticiam seu aliquid recipere unde iusticiam non faciat.

9. Nec incipere a questionibus sine cognitione iudicis uel precepto Principis.

15 10. Nec debet tenere in sua societate seruientes latrones uel homines infamatos nec eos mittere per uicariam.

11. Vicarius est iudex competens baronum, militum et hominum de paratico. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLI.

20 12. Vicarius cum deputato locali in qualibet uicaria potest retaxare numerum fochorum ut iuxta dictum retaxatum numerum soluant exinde. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VI.

13. Vicarius Barchinone qui ponit *capdeguaytas* tenetur pro culpis, delictis et negligenciis per eos commissis si de illis non possint assequi iusticiam conquerentes. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XVII.

3 I²] II C : om. U Pujol 5 super castrum] super honorem castrum E² : super honorem de castrum E¹ 6 dicitur uiolasse] Dei violaverit Pujol | uiolare U 7 Barchinone correx] Ilerde ECU Pujol 10 alicuius C | Rex om. C 11 infra] d del. E² 12 ponere sibi C | subuicarium] nisi in locis ubi est assuetum, ibidem adiec. C 13 iusticiam²] iusticia Pujol | faciat] Iacobus I in prima Curia Barchinone capitulo 12 adiec. C 14 Nec...Principis] post uicariam transpos. E Principis] Iacobus I in prima Curia Barchinone capitulo 13 adiec. C 15 debet om. E societate] seruitute E 16 uicariam] Iacobus I in prima Curia Barchinone capitulo 11 adiec. C 19 deputado Pujol 20 ut] et U Pujol | soluat U (-v-) Pujol 22 capdeguaytes E : capdeguaytis C | culpis et delictis E 23 possunt E 24 XVIII U Pujol

1 peccuniam C | deffendat E 5 ffeudo E 6 racione C | uiolase E 8 forciam U 9 ffaçere U 10 exactionem C | bladi EC | rey CU 14 cognitione C 15 soçietate U 19 retaxare U Pujol 20 retaxatum U Pujol | Fferdinandus EC 23 comisis Pujol | asequi E

2 Iacobus...3 I¹] 1228^b/VIII 3 1257/II 6 1228^b/IX 9 1228^b/XV 11 1257/X 12 1228^b/X 13 1228^b/XII 14 1228^b/XIII 15 1228^b/XI 18 1283/XLI 20 1413/[cc] VI 24 1333/XVII

⁷ Aquest paràgraf i el següent recullen dues Constitucions de les Corts de Barcelona de 1228 (les no relatives a la Pau i Treva); i no de Corts de Lleida, com presenta la tradició manuscrita.

deu començar a turments sens conexença de jutge o manament del Príncep. 10. Ne deu tenir en sa companya servidors, ladres ne hòmens diffamats ne trametre'ls per la vegueria. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol I, II.

1. Ítem les vegueries deuen ésser distintes, axí que un castell o loch ab sos térmens no sia sinó de una vegueria ço és d'aquella en la qual és assegut lo cap del castell. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LI. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXI. En la Cort de Gerona, capítol IIII. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXX. 5

2. E lo vaguer no deu ésser mès o posat en aquella vegaria d'on és nadiu o en què és domiciliat. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XII. 10

11. Lo vaguer és jutge competent dels barons e cavallers e dels hòmens de paratge. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLI.

12. Lo vaguer ab lo diputat local en cascuna vegueria pot retatxar lo nombre dels fochs e segons la dita retatxació deuen ^{24v/} pagar d'aquí avant. Capítol de Cort del Rey en Ferrando, capítol C. 15

13. Lo veguer de Barchinona qui posa capdeguaytes és tengut de les culpes, delictes e negligències comeses per ells en cars que·ls qui se'n clamen no puxen a conseguir justícia d'aquells. Alfons terç en la Cort de Montblanch, capítol XVII.

14. Qui, si pro eligendis ipsis reciperit pecuniam, donum uel munus, penam ducentorum morabatinorum auri et priuacionis officii ipso facto incurrit. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXXIII.

5 15. Vicarius Ripacurcie tenetur seruare Constitutiones pacis et treuge a Montissono usque ad collum de Paniça[r]s. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXVIII.

16. Vicarius et baiulus tenentur reddere ius de compromissis et penis appositis in ipsis, et tenentur sequi et complere mandata et iudicata per compromissarios et iudices delegatos. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIII.

10 17. Baiuli eligunt et ponunt subbaiulos in sua baiulia et tenentur pro culpis, delictis et negligenciis eorum pro mala electione si de illis non possunt assequi iusticiam conquerentes. Qui subbaiuli, antequam utantur officio, debent assecurare tenere tabulam. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XVII.

15 18. Et, si pro eligendo subbaiulum dictus baiulus recipiat pecuniam, munus uel donum, penam ducentorum morabatinorum auri et priuacionis officii penam incurrit ipso facto. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXXIII.

21. DE OFFICIO IVDICIS DELEGATI ET COMISSARI

1. Iudex delegatus a uicario uel baiulo potest in causa sibi comissa quem uelit eligere publicum scriptorem. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XX.

20 2. Si delegatus dicatur per aliquam partem esse suspectus debet recusans coram eodem delegato suspicionis causas sufficientes proponere et eas probare coram arbitris per ambas partes electis, sic ut quelibet pars unum eligat, prestito prius per recusantem

1 si *om.* *U Pujol* | eligendo *C*² : eligendo ab *C*¹ | eligendos ipsos *E* : eligendis ipsis *U*² : eligendos ipsos *U*¹ | recipit *EC* | munus] mutuum *C* **3** XXXIII *C*² : XX *C*¹ **4** uicarii *U Pujol* | tenentur *U Pujol* **7** reddere *E*² : dicere *E*¹ | et a penis *E* : et de penis *U* **9** delegatos *C* | secundus *om.* *C* **11** eorum *om.* *E* **13** tenere *om.* *E* **15** penam¹ *om.* *U Pujol* | penam² *sup. lin.* *U*² **17** ET COMISSARI *om.* *U Pujol* **19** scriptorem] instrumentum *U Pujol* **22** sic quod *E* | quilibet *Pujol*

1 pecuniam *EU Pujol* **2** priuacionis *C* | ofiçi *U* : officii *Pujol* **4** ripacurcie *C* Constitutiones *C* **5** Montesono *C* | Panisas *E* **9** alfonsus *U* **11** electione *C* **12** officio *U Pujol* | assecurare *E* **14** pecuniam *U Pujol* **15** priuacionis *C* | ofiçi *U* **17** officio *Pujol* **18** comissa *Pujol* **19** alfonsus *U* | Montisoni *C* **20** partium *Pujol* **21** suspitionis *C*

2 1362-1363/XXXIII **5** 1292/XXXVIII **9** 1289/XIII **13** 1333/XVII **16** 1362-1363/XXXIII **19** 1289/XX

15. Lo veguer de Ribagorça és tengut de servir les Constitucions de Pau e de Treva de Muntsó fins al Coll de Paniça[r]s. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXVIII.
16. Lo veguer e-l batle són tenguts de retra dret de compromesos e de les penes en aquells imposades e són tenguts seguir e complir los manaments e coses jutjades per los compromissaris e jutges delegats. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XIII. 5
17. Lo batle elegeix e pose sotbatle en la sua batlia, e és tengut per les culpes, delictes e negligències llurs per rahó de la mala elecció en cars que los qui se'n clamen no puxen aconseguir justícia de aquells, e lo dit sotbatle ans que us de son offici deu jurar e assegurar de tenir Taula. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XVIII. 10
18. E si lo dit batle per metra sotbatle o lo vaguer de ^{25r/} Barchinona per metra capdeguayta reheben peccúnia, servey o algun don encorren en pena de CC morabatins d'or e de privació de l'offici *ipso facto*. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXXIII. 15

21. DE OFFICI DE JUTGE DELEGAT E DE COMISSARI

1. Cascun jutge delegat de vaguer o del batle se pot elegir en la causa a ell comesa qual scrivà públich se vulle. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XX.
3. Lo official ordinari no pot ésser delegat. Ne li pot ésser feta comissió de neguna causa. E si n'usave que fos privat de l'offici e restituesque a la part totes despeses e dans. Capítol de Cort del Rey Martí, capítol X¹⁴. 20
4. Ne causa de appellació pot ésser per lo senyor Rey delegada sinó a juristes. Pere terç en la Cort del Muntsó, capítol VI.

¹⁴ A Barcelona.

calumpnie iuramento; ita quod si causa allegata uera seu sufficiens non existat recusans in expensis sine aliquo remedio condempnetur. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XIII; et in Curia Gerunde, capitulo XIII.

3. Non potest delegari officialis ordinarius neque comissio de aliqua causa sibi fieri. Capitulum Curie Barchinone, capitulo X.

4. Nec potest delegari causa appellacionis nisi iurisperitis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI.

5. Comissarii uero seu delegati non possunt sub quouis nomine mitti per Cathaloniam, alias posset eis impune resisti. Maria in Curia Barchinone, capitulo XXVIII.

22. DE OFFICIO CONSVLVM, IVRATORVM ET REI PVBLICE ADMINISTRATORVM

1. Consules, iurati et paciarii ciuitatum et uillarum possunt uti et esse in ciuitatibus et uillis prout assueuerunt esse et uti. Petrus in Curia Barchinone, capitulo XXVII.

2. Et possunt ordinare et taxare et ponere precia siue salarium ydoneum, de uoluntate uicarii uel baiuli illius loci seu eius locumtenentis, super salario carcellariorum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo V.

3. Et super salario scriptorum⁸ scribaniarum uicarii et baiuli, siue sint forsades scribanie siue non, quorumcumque scriptorum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo X. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XI.

4. Possunt eciam ordinare locum certum ubi uendantur merces, altilia, galline, caules, racemi et ceteri fructus recentes siue sicci. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXV.

1 seu *E*² : uel *E*¹ | non sit recusantis *U Pujol* **2** recusans *E*² : rei *E*¹ **4** delegar *sic C* **6** Petrus *om. C* **8** sub] sibi *E* **13** uti...esse *E*² : esse et *E*¹ **19** scripturarum *EC* **20** secundus *om. C* **21** *XV C* | *XV C* **22** aletilia *E* **24** *XXVI U Pujol*

1 calupnie *E* | suficiens *U Pujol* : sufficiens *E* **2** condepnetur *EU* **4** deleguari *E* officialis *U Pujol* **5** ffieri *U Pujol* **6** deleguari *E* | apellacionis *EU Pujol* **7** Montisoni *C* **9** inpune *EU* **11** rey *U Pujol* **16** taxare *U Pujol* **18** cancelariorum *U* **19** forçades *E* : forçades *C* **20** Alfonsus *U* **21** Montisoni *C* | seruarie *E* **22** etiam *C Pujol* | sertum *E* : certum *U* | merses *E* **23** ffructus *E* | sicçi *E*

2 Iacobus...3 XIII¹] 1301/XIV **3** in...XIII²] 1321/XIV **5** 1410/cc X **6** 1362-1363/VI **9** 1422/XXIX **14** 1283/XXVII **18** 1283/V **20** 1289/X **21** 1359/XI **23** 1362-1363/XXV

⁸ A l'original (VALLS I TABERNER, 1928: 267) la lectura és «scriptorum». Al CR-10, f. 24v, una paraula ha estat esborrada, probablement «scripturam», i s'ha escrit a sobre «scriptorum». El G-3 (f. 27r) recull «scrivans».

2. ^{25v/} Si lo jutge delegat és per alguna de les parts recusat per sospitós, aquel qui·l recuse deu proposar davant lo dit delegat les coses e rahons de sospita e deu provar aquelles davant àrbitres per amdues les parts elegits. Axí que cascuna part ne elegesque un, prestat primerament per lo recusat jurament de calúmpnia, e si la causa e rahó de sospita no és vera o sofficiet lo recusant deu ésser condempnat sens negun remey en les despeses. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol XVIII. E en la Cort de Gerona, capítol XIII. 5

5. Nagun comissari o delegat no por ésser tramès per Cathalunya sots quin nom se vulle, en altra manera pot-li ésser resistit sens incurrimet de neguna pena. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXIX. 10

22. DE OFFICI DE JURATS, CONCELLERS O PAHERS E ADMINISTRADORS DE LA COSA PÚBLICA

1. Los jurats, pahers e con^{26r/}sellers de les ciutats e viles poden ésser e usar en les dites ciutats e viles segons que han acostumat de ésser e de usar. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVII. 15

2. E poden ordonar, tatxar e posar preu o cert salari ydòneu de voluntat del vaguer o batle de llur lochtinent sobre lo salari dels carcellers. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol V.

3. E <A>axí mateix sobre·l salari de les scriptures de quals[s]evol escrivants de les scrivanies del vaguer o del batle, si·s vol sien scrivanies forçades o no. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol X. E Pere terç en la Cort de Cervera, capítol II. 20

2 deu¹ in margine adiec. A²

5. Possunt inquam defendere impedire et resistere cuicumque frangenti ecclesiam uel extrahere inde uolenti cartas, monetam uel aliud ibi depositum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXXI.

6. Et de eorum consilio posanderii Regis, Regine uel Primogeniti debent assignare posadas in qualibet ciuitate seu uilla. Maria in Curia Barchinone, capitulo XV.

7. Debent inquam interesse in examinatione fienda de iuristis, medicis et notariis antequam ad exercitium officii admittantur. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XVII, XVIII, XIX.

10 **23. DE OFFICIO PROCVRATORIS ET ADVOCATI FISCALIS ET COLLECTORVM TERCIORVM**

1. Fisci procuratores et aduocati in principio sui officii debent prestare sacramentum et homagium quod, si contingat dictum procuratorem in Audiencia regia mouere alicui questionem super aliquo iure, proprietate uel iurisdictione quam Regi asserat pertinere, non possit aliter dare petitionem quam de consilio in scriptis redacto aduocati fiscalis, de quo appareat in libello per suscriptionem eius in manu propria factam; quod quidem consilium non audeat dare dictus aduocatus donec probationes dicte petitionis fuerint demonstrate eidem, et ipsis uisis habuerit consilium cum duobus solempnibus iuristis de Audiencia uel consilio domini Regis, quod eciam redigatur in scriptis taliter quod reus uiso dicto consilio possit an cedat uel contendat melius deliberare. Maria in Curia Barchinone, capitulo XXVI.

2. Nec potest dictus procurator fiscalis, sub pena priuacionis officii, contra aliquem facere, inquirere nec in processu libellum uel aliam scripturam offerre nisi de

2 monetam *om. U Pujol* | aliud] aliquid *C* | ibi *U²* : ubi *U¹* **3** secundus *om. C* **4** possendarii *E* : posenderi *U Pujol* **7** examinatione fienda] examine fiendo *U Pujol* | et *E²* : eci *E¹* **9** XVII et XVIII et XIX *E* **10** PROCVRATORVM *C* | ET²... **11** TERCIORVM *om. U Pujol* **12** procuratoris *C* | et *om. C* **16** in² *om. C* **17** factum *Pujol* | non audeat *om. C* **18** habuerint *C* **20** concendat *U* : concedat *C Pujol*

1 inpedire *U* **4** posanderi *C* **5** asignare *E* | possades *E* : posades *C* **7** examinatione *C* notaris *U* **8** offiçi *U* | admittantur *EU Pujol* | Alfonsus *U* | Montisoni *C* **10** procuratoriis *U* **12** ffici *E* : fisci *C* | officii *C* : ofici *U* **14** iurisdictione *C* **15** petitionem *C* | concilio *E* **16** apareat *U Pujol* | suscriptionem *C* **17** concilium *E* | probationes *C* **18** petitionis *C* uissis *E* | concilium *E* **19** solempnibus *C* | concilio *E* | etiam *C Pujol* **20** uisso *E* | concilio *E* **22** priuacionis *C* | officii *U*

2 1289/XXXI **5** 1422/XV **8** 1289/XVII | XVIII | XIX **21** 1422/XXVI

4. Ítem poden ordonar cert loch hon se venen mercaderies, capons, gallines, raïms e altres fruytes axí fresques com seques. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXV.

5. E poden empatxar, defensar e resistir a tot hom qui trench sgleya, d'on vulle traure cartes, monedes o altra cosa aquí deposada. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XVII, XVIII e XIX¹⁵. 5

6. E de consell llur los posaders del senyor Rey, de la Regina o del primogènit deuen assignar possades a cascuna ciutat o vila. Maria en ^{26v/} la Cort de Barchinona, capítol XV.

23. DE OFFICI DE PROCURADOR E ADVOCAT FISCAL E DE CULLIDOR DE TERÇOS 10

3. Lo procurador fiscal no-s pot appellar ne supplicar de sentència contra ell donada en causes criminals, e semblantment en civils, si donchs no li eren pervengudes scriptures o altres documents, les quals no fossen produydes. E açò sie tengut primerament jurar en la ànima sua, e si serà conegut que haje menada maliciosament la dita appellació ho supplicació que sie condempnat en les despeses, les quals haje pagar de sos béns propis. E si no ha béns sie convertida en altra pena equivalent ha àrbitre del jutge. Capítol de Rey Martí, capítol VIII. 15

6. Los lochstinents del procurador fiscal no poden usar de neguna jurisdicció ne fer neguna execució, ans si per son offici han res a demanar [h]o ^{27r/} deuen demanar davant lo jutge ordinari. E si contra açò faran per los jutges o inquisidors de la Taula a llur àrbitre sien punits. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol VIII. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XVIII. 20

7. E, si lo dit lochtinent ho cuyllidors de terços e scrivans de les Corts, per força o per corrupció o en altra manera endegudament, hauran res exigit o resebut, sien 25

6] deuen encara ésser presents en la examinació qui-s fa de juristes o metges ho notaris hans que sien admesos a exercici de llur offici, Alfons segon en la Cort de Muntçó capítol XVII, XVIII, XIX *in margine adiec.* A² 17 pena A² : manera A¹

¹⁵ El copista ha fet un salt d'igual a igual: és tracta d'Alfons II, Montsó, capítol XXXI. Els mss. Bisbat de Vic 158 i ACA, còdex de Ripoll 102, coincideixen amb la redacció de la versió llatina, tot incloent també els capítols XVII, XVIII, XIX del mateix rei i Corts, amb el resum propi, com a cloenda de títol.

consilio aduocati fiscalis illius stacionis, de quo habeat constare per scripturam manu dicti aduocati factam, alias non auditur sed fragante malificio uel ubi de fuga timetur ad captionem persone potest procedi instante dicto procuratore fiscali seu alias non expectato consilio aduocati. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VI.

5 3. Nec potest dictus procurator fisci appellare nec supplicare a sententia contra ipsum lata in causis criminalibus et similiter in ciuilibus, nisi in dictis ciuilibus peruenissent scripture uel alia documenta ipsi procuratori que non fuissent producta. Et hoc teneatur primo iurare in animam suam. Et si fuerit cognitum duxisse maliciosse dictam appellacionem uel supplicacionem condempnabitur in expensis quas tenetur de
10 bonis propriis soluere. Qui, si non habeat bona, conuertetur in alia pena equiualeanti arbitrio iudicis. Capitulum Curie Martini Barchinone, capitulo VIII.

 4. Et, si inquisicio uel apprisia ad instanciam dicti procuratoris fiscalis uel ex officio fuerit inchoata uel per quemuis iudicem recepta, non publicetur donec per aduocatum fisci illius stacionis fuerit recognita et plene uisa infra terminum per
15 iudicem sibi statutum. Qua uisa si, per contenta in illa, uisum fuerit dicto aduocato quod, si datis defensionibus processus remaneret in puncto quo tunc est, probatum esset plene uel semiplene uel inde insurgerent iudicia presumpcionis uel argumenta saltim que mouere debeant iudicem ad ulterius procedendum, tunc aduocatus faciat inquisicionem e uestigio publicare formentque petitionem contra reum criminis.
20 Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XXX.

 5. Quam infra sex dies iudiciales qui debent procuratori fisci assignari postquam inquisicio erit publicata idem procurator contra delatum coram iudice, sub pena priuacionis officii, si per ipsum stabit, offerre omnino teneatur. Et si per aduocatum fiscalem steterit dictus aduocatus pena simili puniatur. Quod si ex processu que dicta

1 aduocati] Ferdinandus in Curia Barchinone capitulo VI *del. E²* | habebat *E* **2** audiatur *U Pujol* **3** procuratori *Pujol* **6** ipsum *sup. lin. E²* : eum *E¹* | et *sup. lin. C²* | ciuilibus¹] -li- *sup. lin. E²* : ciuibus *E¹* | ciuilibus²] -li- *sup. lin. E²* : ciuibus *E¹* **7** producte *C* **8** iurare primo *E* dixisse *C* **10** habet *U Pujol* **12** apprisio *C* | instancia *U Pujol* | fiscalis] fici *E* : *om. C* **13** publicentur *C* **14** recognita *E³* : cognita *E²* : con *E¹* : recepta *C* | plena *Pujol* **15** statutum *E²* : statum *E¹* | si *sup. lin. U²* : *om. U¹Pujol* **16** datis] datur *Pujol* | remaneret *E* | nunc *E* **17** plene...semiplene] per semiplene *E* | presumpcionis *U²* : presumpcionibus *U¹Pujol* argumentationis *C* **18** ulteriora *C* **19** a uestigio *E* | formentque *Pujol* | criminis *om. U Pujol* **23** offere *Pujol* **24** simili pena *E* | puniatur simili *C*

1 concilio *E* | stationis *C* **2** maleficio *EC* **3** captionem *C* **4** spectato concilio Ferdinandus *CU Pujol* **5** apellare *U Pujol* | suplicare *CU Pujol* **7** ffuissent *E* **8** ffuerit *E* maliciose *C Pujol* **9** apellacionem *CU Pujol* : appellationem *C* | suplicacionem *EU Pujol* : supplicacionem *C* **13** inchoata *C* **14** fici *E* | stationis *C* | uissa *E* **15** uissa *E* **16** defencionibus *E* **17** presumptionis *C* **18** saltem *U Pujol* **19** fformetque *E* | petitionem *C* **20** Ferdinandus *C* **21** fici *E* | asignari *E* **22** inquisitio *C* **23** priuacionis *C* | ofici *U* : officii *Pujol* **24** ffiscalem *E*

4 1413/VI **11** 1410/cc VIII **20** 1413/XXX

tenguts de restituir-ho a la part tot en doble. E a ffer açò per capció de béns e de persones e per altres remeys de dret sien compellits per llurs ordinaris. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XIX.

2. Ítem lo procurador no deu fer enquerir contra negun ne en procés donar libell o altra scriptura sinó de consell de l'advocat fiscal d'aquella stació, del qual consell haje 5
apparer per scriptura feta per mà del dit advocat; en altra manera no deu ésser hoyt. Emperò, fragant malifici o si-s tem de fuyta, pot ésser procehit a capció de la persona a instància del dit procurador fiscal ho en altra manera no sperat consell del dit advocat. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol VI.

4. E, si enquesta o aprísia, a instància del dit procurador fiscal ho per offici, serà 10
^{27v/} començada ho per qualsevulle jutge presa, no sie publicada fins que per l'advocat fiscal d'aquella stació sie regoneguda e plenament vista dins lo temps per lo jutge ha ell statuit, la qual vista, si per les coses contengudes en ella serà vist al dit advocat fiscal que si dades defensions lo procés romania en lo punt que llavors és que serie provat plenament o semiplena ho que n'insurgirien indicis de presumpció ho 15

arguments almenys tals que deurien moure lo jutge a procehir més avant, lladonchs lo dit advocat façe tant tost la dita enquesta publicar e forme sa petició contra lo delat¹⁶, 5. la qual lo dit procurador sot pena de privació de son offici sie tengut donar davant lo jutge contra lo dit delat dins sis dies judicials, qui deuen ésser assignats al dit procurador après que la enquesta sie publicada. E si estarà per culpa de l'advocat 20
fiscal de semblant pena sia lo dit advocat punit. Mas si era vist al dit advocat que del dit procés no ensurgissen les sobredites coses lladonchs no deu formar libell ne soferir que sie més avant procehit, mas reservada la dita enquesta façe tantost deliurar lo delat

10 enquesta A² : enaquesta A¹ **14** que¹ *in margine adiec.* A²

¹⁶ Aquest paràgraf, fins aquí, correspon, segons especifica també la versió llatina, a Ferran I, a Barcelona, capítol XXX.

sunt ipsi fisci patrono non uideantur insurgere tunc nec libellum formet nec procedi
ulterius paciatur, sed inquisitione reseruata, si delatus captus fuerit in carcere uel
fideiussoribus comendatus, is qui ius dicit faciat eum e uestigio liberari. Quod, si
5 fuerint uel remissi, pena decem librarum qui culpabilis repertus fuerit pro uice qualibet
feriatur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo V.

6. Locatenentes procuratoris fiscalis non possunt uti iurisdiccione aliqua nec
aliquam executionem facere; sed, si qua ex eorum officiis petere habuerint, ea coram
iudicibus ordinariis petere tenentur. Qui, si contrafecerint, per inquisitores tabule ad
10 eorum arbitrium puniantur. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo VIII. Petrus
tercius in Curia Ceruarie, capitulo XVIII.

7. Et, si qui predicti locatenentes seu collectores terciorum et scriptores Curiarum
per uim, corruptionem aut alias indebite exhegerint aut receperint, totum in duplum
restituere parti tenentur, ad quod per captionem bonorum et personarum et alia iuris
15 remedia per suos ordinarios compellantur. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo
XVIII.

24. DE OFFICIO POSANDERIORVM

1. Posanderii domini Regis, Regine et Primogeniti tenentur assignare posades ad
ordinacionem consulum seu regencium ciuitatem uel uillam ubi erunt. Et pro
20 assignando ipsas non debent recipere pecuniam. Et si contrafecerint, sunt ipso facto
priuati officiis eorum. Maria in Curia Barchinone, capitulo XV.

1 patrono *sup. lin. adiec.* *U*² : procuratori *U*¹ *Pujol* | forment *Pujol* | ulterius procedi *E* **2** si
om. *E* **4** fuerint *U* *Pujol* | premissis] missis *C* **6** fferiatur *E*² : fferiator *E*¹ **8** habeant *C*
9 ordinariis *om.* *C* | contrafecerit *Pujol* | inquisitionis *Pujol* **10** puniatur *Pujol* **12** si *om.* *C*
quid *E* : quis *Pujol* | dicti *E* **13** exhigerint *E* : exigerint *C* | aut²] uel *E* **14** ad] aut *E* | quod
aut per *E* | per *om.* *C* | iure *EC* **15** medio *C* **17** POSENDARII *EC* **18** posanderius *Pujol*
tenetur *Pujol* **19** ordinaciones *U* *Pujol* | regencium *E*² : regencum *E*¹ | pro *om.* *C* **20** debet
Pujol | pecuniam *E*² : salarium *E*¹ | sint *Pujol* **21** officio *Pujol*

1 fici *E* **2** inquisitione *C* | carsere *E* **3** commendatus *Pujol* **4** fici *E* **6** Fferdinandus *EC*
7 ffiscalis *E* | iurisdictione *C* **8** executionem *C* | ffacere *E* | officis *U* **12** terçiorum *U*
13 corruptionem *C* **14** captionem *C* **15** compellantur *EU* | seruarie *E* **17** officio *omnes*
18 possendarii *E* : posendarii *C* : posanderi *U* | asignare *E* | possades *E* **20** asignando *E*
peccuniam *E* *Pujol* **21** officis *U*

6 1413/V **10** 1333/VIII | 1359/XVIII **15** 1359/XVIII **21** 1422/XV

si era pres o afermençat. E si los dits jutge e ad^{28r}/vocat fiscal contra açò faran, e en açò seran necligens o remesos aquell qui culpable serà trobat de pena de deu liures per cascuna vegada sie punit. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol V e VI e VII¹⁷.

1. Lo procurador fiscal no pot donar en l'Audiència del senyor Rey demanda o petició contra algun sobre dret o propietat o juridicció, la qual digne pertany al senyor Rey, si no ho ha de consell de l'advocat fiscal reduït en escrits, del qual aparegua per subscripció de mà del dit advocat feta en lo libell. E que'l dit advocat no guos donar lo dit consell fins que les proves de la dita petició li sien mostrades e vistes aquelles ne haje haüt son consell ab dos sol·lempnes juristes de la Audiència ho consell del senyor Rey, lo qual consell axí mateix sie redigit en escrits en tal forma que aquell contra qui serà donada la dita petició, libell o demanda, vist lo dit consell, puxe mills deliberar si o atorgarà o si contradirà. E d'açò observar, los dits advocat e procurador fiscal ans que usen de l'offici deuen prestar sagrament e homenatge. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXXVI. 5 10

24. ^{28v} DE OFFICI DE POSANDERS 15

1. Los posanders del senyor Rey, de la Regina e del primogènit són tenguts assignar les posades a ordinació dels consellers ho regidors de la ciutat, vila o loch hont seran. E per assignar les dites posades no deuen rehebre peccúnia. E si

14 XXXVI A² : XXV A¹

¹⁷ No sembla pas que la Constitució número VII tingui cap relació amb les dues anteriors.

25. DE OFFICIO PORTARIORVM ET AZEMBLARIORVM

1. Azemblarii et super azemblarii et porterii animalia, que tamen quis non teneat pro sua propria equitatura, uel furnis aut molendinis non deseruiant, possunt in ciuitatibus, locis et uillis regiis tantum recipere pro dominis Rege, Regina, filiis et
 5 infantibus eorum; et eis presentibus eciam pro consiliariis et aliis domesticis eorum ac eis absentibus pro consiliariis secretariis et scriptoribus eorum qui tamen accedant pro negociis dictorum Regis et Regine. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVI.

2. Sed si appareat in recipiendo dicta animalia deliquisse, longe uidelicet plura animalia quam domino Regi et sue Curie sint necessaria scienter, ut inde faciant
 10 gentes redimere capiendo uel redemptionem recipiendo, aut alias in similibus grauiter ex proposito excedendo, suo officio ipso facto perpetuo sint priuati, et exacta in duplum illi a quo receperint restituere tenentur, notamque infamie iure ac penam centum morabatorum auri pro qualibet uice qua contrafactum fuerit incurrunt, cuius pene executionem absentibus Rege et Regina ordinarii cuiuslibet ciuitatis uel uille de
 15 bonis ipsorum summarie et de plano possunt facere et tenentur, nec possunt eis inde gratiam facere ullo modo. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XIII; et in Curia Montissoni, capitulo XVI; et in Curia Perpiniani, capitulo XXIII.

3. Porterius Regis, Regine uel Gubernatoris generalis non potest facere aliquam executionem sine consilio uicarii, Curie uel baiuli iudicis ordinarii uel assessoris illius

2 tenet *Pujol* **4** ciuitatibus et locis regiis *E* | Rege et Regina *C* **5** eciam *om. E* | pro] per *U Pujol* | consiliariis *U²* : consiliariis *U¹* | et²...6 secretariis *om. U Pujol* | eorum²] eorumdem *E* **6** tamen] tunc *Pujol* **7** Regina *Pujol* | *XV Pujol* **8** Sed] et *E* | in *sup. lin. E²* delinquisse *E* | uidelicet] recipiendo *adiec. E* **9** Curie] familie *C* **12** notaque *Pujol* | iuris *C Pujol* | pena *Pujol* **15** inde *om. U Pujol* **17** XIII *C* **18** Porterius *E²* : *R E¹* | Regis et Regine *C* | Gubernator *C* | possunt *E* **19** Curie] terre *C*

1 azemblariorum *E* : atemblariorum *C* : adzemblariorum *U Pujol* **2** Azemblarii] azemblarii *E* : atzemblarii *C* : adzemblarii *U Pujol* | azemblarii] azemblarii *E* : atzemblarii *C* : adzemblarii *U Pujol* | portarii *E* **4** ffiliis *E* **5** etiam *C Pujol* | conciliariis *E* **6** conciliariis *E* **9** neçessaria *C* **10** redemptionem *C* **11** officio *U Pujol* **14** executionem *C* **15** ffacere *E* **16** ffacere *E* | seruarie *E* **18** ffacere *E* **19** executionem *C* | concilio *E* asessoris *U* : accessoris *C*

7 1362-1363/XVI **16** 1359/XIII | in²...17 XVI] 1362-1363/XVI **17** in...XXIII] 1350-1351/XXIV

contrafaran que sien ipso facto privats de l'ofici. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XV.

25. DE OFFICI DE PORTE[R]S E DE AZEMBLE[R]S

1. Los sobreazemble[r]s e azemblers e porte[r]s poden en les ciutats, lochs e viles reyls tantsolament pendre bèsties les quals emperò algun no tenga per son propi cavalcar, o que no servesquen a forns o a molins, per obs del senyor Rey e Regina, fills e infants ^{29r/} llurs, e encara ells presents per los conseyllers e altres domèstichs llurs, e ells absents per los consellers, secretaris e escrivants llurs, los quals emperò vaguen per negocis dels dits Rey e Reyna. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XVI. 5 10

2. E si apparrà en pendre les dites bèsties los dits ezemble[r]s, sobreetzemble[r]s e porter haver delinquit, ço és faentment haver presos [*sic*] moltes més bèsties que no eren necessàries al senyor Rey e a la sua Cort, per ço que n faessen rescatar les gents ho prenent-ne rescat o en altra manera ab propòsit en semblants coses greument fahent excès, que ipso facto sien privats en per tots temps de llur ofici. E sien tenguts restituir ço que n'hauran exhigit en doble a aquell de qui ho ajen pres e encorreguen pena de infàmia de dret e de dos-cents morabatins per cascuna vegada que contra açò faran, la qual pena, absents lo Rey e la Reyna, los ordenaris de la ciutat, vila o loch poden e són tenguts exhigir dels béns dels contrafahents summàriament e de pla, ne lus ne poden fer gràcia en neguna manera. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XIII. E en la Cort de Muntsó. ^{29v/} E en la Cort de Perpenyà, capítol XXIII. 15 20

3. Los porte[r]s del senyor Rey, de la Reyna o del Governador no poden fer alguna execució sens consell del dit vaguer, Cort, batle o de llur assessor d'aquell loch

loci ubi iminebit executio fienda uel iudicis delegati in negotio sibi comisso. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo VIII.

4. Et eundo racione dicte executionis uel quauis alia racione ultra quinque solidos pro die, inter salarium et sumptus, nequeat recipere uel habere. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XIII.

26. DE OFFICIO SAGIONVM

1. Sagiones debent poni in Curii boni et ydonei, et numero pauci. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo III.

2. Quorum numerum possunt temperare inquisitores Tabule in qualibet uicaria et baiulia; et punire ipsos ad eorum cognitionem, si deliquerint in eorum officio uel tenendo officium. Iacobus secundus in tertia Curia Barchinone, capitulo XI.

3. Et uicarius uel baiulus non possunt augmentare numerum sagionum per inquisitores ordinatum. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XVIII.

4. Et sagiones non debent habere pro salario nisi sex denarios Barchinonenses uel quattuor Iaccenses pro leuca, uel minus ubi consueuerunt minus habere. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXIII; Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVIII.

5. Et si monent uel citant plures contentos in una littera citationis uel monicionis non debent habere nisi pro uno pedagio quocumque in dicta littera contineantur. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XV.

6. Et creditur eis pro sola oblacione citationis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo III.

7. Sagionie autem non debent uendi per aliquem officialem preterquam Ville France et Fontis Rubei, cum sagiones ipsorum locorum recipiant aliqua iura regia que

1 manebit *C* | facienda *E* **4** pro *om.* *C* **6** sagionis *C* **8** secundus *om.* *C* **9** possint *C* **10** eorum¹ *om.* *E* | delinquerunt *E* : delinquerint *C* **11** Curia tertia *C* **13** inquisitoris *Pujol* **14** Barchinone *U Pujol* **16** secundus¹ *om.* *C* **18** unica *Pujol* **19** quocumque *U* : quocumque *Pujol* | contineatur *U Pujol* : continetur *C* **24** recipient *C*

1 iminebit *E* | executio *U Pujol* | fienda *U Pujol* | comiso *Pujol* **2** Alfonsus *U* **3** executionis *C* **5** Seruarie *E* **7** curis *U* : curi[i]s *restituit Pujol* | ydoney *U Pujol* Alfonsus *U* **8** Montisoni *C* **10** cognitionem *C* | officio *E* **11** officium *U* **12** auumentare *E* **13** Alfonsus *U* **15** Iacenses *Pujol* | Alfonsus *U* **16** Montisoni *C* **18** citationis *C* monicionis *C* **19** quocumque *C* **21** oblacione citationis *C* **23** ofiçialem *U* : ofiçialem *EC Pujol* **24** franque *E* : franche *C* | ffontis *E*

2 1333/IX **4** 1359/XIII **7** 1333/III **11** 1311/XI **13** 1333/XVIII **15** 1289/XXIV **16** 1292/XVIII **20** 1292/XV **21** 1283/IV

hont se haurà a·ffer la dita execució o del jutge delegat en aquella causa a ell comesa. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol IX.

4. Los porters anants per alguna execució o per altra rahó no poden pendre sinó sinch sols per dia entre salari e despesa sot pena de privació de llur offici ipso facto. Pere tercer en la Cort de Cervera, capítol XIII. 5

26. DE OFFICI DE SAIGS

1. Los saigs deuen ésser posats en les Corts bons e sufficients e poch en nombre. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol III.

2. E los jutges o inquisidors de la Taula poden temprar lo nombre dels sags en cascuna vegueria e batlia, e punir aquells a llur conexença si hauran delinquit en llur offici o tenint offici. Jachme segon en la terça Cort ^{30^{tr}} de Barchinona, capítol II. 10

3. E lo veguer ho lo batle no poden créxer lo dit nombre dels satgs ordonat per los dits inquisidors. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XVIII.

4. Los satgs no deuen haver de salari sinó sis diners barchinonesos ho IIII jaquesos per legua o menys allà hont menys <ne> ne han acostumat de haver. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXIII, e Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XLIII. 15

5. E si citen o amonesten molts contenguts en una letra de citació ho de amonestació no deuen haver sinó per un peatge per molts que sien en la dita letra contenguts. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XV. 20

² de] Barch del. A² 15 allà...ne¹ in margine adiec. A²

in usu seu exercicio iurisdictionis non consistunt. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XVIII.

27. QVE OFFICIALES REGII FACERE PROHIBENTVR

1. Nullus officialis regius aut sagio uel bastonerius debet intrare ciuitates, castra
5 uel uillas nec terminos ipsorum uel alia quecumque loca que non sunt domini Regis pro querimonis, faticis, pignoracionibus seu execucionibus faciendis aut alia quacumque occasione racione sui officii, nisi prout tempore domini Regis Iacobi fuit fieri assuetum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo III.

2. Nec debet imponere bannum in hominibus uel honoribus qui sunt in territorio
10 castrorum, prelatorum, religiosorum, richorum hominum, militum, ciuium uel hominum uillarum Cathalonie; quod si fiat non ualet. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXIII, et in Curia Gerunde, capitulo VII.

3. Nec potest imponere penam alicui homini de paratico uel religioso sine suo consensu. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXVIII.

4. Nec debet facere acaptam; et si fecerit debet soluere duplum. Alfonsus
15 secundus in Curia Montissoni, capitulo XXVII.

5. Nec debet recipere seruicium ab aliquo nisi de cibo et parum; et si contrafiat pro furto habeatur, et amittat officium incontinenti. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo I et V.

6. Nec audeat se facere de domo alicuius nobilis de dominio Regis, neque tenere
20 redditus alicuius hominis dum teneat officium regium, nisi prius teneret dictos redditus

1 se **C 2** XVIII **C 3** PROHIBENTVR] Quilibet officialis tenetur facere continuam residenciam in loco in quo iurisdictione utatur alias si per duos menses in anno fuerit absens amittit ipso facto salarium illius anni, Alfonsus in Curia Montisalbi capitulo XV et Petrus in Curia Ceruarie capitulo XV *adiec.* **C 5** ipsorum] ipsarum **E** : *om.* **C 6** saticis **C** | pignoribus **C 7** quecumque **UE** | officii sui **E 9** in¹...honoribus] in hominibus uel honoribus **E³** : honoribus **E²** : in honoribus **E¹** | uel honoribus *om.* **U Pujol** | sint **C** | territoris **Pujol 10** militum et ciuium **C** | uel] et **C 12** XXXIII] XXXVIII **C 14** secundus *sup. lin.* **E²** : *om.* **E¹C 15** acapte **U Pujol** : acapta **E 17** potu **U Pujol 19** I et *om.* **C 20** dominio domini Regis **E 21** redditus²] redditus **C**

1 iurisdictionis **C** | Alfonsus **U 3** oficiales **U Pujol 4** officialis **U Pujol 6** fatiçis **U** : ffaticis **E** | execuçionibus **E** : executionibus **C 7** offici **U Pujol 8** asuetum **E 9** inponere **EU Pujol 10** religiosorum **E** | ricorum **E 11** Catalonie **E 13** inponere **EU** | religiosso **E 14** Alfonsus **E 15** ffacere **E** | Alfonsus **U 16** Montisoni **C 17** çibo **U 18** amitat **U Pujol** officium **U Pujol** | Alfonsus **U 19** Montisoni **C**

1 1333/XIX **8** 1283/III **11** 1292/XXXIII **12** in...VII] 1321/VII **14** 1289/XXVIII **15** 1289/XXVII **18** 1289/I | V

7. Les sagionies no deuen ésser venudes per negun official sinó aquelles de Vila Francha e de Font Robia. Car les sagionies dels dits lochs reseben alguns drets que stan en ús ne exercici de juridicció. Alfons terç en la Cort de Munblanch, capítol XIX.

27. ^{30v/} DE LES COSES PROHIBIDES ALS OFFICIALS

1. Negun official Rey al, saig o bastoner no deu entrar en ciutats, castells o viles ne en llurs térmens ne altres lochs qui no sien del senyor Rey per fer clams, fatigues, penyores o execucions o per qualsevulle ocasió, per rahon de son offici, sinó en la forma que en temps del Rey en Jachme era acostumat de fer. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol III. 5
2. Ne deuen posar ban en los hòmens o honors que són entre territori de castells, de prelats o de religiosos o de rics hòmens, de cavallers, de ciutadans o de hòmens de vila de Cathalunya. E si ho fan no val. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXIII. E en la Cort de Gerona, capítol VII. 10
3. Ne posar pena a negun hom de paratge o de orde sens llur consentiment. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXVII. 15
4. Ne deuen fer acapte. E si ho fan deuen pagar lo doble. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXVII.
5. Ne deuen reebre servey de algun sinó de menjar e d'a^{31r/}quell poch e si o faran que sie haüt per furt e que perden l'ofici de continent. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol I, V. 20
6. Ne gosen jurar o aguabellar ab altre official ne fer-se de casa de negun noble de la senyoria del Rey. Ne tenir rendes de negun mentre que tinguen lo offici reyal, si

⁹ III] e deuen posar a negun hom de paratge *del. A²* ¹¹ hòmens²] rics *del. A²*

uel beneficia antequam haberet officium regium antedictum. Et, si fecerit, quod amittat officium et sit exul ab hac patria per unum annum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo V.

5 7. Nec possit tenere officium prelati, uel alterius cuiuscumque persone. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XIX.

8. Neque idem officialis uel aliquis de eius familia audeat recipere procuracionem uel comissionem alicuius persone super redditibus aut aliis iuribus infra districtum ipsius colligendis, exceptis iuribus Regis. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XVIII.

10 9. Nec potest impetrare aliquam assignacionem sibi fieri, super prouencibus uel iuribus officii sibi comissi, pretextu quantitatis per dominum Regem sibi debite; et si fiat non ualet, quia subditi inde grauentur. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XVIII.

15 10. Neque eciam potest emere neque emi facere redditus loci unde est officialis, nec rem aliquam immobilem que sit alicuius sui subditi nec eciam mobilem que ui Curie uenderetur, nec partem habere, nec fraudem aliquam super hiis committere. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XII, XXII; et in Curia Ilerde capitulo VIII.

20 11. Nec potest recipere donacionem seu obligacionem siue assignacionem censualium uel uiolariorum uel aliarum rerum, quia presumitur fieri per metum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XI.

12. Nec potest aliquid recipere de rebus racione officii penes ipsum sequestratis uel comendatis, alias tenetur restituere recepta in duplo et ex tunc non potest officium regium obtinere. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo XVII.

2 exul *om. E* | secundus *om. EC* 5 secundus *om. C* 7 super] sub *C* 8 districtum] ip *del. E²*
 9 XVIII] VIII *C* : nec potest compellere aliquam Vniuersitatem uel singularem personam
 accipere remissionem directe uel indirecte pro qua recipiat ipse officialis aliquam quantitatem
 uel aliud alias tenetur illud restituere in duplo, Maria in Curia Barchinone capitulo XIII *adiec.*
C 10 impetrari *Pujol* | prouencibus] *f del. E²* 11 et *om. C* 12 grauantur *E* : grauentur *C*
 14 Neque] *eci del. E²* | unde *sup. lin. E²* : ubi *E¹* 15 sui *om. C* 16 uenderentur *E*
 17 secunda *om. C* | XII] et capitulo *adiec. E* | XII XXII] XII-XXII *Pujol* | XXII] XXXI *C*
 18 V VIII *U* : V-VIII *Pujol* 19 seu *E²* : siue *E¹Pujol* 20 uel¹] siue *E* 22 sequestrati *C*
 24 tercia] quarta *U Pujol*

1 beneficia *EU* | officium *U* 2 amittat *U Pujol* | officium *U Pujol* | Alfonsus *U* 6 officialis
U Pujol 7 procuracionem *C* 10 impetrare *EU Pujol* | assignacionem *E* : assignacionem *C*
 12 fiat *E* 14 etiam *C Pujol* | facere *E* | officialis *U Pujol* 15 etiam *C Pujol* 16 fraudem
E | his *E* 19 donacionem *C* | obligacionem *C* | assignacionem *E* : assignacionem *C*
 20 censualium *E* 21 Alfonsus *U* 22 officii *U Pujol*

2 1289/V 4 1300^a/XIX 8 1350-1351/XVIII 12 1321/XVIII 17 1300^a/XII | XXII | in²...
 18 VIII] 1301/VIII 21 1289/XI 24 1311/XVII

donchs ja primerament no tenien les dites rendes o beneficis abans que aguessen lo dit offici. E si ho fa que perda l'offici e sia exellat de la terra per un any. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol V.

7. Ne puxen tenir offici de prelat o d'altra qualsevol persona. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XIX. 5

8. Ne lo dit official o algun de sa família no gos pendre procura o comissió de naguna persona de cullir rendes o altres drets dins son destret o territori, exceptats los drets del Rey. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XVIII.

9. Ne pot empetrar que li sia feta alguna assignació sobre los drets o esdeveniments de l'offici a ell comanat per rahó o cecasió¹⁸ d'alguna quantitat per lo senyor Rey a ell deguda. E si lo contrari era fet que no valega car los súbdits ne serien agreujats. ^{31v/} Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XVIII. 10

10. Ne pot comprar ne fer comprar les rendes del loch d'on és official, ne alguna cosa immoble que sia d'algun sotmès seu, ne encara moble que s'vena per força de Cort ne y pot haver part ne fer frau. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XII, XXII. E de Leyda, capítol VIII. 15

11. Ne pot pendre donació o obligació o assignació de censals o de violaris o d'altres coses car serie presumpció ésser fet per pahor. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol II.

12. Ne pot pendre ho haver res de les coses per rahó de son offici devers ell sequestrades o comenades. E si ho fa és tengut restituir-ho en doble e d'aquí avant no pot tenir offici reyal. Jacme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol XVII. 20

¹⁸ A la c trencada li falta la vírgula: cesació.

13. Nec debet se unire seu agabellare cum aliquo alio officiali. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo V.

14. Nec aliquis assessor uel scriptor se associare cum uicario, baiulo, uel alio officiali. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo III.

5 **28. DE OFFICIO INQUISITORVM SEV IVDICVM TABVLE, EORVMQVE SALARIO, ET QVI OFFICIALES TENERE TABVLAM SVNT ASTRICTI**

1. Omnes officiales regii antequam utantur officio sibi comisso debent in posse domini Regis uel eius quem ad hoc ipse ordinauerit prestare ydoneam cautionem cum bonis fideiussoribus, ita quod proceres illius ciuitatis uel uille de dicta securitate se teneant pro contentis, uidelicet quod tenebunt tabulam. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo I.

2. Et prestare sacramentum et homagium quod post depositum officium pro tenendo dictam tabulam remanebunt personaliter in ciuitate uel uilla que est caput dicti officii per quinquaginta dies, infra quos nequeant absque fideiussorum suorum expressa licencia et consensu, de quibus constare habeat per publicum instrumentum, de dicta ciuitate uel uilla et terminis earum exire. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo VI.

3. Et dominus Rex debet de triennio in triennium in carnipriuio, eciam si tunc generalis Curia non celebretur, remouere omnes suos officiales temporaneos ab eorum officiiis. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo III.

4. Et debet eligere unum militem et unum ciuem uel hominem uille, et unum iurisperitum in qualibet uicaria, qui eligant sibi unum notarium. Et inquirent contra

1 unire] uenire *E* | gabellare *U Pujol 2* in capitulo *C 3* scriptor uel assessor *E²* : scriptor seu assessor *E¹* | uicario uel baiulo *E 4* III] III *C 5* eorum *U Pujol 8* Regis in *marginē C²* : *om. C¹* | ad hoc *om. C 10* tenebit *C 12* homagium et sacramentum *E 14* per *om. U Pujol* infra] in *Pujol* | fideiussoribus *Pujol* | suorum *E²* : consensus *E¹* **16** terminos eorum *C 18* eciam] et *C 19* celebrabitur *U Pujol* | suos *sup. lin. E²*

1 Alfonsus *U 2* Montisoni *C 3* asesor *E* | asociare *CU 4* officiali *U Pujol 7* ofiçiales *U* : ofiçiales *Pujol* | ofiçio *U* : ofiçio *Pujol 8* cautionem *C 9* ffideiussoribus *E 12* ofiçium *U 13* capud *EU Pujol 14* ofiçi *U 16* Seruarie *E 19* ofiçiales *U Pujol 20* ofiçiis *U Pujol*

1 1289/V **4** 1292/IV **10** 1300^a/I **16** 1359/VI **20** 1311/IV

13. Ne·s deu haunir o agabellar ab negun altri official. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol V.

14. Ne lo assessor o scrivà se deu associar ab lo vaguer o batle o altre offici. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol IIII.

28. ^{32r/} DE OFFICI DE INQUISIDORS E JUTGES DE LA TAULA

5

1. Tots los officials reyalz abans que usen de l'offici a ells comenat deuen en poder del senyor Rey o d'altra a açò per ell ordonat prestar ydònea causió ab bones fermaçes en tal manera que·ls prohòmens de la ciutat o vila de la dita seguretat se tenguen per contents, ço és que tendran Taula. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol I.

10

2. E deuen prestar sacrament e homenatge que, aprop que hauran lextat lo offici, per tenir la dita Taula romendran personalment en la ciutat o vila que és cap del dit offici per cinquanta dies, dins los quals no puxen exir de la dita ciutat o vila e llurs térmens sens expressa licència e consentiment de llurs fermaçes, de què haje a costar per carta pública. Capítol Pere terç en la Cort de Cervera, capítol VI.

15

3-4. E lo senyor Rey deu de trienni en trienni a carnestoltes, per bé que lladonchs no·s celebra Cort general, tots sos offici^{32v/}als temporals remoure de llurs officis. E deu elegir hun cavaller e hun ciutadà o hom de vila e hun juriste en cascuna vegueria. Los quals se alegesquen hun notari e enquiren contra los dits officials ja si seran stats necligens en mantenir, guardar e defendre la juridicció e drets del senyor Rey o si hauran comès frau per peccúnia o per altra cosa en dan del senyor Rey o en disminució

20

16 carnestoltes] antigament se feye enquesta cascun any e tenien los officials Taula trenta dies qui començaven lo primer dia de janer e durant la Taula eren sospesos dels officis, Alfons segon en la segona Cort de Muntsó, capítol IIII, e Jachme en la segona Cort de Barchinona, VII e XXI ne la dita enquesta durant podien ésser retornats en lo dit offici ans lo inquisidor en nom e per auctoritat del senyor Rey inposave altre official en loch del sospès, Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol II, depuy féu ordonar que·s tengués la Taula de dos en dos anys, Jachme en la Cort de Leyda, capítol I, en après fou ordonat que·s tengués de tres en tres anys segons que ací és contengut *in margine adiec.* A² **18** hun²] antigament lo Rey feye enquesta contra los bovatges e officials e·els corregia segons llur culpa axí com li era uigares e penjant la dita enquesta eren sospesos de l'offici, Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XX, depuy fou ordonat que·l rey elegís I jorista en cascuna uegueria qui enquirís contra los officials, Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol II, enaprès fou ordonat ço qui ací és contengut *in margine adiec.* A² **19** hun] concorda en la Cort de Gerona del Rey Jachme, capítol XIX, deuen encara los dits jutges ab sacrament e homenatge prometre que segons llur bona consciència eligiran I notari o sufficient, ne a prechs, monicions o induccions del Rey ne d'algun altre faran contra, Alfons segons en la Cort de Muntçó, capítol IIII, e lo dit notari deu ésser en aquella ciutat o vila hont se ten la Taula graciosament deu ésser elegit per los dits jutges pus que no·n face neguna responsió, Maria en la Cort de Barchinona capítol XX *in margine adiec.* A² **20** o] en disminució *del.* A²

dictos officiales si fuerint negligentes in manutenendo, custodiendo et defendendo iurisdictionem et iura regia, uel si fraudem comiserint pro pecunia uel alia de causa in dampnum Regis siue diminucionem iurisdictionis ipsius. Et inquirent super ordinationibus Curiarum fractis uel non seruatis, et super omnibus et singulis iniuriis factis Vniuersitatibus uel singularibus quibuscumque personis, ac super aliis in quibus dicti officiales eorum utendo officio deliquerint; et prestent sacramentum et homagium dicti inquisitores quod bene et legaliter contra dictos officiales inquirent. Et condempnabunt uel absoluent ipsos secundum iusticiam et eorum bonam conscienciam. Et quia summarie inquiretur et pronunciatum de culpa seu crimine ipsorum officialium tantum et non de alia re, ydeo ex tali sententia uel processu non sit preiudicium domino Regi uel alteri persone in proprietate uel possessione alicuius rei nisi quoad condempnationem uel absolutionem criminis uel culpe officialium predictorum.

Denunciaciones autem et querimonie contra dictos officiales debent dari inquisitoribus infra unum mensem a die qua incipiant tabulam tenere. Et postea infra alios tres menses immediate sequentes dicti inquisitores terminent ipsas questiones summarie et sine figura iudicii ex suo officio uel alio modo sicut melius uidebitur eis fiendum timore, rancore, amore et omni seruitio et fraude semotis.

In qua inquisitione uel cognitione atque pronunciacione eius, non possunt impediri in totum uel in partem per dominum Regem uel aliquem officialem, ymo tenentur executare quecumque per dictos inquisitores fuerint iudicata quoad satisfacionem fiendam dampna passis. Rex tamen si uoluerit, post pronunciacionem dictorum inquisitorum et non ante, potest remissionem uel gratiam facere de eo quod sibi adiudicatum fuerit tantum; et de pena corporali si officiales ad hoc fuerint condempnati. Et omnes officiales predicti tenentur personaliter uel per procuratorem

1 custodiendo *om.* **C 2** regia et uel *E* | pro *om.* **C 3** diminucione *Pujol* | ipsius *om.* **C** requirant *EC 4* factis *U Pujol* | iniuriis] e tortis *sup. lin. adiec. U²* **6** delinquerunt *E* : delinquerint **C 10** ydeo] imo *C* | tali] tunc *Pujol* | uel *E²* : seu *E¹* | sit] fit *U Pujol 11* domino] homini *Pujol* | Regi *om. U Pujol* | uel^{2]} seu *E 16* terminant **C 18** seucia *U* : seucia *Pujol* | remotis *Pujol 19* uel *E²* : seu *E¹* **20** impedire **C 22** uoluerit] gratiam ffacere de eo quod sibi aduocatum fuerit *del. E²* **23** inquisitorum *E²* : officialium *E¹* | potest] -test *sup. lin. U²*

1 officiales] officiales *EU Pujol 2* iurisdictionem *C* | comisserint *E* | peccunia *omnes 3* dapnum *EU* | diminucionem iurisdictionis **C 4** ordinationibus **C 6** officiales *U Pujol* officio *U Pujol 7* oficiales *U* : officiales *Pujol 8* condepnabunt *U 10* officialium *U Pujol* ideo *E 11* possessione *U* | rey **C 12** condempnationem *C* | absolutionem *C* | officialium *EU Pujol 14* denunciaciones *C* | officiales *U Pujol 16* inmediate *uidetur C 17* summarie *C* officio *U Pujol 18* ranquore *E* | seruitio **C 19** inquisitione *C* | cognitione *C* : cognicione *U* adque *E* | pronunciacione **C 20** inpediri *EU Pujol* | officialem *UPujol* | imo *E 22* satisfacionem *C* | satisfaccionem ffiendam *E* | pronunciacionem **C 23** remicionem *E* ffacere *E 24* officiales *U Pujol 25* officiales *U Pujol*

de la sua juridicció. E enquiren sobre les ordinacions de les Corts generals trencades o no servades, e sobre totes e sengles injúries fetes ha Universitats o quals[s]evol singulars persones, e altres coses en què los dits oficials usants de llur offici agen delinquit. E presten sacrament e homenatge los dits inquisidors que ben e leyalment enqueriran contra los dits oficials, els condemnaran o absolran segons justícia e llur bona consiència. E per tant, car enqueren e pronuncien summàriament de la colpa o crim dels dit[s] oficials tant solament e no d'alre, per ço per aytal sentència o procés no és fet perjudici al Rey o a altra persona en la propietat o possessió de neguna cosa, sinó en condemnnació o absolució del crim o colpa dels dits ^{33r/} oficials. 5

Les denunciacions, emperò, en querimònies contra los dits oficials se deuen donar dins hun mes del dia que començen de tenir Taula. E puys dins altres tres mesos immediament següents los dits inquisidors determenen les dites questions summàriament e sens figura de juy per llur offici o en altra manera axí com lus serà mills vist fahedor, temor, rancor, amor e tot servey e frau apart posats. 10

En la qual enquesta o conexença e pronuncciació d'aquella no poden ésser enpatxats en tot o en part per lo senyor Rey ne oficial algun. Ans són tenguts executar ço que per los dits inquisidors sie jutjat en quant toque satisfacció fahedora a la part dampnejada. Lo senyor Rey, emperò, si·s volrà aprop de la pronunciació dels dits inquisidors e no abans pot fer gràcia o remissió d'allò tant solament que li serà estat jutjat e de la pena corporal si los oficials hi seran estats conde[m]pnats. E tots los dits oficials són tenguts personalment o per sufficient procurador tenir Taula e comparar, respondre e procehir davant los dits inquisidors. E si algun dels dits tres inquisidors 20

16 tot A² : toti A¹ | executar *sup. lin. adiec. A²* 17 per *sup. lin. adiec. A²*

sufficientem tenere tabulam et comparere, respondere et procedere coram inquisitoribus supradictis.

Et, si quis dictorum trium inquisitorum propter infirmitatem uel aliud legitimum impedimentum non possit interesse uel intendere in premissis, reliqui duo nomine et auctoritate Regis possunt alium eligere et sibi associare, qui una cum eis procedat super premissis secundum formam supradictam. Et ille quem in hoc casu elegerint uel associauerint similiter faciat, iuxta formam suprascriptam, sacramentum et homagium alteri dictorum duorum inquisitorum qui dictum sacramentum et homagium recipiat nomine et auctoritate domini Regis.

Officialis uero si in quantitate quingentorum solidorum uel minori per dictos inquisitores fuerit condempnatus non possit inde appellare, sed de condempnacione maioris ualoris uel quantitatis uel de qualibet sententia ex qua sequeretur ipsi officiali infamia et de sententia pene corporalis possit semel appellare; et ille similiter qui dederit petitionem contra officialem possit appellare simili modo si in quantitate uel re ualente ultra quingentos solidos petita dictus officialis fuerit absolutus. Et quod quilibet possit se iuuare beneficio appellacionis alterius partis. Et quantitas dictorum quingentorum solidorum intelligitur tantummodo de una sententia singulari lata contra ipsum officialem pro Vniuersitate uel pro una persona uel pluribus et non possit intelligi nec multiplicari de condempnacionibus factis in diuersis sententiis. Et pro dictis appellacionibus cognoscendis et terminandis dominus Rex debet de triennio in triennium in carnipriuio quadragesime assignare duos iurisperitos, unum uidelicet in ciuitate Barchinone, qui determinet appellaciones interpositas per officiales uel quaslibet Vniuersitates uel personas de uicariis uel baiuliis Barchinone et Vallesii, Gerunde et Bisulduni, Ausonie, Bagiarum, Bergue et Bargadiani, Villefrance et Montisalbi; et alium in ciuitate Ilerde, qui determinet appellaciones de uicariis uel

1 sufficientem *om. C* **4** uel intendere *om. U Pujol* **5** possint *C* **6** commissis *C* | eligerint *E* : elegerunt *C* **7** associauerint *U² : asoss U¹ | suprascriptam E² : supradictam E¹* **13** et²... similiter] et si similiter *E* | et²...15 absolutus] simili modo si in quantitate uel re ualente quingentos solidos petita dictus officialis fuerit absolutus et similiter qui dederit petitionem contra officiales simili modo si uoluerit possit apellare *U Pujol* **14** dederit] dedit *U Pujol* petitiones *C* **15** petitis *C* | quod *om. E* **16** appellacionis *E² : absolucionis E¹ | Et] eciam E* **18** ipsum] dictum *E* | possit] sufficit *C* **20** debet *om. U Pujol* **22** uel *om. Pujol* **23** uel²] et *E* **24** Bisulduni *E* | Ausone *C* | Bergue *om. U Pujol* **25** uel *om. C*

1 suficiente *U* **3** infirmitatem *E* | legitimum *E* **4** impedimentum *EU Pujol* **5** asociare *U* **7** associauerint *E* **11** condepnatus *U* | apellare *U Pujol* | condepnacione *U* **12** officiali *U Pujol* **13** in ffamia *E* | apellare *CU Pujol* **16** binifficio *E* | appellacionis *C* : apellacionis *U Pujol* **18** officialem *U Pujol* **19** condempnacionibus *C* : condepnacionibus *U* | ffactis *E* **20** appellacionibus *C* : apellacionibus *U Pujol* | cognossendis *E* **21** cadragesime *E* : quadragesime *C* | asignare *E* **22** appellaciones *C* : apellaciones *U Pujol* | officiales *U* **23** uicaris *U* : uicari[i]s *Pujol* | baiulis *UE* : baiuli[i]s *Pujol* **24** Verge *C* | Bargadani *E Pujol* uille franque *E* **25** appellaciones *C* : apellaciones *U Pujol*

per enfermetat o altre legítim enpatxament no y porà entrevenir ne entendre en les desús ^{33v/} dites coses, los altres dos per nom e auctoritat del senyor Rey ne poden elegir altre e associar-lo axí mateix, lo qual ensemps ab ells procehescha sobre les dites coses segons la forma desús dita. E aquell que hauran en tal cas elegit e a si associat axí mateix façe, segons la forma damunt dita, sacrament e homenatge a l'hun dels dits do<r>s inquisidors, qui lo dit sacrament e homenatge resebe en nom e auctoritat del senyor Rey. 5

E si lo official serà condempnat en quantitat de cinch-cens sols o menor per los dits inquisidors que no se'n pusque appellar, mas de condempnació de major valor o quantitat o de qualsevol sentència de que·s seguís al dit official infàmia e de sentència de pena corporal se puxa una vegada appellar e semblantment aquell que aurà donada la demanda contra l'official se puga appellar si en quantitat o cosa valent més de cinch-cens sols demanada l'official serà absolt. E que cascun se puxe ajudar de benefici de la appellació de l'altra part. E la quantitat dels dits cinc-cents sols sia entesa tant solament de una sentència singular dada contra lo dit official per una Universitat o per una persona o per moltes e no puxe ésser entès ne multiplicat de ^{34r/} condempnacions fetes en diverses sentències. E per conéixer e determenar les dites appellacions lo senyor Rey de tres en tres anys a carnestoltes deu assignar dos juristes, ço és hun en la ciutat de Barchinona, lo qual determén les appellacions interposades per los officials o qualsevol Uniuersitats o persones de les vegueries o batlies de Barchinona e de Vallès, de Gerona e de Bosolú [*sic*], de Osona e de Bages, de Bergua e de Berguadà, de Vila Francha e de Muntblanch. E altre en la ciutat de Leyda que determén les appellacions de les vegueries e batlies de Leyda e de Ribagorça, de Pallars, de Cervera, de Tàrrega, de Tortosa e de les muntanyes de Prades, los quals dos 10 15 20

⁴ e *sup. lin. adiec. A²* **13** cinch-cens] cens *in margine A²* **14** cinc-cents] D cents A **24** quals] -l- *sup. lin. adiec. A²*

baiuliis Ilerde, Ripacurcie, Pallariensis, Ceruarie, Tarrage, Dertuse et Montanearum de Pradis. Qui duo iudices appellacionum Tabule sacramentum Regi faciant et homagium quod determinent et determinare habeant secundum iusticiam et eorum bonam conscienciam dictas appellaciones et earum quamlibet infra triginta dies continue
 5 subsequentes postquam dicta appellacio fuerit facta, infra quos possint procedere et procedi facere de hora in horam et de die in diem summarie et sine figura iudicii secundum quod eis et eorum alteri fuerit bene uisum. Iacobus secundus in tertia Curia Barchinone, capitulo III.

5. Predictae siquidem inquisitiones debent fieri per dictos inquisitores expensis domini Regis, ita uidelicet quod militi dentur pro qualibet die dictorum quattuor mensium sex solidi Barchinone, et ciui uel homini uille quattuor solidi, et iurisperito quattuor solidi et notario seu scriptori dictarum inquisitionum duo solidi. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo V.

6. Sic quod ab inicio tertia tantum pars salarii eis soluatur, alia uero tertia pars lapso mense qui ad querimonias coram ipsis opponendas assignatur, reliquam uero partem habeant in fine trium mensium qui dantur ad questiones terminandas, dum tamen in omnibus ipsis inquisitionibus seu processibus suas sententias dederint; alias, donec eas tulerint, ipsis dicta ultima solutio differatur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VIII.

7. Et, ut tales inquisitiones seu processus per dictos iudices infra dictos tres menses determinentur omnino, talem tenentur ordinationem obseruare ut lapso dicto mense qui datur ad querimonias proponendas ipsi inquisitores seu iudices unum mensem assignent hiis qui suas querimonias proposuerint ad ponendum, articulandum et probandum et ad dicendum quicquid ponere uoluerint, articulare, dicere et probare.
 25 Postmodum assignent alium mensem officialibus tenentibus tabulam ad proponendum

1 Tarrage] Terrachone C **2** Qui] et U Pujol | Tabule] cabalem U Pujol **3** determinare E² : determinari E¹ **4** appellaciones Tabule E | qualibet Pujol **5** possunt Pujol **7** secundus sup. lin. E² **11** solidi] solidos EC | Barchinonenses C | solidi² om. C : solidi U² : solidos U¹ **12** solidi¹ U² : solidos CU¹ | dictarum E² : duarum E¹ | duos E **13** tercius om. E **14** tantum sup. lin. E² | salarii] tantum modo del. E² | salarii...pars² om. C **19** VIII U Pujol **21** terminentur C | tenentur] tantum U Pujol | ordinem C | seruare E **22** inquisitores U² : iure U¹ **24** quicquid] quidquid omnes **25** assignant E : assignetur U (-ss-) Pujol | alium mensem] alius U Pujol

1 baiulis EU : baiuli[i]s restituit Pujol **2** appellacionum C : apellationum U Pujol | ffaciant E **4** appellaciones C : apellationes U Pujol | in ffra E **5** appellatio C : apellacio U Pujol ffuerit E **6** ffacere E **7** uisum E **9** inquisitiones C | ffieri E **10** quatuor EC **11** quatuor EC **12** quatuor C | inquisitionum C | Alfonsus U **14** salari U **15** assignatur E **16** ffine E **17** inquisitionibus C **18** diferatur U **20** inquisitiones C | inffra E **23** assignent E proposuerint E **25** oficialibus U Pujol

7 1311/IV **12** 1333/V **18** 1362-1363/IX

jutges de appellacions de la Taula façen al senyor Rey sacrament e homenatge que determenen e hagen a determenar segons justícia e llur bona consiència les dites appellacions e cascuna d'aquelles dins trenta dies contínuament subsegüents despuix que la dita appellació serà estada feta, dins los quals puxen procehir de hora en hora, de dia en dia, summàriament e sens figura de juy segons que lus serà ben vist. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol III. 5

5. E les dites inquisicions se deuen ^{34v/} fer per los dits inquisidors a despeses del senyor Rey. Axí ço és a-ssaber que al cavaller sien donats per cascun dia dels dits quatre mesos sis sols barchinonesos, e al ciutadà e hom de vila quatre sols e al jurista altres quatre sols. E al notari o scrivà de les dites enquestes dos sols. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol V. 10

6-7. En tal forma que en lo començament lus sia pagada part del salari. E altra terça part pasat lo mes que és assignat a proposar los clams davant ells. E la restant part ajen a la fi dels tres mesos qui són donats a determenar les questions, axí emperò que hagen donades llurs sentències en totes les enquestes e processos, en altra manera fins que les dites sentències hagen donades la dita darrera solució lus sia differida o retardada¹⁹. 15

E per ço que tals processos per los dits jutges sien dins los dits tres mesos del tot determenades deuen aytal orde servir que passat lo mes qui és donat a proposar los clams los dits inquisidors o jutges assignen un mes a aquells qui hauran proposats llurs clams posar, articular, dir ne provar vullen. Despuys ^{35r/} assignen altre mes als oficials tenents Taula a proposar totes llurs excepcions e defensions e a dir tot quant dir ne 20

¹⁹ deuen A² : deuem A¹

¹⁹ Es tracta de la Constitució de Pere III en les Corts de Montsó, IX. Però al ms. A, en continuar el paràgraf, s'ha decidit col·locar la referència al final del següent paràgraf.

omnes excepciones et defensiones et ad dicendum quicquid dicere uoluerint et probare. Quibus elapsis quelibet pars minime audiatur, et postmodum in ultimo mense non cessent suas sentencias publicare. Et precipitur dictis iudicibus ut saltem una hora cuiuslibet diei iuridice dicatorum quattuor mensium in ipsis inquisitionibus seu processibus intendere habeant et cum diligencia teneantur. Petrus in Curia Montisoni capitulo VIII.

8. Quod si infra dictos quattuor menses omnes inquisitiones non fuerint finite dicti inquisitores tenentur sine noua comissione, salario et expensis dictas inquisitiones ut cicius potuerunt finire et determinare, lapsu dicatorum quattuor mensium non obstante, ad que in et sub sacramento et homagio per ipsos prestando inquisitionum inicio se astringere teneantur. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo III.

9. Et, ad hoc ut salarium dictis inquisitoribus facilius persoluatur, omnes officiales qui tenere tabulam sunt astricti, antequam suo fungantur officio, deponere habeant in aliqua tabula numularia uel apud aliquem probum hominem salarium dicatorum inquisitorum, pro solido uidelicet et libra iuxta salaria et emolumenta que ipsi officiales in et pro officiis eis commissis recipiunt et quantitatem quam ipsi officiales deposuerunt possint sibi de prouencibus suorum officiorum libere retinere. Et magister rationalis Curie domini Regis ipsam quantitatem depositam ex sola ostensione apoche per campsorem uel alium qui ipsum depositum receperit facta in comptum ipsis officialibus admittere teneatur, licet litteram Regis mandatum aut executoriam thesaurarii non ostendat. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XXIX.

10. Tabulam autem tenere sunt astricti uicarius, subuicarius, Curia et baiulus et subbaiulus, iudex ordinarius et assessor, carcerarius et sagio, et alius quicumque

2 lapsis *U Pujol* **5** Petrus...6 VIII *om. EU Pujol* **8** in quisiciones *E²* : in quisicionibus *E¹* comissione noua *E* **10** in et *om. C* | ipso *Pujol* | prestando in inquisitionum *C* **11** se *U²* : seu *U¹* | in] *tercia del. U²* **12** capitulo III *om. E* **14** officialibus *U* **15** habent *E* **17** ipsi¹ *E²* : ipsis *E¹* | in *E²* : pro *E¹* | in...18 officiales *om. U Pujol* **18** deposuerunt *E²* : depu *E¹* possunt *U Pujol* | retinere *E²* : tenere *E¹* **19** magistri racionales *U Pujol* **20** extensione *C* per *om. C* | receperint *E* | facta *om. U Pujol* **21** conpotis *E* | teneatur *E²* : teneantur *E¹* mandatum *in margine E²* | aut] autem *E* **22** tercius *om. C* **24** et²...25 subbaiulus *om. C* **25** assessor] et *adiec. C* | carcerarius *Pujol*

1 excepciones *C* | defensiones *E* : deffensiones *U Pujol* | quitquit *E* : quidquid *U Pujol* **4** diey *E* | iuridice *U* | quatuor *C* | inquisitionibus *C* **7** inffra *E* | quatuor *C* | inquisitiones *C* | ffuerint *E* | ffinite *E* **9** inquisitiones *C* | quatuor *C* **10** mencium *E* **11** inquisitionum *C* iniçio *U* | Alfonsus *EU* **14** officio *U* **17** officiales *U* **18** officiorum *U Pujol* **20** hostensione *E* : hostensione *U Pujol* | apoche *E* | camsorem *E* **21** officialibus *U Pujol* | admictere *U* **22** hostendat *E* **25** accessor *C* : assessor *U*

5 1362-1363/IX **11** 1333/III **22** 1350-1351/XXIX

provar vullen. E passats los dits mesos neguna de les parts no sia pus hoyda. E puys en lo darer mes no cessen de publicar llurs sentències. E són tenguts los dits jutges almenys una hora de cascun dia jurídic dels dits quatre mesos entendre en les dites enquestes e processo<r>s. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol IX.

8. E si per ventura dins los dits quatre mesos totes les enquestes no seran finides que·ls dits inquisidors sien tenguts sens altra nova comissió ne salari ne despeses les dites enquestes hon abans poran fenir e determenar, no obstant que sien passats los dits quatre mesos, a les quals coses en sots sacrament e homenatge per ells prestador en lo comensament de les enquestes se sien tenguts d'estrényer. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol III. 5 10

9. E per ço que·l salari als dits inquisidors pus fàcilment sie pagat tots los oficials qui sien tenguts de tenir Taula abans que usen de llur offici hagen a depositar ^{35v/} en alguna Taula de cambi o en poder d'algun prohóm lo salari dels dits inquisidors, ço és per sol e per liura segons los salaris e emoluments que·ls dits oficials en e per los officis a ells comenats reseben. E la quantitat que depositaran los dits oficials se puxen franchament retenir dels emoluments de llurs officis. E lo mestre racional de la Cort del senyor Rey la quantitat axí depositada a sola hostenció de àpocha per lo dit cambiador ho altre que lo dit depòsit haje resebut feta en compte als dits oficials sie tengut admetre, jatsie que no mostre letra del senyor Rey, manament o executòria del tresorer. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXIX. 15 20

⁷ poran A² : potran A¹ ¹⁴ per¹] ésser del. A² ¹⁹ o sup. lin. adiec. A²

officialis qui iurisdiccione utatur et eorum locatenentes. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo I, XXI; et in tercia Curia Barchinone, capitulo III.

11. Fallit in castellanis et baiulis et officialibus eorum. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo I et II.

5 12. Et in Gubernatore generali seu eius locumtenenti et iudicibus Curie eius. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo III.

13. Similiter notarius regens scribaniam uicarie uel baiulie debet tenere tabulam tempore quo ceteri officiales ipsam tenent. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo VII.

10 14. Et contra ipsum, inquisicione durante, quamuis perpetuo sit sua scribania, suspendatur a regimine ipsius; sed potest ipsemet comittere ipsam scribaniam alteri ydoneo scriptori. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo III.

15 15. Alii uero officiales perpetui uel ad uitam, licet inquirantur ut ceteri officiales, tamen non suspenduntur nec remouentur ab eorum officiiis. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo III.

16. Officiales uero, antequam inquisicio sit completa et terminata uel si appellatum fuerit, quousque sit determinata appellacio, in aliquo officio non potest redire. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo II et XXI.

20 17. Et si fuerit condepnatus racione officii, numquam potest tenere officium Regis. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XI; et in secunda Curia Barchinone, capitulo II.

1 secunda...2 Curia^{1]} Curia secunda **C 2** I et XXI **E** | III] et Maria in Curia Barchinone capitulo 28 *adiec. C 3* et¹ *om. C 4* et *om. U Pujol 6* Curie **Pujol 10** perpetua **E 11** suspendetur **EC** | ipsam] dictam **C 13** ad **E²** : adu **E¹** | inquirant **C 16** si *om. E*

1 officialis **U Pujol** | iurisdictione **C 3** fallit *omnes* | officialibus **Pujol** : ofiçialibus **U 8** çeteri **U** | officiales **U Pujol** | Alfonsus **U 10** inquisitione **C 13** officiales^{1]} officiales **U Pujol** | officiales^{2]} officiales **U Pujol 14** ofiçis **U** : ofiçis[i]s **Pujol 16** ofiçiales **U Pujol** inquisitio **C 17** apellatum **U Pujol** | ffuerit **E** | appellatio **C** : apellacio **U Pujol** : | officio **U Pujol 19** ffuerit **E** | condepnatus **E** | ofiçis **U** : ofiçii **Pujol** | officium **U Pujol**

1 1300^a/I | XXI **2** in...III] 1311/IV **3** 1300^a/I | II **6** 1311/IV **8** 1333/VII **12** 1350-1351/III **14** 1311/IV **18** 1300^a/II | XXI **20** 1292/XI | in²...21 II] 1300^a/II

10. En són tenguts, de tenir Taula, lo vaguer, sotsvagner, Cort e batle e sotbale, jutge ordinari e assessor, carceller e saig e qualsevol altre official qui us de juridicció e llurs lochtinents. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol I, II.
11. Açò fall en los castellans e batles e officials llurs. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol II. 5
12. E en lo Governador general e son lochtinent e ju^{36r/}tges de llur Cort. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol III.
13. Semblantment lo notari regent la scrivania d'alguna batlia ho vegueria deu tenir Taula en temps que els altres officials la tenen. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol VII. 10
14. E durant la enquesta contra lo dit notari jatsie que perpètua sia sua la scrivania deu ésser sospès del regiment d'aquella, emperò pot ell mateix comenar la dita scrivania a altra scrivà ydòneu. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol III.
15. Mas los altres officials perpetus o de llur vida jatsie que sien enquirits axí com los altres officials, emperò no són sospesos ne remoguts de llurs officis. Jacme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol III. 15
16. Emperò los officials abans que la enquesta sie complida e determenada o si appellació se n'ha feta fins que la appellació sia determenada no puxe[n] tornar en negun offici. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XX, XXI.
17. E si lo oficial serà condempnat per rahan de l'offici que null temps ne puxe tenir offici. Jachme en la primera Cort de Barchinona, ^{36v/} capítol II. He en la segona Cort de Barchinona, capítol II. 20

2 carceller A^2 : canceller A^1 **11** la¹ *sup. lin. adiec.* A^2

SECVNDA PARS COMPENDII

1. DE EDENDO

1. Edere debent notarii instrumenta uendicionum, stabilimentorum et quarumcumque aliarum alienacionum que fiant per emphiteotas, uassallos seu
5 feudatarios aut quosuis alios terratenentes, de possessionibus quas in emphiteosim, feudum, pagesiam, aut quemuis alium censum, seruitutem uel honus tenent; et notulas eciam ipsorum instrumentorum dominis uidelicet pro quibus ipse possessiones tenentur. Et dare eciam ipsis, dominorum predictorum tamen expensis, de dictis notulis copiam et transumptum. Quod si noluerint facere per eorum ordinarios possunt
10 compelli. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XII.

2. Quilibet eciam iudex ordinarius debet compellere quamlibet parcium litigancium instrumenta petita ab altera parte ad fundandam intencionem exhibere et eorum solempniter copiam facere, licet in causa uel iudicio pars a qua fuerint petita ipsis usa non fuerit instrumentis. In Vsatico «Item prouida deliberacione».

15 2. DE IN IVS VOCANDO

1. Non debet procedi contra aliquem sine citacione. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XX.

3. DE LIBELLI OBLACIONE

1. Libelli ineptitudo uel impertinencia non nocet ex quo clare de intencione
20 agentis appareat per processum uel petitionem quin iudex in causa sua proferat

1 SECVNDA PARS] Incipit secunda pars *Omnes* | COMPENDII *om.* *U Pujol* **4** fiunt *E* : fuit *C* **5** emphiteosi *C* **6** tenent] teneat *E* **8** ipsis] in ipsis *E*² : in ipsorum *E*¹ | tamen praedictorum *U Pujol* **9** notulis] uero titulis *C* | nolint *U Pujol* | ordinarium *C* **10** XII *E*² : XLI uidetur *E*¹ **11** quamlibet] quemlibet *E* : *om.* *U Pujol* **12** fundandum *C* **13** copiam *U*² : capiam *U*¹ | uel in iudicio *C* **14** usa *U*² : uisa *U*¹ | fuerint *E* **20** quam *C* : quia *Pujol*

3 notari *U* : notari[i] *Pujol* | uendicionum *C* **4** alienationum *C* | amphiteotas *C* | uasallos *EU Pujol* **5** possessionibus *U* **6** sensum *E* **7** possessiones *U* **8** etiam *C Pujol* **9** transumptum *U* : transumptum *Pujol* | ffacere *U* **11** etiam *C Pujol* **12** litigancium *C* | ffundandam *E* intencionem *C* **13** sollempniter *E* : solemniter *C* | ffacere *E* | ffuerint *E* **14** deliberacione *C* **16** citacione *C* **19** impertinencia *E* | intencione *C* **20** petitionem *C*

10 1350-1351/XII **16** 1292/XX

LLIBRE SEGON

^{37r/} ACÍ COMENÇA LO SEGON LIBRE**1. DE EXHIBIR E MONSTRAR CARTES**

1. Monstrar deuen los notaris als senyors directes les cartes de les vendes o de establiments o de qual[s]sevol altres alienacions fetes per los feudataris, vassalls e emphiteotes, o qual[s]sevol altres terres tenents de les possessions que tenen en feu o emphitèosim o pagesia o qualque altre çens, servitut o càrrech, e encara les notes de les dites cartes e donar-lus-ne còpia e translat a despeses, emperò, dels dits senyors e si fer no volen ne poden ésser forçats per llurs ordinaris. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XII. 5 10

2. Ítem cascun jutge ordinari deu compel·lir cascuna de les parts litigants exhibir e fer-ne sol·lempnament còpia de les cartes que per l'altre part seran demanades per fundar sa intensió, jatsie que en aquell juy la part no haje usat de les dites cartes. En l'Usatge «Ítem prouida deliberatione».

2. ^{37v/} DE CITAR E VOCAR EN JUHÍ 15

1. No deu ésser procehit contra negun sens citació. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona.

3. DE DONAR LIBELL²⁰

1. La ineptitut o impertinència del libell, pusque per lo procés o petició aparegua clarament de la intenció de l'actor, no empatxe que·l jutge no puxe donar sentència en 20

²⁰ Les rúbriques es troben en ordre igual al *Compendium* llatí, mentre que a l'índex es trobaven en ordre invers, com s'ha dit.

sententiam nec debet talem exceptionem ante litis contestacionem uel postea admittere, nec processus aut sententia ex causa predicta annullari ualet, uel reuocari, aut dici nulla uel irrita ipso iure. Petrus tercius in Curia Perpiniati, capitulo XIII.

5 2. Libellus non est offerendus in causa secunde appellacionis. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

3. Libellus seu peticio ante debet per aduocatum fisci dictari et subscribi quam per procuratorem fiscalem contra aliquem possit offerri. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VI et XXX. Et Maria in Curia Barchinone, capitulo XXVI.

4. DE IVRAMENTO CALVMPNIE

10 1. Iuramentum calumpnie debet in omnibus causis, tam ab actore quam reo, prestari. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo VIII. Et in Vsaticis «Quoniam ex conquestione».

5. DE PACTIS ET TRANSACCIONIBVS

15 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Comunie et conueniencie».

«Constituerunt eciam ut in factis».

2. Pactum factum de non habendo recursum ad arbitrium boni uiri ualet. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo XII.

20 3. Pacta et conuenciones quas milites et pedites in caualcatis et in uenacione ire uolentes inuicem fecerint, siue expresse consenserint, siue audientes tacuerint, et non contradixerint, tam in lucro quam dampno, firmiter obseruentur. In Vsatico «Comunie».

1 postea] postquam *C* **2** aut *E*² : ex *E*¹ | annullari] appellari *E* | uel *om.* *Pujol* **5** XXIII] Nec si supra usu priuilegiorum dubitatur, Petrus secundus in Curia Barchinone in principio. Nec in causis usque ad quinquaginta solidos inclusiue, Petrus tercius in Curia Montisoni capitulo 13 *adiec.* *C* **7** fiscalem] contra aliquem possit offerri contra aliquem *del.* *E*² **11** capitulo VIII *om.* et uacuum reliquit *E* : *om.* *U Pujol* **12** conquestione] et Vsatico «Omnes homines tam milites» *adiec.* *U Pujol* **14** Faciunt... 16 factis *ad finem capitis transpos.* *C* : *om.* *U Pujol* **18** tercia *om.* *E* **20** faciunt *EC* | non] con *del.* *E*² **21** quam in dampno *E* | non firmiter *C* obseruantur *C*

2 admittere *C* **3** irita *E* **4** appellacionis *C* : apellationis *U Pujol* **6** peticio *C* | ffici *E* **7** Ferdinandus *C* **13** transactionibus *C* **14** Faciunt] ffaciunt *E* **19** conuenciones *C* uenacione *C* **20** in uisem *E* **21** ffirmiter *E* **22** communie *CU*

3 1350-1351/XIII **4** 1333/XXIV **7** 1413/VI | XXX **8** 1422/XXVI **11** 1251/VIII **17** 1311/XII

aquella causa. Ne deu lo jutge admetra tal excepció abans del plet contestar ne depuys, ne se'n pot anul·lar lo procés ho sentència ne revocar o ésser dit nul·le o irrit *ipso iure*. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXVIII.

3. Lo libell abans que sie donat per lo procurador fiscal contra n'agun deu ésser ditat e sotscriu per lo advocat fiscal. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol VI e XXX. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXVI. 5

2. Ítem en la causa de la segona appellació no sia donat libell. Alfons terç en la Cort de Muntblanch.

4.^{38r/} JURAMENT DE CALÚMPNIA

1. Jurament de calúmpnia deu ésser prestat en totes causes axí per l'actor com per reu. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 10

5. DE PACTES E TRANSACCIONS

2. Pacte fet de no haver recors a àrbitre de bon baró val e ten. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol XII.

4. Lo senyor Rey no deu fer connivença ab n'agun sotmès. Ans deu ésser comunal en justícia a tots. Alfons en la Cort de Muntsó, capítol VI. 15

¹ aquella] cosa *del. A²* ⁸ Muntblanch] ne quant és fet dupte us de privilegis, Pere segon en la Cort de Barchinona en lo principi ne en les causes fins en I sol, Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XIII *in margine adiec. A²*

4. Dominus Rex non debet facere conuenienciam cum aliquo subdito quia Dominus non debet tenere partem ymo debet esse comunis omnibus. Alfonsus secundus in Curia Montisoni capitulo VI.

5 **6a. VT ADVOCATI EXAMINENTVR ANTEQVAM EORVM OFFICIO VTANTVR**

10 1. Iurisperitus qui non est doctor uel approbatus in iure non debet uti officio aduocacionis, assessorie uel iudicature in ciuitatibus, uillis et locis insignibus Cathalonie donec in presencia uicarii uel alterius officialis et proborum hominum illius ciuitatis uel uille per alios iuristas examinatus fuerit et approbatus, iuretque se bene et legaliter in aduocacionibus et aliis rebus habere. Et iuret se per quinque annos in studio generali ius ciuile uel canonicum audiuisse, et omnes libros ordinarios illius iuris quod ut predicatur audierit penes se ut suos habere. Qui iurisperitus, si premissa non obseruauerit, omnibus dictis officiis per biennium ipso iure priuatus existat et penam nichilominus quinquaginta morabatinorum auri incurrit. Alfonsus secundus in 15 Curia Montissoni, capitulo XVII. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XII; et in Curia Montissoni, capitulo XVII.

2. Debet eciam habere Vsaticos Barchinone et Constituciones Cathalonie et capitula Curiarum, alias penam quinquaginta librarum inter fiscum et accusatorem equis partibus diuidendam incurrit. Maria in Curia Barchinone, capitulo XVII.

20 **6b. VT MEDICI EXAMINENTVR**

1. Medici uero fisici et chirurgici, antequam eorum arte utantur, debent similiter examinari et approbari, et fisici debent iurare se audiuisse per tres annos in studio generali libros ordinarios sciencie medicine. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XVII.

1 Dominus...3 VI *om. U Pujol* | subdito] souco *sic C 7* assorie *C 9* uel] u *del. E²* **10** rebus se habere *E 11* canonicum uel ciuile *E 12* iuris *E²*: iuriss *E¹* | quos *C 20* VT MEDICI] DE MEDICI VT *C 21* fisici *om. E* | simpliciter *E 23* medecine *EU*

2 Alfonsus *EU Pujol 6* aprobatus *EC 7* aduocationis *C 8* Catalonie *E 9* aprobatus *C 10* aduocationibus *C 11* audiuisse *E 13* officis *U 14* Alfonsus *U 15* Ceruarie *U*: seruarie *E 17* etiam *E Pujol 18* acussatorem *E Pujol 21* mediçi uero fisici et chirurgici *U 22* aprobari *ECU 23* generalii *U* | Alfonsus *U*

2 1289/VI **14** 1289/XVII **15** 1359/XII | in²...16 XVII] 1362-1363/XVII **19** 1422/XVII **23** 1289/XVII > XVIII

6ab. QUE ADVOCATS E METGES SIEN EXAMINATS ABANS QUE USEN DE LLUR OFFICI

1. Cascun juriste qui no és doctor o aprovat en dret no deu usar de offici de advocat, de assessor o de jutge en ciutats, viles e lochs insignes de Cathalunya fins que ^{38v/} en presència del veguer o d'altre official e dels prohòmens d'aquella ciutat o vila sie per altres juristes examinat e aprovat [e jur] se [haver] ben e leyalment en advocacions e altres coses, e jur haver hoyt cinc anys en estudi general dret civil o canònich, e haver devers si que sien seus propis tots los libres ordinaris que segons dit és haurà hoyt, lo qual juriste si les dites coses no observa de tots los dits officis per dos anys ipso iure sie privat e noresmenys encorregua en pena de cinquanta morabatins d'or. Alfons segons en la Cort de Muntsó, capítol XVII. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XII. E en la Cort de Muntsó, XVII. 5 10
2. Deu encara lo dit juriste haver los Usatges de Barchinona e Constitucions e Capítols de Cort de Cathalunya. Si no, encorre en pena de cinquanta lliures departidora entre lo fisch e l'acusador per eguals parts. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XVII. 15

6b

1. Los metges físichs e sirurgians, abans que usen de llur art, deuen ésser examinats e aprovats, e los físichs deuen jurar haver hoyt per tres anys en estudi general los libres ordinaris de sciència de medecina. 20
2. Los juheus e serrahins metges deuen ésser examinats per hun metge cristià e per metges de llur ley o secta si n'i ha o, si no n'i ha, lla^{39r/} donchs sien exeminats per

⁶ se...7 coses] se ben e leyalment en advocacions e altres coses *in margine adiec.* A²
¹⁰ ipso... noresmenys *in margine adiec.* A²

2. Iudei autem et saraceni medici debent examinari per unum medicum christianum et per medicos eiusdem legis uel secte, si qui sint; uel, si non fuerint, tunc examinentur per duos medicos christianos. Et, si reperti fuerint sufficientes, iurare habeant, antequam ad practicam admittantur, se bene et legaliter praticare. Medici uero omnes qui antequam ut premittitur examinati sint et approbati praticare presumpserint priuacionem officii per biennium et penam quinquaginta morabatinorum auri incurrunt. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVII.

7. NE LICEAT IN POTENCIORES ACCIONES VEL CESSIONES TRANSFERRE

1. Cessiones que prohibentur de iure fieri in potenciores habent locum in Rege et Regina, filiisque et officialibus eorum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo III.

8. VT NEMO PRIVATVS TITVLOS PREDIIS ALIENIS IMPONAT

1. Minans uel metum uerbo uel facto inferens per se uel alium qualitercumque possessoribus rerum feudalium uel emphiteoticarum quas dominus directus in comissum recepit, seu alias iure directi domini proprie culture retinuit, distraxit uel stabiliuit, aut earum fructus destruens uel agros depopulans, eo quia pretendit ius sibi competere in rebus predictis, hiis uel aliquo eorum probatis coram iudice competenti, pro eiecto a Pace et Treuga publicetur, habeatur et euitetur per uicarium in cuius uicaria talia fuerint attemptata, si inde fuerit per partem idem uicarius requisitus, alias non. Quam publicacionem aliis uicariis, prelatis, baronibus et aliis iurisdictionem habentibus habeat intimare, et nullus exinde eum ualeat sustinere, sed cum talis eiectus comparuerit purgando contumaciam aut satisfaciendo dampna et expensas parti, aut

1 et] *om. U* : [et] *Pujol* 3 examinantur *C* 7 tercius] in Curia Seruarie capitulo XII et *adiec. E* 10 prohiberetur *C* 13 uel per alium *E* 14 possessionibus *C* | rerum *U*² : eorum *U*¹ *Pujol* 15 recipit *EC* | domini *E*² : domini *E*¹ 16 eorum *EC Pujol* 17 eorum aliquo *E* 19 talia *bis C* | attemptata *E* : atemperata *C* | inde *E*² : idem *E*¹*C* | fuerit] fuerint *E* | per *om. E* requisitus *om. E* 22 et expensas] ex expensis *C*² : ex pensis *C*¹ | expensis *Pujol*

1 sarraceni *C Pujol* : sarraceni *U* 4 practicam *E Pujol* | admittantur *U* | praticare *E Pujol* 5 premittitur *E* | aprobati *EC* | praticare *C* 6 priuacionem *C* | ofici *U Pujol* 7 Montisoni *C* 9 transffere *E* 10 ffieri *E* 11 ffiliisque *EU* 12 in ponat *E* 14 possessoribus *U Pujol* 16 stabiliuit *U* | ffructus *E* 17 his *E* 19 attemptata *E* 20 publicacionem *C* | iurisdictionem *C* 22 satisfaciendo *E*

7 1362-1363/XVII 11 1362-1363/III

dos metges christians. E si seran trobats ésser sufficientes deuen jurar abans que sien admesos a practicar de bé e leyalment a practicar. E si algun metge abans que sie segons damunt és dit examinat e aprovat presumirà praticar encorrega privació de son offici per dos anys e pena de cinquanta morabatins d'or. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XVII.

5

7. QUE NO SIA LEGUT A NEGUN CESSIONAR ACCIONS EN PUS POTENTS

1. Les cessions que per dret són prohibides ésser fetes en persones pus poderoses han loch en lo senyor Rey e Reyna e fills e officials llurs. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol III.

10

8. QUE NEGUN PRIVAT NO POS EN CAMP HO POSSESIÓ D'ALTRI CREUS HO SENYALS HO LUS FAÇE PAHOR O MANACES

1. ^{39v/} Si algun, prenent se haver dret en algunes possessions ho altres coses feudals o emphiteoticàries, les quals lo senyor directe se haurà preses en comís ho en altra manera, per rahó de dreta senyoria, se retindrà a sa pròpria cultura ho haurà distretes o stabilides, menasçarà als posseïdors de les dites coses o lurs farà pahor de fet o de paraula per si o per altre en qualsevol manera, provades les dites coses o alguna d'elles davant jutge competent, aytal mançant o fahent pahor sie publicat per gitat de Pau e de Treva e per tal sia haüt e esquivat per lo vaguer de la vegueria ont tals coses seran atemptades, si-n serà per la part request e no en altra manera, la qual publicació haje lo dit vaguer intimar als altres vaguers, prelats e barons e a altres havents juridicció. E d'aquí avant nagon no-l gos sostenir. Emperò, si aytal gitat de Pau e de Treva vol comparar purgant sa contumàcia o satisfahent lo dampnatge e

15

20

18 publicat] per la vegueria *del. A*²

firmando ius in posse uicarii, potest eum dictus uicarius reducere in pacem et treugam et punire eum de crimine secundum iusticiam. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XV.

9. DE ARBITRIIS

5 1. Arbitramenta et sentencie arbitratorum debent per officiales regios sine diffugio execucioni mandari, tam in penis quam in aliis. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIII. Iacobus secundus in Curia tertia Barchinone, capitulo XII; et in Curia Gerunde, capitulo XVI.

10 2. Et tenet renunciatio ne habeatur recursus ad arbitrium boni uiri. Iacobus secundus in Curia tertia Barchinone, capitulo XII.

3. Et ualet compromissum firmatum sub pena. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XVI.

TERCIA PARS COMPENDII

1. DE IVDICIIS ET FIRMIS IURIS

15 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Bataylla iudicata».

«De omnibus namque comunibus causis».

«Magnates».

«Qui se sciente».

20 «Iudicium in Curia».

«Iudicia Curie».

«Stabilierunt eciam».

«Statuerunt eciam quod si parentes».

3 XV *U*² : XVI *U*¹ **7** in Curia Barchinone *E* : in prima Curia Barchinone *C* **8** et...XVI *om. C* **9** renunciacione ne *C* **10** tertia Curia *E* | tertia *om. C* | XII] XVI *C* **12** XVI] XII *C* **13** TERCIA PARS] Incipit tertia pars *Omnes* **14** iuris firmis *U Pujol* **15** Faciunt...268,1 filium *ad finem capitis transposuit C* **16** iudicade *E* **17** comunibus causis *om. C* **19** se *om. C*

2 Ferdinandus *omnes* **4** arbitris *U Pujol* **5** officiales *U Pujol* | difugio *EU Pujol* **6** exequcioni *U* | Alfonsus *U* **7** Montisoni *C* **9** renunciacione *U* **14** iudicis *U* : iudici[i]s *Pujol* | firmis *E* **15** faciunt *EU* **16** batala *E* : batailla *C* **22** eciam] etiam *C* **23** eciam] etiam *C*

2 1413/XV **6** 1289/XIII **7** 1311/XII **8** 1321/XVI **9** 1311/XII **11** 1311/XII

despeses a la part o fermant de dret en poder del vaguer, lo pot reduir en Pau e en Treva e punir-lo del crim segons justícia. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XV.

9. ^{40r/} DE ÀRBITRES

1-3. Los arbitraments e sentències de àrbitres deuen per los officials reysals sens diffugi nagun ésser executades axí en penes com en altres coses. E val lo compromès fermat sots pena que no hagen recors a àrbitre de bon jutge. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XIII. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol XII. E en la Cort de Gerona, capítol XVI²¹. 5

LIBRE TERÇ 10

ACÍ COMENÇA LO TERCER LIBRE

1. DE JUHÍS E DE FERMA DE DRET

1. Fan al present títol los Usatges en lo prohemi.
 «Tots hòmens fermen», capítol XXII.
 «Bataylla jutjada», XXVII.
 «De totes comunes causes», capítol XXVIII.
 «Los magnats», XXIX.
 «Qui a son scient», XL.

15

²¹ En la versió catalana es trobaven adjudicades a un únic resum les dues Constitucions que en la versió llatina tenen, cadascuna, la seva ressenya particular. La primera d'aquestes Constitucions (Jaume II, terceres Corts de Barcelona, capítol XII) no tenia cap línia pròpia en el resum únic de la versió catalana.

3,1 DE IVDICIIS ET FIRMIS IVRIS

«Pater contra filium».

2. Rex debet tenere iusticiam et iudicare per directum. Vsaticis «Alium namque».

5 3. Cause usque ad quinquaginta solidos inclusiue sine strepitu et figura iudicii et sine scriptis debent cognosci et appellacione remota determinari, contraria consuetudine non obstante. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XIII.

4. Firmans de iure non tenetur firmare cum pignoribus tenentibus, preterquam pro Pace et Treuga et pro duello. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XX.

10 5. Quilibet debet firmare de iure domino suo ubicumque ipse uoluerit in suo, scilicet comites et uicecomites potestati pro quolibet castro cum eius honore pro centum unciis auri Valencie; miles uero pro qualibet cauallaria terre pro decem, et pro castro cum adempriuio eius pro aliis decem; pro feudis minoribus secundum illorum ualorem; pro hominatico sicut pro media caualleria terre de hoc quod ad fidem
15 pertinebit. Rusticus autem pro quinque solidis cum augmento. Vsaticus «Omnes homines».

6. In accusacionibus ac querelis pacis et treuge et denunciacionibus perit instancia cause si non prosequatur infra annum. Et eciam si prosequatur nisi infra biennium prosequatur et finiatur. Maria in Curia Barchinone, capitulo VII.

1 filium] «Omnes homines debent firmare», «Etiam inuiolabili» *adiec. C 3* namque] In accusacionibus ac querelis pacis et treuge et denunciacionibus perit instancia cause si non prosequatur infra annum. Et eciam si prosequatur, nisi infra biennium finiatur. Maria in Curia Barchinone, capitulo VII. *adiec. U Pujol 4* strepitu *E²* : scriptu *E¹ 8* pro¹] in *E* | secundus *om. C 10* debet *sup. lin. E²* : tenetur *E¹* | domino *U²* : de *U¹* | suo¹ *sup. lin. U²* : *om. U¹* **11** et uicecomites *om. C* | potestati] parati *Pujol 12* et... 13 decem *sup. lin. U²* : *om. U¹ Pujol 14* hominatico] hominacio *C* | pro²] per *Pujol 18* Et *om. U Pujol* | nisi... 19 finiatur] nisi infra biennium finiatur *C* : nisi finiatur infra biennium *U Pujol 19* VII] Lis cum extraneo uel iter agente debet cito et sine mora fine debito terminari in Vsaticis «Quoniam ex conquestione», capitulo «Item inuiolabili». Vsus priuilegiorum debet absque libello et sine figura iudicii terminari per solam receptionem testium, Petrus II.us in Curia Barchinone capitulo primo *adiec. C* : Lis cum extraneo uel iter agente debet cito et sine mora fine debito terminari. Vsaticis «Item inuiolabilii obseruacione» *adiec. U Pujol*

5 appellacione *U Pujol 6* Montisoni *C 7* firmans *omnes* | firmare *E 10* firmare *E 11* comites *C 12* unciis *U Pujol* | cauallaria *E* : cauallaria *U Pujol 14* cauallaria *E* : cauallaria *U 15* aumento *E 17* denunciacionibus *C* | perit *EC 18* infra¹] inffra *E* | etiam *C 19* finiatur *E*

6 1362-1363/XIII **8** 1300^a/XX **19** 1422/VII

«Judici donat», LXXVI.

«Los judicis de Cort», LXXVII.

«Stabiliren encara los dits», LXXIX.

«Statuiren encara que si los pares», CXII.

«Pare contra fill», CLVI. 5

«Ítem inviolabla observació», CLXV.

3. Les causes fins a cinquanta sols inclusivament se deuen conéixer e determenar sens scrit²² ^{40v/} e figura de juhí e sens scrits, tota apellació remoguda, contrària consuetut no obstant. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XIII.

4. Nagun no és tengut de fermar de dret ab penyores tenents, sinó per pau e per treva o per batalla. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XX. 10

6. En acusacions e clams de Pau e de Treva e denunciacions pereys la instància de la causa si no és perseguida dins un any. Encara que sia perseguida si dins dos anys no és finida. Maria en la Cort de Barchinona, capítol VII.

7 fins *sup. lin. adiec. A*²

²² Caldria entendre *strèpit*, que és la forma que presenta ACA, Còdex de Ripoll, 102, f. 15v: «st(re)pit». Indubtablement l'habitual semblança de les grafies *c/t*, i l'ambigüitat de les abreviatures *re/ri*, han confós el copista del G-1. A la Compilació catalana (G-3, f. 42r) es llegeix «brugit».

2. DE ORDINE IVDICIORVM

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis aliquod malum».

«Si quis homines habuerit».

5 «Si quis contra alium».

«Si quis dixerit se».

2. Cause de quibus in Audiencia fuerit facta relacio debent uotari et decidi antequam alie postmodum incipiantur. Maria in Curia Barchinone, capitulo XIII.

3. DE DILACIONIBVS

10 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Placitum mandetur».

«Stabilierunt eciam».

«Statuerunt eciam idem».

«Similiter nempe».

15 «Omnes homines postquam».

2. Dilacio debet dari et assignari partibus ad litigandum de tribus in tribus diebus, nisi fuerit causa inter milites; tunc eciam assignatur eis de octo in octo diebus. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo.

20 3. Militi dantur tres dilaciones, prima decem dierum, relique due de octo in octo diebus, uel una pro omnibus de uiginti sex diebus. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVI.

4. Placitum mandatur tam magnatibus quam militibus, primum ad decem dies, deinde de octo in octo. Rusticis autem mandatur in quarta die uel quinta. Vsaticus «Placitum».

25 5. Omnis causa cuiuscumque qualitatis fuerit, infra quadraginta dies debet finiri computandos a die firmamenti, nisi tempus esset prolongandum pretextu testium uel

2 Faciunt...6 dixerit *ad finem capituli transposuit C 6 se om. C 8* postmodum alie cause *C* postmodum *E²* : per p *E¹* **10** Faciunt...15 postquam *ad finem capituli transposuit C 13* idem] inde *C 16* in tribus *om. C 18* capitulo] XVI *adiet. U Pujol 20* uiginti sex] XXV *C : XX.ti U Pujol 21* XVI *U² : XVII U¹ 23* in octo *om. U Pujol 1* Rusticis...24 Placitum *om. E 25* debet finiri *E² : bis E¹ 26* computandos *om. E*

2 ffaciunt *EU Pujol 7* decidi *U 8* incipiantur *U 9* dilationibus *C 10* ffaciunt *E 13* idem] hiidem *U Pujol 14* nempte *C 16* assignari *E 17* assignatur *E 19* dilaciones *C 25* ffiriri *E 26* ffiramenti *E*

8 1422/XIII **17** 1251/III **20** 1292/XVI

2. DE ORDE DE JUYS

2. Les causes de què és feta relació en la Audiència deuen ésser votades e determenades ans que sien altres començades. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XIII.

3. DE DILACIONS

5

1. Fa[n] al present títol los Usatges:

«Pleyt sia menat», XXIII.

«Stabiliren encara los dits», LXXIX.

«Statuiren encara aquells mateys», CXV.

«Semblantment statuiren e loaren», CXVII.

10

«Tots hòmens pus que hauran», CLXXX.

2. Dilació deu ésser donada e assignada a pledejar de tres en tres dies, si donchs lo plet no és entre cavallers, als quals deu ésser assignat de VIII e[n] VIII dies. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol III.

3. Als cavallers quant són citats deuen ésser dona^{41r}/des tres dilacions, ço és la primera de deu dies, e les altres dues de vuit en vuit dies, o una per totes de vint-i-sis dies. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XVI.

15

5. Tots plets de qualsevulla quantitat sien dins quaranta dies deuen ésser finits comptadors del dia que serà firmat de dret, si donchs lo temps no·s devia porrogar per rahó de testimonis o de cartes que fossen en longinques partides. E que d'açò sia feta plena fe per jurament. E que sie donada covinent dilació segons la distància del loch

20

³ ans] -s *sup. lin. adiec.* A² **19** firmat A² : finit A¹

instrumentorum qui in remotis partibus haberentur. Et quod de hoc fiat plena fides per iuramentum. Et quod detur dilacio secundum loci distanciam. Si autem infra quadraginta dies contingit aliquam parcium ad Principem appellare, si legitime et non frustratorie appellauerit, non currit ei predictum tempus quadraginta dierum, si in die sibi statuto a iudice ut coram Principe debeat comparere fuit in Curia Regis donec suam habuerit sententiam. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo III.

6. Quia, si ex culpa alterius partis efluxerint dicti quadraginta dies ante difinicionem cause, emendet alteri parti que sine culpa fuerit omnes expensas quas pro dicta causa oportuerit sustinere. Sin autem dies culpa iudicis efluxerint sine cause difinicione, emendet iudex partibus omnes expensas quas pro dicta causa oportuerit eos sustinere. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo VI.

7. Causa uero appellacionis que fit super difinitiuam sententiam terminetur infra uiginti dies, et causa secunde appellacionis terminetur infra decem dies. In eadem Curia, capitulo VIII.

8. Appellari debet et opponi exceptio nullitatis contra sententiam infra decem dies. Et terminari dicta exceptio, si contra sententiam secunde appellacionis fuerit opposita, infra alios decem dies. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XIII.

9. Apostoli debent dari infra decem dies a tempore appellacionis emisse. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VII.

4. DE IVRISDICCIONE OMNIVM IVDICVM ET DE FORO COMPETENTI

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Omnes homines debent firmare».

¹ qui om. U Pujol | Et quod] Ex quo C ³ contingerit EC | si] sed E ⁴ frustratorie U Pujol ei om. C | temps Pujol ⁶ III] IIII U Pujol ⁷ Quia] quod Pujol | eluxerint C : afluxerit Pujol ⁸ emendat C ⁹ afluxerint Pujol ¹⁰ difinicione E² : diminucione E¹ ¹² fit] fiet C : sit U Pujol | sententiam om. U Pujol ¹³ cause E | terminetur E ¹⁶ terminari U¹ : d U² ¹⁷ apposita E ¹⁸ in E ¹⁹ tercius] II.us Pujol ²¹ Faciunt...271,3 Laudauerunt ad finem capitis transposuit C

² dilatio C ³ apellare U Pujol | legitime C ⁴ frustratorie C | apellauerit U Pujol ⁵ Principe U | comparere E ⁸ diffinicionem E : diffinitionem C ⁹ oportuerit E ¹⁰ diffinitionem C | oportuerit E ¹² appellacionis C : apellacionis U Pujol | fit] ffit E diffinitiuam E : diffinitiuam C | inffra E ¹³ appellacionis C : apellacionis U Pujol | inffra E ¹⁵ apellari U Pujol | oponi U Pujol ¹⁶ appellacionis C : apellacionis U Pujol ¹⁸ appellacionis C : apellacionis U Pujol ¹⁹ Montisoni C ²⁰ iurisdictione C ²¹ ffaciunt E

⁶ 1251/III ¹¹ 1251/VI ¹³ 1251/IX ¹⁷ 1301/XIII ¹⁸ 1362-1363/VII

- ont seran. E si dins los quaranta dies alguna de les parts se appellaran [*sic*] al Príncep legítimament e no frustatòria, que no li correnga lo temps dels dits quaranta dies, si en lo dia a ell statuït per lo jutge, que comparegua davant lo Príncep, serà en la Cort del senyor Rey fins que n'haje sentència. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol III. 5
6. E, si per colpa de la una part passaran los dits quaranta dies abans que la causa sia diffinida, esmèn a l'altra part que serà sens colpa totes les despeses que per la dita causa haurà hagudes a fer. E, si lo dit temps serà passat per colpa del jutge sens diffinir la causa, esmèn a les parts totes les ^{41v} despeses que hauran hagudes sostenir per la dita causa. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol VI. 10
7. E, si de sentència diffinitiva se serà appellat, la causa de la dita appellació deu ésser diffinida dins vint dies, e la causa de la segona appellació dins deu dies. Jachme primer en la Cort de Barchinona.
8. Dins deu dies donats a appellar deu ésser proposada contra la sentència excepció de nul·litat. E deu ésser determenada la dita excepció dins altres deu dies si és oposada contra sentència de la segona appellació. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol XIII. 15
9. Dins deu dies aprop de la appellació interposada lo jutge deu donar apòstols. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol VII.

4. DE JURIDICCIÓ DE TOTS JUTGES E DE FOR COMPETENT 20

1. Fan al present títol los Usatges:
^{42r/} «Tots hòmens fermen dret», XXII.
 «Pledejar deuen», XXIII.
 «Pleyt jutjar», XXVI.

«Placitare debent».

«Placitum iudicatum».

«Laudauerunt».

5 2. Omnes cause de Cathalonia seu de Comitatu Barchinone principales siue
appellacionum sunt infra Cathaloniam seu ipsum Comitatum tractande; et Rex in
quacumque parte Cathalonie fuerit potest si uelit de causis appellacionum cognoscere.
Sed ipso exeunte extra habet illas in suas uicarias comittere terminandas iurisperitis
tantum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XI et XII. Iacobus secundus in
tercia Curia Barchinone, capitulo VIII. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI.

10 3. Similiter singule cause uicarie uel baiulie siue ciuiles siue criminales debent in
sua uicaria uel baiulia et non alibi pertractari, nisi barones uel milites cum domino
Rege in sua Curia litigarent iuxta Vsaticum «Placitare», etc. Petrus secundus in Curia
Barchinone, capitulo XII. Iacobus secundus in terciia Curia Barchinone, capitulo VIII.
Maria in Curia Barchinone, capitulo II.

15 4. Et sequitur quis forum in loco ubi deliquit uel contraxit uel ubi reperitur res de
qua agitur, et in loco nundine uel mercati, si ibi reperiatur. Petrus secundus in Curia
Barchinone, capitulo XV.

20 5. Dominus loci ubi sunt bona mariti obligati cognoscit si bona sufficiant uxori
non obligate et creditoribus, non obstante quod dictus maritus obligauit se sub pena
tercii in Curia alicuius officialis regii. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo
XXVI.

4 Cathalonia] Cathalonie *Pujol* 5 sunt [tractande] *Pujol* | seu...6 quacumque *om. U* : [ita quod in quacumque] *Pujol* 6 fuerit [rex] *Pujol* 7 habeat *C* | in] infra *E* 8 XI...XII] XI-XII *Pujol* | et] *om. U Pujol* 9 VIII] VIII *U Pujol* 11 praticari *E*² : patricare *E*¹ 12 iuxta Vsaticum *om. C* | Placitare *E*² : litigare *E*¹ | etc *om. U Pujol* 13 capitulo¹...Barchinone² *om. E* | Curia III.a *C* 14 II] Nec eciam ad instanciam procuratoris fisci potest aliquis extrahi de uicaria uel baiulia ubi delictum comisit uel captus fuit. Maria in Curia Barchinone, capitulo II *adiec. U Pujol* 15 in loco *om. C* | uel¹ *om. C* 17 XV] Monetarii, nisi in certis casibus, nec arrendatores seu collectores leudarum non effugiunt iurisdictionem ordinariorum. Maria in Curia Barchinone, capitulo XIX, XXIII. Nullus potest extrahi etiam ad instanciam procuratoris fiscalis de baiulia uel uicaria ubi delictum comisit uel captus fuerit, Maria in Curia Barchinone, capitulo II *adiec. C* 18 obligata *E* | cognoscat *C* 19 se] et *adiec. U Pujol* 20 in Curia¹ *om. C* | Regis *U Pujol* | secundus *om. E* 21 XXVI] Super causis pupillorum, uiduarum, puberum et aliarum miserabilium personarum adque patrimonialium uide Constitucionem nouam per dominum Alfonsum factam in Curia Barchinone incipientem «Les causes» *adiec. E*

5 appellacionum *C* : apellationum *U Pujol* | Cataloniam *E* 6 Catalonie *E* | apellationum *C* : apellationum *U Pujol* : 7 Set *U* 9 Montisoni *C* 10 siuiles *E* 20 officialis *UPujol*

8 1283/XI | XII | 1311/VIII 9 1362-1363/VI 12 1283/XII 13 1311/VIII 14 1422/III
16 1283/XV 20 1321/XXVI

«Loharen e atorgaren», LXXXIII.

2. <A> totes les causes de Cathalunya o del comtat de Barchinona principals e de appellació se deuen tractar dins Cathalunya o en lo comtat de Barchinona. Emperò lo senyor Rey en qualsevulla part sie de Cathalunya pot conéixer de les causes de appellació si-s vol, mas ell stant fora de Cathalunya no-n pot conéixer, mas pot-les cometra dins llurs vegueries a juristes tant solament. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol II. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol VIII. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol VI. 5

3. Ítem les causes de cascuna vegueria o batlia deuen ésser tractades dins la sua vegueria o batlia e no en altre loch, si donchs no són barons o cavallers qui pledegen ab lo senyor Rey en la sua Cort iuxta Usatge «Pledegar deuen» *et caetera*. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XII. E Jachme en la terça Cort de Barchinona, capítol VIII. 10

5. Lo senyor d'aquell loch on són los béns del marit obligat e hon abite lo dit marit ab sa muller deu conéixer si los dits béns basten a la muller no obligada a son dot esposalici e als altres crehedors, no obstant ^{42v/} que-l dit marit se sia obligat ab pena de terç en la Cort d'algun official. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XXVI. 15

6. En Ribagorça, hon són alguns poblats segons fur d'Aragó e altres segons Constitucions de Cathalunya, deu per lo vaguer cascun ésser jutjat segons que és

⁵ conéixer] deles causes *del. A²* ⁹ deuen... 10 batlia *in margine adiec. A²* ¹¹ Pere] terç *del. A²*

6. In Ripacurcia, ubi sunt aliqui populati secundum Forum Aragonum et aliqui secundum Constitutiones Cathalonie, debet quilibet per uicarium iudicari secundum quod est populatus uel ad Constitutiones uel ad Forum, nisi populatus ad Forum delinqueret in loco Constitutionis uel e contra. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXVII, XXXVIII.

7. Si homines monasteriorum uel ecclesiarum inter se dampnum dederint et querimonia ad uicarium regium peruenerit debet eos remittere ad dominos proprios, sed si infra quindecim dies dampnum in posse dominorum noluerint resarcire, ex tunc uicarius recipiat pignora in propriis personis, et causa sub ipsius examine fine debito terminetur. In Constitutione pacis «Diuiarum»; «In Christi nomine», capitulo «Si uero homines». Idem Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLII in fine⁹.

8. Cause feudales debent iudicari per pares. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LVI.

9. Quilibet tenens pro alio honorem compellitur placitare in posse domini pro quo tenet illum honorem pretextu cuius conuenitur, et non alibi. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXX.

10. Et ubicumque ipse dominus in dominio suo uoluerit sed, si conuentus illa die non possit ad propria reuerti, dominus debet sibi dare conductum siue uictum. Vsaticis «Placitare».

1 sunt *om. EC* | formam *E* | aliqui²] alii populati *U Pujol* **2** iudicare *C* **3** uel¹... populatus² *om. EC* | populatus²] populati *U Pujol* **4** in loco] ad locum *Pujol* | loco *om. EC* | prima *om. U Pujol* **5** XXXVII] et *adiec. E* **7** querimoniam *Pujol* | probos *U Pujol* **8** uoluerint *C* **9** recipia *C* | fine] sine *C* **10** pacis] et treuge *adiec. C* | Diuiarum... 11 homines] *tanquam unam Constitutionem omnes* **12** iudicari *C* **13** LVI] XLVI *U Pujol* **14** in posse] *bis E* **17** ipse *sup. lin. E²* | sed *om. U Pujol* **18** sibi *sup. lin. U²* : *om. U¹* | conductum *E²* : conuentum *E¹* **19** Placitare] Monetarii, nisi in certis casibus, nec arrendatores seu collectores leudarum non effugiunt iurisdictionem ordinariorum. Maria in Curia Barchinone, capitulo XIX, XXIII *adiec. U Pujol*

1 Ripagurcia *C* : Rippacurcia *U Pujol* **2** constitutiones *E* | Catalonie *E* | iudicarii *U* **3** populatus¹] popullatus *E* **10** constitutione *E* **14** compellitur *E*

4 1292/XXXVII | XXXVIII **10** In¹...Diuiarum] 1200/«Si uero homines» | In²...11 homines] 1283/XLII **11** Petrus...XLII] 1283/XLII **12** 1283/LVI **15** 1292/XXX

⁹ Com s'indica a l'aparat crític, els manuscrits (E, C, U) entenen les Constitucions «Diuiarum» i «In Christi nomine» com si fossin una única Constitució. La primera, però, correspon a Pere I a les Corts de Barcelona (1200), XVII (CARAVYC I: 84), en el vers «Si uero homines». La segona («In Christi nomine») sembla que cal identificar-la amb la Pere II a les Corts de Barcelona (1283), XLII -l'íncipit de les dites Corts és «In Dei nomine» i no «In Christi nomine», en el vers «Si uero homines». Aquesta darrera Constitució és, per tant, citada dues vegades, primer per íncipit de Corts i posteriorment per número de Constitució.

poblat per fur o per Constitució, si donchs lo poblat a fur no delinque en loch de Constitució. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXVII, XXXVIII.

9-10. Cascun qui tengua honor per altre és forçat de pledejar en poder de son senyor per lo qual ten aquella honor per la qual és convengut e no en altre loch, ço és hont se vulle lo dit senyor dins sa senyoria. Mas si lo dit convengut no se'n pot tornar aquell dia a la casa lo dit senyor li deu donar conduyt, ço és a menjar. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXX. E en l'Usatge: «Pledejar deuen» *et caetera*. E en l'Usatge: «Tots los hòmens deuen fermar».

4. E pot ésser cascun convengut en lo loch en què ha delinquit o contractat o que y sie trobada la cosa demanada o que sia loch de fira o de mercat si hi és trobat. Pere ^{43r/} segon en la Cort de Barchinona, capítol XV.

8. Les causes feudals deuen ésser jutjades per pars eguals. Pere segon en la Cort de Barchinona, LVI.

7. Si hòmens de monestirs o d'esgleyes se dampnifiquen entre ells mateys e n'és fet clam al vaguer, deu-los remetre a llurs senyors propis. Mas, si dins quinze jorns no lus hauran fet smenar lo dan, d'aquí avant lo vaguer ne porà conéxer. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLII.

9 fermar] ca *del. A*²

5. DE FORO HOMINVM DE PARATICO ET OFFICIALIVM ET DOMESTICORVM REGIS

1. Officiales ordinarii de domesticis et officialibus domini Regis, Regine et Primogeniti in ipsorum iurisdiccione habitantibus seu domiciliatis, Rege et aliis predictis absentibus, possunt querelantibus iusticiam facere. Et eciam ipsis presentibus possunt illos capere et arma auferre si inuenti fuerint delinquentes seu in locis suspectis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXIII.

2. Vicarius est iudex competens baronum et militum racione debiti uel contractus. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLI.

3. Et quilibet uicarius potest facere iusticiam de baiulis infra suam uicariam regentibus et eorum locatenentibus et assessoribus ac iudicibus ordinariis eorundem; et uice uersa baiulus principalis uicarie de ipso uicario locumtenenti et eius assessore et iudice de debitis que debent ut priuate persone durante eorum officio. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXIII.

6. QVANDO LICEAT VNICVIQVE SINE IVDICE VINDICARE

1. Qui aliena depredauerit uel inuaserit si in ipsa direpcione occisus uel percussus fuerit, ille qui percusserit nullam calumpniam pacietur. Vsaticus.

2. Quilibet potest capere et retinere animalia, eciam si sint aratoria, que reperierit in sua tala donec sibi fuerit emendata. Petrus primus in Constitutione «Anno Domini Millesimo CCII».

1 domesticorum et officialium *U Pujol* **3** Regine *om. C* **4** domiciliatus *E* | et... **5** predictis *E² : bis E¹* **5** ipsis] illis *U Pujol* **6** illos] ipsos *U Pujol* **7** suspectis *E² : suspectibus E¹* **8** Vicarius... **9** XLI *ad finem capitis transposuit C* | militum] et hominum *del. E²* **9** XLI *E² : XLXI E¹ : alias XLVI adiec. U* **11** et²] eius *adiec. U Pujol* | ordinariis *om. C* **12** locumtenenti] loci *E* **13** de *sup. lin. U² : om. U¹* **14** XXIII] XXIII *U Pujol* **16** aliena *U² : alienam U¹* **17** paçiatu *U (-c-) Pujol* **18** accipere *U Pujol* | et *E² : ac eciam E¹ | eciam*] et *C* **19** sibi *om. C* **20** Millesimo] *M E² : MM E¹ | CCII*] capitulo «Placet» *adiec. C*

1 fforo *E* | paratico *EC* **3** domestiçis *U* | officialibus *U Pujol* **4** iurisdictione *C* **5** etiam *C* **6** auferre *EU Pujol* **7** Montisoni *C* **10** ffacere *E* **11** accessoribus *C* : assessoribus *U* ordinariis *U* **12** uise *E* : uçe *U* | assessore *C* : assessore *U* **13** officio *U Pujol* **14** Montisoni *C* **16** direptione *C* | occisus *E* **17** percussus *U Pujol* | calumpniam *C*

7 1362-1363/XXIII **9** 1283/XLI **13** 1362-1363/XXIII **19** 1202

5. DE FOR DELS DOMÈSTICHS E OFFICIALS REYALS E DE HÒMENS DE PARATGE

1-3. Los oficials ordinaris en jurisdicció dels quals habiten los domèstichs o oficials del senyor Rey, de la Reyna e del Primogènit poden fer justícia als querelants dels dits domèstichs o oficials, stants absents los dits senyor Rey, Reyna e Primogènit, e encara ells presents los poden pendre e tolre-lus les armes si·ls troben delinquent ho en lochs sospitosos. 5

Ítem cascun vaguer pot fer justícia dels batles dins la sua vegueria regents e de llurs lochtinents e assessors e jutges ordi^{43v}/naris llurs. E lo batle principal de la dita vegueria pot fer axí mateix justícia del dit vaguer e de son lochtinent assessor e jutge de deutes que deguen axí com a privades persones durant llur offici. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXIII. E en la Constitució de pau: «*Diuiñarum*» e «*In Christi nomine*», capítol «*Si uero homines*»²³. 10

2. Cascun baró o cavaller deu ésser conuengut davant de lo vaguer del senyor Rey e aquí fermar de dret si és conuengut per rahó de algun deute o de contracte. Pere terç en la Cort de Barchinona, capítol XI²⁴. 15

* E, si l'oficial durant son ofici delinquirà o farà injúria a algun, lo Rey lo'n pot punir si·l vol, no sperat lo temps de la Taula. Alfons terç en la Cort de Montblanch, capítol XVI.

6. QUANT SIE LEGUT VENJAR-SE SENS JUTGE 20

1. Fa-hi l'Usatge: «*Qui aliena*», CLVII.

2. Cascun pot aturar e prendre les bèsties encara que sien de lauró que trobarà talant ço del seu. E les pot retenir fins que la tala li sia smenada. En Pere primer en la Constitució «*Anno domini M CCII*»²⁵.

¹⁴ de lo] *sup. aliquid corr. A² 24 ccii*] Plau al senyor Rey e aquí fermar de dret si és conuengut per rahó d'elg un deute o de contracte. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLI *adiec. A² : ua ... cat uerbum hoc modo disiunctum in margine paragraphum includit A²*

²³ Les Constitucions «*Diuiñarum*» i «*In Christi nomine*» no corresponen al resum. A la versió llatina eren citades al paràgraf de la rúbrica anterior 3,4,7. | ²⁴ Pere II a Barcelona, 1283/XLI.

²⁵ Immediatament s'inserta un paràgraf, tal com indica l'aparat crític, que sembla trobar-se desubicat.

7. QVANDO PRINCEPS INTER PVPILLOS, VIDVAS ET MISERABILES PERSONAS COGNOSCAT

1. In processu miserabilitatis non est fienda citacio nisi prius coram iudice miserabilitatis ipsa fidedignis testibus sit probata. Nec ad regium consistorium
5 pretextu perhoroscencie aliquis est trahendus, nisi fuerit aliter quam per iuramentum probata, et tunc in loco aliquo eiusdem uicarie non suspecto aut, si totam uicariam sibi probauerit esse suspectam siue non tutam, infra aliam uicariam uel baiuliam uiciniorem, est iudex tunc assignandus in loco idoneo atque tuto ultra dictam, a fine uicarie non distante, ubi possit copia peritorum haberi. Et in contrarium attemptata
10 ipso iure sunt nulla. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo.

8. DE INOFFICIOSO TESTAMENTO ET COMPUTACIONE LEGITIME

1. In computacione legitime debet seruari lex romana. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXVII.

9. DE VSVFRVCTV ET SERVITVTIBVS

15 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:
«Strate et uie publice».
«In baiulia».

10. VBI DE CRIMINE SEV BANNO AGI OPORTEAT

1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus «Si quis iudeo», in fine.

1 PVPILLOS] et *adiec.* C | ET] ac E **4** testibus *om.* C | aprobata C | ad] reg *del.* E²
5 porrosencie EC **6** sibi...7 uicariam *om.* C **8** uiciniorem U (c) *Pujol* | est...assignandus] iudex tunc assignandus est C | iudex tunc E² : tunc iudex E¹ | in *om.* C | tuto E² : to bis E¹
10 capitulo *om.* U *Pujol* **11** ET...LEGITIME *om.* U *Pujol* **14** DE...17 baiulia] *post capitulum* Vbi de crimine seu banno agi oporteat *transpos.* U *Pujol* | DE] usu fractu U **18** oportet *Pujol* **19** Facit E² : Ffaciunt E¹ | Facit...iudeo *ad finem capitis transpos.* C | in fine *om.* C

3 citatio C : citacio U **4** miserabilitatis E **5** perhoroscencie U : perhoroscencie *Pujol*
8 assignandus E | idoneo EC | adque E | affine E **9** attemptata E **10** Ferdinandus *omnes*
11 computacione C **12** computacione C | legitime U | Alfonsus U **18** oporteat E

10 1413/«Ne ex beneficio» **12** 1333/XXVII

**7. ^{44r/} QUANT LO PRÍNCEP ENTRE PUBILS E MISERABLES PERSONES
PUXE CONÉXER**

1. En procés de miserabilitat no deu ésser negun citat si donchs davant lo jutge de la dita miserabilitat per testimonis dignes de fe primerament no és provada, ne deu ésser nangun tret o tirat al consistori del senyor Rey per rahó de perarrosència²⁶, si donchs no és provada en altra manera que per jurament. E lladonchs li deu ésser assignat jutge en algun loch de la vegueria no sospitós, o si provarà tota la vegueria ésser-li sospitosa o no segura dins altra vegueria o batlia pus prop vehina en loch ydòneu e segur, que no sie pus luny de una jornada de la fin de la dita vegueria hont haje còpia de juristes. E les coses en contrari fetes sien ipso iure nul·les. Ferrando en la Cor[t] de Barchinona. 5 10

10. EN QUIN LOCH PER CRIM O PER BAN AGE HOM A PLEDEJAR

1. Fa al present títol l'Usatge:

«Si algun hom o juheu a la fi», LXXII.

2. ^{44v/} Los hòmens del senyor Rey delinquents en loch de jurecció d'altre o cahents en ban aquí possat poden aquí per los senyors d'aquell loch ésser punits e lo ban exhigit axí com en los lochs reials los hòmens d'altre senyor són ponits per los officials reials. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXVII. E Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXV. 15

9. DE ÚS DE FRUYT E DE SERVITUTS

20

1. Fan al present títol los Usatges:

«Strades e Vias públiques», LXIX.

²⁶ És a dir, perhorrescència.

2. Homines domini Regis in iurisdictione alterius delinquentes uel in bannum illic positum incidentes possunt illic per dominos illius loci puniri et bannum exhiigi, sicut in locis Regis homines alterius racione delicti ibi comissi per officiales regiois puniuntur. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXIX et XV. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXVI. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXV.

11. DE DAMPNO DATO QVOD EMENDETVR ANTE REMISSIONEM

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Bataylla iudicata».

10 «Magnates».

«Si quis contradixerit».

«Si quis feudum».

«Qui fallerit hostem».

«Qui ira ductus».

15 «Potestatem de suo castro».

«Et si a potestate».

«Cunctum malum».

«Si quis alicui homini iactauerit».

«Si quis occiderit equum».

20 «Omnes quippe naues».

«Item statuerunt ut omnes homines».

«Camini et strate».

1 delinquentis *Pujol 3* in *sup. lin. C²* | regiis *U Pujol 4 XV] XVI U Pujol 7 DATO]* et *adiec. E 8* Faciunt...276,8 composicione] Faciunt ad suprascriptam rubricam Vsatici subsequentes «Bataylla iudicata», «Manates», «Si quis contradixerit», «Si quis feudum», «Simili modo firmissime», «Moneta», «Item statuimus si quis seniori», «Princeps namque», «Et si a potestate», «Cunctum malum», «Si quis alicui iactauerit», «Si quis occiderit equum», «Omnes quippe naues», «Per bonum Vsaticum», «Ex magnatibus», «Si quis aliquid malum», «Solidos de composicione», «Qui falerit hostem», «Qui ira ductus», «Potestatem de suo castro», «Item statuerunt ut omnes homines», «Camini et strate» *ad finem capitis postposuit C presentem om. Pujol | presentem] suprascriptam C : supra proximam scriptam U : proximam scriptam Pujol | rubricam sup. lin. E² : om. E¹ 17* Cunctum malum] Cum inter malum *U Pujol 18* homini *om. EC 21* ut] quod *E*

1 iurisdictione *C 2* exigi *C 3* lociis *U |* comissi *Pujol |* officiales *EU Pujol 4* Alfonsus *U 7 ANTE¹]* usuffructu *E |* ffaciunt *E 8* ffaciunt *E 9* batala *E 10* manates *C 19* equum *EU Pujol*

4 1283/XXXIX | XV | 1289/XXVI **5** 1292/XXXV

«En batlia o guarda», capítol CLX.

DE IN[O]FUSIÓS TESTAMENT O LEGÍTIMA

1. En comptar la legítima se deu observar la ley romana e segons aquella se deu devisir la dita legítima. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XVII.

11a. ^{45r/} DE DAN DONAT COM SIA ESMENAT 5

2+4. Los dans donats e injúries e deutes deuen ésser satisfets a la part abans que·l senyor Rey ne sos officials ne puxen haver terç ne altre per son dret. Ne deu lo senyor Rey ne officials seus traure lo deutor o malfaytor de presó o deliurar de manleuta si serà manlevat, ne per composició ho en altra manera haver-ne alguna cosa fins que·l mal sie primerament smenat ho lo deute pagat. E si del malfeytor serà feta justícia corporal axí mateix de sos béns, si n'i ha, sia satisfet a la part. E si lo official farà contra açò que ho pach de açò del seu propi, e altretant al senyor Rey per pena. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XIII. E Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol VIII. 10

3. E açò damunt dit ha loch encara en remissions qui·s façen en juheus ho alguna aljama. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXI. 15

2 DE...LEGÍTIMA *in margine* A² | INOFUSIÓS *corrigere conatus* A² : INFUSIONS A¹
 12 açò¹] que *del.* A² 14 capítol] XXI *del.* A²

«Simili modo firmissime».

«Moneta».

«Item statuimus si quis seniori».

«Princeps namque».

5 «Per bonum Vsaticum».

«Ex magnatibus».

«Si quis aliquod malum».

«Solidos de compositione».

10 2. Maleficia, iniurie et debita ante debent parti emendari quam dominus Rex recipiat aliquid de iure suo. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIII.

3. Quod eciam in remissionibus fiendis aliame uel iudeis seruatur. Petrus tercius in Curia Perpiniati, capitulo XXI.

15 4. Sic quod nec terciam nec aliam partem Rex uel eius officiales debent recipere donec debitum sit solutum, nec captum liberare a carcere uel a manleuta in qua existat, nec per compositionem uel alias aliquid habere donec malum fuerit primitus emendatum uel debitum persolutum. Et si de malefactore fiat iusticia corporalis similiter de bonis suis, si habeat, satisfaciat dampnum passis. Quod si uicarius uel officialis faciat contrarium, soluat de suo proprio et totidem domino Regi pro pena. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII.

1 Simili...4 namque] *post* «Potestatem de suo» castro *anteposuit* E **9** Malicia E | incurie Pujol | debeant E | emendari E² : emendare E¹ **11** aliame] alianigene Pujol **12** XXI E² : XXIII E¹ **13** si Pujol | nec¹] neque E | terciam E² : bis E¹ | aliquam C | officialis E Pujol **14** manleuta E **15** alias U² : aliis U¹ **16** iusticia E² : iniusticia E¹ **18** et om. E **19** secundus om. E | prima om. C

8 compositione E **10** Alfonsus U | Montisoni C **11** etiam C | remicionibus E **13** recipere U **14** carsere E **15** compositionem C **18** officialis U Pujol

10 1289/XIV **11** 1350-1351/XXI **19** 1292/VIII

11b. ^{45v/} DE DAN DONAT QUE SIA SMENAT

1. Fan al present títol los Usatges:

«Batalla jutjada», XXVII.	
«Los magnats», XXIX.	
«Si algú contradirà», XXX.	5
«Si algú donarà son feu».	
«Qui fallirà hosts», XXXIII.	
«Qui per ira mogusts [<i>sic</i>]», XXXIII.	
«Po[te]stat de son castell», XLI.	
«E si per la potestat», XLIII.	10
«Tot mal que hom farà», XLV.	
«Si algú gitarà lança», LV.	
«Si algun ociurà caval», LVI.	
«Totes les naus», LIX.	
«Ítem statuïren que tots hòmens», LVIII.	15
«Los camins e strades», LVIII.	
«Semblant modo fermament», LXII.	
«Moneda axí d'or com d'argent», LXIII.	
«Ítem statuïm que si algú jurarà», LVIII.	
«Lo Príncep si per qualqui cars», LXV.	20
«Per bon Usatge», LXVIII.	
«Dels magnats», LXXXII.	
«Si algun pendrà mal», LXXXX.	
«Los sols de smena o composició», CV.	

5. Ítem açò que damunt és dit se extén a tots officials axí ordinaris com delegats, sots pena de privació de llur ofici e de cent morabatins d'or per cascuna vegada que contrafaran. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol III.

5. Hoc quod supra dictum est extenditur ad omnes officiales siue ordinarios siue delegatos sub pena priuacionis officii et centum morabatorum auri pro qualibet uice qua contra faciant comittenda. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo IIII.

5 6. Et tenetur nichilominus parti quam dampnificauerit uel grauauerit restituere et soluere omnes expensas, dampna et interesse. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

7. Omne autem malefactum quod iniuste fiat per officiales uel homines regio debet restitui per malefactores. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXII.

10 8. Dominus Rex omnes iniurias, per se uel suos factas clericis, religiosis et eorum hominibus, debet emendare et restituere ablata, clericis facientibus illud idem. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo VII et XI.

15 9. Maleficia facta per officiales uel homines regio sine cause cognitione quibusuis militibus uel hominibus eorum, uel ecclesiarum, ciuitatum aut uillarum, debent eis emendari. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXI.

12. DE ALEATORIBVS ET TAFVRERIA

1. Omnis tafureria est reuocata penitus et sublata. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXIX.

20 2. Et quilibet officialis sustinens seu permittens tafureriam exerceri in loco sui regiminis priuetur officio. Et ab eodem loco exuletur tribus annis et soluat pro pena erario regio applicanda quinquaginta libras Barchinonenses. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XXI.

3. Nullus uero debet ludere ad taxillos aliquo modo intra domum aut loca separata; alias pro qualibet uice penam quingentorum solidorum incurrit, cuius pene

2 delegatos U^2 : delegatus U^1 3 qui U Pujol | facient U Pujol 4 tenentur C : tenere Pujol dampnificauerint C | uel grauauerit $om.$ C 7 maleficium U Pujol | uel] per $adiec.$ E 10 uel $om.$ U : [uel] restituit Pujol | uel suos] uel per suos E 12 et $om.$ U Pujol 13 causa U Pujol 14 aut $sup.$ $lin.$ E^2 : uel E^1 15 emendari U^2 : emendare U^1 | secundus $om.$ EC 18 XXIX] XXVIII E 20 officio $om.$ C | soluat] erario $del.$ E^2 21 Regis E | applicanda E^2 : aplicandam E^1 | Barchinone Pujol

1 officiales U Pujol 2 priuacionis C | officii E 3 comictenda U : committenda Pujol Montisoni C 4 dapnificauerit E : dapnificauerit U 5 expenssas E | dapna U | Ferdinandus CU 12 illerde E 13 officiales U Pujol | cognitione C 15 Alfonsus U | Montisoni C 16 taffuraria E 17 taffuraria E : tafuraria CU Pujol 19 officialis U | permittens CU Pujol tafurariam E : taffurariam U Pujol 20 officio U 21 erario U | aplicanda U Pujol Ferdinandus ECU

3 1362-1363/IV 5 1413/*XIV > XIII 8 1292/XXXII 12 1257/VII | XI 15 1289/XXI 17 1283/XXIX 21 1413/*XXI > XXXVII

6. Lo dit official qui a les dites coses contrafarà és tengut noresmenys de restituir e pagar totes despeses, dans e en^{46r}teresses a la part que n'haurà damnificada. E·n pot ésser convengut durant lo offici davant son competent jutge e deposit lo offici en la Taula. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol XIII.

7. Tot malefici que sia fet injustament per officials o altres hòmens del senyor Rey deu ésser restituit per los malfayto[r]s. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXII. 5

8. Lo senyor Rey deu esmenar totes injúries per si o per los seus fetes a clergues, a religiosos e a llurs hòmens e restituir les coses toltes, los dit[s] clergues fahents axí mateix. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol VII, II. 10

9. Tots dants donats per officials o hòmens reials sens coneguda de dret a cavallers e hòmens llurs o d'esgleyes o de ciutats o de vil·les deuen ésser esmenats. Alfons segon en la Cort de Muntsó, capítol XXI.

12.^{46v} DE JUGADORS E DE TAFURERIA

1. Tota taffureria és revocada e de tot en tot tolt. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXIX. 15

2. Tot official qui sostengue o permeta que tafureria se exerquesque en loch de son regiment sia privat de l'offici e que sia exellat del dit loch per tres anys e que pach cinquanta lliures de pena al senyor Rey. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol III. 20

3. Ítem negun no deu jugar a daus en alguna manera dins cases, habitacions, ortos, vergers ho lochs seperats e si ho fa que pach per cascuna vegada cinc-cents sols de

tercia pars domino illius loci, alia tertia accusatori, alia tertia operi murorum ipsius loci applicatur. Et qui soluere non potest debet in comuni carcere esse captus quadraginta diebus; super qua pena non potest per aliquem dispensari. Sed quolibet anno predicta pena a uigilia Natalis Domini usque ad Epifaniam suspenditur inclusiue.
 5 Ludus tamen tabularum sub hac ordinatione non intelligitur comprehendi. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo III.

QVARTA PARS COMPENDII

1. DE IVRE IVRANDO

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:
 10 «Si quis contradixerit».
 «Omnes homines a uicecomitibus».
 «Sacramentum», cum VII sequentibus.
 «Rochas».
 «Statuerunt equidem prefati».
 15 «Constituunt eciam sepedicti».
 «Item statuimus si quis seniori».
 «Cum inter nostros milites».
 «Iudei iurent».
 2. De iure iurando quod dominus Rex debet prestare habetur mencio in secunda
 20 Curia Barchinone Regis Iacobi secundi, capitulo XXVIII.
 3. De Gubernatore seu procuratore generali Cathalonie et de eius locumtenenti et de ipsorum assessore fit mencio in Curia Barchinone Regis Ferdinandi, capitulo IIII, et

1 domino *E*² : dominus *E*¹ | alia¹...2 loci *om. C* | alia²] reliqua *E* **4** predictam penam *Pujol* Natalis] natiuitatis *E*¹ : Natalis alias *sup. lin. adiec. E*² | Epifaniam *E*² : epheniam *E*¹ **5** sub] super *U Pujol* **6** III *E*² : IIII *E*¹ **7** QVARTA *E*² : tertia *E*¹ | QVARTA PARS] Incipit quarta pars *Omnes* **9** Faciunt...18 iurent *ad finem capitis transpos. C* | presentem] precedentem *C* **14** prefati *om. C* **15** constitu[er]unt *Pujol* **18** iurent] christianis *adiec. U Pujol* **19** debet] habet *U Pujol* | secunda] tertia *C* **20** XXVIII] XXVII *U Pujol* **22** de *om. U Pujol* | in Curia *om. E* | in...279,1 XX] in Curia Gerunde Regis Iacobi II, capitulo XX, et in Curia Barchinone Regis Ferdinandus, capitulo IIII *U Pujol*

1 acusatori *U* **2** aplicatur *EU Pujol* | communi *Pujol* **4** epiphaniam *C Pujol* : ephifaniam *U* **5** ordinatione *C* | comprehendi *EC* **6** Ferdinandus *ECU* **7** compendii *E* **9** ffaciunt *E* **13** rocas *E* **14** preffati *E* **21** Catalonie *E* **22** assessore *C* : assessore *U Pujol* | ffit *E* Ferdinandus] Ferdinandus *Omnes*

6 1413/III **19** 1300^a/XXVIII **22** 1413/IV

pena, de la qual pena haje lo senyor d'aquell loch la terça part, l'accusador l'altra terça part e l'altra terça part la obra dels murs del dit loch. E si no ho pot pagar deu estar pres en la presó comuna quaranta dies, sobre les quals penes per algun no puxa ésser dispensat. Emperò cascun any de la vigília de Nadal fins Aparici inclusive la dita pena és sospesa. Emperò en la dita ordinació no és comprès joch de taules. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol III. 5

^{47r/} LIBRE QUART

ACÍ COMENÇA LO QUART LIBRE

1. DE JURAMENT

13. Cascun official en lo començament deu jurar tres coses, ço és a tot hom ministrar justícia e no procehir en les causes sens conseyll de jutge e no trencar costumes e libertats a quisvullen sien atorgades. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol II. 10

14. No val lo jurament o fealtat prestada al senyor Rey per algun son sotmès abans que·l dit senyor haje jurat e aprovat la venda e franquea del bovatge e tots altres 15

1 l'altra... **2** part¹ *in margine adiec.* A²

4,1 DE IVRE IVRANDO

in Curia Gerunde Regis Iacobi secundi, capitulo XX. Et in quodam capitulo Curie Regis Ferdinandi, capitulo VIII.

4. Et de dicto assessore in quodam capitulo Curie Regis Martini, capitulo XVI.

5 De Cancellario, Vicecancellario et Regente Cancellariam suo casu habetur in quodam capitulo Curie Regis Martini, capitulo II.

6. De Camarlengo Regis habetur in quodam capitulo Curie predictae, capitulo VI.

7. De secretariis habetur in quodam capitulo Curie Regis Martini, capitulo V.

10 8. De Prothonotario et eius locumtenenti habetur in quodam Capitulo dicte Curie, capitulo IIII; et in quodam capitulo Curie Regis Ferdinandi, capitulo finali, et in Curia Barchinone Regine Marie, capitulo VIII.

9. De iudicibus Curie domini Regis habetur in Curia Gerunde Regis Iacobi secundi, capitulo XV.

10. De aduocato et Procuratore fisci habetur in Curia Barchinone Regine Marie, capitulo XXVI.

15 11. De iudicibus seu inquisitoribus tabule et de iudicibus appellacionum dicte tabule habetur in tercia Curia Barchinone Regis Iacobi secundi, capitulo IIII.

20 12. De iuramento prestando a quolibet iurisperito uolenti in Cathalonia praticare habetur in Curia Montissoni Regis Alfonsi tercii, capitulo XVII; et in Curia Ceruarie Regis Petri tercii, capitulo XII; et in Curia Montissoni dicti Regis Petri, capitulo XVII; et in Curia Barchinone Regine Marie, capitulo XVII.

25 13. Quilibet officialis ab inicio debet iurare tria, uidelicet omnibus iusticiam ministrare, et sine consilio iudicis in causis non procedere, atque consuetudines et libertates quibuslibet concessas non frangere. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo II.

14. Iuramentum uel fidelitas prestita domino Regi per aliquem subditum suum, priusquam idem Rex iurauerit et approbauerit uendicionem et franquitatem bouatici et

1 secundi *om. C* | Curie *om. E* **3** Curie *om. E* | XVI] VI C **4** De...5 II *om. C* | habet *U Pujol* **5** Curie] concilio *E* **6** Curie predictae] dicte Curie *U Pujol* **7** Curie *om. E* **9** capitulo¹...Curie *om. EC* **13** aduocato *C*² : aduocato fiscali *C*¹ | et *om. E* **16** tercia *om. U Pujol* **17** uolente *E* **18** Montissoni] capitulo IIII *del. E*² **19** Regis¹ *om. C* **20** et *E*² : bis *E*¹ **21** ab inicio *om. E* **22** sine] *co del. E*²

2 Ferdinandi *omnes* **3** assessore *C* : assessore *U Pujol* **7** secretaris *U* **8** quoddam *U Pujol* **9** Ferdinandi *omnes* | finali *E* **13** fici *E* **15** appellacionum *U Pujol* **17** Catalonia *E* praticare *C* **18** Montisoni *C* | Seruarie *E* **19** Montisoni *C* **21** officialis *U Pujol* **22** concilio *E* | adque *E* **23** Alfonsus *U* **26** approbauerit *C* | uendicionem *C* | franquitatem *E*

1 in¹...XX] 1321/XX | in²...2 VIII] 1413/cc VIII **3** 1410/cc XVI **4** 1410/cc II **6** 1410/cc VI **7** 1410/cc V **8** 1410/cc IV **9** in¹...finali] 1410/cc «Item que vos senyor façats fer e lliurar» | in²...10 VIII] 1422/IX **11** 1321/XV **13** 1422/XXVI **16** 1311/IV **18** in¹...XVII] Alfons *III > II: 1289/XVII | in²...19 XII] 1359/XII **19** 1362-1363/XVII **20** 1422/XVII **23** 1289/II

statuts e ordinacions de les Corts e privilegis e gràcies generalment e special atorgades a sos sotmesos. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXVIII.

15. Lo veguer, Cort e batle deuen jurar tenir justícia segons forma acostumada e deu ésser feta crida per un dia abans de llur adveniment que tuyt venguen a cert loch per veure-los jurar. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XL. 5

16. Al jurament del cristià crehedor afermant que hans del temps haje rehebuda la paga ho haje alongat lo terme en què lo deutor li deuia pagar és donada fe, encara que en la quarta²⁷ sia expressament dit que la pena del terç o altra ^{47v/} fos gonyada al fisch sens reclam o requesta per sol transpassament del terme. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XI. 10

²⁷ Cal entendre *carta*.

omnia alia statuta et ordinationes Curiarum ac priuilegia et gracias generaliter uel specialiter concessas suis subditis, non ualet. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXVIII.

5 15. Vicarius, Curia et baiulus debent iurare tenere iusticiam secundum formam assuetam. Et debet fieri preconizacio per unam diem ante eorum aduentum quod omnes ueniant ad certum locum ad uidendum eos iurare. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XL.

10 16. Iuramento creditoris christiani asserentis se ante terminum prorogasse suum debitorem uel solucionem ante terminum recepisse statur eciam si in instrumento dicatur quod pena tercii uel alia fisco absque retroclamo uel requisicione ex solo lapsu termini adquiratur. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XI.

17. Collectores leude uel alterius uectigalis, scilicet, pedagogii, mensuratici et pensi debent iurare in manibus baiuli illius loci seruare et tenere capitulum XXVIII Petri secundi in Curia Barchinone. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo II.

15 18. In iuramento quod exhigitur super fraccione treugarum cum iuratur de facto suo proprio, scilicet, quod ipse qui iurat non fregit seu frangere fecit siue consensit, non admittitur clausula «*a son scient*», secus quando iuratur super facto alieno in quo alter pro quo ipse dederit treugas fregit uel non. Vsaticus «Cum inter».

19. Iudei iurant christianis; christiani uero illis numquam. Vsaticus.

20 2. DE SVFFRAGIO ET SALARIIS

1. Salarium debet solui per dominum Regem capitaneis quos ponit in ciuitatibus et uillis tempore guerre sicut aliis officialibus suis. Capitulum Petri tercii, Montissoni.

25 2. Procurator draperii uel alterius creditoris extra locum domicilii ipsius creditoris missus pro exhigendis debitis, siue uadat eques siue pedes, salario duodecim denariorum pro qualibet die sit contentus. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XXI.

1 alia omnia *C* **2** secunda *om. C* **3** XXVIII *U² : XL U¹* **4** curie *Pujol* **5** debent *Pujol* **6** II.a *Pujol* **9** statur *sup. lin. U² : om. U¹* | strumento *U* **10** penam *U Pujol* | tercii *om. U Pujol* **12** uel alterius *om. C* | pedagogii *E² : pegdagii E¹* **16** concesserit *E* **17** adicitur *EC* | a... scient] a suo scienti *U Pujol* | in quo] quod *U Pujol* **18** fregerit *E* **19** Vsaticus *om. E* **22** sicut] sic *C* **25** dia *U Pujol*

1 ordinationes *C* **5** asuetam *E* | preconizacio *E Pujol* : preconitzaçio *U* **8** aserentis *Pujol* **9** etiam *C* | strumento *U* **10** fisco *EC* | requisicione *C* **12** lezde *C* **15** fractione *C* **17** admittitur *U* **20** sufragio *CU Pujol* **22** officialibus *U Pujol* | Montisoni *C* **23** draparii *C* **24** exegendis *C*

2 1300a/XXVIII **6** 1292/XL **11** 1350-1351/XI **13** 1283/XXVIII **14** 1321/III **22** 1362-1363/cc «Item cum per aliquos capitaneos» **25** 1321/XXI

17. Los cuyllidors de la leuda o d'altre vittigal, ço és de peatge, mesuratge e pes, deuen jurar en mans del batle del loch servir e tenir lo capítol del senyor Rey en Pere segon fet en la Cort de Barchinona. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol II.

1. Fan al present títol los Usatges:

«Si algun contradirà a son senyor», capítol XXX. 5

«Sagrament sia totstemps jurat», capítol XVII.

Ab set Usatges següents.

«Les rochas», capítol LXX.

«Statuïren axí matex», capítol CXIII.

«Constituïren encara los», capítol CXXIII. 10

«Ítem statuïm si algun jurarà», capítol LXIII.

«Los jueus juren», capítol XLIX.

«Com entre nostres cavallers».

«Tots hòmens dels vescomptes», capítol XLVI.

2. DE SALARIS E SUFRAGI 15

1. Lo salari dels capitans que'l senyor Rey pose en les ciutats e viles en temps de guerres deu ésser pagat per lo dit senyor Rey axí com als altres oficials reials. Capítol de Cort de Muntó del Rey en Pere terç.

2. Lo procurador d'algun drap o d'altre crehedor qui serà tramès fora lo loch hon lo dit crehedor està per exhigir deutes sia content de dotze diners per cascun jorn, si s vol que vage a cavall o a peu. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XXI. 20

¹ és *sup. lin. adiec. A²*

4,2 DE SVFFRAGIO ET SALARIIS

3. Et pro una die non possit recipere nisi unicum salarium, nec eciam notarius qui cum eo iuerit, eciam si in multis locis et contra multos debitores fuerint protestati. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXVI.

5 4. Officialis ordinarius si cognoscat ex speciali comissione de causa iam sibi iure ordinario pertinente non potest salarium inde habere; assessor suus tamen potest recipere moderatum. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo II.

5 5. Iudices, aduocati, procuratores et notarii causarum super eorum salariis conquerentes lata sententia non audiuntur, nisi cum instrumento publico ostendant promissionem eis fore factam. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

10 6. Familiaris post mortem domini cui seruiuit non potest petere salarium nisi probet sibi fuisse promissum certum salarium siue *soldada*. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

15 7. Pro rebus apud aliquem officialem ratione officii comendatis uel sequestratis, nullus pretextu custodie uel alterius laboris potest inde salarium recipere uel habere. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo VI.

8. Nullus iudex ordinarius uel alius quiuis delegatus, pro consulendo uel pronunciando absolucionem uel condempnacionem alicuius delati de crimine, aliquid audeat recipere ullo modo, eciam iudex Curie Regis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXIX; et in Capitulo Curie quarte Barchinone eiusdem.

20 9. Neque pro inquisicione contra aliquem factam, nisi delatus in sui defensione daret testes pro quibus recipiendis oporteret inquirentem extra locum exire; quare tunc

1 pro] quod *EC* **2** iuerit *E*² : e *E*¹ **4** cognoscit *E* | sibi *sup. lin.* *E*² | iure] de iure *C* **5** potest¹ *om.* *C* | tamen suus *E* **6** II] II *E*² : III *E*¹ : in Curia Barchinone Regis Iacobi primi fuerat ordinatum quod aduocati iurarent non recipere salarium de aliqua causa seculari donec causa ipsa foret finaliter diffinita sed bene poterant exhigere cautionem quod post sententiam soluetur eis dictum salarium *adiec.* *C* : Hodie uero non potest sibi fieri comissio. Martinus in Curia Barchinone, capitulo X *adiec.* *U Pujol* **7** Iudices] uero *adiec.* *E* **8** hostendatur *E* **9** XXIII] XXIII *U Pujol* **10** propter *Pujol* | cui seruiuit] sui *C* **11** solidata *U Pujol* **14** laboris] non *adiec.* *E* **18** audeat recipere] recipiat *E* **19** in *om.* *EC* **20** pro *om.* *E* defencionem *E*

2 ierit *EC* : iuerit *U* **3** Alfonsus *U* **4** officialis *U Pujol* **5** accessor *C* : assesor *U* **7** commissio *omnes* | notari *U* | salaris *U* **8** hostedant *U* **9** Alfonsus *U* **10** ffamiliaris *omnes* **11** Alfonsus *U* **13** officialem *U Pujol* | officii *U Pujol* **17** absolucionem *C* condempnacionem *C* : condepnacionem *U* **19** Montisoni *C* **20** inquisitione *C* | deffensione *C* **21** oporteret *E*

3 1333/XXVI **6** 1350-1351/II **9** 1333/XXIV **11** 1333/XXIV **15** 1350-1351/VI **18** 1362-1363/XXIX **19** in... eiusdem] 1379-1380/cc «Item cum iurisperiti»

3. E que en un dia no puxe re^{48r}/bre sinó un salari ne aytant poch lo notari qui ab ell irà, per ben que hajen protestat en molts lochs e contra molts deutors. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXVI.

4. Lo official ordinari si per special comissió conex d'aquella causa la qual sens comissió se pertany<en> a son offici no·n pot haver nangun salari, mas lo seu acessor ne pot pendre salari moderat. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol II. 5

5. Los jutges, advocats, procuradors e notaris de les causes no deuen ésser oyts si aprop que la sentència és promulgada se clamen de llur salari, si donchs ab carta pública no mostren que los sia stat promès. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXIII. 10

6. Lo familiar no pot demanar salari aprop mort del senyor ab qui haurà stat sinó prove que li sia stat promès cert salari o saldada. Alfons III en la Cort de Muntblanch, capítol XXIII.

7. Nangun official no pot demanar salari per custòdia o altre trebayll que haje fet en les coses per rahon de son offici devers ell sequestrades e comanades. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol VI. 15

8. Nangun jutge ordinari o altre qualsevol delegat per consellar ne pronunciar ab^{48v}/solució o condemnació d'algun delat de crim no·n pot haver salari encara que sie jutge de Cort. Pere terç en la Cort de Muntço, capítol XXIX. E per Capítol de la Cort que tench en Barchinona. 20

9. Ne encara per inquisició contra algun feta, si donchs lo delat en sa deffensió no donave testimonis per los quals a resebre lo dit inquisidor agués anar defora lo loch, car lladonch ne pot pendre salari moderat. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XIII.

4 ordinari] avuy no pot ésser delegat lo official ordinari ne li pot ésser feta comissió d'alguna causa per capítol de Cort del Rey Martí en Barchinona *in margine adiec. A² 10 XXIII*] en la Cort de Barchinona del Rey en Jachme fou ordonat que·ls advocats jurassen no pendre salari de neguna causa seglar fins que·la causa fos per sentència finisa, mas ben podien exhigir caució que aprop la dita sentencia lus fos pagat lo dit salari *in margine adiec. A² 18* condem nació A² : contemplació A¹

salarium potest inde recipere moderatum. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XIII.

10. Pro decreto interponendo super re ualente quinquaginta libras uel minus, tres solidos; si ultra quinquaginta usque ad centum, quinque solidos. Et si ultra centum ad
5 quamcumque quantitatem ascendat, decem solidos. Super re uero non estimata sicut in instrumento procuracionis uel simili, tres solidos et non ultra pro salario recipiatur, nisi fuerit minus uel nichil recipi consuetum. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo VII.

11. Iudices et arbitri et alii quibus pro cognitione, relacione uel nocione licitum
10 est recipere salarium ultra tres denarios a qualibet parte non recipiant pro libra in prima instancia. Et ultra septuaginta quinque libras dictum salarium non ascendat. In secunda aut tercia instanciis duos denarios tantum a qualibet parte, et ultra quinquaginta libras non ascendat; de quibus fiant quattuor partes, quarum prima detur
15 in contestacione litis, uel in actu qui pro contestacione habetur, secunda publicatis attestacionibus, alie due data sententia, uel si per partem steterit quod non detur lapso tempore quo instancia perit. Et ultime due partes, ante prolacionem uel relacionem dum causa fuerit in puncto referendi uel sentenciandi, in loco tuto deponantur uel idonea caucio detur ita ut is cui debetur contentetur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

12. Aduocati seu patroni causarum tres denarios in prima, et duos in secunda et tercia instanciis tantum pro libra a parte sua recipiant, et ultra triginta septem libras cum dimidia in prima uel uiginti quinque in secunda et tercia instanciis non excedat.

1 inde] iudex *U Pujol* | moderatum *om. E 2 XIII*] XIII *C 5* quamcumque] quantamcumque *C* | quamcumque quantitatem] quacumque quantitate *Pujol* | solidos *U²* : dolidos *U¹* | re *E²* : bis *E¹* | examinata *Pujol 6* recipiantur *CU 7* tercius *om. EC 9* Iudices *E²* : iudies *E¹* nocione *U* : noti[fi]cacione *Pujol* | licitum] litium *U Pujol 10* tres *in margine adiec. C²* : *om. C¹ 11* dictum *om. E 12* aut] autem *EU* : autem et *Pujol* | tantum denarios *E* | tantum] ternii *Pujol 13* ascenda *C 16* ante] inter *U Pujol* | relacionem uel prolacionem *E 18* debebitur *E 19* XIII] Antiquitus in Curia Montissoni Regis Petri tercii capitulo V fuerat statutum super salario iudicis quod si quantitas esset usque ad X libras haberet octo denarios, a decem libris usque ad quinquaginta sex denarios, a quinquaginta uero et ultra IIII denarios pro libra a qualibet parcium, uerumtamen dictum salarium non poterat ascendere ultra quinquaginta libras ab una parte, et aduocati ab ipsa parte quam aduocarent secundum predictam diuisionem octo, sex uel IIII denarios pro libra haberent pro eorum salario et non ultra et si plures forent iudices seu arbitri uel aduocati inter omnes uno salario essent contenti sub pena centum morabatorum auri pro qualibet uice et quamuis in uno processu uel instancia essent plura capitula diuersarum quantitatum solum poterant recipere unum salarium ac si unum foret capitulum tantum *adiec. E 21* tantum] cui *C* | a] ex *U Pujol*

5 estimata *codices 6* procuracionis *C 9* cognitione relacione *C 13* ffiant *E* | quatuor *U Pujol 15* atestacionibus *E* : attestacionibus *C 16* perit *EC* | prolacionem uel relacionem *C 17* refferendi *EU Pujol 18* ydonea *omnes* | causio *C* | Fferdinandus *Omnes*

1 1292/XIII **7** 1350-1351/VII **18** 1413/XIV

10. Per interposar son decret si és posat sobre cosa de valor de cinquanta lliures o menys és lo salari tres sols. Si sobre cosa valent de cinquanta lliures fins a cent és lo salari cinc sols. Si sobre cosa valent de cent lliures en sus a quina cantitat se vulla puigés lo salari deu sols. E si és posat sobre cosa inextimada axí com carta de procura o semblant és lo salari tres sols e non plus, si donchs no era acostumat de pendre menys o no res. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol VII. 5

11. Los salaris dels jutges, reladors, àrbitres e de tots altres a qui per regonéixer processos de causes és legut aquells resebre són en la primera instància tres diners per lliure de cascuna part per la quantitat continguda en la demanda o dos diners per lliure en la segona e terça instàncies de appellació o supplicació. Axí emperò que·l dit salari en la primera instància no puix entre abdues les parts a més de setanta-cinc lliures ne en la segona o terça instàncies a més de cinquanta lliures, de les quals fetes quatre eguals parts la una sia pagada en la <en la> contestació del plet o en l'acte que és haüt per contestació, la segona part publicats los testimonis e les altres dues finalment dada la sentència. Ho, si per les parts starà que no·s don, passat lo temps qui per dret és atorguat que la instància perescha e no en altra manera. Axí emperò que les dites dues dareres parts de salari quant serà en punt de fer relació ho de dar la sentència, abans de fer-la o de dar aquella, sien deposades en loch segur ho de aquelles en lo dit temps pagadores sia prestada ydònea causió de la qual aquell a qui seran degudes se dege tenir per content. E llavors lo advocat de cascuna de les parts pot exhigir en la dita primera instància tres diners per lliure, e en la segona e terça 10 15 20

⁷ jutges] antigament en la Cort de Muntçó del Rey en Pere III capítol V era statuït que·l jutge agués I de salari si la quantitat era fins a X lliures VIII diners, de X lliures fins a LVI diners e de L lliures en sus, agués IIII diners per lliura de cascuna de les parts, emperò lo dit salari no podie pujar a més de L lliures de una part e los advocats de la part que advocaven segons la dita divisió vuyt, sis o quatre diners per lliura podien haver per llur salari e no pus e si molts fossen los jutges o àrbitres o advocats que fossen contents entre tots de I salari sot pena de C morabatins d'or per cascuna vegada e si com I procés o instància de diverses quantitats havie molts capítols solament ne podien pendre I salari axí com si fos un capítol solament *in margine adiec.* A²

Iudices autem siue consiliarii alicuius executionis sentencie late nisi unam terciam prime instancie inter ambas partes non recipiant. Aduocatus medietatem prime tercie a parte quam defendit solum recipiat. Et iudex aut alius qui ultra predictas quantitates recepit ad restitutionem in duplum parti a qua recepit tenetur et per annum absque remissione uel gracia ab officio est suspensus. In graduacione autem fienda, si bona que distribuentur non sufficiant ad quantitates petitionum, salarium exhigatur tantum pro solido et libra secundum quod bona sufficient sic distributa, facta computatione inter creditores pro solido et libra quantitatis petite per singulos eorumdem. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

13. Iudex de sententia condempnatoria super uendicione censualis uel uiolarii mille solidorum rendalium ultra decem solidos, et si supra mille solidos annuales ad quamcumque quantitatem ascendat, ultra uiginti solidos non recipiat ullo modo sub pena centum morabatinorum auri si plus inde receperit et quod talis sententia sit irrita et inanis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXIII.

14. Iudex uero uel inquisitor non debet aliquid recipere ab eo contra quem fit inquisicio nisi pro sua defensione testes producat extra locum pro quibus recipiendis iudex personaliter haberet accedere ad ipsos et tunc recipiat salarium moderate. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XIII.

15. Salarium scripturarum in quolibet loco possunt taxare iurati de uoluntate uicarii uel baiuli. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XI.

16. Notarii seu scriptores quicumque prohibentur recipere uel a partibus exligere medietatem quantitatis que datur pro salario iudicibus et relatoribus. Sed debent esse contenti salario pro scripturis taxato sub pena priuacionis officii et restitutionis fiende parti. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VIII.

2 instante *Pujol* **3** Et *om. C* | Et...5 suspensus *om. E* **4** recepit¹ *om. C* : recipiat *Pujol* duplum] ultra predictas quantitates *del. C²* | tenetur] tantum *U Pujol* **5** ab...est] abest *C* **6** distribuuntur *U Pujol* **7** sufficiant *C* | facta *bis C* **8** et *om. C* **9** XIII] XIII *C* : Antiquitus si quantitas distributa ascendebat usque ad quinquaginta libras iudex habebat sex denarios pro libra, a quinquaginta ultra IIII. or denarios non poterat salarium excedere mille solidos, Petrus in Curia Perpiniensi capitulo VIII. De inde in Curia Montissoni capitulo V fuit ordinatum quod iudex habeat IIII. or denarios pro libra tantum et idem in processu pacis et treuge ac soni emissi si tamen fieret declaracio clami, compositio, remicio uel executio, alias quod nil reciperet *addec. E* **11** et...solidos² *om. C* **12** ultra *E²* : usque *E¹* | solidos *E²* : *ter E¹* **15** Iudex...18 XIII *om. C* | quam *Pujol* | sit *Pujol* **21** quicumque *om. C* **22** debent *om. EC* **23** contenti] pro *del. E²* | taxato *U²* : taxata *U²* **24** VIII] XVIII *U Pujol*

1 conciliarii *E* | executionis *C* **4** restitutionem *C* **5** officio *U* | graduacione *C* **6** sufficiant *U Pujol* | petitionum *C* | exigatur *C* **7** sufficiant *U* : sufficiant *Pujol* | computatione *E* : computatione *C* **9** Ferdinandus *Omnes* **10** condempnatoria *U* | uendicione *C* | censualis *ECU* uiolari *U* **12** ascendat *E* **13** irrita *E* **14** Montissoni *C* **15** ffit *E* **16** defensione *E* **19** taxare *EC* **20** Alfonsus *U* **22** set *U Pujol* **23** taxato *EC* | priuacionis *C* | officii *U Pujol* | restitutionis *C* **24** Ferdinandus *Omnes*

9 1413/XIV **14** 1362-1363/XXIV **18** 1292/XIII **20** 1289/*XI > X **24** 1413/IX

instàncies dos diners per lliure de la part que advocarà e no més avant, lo qual salari de una part exigit en la primera instància trenta-set lliures deu sols, e en la ^{49v/} la segona e terça instàncies vint-i-cinc lliures no sobrepuig en neguna manera. Los jutges emperò e consellers d'alguna causa de execució de qualque sentència ja donada no poden exhigir per llur salari entre amdues les parts si no tant com és una terça del salari e de la primera instància, e los advocats de les parts sinó la meytat de la dita terça de la part que deffendran, e si alguns dels dits jutges, reladors, àrbitres, advocats o altres dessús dits demanaran e resebran lo salari qui d'alguna de les dites causes lus pertany ultra la tatxa damunt dita sia tengut encontinent restituir-lo en doble a la part de què l'aurà exhigit o resebut, per lo qual li'n pusque ésser feta prompta execució sens alguna sol-lempnitat de dret. E noresmenys sia privat per un any de tot exercici e ús de son ofici sens alguna gràcia o remissió. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol XIII. 5

12. Mas en les causes d'alguna graduació fahedora entre crehedors si los béns no basten a la quantitat en les peticions contengudes lo dit salari solament sia exhigit de tant com abastaran los béns distribuïts, fet compte per sols e per lliures entre los dit crehedors segons la quantitat per cascun[a] ^{50r/} de les parts demanada. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol XIII. 15

13. De sentència condempnatòria interposada sobre venda de censal o de violari de mil sols annuals lo jutge no deu haver sinó deu sols. E si és de més de mil sols annuals a qualsevulla quantitat puig vint sols e no pus sots, pena de cent morabatins d'or per cascuna vegada que contrafarà, e que la dita sentència sia irrita e nul·la. Pere terç en la Cort de Muntsó, capítol XXIII. 20

16. Als scrivants o notaris qual[s]sevulle és prohibit pendre o exhigir de les parts la meytat de la quantitat que és donada als jutges o reladors per lur salari. Mas deuen

13 causes] antigament si la quantitat distribuïda pujave fins a L lliures lo jutge ne havie sis diners per lliura, de L lliures en sus ne havie quatre diners per lliura e lo dit salari no podie pujar mes de mil sols, Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol VIII, depuys en la Cort de Muntçó, capítol V, fou statuït que-l jutge agués solament quatre diners per lliura e lo notari dos diners e lo advocat agés de la part que aduocave III diners per lliura e semblantment en procés de Pau e de Treva e de soment si emperò se fahie declaració del clam, composició, remissió e execució, d'altra guisa no res *in margine adiec.* A² **22** XXIII] lo jutge o inquisidor no deu pendre res d'aquell contra qui fa la enquesta si donchs no volie produir testimonis en sa defensió fora lo loch hon lo dit enquisidor agés anat personalment e lavors ne pot pendra salari moderat, Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XIII *in margine adiec.* A²

4,2 DE SVFFRAGIO ET SALARIIS

17. Salarium autem scripturarum tale est quod pro testamentis seu codicillis, donacionibus causa mortis uel aliis ultimis uoluntatibus et pro inuentariis recipiendis et in publicam formam redigendis de bonis ualentibus a mille usque ad decem mille solidos, uiginti solidos; a decem mille usque ad quinquaginta mille, quinquaginta solidos; a quinquaginta mille usque ad centum mille et ultra, centum solidos recipere ualeant, et non ultra. Et, pro qualibet die qua pro inuentariis laborauerint, in loco domiciliis quinque solidos, si extra decem solidos pro die et ultra pro qualibet carta maioris forme tres denarios possint recipere, nisi minus recipere sit consuetum. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo XX.

18. Pro instrumentis matrimonii si ascendant usque ad quantitatem mille solidorum, quinque solidos; si usque ad duos mille solidos, decem solidos; si usque ad quattuor mille solidos, quindecim; si usque ad decem mille, uiginti; si usque ad uiginti mille, quadraginta; a uiginti mille supra quinquaginta solidos possint recipere, et non ultra. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo XXII.

19. Pro instrumentis censualium et uiolariorum et apocharum precii eorumdem ac etiam sentenciarum iudicialium, arbitrationum seu compositionum, si ascendant usque ad quantitatem quinquaginta solidorum in annua pensione, uiginti solidos. Si a quinquaginta usque ad centum, triginta. Si a centum usque ad ducentos, quadraginta; si a ducentis usque ad quingentos, quinquaginta; a quingentis supra, centum solidos pro eorum salario recipere ualeant et non ultra sub pena priuacionis officii. Et si extra locum oporteat eos ire habeant pro qualibet die duodecim solidos et iurati ipsorum octo. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo XXII.

20. Pro litteris uero citacionum faciendis quando uicarius monet aliquem militem, non debet scriptor recipere nisi duos denarios pro qualibet littera. Iacobus secundus in Curia Barchinone, capitulo XVI.

3 a om. U Pujol **4** solidos¹ E² : XX E¹ | mille¹ solidis E **5** usque...ultra] solidos quantumcumque asendat E | recipera C **6** die sup. lin. E² | laborauerit U Pujol **8** possit U Pujol | sit recipere U Pujol **10** asendat E : ascendat Pujol | mille] M^e sup. lin. E²: mille E¹ **11** solidos² om. C **12** quattuor] alias IIII sup. lin. adiec. U² : III U¹ Pujol | solidos om. EU Pujol | mille²] milia U **13** mille² om. C **16** sentenciam Pujol **18** triginta] solidos adiec. U Pujol | quadraginta] solidos adiec. U Pujol **19** ad om. C | quingentos] solidos adiec. U Pujol quinquaginta] solidos adiec. U Pujol **20** recipiant E **21** oportet U Pujol **22** tercius om. C XXII] XXIII U Pujol **23** litis Pujol **24** littera] libram E **25** secundus] III.us U Pujol

1 codicillis U : codicillis Pujol **2** donationibus C | inuentaris U **6** inuentaris U **9** Montisoni C **10** matrimoni U **15** çensualium U | apocarum E : appocarum C **16** arbitrationum C compositionum E : compositionum C | asendant E **17** pensione E **20** priuationis C | officii U Pujol **21** oporteat] oporteat E **23** citationum C | faciendis U

8 1362-1363/XX **14** 1362-1363/XXII **22** 1362-1363/XXII **24** 1292/XVI

ésser contents del salari taxat per les scriptures, e açò sots pena de privació de llur ofici e de fer-ne restitució a la part. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol IX.

17. E lo salari de les scriptures és aquest: que per testaments o codicils o donacions per causa de mort o altres últimes voluntats o inventaris e resebre e metre'ls en pública forma, de béns qui valeguen de mil entro a deu mília sols puxen los dits notaris per llur salari haver vint sols; de deu mília fins a cinquanta mília sols, cinquanta sols; de cinquanta mília sols e d'aquí en sus, cent sols ^{50^v/} e no pus, e per cascun dia que per lo dit eventari fer treballaran en lo loch de llur domicili cinc sols. E si han anar fora lo dit loch deu sols per dia. E ultra açò per cascuna fulla de forma major puxen resebre tres diners, si donchs no y era costuma de pendre menys. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XX. 5 10

18. Per cartes de matrimoni si munten fins a quantitat de mil sols ne pot haver lo notari cinc sols. E si munten a dos mília sols deu sols. E si a quatre mília sols quinze sols. Si a deu mília sols vint sols. Si a vint mília sols en sus quant se vulle que munt ne pot haver cinquanta sols e no plus. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXII. 15

19. Per cartes de censals e violaris e àpoches del preu, e encara de sentències judicials, de arbitracions e conposicions, si munten a cinquanta sols de annual pensió, poden los dits notaris haver per llur salari vint sols. Si munten de cinquanta fins a cent sols de annual pensió, trenta sols. Si de cent fins en dos-cents sols, quaranta sols. Si de dos-cents fins a cinc-cents sols, cinquanta. De cinc-cents sols annuals en sus ne poden haver cent sols e no pus sots pena de privació de llur ofici. E si hauran anar fora de llur lochs los dits notaris po^{51^r/}den haver dotze sols e llurs jurats vuit sols per cascun dia. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXII. 20

⁶ de] mil fins *del. A²* ⁹ dia *sup. correctionem. A²* ²³ capítol] XL *del. A²*

21. Notarii seu scriptores Curie Regis, Primogeniti, Gubernatoris uel baiuli generalis Cathalonie pro qualibet carta processus maioris forme quinque denarios, et minoris forme tres denarios originalis a qualibet parte, et de translato ab illa parte cuius erit tres denarios de forma maiori, et de forma minori duos denarios tantum recipere possunt. Pro appellacionibus autem presentandis et mandatis in litteris apponendis, scribendis et dictandis ipsis litteris, cartis et prouisionibus, nichil recipiant quoquomodo. Et si pars requirat et non alias clausuram apponant, et tunc ultra ducentos solidos non possunt pro salario recipere uel habere, quod est iuxta laborem eorum et negotii qualitatem debite moderandum per eosdem uel per Cancellarium aut Vicecancellarium aut assessorem Gubernatoris et baiuli generalis ubi ipsi male fuerint arbitrati, alias ipso iure sunt infames et priuati officio et a Curia Regis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XIX. Maria in Curia Barchinone, capitulo VIII.

3. DE ACCIONIBVS ET OBLIGACIONIBVS ET QVOD NVLLVS PRO DEBITO CIVILE CAPIATVR

1. Nullus pro debito ciuili debet personaliter capi nec captus detineri nisi esset pura comanda, nam, ad ostensionem instrumenti pure comande in quo non sit certus terminus uel iuramentum uel fideiussor, debet debitor capi et captus in persona detineri. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXVI. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXIII. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXIII, et in Curia Gerunde, capitulo V.

2 quinque...3 forme *om. C* 3 originalis tres denarios *E* | et...translato] translati *E* : translatis *C* | illa] una *EC* 4 cuius...denarios² *om. EC* 6 et²] uel *C* 7 clausuram *E* 9 et *om. U Pujol* qualitate *Pujol* | moderatum *U Pujol* | uel] aut *E* 10 et *E*² : bis *E*¹ 11 alias *E*² : a *E*¹ | a *om. C* 12 Montissoni...XIX] Barchinone, capitulo VIII *U Pujol* : Montissoni, capitulo XIII *infra lineam posuit U* : Montissoni, capitulo XIII *post capitulo VIII posuit Pujol* | VIII] VIII *U Pujol* 14 CIVILE *om. EC* 15 ciuili *om. EC* 16 comenda *C* | comende *C* 17 persona] personam *U Pujol* 18 XXVI] XV et XXVI *C* 19 XXIII] XXIII *U Pujol* 20 V] nisi fuerit mulier que pretextu instrumenti comende uel scripture tercii non potest capi nec capta detineri etiam si renunciauerit cum iuramento, Maria in Curia Barchinone capitulo XVI *adiec. C*

1 notari *U* 2 generalis *U* | Catalonie *E* | processus *U* 5 apellationum *C* : apellationibus *U Pujol* 6 prouisionibus *U Pujol* 7 apponant *U Pujol* 9 negoci *U* 10 assessorem *U* : accessorem *C* | ffuerint *E* 11 officio *U* 12 Montisoni *C* 13 actionibus et obligationibus *C* 16 hostensionem *E* : hostensionem *U* 18 Alfonsus *U* 19 Montisoni *C*

11 1362-1363/XIX 12 1422/IX 18 1283/XXVI | 1289/XXIII 19 1292/XXXIV
20 1321/V

20. Mas per fer letres de citacions quant lo vaguer cite algun cavaller no deu haver l'escrivà sinó dos diners per letra. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XLI.

21. Los notaris o scrivans de la Cort del senyor Rey, de[l] Primogènit, del Governador e del Batle General de Cathalunya no deuen haver sinó cinc diners per cascuna fulla de procés de la forma major e tres diners de la forma menor de l'original de cascuna part e de translat d'aquella part de qui serà. Mas per presentar appellacions e posar manaments en letres e escriure e dictar les dites letres, cartes e provisions no deuen res haver en neguna manera. E si la part ho requer e no en altra manera deuen posar llur clòusura [*sic*] en les dites cartes o letres e llavors ultra dos-cents sols no puxen haver per llur salari e treball, lo qual segons la qualitat del fet e llur treball deu ésser moderat per ells o per lo Cancellor o aessor del Governador o batle general en cas que ells o aguessen mal arbitrat, en altra manera ipso iure són infames e privats de l'offici e de la Cort del Rey. Pere terç en la Cort [de] Muntçó, capítol XIX.

3. ^{51v/} DE ACCIONS E OBLIGACIONS E QUE PER DEUTE CIVIL NEGUN SIA PRES 15

1. Nagun per deute no deu ésser pres en persona ne pres ésser detengut sinó per comanda pura. Car lladonchs a sola hostenció de la carta de comanda en la qual no haja cert terme ne jurament ne fermança deu ésser pres lo deutor e pres en persona ésser detengut. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVI. Alfons segons en 20

¹ for *in fer correxit*. A² ¹³ en...14 Rey *in margine*. A² ¹⁶ PRES] los pagesos ne llur companya no poden ésser personalment presos per deute de llur senyor o per llurs propis deutes o per fermança en neguna manera ne presos ésser detenguts, en la Constitució de Pau e de Treva, capítol Los pagesos etc. *in margine adiec*. A²

2. Et hoc nisi comanda esset facta per iudeum christiano uel e contra, quia presumitur ficta¹⁰ ex condicione personarum ipsarum, nisi mercatori racione mercancie facta foret. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXIII.

5 3. Rustici uero nec familia eorum pro debito dominorum suorum uel propriis debitis uel fideiussoribus nullo modo personaliter capiantur nec capti retineantur. In Constitutione Pacis, capitulo «Rustici uero».

4. NE FILIUS PRO PATRE VEL PATER PRO FILIO CONVENIATVR

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Statuerunt eciam quod si parentes».

10 «Item statuerunt quod si filius».

5. NE PRO DEBITO CIVILI TENEATVR QVIS FACERE HOMAGIUM. ET VT CREDITOR POSSIT PROROGARE IURAMENTVM ET SOLVCIONEM

1. Faciunt ad supradictam rubricam Vsatici subsequentes:

«Statuerunt eciam quod si parentes».

15 «Item statuerunt quod si filius».

2. Nullus pro debito ex contractibus mutui inhitis in Cathalonia debet facere homagium, nisi tale debitum deberetur pro matrimonio uel pro financia capcionis sui uel amici eius. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXX; et in Curia Ilerde, capitulo «Nouerint».

1 comanda] *om. E* : comenda *C* **2** ficta *correxi* : facta *ECU Pujol* **4** debitis *U Pujol*
5 fideiussionibus *C* | nec] uel *U Pujol* **6** uero *om. E* **7** VEL...CONVENIATVR *om. C*
8 presentem] hanc *C* **9** parentes] capitulo XII *adiec. U Pujol* **10** filius] capitulo XIII *adiec. U Pujol* **11** ciuile *Pujol* **13** Faciunt...15 filius *om. EC* **14** Statuerunt] Statuunt *U*
16 contrahentibus *EC* | inuitis *C* **17** pro²] per *Pujol* **18** secunda *om. CU Pujol* | XXX *E²* : XXXV *E¹*

2 condicione *C* | racione *C* **3** mercancie *E* **8** ffaciunt *E* **9** etiam *C* **12** posit *U* | porogare *E*
solutionem *C* **16** Catalonie *E* **17** captionis *C*

3 1350-1351/XXIII **5** 1228^a/«Rustici uero» **18** 1300^a/XXX | in²...19 Nouerint]
1300/«Nouerint»

¹⁰ Cal entendre «ficta» per la versió catalana i pel contingut explícit de la Constitució de Pere III: «Ad euitandum occasionem faciendi comandas ficticias inter subscriptas personas [...]» (CR-10, f. 53d). També es pot consultar a CARAVYC I: 381.

la Cort de Muntçó, capítol XXIII. Jachme segon en la Cort primera de Barchinona, capítol XXXIII. E en la Cort de Gerona, capítol V.

2. E açò, si donchs la dita comanda no era feta entre christià e algun juheu, car atesa la condició de les persones és presumidor ésser ficta, si donchs no era feta a mercader per mercaderia. Pere terç en la Cort de Perpernyà, capítol XXIII.

5

4. ^{52r} QUE·L FILL NO SIE CONVENGUT PER LO PARE NE LO PARE PER SON FILL

1. Fan al present títol los Usatges:

«Statuïren que si los pares», CXII.

«Ítem statuïren que si lo fill», CXIII.

10

5. QUE PER DEUTE CIVIL NO SIA FET HOMENATGE E CASCUN PUXA PORROGAR SON DEUTOR SENS PREJUDICI DEL CONTRACTE

2. Negun no deu fer homentatge per deute de préstech en Cathalunya si donchs no era fet per matrimoni o per fermaça o reemensa de presó sua o de son amich. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona. E en la Cort de Leyda, capítol «*Nouerint uniuersi*».

15

3. Cascun creedor pot porrogar o alongar son deutor e de molts deutors o fermances ne pot allongar un o molts sens que la obligació del jurament o de hostatges

3. Quilibet potest prorogare seu alongare suum debitorem nec obligationes iuramenti siue hostagii propter hoc ualent minus. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXV.

5 4. Ex pluribus debitoribus uel fideiussoribus potest alongare si uoluerit unum siue plures ex ipsis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXV.

6. DE TESTIBVS

1. Faciunt ad hanc rubricam Vsatici subsequentes:

«Statuerunt equidem».

«Precipimus ut periuria».

10 «Et testes priusquam».

«Nullus presumat».

«Acusatores».

«Duo uel tres».

«Si quis per amorem».

15 «Si quis falsum».

«Homicide».

«Nullus homo uel femina».

«Pater contra filium».

7. DE PROBACIONIBVS

20 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Sacramenta rustici», cum quattuor sequentibus.

«Si quis dixerit se fatigatum».

«Statuerunt equidem».

«Si quis testamentum».

1 seu] siue *E* | debitum *U Pujol* **2** ualet *U Pujol* | Iacobus...3 XXXV *om. C* **4** alongari *U Pujol* **7** hanc] presentem *E* **8** siquidem *Pujol* **9** ut periuria *om. C* **16** homicidie *U Pujol* **20** Faciunt...23 equidem] Faciunt ad presentem rubricam Vsatici: «Si quis testamentum», «Sacramenta rustici», «Si quis dixerit se fatigatum», «Statuerunt equidem» *ad finem capitis postpos. C* **21** rusticorum *U Pujol* | quattuor sequentibus] IIII.or aliis Vsaticis subsequentibus *U Pujol* **22** se *om. U Pujol* **23** siquidem *Pujol* **24** testamentum] testium *U Pujol* : «Afirmantis» *adiec. U Pujol*

1 porogare *E* : porrogare *U* : prorrogare *Pujol* **7** ffaciunt *E* **12** accusatores *C* **19** probationibus *C*

2 1300^a/XXXV **5** 1300^a/XXXV

per açò no val menys. Jachme se^{52v}/gon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXXV.

6. DE TESTIMONIS

1. Fan al present títol los Usatges:
- «Statuïren axí mateix los damunt dits», CXL. 5
 - «Manam que perjuris», CXXXIII.
 - «E los testimonis abans», CXXXIII.
 - «Nagun presumescha», CXXXV.
 - «Accusadors o testimonis», CXXXVI.
 - «Dos o tres ydòneus testimonis», CXXXVIII. 10
 - «Si algun per amor de peccúnia», CXXXVII.
 - «Si algun fals testimoni», CXLVIII.
 - «Homeyers», CLIII.
 - «Negin hom ne fembra», CLV.
 - «Pare contra fill», CLVI. 15

7. DE PROVACIONS

1. Fan al present títol los Usatges:
- «Los sacraments de pageses» ab quatre Usatges següents, L.
 - «Si algun diu ésser-se fadigat», CLXX.
 - «Statuïren axí ma^{53r}/teix los damunt dits», CXL. 20

1 val] m *del. A²* | la segona *sup. lin. A²*

2. Affirmantis est probare, non negantis. Vsaticis.

3. Facta antiqua debent et possunt probari per instrumenta, libros et scripturas alias et per famam. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo V, in fine.

8. DE FIDE INSTRVMENTORVM

5 1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus:

«Si quis testamentum».

2. Instrumentum publicum, siue alia scriptura iudeorum, siue sit usure siue non, ex quo sint lapsi sex anni ab eius confeccione non habet ualorem, nec iudeus potest ea uti nec inde obligati tenentur in aliquo respondere, nisi interim debitum ipsum pecierit in iudicio, nisi talis iudeus esset pupillus siue absens. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XII; et in tercia Curia Barchinone, capitulo X. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXVII.

3. Instrumentum super debito ciuili ubi fiat homagium non ualet nisi esset debitum pro matrimonio uel pro rescato. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXX.

4. Instrumentum uendicionis factum in fraudem usurarum irritum habetur. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo.

5. Instrumentum confectum super remissione per minorem uiginti annis facta tutori uel alteri in cuius posse existat non ualet nisi interuenerit consensus trium amicorum proximorum et decretum iudicis et iuramentum proprium per quod asserat dictos amicos esse sibi proximiores. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XVII.

6. In omnibus instrumentis et aliis scripturis non debet poni annus Incarnacionis, prout antiquitus fiebat, sed annus a Natiuitate Domini. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXVII.

1 afirmans *Pujol* **3** fine] et si de usu priuilegiorum dubitetur [expediatur] per solam receptionem testium et decidatur absque libello et figura iudicii, Petrus II.us in Curia Barchinone capitulo I *adiec. C* **5** Facit...6 testamentum *om. C* **7** siue¹ *U*²: sine *U*¹ | sit] sint *E* **8** confessione *C* **9** inde] iudei *C* | obligati tenentur] obligari *U Pujol* **10** in²...11 et *om. E* **11** tercius] II.us *Pujol* **16** factum] ffacte *E* **17** Iacobus] Petrus *U*¹: alias Iacobus *sup. lin. adiec. U*²: [Iacobus] *Pujol* | capitulo] [xix] *adiec. Pujol* **19** tutori] uel curatori *adiec. U Pujol* posse cuius *E* **20** annorum *C* **21** sibi *om. E* | XVII] XXXVII XVII *U*: XXXVII-XVII *Pujol* **22** et aliis] aliisque *U Pujol* | poni] opponi *E*: apponi *C*

1 afirmantis *CU* **2** ffacta *omnes* | anthica *U Pujol* **3** ffine *E* **4** ffide *E* **5** ffacit *E* **8** confeccione *E* **16** uendicionis *C* | ffraudem *E* | iritum *E* **18** confectum *E* **22** incarnationis *C*

3 1283/V **10** 1292/XII **11** in¹...X] 1311/X | 1350-1351/XXVII **14** 1300^a/XXX **17** 1235^a/XIX | 1235^a/XIX **21** 1350-1351/XVII **23** 1350-1351/XXXVII

2. Los fets antichs se deuen e poden provar per cartes, libres e altres scriptures e per fama. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol V.

8. DE FE E AUCTORITAT DE CARTES

2. Les cartes ho altres scriptures de juheus, si·s vol sien de usures o no, pusque haje passat sis anys que sien fetes no han valor ne lo juheu ne pot usar ne los obligats per aquells són tenguts en res, si donchs entercant [*sic*] no lurs serà stat demanat en juy lo dit deute, si donchs lo dit juheu no era pobill o absent. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XII. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XVII. 5

3. La carta feta sobre deute civil, si contén homenatge, no val res, si donchs no és deute per matrimoni o rescat. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XXX. 10

4. La carta de venda feta en frau de usures és irrita. Jachme primer en la Cort de Terregona²⁸.

5. ^{53v/} La carta feta sobre remissió que·l menor de vint anys façe a son tudor o altre en poder del qual stigue no val res si no y entrevén consentiment de tres pus prop parents de part de pare e de mare o de la una part o, en defalliment llur, de tres amichs pus prohismes e decret de jutge e propri jurament ab lo qual afferm los dits amichs ésser pus prohismes. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XVII. 15

7. La carta feta en perjudici de donació ho de heretament fet en temps de nocés no val res. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XVII. 20

1 altres] ss *del. A*² **12** irrita] n *del. A*²

²⁸ Es tracta del Capítol XIX.

7. Instrumentum factum in preiudicium donacionis propter nuptias uel hereditamenti facti tempore nuptiarum non ualet. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo, XXVII.

9. DE NOTARIIS ET SCRIPTORIBVS AD QVID TENEANTVR

5 1. Nullus creetur notarius nisi etatem uiginti quattuor annorum compleuerit, et sciencia ac moribus per examinacionem in capite uicarie de ipso fiendam sufficiens habeatur antequam sua arte utatur. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXXI. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIX. Elienor in Curia Dertuse, capitulo III.

10 2. Notarius cui officium iurisdictionis comittitur non debet in illo loco uti officio notarie, sed alteri comittat; et non potest ipse uel eius substitutus regere officium iurisdictionis illius Curie ubi regit scribaniam. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo V. In eadem Curia, capitulo IIII.

15 3. Iuratus notarii non potest recipere testamentum uel codicillum uel donacionem causa mortis. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXXI. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXVI.

20 4. Notarius quilibet requisitus tenetur sub pena priuacionis officii conficere quecumque instrumenta et coram quocumque, dum tamen non tangat preiudicium uel dampnum Generalis Cathalonie. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XVIII.

5. Et tenetur ponere in fine protestacionis totum id quod ille contra quem fit respondebit siue dicet infra duos dies. Sed ultra duos dies non tenetur expectare responsum. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XVIII.

3 capitulo] X *del. U* | XXVII] Nec factum per mulierem quod pro debito, Maria in Curia Barchinone capitulo XVI *adiec. C* : XXVII alias XXV *U*² : X *U*¹ : XXVII uel XXV *Pujol*
4 teneant *C* **5** creatur *E* **6** fienda *E Pujol* **10** cui *U*² : cuius *U*¹ **11** remitat *C*
12 iurisdictionis] in illo loco in quo *del. E*² | tercius *om. U Pujol* **13** In...IIII *om. EC*
14 notarium *C* **18** tangant *E* **21** sit *U Pujol* **22** Sed...dies²] ultra *E* : *om. C*

1 donationis *C* **4** notaris *U* **5** crehetur *U* | compleuerit *E* **6** examinacionem *C* | suficiens *EU Pujol* **7** Alfonsus *EU* **8** Alfonsus *EU* | Montisoni *C* **9** Dertusie *E* : Darturse *U*
10 officium *U Pujol* | iurisdictionis *C* | comittitur *E* | oficio *U* : officio *Pujol* **11** comitat *E*
officium *U Pujol* **12** iurisdictionis *C* **14** donacionem *C* **15** Alfonsus *EU* **16** Montisoni *C*
17 priuacionis *C* | officii *U Pujol* | conficere *U* : conficere *E* **19** dapnum *EU* | Cathalonie *E*
21 protestacionis *C* **22** dicet *U* | infra *E*

2 1350-1351/XXVII **7** 1333/XXXI **8** 1289/XIX | 1365^c/III **12** 1350-1351/V | IV
15 1333/XXXI | 1362-1363/XXVI **19** 1300^a/XVIII **23** 1300^a/XVIII

6. En totes cartes e altres scriptures deu ésser scrit lo canalar de l'any de la Nativitat de nostre Senyor e no de la Incarnació axí com antigament feya. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXVII.

9. DE NOTARIS E SCRIVANS

1. Nagun no deu ésser creat notari públich si no ha vint-i-quatre anys complits e que sie examinat e ^{54r/} trobat ésser sufficient en sciència e bones costumes hans que us de l'offici de notari. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XIX. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXXI. Elianor en la Cort de Tortosa, capítol XXX.

2. Nagun notari al qual és comanat en algun loch offici de juridicció no y pot usar de l'offici de notari mas pot-lo comanar a altre. E no pot ell ne substitut seu regir offici de juredicció d'aquella Cort hont regix la scrivania. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol III, V.

7. Cascun qui haje scrivania la pot regir per si matex personalment o per altre lech o clergue sufficient. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol VII.

3. Lo jurat del notari no pot pendre testament o codicil ne donació per causa de mort. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXXI. E Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXVI.

4-5. Cascun notari request és tengut sot pena de privació de son offici fer e pendre qual[s]sevulla cartes e davant qual[s]sevulle persones, si donchs no eren en perjudici o dan de general de Cathalunya. E és tengut demetre e posar en la fi de la protestació tot ço que ^{54v/} aquell contra qui-s farà respondrà e dirà dins spay de dos

³ XXXVII] *tertiam X a V correxit A²* ⁴ SCRIVANS] que per deute civil no sia fet homenatge e cascun puxe prorrogar son deutor sens perjudici del contracte *del. A²* ⁷ XIX] I *sup. lin. adiec. A²*

6. Notarius infra duos menses tenetur dictare largo modo instrumenta, satisfacto eidem de medietate salarii, qui currunt a die firme uel ordinacionis ubi ad consilium alterius debet dictari. Idem seruatur in testamentis a die publicacionis post mortem uel in uita a die requisicionis dummodo testator medietatem salarii soluat. Et notarius qui predicta non seruauerit officio tabellionatus perpetuo est priuatus. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XVIII.

7. Quilibet habens scribaniam potest regere eam personaliter per se uel per alium laycum uel clericum sufficientem. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo VII.

8. Notarius debet edere et dare copiam instrumentorum alienacionum rerum emphiteoticarum seu feudaliu dominis pro quibus tenentur absque alia compulsione. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XII.

9. Notarius sub pena priuacionis officii non debet conficere instrumentum in contractibus mutui ubi ponatur homagium pro debito ciuili, et si fiat contrarium non ualet instrumentum. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXX.

10. Notarius non debet recipere instrumentum in preiudicium hereditamenti siue donacionis facte tempore nupciarum, et si fiat tale instrumentum non ualet. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXVI.

11. Notarius siue scriba tenetur bene custodire inquisitionem per ipsum receptam ut possit eam inuenire et ostendere quando officialis tenebit tabulam, alias perdet scribaniam et officium in perpetuum. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII.

10. DE VSVRIS ET BARATIS

1. Vsuras usurarum nullus iudeus recipiat ipsas redigendo in sortem siue in primordialibus instrumentis uel subsequentibus nouacionibus, siue aliquo excogitato

1 instrumentum *U Pujol* **2** me(dieta)te *U* | ordinacionis *E²* : ordn *E¹* **3** publicacionis *U²* : publicai *U¹* | uel] et *E* **4** uitam *U Pujol* | medietate *C* **5** predicta] per dicta *E* **7** scribaniam] propriam scribaniam *C* | eam *sup. lin.* *E²* : ipsam *E¹* **8** Curia tercia *U Pujol* **9** VII *E²* : XXX *E¹* **11** tenetur *U Pujol* **14** mutuis *C* | ponat *E* **15** Curia secunda *C* **16** recipere] rerecipere *C* **21** Iacobus] Petrus *C* **25** aliquo *om.* *E* | excogitato *E²* : excogitatio *E¹*

1 inffra *E* | menses *E* **2** ffirme *E* | ordinationis *C* | concilium *E* **3** dictarii *U* publicacionis *C* **4** requisicionis *C* **8** sufficientem *U* **11** emphiteutarum *Pujol* | compulsione *E* **13** priuacionis *C* | ofici *U* : officii *Pujol* | confficere *EU* **17** donacionis *C* | ffacte *E* | ffiat *E* **19** inquisitionem *C* **20** hostendere *EU* | oficialis *U Pujol* **21** officium *U Pujol* **25** nouationibus *C*

5 1350-1351/XIX **8** 1311/VII **12** 1350-1351/XII **15** 1300*/XXX **17** 1350-1351/XXVI **21** 1292/VIII

dies, mas és tengut sperar plus dels dits dos dies. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XVIII.

6. Cascun notari és tengut, pagada a ell la meytat del salari, dictar largament e no per e contra e scriure en nota les cartes dins dos mesos après la ferma de tots los contrahents comptadors o de la ordinació quant deu ésser dictada a consell d'algun. E açò mateix deu servir en los testaments del dia que·n serà request e li serà pagat la meytat del salari e axò sots pena de privació de l'offici en per tostemps. Pere tercer en la Cort de Perpenyà, capítol XIX. 5

8. Ítem és tengut de mostrar e exhibir e donar còpia de les cartes fermades sobre alienacions de coses feudals o enphiteoticàries als senyors per qui·s tenen sens sperarne altre compulsa. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XII. 10

10. Nagun notari no deu pendre carta qui·s façe en perjudici de heretament o donació feta en temps de noces, e si ho fa aytal carta no val res. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXVI.

9. Ítem sot pena de privació de l'offici no deu oposar homenatge en carta de contractes ^{55r/} de préstech o si ho fa la carta no val res. Pere terç. Jachme segon en la Cort segona de Barchinona, capítol XXX. 15

11. Cascun notari o scrivà és tengut guardar bé la enquesta per ell rehebuda per ço que la puxe trobar e mostrar en temps que l'official tendrà Taula sots pena de privació de l'offici e de la scrivania en per tots temps. Jachme segon en la primera Cort, capítol VIII. 20

10. DE USURES

1-3. Nagun juheu no deu pendre usara [*sic*] de usures mesclant aquelles en la sort o en lo principal contracte o en les subsegüents novacions o per qualsevulla altra

¹¹ compulsa] -l- sup. lin. adiec. A² ¹² heretament] heretam sed m del. et prosecutus A²

alio modo, sed quattuor denarios tantum pro libra in mense recipere potest. Iacobus primus in Curia Gerunde. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XX. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo X; et in secunda Curia Barchinone, capitulo VII.

5 2. Et quilibet iudeus debet semel in anno iurare se pretatatum modum usurarum seruare, ut ibidem.

 3. Et quilibet notarius debet penes se habere nomina iudeorum qui sic iurarunt, nec debet facere instrumenta aliis iudeis qui non iurauerint, et debet indagare si fraus interueniat usurarum in contractu iudeorum, quod si reperit interuenire debet
10 officialibus nunciare; ut ibidem.

 4. Iudei non debent recipere usuras nisi uiginti solidos pro centum in anno, nec inmiscere usuras cum sorte. Iacobus primus in Curia Terrachone, circa principio¹¹.

 5. Nec usura potest excedere sortem duplicatam quantocumque tempore durauerit, nisi infra biennium fuerit iudici facta querela et parti insinuata. In eadem
15 Curia, capitulo IIII.

 6. Iudeus non debet facere aliquem contractum uel baratam nec mutuare bladum nec alias res, nisi denarios. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo X.

 7. Nec debet recipere seruicium uel aliud preter quattuor denarios pro libra in mense, alias contractus est nullus, ut ibidem.

20 8. Christianus non debet cogi soluere usuras christiano, secus de baratis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LIIII.

3 secundus om. C **7** debet U² : de U¹ | no(min)i C **8** iurarunt U Pujol | et E² : eo E¹ | si] ne C | fraus U² : frus U¹ **9** iudeorum om. E **11** nec] debet adiec. EC **12** miscere E circa...] capitulo primo U Pujol **14** iudicata Pujol **15** III] III E **16** mutare C **17** denarios C² : bladum C¹ **18** seruicium E² : aliquid E¹ | aliud] aliquid C | quattuor] tres C **19** alias] uel U Pujol **20** debet... usuras E² : cogitur soluere usuras E¹ **21** secundus] III.us U Pujol

1 quattuor C **5** pretaxatum EC **8** ffacere E **10** oficialibus U Pujol | nunçiare U **13** exçedere U **14** ffuerit E | ffacta E **16** ffacere E **18** reçipere U

1 1240-1241 **2** 1283/XX | 1292/X **3** in²...4 VII] 1300^a/VII **6** 1300^a/VII **10** 1300^a/VII **12** 1228^b/I **14** 1228^b/IV **17** 1292/X **19** 1292/X **20** 1283/LIV

¹¹ Sembla que l'autor, en donar la referència d'aquesta Constitució, fonia per error dues Constitucions de dues Corts diferents: Jaume I a les Corts de Barcelona (1228^b), I; i Jaume I a les Corts de Tarragona (1235^a), XVI.

- excogitada manera. Mas pot pendre per usura quatre diners tant solament per lliura en lo mes. E cascun juheu deu una vegada l'any jurar servir la dita taxa de usures, e cascun notari deu haver devers si los noms dels juheus qui axí hauran jurat. Ne deu fer cartes als altres juheus qui no hajan jurat. E deu encercar si en lo contracte dels juheus intervén frau de usures. E si trobe que y enter^{55v}/vengue deu-ho denunciar als officials. 5
Jachme primer en la Cort de Gerona. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XX. Jachme segon en la Cort primera de Barchinona, capítol X. E en la segona Cort de Barchinona, capítol VII.
4. Los juheus no deuen pendre usura si no vint sols per cent en l'any ne mesclar la usura ab la sort. 10
5. Ne la dita usura pot sobrepujar la sort dobla per quant temps se vulle dur. Si donchs dins dos anys no n'era fet clam al jutge e monstat a la part. Jachme primer en la Cort de Terragona en lo principi, capítol VIII.
- 6-7. Los juheus no deuen fer algun contracte o barata ne prestar blat ne altres coses sinó diners. Ne'n deuen reebre servey ne alre sinó quatre diners per lliura lo mes, en altra manera lo contracte és nul·le. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol X. 15
8. Nagun christià no deu ésser forçat pagar usures a christià, mas barates sí. Pere segon en la Cort de Barchinona.

11. DE DEPOSITO ET CAMPSORIBVS

1. Campsor quilibet antequam teneat tabulam cambii tenetur assecurare eam in quauis ciuitate Cathalonie uel uilla Perpiniani pro duobus mille marchis argenti et in aliis uillis Cathalonie pro mille. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XX.

5 2. Et bona ipsius sunt tacite obligata creditoribus suis et ualet perinde ac si in instrumento fuissent specialiter uel generaliter obligata. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo III.

3. Et si *se abatrà*, sic quod non soluat suis creditoribus sicut bonus et planus mercator, sit infamis et tanquam infamis et *abatut* publicetur uoce preconia in locis ubi erit *abatut*; et per alias eciam uicarias. Et quod bona ipsius per Curiam uendantur pro satisfaciendo creditoribus predictis. Et nichilominus capiatur et amputetur sibi caput per officiales regios, si est in locis domini Regis, aut ad ipsorum officialium requisicionem per illos in quorum iurisdictione se recollegerit, eciam si domini dictorum locorum bannitos consueuerint sustinere. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo V, et in Curia Ilerde, capitulo III, et in Curia Gerunde, capitulo XIII. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo VIII.

4. Nec per Regem uel aliquem officialem potest dicto campsoni *abatut* fieri remissio seu alongamentum concedi, donec suis creditoribus fuerit satisfactum; neque preiudicatur eisdem creditoribus per quemuis processum contra dictum campsonem factum in hiis que eidem per Regem uel alium debeantur. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo VI.

2 quilibet *sup. lin. adiec.* *E*² : *om. U Pujol* | teneat *E*² : teneant *E*¹ **3** quauis *E*² : qualibet *E*¹ duobus] duabus *EU Pujol* **5** ualent *Pujol* | perinde] pro inde *E* | ac *om. U*¹ : ad *sup. lin. U*² in *om. U Pujol* **6** generalite *C* **9** sit] ffit *E* **13** in *om. C* **14** locorum *om. C* | secunda *om. C* **15** III *U*² : IIII *U*¹ **17** aliquem *E*² : aliqui *E*¹ **19** eisdem] eis *C* **20** eidem] idem *C*

1 camsonibus *E* **2** camson *EU Pujol* | cambi *U* | assecurare *E* **3** Cathalonie *E* | marquis *E* **4** Cathalonie *E* | Seruarie *E* **6** specialiter *Pujol* **10** etiam *C* **11** satisfaciendo *E* | capud *EU Pujol* **12** officiales *U Pujol* | loçis *E* | officialium *EU Pujol* **13** requisicionem *C* iurisdictione *C* **14** banitos *C* **15** Ilerde *E* **16** Seruarie *E* **17** officialem *U Pujol* | camsoni *E* ffieri *E* **18** elongamentum *E* : alonguamentum *C* **19** campsonem *E* **20** his *E*

4 1359/XX **6** 1301/IV **14** 1300^a/V **15** in¹...III] 1301/III | in²...16 XIII] 1321/XIII **16** 1359/IX **20** *2ª Bar - *VI > 1301/III

11. ^{56r/} DE DEPÒSITS E CAMBIADORS

1. Cambiador cascun abans que tengua Taula de cambi en neguna ciutat de Catalunya o en la vila de Perpenyà la deu assegurar per dos mília marschs d'argent e en altres viles per mil. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XX.
2. E los béns del dit cambiador són tàcitament obligats als crehedors e val axí com si ab carta fossen specialment o general obligats. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol III. 5
3. E si se abatrà per guisa que no pach a sos crehedors axí com bon e plan mercader sia infami e axí com infami e abatut sia publicat ab veu de crida en los lochs on serà abatut e encara per altres vegueries. E que sos béns sien venuts per la Cort per satisfer als dits crehedors e que ell sia pres e que li sia tolt lo cap per los oficials reysls si és en loch del senyor Rey o a requesta llur per aquells oficials en juredicció dels quals serà recollit per ben que·ls senyors d'aquells lochs hajen acostumar de sostenir bandejats. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol V. E de Leyda, capítol III. E de Gerona, capítol XIII. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol IX. 10 15
4. Ne los pot ésser feta remissió o guiatge per lo senyor ^{56v/} Rey ne altre official fins que sia satisfet als dits crehedors; [ne] pot ésser fet prejudici per qualsevulle procès fet contra los dits cambiadors abatuts en açò que per lo senyor Rey o per altre lus sia degut. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol III; e de Gerona, capítol XIII. 20
5. Cascun cambiador deu scriure totes les dites en capbreu major jurat e no en altres libres. E val axí com si era depòsit o comanda. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol VI.

1 CAMBIADORS] antigament era en altra manera ordonat en la Cort de Leyda del Rey en Jacme II, capítol V *in margine adiec.* A²

5. Quilibet campsor debet scribere omnes *ditas* in capibreuio maiori suo iurato et non in aliis libris. Et ualet perinde ac si esset depositum seu comanda. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo VI.

6. Pro deposito aut pura comanda potest quis personaliter capi. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXIII. Iacobus primus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXIII, et Gerunde, capitulo V. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XXIII.

7. Et si aliquis officialis utitur pecuniis uel rebus penes ipsum depositis seu racione officii comendatis seu sequestratis tenetur in duplum restituere. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo XVII.

8. Nec pretextu custodie talium rerum potest aliquod salarium uel seruicium inde recipere seu habere. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo VI.

9. Quilibet mercator uel draperius et eorum factores tenentes comandas uel merces seu alias res usque ad ualorem centum librarum quas receperint racione sui officii et fugiendo *se abatrà* debet puniri pena contra campsores *abatuts* statuta. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXX.

10. Item seruatur in curritoribus et *pellers* christianis, iudeis uel saracenis, qui raupas uel pelles recipiunt ad uendendum, eciam si dicte raupe non fuerint tanti ualoris, ut ibidem.

20 12. DE CONTRAHENDA EMPCIONE ET VENDICIONE

1. In uendicione reddituum domini Regis non intelligitur uendita Curia uel Baiulia uel Vicaria, ne ex hoc pereat iusticia et subditi deprimantur. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXII.

1 capibreui *C* **2** Et] quod *adiec.* *U Pujol* | ualeat *U Pujol* | perinde] proinde *Pujol* | uel *E* **3** secundus *om. C* **4** deposito] debito *E* | aut] autem uel *U Pujol* | potest *E²* : p *E¹* **5** secundus *om. C* | in Curia *E²* : *bis E¹* **8** rebus *bis E* | compositis *C* **9** tenentur *C* **10** curie *Pujol* **12** seu *sup. lin. E²* : uel *E¹* **13** tenens *EC* | comandas *E²* : comandas *E¹C* **15** *abatrà C²* : a patra *C¹* | contra] qua *E* : *om. C* **17** idem *E* | *pelers E²* : *peles E¹* : *pelleis Pujol* **18** eciam *om. E*

1 capsor *E* **4** Alfonsus *U* **5** Montisoni *C* **8** officialis *U Pujol* | peccuniis *CU Pujol* **13** ffactores *E* **14** merses *E* | racione *C* **15** officii *U Pujol* | ffugiendo *E* | camsores *E* **16** Alfonsus *U* **17** sarracenis *CU Pujol* **18** raupas *C* | raube *C* | ffuerint *E* **20** emptione et uenditione *C* **21** uenditione *C*

2 1300^a/VI **4** 1289/XXIII **5** Jaume *I > II: 1292/XXXIV **6** 1321/V | 1350-1351/XXIII **9** 1311/XVII **12** 1350-1351/VI **16** 1333/XXX **19** 1333/XXX **22** 1283/XXXII

6. E per depòsit o pura comanda pot lo comandatari ésser pres en persona. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXIII. E en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXIII²⁹. E de Gerona, V. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, XXIII.

7. E lo official en poder de[l] qual, per rahon de son offici, seran algunes coses deposades o secrestades, si o despèn o se n'empara, deu-o retra en dobla. Jachme segon en la terça Cort de Barchinona, capítol XVII. 5

8. Ne per rahó de custòdia de les dites coses lo dit official e altra pot pendre salari o servey algun. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol VI.

9-10. Cascun mercader o draper o llurs facto[r]s que tenen comandes o mercaderies o altres coses, pusque ^{57r} valeguen cent lliures, les quals hajan preses per rahó de llur offici, si fugirà e s'abatrà, deu ésser punit d'aytal pena com cambiador abatut. E açò mateix sia observat en corredors e peyllers christians, juheus e serrahins, qui prenen robes o peylls a vendre, per ben que no valeguen cent lliures. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXX. 10

12-13. DE COMPRAR E VENDRE 15

- * Fan al present títol los Usatges:
- «Christians no venen», CXC.
- «No sia lícit a negú», CXLIX.
- «Statuïm que negun capellà», CL.

²⁹ Aquesta Constitució i la següent corresponen a Jaume II.

2. Res ecclesiastica immobilis non potest uendi seu alienari sine permisso et subscriptione Principis; et si fiat non ualet, pena degradacionis contrafacientibus imminente. Similiter et monasterium. Vsaticis «Statuimus» et <capitulo> «Nemini»¹².

3. Res litigiosa¹³ non potest alienari nec in alium, eciam in Principem, transferri, nec ipsius accio. Vsaticus «Rem in contencione». Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LV.

4. Regnum Maioricarum et insule Minoricarum, Eiuissie et alie insule dicto Regno subiacentes non possunt uendi seu alio quocumque modo separari a dominio Cathalonie et Aragonum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXXII. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XLII.

5. Nec eciam ciuitas Dertuse; ymo si alienata fuerit reuocari debet. Elienor in Curia Dertuse, capitulo V.

6. Christiani non debent uendere arma saracenis, nisi facerent de consensu Principis, alias ipsa arma que uendiderint recuperent, licet eis graue sit; quod nisi fecerint centum uncias auri persoluant. Similiter componant si uictualia eis contradicente Principe uendiderint. Vsaticis «Christiani».

7. Rex non potest emere alodium infra terminos castris alicuius baronis, militis seu alterius qui illud non teneat pro domino Rege. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo L. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXIII.

8. Nec aliquis officialis potest emere redditus illius loci ubi est officialis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XII; XXII; et in Curia Illerde, capitulo VIII.

1 mobilis C | sine om. U Pujol **2** contrafacienti C | contra ffacienti iminetur E **4** litigiosa correxi : religiosa ECU Pujol **5** in¹ om. C | secundus om. C **9** Aragonie U Pujol **10** XLII] LII E² : LV E¹ : XVI C **11** aliena E | alieta fuerint C **14** nisi E² : si non E¹ **18** dominio Pujol **19** L...capitulo² om. E **22** Curia¹] curie Pujol | XII...in²] XII et XXII in E | XXII U² : XXIII U¹ Pujol

2 subscriptione C | degradacionis C **3** imminente U **4** religiosa EU | etiam C **5** contencione C **7** Eyuice omnes **9** Catalonie E | Alfonsus EU **11** Dertusse E : Dartuse U Pujol | ffuerit E | Elienor E **12** Dertusse E : Dartuse U **13** ffacerent E **16** contradicente U : contradicene Pujol **21** officialis¹] ofiçialis U : oficialis Pujol | officialis²] ofiçialis U¹ Pujol : ofiçialis U² **22** Illerde E

5 1283/LV **9** 1289/XXXII **10** 1292/XLII **11** 1365^c/V **18** 1283/L **19** 1300^a/XXIII **21** 1300^a/XII | XXII **22** in²...23 VIII] 1301/VIII

¹² Són dos Usatges diferents. | ¹³ Ha de ser «litigiosa», d'acord amb la versió catalana, i la lletra de la Constitució: «Item quod nos [...] non emamus [...] neque adquiramus [...] baronias castra villas aut alia loca in contencione seu litigio positas» (CARAVYC I: 152).

1. En venda qui·s façe de les rendes del senyor Rey no y és entesa ésser venuda la Cort ne la batlia ho vegueria, per ço que no·n perescha la justícia e que·ls sotmesos no sien oprimits. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXI.
- * Lo senyor Rey no pot comprar ne per altre títol atquirir baronies, castells, viles ne lochs en plet o contesa posats. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LV. 5
7. ^{57v/} Lo senyor Rey no pot comprar alou dins los térments de castells d'algú baró o cavaller o d'altri qui no tenga aquell per lo senyor Rey. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol L. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXIII. 10
8. Ne algun official pot comprar les rendes d'aquell loch d'on és official ne alguna cosa immoble de son sotmès ne encara mobla qui·s vena per força de Cort. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XII, e XXII. E de Leyda, VIII.
9. Si lo senyor Rey fa gràcia a algun de traure blat del Principat de Cathalunya en temps que per necessitat de carestia serà feta inhibició, car en altra manera no·s pot vedar, aquell a qui serà feta tal gràcia no la pot vendre ne alienar en altre. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol VIII. 15
3. La cosa littigiosa no·s pot alienar en lo Príncep ne en altre ne la acció d'aquella. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LV.
4. Lo regne de Mallorques e les ylles de Menorcha e de Yviça e altres ylles al dit regne subjacents no·s poden vendre ne en altra manera separar de la senyoria de 20

1 venda] vendre *sed* -re *del. A² 14* en] o *del. A² 15* a *sup. lin. A²*

9. Si dominus Rex fecerit alicui gratiam de extrahendo bladum a Principatu Cathalonie tempore quo propter necessitatem fuerit facta inhibicio, quia aliter non potest inhiberi, ille cui est facta huiusmodi gracia non potest eam alteri uendere uel alienare. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo VIII.

5 **13. QVE RES VENDI NON POSSVNT ET VBI**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Christiani non uendant».

«Nemini liceat».

«Statuimus».

10 2. Iudei non debent uendere carnes suas in carniceriis ubi christiani uendunt suas, sub pena sexaginta solidorum. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXVIII.

3. Altilia, galline, caules, racemi et fructus sicci et similia debent uendi in certis locis cuiuslibet ciuitatis uel uille ubi consiliarii, iurati uel paciarii ipsius ordinauerint. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXV.

15 **14. DE VECTIGALIBVS, LEVDIS, GABELLIS, PEDAGIIS ET DE SECVRITATE ITINERVVM**

1. Vectigal concessum in priuatum comodum non ualet eciam si in litteris concessionis utilitas publica intendatur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXVIII.

1 de extrahendo *U*² : dex *U*¹ | extrahendo *E*² : u *E*¹ | blado *Pujol* **2** necessitatem *E*² : necessita *E*¹ **6** Faciunt...9 Statuimus *ad finem capitis transpos. C* | presentem] predictam *C* **9** Statuimus] quod nullus clericus *adiec. E* **10** vendant *Pujol* **11** XXXVIII] XXXVII *U Pujol* **12** Altilia *E* | caules *om. E* | in... 13 ubi] prout *E* : in bo *C* **13** conciliarii *E*² : conciliarii *E*¹ | ipsius] ipsius ciuitatis *E* **14** XXV *E*² : XXXV *E*¹ : XX *U Pujol* **17** concessum] consesum est *E* **18** possecionis *E* **19** XXVIII] Dominus Rex, Regina et liberi eorum tenentur soluere ius generalitatum, Fferdinandus in Capitulo Curie, capitulo IIII *adiec. C*

1 ffecerit *E* **2** Catalonie *E* | neçessitatem *C* | inhibicio *C* : inibicio *U Pujol* **3** inhiberi *U Pujol* **6** ffaciunt *E* **10** carniseriis *E* **12** reçemi *E* : raçemi *U* | ffructus *E* | sicçi *U* | çertis *U* **13** paçiarri *U* **14** Montisoni *C* **15** lezdis *CU Pujol* **18** Montisoni *C*

4 1321/VIII **11** 1350-1351/XXXVIII **14** 1362-1363/XXV **18** 1362-1363/XXVIII

Catalunya e d'Aragón. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXXII. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XLII.

5. ^{58r/} Semblantment la ciutat de Tortosa no-s pot alienar. Alienor en la Cort de Tortosa, capítol V.

13

5

2. Los jueus no deuen vendre llur carn en la carneria hon los christians venen les sues sots pena de LX sols. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXVIII.

3. Los capons e gallines, cols, raïms e fruyta secha e semblants coses se deuen vendre en certs lochs de cascuna ciutat o vil·la hont los consellers o jurats d'aquella ordonaran. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXV.

10

14. DE VITTIGALS E GABELLES E LEUDES E DE SEGURETAT DE CAMINS

1. Vettigal atorgat a algun per privada utilitat no val jatsie en les letres de concessió se pretena que sie atorgat per utilitat públicapítol Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXVIII.

15

2. Vettigal no pot ésser imposat contra la forma acostumada ne en altre loch hon ja ^{58v/} no sia acostumat ésser pagat, e per ço lo senyor Rey en Pere segon revocà totes

2. Vectigal non potest imponi contra formam assuetam, uel in alio loco quam retrolapsis temporibus fuerit consuetum persolui. Ideo Rex Petrus secundus reuocauit leudam, pedagia, mensuraticum et pensum que tunc de nouo a uiginti annis citra fuerant imposita. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVIII, et in Curia Perpiniani, capitulo XXV. Petrus II in Curia Barchinone, capitulo XXVIII. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo II.

3. Quilibet potest ire et redire per quascumque uias, terminos et loca per mare uel per terram ad quecumque loca et portus et insulas applicare uoluerit, cum aut sine mercimoniis, absque contradiccione Regis seu officialium eius, saluis Regaliis assuetis domino Regi atque sibi et aliis uectigalibus, leudis et pedagogiis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXV. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XV.

4. Nec compellitur aliquod nauigium apulere, nisi in locis quibus debeat leuda persolui. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VIII.

5. Clericus, baro uel miles non tenetur soluere pedagium, leudam, mensuraticum siue pensum de redditibus et rebus suis cessante fraude, nec aliquis alius qui habeat priuilegium uel antiquam possessionem de non soluendo predicta. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXV et XXXVI.

6. Gabella salis est sublata et remissa in Cathalonia, ita quod amodo numquam imponatur. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VII.

7. Similiter auferatur gabella bladi et uictualium et omnium mercimoniorum et aliarum rerum; ita quod quilibet cuiusuis sit condicionis potest deferre et mittere bladum, uictualia et omnes alias res et mercimonia, siue ex redditibus illa habeat, siue ex empcione, uel alio quouis titulo, absque impedimento domini Regis seu officialium eius, ad quascumque partes, excepta terra inimicorum Regis cum quibus habeat

1 Vectigal] ut concessum in priuatum comodum *in linea adiec.* *U³ Pujol* : uacat *sup. lin. adiec.* *U²* : spatium uacuum postea reliquit *U¹* | in *om. E* **2** Ideo] i(m)o *C* **3** que] qui *E* **4** inposite *EU* : imposite *C Pujol* | et...5 XXVIII *om. Pujol* **8** uoluerint *C* | aut] et *C* **10** in] n *Pujol* **11** secundus *om. E* **13** apluere *E* **16** ne *C* **18** Barchinoni *Pujol* **19** modo *C* **21** aufertur *U Pujol* | et² *sup. lin. C²* | mercimoniarum *E* **23** habet *U Pujol* **24** alio] aliorum *Pujol* | im pedimento *E²* : im pedmento *E¹* **25** partes] terras *C* | quibus] quo *E*

1 in poni *E* | asuetam *E* **2** ffuerit *E* **3** lezdam *EC* | padagia *U* **4** Montisoni *C* **8** applicare *E* **9** marcimoniis *E* : mercimonis *U Pujol* | contradiccione *C* | oficialium *U Pujol* | asuetis *E* **10** adque *E* | uictigalibus *U Pujol* | lezdis *omnes* **13** compellitur *E* | lezda *C* **14** Alfonsus *EU* **15** padagium *U* | lezdam *EC* **16** ffraude *E* **17** possessionem *U* **19** Catalonia *E* **20** inponatur *EU Pujol* **21** aufferatur *E* | bladii *U Pujol* **22** conditionis *C* | defferre *omnes* **23** omnis *E* **24** emptione *C* | inpedimento *EU* | oficialium *U Pujol* **25** excepta *U*

2 Rex...4 imposita] 1283/XXVIII **4** 1362-1363/*XVIII > XXVIII | in²...5 XXV] 1350-1351/XXV **5** 1283/XXVIII | 1321/II **10** 1283/XXV **11** 1300^a/XV **14** 1289/VIII **17** 1283/XXXV | XXXVI **20** 1283/VII

leudes, peatges, pes o mesures qui fossen de vint anys lladonchs ançà estats imposats. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVIII. E Jachme segon en la Cort de Gerona, II. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, XXV. E de Muntçó, XXVIII.

3. Cascun pot anar e tornar per mar e per terra a quals lochs e per quals camins o carreres o a qual[s] sevulla ports o lochs o vil·les se volrà ab mercaderies sens embarch del senyor Rey ne de sos officials, salvades al dit senyor Rey e als seus vectigals, leudes e peatges e Regalies antigament acostumades. Pere segon en la Cort de Barchinona, XXV. E Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XV. 5

5. Clergues ne barons ne cavallers no són tenguts pagar peatge, leuda ne mesuratge ne pes de les coses o rendes llurs, sàul que no sia feta frau ne mercaderia, ni algun altre qui n'haje privilegi usat e antiga possessió. Pere segon en la Cort de Barchinona capítol XXV e XXXVI. 10

6. Gabella de sal és remesa e relevada en Cathalunya axí que d'aquí avant no sie imposada ne alguna altra semblant gabella. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol VII. 15

7. ^{59r/} Semblantment és toltà e relevada gabella de blat e de vitualles e de totes altres coses e mercaderies en axí que tot hom, de qualque condició sia, puxe portar e trametre blat, no obstant lo desteniment fet en la Ciutat de Tortosa, lo qual lo senyor Rey en Pere terç revocà e anul·là en la Cort de Perpenyà, capítol XXXI³⁰. E vitualles e mercaderies e totes altres coses en terra de christians e en tot altre loch hon se vulle, si que les haje per compra o de sa renda o de sa cullida o per altra manera, sens contrast en paix e servey del senyor Rey ne de sos officials, exceptada la terra de enemichs ab 20

10 mesuratge] ne cuçols, en Leyda, Jacme II en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXVI *in margine adiec.* A² **11** Pere] terç *del.* A² **20** christians] e de serrahins *del.* A²

³⁰ Citada novament al final del paràgraf.

guerram. Tempore tamen carētie pro necessitate patrie Rex potest ponere
inhibicionem in extraccione bladi et uictualium, duraturam usque ad mensem iunii
tunc sequentis. Sic tamen quod dictus dominus Rex possit concedere gratiam
extrahendi uictualia et quascumque res eciam alias prohibitas, dum tamen gracia non
5 sit in fraudem huius capituli. Nec possit Rex seu aliquis eius officialis inde recipere
pecuniam, quod si dictus officialis contra hoc faceret Rex inde puniat ipsum. Et, nisi
puniret seu idem dominus Rex inde pecuniam caperet, dicta inhibicio esset
incontinenti soluta. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo X. Petrus
tercius in Curia Perpiniāni, capitulo XXXI.

10 8. Res prohibite extrahi de Principatu Cathalonie sunt iste: pegunta, cepum,
alquitranum, fusta, canabum, filum, exarcia, ferrum et arma. Iacobus secundus in
secunda Curia Barchinone, capitulo X.

15. DE IVRE EMPHITEOTICO, LAVDIMIO SEV FORISCAPIO

15 1. Emphiteota non potest uendere, pignorare uel obligare censu uel tributo
stabilire seu quomodolibet alienare honores uel possessiones quas ad censum uel
emphiteosim tenet, sine speciali licencia et uoluntate domini directi, sub pena
quingentorum aureorum. Petrus primus in Barchinone, VII idus Marcii, anno MCCX,
«Quoniam digne». Et in Constitutione pacis «Hec est pax», capitulo «Nullus
christianus». Et in Vsatico «Si quis suum feudum».

20 2. Quod, si quis ex empcone absque firma domini possessionem rei feudalis uel
emphiteotice aprehenderit, ultra penas iuris duplicatum laudimium domino directo
persoluere tenetur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVI.

1 Rex potest pro neçessitate patrie *C* **4** alias] aliter *U Pujol* | gratiam *Pujol* **8** Barchinone] Perpiniāni *E* **9** tercius *U² : i U¹* **10** Res] rex *Pujol* | Principatu *sup. lin. E² : om. E¹* | ista *Pujol* | cepum *E* **11** fusta *om. C* | canabum] canabulum *U Pujol* **13** IVRE] *om. U Pujol* emphiteotice *EC* | SEV] et *EC* **14** tributo] arbitrio *C* **16** tenet *om. C* **17** primus] III.us *E²* : in *E¹* | in *om. C* **18** in *sup. lin. E²* **19** quis *om. C*

2 inibicionem *U Pujol* | extraccione *C* | bladii *U Pujol* | iuni *U* **5** ffraudem *E* | ofiçialis *U* : officialis *Pujol* **6** peccuniam *omnes* | officialis *U Pujol* **7** peccuniam *omnes* | inhibicio *C* : inibicio *U Pujol* **10** Catalonie *E* **11** exarcia] exarcia *U* : exercia *C* | fferrum *U* **13** emphiteotico *U* | fforiscapio *E* **14** sensu *E* : çensu *U* **15** possessiones *U* | sensum *E* **17** marçii *U* **18** constitutione *C* **19** ffeudum *E* **20** emptione *C* | ffirma *E* | possessionem *U* rey *C* **21** apprennderit *E* **22** Fferdinandus *omnes*

2 duraturam...3 sequentis] 1311/VIII **8** 1311/X | 1350-1351/XXXI **11** 1300^a/X **17** 1200 **18** 1198/«Nullus christianus» **22** 1413/XVI

los quals lo dit senyor Rey guerrejàs. Emperò en temps de carastia per necessitat de la terra lo senyor Rey pot fer inhibició en treta de blat e de vitualles, Jachme segon en la Cort de Gerona, duradora fins al mes de juny lladonchs següent. Axí emperò que·l dit senyor Rey pusque fer gràcia de traure vittualles e altres coses encara que sien prohibides, pusque la gràcia no sia feta en frau d'aquest capítol ne lo dit senyor ne official seu ne puxe'n pendra diners. E si lo official feya lo contrari que·l senyor Rey lo'n dega punir. E si lo Rey ne prenia diners que la ^{59v/} dita inhibició fos solta de continent. Jacme segon en la Cort de Barchinona, capítol X. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXI. 5

8. Les coses generalment prohibides traure del Principat de Cathalunya són aquestes: pregunta, sèu, alquitrà, fusta, cànem, fil, exàrcia, ferre e armes. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol X. 10

15. DE DRET EMPHITEÒTICH E DE LUYSME E FORISCAPI

9. Fan al present títol los Usatges:

«Los castellans no deuen», XXXII. 15

«Si algun donarà son feu», XXXIII.

«Les batlies», XCIII.

«Negin cristià o juheu», CXLVI.

«Si alguna batlia o honor», CXLIII.

1. Emphiteota no pot vendra ne empenyorar ne obligar ne stablir a cens o ha trahüt ne en altra manera alienar les honors o possessions les quals ten a cens o enphiteòsim sens special licència e voluntat del senyor directe sots pena de sinch-cens sols d'or. ^{60r/} Pere primer en Barchinona a VII idus de març l'any M CCX en la pracmàtica que comença «*Quoniam digne regnat*». 20

² vitualles] n del. A² 13 FORISCAPI] de d del. A²

3. Si quis baiuliam uel honorem domini sui impignorauerit sine suo consensu, [si senior sciuerit et contradixerit] emparare poterit per directum quandocumque uoluerit. Si uero sciuerit et non contradixerit, non poterit emparare, sed baiulus firmet ei directum et emendet, quia absque suo consensu fecit. Vsaticus: Vide Vsaticis «Si quis suum feudum».

4. Laudimium est tercia pars precii seu estimacionis, quando titulo oneroso res feudalis ad quemuis peruenit. Sed, si titulo lucratiuo perueniat ad patrem uel matrem uel quemuis per rectam lineam descendantem, nichil penitus soluitur, eciam si aliqua res uel quantitas per illum in quem titulo lucratiuo transfertur fuerit eroganda. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo III.

5. Sed, si ad alios ascendentes uel ad transversales agnatos siue cognatos, uel quosuis extraneos transferatur ex titulo lucratiuo, tunc pro ipsa renouacione seu noua adquisicione decima pars ualoris ipsius feudi, que laudimium proprie in Cathalonia dicitur, persoluatur. Ibidem.

6. Si uero ipsa res feudalis non alienetur sed pignoretur uel obligetur, tunc uicesima pars quantitatis pro qua obligatur solui debet, nisi pro securitate dotis obligaretur, quia tunc nichil pro tali obligatione solueretur. Sed ubi feudum datur in dotem, si per ipsammet uxorem aut ipsius patrem uel matrem, nichil solui debet. Sed si per alium tunc decima pars ualoris ipsius soluitur domino feudi siue paternum antiquum fuerit siue nouum. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo III.

7. Laudimium siue foriscapium soluitur per emptorem seu nouum adquisitorem et non per uendentem, nisi aliud conueniatur. Et soluitur domino directo totum, nisi sint duo domini successiue, quia tunc utrique soluitur mediatim. Si uero sint tres uel plures, tunc maiori domino soluitur tercia pars, et inter omnes alios quotquot fuerint relique due partes. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo III.

2 directum] dominum *adiec.* **E 4** Vsaticus *om.* **E 6** existimacionis *Pujol* **7** peruenit *E²* : pertinet *E¹* | perueniat *bis E* **8** nichil...soluitur *om.* **E 11** ad¹ *om.* **C** | ad² *om.* **E** transversales uel agnatos **C 12** quouismodo **C** | transferantur *U* | reuocacione *U Pujol* **13** proprium *U Pujol* | proprie... 14 dicitur] proprie in Cathalonia proprie dicitur **E 15** ipsa *om.* **E** | impignoretur *U Pujol* **16** dotis] q *del.* *E²* **19** paternum] p(ri)mum siue *U* : primum siue *Pujol* **20** tercius *om.* **C 21** seu *sup. lin.* *E²* : siue *E¹* **22** et non *E²* : *bis E¹* | uendentes *Pujol* **23** medietas *U Pujol* | sint²] sunt *U Pujol* **24** tunc *om.* *U Pujol*

1 in pignorauerit *E* : impignorauerit *U Pujol* **3** ffirmet *E* **4** feçit *U* **6** precii *U* | extimacionis *EU* : extimacionis **C** | honeroso *omnes* **7** ffeudalis *E* **8** desendentem *E* | etiam **C** **10** seruarie *E* **11** set *U* | assendentes *E* **12** renouacione **C** **13** adquisicione **C** | Catalonie *E* **17** obligatione **C** **20** antiqum *U* | ffuerit *E* **23** succeciue *E* **24** ffuerint *E* **25** seruarie *E*

2. E si lo comprador pren possessió de la cosa feudal o emphyteotícària sens ferma del senyor, ultra les altres penes de dret, deu pagar lo loysme duplicat al senyor. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XVI.

4-6. Loysme o foriscapi és la terça part del preu o de la extimació quant la cosa feudal pervén a algun per títol onerós, mas, si per títol lucratiu pervén al pare o a la mare o a altre descendent per dreta línia, non deu ésser res pagat, encara que per haver la dita cosa haje a donar certa quantitat de peccúnia o altra cosa. Mas, si a altres ascendents o transversals parents o a qual[s]sevol altres stranys és la dita cosa feudal transportada per títol lucratiu, llavors per aquella renovació o nova adquisició la deena part de la valor del dit feu, la qual en Cathalunya és dita pròpriament loysme, deu ésser pagada. Si emperò la cosa feudal no serà alienada mas serà empenyorada o obligada, llavors la vintena part de la quantitat per la qual serà ^{60v/} obligada ne sia pagada, si donchs la obligació no-s feya per seguretat de tot, car llavors no se'n deu pagar res. Mas, quant lo feu és donat en dot, si per la muller matexa o per son pare o per sa mare, no se'n deu res pagar. Mas si per altre és donat en dot llavors deu ésser pagat la deena part de la valor del dit feu al senyor directe, si-s vol sie feu paternal antich o novell. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol III.

7. Lo loysme o foriscapi deu ésser pagat per lo comprador o novell atquisidor e no per lo venedor si en altra manera no és convengut, e deu ésser pagat tot al senyor directe. Emperò si y són dos senyors successius cascun ne deu haver la meytat, mas si y són tres senyors o més lo primer senyor ne deu haver la terça part, e entre tots los

8. Et notarius tenetur ostendere instrumenta et dare copiam ipsorum alienationum rerum emphiteoticarum dominis pro quibus tenentur in emphiteosim uel ad censum, absque alia compulsione. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XII.

9. Faciunt ad supradictam rubricam Vsatici subsequentes:

- 5 «Castellani in castris».
«Si quis suum feudum».
«Baiulias».
«Nullus christianus».
«Si quis baiuliam».

10 QVINTA PARS COMPENDII

1. DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

- «Si quis uirginem».
«Tutores uel baiuli».

15 2. Sponsalia et matrimonia abscondita fieri prohibentur. Desponsans autem puellam aut rapiens sine consensu parentum, aut si parentes non habet, aui et tutoris, seu ipsis deficientibus duorum uel trium proximorum consanguineorum, pena perpetui exilii a toto dominio Regis citra mare et a regno Maioricarum punitur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVIII. Et eciam morte, si raptus uel uiolencia interuenerit, uel alie circumstancie iudicantis arbitrio hoc exposcant.

20 3. Baro autem uel alius in cuius iurisdictione tale quid fuerit perpetratum exulare debet eum a tota iurisdictione sua; deinde Rex penam imponere supradictam, nisi

1 ipsarum *E* **2** alienationis *U Pujol* **3** XII] III *E* **4** Faciunt...9 baiuliam] *ante* emphiteota non potest uendere... *posuit E* | ad *om. C* | supradictam] presentem *E* **5** Castellam *E* **10** QVINTA PARS] Incipit quinta pars *Omnes* **12** Faciunt...14 baiuli *ad finem Capitis transpos. C* **15** disponsans *E* **16** aut rapiens *om. C* | habet *om. E* | tutorum *U Pujol* **17** ipsis deficientibus] deficientibus illis *C* | proximiorum *U* **19** XVIII] Idem Iacobus primus Valencie *adiec. U Pujol* | morte] corporali *adiec. U Pujol* | interuenerit] interuenit *E* **20** iudicante *Pujol* | exposcat *C* **22** sua *om. E*

1 ostendere *EU Pujol* **2** alienationum *C* **3** censum] sensum *E* : censum *U* : **4** faciunt *EU Pujol* **10** compendii *E* **11** matrimonii *U* **12** faciunt *E* **15** fieri *E* | disponsans *E* **17** deficientibus *E* **18** Ferdinandus *omnes* **20** circumstancie *E* : circumstancie *U* **21** iurisdictione *C* | fuerit *E* **22** iurisdictione *C* | imponere *EU*

3 1350-1351/XII **18** 1413/XVIII

altres senyors quants que sien les restants dues parts. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol III.

8. Cascun notari deu mostrar e exhibir als senyors directes cartes de vendes de stabiliments o de qual[s]sevol altres alienacions fetes per vasalls o emphiteotes de coses feudals o emphiteoticàries e donar-lus-ne còpia a despeses dels dits senyors directes. ^{61r/} Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XII. 5

LIBRE QUINT

AQUÍ COMENÇA LO QUINT LIBRE

1. DE SPOSALLES E MATRIMONIS

1. Fan al títol los Usatges: 10
 «Si negun violentment», XCV.
 «Los tudors», CI.

2-3. Sposalles e matrimonis amagats són reprovats e prohibits fer. E, si algun sposarà o farà o contraurà matrimoni ab alguna donzella o fadrina verge sens consentiment de son pare e mare o paternal avi si·u haurà o, si no n’haurà, del tudor e, si no haurà del tudor, de dos o tres parents pus acostats a ella, o la se’n menarà o la ^{61v/} raparà violentment o de son grat per sguart de fer matrimoni ab ella, ipso facto de pena de perpetual exili de tota la senyoria del senyor Rey deçà mar e del regne de Mallorques sia punit, e encara de mort natural si raptus o violència hy aurà entervengut o altres circumstàncies a àrbitre del jutge o requeren. E, si les dites coses seran comeses en terra de baró o d’altre havent tal juridicció, que l’haje exillar de tota sa terra e condempnar e enfligir les altres penes sobredites, e despuys lo senyor Rey e sos oficials deu[en] exillar aquells de tota sa terra segons damunt és dit, si donchs la 20

7 QUINT] V 15 si·u] seu *in siu correxit A*²

puella et eius parentes contententur prouisione Vsatici Barchinone, uidelicet, quod uelit ipsum in maritum habere, quia tunc cessare debent pene predictae. Si uero absque consensu parentum ipsa puella consenciat raptui uel sponsalicio seu matrimonio absconsis, nisi uiginti quattuor annos excessisset, priuabitur hereditate parentum. Et, si
 5 maliciose quisquam se iacet desponsasse aliquam puellam contra ueritatem sine uoluntate parentum uel aliorum supradictorum, ipso facto perpetuo exilio puniatur uel alia pena arbitrio iudicantis, casu quo exilium non esset pena eidem. Testis uero qui
 10 asseret se interuenisse in sponsaliciis uel matrimoniis absconditis simili pena exilii puniatur. Et qui in aliquo predictorum falsum testimonium pro pecunia uel alias contra ueritatem fecerit morte naturali plectetur. Et producens eum scienter tanquam falsarius arbitrio iudicis puniatur. Quas penas nullus officialis ullo modo remittere potest. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVIII.

4. Pena apposita super matrimoniis contrahendis cum effectu comittitur, et seruanti fidem promissam inuiolabiliter acquiritur. Vsaticus: «Cum in celebri».

15 2. DE DOTIS PROMISSIONE

1. Instrumentum factum in derogacionem seu preiudicium donacionis uel hereditamenti facti tempore nupciarum est nullum ipso iure. Et notarius prohibetur tale recipere instrumentum. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXVI.

5 iacet U^2 : iacet U^1 6 supradictorum E^1 : supradictus E^2 8 assereret E | introuenisse C uel] seu *Pujol* | exilii *bis* E 9 per pecuniam C 13 comittitur et] comittetur et si C 14 inuiolabiliter E^3 : in uiolaa E^2 : im li E^1 16 derogacionem U^2 : derogacione U^1 17 notariis *U Pujol*

3 consenciat U 4 excessisset U *Pujol* 5 maliciose U 6 ffacto E 8 interuenisse E matrimonis U 9 pecunia EU 10 ffalsarius E 11 officialis U 12 Ferdinandus *omnes* 13 matrimonis U | efectu U 14 ffidem E | celebri U 16 derogacionem C | donacionis C 17 notaris U

12 1413/XVIII 18 1350-1351/XXVI

dita fadrina o son pare o mare no eren contents de la provisió de l'Usatge de Barchinona, ço és que·l volgués haver per marit, car lladonchs deuen cessar les penes sobredites. E si la dita fadrina a les dites sposalles o matrimoni amagats o al dit rapte o menament haurà consentit, si donchs no ha més de vint-i-quatre anys, sia *ipso facto* privada de tota heretat paternal e maternal. E, si algun maliciosament se jactarà haver sposada alguna fadrina contra veritat sens voluntat de son pare, mare o d'altres dasús dits, ipso facto de pena de perpetual exill sia ponit, ^{62r/} o d'altra pena a àrbitre del jutge en cas que l'exil no li fos pena. E los testimonis qui·s diran ésser entervenguts scientment en tals sposalles o matrimonis amagats de pena de semblant exil sien punits, o d'altre si lo exil no los era pena a àrbitre del jutge. E qui en alguna de les dites coses dirà fals testimoni per diners o en altra manera contra veritat sia punit de pena de mort natural. E qui scientment lo produhirà en testimoni axí com a falsari sia punit a àrbitre del jutge, les quals penes no puxe negun official remetra en alguna manera. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XVIII.

4. La pena aposada en fer o contraure matrimonis ab affecte sia comesa, e a aquell qui scriurà la fe promesa inviolablament sia atquirida. Usatge «Cum in celebri».

2. ^{62v/} DE PROMETENÇA DE DOT

1. Carta feta en derogació o perjudici de heretament o donació feta en temps de noces és nul·la ipso iure. Pere terç en la Cort de Perpenyà, e és prohibit als notaris de pendre tals cartes, capítol XXVI.

3. DISSOLT LO MATRIMONI QUIN DRET HA LA VÍDUA

1. Fa al present títol lo Usatge:
«Vidua si honesta», CXLII.

3 rapte] -e altera manus scripsit A² **16** scriurà in servirà uidetur correxisse A² : servira Iglesia. **19** Perpenyà] c del. A² | e...als] sup. correctionem A²

3. SOLVTO MATRIMONIO QVE IVRA COMPETANT VIDVE IN BONIS MARITI

1. Facit ad hanc rubricam Vsaticum:

«Vidua».

5 2. Solutio matrimonio per mortem uiri, uxor censetur confestim omnia bona ipsius uiri possidere. Et in anno luctus debet de ipsis sibi in omnibus uite sue necessariis prouideri. Post annum uero facit fructus suos donec sibi integritate in dote et sponsalicio fuerit satisfactum, si inuentarium infra mensem a tempore mortis uiri inceperit et infra alium mensem compleuerit. Mulieres autem quibus certa loca uel
10 redditus sunt assignata ipsis sint contente. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXIII.

4. DE TVTORIBVS ET ADMINISTRACIONE EORVM

1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus:

«Tutores quoque».

15 2. Tutor testamentarius absque confirmatione seu decreto iudicis potest nomine pupilli hereditati paterne se inmiscere et inuentarium atque alia quecumque facere prestitio prius iuramento de procuranda utilitate pupilli. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo VIII.

20 3. Tutor non compellitur respondere et litigare pro pupillo, nisi actor se iam fatigasset de iusticia in patrem pupilli. Vsaticus «Tutores».

1 sulto *E* | uiduis *E* **2** MARITI] uiri sui *E* **3** Facit... Vidua *om. E* **7** Post *om. C* | uero *om. C* | facit] fati *C* **8** sponsalicio] et tempore *del. U²* | infra mensem *om. C* **9** alium mensem] alium *E* : annum *C* **10** assignati *E* : assignati *C* | contente *E²* : contenti *E¹* | capitulo... **11** XXXIII *om. C* **13** ffaciunt *E* | Facit... **14** quoque *ad finem capitis transpos. C* | presentem] supradictam *C* | usatici *E* **14** tutor *U Pujol* **16** inmiscere *E¹* : in mistere *E²* : ministrare *C* **20** Tutores] ductores *C*

1 competant *E* **3** facit *U* **5** censetur *U* **7** necessariis *C* **9** infra *E* | compleuerit *EU Pujol* **15** confirmatione *E* : confirmatione *C* **16** adque *E* **19** litigare *C* **20** ffatigasset *E*

10 1350-1351/XXXIII **17** 1350-1351/IX

2. Dissolt lo matrimoni per mort del marit la muller de continent és vista pocehir tots los béns del marit. E en l'any de plor d'aquells béns li deu ésser provehit en totes coses necessàries a ça vida. E aprop l'any fa los fruyts dels dits béns seus fins que íntegrament li sia satisfet en son dot e sposalici, si n'aurà fet inventari, lo qual deu començar dins un mes e complir dins un altre mes. Emperò si lo marit li aurà assignats certs lochs o rendes ^{63r/} o altres béns sie'n contenta. Pere en la Cort de Perpenyà, XXXIII. 5

4. DE TUDORS E CURADORS

1. Fa al present títol l'Usatge:

«Tudors e batles».

10

2. Lo tudor testamentari sens confirmació o decret de jutge se pot mesclar a la heretat del pare del pubill en nom del dit pubill e fer inventari e altres coses necessàries, prestat primerament jurament de procurar la utilitat del dit pubill. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol IX.

3. Lo tudor no és forçat de pledejar per lo pobill, si donchs l'actor no s'era ja fadigat de justícia en lo pare del dit pubill. Usatge: «*Tutores*». 15

1 procehir *sed primam* r *del. A²* **4** inventari] inventanri *sed tertiam* -n- *del. A²* **12** del pare] del pare *bis sed del. A²*

SEXTA PARS COMPENDII

1. DE FVRTIS ET SERVIS FVGITIVIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Statuerunt eciam iamdicti».

5 «Saracenis in fuga».

2. Nullus iudeus potest emere res furtiuas nec super ipsis acomodare seu mutuum dare, alias tenetur ipsas restituere libere, quocumque priuilegio non obstante. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XIII.

2. ARBORVM FVRTIM CESARVM

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis nesciente domino».

«Si quis ortum alterius».

3. DE IMPVBERVM ET ALIIS SVBSTITVCIONIBVS

1. Impuberibus morientibus ab intestato, bona que ad eos perueniunt a patre seu auo uel aliis ex paterna linea, quacumque occasione uel titulo adquisita, ad dictos patres et alios ex illa parte proximiores usque ad quartum gradum, seruato inter eos ordine iuris romani, et non ad matrem seu qui fuerunt ex parte matris proximiores, perueniant, sola legitima seruata ipsi matri seu aliis ascendentibus ex linea materna si superuixerint, seruatis uinculis et condicionibus apposis impuberibus ipsis. Et uersa uice idem seruatur in bonis que ad ipsos impuberes a matre seu linea materna peruenerint. Petrus tercius in Curia Montisoni, capitulo I.

1 SEXTA PARS] Incipit sexta pars *Omnes* **3** Faciunt...5 fuga *om. C* **6** iudex *Pujol* emere] tenere *U Pujol* | ipsis *U¹* : ipsas *U¹ Pujol* **7** libere restituere *E* | libere *om. C* **8** XIII *E* **13** impuberibus *E* **14** eos] ipsos *U Pujol* | peruenerint *E* | seu *C²* : se *C¹* **15** occasione] actione *C* **16** et] uel *E* | illa] alia *U Pujol* **17** ffuerint *E* **18** perueniat *E* | descendentibus *C* **19** condicionibus] ipsis *del. E* | oppositis *Pujol* | ipsis *om. E* **20** materna *om. C* **21** peruenerunt *C*

1 compendii *E* **2** ffurtis *E* **5** sarracenis *CU Pujol* **6** ffurtiuas *E* **9** ffurtim *E* **10** ffaciunt *E* **13** impuberum *EU* **14** impuberibus *EU* **15** adquisita *C* **18** legitima *U Pujol* | asendentibus *E* **19** conditionibus *C* | impuberibus *EU* **20** impuberes *EU* **21** Montisoni *C*

7 1292/XIV **21** 1362-1363/I

1 [del llibre sisè].^{63v/} DE FURTS E DE SCLAUS FUGITIUS

1. Fan al present títol los Usatges:

«Statuïren més avant los ja dits», CXL.

«Serrahins quant fugen», CXX.

2. Nagun juheu no pot comprar ne prestar sobre coses furtades e si o fa deu-les 5
restituir liberalment. Jachme en la primera Cort de Barchinona, XIII.

LIBRE SISÈ

ACÍ COMENÇA LO SISÈ LIBRE

3. DE SUBSTITUCIONS E DE PUBILLS E D'ALTRES

1. Quant los pubills moren ab intestat aquells béns qui lus eren pervenguts del 10
pare o de l'avi o d'altres per línea paternal per qualsevol ocasió o títol atqisits deuen
pervenir als dits pare o avi o altres de part de pare pus prohismes fins al quart grau,
servat entre ells orde de dret, e no pas a la mare o altres pus prohismes de part de
mare, reservada sola legítima a la dita mare o altres ascendents per línea maternal si
sobreviuran, servats vincles e condicions als dits ^{64r/} pubills aposades. E per lo contrari 15
axí matex sia servat en los béns que lus eren pervenguts de part de la mare o d'altres
de línea maternal. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol I.

7 SISÈ] VI

4. DE SVCCESIONIBVS AB INTESTATO

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Item statuerunt si quidem».

«De rebus et facultatibus».

5 «De intestatis».

2. Homine proprio alicuius domini moriente ab intestato, si uxorem et filios reliquerit, dominus in tercia parte succedit. Si filios et non uxorem, uel si uxorem et non filios, medietatem habeat dominus et aliam medietatem parentes defuncti; quod si desierint esse tunc in totum succedunt domini, seruatis iuribus in dote et aliis dicte uxori. Et ita eciam seruatur de uxore mortua intestata. De consuetudine autem, eo qui numquam habuit uxorem moriente ab intestato, dominus eius habet terciam partem suorum bonorum mobilium et non plus racione intestie. Et, si post mortem patris filius pagensis uagabundus non habens certam mansionem moriatur ubicumque, in tercia parte bonorum suorum mobilium succedit dominus patris sui, et non dominus illius loci ubi moriatur. Vsaticus «De intestatis».

10

15

5. DE FILIIS ET PARENTIBVS EXHEREDATIS SEV PRETERITIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis filium».

«Exheredare».

20 «Statuerunt eciam quod si parentes».

2. Parentes possunt exheredare liberos et alios in eorum loco instituere dummodo causa legitima expressa eos nominatim exheredent, et causa per heredem uera esse probetur, puta si ipsos parentes grauiter percusserint, aut deshonestauerint, uel de crimine in iudicio accusauerint: aut filii fiant baustores uel saraceni et penitere noluerint, uel filie non matrimonio copulari sed turpiter uiuere uelint; alias

25

2 Faciunt...5 intestatis *ad finem capitis transpos.* C | subsequentes *om.* U Pujol **5** De intestatis *om.* Pujol | intestatis] intestatibus EC **6** homines proprii U Pujol | proprio U¹ : proprii U² | moriente U¹ : morientes U² Pujol | si] *sup. lin.* C² : *om.* C¹ **7** reliquerint U Pujol **8** filios non U Pujol **10** eciam] idem E : esse C | autem *om.* E **11** morientem Pujol partem *om.* C **12** bonorum suorum E | intestia Pujol **14** non *om.* EC | illius *om.* E **16** ET *om.* E **17** Faciunt...20 eciam *ad finem capitis transpos.* C **19** Exheredare] exhereditare U Pujol **20** quod *om.* U Pujol | quod...parentes *om.* C **21** exhereditare C | eodem Pujol institutis Pujol **23** percusserit U | at C | deshonestauerit U **24** accusauerit U **25** noluerint U² : uoluerint U¹ : uoluerint C | matrimonio non U Pujol | aliter U Pujol

1 sucesionibus U Pujol **2** ffaciunt E **6** ffiliis E **8** defunti U Pujol **13** mancionem C **16** ffiliis E **18** ffilium E **20** etiam Pujol **22** legitima U **23** desonestauerint C **24** accusauerint E | saraceni C Pujol : saraceni U

4. DE SUCCESSIONS AB INTESTAT

1. Ffan al present títol los Usatges:

«Ítem statuïren los sobredits», CLVIII.

«De les coses e facultats».

«Dels intestats», CLIX.

5

5. DE FILLS E PARES PRETERITS E DESHERETATS

1. Fan al present títol los Usatges:

«*Si quis filium*», LXXIII.

«Deseretar podem», LXXIII.

«Statuïren encara que si los pares», capítol CXX.

10

exhereditatio non ualeret. Vsaticus «Si quis filium»; et Vsaticus «Exheredare»; et Vsaticus «Statuerunt eciam quod si parentes».

3. Pater debet exheredare filium nolentem emendare dampnum quod intulerit domino patris sui. Vsaticus «Statuerunt eciam quod si parentes».

5 4. Filia que absque consensu expreso patris uel matris uel curatoris, aut illis deficientibus, sine consilio proximorum, ante uicissimum quartum annum, uirum duxerit aut se rapi permiserit, a successione paterna et materna excluditur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVIII.

10 5. Testamentum patris non irritatur, ymo ualet, eciam si non iure institutionis sed alio quolibet modo de filio mencio habeatur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo I.

6. Idem est de testamento liberorum, si in eo de ascendentibus iure institutionis nulla mencio habeatur, eis tamen legitima seruatur. Elionor in Curia Dertose, capitulo I.

15 **6. DE HIIS QVIBVS VT INDIGNIS HEREDITAS AVFERTVR**

1. Maritus uxori quam interfecit, nec in dote nec in aliis bonis, eciam ex pacto, non potest succedere, eciam mediante persona filii comunis sibi et dicte uxori, nisi probauerit eam in casibus de iure licitis occidisse. Et hoc idem seruatur in aliis personis quarum una aliam interfecit. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XIII.

20

1 filius *C* | exhereditare *C* **2** parentes *om. E* **4** Statuerunt...parentes] etiam quod si *C* parentes *om. E* **5** que] qui *E* | curatorum *C* **6** proximorum *Pujol* **9** patris *U²* : partis *U¹* **12** liberorum *om. EC* **13** eis...seruatur *om. EC* **16** interficit *U* : interficit *Pujol* | eciam ex *om. C*

2 etiam *CU Pujol* **3** ffilium *E* | dapnum *EU* **4** etiam *C Pujol* **5** ffilia *EU* **6** defficientibus *E* **7** permissit *E* **8** Ferdinandus *CU Pujol* **9** iritatur *E* | etiam *C Pujol* | institutionis *C* set *U* **10** ffilio *E* | mencio *C* | Montisoni *C* **12** institutionis *C* **13** legitima *U Pujol* Elienor *EC* | Dertusie *E* : Dertuse *C Pujol* : Dartuse *U* **15** his *E* | auffertur *EU Pujol* **16** interficit *U* | eciam] etiam *Pujol* **17** communis *Omnes* **19** interffecit *E* : interfeçit *U* Montisoni *C*

8 1413/XVIII **10** 1362-1363/I **13** 1365°/I **19** 1362-1363/XIV

5. En qualsevulla manera lo pare façe menció de son fill en lo testament, jatsie que ço que li lexa no li'n leix per dret de institució, aytal testament val e té e per ço no és irrit ne nul·le. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol I.

6. E axí mateix és del testament del fill. Elienor en la Cort de Tortosa, capítol I.

4. La filla menor de vint-i-quatre anys qui s pren marit sens exprès consentiment del pare o de la mare o dels curadors o, si no n'ha, sens consell de sos proïsmes parents o s permet forçar és de successió paternal e mater^{64v}/nal [exclosa]. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XVIII. 5

6. DE AQUELLS A QUI AXÍ COM INDIGNES LA HERETAT ÉS TOLTA

1. Lo marit no pot succehir a la muller que mate ne en lo dot ne en altres béns encara que li n'hagués fet pacte ne encara migañant la persona del fill comú a ell e a la dita muller, si donchs no prove haver-la morta en cas de dret permès. E açò mateix 10

¹ testament] del pare *del. A²*

7. DE VERBORVM SIGNIFICACIONE

1. Verbum «reuertatur», «deuoluatur», «perueniat», «substituto», et similia posita in substitutione pupillari pro directis uerbis habentur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo I.

5 2. Verbum «emparamentum» ponitur pro guidatico uel protectione. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXV.

3. Verbum «debitum» intelligitur de eo quod ex mutuis contractibus debetur. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo.

10 4. Verbum «carta» complectitur instrumentum publicum et scripturam tercii seu iudicalem aut quamuis aliam scripturam. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXVII.

5. Verbum «castrum» quasi casa alta et quod diminutiue dicitur castellum. Vsaticus «Castrum».

15 6. Verbum «officium iurisdictionum» comprehendit uicarios, subuicarios, Curiam, baiulos, subbaiulos, assessores et iudices ordinarios et capita excubiarum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo II.

2 substituo *U*² : substitutio *U*¹ : substitutio *Pujol* | similia] filia *U* **3** per *Pujol* **5** uerborum *E* **6** XXX *C* **9** seu *sup. lin.* *U*² : *om.* *U*¹ **12** est *U* *Pujol* **14** iurisdictionis *C* | comprehenditur *E* uicarios *E*² : uicaris *E*¹ **15** baiulos subbaiulos *E*² : baiulus subbaiulus *E*¹ | assessores *C*² : assessores *C*¹ | iudicis *Pujol*

1 significacione *C* **2** posita *E* **3** substitutione *C* **4** Montisoni *C* **5** protectione *C* : protectione *U* **14** officium *U* *Pujol* | comprehendit *C*

3 1362-1363/I **5** 1350-1351/XXXV **8** 1300^b **10** 1350-1351/XXVII **16** 1362-1363/II

és servat en totes altres persones que maten lo un a l'altre. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XIII.

7. DE SIGNIFICACIÓ DE PARAULES

* Fa al present títol lo Usatge «Castell».

1. Aquestes paraules «torn», «sia devolut», «pervengue», «substituesch» e semblants paraules posades per lo pare en la substitució que fa al fill pubill constituït en sa potestat són ^{65r/} haüdes per paraules directes. Pere terç en la Cort de Muntçó, I. 5

2. Aquesta paraula «enparament» vol aytant dir com guiatge o protecció. En lo Usatge: «*Simili modo*». Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXV.

3. Aquesta paraula «deute» és entesa d'aquell qui és degut per mutus contractes. Jachme segon en la Cort de Leyda. 10

4. Aquesta paraula «carta» significa instrument públich, scriptura de terç o judicial o altre qualsevol scriptura. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXVII.

6. Aquesta paraula «offici de juredicció» comprèn veguers, sotsveguer, Cort, batles, sotbatles, accessors e jutges ordinaris e capdeguaytes. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol II 15

5. Aquesta paraula «castell» significa casa alta e és diminitiu. En l'Usatge «Castrum».

^{65v/} LLIBRE SETÈ

ACÍ COMENÇA LO SETÈ LLIBRE 20

1. DE PRESCRIPCIONS

1. Fan al present títol los Usatges:

19 SETÈ] VII **20** SETÈ] VII

SEPTIMA PARS COMPENDII

1. DE PRESCRIPCIONIBVS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Hoc quod iuris est sanctorum».

5 «Omnes cause».

2. Non prescribitur hoc quod iuris est sanctorum uel potestatum aut castrorum terminatorum, eciam longinca ducentorum annorum possessione. Vsaticus «Hoc quod iuris».

10 3. In aliis uero causis habet locum prescripcio triginta annorum. «Omnes cause» lex gothica est.

4. Et si post dictam prescripcionem quis agere uelit, unam libram auri, si Rex iusserit, soluat. Ibidem.

15 5. Prescribitur biennio contra iudeum, quod usura non possit excedere sortem, quantocumque tempore steterit, si infra biennium non exhegerit debitum uel non deduxit iudicialiter in querelam. Iacobus primus in Curia Barchinone, capitulo III.

6. Item prescribitur anno et die contra dominum per hominem suum proprium qui in locum ubi sit priuilegium mutauit domicilium. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXII.

2. DE FRVCTIBVS ET LITIS EXPENSIS

20 1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus:

«Si quoniam cuiusquam appellacio».

1 SEPTIMA PARS] Incipit septima pars *Omnes* **3** Faciunt...5 cause *om.* *CU Pujol*
7 longinca *E²* : longa *E¹* : lognica *C* **8** iure *U Pujol* **9** causae *Pujol* **13** quia *Pujol* | potest *U Pujol* **14** extiterit *E* | infra] *bie del. E* | exhegit *E* : exierit *C* **15** deduxerit *C* | in¹ *E²* : quere *E¹* | IIII] Prescribitur contra iudeos si infra sex annos debitum non petatur. In Curia Perpini Petri III capitulo XI. Nisi infra ipsos sex annos in iudicio conuenerit aduersarium, uel nisi sit absens uel pupillus. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XII *adiec.* *U Pujol* **17** loco *EC* **20** Facit...21 appellacio *ad finem capitis transpos.* *C* | Vsaticus *om.* *E* **21** quoniam] non *E*

1 compendii *E* **2** prescriptionibus *E* **3** Faciunt] ffaciunt *E* **7** ducentorum *U* | possessione *U*
10 gotica *EC* : goticha *U Pujol* **11** prescriptionem *C* **14** infra] in ffra *E* **19** ffructibus *E*
21 appellatio *C* : appellacio *U Pujol*

15 1228b/IV **17** 1283/XXII

«*Hoc quod iuris est sanctorum*», C.

«Totes coses», CLXIII.

2. Ço que és de dret de sants o de les potestats o de castells termenats no-s pot prescriure encara per longa possessió de dos-cents anys. En l'Usatge: «Ço que és de dret de sants». 5

3. Mas en les altres coses ha loch prescripció de trenta anys. E l'Usatge: «Totes causes».

4. E si aprop de la dita prescripció algun vol moure acció deu pagar una liura d'or si lo senyor Rey ho mane. En l'Usatge mateix.

5. Si lo juheu no haurà exigit lo deute dins dos anys o no se'n serà clamat en juy, despuys, quant se vulle stiga la usura, no pot pujar més de la sort principal. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol III. 10

2. ^{66r/} DE FRUYTS E DESPESES DE PLETS

1. Fa al present títol l'Usatge:

«Si quant que quant la appellació», CXXXVIII. 15

⁹ mateix] *tamquam nouum Vsaticum capitali littera notauit A*

2. In expensis sine aliquo remedio condempnatur recusans iudicem delegatum, si causa suspicionis uera uel sufficiens non existat. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XIII.

5 3. Similiter condempnatur in expensis uictus in causa qua agitur contra aliquem qui Constitutiones Cathalonie non seruauit. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XVI.

4. Item, si appellat quis iniuste, sumptus quos aduersarius pro appellatione fecerit in quadruplum refundere ei tenetur. Vsaticus «Si quoniam cuiusquam appellacio».

10 5. Miles uel clericus litigans coram Rege uel iudicibus de Curia in causis principalibus succumbens non soluit terciam uel aliquotam partem litis nec si litigent coram aliis officialibus regiis nisi prout fiebat tempore domini Iacobi Regis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XVII.

15 6. Item non soluitur per aliquem tercium uel alia quantitas loco tercii, nisi fiat firma iuris uel obligacio ad certum diem de debito persolueno. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVII.

3. DE AVERIIS COMPOSICIONVM

20 1. Delatus nichil soluit pro aueriis nisi fuerit pecuniariter de crimine condempnatus, uel remissionem habuerit pro pecunia. Et tunc quattuor solidos tantum pro libra quantitatis in condempnacione uel compositione deducta, que auerie ultra ducentas libras ascendere non ualent, inter omnes delatos in uno processu contentos,

4 causa *sup. lin. E²* : *om. E¹* | quam *U Pujol 7* Item] quod *adiec. U Pujol 8* ei *om. U Pujol 11* succumbens *U* : suc..... *Pujol* | uel aliquotam] seu quotam *E* | si *om. C 14* soluit *Pujol* nisi] ni *C 15* de *om. C 18* pecuniariter...crimine *E¹* : de crimine pecuniariter *E²* **20** quantitate *Pujol* | in *om. E*

2 suspicionis *U* | suficiens *U Pujol 4* condempnatur *U 5* constitutiones *C* | Cathalonie *E 7* appellat *U Pujol* | appellatione *C* : appellatione *U Pujol 8* fecerit *E* | refundere *EU 9* appellatio *C* : appellacio *U Pujol 11* succumbens *C* | terciam *U* | litem *C 12* officialibus *U* fiebat *E 14* terciam *U 15* firma *E 17* aueris *U Pujol* | compositionum *C 18* auaris *U Pujol* | fecerit *E* | pecuniariter *CU Pujol 19* condempnatus *U* | remissionem *E* | pecunia omnes | quattuor *CU 20* condempnacione *C* : condempnacione *U* | compositione *C* | auarie *U Pujol 21* ducentas *U*

2 1301/XIV **5** 1301/XVI **12** 1283/XVII **15** 1292/XVII

4. Si algun se apella injustament deu pagar les despeses que per aquella appellació lo adversari farà en quatre dobles. En l'Usatge «Si quant d'algun la appellació».
2. Aquell qui recusa lo jutge delegat si les causes de la sospita no són veres o bastants deu ésser sens algun remey condemnat en les despeses. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol XIII. 5
3. Semblantment deu ésser condemnat en les despeses aquell qui és convençut de no haver observades les Constitucions de Cathalunya. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol XVI.
5. Lo cavaller o clergue pledejant denant lo Rey o devant jutges de Cort en causes principals si són vençuts no deuen pagar lo terç o alguna altra part del plet ne aytant poch si pledejen davant altres oficials reysals sinó axí com feyen en lo temps del Rey en Jacme. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XVII. 10
6. Nagun pledejant no deu pagar lo terç o altre quantitat en loch de terç si donchs no y ha ^{66v/} ferma de dret o obligació de pagar lo deute a cert dia. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XVII. 15

3. DE HAVERIES E CONPOSICIONS

- 1-2. Lo delat no deu pagar res per averies, si donchs no és condemnat de crim peccuniàriament o que n'haje composició per diners. E en aytal cas no deu pagar sinó quatre sols solament per liura de la quantitat en la condempnació o composició contenguda, departidors entre los oficials reysals que han acostumat de haver haveries. Emperò l'oficial ordinari, e l'escrivà o acessor d'aquell o lo procurador fiscal qui prenen cert salari del senyor Rey de les dites haveries no pot res pendre ne haver. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol VII. 20

⁶ de] bar *del. A²* 21 haveries] ço es capítol entre tots los jutges e altres capítol entre tots los altres oficials *in margine adiec. A²*

diuidende inter officiales Regis qui auerias assueti sunt recipere. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo VII; et in Capitulo Curie quarte Barchinone.

2. Officialis uero ordinarius, scriptor uel assessor eiusdem uel procurator fiscalis qui certum salarium a Rege recipiunt de aueriis non possunt aliquid recipere uel habere, ut ibidem.

4. DE EXECVCIONE REI IVDICATE

1. Execucioni debet mandari sententia cuiuscumque iudicis eciam delegati, ac eciam arbitratorum uel arbitratorum seu amicabilium compositorum, eciam super penis in compromissis appositis, per officiales regios. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIII. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo XII; et in Curia Gerunde, capitulo XVI. Petrus in Curia Montissoni, capitulo XXVII.

2. Non tamen possunt pignorari animalia militum uel arma sui corporis, nec apparamenta sue domus pro aliquo debito ipsorum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLV.

3. Nec animalia aratoria uel instrumenta arandi, eciam pro albergis, uel pro hoste, caualcata, nec pro cena uel debito regali priuato uel publico, sub pena priuacionis officii eius qui contrafecerit. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXXIX; et in secunda Curia Barchinone, capitulo XXIII.

4. Nec equa pullinaris quamdiu apta sit ad fetum producendum. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XXI, in fine.

5. Nec potest porterus regius facere execucionem absque consilio officialis uel iudicis ordinarii, uel assessoris illius loci ubi iminet execucio facienda, uel absque

1 diuidendum C : diuidendas U Pujol | regios E | qui om. C **2** quarte Barchinone] Barchinone IIII U Pujol **3** Officialis...5 ibidem in margine E² : om. E¹ | assessor] assessor Pujol **4** qui certum] incertum C | aureis C **6** exocucione U **7** emandari U Pujol **12** pignorare Pujol **13** secundus] I.us U Pujol **17** officii] officiis Pujol **18** XXXIX Pujol **19** fetum] effectum U Pujol : alias equum sup. lin. adiec. U **21** regius sup. lin. U | facere execucionem] execucionem facere E² : execucionem E¹

1 officiales U Pujol | asueti E **2** Seruarie E **3** oficialis U Pujol | accessor C : asessor U : assessor Pujol | ffiscalis E **4** reęipiunt U | auariis U Pujol **8** eciam¹] etiam C compositorum E | eciam²] etiam C **9** compromissis E | officiales U Pujol | Alfonsus EU **11** Montisoni C **13** aparamenta EU Pujol **15** etiam C | alberguis C **16** ęena U **17** priuacionis E : priuacionis C | officii U **20** seruarie E **21** execucionem C | concilio E oficialis U Pujol **22** ordinari U | accessoris C | iminet EU Pujol | executio C | ffacienda E

1 1359/VII **2** 1379-1380/cc sn° [XXIV] **5** 1359/VII **9** 1289/XIII **10** 1311/XII **11** in¹... XVI] 1311/XII | 1362-1363/XXVII **13** 1283/XLV **17** 1292/XXXIX **18** 1300^a/XXIV **19** 1359/XXI

1. Les quals haveries no poden pujar a més de cent lliues per los jutges e a altres cent lliures entre tots los altres officials, per molts jutges que sien e per molts de^{67v/}lats que sien en un procés. Pere terç en Capítol de la quarta Cort de Barchinona.

4. DE FER EXECUCIÓ DE LA COSA JUTJADA

1. La cosa jutgada per sentència de qualsevol jutge ordinari o delegat o encara de àrbitre arbitrador o amigabla composador deuen los officials reials executar, e encara en les penes en los compromesos aposades. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XIII. Jacme segon en la terça Cort de Barchinona, XII. E en la Cort de Gerona, capítol XVI. Pere terç en la Cort de Barchinona, capítol XXVII. 5

2. Emperò per negun deute de cavaller no poden ésser penyorades llurs cavalcadures ne armes de llurs cors ne los paraments de casa. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLV. 10

3. Ne poden ésser a null hom executats ne penyorats animals de lauró ne instruments de laurar per rahó de albergues ne^{67v/} per host e cavalcada ne per cenes ne per deute reyal o privat o públich, sots pena de privació de l'ofici a aquell qui lo contrari farà. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXIX. E en la segona Cort de Barchinona, capítol XXIII. 15

4. Ne pot ésser penyorada eugua pullinar mentre que sia apta a fer pullins. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XXI.

3 la quarta] -a q- sup. *correctionem uidetur A² 13 ne¹] no A : ope ingenii correxi*

consilio iudicis delegati in negotio sibi comisso. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo VIII.

5. DE APPELLACIONIBVS ET NVLLITATE SENTENCIE

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

5 «Cum ex conquestione».

«Si quoniam cuiusquam appellacio».

2. Iudex a quo appellatur debet dare apostolos intra decem dies a tempore dicte appellacionis emisse, alias sine ipsis potest appellans causam prosegui ac si dati fuissent. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VII.

10 3. Et ex tunc pars appellata potest iudicem impetrare et ipsam causam appellacionis prosegui coram ipso. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VIII.

4. Causa uero appellacionis extra Curiam regiam non comittitur nisi iurisperitis tantum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI in fine.

15 5. In causa secunde appellacionis non offertur libellus et quiescit omnis processus, sed determinatur iuxta posita et probata in causa primitiua et prime appellacionis sine lite et scriptis, licet pronunciari debeat in scriptis bene uel male fuisse appellatum, confirmando uel infirmando sentencias precedentes. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXVIII.

1 iudicis] officialis C | comissi C **3** SENTENCIE] adiec. E **4** Faciunt...6 appellacio ad finem capitis transpos. C : om. U Pujol **5** Cum] Quoniam C **9** VII] VIII E **10** ex om. E **11** VIII] VIII C **12** casu U¹ : causa U² | iurisperito E **14** offertur U² : a U¹ **16** sine lite U² : siue litis U¹ Pujol | scriptis¹] scripturis E **18** XXVIII] XXVIII C

1 concilio E | Alfonsus U **3** appellationibus C : apellationibus U Pujol **4** Faciunt] ffacciunt E **7** apellatur U Pujol **8** appellationis C : apellationis U Pujol | apellans U Pujol **10** apellata U Pujol | impetrare EU **11** appellationis C : apellationis U Pujol | motnisoni C **12** appellationis C : apellationis U Pujol **14** appellationis C : apellationis U Pujol quiescit U **16** appellationis C : apellationis U Pujol | litte E **17** apellatum U Pujol confirmando E | inffirmando E | Alfonsus U

1 1333/IX **9** 1362-1363/VII **11** 1362-1363/VIII **13** 1362-1363/VI **17** 1333/XXVIII

5. Negun porter no pot fer execució sens consell de l'oficial o del jutge ordinari o de l'accessor d'aquell loch on se deu fer execució o del jutge delegat en lo negoci a ell comès. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol IX.

5. DE APPELLACIONS E NUL·LITAT DE SENTÈNCIES

1. Fa[n] al present títol los Usatges: 5
 «Quant qüestió».
 «Si quant que quant appellació», CXXXVIII.
2. Quant algun se serà appellat lo jutge li deu donar apòstols dins deu dies del temps de la appellació interposada, e si n[o]·o fa lo appellant pot sens aquelles proseguir ^{68r} la appellació axí com si donat li fossen. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol VII. 10
3. E d'aquí avant la part appellada pot impetrar jutge e davant aquell la appellació proseguir. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol VIII.
4. La causa de la apellació fora la Cort del senyor Rey no deu ésser comesa sinó a juristes. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol VI. 15
5. En causa de segona appellació no·s dóna libell e tot procés cesse. E deu ésser determenada segons les coses posades e provades en la causa primitiva e de la primera appellació sens plet e sens scrits. Emperò deu ésser pronunciat en scrits bé o mal ésser estat appellat, confirmant o infirmant les sentències precedents. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXIX. 20

¹⁶ e sup. lin. et sup. i antea deletam A²

6. Si tamen nullitas contra sententiam primi iudicis appellacionis opponatur, eciam debet ipsam nullitatem simpliciter et de plano, sine strepitu et figura iudicii, terminari. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XII.

7. Non appellatur a sententia cause usque ad quinquaginta solidos inclusive. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XIII.

8. Causa eciam appellacionis Cathalonie debet in Cathalonia pertractari. Et Rex potest cognoscere de causis appellacionum in quacumque parte Cathalonie existat. Si uero extra Cathaloniam fuerit, debet eas comittere infra suas uicarias terminandas. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XI, XII. Iurisperitis tantum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI, in fine.

9. Excepcio nullitatis sentencie debet opponi infra decem dies datos ad appellandum, et primo cognoscitur de ea quam de appellacione uel saltem simul. Et pronunciato super appellacione non admittitur contra eandem sententiam excepcio nullitatis. Sed, si contra sententiam secunde appellacionis fuerit aposita, recepto iuramento calumpnie uel malicie ab opponente infra decennium summarie terminetur; quod si non iurauerit non admittatur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XII.

10. Quod habet locum in omnibus excepcionibus nullitatis, siue ex processu apparentibus siue non. Et si simul nullitas et appellacio proponantur unus iudex insimul habet cognoscere de utraque, alias pars super obmissa ulterius non auditur. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XIII.

1 Si U^2 : sed U^1 **2** ipsam] illam C | nullitatem] sim *del.* E^2 **3** terminare E | XII E^2 : III E^2 **4** Non ... **5** XIII *om.* E **5** Montissoni] alias Montisalbi *sup. lin. adiec.* U^2 | XIII Et in ea proceditur simpliciter et de plano, sine scriptis; ut in Curia prima Montisalbi Regis Petri III, et capitulo *adiec.* U Pujol **6** Cathalonie Pujol | practicari C **9** Barchinone ... **10** Curia] *om.* EC **10** VI] V U Pujol **12** saltem] faltam C **13** pronunciatio Pujol | excepto Pujol **14** predictae Pujol | opposita E **15** infra E^2 : info E^1 | decennium] intellige sequentem *sup. lin. adiec.* E^2 **16** admittatur] admittitur idem E : admictatur C | XII] et Iacobus in Curia Ilerde capitulo XVI *sup. lin. adiec.* E^2 **18** nullitas U^2 : nullitatis U^1 | proponatur E **19** omisso E | audiatur E **20** XIII] Petrus III.us in Curia Montissoni capitulo XII *adiec.* E

1 appellacionis C : apellationis U Pujol **4** appellatur] apellatur U Pujol **6** appellacionis C : apellationis U Pujol | Catalonie E | Catalonia E **7** appellacionum C : apellationum U Pujol Catalonie E **8** Cataloniam E | ffuerit E **10** Montisoni C **11** opponi U Pujol **12** apellandum U Pujol | appellacione C : apellatione U Pujol **13** appellacione C : apellatione U Pujol admittitur EU Pujol **14** appellacionis C : apellationis U Pujol | ffuerit U | apposita C **15** summarie Pujol **16** admictatur C : admittatur U Pujol | Montisoni C **18** appellatio C : apellatio U Pujol

3 1362-1363/XII **5** 1362-1363/XIII **9** Petrus¹...XII] 1283/XI | XII | Petrus²...**10** fine] 1362-1363/VI **16** 1362-1363/XII **20** 1301/XIII

6. Mas si era oposada nul·litat contra la sentència del primer jutge de appellació deu ésser determanada per lo jutge de la segona appellació simplament e de pla sens figura de juy. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XII.

7. En les causes fins a cinquanta sols no·s pot hom appellar. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XIII. 5

8. Les causes de appellació de Cathalunya se deuen tractar en Cathalunya e ^{68v/} lo senyor Rey pot conèxer d'aquelles en qualsevulla part de Cathalunya sia. Mas si és fora de Cathalunya deu·les cometre a determenar dins llurs vegueries e solament a juristes. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XI, capítol XII. E Pere III en la Cort de Muntçó, capítol VI, a la fi. 10

9. Si algun vol dir la sentència ésser nulla deu exposar tal excepció de nul·litat dins deu dies donats a appellar. E deu ésser conegut primer de la nul·litat que de la appellació o almenys ensemps, car pus que fos pronunciat sobre la appellació no seria admesa excepció de nul·litat contra aquella mateixa sentència. Mas, si algun oposarà excepció de nul·litat contra la sentència de la segona appellació, deu jurar de calúmpnia o de veritat; si no, no y serie admesa la dita excepció; e, prestat lo dit jurament, deu ésser dita la nul·litat dins deu dies determenada. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol XIII. 15

10. E açò deu ésser observat en cascunes excepcions de nul·litat si·s vol apareguen per lo procés o no. E si nul·litat e appellació són ensemps proposades un mateix jutge deu ensemps conéxer de costuma, en altra manera la part no deu ésser admesa a proseguir aquella que ^{69r/} haurà jaquida. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XII³¹. 20

14 contra] la sentència de la segona *del. A² 21* en *in margine adiec. A²*

³¹ Aquest resum i l'anterior tenen intercanviades les seves referències. La versió llatina mostra la correspondència exacta entre resum i Constitució. És a dir: «Si algun vol dir la sentència...» correspon a Pere III, a les Corts de Montsó (1362-1363), capítol XII; i «E açò deu ésser observat...» correspon a Jaume II, a les Corts de Lleida (1301), capítol XIII.

11. Non potest appellare nec supplicare procurator fiscalis in criminalibus a sententia contra ipsum lata neque in ciuilibus, nisi superuenerint sibi scripture uel alia documenta que non fuissent producta, quod iurare tenetur. Et si maliciose duxerit causam appellacionis, condempnatur in expensis de suis bonis propriis persoluendum; quod si non habeat in ere luet in corpore arbitrio iudicantis. Capitulum Curie Martini, Barchinone, capitulo VIII.

12. Appellacio interposita a sententia Gubernatoris difinitiuua uel interlocutoria tormentorum debet per dictum Gubernatorem uel eius uices gerentes seu locumtenentes ipsius omnino admitti, nisi condempnatus esset antea persona diffamata seu alias male uite, de qua infamia debet primo per sumariam informacionem constare. Capitulum Curie Martini, Barchinone, capitulo XVI.

13. Non appellatur ab interlocutoria, nisi a manifesto grauamine, uel nisi in se contineat manifestum errorem, seu contra ius pronunciatum existat, in quibus casibus infra triduum cognoscatur de sententia supradicta et fine debito corrigatur. Vsaticus «Quoniam ex conquestione».

14. Causa appellacionis que fiet super difinitiuam sententiam terminetur infra uiginti dies. Et causa secunde appellacionis infra decem. Iacobus primus in Curia Barchinone.

15. Quando legitime et non frustratorie appellatur, non currit tempus quadraginta dierum ad finiendum principalem causam limitatum.

16. Si quando cuiuscumque iniusta appellacio comprobatur, sumptus quos pro appellacione aduersarius compellitur sustinere, non in simplum, sed in quadruplum reficere cogitur. Vsaticus.

1 nec] uel *E* **3** male dixerit *C* **4** persolendis *E* **5** habet *E* | corpore *U*² : corpore *U*¹ **7** a] in *C* | uel *om.* *C* **8** uices gerentes] uicarium *C* **10** primo *om.* *E* **13** erro *C* **14** cognoscitur *E* : cognoscat *C* | de... supradicta *om.* *C* | fine] sine *C* **16** fit *C* | sententiam *om.* *E* **17** cause *E* primus *om.* *U* *Pujol* | Curia] tercia Curia *U* *Pujol* **20** limitatum] limitatam *EC* : idem in eadem Curia, capitulo *V* *adiec.* *U* *Pujol* **21** comprobatur *om.* *C*

1 appellare *U* *Pujol* | suplicare *omnes* | ffiscalis *E* **2** ciuilibus *U* **3** malesiose *E* **4** appellacionis *C* : apellacionis *U* *Pujol* **7** appellatio *C* : apellacio *U* *Pujol* | difinitiuua *EC* interlocutoria *C* **9** admicti *U* : admitti *E* | difamata *U* *Pujol* **10** infamia *E* | summariam *Pujol* | infformacionem *E* : informationem *C* **12** apellatur *U* *Pujol* **13** manifestum *E* **14** infra *E* | ffine *E* **16** appellacionis *C* : apellacionis *U* *Pujol* | difinitiuam *Omnnes* | inffra *E* **17** appellacionis *C* : apellacionis *U* *Pujol* **19** legitime *U* *Pujol* | ffrustatorie *E* | apellatur *U* *Pujol* **20** ffiniendum *E* **21** appellatio *C* : apellacio *U* *Pujol* **22** appellacione *C* **23** refficere *E*

5 1410/cc VIII **11** 1410/cc XVI **17** 1251/VIII **20** 1251/V

11. Lo procurador fiscal no-s pot appellar ne supplicar de sentència contra ell donada en causes criminals e semblantment en civils, si donchs no li eren pervengudes scriptures o altres documents, les quals no fossen produïdes. E açò sia tengut primerament jurar en ànima sua. E, si serà conegut que haje menada maliciosament la dita appellació o supplicació, que sia condemnat en les despeses, les quals haje a pagar de sos béns propis. E, si no ha béns, sia convertida en altra pena equivalent a àrbitre del jutge. Capítol del Rey en Martí en Barchinona, capítol VIII. 5
12. Appellació interposada de sentència diffinitiva o interlocutòria de turments donada per lo Governador o Portantveus d'aquell deu ésser en tota manera admesa per ells, si donchs lo condemnat ja d'abans no era persona de mala vida e diffamada, de la qual cosa hie primerament apparer per sumària informació. Capítol del Rey Martí en Barchinona, capítol XVI. 10
16. Quant la appellació d'algun és comprovada ésser injusta deu lo appellant satisfer a son adversari les despeses que per aquella appellació haurà ^{69v/} sostengudes en quatre dobles. En lo Usatge «*Si quando cuiusquam appellatio*». 15
13. No's pot appellar nagun de interlocutòria sinó de manifest greuge o si no contenie evident error o que fos pronunciat contra dret. En los quals casos dins tres dies de la dita sentència sia conegut e per deguda fi corregida. En lo Usatge «*Quoniam ex conquestione*». 20
14. La causa de la appellació de sentència diffinitiva deu ésser determenada dins vint dies e la causa de la causa de la segona appellació dins X dies. Jachme primer en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 20

6 sos] sons *sed -n- del. A²* 21 X dies *in margine adiec. A²*

6. QVI BONIS CEDERE POSSVNT

1. Quando cessio fit bonorum, debet per ciuitatem uel uillam ubi fit cum tubis preconizari, ut nemo de cetero per eum qui cesserit bonis decipiatur. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo XVIII.

5 OCTAVA PARS COMPENDII

1. VNDE DE VI ET RESTITVCIONE SPOLIATORVM

1. Dominus Rex nec sui officiales non debent spoliare aliquem possessione uel quasi absque cause cognicione; alias debent integre restitui, saluo iure proprietatis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXIII.

10 2. Vnde dominus Rex restituit omnibus illis qui ab antiquo usi fuerunt in locis eorum possessionem uel quasi meri imperii et eciam mixtum imperium et iurisdictionem atque notarias seu scribanias, sicut eas plenius habuerunt. Et quod deinceps nullam molestiam super hiis inferet, neque eos spoliabit sua possessione uel quasi. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo I, II, III, X. Iacobus secundus in
15 tercia Curia Barchinone, capitulo VI, VII.

3. Et quilibet habens scribaniam potest regere eam personaliter per se uel per alium laycum uel clericum sufficientem. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo VII.

20 4. Et, si per uim uel corruptionem aut alias indebite locumtenens procuratoris fiscalis, collectores terciorum et scriptores Curiarum aliquid exhegerint aut receperint, totum id in duplum restituere parti tenentur, ad quod per captiorem bonorum et eciam

1 QVI] De hiis qui *U Pujol* **2** tubis] tribus tubis *U Pujol* **4** tercia *om. C* **5** OCTAVA PARS] Incipit octaua pars *Omnes* **6** DE] *om. EU Pujol* | SPOLIATORVM] *spo. C* **7** aliquam *U Pujol* | possessione *C²* : possessionem *C¹U Pujol* **8** quasi] meri imperii et eciam mixtum imperium *del. E²* | cause *U²* : causa *U¹* **10** loco *C* **11** possessione *EU Pujol* **12** scribanias *C²* : scribania *C¹* **13** inferre *C* **14** III et X *E* **15** VI et VII *E* **16** scribaniam habens *C* **20** collectorum *U Pujol* | exhigerint *E* : exigerint *C* | aut] alias *C* **21** id *E²* : hoc *E¹*

2 cessio *U* | fit¹] *ffit E* | ciuitatem *U* **3** preconizari *U* | cesserit *U* **5** compendii *E* **6** restitutione *C* **7** officiales *U Pujol* | expoliare *E* | possessione *U* **8** cognicione *C* **10** ffuerunt *E* **11** possessione *U* | merii *U Pujol* | inperii *EU* | in perium *E* **12** iurisdictionem *C* | adque *E* **13** deinceps *U* | his *E* | infferet *U Pujol* | expoliabit *E* possessione *U* **17** sufficientem *E* **19** corruptionem *C* **21** captiorem *C*

3 1311/XIX **9** 1283/XXIV **14** 1283/I | II | III | X | 1311/VI | VII **17** 1311/VII

6. DE CESSIÓ DE BÉNS

1. Quant algun fa cessió de béns aytal cessió de béns <aytal cessió> deu ésser per la ciutat o vila hont se fa crida ab trompes, per ço que d'aquí avant nagun no puxe ésser per aquell decebut. Jachme segon en la ^{70r/} Cort terça de Barchinona, capítol XVIII.

5

LIBRE VUITÈ

ACÍ COMENÇA LO VUITÈ LIBRE

1. DE VIOLÈNCIA E DE RESTITUCIÓ DE DESPUL

* Fa al present Usatge «Qualsevol violentment».

1. Lo senyor Rey ne sos oficials no deuen despullar negun de possessió o quaix sens conexença de dret. E si o fan deu aytal ésser íntegrament restituït salvat dret de la propietat. Pere en la Cort de Barchinona, capítol XXIII.

10

2. E per tant lo senyor Rey restituí la possessió o quaix de mer e mixt imperi e de juridicció, notaries e scrivanies a tots aquells que ab antich ne havien usat e que d'aquí avant no·ls ne molesterie ne·ls ne despularie. Pere ^{70v/} segon en la Cort de Barchinona, capítol I, III, X. E Jachme segon en la Cort terça de Barchinona, capítol VI, VII.

15

3. E cascun que haja scrivania la pot fer regir per si mateix o per altre sufficient clergue o laych. Jachme segon en la Cort tercera de Barchinona, capítol VII.

4. Si per força o corrupció o en altra manera indeguda lo lochtinent de procurador fiscal, cullidors de terços o scrivans de Corts hauran exigit o rebut res, tot allò són

20

⁴ decebut] n del. A² ⁶ VUITÈ] VIII ⁷ VUITÈ] VIII ⁸ DESPUL] *supra aliquid deletum*. A²

personarum per suos ordinarios compellentur. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XVIII.

5 5. Quicumque uiolenter expulerit possidentem priusquam pro ipso sententia proferatur perdit causam de qua agebatur si ad ipsum res pertinebat. Si uero illud inuasit quod per iudicium obtinere non poterit, perdit causam et aliud tantum quantum inuasit reddat expulso. Vsaticus.

2. DE OPERIBVS PVBLICIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Strate et uie publice».

10 «Rochas».

2. Pons debet fieri in Lubricato apud Rocam de Troch, facta inde condecenti emenda si ex hoc alicui iniuria fieret. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LIIII.

3. DE PIGNORIBVS ET YPOTHECIS

15 1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Bataylla iudicata».

«De omnibus namque comunibus».

«Si quis baiuliam».

«Nemini liceat».

20 2. Non possunt pignorari animalia militum, nec arma sui corporis, nec apparamenta sue domus pro aliquo debito eorum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLV.

3. Nec animalia cuiuscumque aratoria uel instrumenta aratoria pro aliquo debito publico uel priuato, eciam pro questiis, albergis, cenis et aliis. Iacobus secundus in

1 compelluntur *U Pujol* **3** expellerit *E* : expelleret *C* | ipso *C*² : ipsa *C*¹ **4** de] pro *E* **5** inuasit...aliud *om. C* | per iudicium] iudicatum *E* : perjudicium *Pujol* | poterat *E* **6** reddit *Pujol* **8** Faciunt...10 Rochas *ad finem capituli transpos. C* **11** Troch] dioch *EC* | conpetenti *E* : competen *C* **13** LIIII] IIII *EC* **15** Faciunt...19 liceat *ad finem capituli transpos. C* **21** aparamentum *C* **22** Barchinone *om. C* **23** quecumque *U Pujol* | uel...aratoria² *om. E*

1 compellentur] compellentur *C* | seruarie *E* **4** profferatur *E* **8** ffaciunt *E* **10** Rocas *E* **11** ffieri *E* | condeçenti *U* **14** ypohthesis **15** ffaciunt *E* **16** batala *E* : batalla *C* **24** albergiis *C* : alberguis *U Pujol* | çenis *U*

1 1359/XVIII **12** 1283/LIV **21** 1283/XLV **24** 1292/XXXIX

tenguts tornar a la part en doble e açò deuen ésser forçats per llurs ordinaris axí per capció de béns com de persones. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XVIII.

5. Cascun qui violentment traurà algun de possessió abans que haje la sentència guanyada deu perdre lo plet que menave si la cosa se pertanyia a ell. Si no-s pertanyie a ell deu perdre lo plet e restituir a la part atretant com se ha ocupat. En l'Usatge «*Quicumque uiolenter*». 5

2.^{71r/} DE OBRES PÚBLIQUES

1. Fan al present títol los Usatges:

«Strades e careres públiques», XVII.

«Rochas», XV.

10

2. Que sia fet pont a Lobregat. Pere en la Cort de Barchinona, capítol LIIII.

3. DE PENYORES

1. Fan al present títol los Usatges:

«Batalla judicata», XXVII.

«De totes comunes causes», capítol XXVIII.

15

«Si alguna batlia», CXLIII.

«No sia lícit a negú», CXLIX.

2. A cavallers no poden ésser penyorat cavalcadures ne armes de llurs cors ne peraments de llur casa per qualsevulla deute llur. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLV.

20

3. Ne poden a negun ésser penyorades bèsties de laurar per algun deute ne instruments de laurar per algun deute públich o privat ne encara per quèsties o cenes o albergues o altres drets, ne per fermença o deute propi o d'altre ne per delicte o deute

¹⁸ poden] no poden *bis sed alteram vicem del. A²*

prima Curia Barchinone, capitulo XXXIX; et in secunda Curia Barchinone, capitulo XXIII.

4. Nec equa dum fuerit apta ad pullinandum. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XXI; et in Curia Montissoni, capitulo XXXV.

5 5. Nec debet firma iuris fieri cum pignoribus nisi pro duello uel pro Pace et Treuga. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XX.

6. Nec potest aliquod monasterium impignorari seu ypothece dari. Vsaticus «Nemini».

10 7. Sed si animalia alicuius eciam aratoria inueniantur in maleficio siue tala, licitum est ei cui fuit facta tala in suo recipere ipsa animalia eaque tamdiu tenere donec sibi sit cautum et satisfactum a domino animalium. In Constitutione pacis «Anno Domini», capitulo «Insuper».

4. DE REPRESALIIS ET FATICIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

15 «Cunctum malum».

«Si ille qui pliuum».

«Hec est pax confirmata».

20 2. Represalie et pignoraciones fieri prohibentur nisi propter faticam iusticie inuentam in domino uel Curia loci unde debitor est. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXIX.

3. Vnde si coram officiali regio conqueratur quis de aliquo alterius iurisdictionis, talis officialis debet monere litteratorie dominum illius loci seu baiulum eius quod

2 XXIII] nec pro pliuo uel proprio debito nec pro debito uel delicto dominorum suorum eciam si fuerint specialiter obligata in Constitutione pacis capitulo Item quod nullus hoc cum suis concordanciis *adiec. E* : et in Constitutione pacis «Diuiarum» et «In primis» capitulo «Vomeres» et capitulo «Si quis autem fideiussor cum pignoribus nisi pro duello» et in Constitutione «In Christi nomine» capitulo Item «Quod nullus» *adiec. C¹* : cum pignoribus nisi pro duello *del. C² 5* ffieri firma iuris *E* | pro² *om. E 6* secundus *om. E* | secunda *om. C 9* alique *U Pujol* | eciam *om. C 11* sibi *om. C 12* Super *C 14* Faciunt...17 confirmata *ad finem capitis transpos. C* | subsequentes *om. U Pujol 17* confirmata] in Constitutione pacis «Item statuimus quod nullus uicarius» et capitulo «Item statuimus quod nullus mercator» *adiec. E (ad finem capitis) C 19* debitorem *U Pujol* | est] Petrus II.us in Curia Barchinone capitulo XV *adiec. C 22* Domini *U Pujol*

3 pulinandum *E* | seruarie *E 7* inpignorari *EU Pujol* | ypothese *E 9* malefficio *E 10* licitum *U 13* represalis *U* | ffaticis *E 14* ffaciunt *E 17* conffirmata *E 21* oficiali *U Pujol* | iurisdictionis *C 22* oficialis *U Pujol*

1 1300^a/XXIV 3 1359/XXI 4 1362-1363/XXXV 6 1300^a/XX 11 1202/ca. «Insuper» 19 1292/XXIX

de llur senyor encara que sien specialment obligats, en la ^{71v} Constitució de Pau, capítol «Ítem que null hom no penyora». Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXXIX. En la segona Cort de Barchinona, capítol XLIIII.

4. Ne pot ésser penyorada eugua mentra que sia àbill a fer pullins. Pere terç en la Cort de Cervera, XXI. 5

5. Ne ferma de dret se deu fer ab penyores si no per batalla o per Pau e Treva. Jacme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XX.

6. Ne monastir pot ésser ypothecat ne donat en penyora. En l'Usatge: «*Nemini*».

7. Cascun qui troba bestiar encara que sia de lauró en sa tala lo pot pendre e per penyora tenir fins que li sia satisfeta la tala. Pere primer en la Constitució «*Anno domini M CCII*», capítol «*Insuper*». 10

4. DE REPRESÀLIES E FADIGUES

1. Fan al present títol los Usatges:

«Tot mal que hom farà», XLV.

«Si aquell qui haurà feta finança», CXX. 15

«Aquesta és pau confermada», CXLVI.

2. Negin official reyal ne altre de quina condició que sia no pot penyorar algun si deutor o fermança no era, si donchs fadiga de dret no era trobada en la Cort o loch d'ont seria. Jac^{72r}me segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXIX.

² capítol *sup. lin. A²* ³ XXXIX] *tertiam X sup. lin. adiec. A²*

infra uiginti dies soluat uel componat se cum querelatore uel creditore, quod si non fecerit tunc in fatigam iusticie absque alia citacione officialis regius potest procedere pignorare et destringere. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XL. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulis XV, XXIX.

5 4. Quod si dictus dominus uel Curia illius loci certificauerit dictum officialem regium infra tempus ei assignatum quod debitor non habet bona que possint executari, tunc dictus officialis non potest dare licenciam pignorandi locum predictum, nisi tunc creditor coram officiali regio probauerit quod debitor habeat bona in loco predicto uel termino eiusdem. Quo probato poterit per dictum officialem regium concedi licencia pignorandi. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

10 5. Non tamen potest intrare terminos loci aliene iurisdictionis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo III.

6. Et possunt moneri plures homines eiusdem iurisdictionis; omnes in una littera. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XV.

15 7. Miles uero, si de ipso aliquis coram uicario conqueratur, debet habere tres dilaciones, primam decem dierum, et secundam et terciam quamlibet octo dierum, uel unam pro omnibus que sufficiat ad ipsas tres, scilicet de uiginti sex diebus. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVI.

20 8. Pignorari possunt pro debito, necdum debitor principalis sed eciam fideiussores, nisi postea inissent treugas cum creditore. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXIX.

1 uel²] seu *Pujol* : cre del. *E*² **3** pignora *U Pujol* | XL...4 capitulis om. *C* **4** XV et XXIX *C* **5** illius om. *U Pujol* **6** habeat *C* **8** regio *U*² : Regis *U*¹ **9** terminis *U Pujol* **10** XXIII] alias XXXIII adiec. *U* : uel XXXIII adiec. *Pujol* **11** intrare sup. lin. *E*² : iurare *E*¹ **15** habere] heredes *C* **16** prima *EU Pujol* **17** saltem *C* **19** Pignorari...21 XXIX post alias XXXIII antepos. *U Pujol* | poterit *U Pujol* **20** fideiussoris *U Pujol* | postea] propter ea *E* **21** XXIX Et Iacobus secundus in Curia Barchinone adiec. *CU Pujol*

1 infra *E* **2** ffecerit *E* | citacione *C* : citacione *U* **3** dstringere *C* **5** çertificauerit *U* officialem *U Pujol* **6** infra *E* | asignatum *E* | exeqtari *E* **7** officialis *U Pujol* **8** officiali *U Pujol* **9** officialem *U Pujol* **10** Alfonsus *EU* **11** etiam *C* | ffideiussores *E* **12** inhissent *EC* loçi *U* | iurisdictionis *C* **13** iurisdictionis *C* **16** dilaciones *C* **17** sufficiat *U*

3 1283/XL | 1292/XV | XXIX **10** 1333/XXIII **11** 1283/IV **14** 1292/XV **17** 1292/XVI **20** 1292/XXIX

3. Si algun se clamarà davant official reyal de alguna persona que sie de juridicció d'altra lo dit official reyal deu amonestar ab letra lo senyor o la Cort d'aquell loch que dins vint dies faça que aquella persona pach o s'avengue ab lo clamador o crehedor. E si no fa lladonchs en fadiga de justícia lo dit official reyal sens altra citació pot procehir penyorar e destrényer. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol III. E Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XV, XXIX. 5
5. Emperò no pot entrar lo dit official reyal dins los térmens del loch qui és de juridicció d'altri. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol III.
6. E pot amonestar molts hòmens en una mateixa letra, pusque sien de una mateixa juridicció. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XVI. 10
4. Mas, si lo senyor o batle d'aquell loch on serà lo deutor, dins lo terme a ell assignat, certificarà al dit official reyal que·l deutor no ha béns que puxe executar, lladonchs lo dit official no pot donar licència de penyorar lo dit loch. Si donchs lo crehedor no provava davant lo dit official reyal que·l deutor haje béns en lo dit loch e térmens d'aquell. ^{72v/} Car si açò és provat lo dit official porà donar licència de penyorar o marcar. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXXIII. 15

5. DE LITIGIOSIS

1. Rem litigiosam in contencione positam in quam alter ante petere temptauerit si rationabiliter recipere poterat, non licet donare uel uendere nec aliquo loco transferre. Vsaticus.

5 2. Rex non potest acquirere per se uel per alium castra, uillas uel loca seu acciones in contencione positas. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LV.

3. Terras in contencione positas nullus uillanus labore postquam inde monitus fuerit per illum in quo iusticia placiti non remanserit. Et, si monitus non desisterit, non requiritur pro pace fracta. In Constitucione Pacis «Diuiarum».

10 6. DE FIDEIVSSORIBVS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si ille qui pliuum».

«Hec est pax».

15 2. Si fideiussor quem debitor principalis noluit a fideiussione extrahere soluerit debitum, id quod soluerit consequetur a debitore in duplum. Vsaticus «Si quis pliuum».

3. Sed si fidem promissam noluerit adimplere, potest per creditorem omni tempore in Treuga et Pace distringi et pignorari, moderate tantum. In Constitucione pacis «Diuiarum», et «In primis», capitulo «Si quis autem fideiussor».

² in²] idem *U Pujol* | ante *om. C* | petere *sup. lin. U²* : partem *U¹ Pujol* **3** aliquo] alio *Pujol* **5** acquirere *sup. lin. E²* : recipere *E¹* **7** contencione *U²* : conditione *U¹ Pujol* **8** Et...9 fracta *om. EC* **9** Diuiarum *om. EC* **11** Faciunt...13 pax *ad finem capitis transposuit C* **12** plurimum *U* : pl[ivi]um *Pujol* **13** pax] confirmata in fine *adiec. E* : confirmata in fi *adiec. C* **14** Si *om. C* | extrahere *E²* : bis *E¹* | soluerit *C²* : et *C¹* **16** pliuum] plurimum *CU Pujol*

1 litigiossis *E* **2** litigiossam *E* | contencione *C* **3** rationabiliter *C* | alico *U* **5** acquirere *C* **6** acciones in contencione *C* **7** contencione *C* | uillanus *C* **9** paçe *U* | constitucione *C* **10** ffideiussoribus *E* **11** ffaciunt *E* **14** ffideiussor *E* **17** ffidem *E* **18** constitucione *C* **19** ffideiussor *E*

6 1283/LV **9** 1200/ca. «Terras» **18** 1173/ca. «Si quis autem fideiussor» **19** 1200/ca. «Si quis autem fideiussor»

5. DE COSES LITIGIOSES

1. Fa al present títol lo Usatge:

«La cosa en contesa posada», CLXII.

2. Lo senyor Rey ne fills ne successors seus per si ne per altre no deu per negun títol adquirir baronies, castells, vil·les o lochs o accions en contenció posades. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LV. 5

3. Les terres posades en contenció nagun vilà no les deu laurar pusque ne sia monestat per aquell en qui no roman que la justícia no se'n veia, en la Constitució de Pau e Treva «Terras».

6.^{73r/} DE FERMANÇES 10

1. Fan al present títol los Usatges:

«Si aquell», CXX.

«Aquesta és la pau» a la fi, CXXVI.

* La fermança si no pague pot ésser penyorat axí com lo principal. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXIX. 15

2-3. Si la fermança ha pagar³² lo deute per ço car lo deutor principal no·l vol traure de la fermança, deu açò que aurà pagat cobrar del deutor principal en doble. Mas si no vol servir la fe que ha promesa lo crehedor lo pot destrényer e fer penyorar en tot temps e en Pau e en Treva. En l'Usatge «*Si quis pliuuium*».

² fan al present títol los Usatges *primam -n primam et tertiam -s del. A²* 15 capítol *sup. correctionem A²* 16 no·l... 17 principal *in margine adiec. A²*

³² Cal entendre «ha pagat» d'acord amb el sentit d'acció perfeta, segons es pot entendre a la traducció catalana de l'Usatge, al G-3 (f. 77r), per al mateix títol: «Si aquell qui haurà feta fermança atendrá sa fe e pagarà el seu deute d'açò del seu»; i a la versió llatina: «de suo debitum persoluerit» (CR-10, 76r).

7. DE EMANCIPACIONE LIBERORVM

1. Per contractum matrimonii de et cum consensu parentis per uerba de presenti facti, liberi a patria potestate liberantur, licet inde copula carnalis non fuerit subsecuta, quamuis eciam postea cum eisdem parentibus comorentur. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XVI.

8. DE CONSVETVDINE ET STILO DIVERSARVM CVRIARVM

1. Facit ad presentem rubricam Vsaticus «Vnaqueque gens».

2. Quando ex usu, consuetudine uel stilo Curiarum, aliqui pretendunt preiudicium sibi generari, Rex concedit certis personis ut sine lite et libello summariam recipiant informacionem de dictis usibus et stilis Curiarum, et de iuribus et racionibus conquerencium, quos dictum negocium tangit. De qua informacione facta relatione in consilio regio in presencia certarum personarum, trium de quolibet brachio, Rex de consilio et approbacione earum, uel maioris et sanioris partis, suam facere debet declaracionem. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo IIII.

3. Si de usu priuilegiorum sit dubium, debet per solam recepcionem testium sine libello et iudicio decerni. Petrus secundus in Curia Barchinone, in principio.

9. DE DONACIONIBVS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Auctoritate et rogatu».

«Possunt».

«Precipimus ut si quis».

«Nemini liceat».

2 parentum *Pujol* **3** liberentur *U Pujol* **4** morentur *C* **7** Facit...gens *ad finem capituli transpos. C* | ad...rubricam *om. U Pujol* | unaquaque *U Pujol* **8** Quando] iudex *adiec. C* consuetudinis *C* **9** ut] et *E* **15** priuilegii *U Pujol* **16** in principio *om. C* **18** Faciunt...22 *liceat ad finem capituli transpos. C*

1 emancipatione *C* **2** matrimoni *U* **3** ffuerit *E* | subsecuta *CU Pujol* **4** etiam *C* **6** stillo *E* **7** ffacit *E* **9** conçedit çertis *U* | summariam *Pujol* **10** informacionem *C* **11** informacione *C* in informacione ffacta *E* | relatione *C* **12** concilio *E* | bratxio *E* **13** concilio *E* | aprobacione *EU Pujol* : aprobacione *C* | ffacere *E* **14** declaracionem *C* | seruarie *E* **15** recepcionem *C* **16** iudicio *U* | deserni *E* : dicerni *C* **17** donationibus *C* **18** ffaciunt *E*

4 1350-1351/XVI **14** 1359/IV **16** 1283/in principio

7. DE MANCIPACIÓ DE FILLS

1. Si lo fill o la filla, nét o neta, fa matrimoni de consentiment del pare o de l'avi, tantost és haüt per mancipat e és deliurat de la potestat paternal, jatsie que còpula carnal encara no s·i sie seguida, encara que despuys habitàs en una casa ensemps ab lo dit pare. Pere terç en la Cort de Perpenyà, XVI.

5

8. ^{73v/} DE CONSUETUT E ESTILS DE DIVERSOS [sic] CORTS

2. Quant alguns se dien ésser agreujats per ús o stil de algunes Corts lo senyor Rey atorgue a certes persones que sens plet e libell reeben sumària informació dels usos e stills de les dites Corts, e dels drets e de les rahons dels clamants a qui lo dit negoci toque. E, feta relació de la dita informació en lo consell del senyor Rey en presència de certes persones, tres de cascun braç, lo dit senyor de consell e aprovació de les dites persones o de la major e pus sana part deu-ne fer se [sic] declaració. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol III.

10

9. DE DONACIONS

1. Fan al present títol los Usatges:
«De auctoritats e prechs», LXXIII.

15

2. Donum debet esse firmum et perempniter inconuulsum; eciam si fiat a parentibus in liberos causa mortis; nec poterit reuocari si inde recepit donatarium ad hominem uel ad honorem manibus comendatum; aut donet ei potestatem de castro dato aut comendet ei castellanum et eos qui honorem habuerint pro donante. Vsaticus «Auctoritate», in principio.

3. Et possunt magnates et milites dare non solum honorem quem iam habent, sed eciam illum quem expectant eis euenire per mortem possessorum; et postquam donauerint non possunt mutare uoluntatem si propter hoc donatarius fecerit homagium. Quod eciam si negetur poterit iuramento probare. Vsaticus «Possunt eciam».

4. Non ualet donacio facta de monasterio. Vsaticus «Nemini».

5. Nec ualet donacio siue remissio in quantum sapit donacionem factam per minorem uiginti annis ei in cuius posse existebat, nisi consensus trium proximorum ex parte patris et matris et decretum iudicis interueniat et iuramentum donantis, cuius uirtute asserat predictas personas esse magis sibi propinquas uel amicas. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XVII.

10. DE REVOCANDIS DONACIONIBVS

1. Rex Alfonsus secundus reuocauit donaciones et alienaciones factas in iuuentute sua, offerens se restituere precia rerum et ea que causa permutacionis inde receperat, et satisfacere seruicia que pro illis fuissent impensa; et ius quod inde soluatur in scribania pro iure sigilli. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXXIII.

2. Item reuocauit priuilegia de nouo per eum concessa in diminucionem regalis patrimonii. Idem Alfonsus in eadem Curia, capitulo XXXV.

1 conuulsum *C* **2** nec *E*² : bis *E*¹ | receperit *E* : reperit *C* | ad] ab *E* **3** hominem] alias homagium *sup. lin. adiec.* *E*² | hominem...manibus] hominem manibus *E*²*C* : hominibus *E*¹ **4** qui] dictum *adiec.* *U Pujol* | donate *EC* **6** milites *U*² : mile *U*¹ | quem] quam *U Pujol* **8** donatarius *E*² : donatam *E*¹ **12** Nec] non *E* | supra *C* | donacionem] fact *del.* *E*² | facta *C* **13** cuius] eius *C* | confessus *Pujol* | proximiorum *U* **14** et¹ *sup. lin.* *E*² : ma *E*¹ interueniret *U Pujol* **15** esse...sibi] sibi esse magis *E* | proximiores *E* **17** reuocando *U*¹ : reuocandis *U*² **20** receperat *C*² : fecerat *C*¹ | pro *om.* *E* | et ius] eius *EC* **21** soluerant *EC* **22** XXXIII] XXIII *C* **23** Item] et *E* **24** Idem] al *del.* *E*² | eadem *U*² : esse *U*¹

1 firmum *E* **2** recepit *U* **5** principio *U* **7** etiam *C* | spectant *C* | possessorum *U* **8** ffecerit *E* **9** etiam *C* **10** etiam *C* **12** donatio *C* | donationem *C* **17** donationibus *C* **18** Alfonsus *E* donaciones *C* | alienaciones *C* **19** precia *U* | permutacionis *C* **20** satisfacere *E* | impensa *EU* **21** Alfonsus *EU* **24** patrimonii *U* | Alfonsus *U*

15 1350-1351/XVII **21** 1289/XXXIV **24** 1289/XXXV

^{74r/} «Poden encara los Prínceps», LXXV.

«Manam que si algú», CXXXIX.

«No sia lícit a negun», CXLIX.

5. No val la donació o remissió o absolució [*sic*] en quant sap donació feta per algun menor de vint anys a aquells en poder de qui està o a altre per ell si no y etervén consentiment de tres prohismes de part de pare e de mare e decret de jutge e jurament del donant en virtut del qual afferm les dites persones ésser a ell pus proïsmes e amigues. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XVII. 5

10. DE REVOCAR DONACIONS

1. Lo senyor Rey Alfons segon en la Cort que tench a Muntçó, capítol XXXIII, revocà totes donacions e alienacions que agués en sa juventut fetes offerint-se de restituir los preus e ço que per cambi ne agués rehebut e satisfet[r] los serveis que per aquelles coses li fossen stats fets e lo dret del sagell que aguessen pagat. 10

3. Item obligationes que fiunt de dando alicui officiali regio, tenenti officium, in uita eiusdem certa censualia seu uiolaria sunt reuocate. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XI.

NONA PARS COMPENDII

5 **1. DE ACCVSACIONIBVS ET DENVNCIACIONIBVS**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«De compositione».

«Mariti uxores».

«Precipimus ut periuria».

10 «Nullus unquam presumat».

«Accusatores».

«Per scripturam».

2. Non potest accusare nec accusari absens, nec permittitur accusari quem per scripturam. Vsaticus «Per scripturam».

15 3. Nec potest idem esse accusator et iudex et testis. Vsaticus «Nullus unquam».

4. Nec potest denunciare seu iudicare, nisi quod iudicauerit ad uerum trahat per sacramentum, batayllam, uel iudicium aque frigide uel calide. Vsaticus «Vere iudex».

5. Nec est legitimus accusator qui nudius tercius fuerit inimicus. Vsaticus «Accusatores».

20 6. Nec potest accusator testes eligere absente accusato. Vsaticus «Precipimus ut periuria».

7. Accusare possunt homicidam filii interfectorum, seu alii propinqui quibus eorum legitima competat hereditas. Vsaticus «De compositione».

1 fuerint *Pujol* **2** reuocate *U*² : reuocata *U*¹ *Pujol* **4** NONA PARS] Incipit nona pars *Omnes* **6** Faciunt...subsequentes] Faciunt usatici *C* **7** De compositione *om. C* **9** Precipimus...¹² scripturam *om. C* **13** absens...accusari² *om. C* | quam *U Pujol* **14** scripturam¹] scripta *C* **16** trahit *E* **21** per iniuria *U* : per iniuria (sic) *Pujol* **23** competit *E*

1 obligationes *C* | officiali *U Pujol* | officium *U* **2** çerta *U* | sensualia *U* | Alfonsus *EU* **5** accusationibus *C* | denunciationibus *C* **6** ffaciunt *E* **11** acusatores *EU Pujol* **13** acusare *U Pujol* | accusari¹] acusari *U Pujol* | accusari²] acusari *U* **15** acusator *U* **17** batayllam *E* : batallam *C* | ffrigide *E* **18** ligitimus *E* | ffuerit *E* **19** acusatores *U Pujol* **20** acusator *U Pujol* | acusato *U Pujol* **22** acusare *Pujol* | homiçidam *U* | ffilii *E* | interfectorum *E* **23** legittima *U Pujol* | compositione *C*

2 1289/XI

2. Ítem revocà tots privilegis de nou per ell atorgats en disminució de son patrimoni reyal en la dita Cort, capítol XXXV.

^{74v/} LIBRE NOVÈ

ACÍ COMENÇA LO NOVÈ LIBRE

1. DE ACCUSACIONS E DENUNCIACIONS

5

1. Fa[n] al present títol los Usatges:

«De composició».

«Marit e mullers».

«Per scriptura», CXXXVII.

«Negun presumescha», CXXXV.

10

«Verament denunciador», XCIX.

«Accusadors o testimonis», CXXXVI.

«Manam que perjuris», CXXXIII.

«De la composició».

«Los marits poden», XCVIII.

15

2. No pot acusar ne ésser acusat lo absent ne pot negun acusar ab scriptura.

3. Ne pot hun matex ésser acusador, jutge e testimoni. Usatge «*Nullus unquam*».

4. Ne pot negun denunciar si donchs no monstra ésser ver ço que denunciarà per sacrament, per batalla o per juy de ayga calda e freda. Usatge «*Vere index [sic]*».

5. Ne és legítim acusador qui fort poch ha era enamich. Usatge «*Accusatores*».

20

6. Ne lo acusador pot elegir testimoni lo acusant absent. Usatge «*Percipimus ut periuria*».

7. Si algun haurà mort altre, los fills o parents del mort als quals la successió del mort se pertany poden acusar lo homeyer. Usatge «*De compositione*».

² XXXV] ítem són revocades totes donacions e obligacions qui s fan a algun official durant l'ofici als de censals o violaris, Alfons II en la Cort de Muntçó, capítol XI *in margine adiec.* A² ³ NOVÈ] IX ⁴ NOVÈ] IX ⁸ Marit...mullers *uidetur deleuisse* A² ²⁰ usatges *sed -s del.* A²

2. DE INQVISICIONIBVS TAM SVPER INFRACTIONE CONSTITVCIONIS
QVAM SVPER CRIMINIBVS

1. Inquisicio non potest fieri contra aliquem iam defunctum uel eius bona, nisi
contra illos qui portant res prohibitas ad partes Egipti, et in crimine heresis. Et infra
5 triennium tamen a morte illius de cuius bonis agitur in criminibus lese magestatis et
false monete. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXVIII.

2. Nec debet fieri inquisicio contra notarios an seruauerint uel non seruauerint
Constitutionem Perpiniani que incipit «Ad occurrendum», etc. Capitulum Curie Petri
tercii in Curia quarta Barchinone.

3. Sed debet fieri inquisicio contra iudeos, de eo quod receperint ultra quattuor
10 denarios pro libra. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo X.

4. Et ad instanciam partis potest fieri inquisicio contra iudeos pro sui iuris
emenda sibi fienda, non obstante remissione facta aliame siue singularibus iudeorum.
Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXI.

5. Potest eciam fieri inquisicio per officiales regios contra portorios et
15 azembliarios denunciatos recepisse multo plura animalia quam fuissent necessaria Regi
et Curie sue. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXVIII.

6. Inquisicio uel apprisia ex officio uel instante procuratore fisci inchoata uel
20 recepta non debet publicari donec per aduocatam fisci illius stacionis fuerit infra
competentem terminum eidem per iudicem statuendum recognita et plene uisa. Et tunc
si sibi uidebitur quod, si datis defensionibus processio remaneret in puncto quo tunc
est, probatum esset plene uel semiplene, uel insurgerent argumenta uel iudicia
presumpcionis saltem que mouere deberent iudicem ad ulterius procedendum, tunc
faciat inquisitionem ipsam illico publicari. Et ex tunc infra sex dies a dicta

1 infriccionem *E* : infectionem *C* **4** Et *om.* *C* **5** tantum *Pujol* | de *om.* *CU Pujol* **6** monete *om.*
EC : moneta *Pujol* | montissoni *C* **7** non *U Pujol* | an *om.* *E* | uel *E*² : aut *E*¹ **8** Capitulum
*E*² : *bis E*¹ **13** facta *E*² : facte *E*¹ **16** multa *EC* **18** fisco *E* | inchoata] in carta *C*
21 processus *E* **22** esse *U Pujol* | semi *EC* | uel²] inde *adtec.* *E* **23** alterius *U Pujol*
procedendum *U*² : procedentem *U*¹ **24** ex *om.* *E*

1 inquisitionibus *C* | constitutionis *C* **3** inquisitio *C* : inquisicio *U* | *ffieri E* **4** heresis *E*
5 leze *E* **6** *ffalse E* | Alfonsus *U* **7** *ffieri E* | inquisitio *C* **8** constitutionem *C* **10** *ffieri E*
inquisitio *C* | quatuor *C* **12** *ffieri E* | inquisitio *C* **13** esmenda *U Pujol* | remicione *E*
ffacta E **15** etiam *C* | *ffieri E* | inquisitio *C* | officiales *U* **16** azembularios *E* :
adzembularios *C* : azembalarios *U Pujol* **18** *aprisia EC* | officio *U Pujol* **19** *ffisci E* | stationis
C **21** defencionibus *E* **23** *presumptionis C* **24** inquisitionem *C*

6 1333/XXIX **8** 1350-1351/XIX | 1379-1380/cc sn° **11** 1292/X **14** 1350-1351/XXI
17 1350-1351/XXIV

2. ^{75r/} DE INQUISICIONS

1. No pot ésser feta inquisició contra algun o sos béns aprop sa mort si donchs no contra aquells qui porten coses vedades en les parts de Egipte e en crim de heretge e de lesa magestat e de falsa moneda e en los dos casos derre[r]s no pot ésser feta, si donchs dins tres anys següents tantost aprop la mort d'aquell dels béns del qual serà feta demanda no era començada. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXIX. 5
2. Ne deu ésser feta enquesta contra notaris si han servada o no la Constitució de Perpenyà, capítol XIX, la qual comença: «Acórrer a la <o>peresa». Capítol del Rey en Pere terç en la quarta Cort de Barchinona.
3. Enquesta deu ésser feta contra los juheus si han preses usures ultra quatre diners per lliura. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol X. 10
4. E pot ésser feta enquesta contra juheus ha instància de part per ço que li sia feta esmena de son dret, no obstant remissió ^{75v/} de crims feta a la aljama o a singulars d'aquella. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXX.
5. Contra porte[r]s e-[a]zemble[r]s del senyor Rey, dels quals serà denunciat haver preses moltes més bèsties que no són necessàries a la Cort pot cascun official reyal fer enquesta en fer restituir ço que n'hauran pres. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXVIII. 15
6. Enquesta o aprís[i]a per mer offici o a instància del procurador fiscal resebuda o començada no deu ésser publicada fins que sie regoneguda e plenament vista per lo advocat fiscal de aquella stació dins terme competent qui li sia per lo jutge statuït. E llavors, si li és vist que do competent defensions e lo procés romangués en aquell punt fos plenament o mig ple provat o que n'insurgissen arguments o judicis de presumpció, tals almenys que deguessen moure lo jutge a procehir més avant, llavors façe de continent publicar la enquesta, e d'aquí avant dins sis dies après de la dita 25

¹⁹ fiscal] /· qui no deu instar sinó de consell de l'advocat fiscal d'aquella stació en la Cort de Barchinona del Rey en Ferando capítol VI *in margine adiec.* A²

publicacione formet petitionem contra reum. Sed, si predicta non uideantur dicto
 aduocato fisci insurgere ex processu, non formet libellum nec procedi ulterius
 paciatur. Sed inquisitione reseruata, si delatus captus existat in carcere uel
 fideiussoribus comendatus, iudex faciat eum e uestigio liberari; pena decem librarum
 5 inminente dicto aduocato et iudici si fiat contra per eos seu negligentes in premissis
 fuerint uel remissi. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XXX.

3. DE CVSTODIA REORVM ET CARCELLARIIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Captus a Curia».

10 «Capcio uero».

«Si quis se miserit».

«Quia iusticiam».

2. Captus a Curia et missus in carcere propter iusticiam non debet inde exire sine
 licencia nisi timeat mori, alias pena inuasionis, scilicet, triginta solidorum, punietur. Et
 15 reuersus in carcere emendabit culpam sicut Curia iudicauerit. Vsaticus «Captus», etc.

3. Captus non potest liberari a carcere per Regem, Reginam, Gubernatorem
 generalem, Admiratum seu alium officialem, per uiam accordamenti uel aliam
 quamcumque uiam uel modum, quousque debitum certum pro quo fuerit captus
 soluerit parti realiter et de facto. Et si erat res incerta ciuilis uel criminalis quousque
 20 conuenienter prestiterit securitatem de stando iuri parti. Et officialis in cuius posse erit
 captus non potest dictum captum dimittere extrahi a carcere, alias satisfaciet parti de
 suo proprio, nec talis captus potest ratione armate uel alias guidari uel alongari, et si
 fiat contrarium non ualet, ymo hoc non obstante fiet debita executio contra ipsum et

2 fisci E^2 : i E^1 | formet] libell del. E^2 3 delatus E^2 : dl E^1 4 ffaciat E^2 : ffacit E^1 | eum sup.
 lin. E^2 : om. E^1 : etiam C | e] a E 5 per om. E 6 reuersi E | XXX] Faciunt ad presentem
 rubricam Vsatici subsequentes adiec. C 8 Faciunt... 12 iusticiam ad finem captitis transpos. C
 11 quis] uero del. C^2 12 Quia iusticiam om. U Pujol 14 puniatur U Pujol 15 Curia om. EC
 16 Regem om. EC 17 admirantum U 19 quousque Pujol 20 prestiterit om. U Pujol | Et] si
 adiec. U Pujol | officiali C 21 satisfaciat U Pujol

1 publicatione C | petitionem C 2 fici E 3 paçiatu U | set U | inquisitione C | carsere E
 4 ffideiussoribus E 5 iminente Omnes | ffiat E 6 Fferdinandus CU Pujol 7 carselariis E
 8 ffaciunt E 17 officialem U Pujol | acordamenti Omnes 18 sertum E : çertum U 19 in
 sarta E 20 officialis U^1 Pujol : ofiçialis U^2 21 dimittere E 22 ratione C | elongari E 23 ffiat
 E | executio C

supplicació form sa petició contra lo delat, mas si al dit advocat fiscal no és vist del procés insurgir les dites coses llavors no deu formar lo libell ne sofferir que y sia més procehit. Mas reservada la enquesta si lo delat era pres o afermançat lo jutge ^{76r/} lo'n deu fer tantost deliurar sot pena de deu lliures als dits jutge e advocat si lo contrari feyen o eren en açò negligents o remesos. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XXX. 5

3. DE CUSTÒDIA DE PRESOS

1. Fan al present títol los Usatges:

«Dels magnats primer», LXXXII.

«Home pres per la Cort», L. 10

«Apresonament», XX.

«Si algun se metrà en aguayt», IIII.

4. Nagun pres no deu pagar per rahó de carcellatge sinó sis diners barchenonins o quatre jaquesos entre dia e nit, e per loguer de draps si tenir-ne volrà e de altres coses tant com l'oficial en poder del qual està pres arbitrarà. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XXIII. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XX. 15

7. Lo cambiador abatut deu star ^{76v/} pres e no deu menjar sinó pa e aygua fins que haje satisfet. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol V.

5. A instància del procurador fiscal no sperat consell de l'advocat fiscal pot ésser procehit a presó d'algun fragant delicte en cas que sia sospitós de fuyta. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol VI. 20

6. Detenir lonch temps en presó és Regalia. En l'Usatge «*Quia iusticiam*».

16 XX] XXX *sed primam X del. A²*

bona sua. Potest tamen eidem fieri remissio de crimine ipso sufficienter assecurante de stando iuri parti cuius intersit. Capitulum Curie prime Barchinone Petri tercii.

4. Captus non debet soluere racione carcelagii nisi sex denarios Barchinone uel quattuor iacenses inter diem et noctem. Preter hoc tamen soluet pro logerio pannorum lecti, si pannos tenere uoluerit uel aliarum rerum, salarium per officialem in cuius posse detinetur captus uel per ordinarium arbitrandum. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XXIII. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XX.

5. Flagrante maleficio uel ubi est suspicio de fuga delinquentis potest procedi ad capcionem persone instante procuratore fiscali non expectato consilio aduocati fisci. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VI.

6. Detinere longo tempore captos in carcere pertinet solum potestatibus. Vsaticus «Quia iusticie».

7. Campsor *abatut* debet detineri captus, et non comedere nisi panem et aquam donec satisfaciat. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo V.

8. Captus non debet extrahi a uicaria ubi comisit delictum et ubi fuerit captus, eciam ad instanciam procuratoris fisci uel alterius. Maria in Curia Barchinone, capitulo II.

4. DE ALGVTZIRIS ET EORVM SALARIIS

1. Algutzius domini Regis uel Gubernatoris racione carcelagii uel morabatini nichil debet recipere a capto si infra decem dies absque manuleuta uel firma iuris liberetur a capcione. Si uero infra dictos decem dies manuleute tradatur, potest recipere quinque solidos. Et si per decem dies uel plures captus existat tunc decem solidos potest inde recipere et non ultra. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XVII. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XII, sub pena priuacionis officii.

1 sufficienter *C²U²* : *bis C¹* : sufficienter de crimine *U¹* **3** racione *om. C* | denarios *C²* : solidos *C¹* **4** hec *C* **5** uoluerint *E* | alias res *C* **6** per *om. C* | secundus *om. E* **7** Petrus tercius] et *E* | tercius *om. C* **11** potestatibus] in potestatibus *C* **12** Quia iusticie *om. EC* **15** a] de *E* | comiserit *U Pujol* **17** II] alias *V adiec. U Pujol* **21** dictos...dies] X dies predictos *U Pujol* | manuleuta *C* | manuleute...22 dies *om. E* **24** Barchinone *E²* : Seruarie *E¹*

1 ffieri *E* | asecurante *E* **3** carsellagii *E* **4** quattuor *CU Pujol* | iaccenses *CU Pujol* loquerio *EC* **5** officialem *U Pujol* **8** ffragante *EC* : ffrangante *U* : ffraugante *Pujol* **9** captione *C* | fici *E* **10** Fferdinandus *ECU* **11** longuo *C* **14** satisffaciat *E* **15** ffuerit *E* **16** etiam *C* | fici *E* **18** algutzeriis *EC* **19** algutzirius *E* | carcellagii *E* **20** ffirma *E* **21** captione *C* **23** seruarie *E* **24** Fferdinandus *Omnnes* | officii *U Pujol*

2 1365^b/cc **6** 1321/XXIV **7** 1350-1351/XX **10** 1413/VI **14** 1300^a/V **16** 1422/II **23** 1359/XVII **24** 1413/XII

2. L'om pres per la Cort e més en càrrec per justícia no-n deu exir sens licència si no tem mort, en altra manera deu pagar trenta sols e tornat en la presó esmenar la culpa segons la Cort jutjarà. En l'Usatge «*Captus*».

3. Lo pres no pot ésser deliurat de la presó per lo senyor Rey ne Reyna ne governador ne almirall ne per altre official per via d'acordament o en qualsevol altra manera fins que realment de fet haje pagat lo deute cert per lo qual fou pres, ho si era cosa incerta civil o criminal fins que haje prestada sufficient seguretat de star a dret de la part. E si l'official en poder del qual starà pres lo lexarà traure de la presó deu-ho satisfer del seu propi a la part. Ne aytal pres pot ésser guiat o alongat per rahó de armada. E si lo contrari era fet no val, ans no obstant allò serà ^{77^{r/}} feta deguda execució contra sos béns, mas pot-li ésser feta remissió de crim, ell assegurant sufficientment de star a dret a la part de qui és interès. Capítol de Cort de Barchinona del Rey en Pere terç. 5 10

4. DE ALGUTZIRS E DE LLUR SALARI

1-2. Lo algutzir del senyor Rey o del Governador per rahó de carcellatge o de morabatí no deu pendre res del pres si dins deu jorns serà deliurat sens manleuta o ferma de dret. E si dins los dits deu dies serà deliurat de la presó ab manleuta pot-ne pendre cinc sols. Mas si sta pres per deu dies o més llavors ne pot pendre deu sols e no pus. Mas si lo dit pres serà condemnat a mort, si és cavaller ho hom de paratge, ciutadà o burgès o hom de vila honrat, lo dit algutzir no deu res pendre de sos béns 15 20

¹¹ feta *sup. lin. adiec. A²* ¹⁸ Mas] lo dit pres *del. A²*

2. Si uero dictus captus ultimo supplicio condempnetur, si fuerit nobilis, miles, uel de paratico, ciuis, burgensis, uel homo de uilla honoratus, dictus algutzirus nichil de bonis suis recipere audeat, nisi equum uel mulam quem uel quam equitabat tempore capcionis et arma cum quibus fuerit deprehensus, et lectum et uasa omnia que pro essu
5 uel potu uel alias ipsi condempnato serurierint in carcere. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXXI.

3. Algutzirus Gubernatoris Cathalonie ac Rossilionis non potest recipere salarium, pretextu custodum uel alias ab aliquo qui realiter non sit missus de mandato dicti Gubernatoris uel assessoris in carcerem. Maria in Curia Barchinone, capitulo
10 XXIII.

4. Algutziri non possunt exercere officium nisi duo domini Regis et unus Primogeniti et habent esse naturales Cathalani nec possunt tenere iudicium sine expressa comissione. Maria in Curia Barchinone, capitulo VIII.

5. Algutziri non possunt se intromittere nec cognoscere de aliquibus causis
15 ciuilibus uel criminalibus ciuium uel habitatorum ciuitatum uel uillarum regalium Cathalonie, nisi illorum qui sunt de domo Regis, nisi haberent a domino Rege qui eas sibi reseruasset specialem comissionem uel preceptum cum eius littera uel albarano; alias non possunt cognoscere sine Vicecancellario seu Regente in causis de parte ad partem que non sint de domo regia. Capitulum Curie quarte Barchinone Petri tercii.
20 Maria in Curia Barchinone, capitulo VIII.

5. DE BLASFEMANTIBVS ET MALEDICIS

1. Qui malum dixerit de Deo omnipotenti, uel beata Maria seu de aliis sanctis, si fuerit miles uel homo honoratus, soluat uiginti solidos; alius uero soluat decem solidos uel recipiat decem assots. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXX.

1 dictus *om.* *E* **2** nichil *sup. lin.* *E*² : *om.* *E*¹ **3** mulum *C* **5** serurierunt *E* **8** aliter *U Pujol*
11 unus] eius *U Pujol* **12** tenere *E*² : tener *E*¹ **13** VIII] VIII *C* **14** possunt] exercere
officium *adiec.* *U Pujol* **15** ciuilibus *U*² : cuilibet *U*¹ : ciuilibus *bis C* **17** specialiter *U Pujol*
19 sint] sunt *U Pujol* | quarte] quartum *U Pujol* **21** bla[sfemia] et ma[lediccione] *Pujol*
22 male *C* **23** solidos² *om.* *C* **24** asots *E*

1 supplicio *E* **2** paratico *CU* | burgiensis *C* | algutzirius *E* : algutzerius *C* : alguizirus *U Pujol*
3 equum *EU Pujol* **4** captionis *C* | deprehensus *E* | esu *EC* **5** carere *E* **7** alguzirius *E* :
algutzerius *C* | rocilionis *EC* **8** mandacto *U* **9** accessoris *C* : asessoris *U Pujol* **11** alguzirii
E : algutzerii *C* | officium *U Pujol* **12** Catalani *E* **13** comicione *E* **14** alguzirii *E* : algutzerii
C | officium *U Pujol* **17** comicionem *E* | littera *U Pujol* **18** Vicecancellario *U*
21 blasfamantibus *E* **24** açots *C* : asots *U Pujol* | Alfonsus *U*

5 1362-1363/XXXI **9** 1422/XXIV **13** 1422/VIII **19** 1379-1380/cc sn° **20** 1422/VIII
24 1289/XXX

sinó lo cavall, mul o mula que cavalca^{77v/ve} en temps que fos pres e les armes ab què fon pres e lo lit e vexella que li servie per menjar o beure en la presó. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XVII. E en la Cort de Muntçó, capítol XXXI. E Ferrando en Barchinona, XII, sot pena de privació de l'offici e henabilitat.

3. Lo algutzir del Governador de Cathalunya ne de Rosselló no pot pendre salari per ocasió de guardes o en altra manera d'algun qui realment no sia stat mès de manament del dit Governador o de l'acessor en la presó. Maria en la Cort de Barchinona, XXIII. 5

4. Los algotzi[r]s no poden exercir llur offici sinó dos del senyor Rey e un del Primogènit. E han ésser Cathalans naturals ne poden tenir juy sinó ab comissió expressa. Maria en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 10

5. Los algutzirs no-s poden entremetre ne conéxer de les causes civils o criminals de ciutadans o de habitants de ciutats o de viles reials de Cathalunya sinó d'aquells qui són de casa del senyor Rey, si donchs no havien special comissió o manament ab letra o albarà del senyor Rey, qui aquelles causes se agués reservades. E en altra manera no poden conéxer sens lo Vicicanceller o l Re^{78r/gent} en causes de part a part qui no sien de casa del dit senyor. Capítol de Cort quarta de Barchinona del Rey en Pere, e Maria en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 15

5. E BLASFEMADORS E DE JURADO[R]S DE DÉU

1. Qui dirà mal de Déu omnipotent o de la verge Maria o dels sants de paradís si és cavaller o hom honrat pach vint sols o si és altre hom pach deu sols o reheba deu asots. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXX. 20

2. Qui autem uerba nefandissima Deum et beatam Mariam et ipsius dignitatem tangencia et sanctos et sanctas Dei ex proposito dixerit, sine spe uenie moriatur. Si in ludo uel in rixa uel cum ira uel casu protulerit, portando unam uirgam ferream per medium lingue fustigetur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo X.

5 3. Et officiales in principio sui regiminis debent iurare huiusmodi Constitutiones cum effectu seruare. Et annuatim, infra octo dies ante Natiuitatem Domini, debent predictas Constitutiones uoce preconia facere publicari. Qui, si negligentes fuerint in execucione permissorum, penam priuacionis officiorum incurrunt sine omni remissione. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XII.

10 **6. DE ADVLTERIIS ET QVOD MERETRICES NON MORENTVR INTER BONAS NEC IN CAVPONA**

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis uirginem».

«Vidua honeste».

15 «Mariti uxores».

2. Vidua que adultauerit et cubile uiri sui uiolauerit amittit honorem et totum auere uiri sui; non tamen amittit suum proprium auere nec sponsaliciu quamdiu uixerit. Vsaticus «Vidua honeste».

20 3. Mariti possunt uxores suas reptare de adulterio propter suspicionem, et ille se debent expiare per illarum auagant, per sacramentum et per batayllam si sint manifesta indicia uel signa competencia; uxores militum per sacramentum et insuper per militem; uxores ciuium et burgensium per pedonem. Et uxores rusticorum manibus

2 sanctas U² : sancta U¹ 5 officialis U Pujol | regimis U : regimi[ni]s Pujol | debent U Pujol
6 seruare E² : seruaren E¹ | anuatiim E 7 publicari facere E 9 XII] alias II adiec. U : aliter II adiec. Pujol 10 INTER... 11 BONAS sup. lin. E² : cum bonis E¹ 11 NEC om. C
12 Faciunt... 15 uxores ad finem capitis transpos. C 15 uxores E² : x E¹ : uxoris U 16 uiri C² : uire C¹ 17 uiri sup. lin. U² : om. U¹ | non U² : bis U¹ | non... amittit C² : uiolauerit admittit C¹ | nec] eciam U Pujol 18 honesta C 19 raptare E | de adulterio reptare C adulterio U² : alterio U¹ 20 expitire C | auagayt U 21 iudicia EC | competencia signa E 22 manibus... 23 uxor] manibus per calderiam et si uixerit uxor C : om. U Pujol

1 nephandissima E : nephandissima C 2 proposito E 3 uregam E : uirguam CU Pujol fferream E 4 ffustigetur E 5 constitutiones C 7 constitutiones C 8 executione C priuacionis C | officiorum U Pujol 9 remicione E | Fferdinandus CU 12 ffaciunt E 16 amitit E : admictit C : amictit U | honerem U 17 admittit C 19 suspitionem C 20 batalam E | manifffesta E 22 burgencium EU : burgencium C

4 1362-1363/X 9 1413/*XII > I

4. Qui paraules en neguna manera no dehidores tocants Déu e la verge Maria e la sua dignitat e sants e santes acordadament dirà deu morir sens sperança de vènia. Mas si en joch o en baralla iradament o per cas les dirà sia scobat portant una verga de ferro per mig de la lenga. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol X.

5. ^{78v/} E los officials reyls al començament de llur offici deuen jurar servir ab effecte les prop dites Constitucions. E cascun any dins vuit dies abans de Nadal les deuen fer publicar ab veu de crida sot pena de privació de llur offici. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol II. 5

6. DE ADULTERIS

1. Fan al títol present los Usatges: 10

«Si negun violentment», XCV.

«Vídua si honestament», CXLII.

«Los marits poden» XCVIII.

4. Fembres vils de llur cors públicament diffamades no deuen habitar entre les persones honestes hans ne poden ésser gitades encara de llurs pròpies cases. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol III. 15

5. Nagun hostaler no deu tenir en l'ostal esclaves ne altres fembres abandonades a peccat de carnalitat ni les aculle caminants sinó un jorn natural, e que llavors se

propriis per calderam et, si uincerit uxor, retineat eam uir suus honorifice et emendet ei omnes missiones quas fecerint ipsa et amici sui in ipso placito et bataylla et malum de ipso batayller. Si autem uicta fuerit, ueniat in manu mariti sui cum cunctis que habuerit. Vsaticus.

5 4. Mulieres uiles de suo corpore publice diffamate non debent morari inter honestas personas, ymo possunt inde expelli, eciam de propriis domibus earumdem. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XI.

10 5. Nec possunt teneri in caupona siue hostel, publice uel occulte, ad usum peccati carnalitatis; nec possunt itinerando ibi recolligi, nisi per unam diem naturalem. Et tunc quod abstineat se talis meretrix a peccato luxurie comittendo; alias si contrarium faciat fustigetur per uillam una cum suo lenone, si eum secum ducat. Hospes uero qui mulierem, seruam uel liberam, tenebit causa peccandi, puniatur in uiginti florenis, cuius pene tercia pars denunciatori, et alia tercia operi murorum loci ubi tale delictum comittetur, et reliqua tercia pars officiali executionem facienti omnino applicetur.

15 Quam penam aliquis officialis remittere siue compositionem facere non possit, sub pena dupli applicanda pro duabus partibus dicte operi murorum, et pro tercia parte accusatori. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XXXV.

7. DE HOMICIDIO

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

20 Primus, secundus et tercius.

«Baiulus interfectus».

«Rusticus interfectus».

«Qui se sciente».

«Si quis de homicidio».

25 «De compositione».

1 eam *om.* *C* | uir *E*² : ru *E*¹ **3** cuncta *Pujol* **6** personas *om.* *U* *Pujol* **9** quod tunc *E* **10** abstineant *Pujol* | a peccato *E*² : appe *E*¹ **11** fustigetur *U*² : fug *U*¹ | qui *U*² : quare *U*¹ **12** florenis] solidorum pena *C* **13** tercia² *U*² : bis *U*¹ | operi *om.* *C* **14** facienti] tenenti *C* omnino *om.* *C* **19** Faciunt...25 subdiaconem] Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes. Primus, secundus et tercius, «Baiulus interfectus», «Rusticus interfectus», «Qui sub diachonum», «Qui se sciente», «Si quis de homicidio», «De compositione» *ad finem capituli transpos.* *C*

1 honorifice *E* : honorifice *U* **2** amici *E* | baytala *E* **3** bataller *C* **6** imo *E* | etiam *C* **10** ffaciat *E* : façiat *U* **14** officiali *U* *Pujol* | executionem *C* | aplicetur *E* **15** officialis] ofiçialis *U* : officialis *Pujol* | comositionem *E* : compositionem *C* **16** aplicanda *EU* *Pujol* **17** acusatori *U* | Fferdinandus *Omnes* **19** ffaciunt *E* **21** interffectus *E*

7 1362-1363/XI **17** 1413/XXXV

abstengua la dita fembra de ^{79r/} cometra lo dit peccat sot pena de córer la vila ab asots ella e son amich si ab ella hy serà, e l'ostal·ler qui contrafarà per cascuna vegada encorrega pena de vint fflorins, departidors la terça part al denunciador, altra terça part a l'official qui farà la execució, l'altra terça part a la obra dels murs, de la qual pena no puxe fer negun official remissió ne composició sot pena del doble, applicadora la terça part al denunciador e les altres dues terces a la obra dels dits murs de la vila hon se recullen los hòmens del loch dont és l'ostal. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XIII. 5

7. DE HOMICIDI

1. Fan al present títol los Usatges: 10

Primer, segon e terç.

«Batle aucit», X.

«Pagés aucit», XI.

«Qui a son scient», XL.

«Si algun de homey», LXXXVII. 15

«De la composició», LXXXVIII.

2. ^{79v/} Lo homanyer, per ben que n'obtenga remissió o diffinició, no pot tornar, aturar ne star en loch en lo qual stave lo mort, dins cinc anys si féu l'omey

16 LXXXVIII] fembres vils de llur cors públicament diffamades no deuen habitar *del. A*²

«Qui subdiaconem».

2. Obtinens remissionem uel diffinitionem de homicidio, si fuerit uoluntarie perpretratum debet per quinquennium, sed si in rixa per biennium abstinere ab ingressu loci in quo defunctus morabatur, nisi prius cum amicis composuerit interfecti;
5 quod si contrarium faciat, remissio et diffinico erit nulla et irrita ipso facto: in hoc tamen non comprehenduntur homicidia de iure fieri permissa. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XV.

3. Et quod supradictum est habet locum in guidaticis sicut in remissionibus. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XVI.

10 4. Homicida non potest succedere, eciam ex pacto, in bonis interfecti. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XIII.

5. In bonis homicidarum, Rex debet uti sicut tempore Regis Iacobi utebatur. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXIII; et Gerunde, capitulo XI.

15 6. Si quis de homicidio probatus fuerit uel conuictus, ueniat in manu proximorum defuncti et eorum domini si uoluerit directum facere, aut non poterit, ad faciendum eorum uoluntatem sine morte. Vsaticus.

8. DE CRIMINE FALSI

20 1. Falsarius in testificando tantum de suo auere perdat quantum ille contra quem falsum testificauerit amisisset si ueritatem dixisset. Vsaticus «Si quis falsum».

2. Et quartam partem omnium bonorum ei cui falsitatem iurauerit componat et amittat testimonium. Vsaticus «Si quis per amorem».

3. Et tanquam falsarius punitur. Iacobus primus in Curia Gerunde, in Constitutione usurarum.

1 Qui subdiaconem *om. E* **3** perpretratum *U²* : abstinere *U¹* | si *om. E* **8** est *om. E* | locum] habet *del. E²* **12** Rex] rerum *E* **13** XXXIII] XXIII *E* **15** manum *U Pujol* **16** proximiorum *U* uoluerint *E* **17** uoluntate *Pujol* | Vsaticus] Qui aliena si in ipsa deiectione percussus aut occisus fuerit, ille qui percussit nullam calumpniam paciatur. Vsaticus *adiec. U (calupniam) Pujol*

2 compositione *C* | optinens *EC* | diffinitionem *C* | ffuerit *E* **3** perpatratum *C* **4** composuerit *E* | interffecti *E* **5** ffaciatur *E* | remicio *E* | irita *E* **6** comprenduntur *E* homiçidia *U* | ffieri *E* **8** remicionibus *E* **10** homiçida *U* | interffecti *E* **12** homiçidarum *U* **19** calupniam *U* | ffalsi *E* | ffalsarius *E* | testificando *E* **20** amisisset *E* **24** constitutione *C* | usurarum] : Usurarum *Pujol*

6 1350-1351/XV **9** 1359/XVI **10** 1362-1363/XIV **13** 1300°/XXXIII | 1321/XI **23** 1240-1241/*Const. usurarum*

deliberadament o per dos anys si l'haurà fet en brega, comptadors del dia de la remissió obtenguda, si donchs no se n'avenia ab los [fills] o parents del mort. E si assagarà fer lo contrari que la remissió o diffinició sia nul·la *ipso facto*. En açò, emperò, no són compresos aquells qui deffenent-se o en altra manera en casos leguts de dret se esdevendràn perpetrar homey. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XV. 5

3. E açò qui és dit en remissió ha loch en guiatges. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XVI.

4. Lo homenyer no pot succeir en los béns del defunt. E si lo marit auciu la mul[li]er no li pot en res succehir per pacte ne en altra manera ni encara per migà de son fill, si no que provàs haver feta la dita mort en cas de dret permès. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XIII. 10

5. En los béns dels homeyers lo Rey deu usar axí com se usave en temps del Rey en Jachme. Jacme segon en la Cort segona de Barchinona, XXXIII. E en la Cort de Gerona, XI.

6. ^{80r/} Si algun serà provat o convençut haver homey, si non porà o non volrà fer dret vengue en man dels prohismes del mort e de son senyor a fer-ne llur voluntat sens mort. L'Usatge «*Si quis de homicidio*». 15

8. DE CRIM DE FALS

1. Aquell qui testifica falsament deu perdre aytant del seu com ferà aquell contra qui testifica si digués veritat. En l'Usatge «*Si quis falsum*». 20

2. E la quarta part de sos béns li esmèn e d'aquí avant no puxe fer testimoni. En l'Usatge «*Si quis per amorem peccunie*».

3. E con a falsari sia punit. Jachme primer en la Cort de Gerona, capítol final.

4. E si en sposalles diu fals testimoni de pena de mort deu ésser punit. Fferrando en la Cort de Barchinona. 25

8 del] -1 sup. lin. A² 18 FALS] de crim de fals *iterum in margine minuscula littera A²*

4. Et, si circa sponsalia falsum testificauerit, pena mortis naturalis punietur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo.

5. Falsans safranum perdet manum et safranum falsatum debet comburi. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XXXIX.

5 6. Falsam uel fictam barbam defferens uel occultam ex sola delacione manum debet amittere si est homo pedes; miles autem uel de paratico uel ciuis, aut homo uille honoratus pena exilii decennalis puniatur. Et, si portando ipsam malum fecerit, pena prodicionis plectetur, cuiuscumque condicionis existat. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XL.

10 7. Et qui falsam barbam fabricauerit perdat manum, ut ibidem.

8. Tanquam falsarius est puniendus campsor qui tenuerit in tabula cambii tapits uel alios pannos siue stora, non prestita prius securitate contenta in Curia Ilerde Iacobi secundi, capitulo III.

9. DE FALSA MONETA ET DE VALORE BONE

15 1. Falsam monetam fabricans debet uenire eius persona cum omni honore et auere in manu Principis ad faciendum suam uoluntatem secundum consilium et laudamentum ipsius Curie. Vsaticus «Simili modo».

2. Nam moneta tam auri quam argenti ita debet diligenter esse seruata ut nullo modo crescat in ere nec minuatur auro uel argento siue penso. Vsaticus «Moneta».

2 capitulo] XXXXII *adiec. E* 3 perdat *C* 5 barbam *U*² : uerbam *U*¹ | defferens] publice *adiec. E* | oculte *E* | dilacione *E* 8 priuacionis *U Pujol* 10 ut *om. E* 11 tenet *U Pujol* | in tabula] tabulam *C* 12 siue] sine *C* | Iacobi...13 III] Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo III *U Pujol* 14 *DE*² *om. U Pujol* | BONE] bona *U Pujol* : facit Vsaticus «Simili modo», capitulo «Moneta» *adiec. E* 16 faciendam *C* 19 minuatur] in *adiec. E*

1 circha *U Pujol* 2 Ferdinandus *Omnes* 3 ffalsans *Omnes* | safranum²] saffranum *E* comburi *E* 5 ffalsam *EC* | ffictam *E* | delacione *C* 6 paratico *Omnes* 7 ffecerit *E* 8 prodicionis *C* | condicionis *C* 11 campi *U* : campbii *Pujol* 14 ffalsa *E* 15 ffalsam *E* ffabricans *E* 16 concilium *E*

2 1413/sn° 3 1350-1351/XXXIX 8 1350-1351/XL 10 1350-1351/XL 12 1301/III

8. Lo cambiador qui sens que no haje ^{80v/} prestada causió tendrà tapit o stora en la taula del cambi deu axí com a falsari ésser punit. Jachme en la Cort de Leyda, capítol III.

5. Aquell qui falsa safrà deu perdre lo puy e que·l safrà sia cremat. Pere terç en la Cort de Perpenyà, XXXIX. 5

6. Aquell qui fa barbes falses deu perdre lo puy e aquell qui la aporte, si és hom de peu o si és de paratges, exill a deu anys e, si portant-la fa mal, axí com a traydor deu ésser punit. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XL.

DE ARBRES TALLATS³³

1. Fan-hi los Usatges: 10
 «*Si quis nesciente domino*», CLVIII.
 «*Si quis ortum alterius*».

10. DE LA CÈQUIA DELS MOLINS

De la sèquia dels molins de Barchinona.
 Fa al present títol l'Usatge. 15
 «La cèquia dels molins», XI.

9. ^{81r/} DE FALSA MONEDA E VALOR DE LA BONA

3. La moneda barçalonesa de tern és confirmada en per tots temps segons forma del privilegi de la dita moneda. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol IX. 20

¹⁷ BONA] fa al present títol lo Usatge capítol XIII, lo sol d'or ha VIII argenc capítol XIII, la moneda axí d'or capítol LXIII *in margine adiec.* A²

³³ Aquesta rúbrica ha estat transposada fins aquí segurament per error, perquè hauria de trobar-se al llibre sisè; al propi índex figura en la situació que té al *Compendi* llatí. Per aquesta raó no és numerada en aquesta edició.

3. Est enim confirmata moneta Barchinone de terno in perpetuum secundum formam priuilegii ipsius monete. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII.

5 4. Ita quod dicta moneta Barchinone, tam de denariis minutis quam de argento, sit prompta, stabilis et incommutabilis in lege et signo, prout per illustres Reges Aragonum diuersis diebus et temporibus per diuersa eorum priuilegia extitit ordinatum. Elionor in Curia Dertose, capitulo VI.

10 5. Et fuit declaratus ualor monete in Vsatico contente sic uidelicet quod morabatinus ualet quattuor solidos monete Barchinone de terno: uncia uero auri cocti ualet uiginti octo solidos, auri uero Valencie octo solidos dumtaxat, solidus uero aureus ualet sexdecim solidos dicte monete, argenteus uero solidus uel plate, quod idem est, ualet duos solidos monete predicte, mancusus uero auri Valencie sexdecim denarios ipsius monete et non ultra. Per hoc tamen non minuitur ualor morabatinorum Alfonsinorum, aut qui pro censu, aut ex certa promissione prestantur. Petrus tercius in
15 Curia Perpiniani, capitulo XXXVI.

6. Et contra falsarium monete potest inquiri post eius mortem infra triennium. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIX.

7. Debetque prosequi per Regem et puniri, prout iustum fuerit. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo VI.

20 8. Rex Ferdinandus cum Curia prohibuit ne quis contractaret cum moneta extranea, uidelicet scutis seu blancis, sub certa pena, sic quod tota dicta pecunia deferatur secce propinquiori, et per magistrum secce recipiatur ad forum quem ualebit de lege; de cuius precio due partes remaneant domino pecunie, et tercia diuidatur inter accusatorem et officialem execucionem facientem. Ferdinandus in Curia Barchinone,
25 capitulo XXXIII.

9. Si quis monetam Barchinone uel iacensem falsauerit, uel ad fundendum alicubi portauerit uel aliquam bazonayam de Cathalonia extraxerit, tanquam monete

3 VIII] VIII U Pujol 5 prompta] et adiec. C | stabilis om. E 6 eo C 8 sic uidelicet E² : sicut ualet E¹ 10 uiginti octo] XXti C 11 monete predicte E | argenteus... 12 predicte om. E 12 Valencie] ualet adiec. E 18 fuit C 21 extranea E² : extrana E¹ | scutis... blancis] cum scutis uel blanquis E 23 remanent E | inter] officialem del. E 24 accusatorem E² : officialem E¹ 26 jaccensium Pujol 27 alicui U Pujol | bazonayam] (?) adiec. Pujol

1 confirmata E | im C 4 denaris U 5 promta U Pujol 7 Elienor ECU | Dertusie E : Dertuse U Pujol 9 unçia U 12 mancuncius E : mancucius C 14 Alfonsinorum U : alfunsinorum C 17 Alfonsus U 20 Ferdinandus E 21 blanchis CU Pujol | peccunia EU Pujol 22 defferatur EU Pujol | secce¹] seque E : feche C : secçe U | secce²] seche E : feche C : secçe U 23 peccunie EU Pujol 24 acusatorem EU | officialem U | Ferdinandus CU 26 iaccensem Omnes 27 batzonallam E : botzonolam C : batzonellam U | Catalonia E

2 1292/IX 7 1365^c/VI 14 1350-1351/XXXVI 17 1333/XXIX 18 1257/VI
24 1413/XXXIII

4. Ítem que la moneda barcelonesa axí de diners menuts com d'argent sia perpètua, establa e encomutable en ley e en senyal, axí com per los il·lustres Reys d'Aragó en diversos dies e temps per diversos privilegis és estat ordonat. Elienor en la Cort de Tortosa, capítol VI.

5. E fou declarada la valor de la moneda contenguda en los Usatges axí que lo morabatí val quatre sols de moneda barcelonesa de tern, la onza de l'or cuyt val vint-i-vuit sols e de or de València val vuit sols, lo sou d'or val setze sols de la dita moneda, sou d'argent val dos sols, lo mancuús d'or de València val setze diners de la dita moneda. Emperò per açò no és minvada la valor dels morabatins alfonsins, o qui [per certa promissió es presten] o qui es deuen pagar per cens. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXVI. 10

6. Contra lo falsador de moneda pot ésser feta enquesta dins tres anys aprop sa mort. Alfons terç en la Cort de Muntçó, capítol XXIX.

7. E deu lo falsador de ^{81v/} moneda per lo senyor Rey ésser perseguit e punit per justícia. Jachme primer en Leyda, capítol VI. 15

8. Ítem negun no deu contractar ab moneda stranya, ço és ab scuts o ab blanques, sots certa pena, ço que tota la dita peccúnia sia portada a la secha pus prop e per lo mestre de la dita secha sia presa al for que val de ley, del preu de la qual les dues parts

⁶ barcelonesa *in margine adiec.* A² ⁷ sols³ *in margine adiec.* A² ⁸ dor *in margine adiec.* A² **13** XXIX] si negú fondrà moneda barchinonesa o jaquesa o la portarà en negun loch per fondre o traurà de Cathalunya alguna bellonalla axí com a falsari de moneda sia punit e si algun lo pendrà que haje la terça part de les coses qui seran devers aquell e men e liurra la persona al vaguer del senyor Rey, en la Constitució de Pau e Treva Notum sit en la Constitució del cardenal Item statuimus quod si quis monetam *in margine adiec.* A²

falsarius puniatur. Et, si quis eum apprehenderit, de hiis que penes eum inuenerit habeat terciam partem et personam cum omnibus adducat et tradat uicario regio. In Constitutione pacis «Notum», et in Constitutione Cardinalis, capitulo «Item statuimus quod si quis monetam».

5 **10. DE CEQVIA MOLENDINORVM BARCHINONE**

1. Facit Vsaticus «Cequiam».

11. DE HIIS QVI REOS CRIMINIS OCCVLTANT ET DE SONO EMISSO ET SACRAMENTALI

10 1. Omne sacramentale est absolutum, nisi de uoluntate domini hominum et auctoritate Regis sit factum. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XX.

15 2. Nec debet procedi sine citacione contra aliquem, emittendo sonum uel aliter, nisi maleficium esset tale pro quo capitaliter puniri deberet, uel esset in camino comissum, uel extra caminum si malefactor non posset emendam facere. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XX.

3. Et qualiter procedatur per sacramentale, siue uetus siue nouum, habetur in Curia Barchinone domini Ferdinandi.

20 4. Et qui emittit sonum fraudulenter punitur ut excitator populi. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo VI (fuit temporalis). Et officiales et alii dampnum dantes contra formam capitali puniuntur.

1 que om. C **7** REOS E^2 : res E^1 | ET¹ om. U Pujol | EMISSO] in misso E **10** prima] secunda C **12** procedi sine U^2 : procedi contra sine U^1 Pujol **13** esset¹] erit Pujol **14** possit E **17** Ferdinandi] capitulo adiec. EU **18** Et...20 puniuntur] om. E : ante et qualiter transposuit C | secundus om. C **19** et] quicumque adiec. C

1 apprehenderit E : apprehenderit CU | his E **5** sequia E : çequia C **6** ffacit E | çequiam C **7** his E | ocultant E **12** citacione C : çitacione U **17** Fferdinandi EU Pujol **18** exçitator U **19** officiales UPujol | dapnum U

2 1225/ca. «Item statuimus quod si quis monetam» **3** 1214/ca. «Item statuimus quod si quis monetam» **10** 1292/XX **14** 1292/XX **16** 1413/«Nos Ferdinandus dei gracia» **18** 1321/VI

sien donades al senyor de la dita moneda e la terça part sia divisida entre lo acusador e l'oficial qui farà la execució. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XXXIII.

2. La moneda, tan ben d'or com d'argent, axí diligentment sia observada que no cresque en aram ne minve en aur ne en argent ne encara en pes. En l'Usatge «*Moneta*».

5

11. DE AQUELLS QUI AMAGUEN LOS CRIMINOSOS E DE SOMETENT E DE SAGRAMENTAL

1. Tot sacramental és solt si donchs ab voluntat del senyor dels hòmens ^{82r/} e ab auctoritat del senyor Rey no és fet. Jachme segon en la primera Cort de Bachinona, capítol XXI.

10

2. No deu ésser procehit contra negun sens citació, sometent o en altra manera, si donchs no per crim qui merescha mort o que fos comès en camí públich o fora camí si lo malfeytor no·n pot fer esmena. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XX.

3. La forma qui·s deu observar quan se proceheix per sacramental axí vell com novell és posada per lo Rey Fferrando en la Cort de Barchinona.

15

4. E qui metrà so fraudulentment deu ésser punit axí com excitador de poble. Jacme en la Cort de Gerona capítol VI (fou temporal). E que·ls oficials e altres qual[s]sevol donants dan contra la forma del dit capítol sien punits.

12. DE PENIS CORPORALIBVS ET EXILII

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Item statuimus si quis seniori».

«Precipimus ut periuria».

5 «Si quis restituente domino».

«Si quis alienum ortum».

«De magnatibus».

2. Nullus debet condempnari sine cognitione iudicis, ymo debet procedi tam in puniendo quam absoluendo, quam ad manuleutam dando, ad cognitionem iudicis.
10 Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXVI.

3. Nec debet aliquis dampnari ad mortem uel ad mutilacionem membrorum uel tormentis subici, eciam per Regem uel quemcumque officialem, defensione debita non concessa. Et littera uel preceptum contra hoc emanatum non ualet. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXV. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XIII; et
15 in Curia Ceruarie, capitulo I.

4. Interfectoribus clericorum pena imponitur corporalis. Petrus primus in Curia Ilerde.

5. Sustinentes hereticos morari in terra sua, corpus debet uenire ad manum Principis puniendum. Iacobus primus in Curia Tarracone, capitulo I § III.

20 6. Campsor *abatut* punitur pena capitis. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XIII; et Petrus in Curia Ceruarie, capitulo IX.

7. Pena campсорis *abatut* punitur comendatarius mercium uel rerum ualencium centum libras fugiens uel latitans. Idem in curritoribus et *pellers*. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXX.

25 8. Blasfemans Deum uel sanctos, si non potest soluere in ere, recipiat decem assots. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXX.

2 Faciunt...7 magnatibus *ad finem capitis transpos*. C 3 si...seniori *om*. E 5 Si¹...domino *om*. EC 6 ortum alterius U Pujol 7 De magnatibus] «Cequiam» U Pujol 8 impugnando C 10 secundus *om*. C | secunda *om*. C 14 Ilus Pujol 25 sanctos E² : st E¹ 26 asots E secundus *om*. EC

1 exili Pujol 2 ffaciunt E 8 condepnari U Pujol | cognitione C 9 cognitionem C 11 dapnari U Pujol | mutilacionem C 12 subiçi U | officialem EU 13 conçessa EU preceptum U | Alfonsus U 15 seruarie E 16 inponitur EU Pujol 20 capsor E 21 seruarie E 23 Alfonsus U 26 asots U Pujol | Alfonsus U

10 1300^a/XXVI 13 1333/XXV 14 1350-1351/XIV 15 in...I] 1359/I 16 1211^a 19 1235^a/I § IV 20 1321/XIII 21 1359/IX 23 1333/XXX 26 1289/XXX

12. DE PENES CORPORALS E DE EXILI

1. Fan al present títol los Usatges:

«Statuim si algú», LXIII.

«Manam que perjurs», CXXXIII.

«Si algú en altre ort», CXLIII.

5

«De magnats», LXXXII.

2. Negun deu ésser condempnat sens conexença de jutge, ans axí en punir com en absoldre com en donar a manleuta deu ésser procehit ab coneguda de jutge. Jachme segon en la Cort ^{82v/} de Barchinona, capítol XXVI.

3. Negun no deu ésser condempnat a mort o a mutilació de membres o ésser posat a turments per lo senyor Rey ne per negun official sens que no li sie deffensió atorgada. E qualsevulla letra o manament en contrari fet no val. Alfons terç en la Cort de Muntblanch, capítol XXV. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XIII. E en la Cort de Cervera, capítol I.

10

4. Als qui maten clergue deu ésser posada pena de mort. Pere <terç> primer en Leyda.

15

5. Aquells qui sostenen heretges estar en llur terra deuen venir en mans del Príncep e ésser punits. Jacme primer en la Cort de Terragona, capítol I, II, III.

6. Lo cambiador abatut deu ésser punit de pena capital. Jachme segon en la Cort de Gerona, capítol XIII. Pere terç en Cervera, capítol IX.

20

7. Lo depositari qui fuig ab les mercaderies o altres coses valents cent lliures a ell comenades o s'amague deu ésser axí punit com cambiador abatut. E açò mateix deu ésser observat en los corredors e peyllers. Alfons terç en la Cort de Muntçó, XXX.

9. Quod si ex proposito uerba nefandissima dixerit morte punitur; alias si rixando dixerit, portando ferrum per medium lingue fustigatur. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo X; et Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo II.

10. Raptor puellae punitur perpetuo exilio. Iacobus primus Valencie.

5 11. Sed, si raptus non interuenit sed alias propter consensum amicorum eandem desponsauerit, tunc pena perpetui exilii punitur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XVIII.

12. Leno si moretur cum meretrice in caupona et cetera, fustigentur ambo. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XXXVI.

10 13. Iudeus non debet fieri saracenus, nec e contra, sub pena amissionis persone. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XXI.

14. Ludens ad taxillos si non potest penam pecuniariam soluere debet stare captus quadraginta diebus in carcere. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo III.

15 15. Saracenus non deferens capillos circinatos, si non potest soluere quinque solidos, debet recipere decem assots. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo XII.

16. Falsans safranum debet amittere pugnum. Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XXXIX.

20 17. Similiter fabricans falsam barbam amittat pugnum, uel ipsam deferens, si sit homo pedes. Sed homo honoratus deferens exilio decennali punitur. Idem, capitulo XL.

18. Conuictus de periurio manum amittat uel centum solidos redimat. In Vsatico «Percipimus ut periuria».

19. Qui non attendit domino suo quod iurauit manum perdat uel centum solidos redimat. In Vsatico «Item statuimus ut si quis seniori».

25 20. Seruus deustans ortum alcius debet recipere quinquaginta assots. In Vsatico «Si quis alienum ortum».

2 per om. E | fustigetur U Pujol **4** Valencie] ymo nunc punitur morte adiec. U Pujol **6** tunc om. E | auxilii Pujol **8** et cetera om. Pujol **10** nec e] ne e C **12** ad...stare] ad taxillos preter penam pecuniariam quam soluere debet debet stare U² Pujol : ad taxillos preter penam pecuniariam soluere debet stare U¹ | penam om. C **14** tercinatos U : tercinatos Pujol **15** asotos E **18** amittit C **19** Sed] si U Pujol | deferens om. E | decennali] de triennali C **23** manum perdat om. U Pujol **24** ut om. U Pujol | senior U Pujol **25** seruans Pujol quinquaginta] centum C | açots E **26** Si om. E | ortum] corporaliter del. C²

1 nephandicima E : nephandissima C **3** Ferdinandus Omnes **5** set U | set U | eandem E **6** Ferdinandus CU Pujol **8** ffustigentur E **9** Ferdinandus CU Pujol **10** ffieri E sarracenus CU Pujol : saracenus E | amicionis E **11** Terracone C **12** peccuniariam EU Pujol **13** carsere E | Ferdinandus CU Pujol **14** sarracenus CU Pujol | defferrens U Pujol **15** açots U Pujol **16** ffalsans omnes | safranum EC **18** amittat U Pujol | defferrens E **19** decennali U **21** amittat U **25** açots U Pujol

2 1362-1363/X **3** 1413/II **4** 1244 **6** 1413/XVIII **9** 1413/XXXVI **11** 1235^a/XXI **13** 1413/III **15** 1301/XII **16** 1350-1351/XXXIX **19** 1350-1351/XL

8. Aquells qui blasfemen Déu e sants, si no poden pagar la pena, ço és deu sols, ^{83r/} deuen pendre deu assots en la plaça. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXX.
9. E qui ab propòsit dirà paraules molt leges de Déu ne dels sants sia punit de mort. Mas si per ira en batalla o dirà sia escobat portant hun grafi travesat per la lengua. Pere terç en Muntçó, capítol X. E Fferrando en Barchinona. 5
10. Aquell qui amagadament sposarà alguna fadrina sens consentiment de sos amichs de pena de exilli perpetual deu ésser punit. O si la furtairà per força de pena de mort. Jachme primer a València. E Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol I.
11. E los testimonis qui-s diran ésser entervenguts scientment en tals sposalles o matrimonis amagats de pena de exili sian punits. Fernando en la dita Cort de Barchinona, capítol XVIII. 10
12. Si alguna fembra pública anant per camí aturarà en hostaleria més avant d'aquell dia que y aribarà e la nit o en altra manera hi aturarà per cometre peccat de carnalitat deu ésser scobada per la vila e l'alcalbot qui ab ella hy serà trobat ensemps ab ella. Fferrando XXXVI. 15
16. Aquell qui falsarà safrà deu perdre lo puy. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXXIX.
17. ^{83v/} Aquell qui fabricarà falses barbes deu perdre lo puy e axí mateix aquell qui la portarà si és home de peu. E si és hom honrat sie exellat. E qui portant falsa barba farà mal sie punit com a traydor. Pere terç a Perpenyà, capítol XL. 20
15. Lo moro qui no portarà los cabells cercinats si no pot pagar deu sols reheba deu asots. Jacme segon en la Cort de Leyda, capítol XII.

21. Corporaliter uel ad mortem punire pertinet solis potestatibus in Principatu Cathalonie, et non magnatibus. In Vsatico «De magnatibus», in principio; et capitulo «Quia iusticiam facere» et capitulo «Mulieribus».

13. DE PENA INFAMIE

- 5 1. Excommunicatus persistens in excommunicatione cum candelis extinctis ultra annum est infamis et a Pace et Treuga et ducatu Regis eiectus. Petrus primus in Curia Ilerde.
2. Camarlenchus si comittat sigillum secretum alteri quam Camarlencho, secretario uel scribe mandamenti, uel si sigillet cum eodem aliqua rescripta aut cartas,
- 10 nisi dicto secretario aut scribe, est infamis. Martinus in Curia Barchinone, Capitulo VI.
3. Iudex Curie Regis, si recipiat salarium pro relacionibus uel pro recognoscendis processibus cause principalis, est infamis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI.
4. Notarii Curie Regis uel Gubernatoris, si recipiant ultra quam sit taxatum in
- 15 Curia Montissoni Regis Petri, capitulo XIX, capitulo «Sunt infames».
5. Azemblarius qui recipiet pecuniam pro animalibus que ad opus Curie receperat, ut ipsa dimittat, esset infamis. Petrus in Curia Montissoni, capitulo XVI.
6. Campsor *abatut* efficitur infamis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo V; et in Curia Gerunde, capitulo XIII.
- 20 7. Idem seruatur in mercatore comendatario rerum ualoris centum librarum, et in *pellers*, et curritoribus *abatuts* siue fugitiuis. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXX.

3 Quia...Mulieribus] «Mulieribus» et capitulo «Quia iusticiam facere» U (iusticiam) Pujol **6** et³ om. C **9** si] om. U Pujol **12** capitulo...13 VI om. E **15** Montissoni E²: Petri tercii E¹ Regis] Petri tercii E | XIX] XVIII U Pujol | capitulo²] om. U Pujol | Sunt infames] item infames E **16** atzemblarii C | recipiunt C | opus...17 receperat] opus Curie regie E : opus regie Curie receperant C **17** dimittant C | esset] est E : sunt C | Petrus] Il.us adiec. U Pujol **18** secundus om. C **19** V om. U Pujol **20** Idem E²: inde E¹ **21** tercius om. EC

2 Catalonie E | principio U **3** iustitiam C | facere] ffacere EC **5** excommunicatione C extinctis C **6** pace U **8** camarlengus E : camerlengus C | camarlengo E : camerlengus C **9** segillet U Pujol **11** recipiat U | relacionibus C **16** azemblarius E | recipiet U peccuniam omnes **17** dimittat EU **18** camsor E | efiçitur U : eficitur E Pujol **21** Alfonsus U

6 1211^a **10** 1410/cc VI **12** 1362-1363/VI **14** 1362-1363/XIX **17** 1362-1363/XVI **18** 1300^a/V **19** 1321/XIII **21** 1333/XXX

14. Aquell qui jugarà a daus en temps o en loch prohibit, si no pot pagar la pena que posada hi és, deu star pres quaranta dies en la presó. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol III.

18. Aquell qui és convençut de perjuri deu perdre lo puy o pagar cent sols. En l'Usatge «*Precipimus ut periuria*». 5

19. Qui no compleix a son senyor ço que li haurà jurat deu perdre la mà o pagar cent sols. En l'Usatge «*Item statuimus ut si quis seniori*».

20. Lo sclau qui deguastarà algun ort deu pendre cinquanta asots. En l'Usatge «*Si quis alienum ortum*».

21. Punir corporalment a mort se pertany solament a les potestats. En l'Usatge «*De magnatibus*» en lo primer. E en lo capítol «*Quia justiciam*», e en lo capítol «*Mulieribus*». 10

11bis. ^{84r/} DE AQUELLS QUI AMAGUEN LOS CRIMINOSOS E DE SOMETENT E DE SAGRAMENTAL

1. Tot sacramental és solt si donchs ab voluntat del senyor dels hòmens e ab auctoritat del senyor Rey no és fet. Jachme segon en la primera Cort de Bachinona, capítol XXI. 15

2. No deu ésser procehit contra negun sens citació so metent o en altra manera, si donchs no per crim qui merescha mort o que fos comès en camí públich o fora camí si

1 jugarà] iurara in iugara correxit A² **13** AMAGUEN] a- sup. lin. adiec. A²

8. Porterius, si recipiat salarium ultra quinque solidos pro die inter salarium et expensas, priuatur officio et efficitur infamis. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XIII; et in Curia Montissoni, capitulo XVI.

14. DE PENA PRIVACIONIS OFFICII

- 5 1. Pena priuacionis officii eminet uicario et baiulo, nisi reperiantur diligentes in perquirendo hereticos in locis suspectis. Iacobus primus in Curia Tarracone capitulo III.
2. Et baiulo si proponendo subbaiulum, uel uicario Barchinone si proponendo *capdeguaytes*, recipiant pecuniam. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo
- 10 XXXIII.
3. Item Camarlencho si comittat sigillum secretum alii quam camarlencho, secretario siue scribe mandamenti, uel si sigillet cum eodem sigillo aliqua rescripta uel cartas nisi dictis secretario et scribe et cetera. Martinus in Curia Barchinone, capitulo VI.

1 recipit *E* **2** tercius *om. EC* **5** et] uel *E* | reperiantur] inueniantur *Pujol* **8** subbaiulum... proponendo² *om. C* **10** XXXIII] XXX *C* **11** secretum *om. E* | [vice]camerlencho *Pujol* **12** siue *sup. lin. E²* : seu *E¹* | sigillat *C* | scripta *C* **13** et cetera *om. U Pujol*

2 expensas *E* | efficitur *U* | infamis *E* **4** priuationis *C* | ofici *U* **5** priuationis *C* | ofici *U* : officii *Pujol* **6** loçis *U* **9** capdeguaytis *C* | recipiant *U* | peccuniam *omnes* **11** camarlengo *EU Pujol* : camerlengo *C* | camarlengo *E* : camerlengo *C*

2 1359/XIII **3** 1362-1363/XVI **6** 1235^a/IV **9** 1362-1363/XXXIII **13** 1410/cc VI

lo malfeytor no-n pot fer esmena. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XX.

3. La forma qui-s deu observar a quant se proceheix per sacramental axí vell com novell és posada per lo Rey Fferrando en la Cort de Barchinona.

14.^{84v/} DE PENA DE PRIVACIÓ DE L'OFFICI 5

3. Pena de privació de l'offici és imposada al camarlench del senyor Rey si lo sagell secret que ell deu tenir comana a altre sinó a camarlench o al secretari o an aquell scrivà de manament qui és posat en loch del secretari. O si-n segella cartes, letres o rescrits sinó als dits secretari o scrivà de manament. Capítol de Cort de Barchinona del Rey en Martí, capítol VI. 10

4. Ítem al secretari, e scrivà de manament substituït en son loch, si sagella negunes cartes o letres o rescrits de justícia tocants interès de part, hans aquells deu remetra al prothonotari. Capítol de Cort de Barchinona del Rey en Martí, capítol V.

5. Ítem als jutges de Cort del senyor Rey e altres seguits la Cort si prenen negun salari o servey per judicatures o relacions o per regonèxer processos de causes principals o per fer inquisicions en l'Audiència. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol VI. E Alfons³⁴ en la Cort de Muntblanch, capítol XXIII. 15

6. Ítem als jutge e advocats, si resebe<m>[n] salari ultra la tatxa, és inposada pena de privació de exercir llur ofici per hun any. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol XIII. 20

* ^{85r/} E lo advocat qui ordona clam de Pau e de Treva inmoderat, e lo jutge qui no-l modera, són sospesos de ofici per dos anys. Fferrando en la Cort de Barchinona «Confirmants».

7. Ítem a l'assessor si abans que sia absolt en la taula és admès a ofici axí com a conseller o en altra manera. Alfons en la Cort de Montblanch, XI. 25

⁴ Barchinona] *uacuum et cat adiec.* A² **24** si] abans que *del.* A² **25** Alfons] Alfonso] *sed - ons del.* A²

³⁴ Alfons III.

4. Item secretario et scribe mandamenti substituto in eius locum si sigillet aliquas cartas uel litteras seu scripta de iusticia tangencia interesse partis, ymo debet eas remittere Prothonotario. Martinus in Curia Barchinone, capitulo VI.

5 5. Item iudici Curie si recipiat salarium pro relacionibus uel pro recognoscendis processibus cause principalis. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI. Et Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXIII.

6. Item iudex et aduocatus qui recipiunt salarium ultra taxam priuantur ab omni usu et exercicio sui officii per unum annum. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo XIII.

10 7. Item assessori eminet pena priuacionis officii si, antequam absolutus fuerit in tabula, admittatur ad dictum officium pretextu consiliarii uel alias. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XI.

15 8. Item procuratori fisci si non dederit libellum contra delatum infra sex dies sibi assignandos, postquam inquisicio fuerit publicata, si per eum stabit. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo V.

9. Item si, absque consilio aduocati fiscalis de quo per scripturam eius manu factam appareat, det contra aliquem libellum. Idem, capitulo VI.

10. Iurista et medicus si antequam examinatus fuerit et iurauerit se audiuisset in Studio Generali, per quinque annos iurista, uel per tres medicos, et habere libros

1 Item...3 VI *om. E Pujol* **2** rescripta *C* | interesse] y *del. U* **4** pro² *om. U Pujol* **5** tercius *om. C* **6** tercius *om. EC* **7** et *om. U Pujol* | recipiat *Pujol* | priuatur *EU Pujol* **11** tercius *om. EC* **12** Montisalbi] Barchinone *U Pujol* | XI] V *U Pujol* **13** Item...15 V] *post idem capitulo VI transpos. U Pujol* **14** assignatos *E* **16** manu eius *E* **17** det *om. C* **19** assignatos *E* uel] et *E* | tres] annos *adiec. C*

4 relationibus *C* **6** Alfonsus *U* **8** officii *U Pujol* | Ferdinandus *omnes* **10** assessori *U Pujol* : accessori *C* | priuacionis *C* | officii *U Pujol* | ffuerit *E* **11** admitatur *EU* | officium *U Pujol* conciliarii *E* : consiliari *U Pujol* | Alfonsus *U* **16** concilio *E* | ffiscalis *E* **18** et¹] procuratori *E* | ffici *E* | infra *E* **19** Ferdinandus *EU Pujol*

3 1410/cc *VI > V **5** 1362-1363/VI **6** 1333/XXIII **8** 1413/XIV **11** 1333/XI **14** 1413/V **17** 1413/VI

8. Ítem al procurador fiscal si aprop que la enquesta del delat és publicada sta per ell que no don dins sis dies que li deuen ésser assignats libell contra lo dit delat. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol V.
9. Axí mateix si dóna libell ne demanda sens consell de l'advocat fiscal, del qual consell aparegua per scriptura de pròpria man del dit advocat script. Fferrando en la dita Cort, capítol VI. 5
10. Ítem al jurista e al metge, si usen de llur ofici abans que sien exeminats e hagen jurat haver hoyt en Studi General, lo juriste per cinc anys e lo metge per tres anys, e haver los llibres ordinaris, és privat per dos anys del dit ofici. Pere terç en la Cort de Muntçó capítol XVII. 10
12. Ítem al notari és imposada pena de privació de son ofici si en carta de deute civil pose homenatge. Jachme en la ^{85v/} terça Cort de Barchinona, capítol XXX.
- * Ítem si no pren carta de tot quant sie request e davant quals[s]evulle persones sinó que fos en dan o perjudici del General de Cathalunya. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XVIII. 15
- * Ítem si a la fi de la requesta o protestació no pose la resposta que li dirà aquell qui serà request o protestat dins dos dies. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XVIII.
11. Ítem si perdrà la enquesta en son poder feta axí que no la puxe trobar quant l'oficial tendrà Taula. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol VIII. 20
13. Ítem al notari o scrivà de la Cort del Rey o del Governador si pren per son salari la meytat del salari de l'advocat o si pren més de la tatxa contenguda en la Cort de Muntçó del Rey en Pere, capítol XIX. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol IX.
14. Ítem al porter si pren més de V sols per die entre salari e despesa. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol XIII. 25
15. Ítem al dit porter e a l'azembler del senyor Rey si prenen diners per leixar anar les bèsties que hauran preses moltes més que no ^{86r/} són mester a ops de la Cort. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XVI.

¹² de] Muntçó *del. A²* ¹³ Ítem] al notari *del. A²* | tot *in margine adiec. A²*

ordinarios, etc., biennio priuetur officio. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVII.

5 11. Item notario inminet pena priuacionis officii si perdat processum inquisitionis quod non reperiatur quando officialis tenebit tabulam. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII.

12. Item si in instrumento debiti apponat homagium. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXX.

10 13. Item notario seu scriptori Curie Regis uel Gubernatoris si recipit salarium ultra taxam contentam in Curia Montissoni Regis Petri tercii, capitulo XIX. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo IX.

14. Item portario imponitur pena priuacionis officii si recipiat ultra quinque solidos pro qualibet die inter salarium et expensas. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo XIII.

1 ordinarios *E*² : ordinarie *E*¹ | Montissoni] Barchinone *Pujol* **3** eminet *E* *Pujol* **4** tenebit *U*² : tene *U*¹ **7** secunda *om. C* | XXX] idem si propter ius sigilli recipiat aliquid pro prouissionibus Curie Regis expediendis, Alfonsus et in Curia Montissoni capitulo VIII *adiec. C* **8** recipiat *E* **9** tercii *om. E* **11** ponitur *C* **12** Curuarie *U*

1 officio *U* *Pujol* **3** iminet *CU* | priuacionis *C* | officii *U* *Pujol* **4** inquisitionis *C* | officialis *U* *Pujol* **9** taxam *E* **10** Ferdinandus *CU* *Pujol* **11** imponitur *EU* | priuacionis *C* | officii *U* *Pujol* **12** expensas *E*

1 1362-1363/XVII **4** 1292/VIII **6** 1300^a/XXX **9** 1362-1363/XIX **10** 1413/IX
12 1359/XIII

16. Ítem al saig si pren més de sis diners barchelonins o de III jaquesos per leuga. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XVIII.
2. Ítem al batle és imposada pena de privació de l'ofici si per fer algun sotbatle pren diners. Ídem al veguer si pren diners per fer algun capdeguayta en Barchinona. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXIII. 5
1. Ítem al vaguer e al batle si no són diligens en cercar los heretges en los lochs sospitosos que n'haje. Jachme primer en la Cort de Tarragona, capítol III.
19. Ítem a cascun official és deposada pena de privació de l'ofici si aquell qui serà pres o donat a manleuta solta de la presó o de la manleuta o n pren res fins que sie satisfet a la part. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol VIII. E Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol III. 10
18. Ítem si pren res de les coses per rahon de son offici devers ell deposades o secrestades. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XVII.
20. Ítem si sostén tafureria. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol I.
17. ^{86v/} Ítem cascú official reyal, si pren servey sinó de menjar e de beure o si s'agabella ab altre official o s fa de casa d'algun noble o ten rendes a levar d'altre sinó del senyor Rey, deu perda l'ofici. Alfons en la Cort de Muntçó, capítol VI. 15
- * Ítem a cascun oficial ordinari és imposada pena de privació de l'ofici si dins vuit jorns abans de Nadal cascun any no fa publicar ab veu de crida les Constitucions fetes contra lo[s] blasfemants e leyalment³⁵ jurants de Déu e de la verge Maria e dels sants. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol I. 20
21. Ítem al carceller si pren per salari més de sis diners barchelonins o de quatre jaquesos entre dia e nit o si pren per loguer de draps o d'altres coses més d'açò qui serà taxat per lo official. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XX.

16 ten] ren *del. A*²

³⁵ Segons la lletra de la Constitució «Envers la honor e reverència», a la qual es refereix aquest resum, caldria entendre, si més no, *il·leyalment*: «del tot foragitants los il·lícits, e detestables juraments» (CYADC: 415).

15. Et eidem porterio atque azemblario et superazemblario si receperint pecuniam pro dimittendo ire animalia que receperant ultra quam essent necessaria Curie regie. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVI.

5 16. Item sagioni si receperit ultra sex denarios pro leuca. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVIII.

17. Item quilibet officialis regius si receperit seruicium nisi sculentum, uel agabellet se cum alio officiali, uel faciat se de domo alicuius nobilis, uel teneat redditus alterius quam domini Regis, debet perdere officium. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VI.

10 18. Item si receperit aliquid de rebus penes se depositis uel sequestratis. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XVII.

19. Item si recipiat aliquid a capto, uel eum liberet a carcere uel fideiussione antequam satisfaciat parti. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII; et Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo III.

15 20. Item si sustineat tafurariam. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo primo.

21. Item Carcellarius qui recepit ultra sex denarios Barchinonenses uel quattuor Iacenses racione carcelagii inter diem et noctem, uel pro logerio pannorum uel aliarum rerum ultra quam officialis arbitretur. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo XX.

1 idem *C* | et superazemblario *om. C* | receperit *U Pujol* **2** ire *om. E* | reperant *C* **5** Curia prima *C* **6** sculentum (?) *adiec. Pujol* **7** se faciat *U Pujol* | alicuius *U²* : alterius *U¹ Pujol* **8** secundus *om. EC* **10** idem *C* | recipiat *E* : recipit *C* **12** a capto *E²* : a parte *E¹* | acapt *C* : acapto *Pujol* | eum *om. C* **14** tercius *om. C* **17** receperit *C* | sex denarios *E²* : IIII.or denario *E¹*

1 adque *E* | atzemblario *CU Pujol* : azemblario *E* | super azemblario *E* : superatzemblario *U Pujol* **2** peccuniam *omnes* | nessessaria *U* **6** officialis *U Pujol* | esculentum *E* **7** officiali *U Pujol* **8** officium *U Pujol* | Alfonsus *U* **12** ffideiussione *E* **13** satisffaciat *E* **15** taffurariam *E* : tafureriam *C* | Fferdinandus *omnes* **17** quattuor *C* **18** iaccenses *omnes* racione *C* | carcellagii *C* | logerio *E* : loquero *C* **19** officialis *U Pujol*

3 1362-1363/XVI **4** 1292/XVIII **8** 1289/VI **10** 1292/XVII **13** 1292/VIII **14** 1362-1363/IV **15** 1413/I **19** 1350-1351/XX

13. ^{87r/} DE PENA DE INFÀMIA

1. Pena de infàmia encorre lo excomunicat ab candeles apagants si persevere més de un any en la dita excomunicació e és de Pau e de Treva e de mantiniment del Rey gitat. Jachme primer en la Cort de Leyda³⁶.
2. Ítem pena de infàmia incorre lo camerlench del senyor Rey si comane lo sagell sacret a altre qui no sia camarlench o secretari o scrivà de manament substituït en loch del secretari o si n sagella cartes o rescrits sinó als dits secretari o scrivà de manament. Capítol de Rey en Martí en la Cort de Barchinona³⁷. 5
- * Ítem los dits secretari e scrivà substituït en son loch si sagellen o espatxen neguna carta o rescrit de justícia o tocants interès de part deduyble en juy, ans los deuen remetra per spatxar al prothonotari. Capítol de Cort del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol V. 10
3. Ítem los jutges de Cort del senyor Rey si per regonéixer processos de causes principals o jutjar o fer-ne relació en l'Audiència prenen algun salari o servey. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol VI. 15
- * Ítem los scrivans e notaris de la Cort del Rey o del Governador si prenen per scriptures ultra la taxa per ^{87v/} lo Rey en Pere en la Cort de Muntçó taxada, capítol XIX. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol IX.
8. Ítem los porte[r]s si prenen més de cinc sols per dia de llur salari e despesa. Pere tercer en la Cort de Cervera, capítol XII. E en la Cort de Muntçó, XVI. 20
5. Ítem los etzemble[r]s qui prenen més bèsties que no són mester a la Cort del senyor Rey e per lexar aquelles anar ne prenen diners e axí mateix los porte[r]s. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XVI.
- 6-7. Ítem lo cambiador abatut és infami e lo mercader al qual serà feta comanda valent cent lliures si s'abatrà, e lo peyller e corredor si s'abatrà o fugirà. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol V. E en la Cort de Gerona, capítol VIII. Alfons en la Cort de Muntblanch, capítol XXX. 25

¹⁷ taxada] capítol *adiec.* A² **22** ne] no *in ne correx.* A²

³⁶ Pere I a les Corts de Lleida de 1211: ALVIRA (2010: doc. 1136). | ³⁷ Capítol de Corts VI.

DECIMA PARS COMPENDII

1. DE RE MILITARI, DVELLO ET REPTAMENTIS DE BAVSIA

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

Primus, secundus, tercius, quartus, quintus, sextus et septimus.

- 5 «Bataylla iudicata».
«Qui fallerit hostem».
«Qui uiderit seniore».
«Qui seniore suum in bello».
«Si quis in Curia».
10 «Et si a potestate».
«Miles senex».
«Alii quoque milites».
«Sacramenta burgensium».
«Feuos quoque».
15 «Comunie et conueniencie».
«Omnes homines postquam».
«Item constituerunt sepedicti».
«Constituerunt igitur ut si quis».
«Miles uero postquam Christiani».
20 «Si quis alium».

2. Filii Regis alii quam successor in regno, non existentes in patria potestate scilicet hereditati, possunt sicut alii barones defendere et prestare auxilium uel fauorem reptato de bausia uolenti se excusare iuxta Vsaticum Barchinone, non autem Rex nec ceteri filii eius. Sed si nolit se excusare non debet per aliquem sustineri.
25 Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXI. Iacobus in Curia Gerunde, capitulo I.

3. Reptans non potest crescere de diuiciis parem quem habet dare reptato de bausia; quod si fecerit diuicie sunt sue et suorum perpetuo, nec possit ipse renunciare

1 DECIMA PARS] Incipit decima pars *Omnes* **2** RE...DVELLO] militari duello *C*
3 Faciunt...20 alium *ad finem capituli transpos.* *C* | subsequentes] uidelicet *U Pujol* **4** et *om.*
E **5** iudicada *E* **6** fallerit *E* **8** saniore *E* **10** a potestate] aptante *Pujol* **14** Feuos] senes *C*
18 ut *om.* *E* **20** alium de bausia *adiec.* *U Pujol* **21** patris *U* **23** raptato *E* | iuxta...24
excusare *om.* *E* **25** secundus *E*² : III.us *E*¹

1 Compendii *E* **3** ffaciunt *E* **5** batalla *E* **13** burgencium *C* **14** ffeuos *E* **21** ffilii *E* | regiis
Pujol **22** deffendere *CU Pujol* **24** set *U* **27** diuicis *U*

25 1283/XXI | 1321/I

88r/ LIBRE DESEÈ

1. DE BATAYLLA E DESAFIAMENTS E COSES PERTANYENTS A CAVALLERIA

1. Fan al present títol los Usatges:
- Primer, II, III, IIII, V, VI, VII. 5
- «Batalla jutjada», XXVII.
- «Qui fallirà hosts», XXXIIII.
- «Qui veurà son senyor», XXXV.
- «Qui son senyor lejarà viu», XXXVII. 10
- «Si algun en Cort», LIIII. 10
- «E si per la potestat», XLIIII.
- «Cavaller vell», XLI.
- «Los altres cavallers», LII.
- «Los sacraments de burgesos», LIII.
- «Los feus que tenen», LIIII. 15
- «Les comunes e covinences», LXVII.
- «Tots hòmens pusque», CVIII.
- «Ítem constituïren los sobredits», C.
- «Constituïren donchs que si», CVIII.
- «Cavaller pusque per son», CXXII. 20
- «Los christians no venen», CIX.
- «Si algun reptarà altre», CL.
2. Los fills del senyor Rey, exceptat aquell qui succehex en lo regne, pusque sien heretats e no sien en poder del pare poden deffendre e dar favor e adjutori, axí com fan los altres barons, a aquell qui és reptat de bausia si se'n vol scusar segons Usatge de Barchinona, car si no se'n vol scusar nagun no·l deu mantenir. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXI. E Jacme en la Cort de Gerona, I. 25
3. ^{88v/} Aquell qui repte algun e li done par e contrasemble no pot créxer lo dit contrasemble de riqueses, o si o fa tot quant li darà sia en per tots temps d'aquell

1 DESEÈ] X 12 XL *fere deletum*. 19 chs (*uidetur*) del. A²

ante uel post donacionem prefatam. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XXV.

4. Qui reptabit aliquem militem non potest sibi dare parem et consimilem nisi sit de genere militari et sit miles et filius militis. Idem, ibidem.

5 5. Reptatus in Curia de bausia, prodicione uel treugis fractis, uolens se excondire per duellum, eciam si est bannitus uel alias timebit Regem uel officialem, potest nichilominus secure uenire, stare et redire per omnia loca Regis tanto tempore quanto indigeat ad fidem suam excusandam. Quod intelligitur de homine de paratico uel de homine honorato ciuitatis uel uille. Iacobus in Curia Gerunde, capitulo XXV.

10 6. Quilibet miles uel baro si racione debiti uel contractus conueniatur debet coram uicario regio conueniri, et ibi firmare de iure. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLI.

15 7. Impetrans priuilegium generositatis debet infra annum effici miles, alias dictum priuilegium est ipso iure nullum, et ipse pro non generoso habetur. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo XXXII.

8. Quilibet potest ualere et ire ualere de guerra ad quem uoluerit per terram et per mare sicut est fieri consuetum, exceptis pagensibus et filiis eorum de terris ubi consueuerunt redimi. Iacobus in secunda Curia Barchinone, capitulo XV, in fine.

20 9. Animalia militum et arma sui corporis nec paramenta sue domus non debent pro aliquo ipsorum debito pignorari. Petrus in Curia Barchinone, capitulo XLV.

10. Miles uel aliquis homo de paratico non potest dampnificare aliquem absque acuydamento, et deinde debet expectare transire dies quinque. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXVII, et in Constitucione pacis: «In Christi nomine», capitulo «Item statuimus».

25 11. Vicarius uel alius officialis regius non potest imponere penam militi uel homini de ordine sine consensu eorum, salua pena posita in carta pacis et treuge et Vsaticis Barchinone. Alfonsus secundus in Curia Montisisoni, capitulo XXVIII.

2 XXV U² : XXIII U¹ Pujol : XXIII EC 3 nisi sup. lin. E² : om. E¹ | sit om. E 4 et²] uel E 5 raptatus E 6 officiales EC 8 indiget E | de³ om. U Pujol 10 uel² om. U Pujol conueniat C 11 firmate Pujol 14 dictum] ipsum E 15 XXXII] XXII E 16 ire ualere] prevalere Pujol | ad] a C 17 est om. U Pujol 23 pacis] et Vsaticus Barchinone, Alfonsus in Curia Montisisoni capitulo XXXVIII E² : et treuge et Vsaticus Barchinone, Alfonsus in Curia Montisisoni capitulo XXVIII adiec. E¹ 24 Item sup. lin. E² : om. E¹ 25 Regis C 27 secundus om. EC

1 donationem C | prefatam E 6 banitus U | officialem U Pujol 8 ffidem E 11 ffirmare E 13 inpetrans U Pujol | inffra E | efici U Pujol 17 ffieri E 21 dampnificare E : dapnificare U 22 cuydamento C | spectare E 25 officialis U Pujol | inponere EU 27 Alfonsus U

1 1292/XXV 4 1292/XXV 9 1321/XXV 11 1283/XLI 14 1362-1363/XXXII 18 1300^a/XV 20 1283/XLV 22 1292/XXVII 23 in...24 statuimus] 1235^b/ca. «Item statuimus» 27 1289/XXVIII

contrasemble, e que no y pusque renunciar abans de la donació ne après. Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXIII.

4. Aquell qui repte algun cavaller no li pot donar par e contrasemble sinó tal qui sie de paratge e sia cavaller o fill de cavaller. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XXV. 5

5. Aquell qui és en Cort reptat de bausia o de trayció o de treves trencades, si se'n vol scusar per batalla encara que sia bandejat o en altra manera haje temor del senyor Rey o de sos officials, pot noresmenys venir segur, star e tornar per tot loch del senyor Rey aytant temps com haje mester per scusar sa fe, la qual cosa se entén en hom de paratge o de hom honrat de ciutat o de vila. Jachme en la Cort de Gerona, capítol XXV. 10

6. Lo baró o cavaller si és convengut per deute civil o per algun contracte deu ésser convengut davant lo vaguer e aquí fernet³⁸ de dret. Pere en la Cort de Barchinona, capítol XLI.

7. Aquell qui impetra privilegi de ésser generós se deu dins un any ésser fet ^{89r/} cavaller. En altra manera lo dit privilegi és *ipso iure* nul·le e ell és haüt per no generós. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXXII. 15

8. Cascun pot valer e anar valer de guerra a quisvulle per terra e per mar axí com és acostumat de fer, exceptats pagesos e llurs fills de les terres hon se acostumen de resembre. Jacme en la segona Cort de Barchinona, capítol XV. 20

9. Als cavallers per negun deute llur no lus deuen ésser penyorat cavalcadures ne armes de llurs cors ne paraments de llur casa. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLV.

10. Nagun cavaller ne hom de paratge no pot dampnificar altre sen acundament e encara despuys deu esperar cinc jorns. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol 25

6 en Cort] en *et -t sup. lin. adiec. A² 21* deuen *sed -en del. A²*

³⁸ Si no es fa dependre com a participi del verb *ser* anterior, dins d'una forma perifràstica passiva, cal entendre *fermar*, d'acord amb el text de la Constitució (CARAVYC I: 150, n° XXXIV).

12. Miles si de eo coram iudicio aliquis conqueratur debet habere tres dilaciones, primam decem dierum; secundam uero et terciam, quamlibet octo dierum, uel unam pro omnibus de uiginti sex diebus. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XVI. Et debet firmare de iure in posse iudicii. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLI.

13. Milites uel barones inter se guerram habentes possunt se in publico camino dampnificare. In Constitutione pacis.

14. Nullus miles uel persona generosa debet abscondere militem uel personam generosam si ipsam ceperit. Sed debet tenere eum publice in castro uel loco, et requisitus per Principem debet eum sibi restituere, et sufficit de hoc citari eum in loco ubi degit uel domicilium habet. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LII.

15. Dominus Rex debet defendere militem, quando suus dominus uult eum iniuste affligere uel honorem eius tollere. Vsaticus «Similiter et si senior».

16. Nullus debet capere nec raubare per se uel per alium aliquem hominem de genere laycum uel clericum, nisi acyudauerit eum ante per quinque dies, alias sit proditor; nisi essent de guerra uel ualitores alicuius guerre. In Constitutione pacis <et> «In Christi nomine [sit] notum», capitulo «Item statuimus quod nullus homo».

17. Rex debet facere expensas et esmendas baronibus et militibus qui cum eo uel altero eius nomine fuerit in exercitu. Vsaticus «Alium». Petrus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXI.

18. Barones uel milites non debent de redditibus uel rebus suis soluere leudam, pedagium, pensum uel mensuraticum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXV.

1 eo] aliquis *adiec.* **E** **2** prima *EC* | secunda *C* | tercia *C* | quemlibet *C* : qualibet *Pujol* una *C* **3** capitulo XVI *om. C* | XVI...5 capitulo *om. U Pujol* **6** camino publico *E* **9** tenere *E²* : terr *E¹* | loco] loco suo *U Pujol* **10** de] per *C* | eum² *sup. lin. E²* : *om. E¹* **11** secundus *om. C* **13** aagere *Pujol* | si *sup. lin. E²* : *om. E¹* **14** capere] seu *del. E* | nec *E²* : seu *E¹* **15** eum *om. C* | quinque] decem quinque *U Pujol* **16** guerre] persone *E* : guerra *C* | pacis... 17 notum] pacis et «In Christi nomine et notum» *EU* : pacis et in uersu nomine et notum *C* : pacis «In Christi nomine et notum» *Pujol* **19** secundus *om. E* | secunda *om. C* | secunda... 20 Curia] Curia secunda *U Pujol* **21** uel²...suis *sup. lin. E²* : *om. E¹* **22** sensum *E* **23** XXXV] alias *V adiec. U Pujol*

1 dilaciones *C* **4** firmare *U* **7** dampnificare *U* **9** set *U* **12** defendere *U Pujol* **13** affligere *E* **15** acudauerit *E* **16** guerre *U* **18** facere *E* | smendas *C* **19** exercitu *U* **21** lezdam *EC*

3 1292/XVI **4** 1283/XLI **7** 1173/ca. «Volumus eciam» **11** 1283/LII **16** In...17 homo] 1235^b/ca. «Item statuimus quod nullus homo» **19** 1283/XXXI **22** 1283/XXXV

XVII. E en la Constitució «*In Christi nomine*», de Pau e de Treva capítol «*Ítem statuimus*».

11. A cavaller no pot ésser sens consentiment seu imposada naguna pena per lo vaguer ne altre official reyal, salvant la pena imposada en la carta de Pau e de Treva e·l[s] Usatges de Barchinona. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXVIII. 5

12. Al cavaller deuen ésser donades tres dilacions, la primera de deu dies e la segona e la terça cascuna de vuit dies, o un de vint-i-sis ^{89v/} jorns per totes. Jacme en la primera Cort de Barchinona, capítol XVI. E deu fermar de dret en poder del vaguer.

14. Nagun cavaller o persona generosa qui haje pres altre cavaller o persona generosa no·l deu tenir amagat, mas públicament en son loch o castell, e deu-lo liurar al Príncep si n'és request e baste que·n sia monestat o citat en lo loch hon està o ha son domicili. Pere en la Cort de Barchinona, capítol LII. 10

15. Lo senyor Rey deu defendre lo cavaller al qual son senyor vol injustament aflagir o tolre-li sa honor. Usatge «*Similiter*».

13. Los barons e cavallers qui han entre ells guerra se poden dampnificar en camí públich. En la Constitució de Pau e de Treva. 15

17. Lo senyor Rey deu fer esmenes e despeses als barons e cavallers qui van ab ell o ab altre per ell en ost o en armada. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXV.

18. Los barons e cavallers de lurs rendes no deuen<s> pagar leuda ne peatge, pes ne mesuratge. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXV. 20

2. DE FEVDIS ET EMPARA

1. Nullus tenetur pro honore litigare nisi coram eo pro quo ipsum tenet. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XXX.

2. Si baro uel miles requiratur super feudi quem tenet seruicio fiendo, debet seruari Vsaticus Barchinone. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLVII.

3. Et si pro feudo non sit certum seruicium statutum debet declarari et determinari ad equalitatem quale sit amodo inde seruicium faciendum. Idem capitulo XXXIII.

4. Contenciones feudales debent per pares Curie iudicari, qui possunt sibi assessores eligere non suspectos. Idem capitulo LVI.

5. Si ciuis uel homo uille succedat quouis titulo militi in aliquo castro, debent castellani et feudatarii iudicari cum ipso sicut antea iudicarentur cum milite ante dicto. Iacobus in tercia Curia Barchinone, capitulo XVI.

6. Cause feudales debent terminari per pares. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LVI.

7. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Omnes homines debent firmare».

«Placitare debent».

«Similiter debent esse».

«Magnates».

«Si quis contradixerit», cum decem Vsaticis sequentibus.

«Cunctum malum».

«Omnes homines a uicecomitibus».

«Omnes homines tam milites».

«Item statuimus ut si quis seniori».

«Per bonum Vsaticum».

«De omnibus hominibus».

«Si senior fatigauerit».

1 emparis *E* **4** quem] quod *E*² : seruicio *E*¹ | tenent *Pujol* **5** seruari *C* | XLVII] alias XLII adiec *U Pujol* **6** certum *sup. lin.* *E*² : aliquod *E*¹ | seruicium *om. C* **7** terminari *C* | capitulo *om. E* **9** sibi *om. E* **10** capitulo *bis E* **11** Si...13 XVI *om. E* **12** sicut *om. C* **13** curie *Pujol* **14** determinari *E* **16** Faciunt...341,1 Christianus *ad initium capitis transpos. E* subsequentes *om. U Pujol* **17** debent *E*² : uer *E*¹ **19** Similiter] simili *U Pujol* | debent *E*² : debent *E*¹ **21** cum...sequentibus *om. E* | decem...sequentibus] Vsaticis *C*

1 ffeudis *E* **7** ffaciendum *E* **9** contentiones *C* | ffeudales *E* **10** accessores *C* : assessores *U Pujol* **16** ffaciunt *EU* **17** ffirmare *E*

2 1292/XXX **5** 1283/XLVII **7** 1283/*XXXIV > XLVIII **10** 1283/LVI **13** 1311/XVI **14** 1283/LVI

2. ^{90r/} DE FEUS E EMPARES

1. Nagun no és tengut pledejar per honor que tengue per altre [si no és] davant aquell per qui la té. Jachme en la primera Cort de Barchinona, capítol XXX.
2. Si algun baró o cavaller és raquest per rahó d'algun feu de fer lo servey deu ésser servat l'Usatge de Barchinona. Pere en la Cort de Barchinona, capítol XVIII. 5
3. E si per aquell feu no és statuït cert servey deu ésser declarat o determenat segons bona equitat quin ne qual servey d'aquí avant ne deu fer. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXIII.
7. Fan al present títol los Usatges:
- «Tots hòmens deuen fermar», XXII. 10
- «Pledejar deuen», XXIII.
- «Semblantment deu ésser», XXV.
- «Los magnats», XXIX.
- «Si algun contradirà», XXX.
- Ab X Usatges següents. 15
- «Tot mal», XLV.
- «Tots hòmens dels vescomptes», XLVI.
- «Tots hòmens axí cavallers», XLVIII.
- «Ítem statuïren que si algun jura», LXIII.
- «Per bon Usatge», LXVIII. 20
- «De tots hòmens», LXXXIX.
- «Si lo senyor se fadigarà», CXLIII.
- «Negin christià o juheu», CXLVI.
6. Les causes feudals deuen ésser determenades per *pares* ^{90v/} *Curie*, los quals se poden elegir accessors no sospitosos. Pere en la Cort de Barchinona, capítol LVI. 25

3 aquell] qui pa *del. A²* | XXX] *supra aliquid antea deletum scripsit A²*

«Nullus Christianus».

3. DE RVSTICIS ET HOMINIBVS PROPRIIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Omnes homines debent firmare».

5 «Cunctum malum».

«Omnes homines tam milites».

«Sacramenta».

«Item statuimus».

«Per bonum Vsaticum».

10 «Si quis de homicidio».

«Tutores».

«Si quis acceperit alienum hominem».

«Rusticus interfectus».

«Placitare».

15 «Similiter».

«De omnibus hominibus».

«Si quis homines habuerit».

«De baiulis».

«De rebus et facultatibus».

20 «Similiter de rebus».

«Qui fallerit hostem», cum septem Vsaticis sequentibus.

«Rusticus si reperierit».

«Rusticus eciam cum acceperit».

«In baiulia».

25 «Precipimus ut si quis alodiarus».

«Statuerunt eciam iamdicti».

«Si quis baiuliam».

«Si senior fatigauerit».

2 RVSTICIS *E*² : *bis E*¹ | ET *om. E* | PROPRIIS ne se transmuten et de iuribus que debent dominis suis *adiec. U Pujol* **3** Faciunt...28 fatigauerit *ad finem capitis transpos. C 17* habueri *C 21* Qui] cui *C* | ffallerit *E* | cum...sequentibus *om. E* | septem] VI *C* subsequentibus *Pujol 28* Si *om. C*

3 ffaciunt *E* **4** ffirmare *E*

5. Si a negun cavaller succeheix en algun castell qualque ciutadà o hom de vila per quin títol se vulla los castellans e feudataris deuen ésser axí jutjats ab ell com eren d'abans ab lo dit cavaller. Jachme en la tercera Cort de Barchinona, capítol XVI.

3. DE PAGESOS E HÒMENS PROPRI.

1. Fan al present títol los Usatges:	5
«Pagès aucit», XI.	
«Tots hòmens deuen fermar», XXII.	
«Pledejar deuen», XXIII.	
«Semblantment», XXV.	
«Qui fallirà hosts», XXVIII.	10
Ab VI Usatges següents.	
«Tot mal», XLV.	
«Tots hòmens axí cavallers», XLVIII.	
«Los sacraments de pagesos», L.	
«Ítem statuim que si algun jura», LXIII.	15
«Per bon Usatge».	
«Si algun de homey», LXXXVII.	
«De tots hòmens», LXXXIX.	
«Si negun haurà hòmens», XCI.	
«De les batlies», XCIII.	20
^{91r/} «De les coses e facultats», XCVI.	
«Semblantment de les coses», XCVII.	
«Los tudors e batles», CI.	
«Pagès si troba or», CIII.	
«Pagès quant haurà pres mal», CXL.	25
«En bayllia o en garda», CLX.	
«Manam que si algun alidiari», CXXXIX.	
«Statuïren més avant», CXL.	
«Si alguna batlia o honor», CXLIII.	
«Si lo senyor se serà fadigat», CXLVIII.	30
«Si algun pendrà hom d'altre», CXLV.	

²⁷ olidiari *in* alidiari *corr.* A²

2. Rustici, si transferant domicilium ad alia loca non possunt retinere honores, sed habent deserere dominis restitutis instrumentis, uel alienare personis non prohibitis, prescripcione temporis non obstante. Illi autem qui sunt de *remensa* tenentur personas redimere, nisi prescripcione anni, mensis et diei uel maiori possint se tueri. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXII.

3. Rusticus tenens mansum, bordam uel pernatam in dominio alicuius, et faciens ibi focum, non potest sine licencia domini sui se facere hominem alterius. Jaume secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXIII.

4. Rusticus potest capi a domino suo eciam in camino publico, et potest ipsum male tractare. In Constitucione pacis «Diuiarum», capitulo «Vias».

5. Et in Constitucione «Anno Domini», in principio, et capitulo «Ibidem». Nec dominus Rex debet ipsum recipere sub proprio ducatu sine uoluntate domini.

6. Rusticus dimittens mansum uel bordam si exierit de dominio domini sui amittit sedencia pertinencia ad dictum mansum et habet redimere suam personam, si erat de *remensa*. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXIX.

7. Rusticus, borderius uel iuuenis homo, siue aliquis alius christianus, faciens aliquid contra dominum suum dum existit in et sub eius dominio, non debet ab aliquo defendi contra dominum. Sed si antequam preueniatur a domino uenerit ad populandum se in locis regiis, uel aliorum dominorum, pro habitando et stando ibidem continue, potest per ipsos in hoc casu defendi nisi fuerit de *remensa*, quia tunc debet se antea redimere. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XXII.

1 transferent *C* **3** prescripcionem *U Pujol* | temporum *C* | obstante] habent *U Pujol*
6 pennatam *Pujol* **7** Petrus *U Pujol* **9** etiamsi *C* **10** maltractare *E* **12** Rex in margine *C*² :
*om. C*¹ | debet] potest *U Pujol* **13** sui Domini *E* **14** personam suam *U Pujol* **15** secundus
om. C | XXIX] XXVIII *C* **18** contra dominum] contra dominum *E*² : contra eius dominum *E*¹
19 regiis] in hoc casu deffendi *del. U*² : in hoc casu deffendi *adiec. U*¹ | dominorum] suorum
adiec. E

1 transfferant *E* | domicilium *U* **3** prescriptionem *C* | rehemensa *E* : reemensa *C*
4 prescriptione *C* | diey *E* **6** ffaciens *E* **14** amitit *EU Pujol* **15** rehemensa *E* : reemensa *CU*
Pujol | Alfonsus *U* **18** deffendi *U* **19** lociis *CU* **20** deffendi *U Pujol* | rehemensa *E* :
reemensa *CU Pujol*

5 1283/XXII **7** 1292/XXIII **10** 1173/ca. «Vias» **11** in¹...Ibidem] 1202/in principio | ca.
«Ibidem» **15** 1289/XXIX **21** 1321/XXII

2. Los pageses, si·s muden per star e fer llur domicili en altres lochs, no·s poden retenir los honors o possessions, hans les han a lezar a llurs senyors restituint les cartes o les han alienar a persones no prohibides, no obstant prescripció de temps. E aquells qui són de rehença deuen rehembre llurs persones, si donchs no se'n poden deffendre per prescripció de any e dia o de més temps. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXII. 5
3. Lo pagès qui ten mas o borda o perxada en senyoria d'algun e hi fa foch no·s pot fer hom d'altre sens licència de son senyor. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXIII.
4. Lo senyor pot pendra son hom propi en camí públich ^{91v/} o hon se vulle que·l trobe e·l pot mal tractar. En la Constitució de Pau e de Treva, capítol «Vias». 10
5. Ne lo senyor Rey deu resebre en son propi ducat ne garda lo pagès qui és hom propi d'altre. En la Constitució «*Anno Domini*».
6. Lo pagès qui lezarà son mas o borda e s'exirà de la senyoria de son senyor deu perdre los sehents pertanyents al dit mas. E ha resebre sa persona si era de rehença. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXIX. 15
7. Lo pagès, border o joves hom o quisvol altre christià, qui façe alguna cosa contra son senyor mentre que sta en sa senyoria no deu ésser deffès per negun contra son senyor. Mas, si abans que sia prevengut per lo senyor se serà vengut poblar per habitar e estar contínuament en loch reyal o d'altres senyors, pot en aytal cas ésser deffès per ells, si donchs no era de rehença car llavors se deu abans resembra. Jacme segon en la Cort de Gerona, capítol XXII. 20
8. Los terra tenents en lo terme d'algun castell són tenguts contribuir en taylles e quèsties segons les possessions que y hajen e en totes altres exaccions. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XLVI. E Alfons en la Cort de Muntçó, capítol XII. 25

² los] hòmens *del. A²* ⁵ prescripció] pre- *in margine adiec. A²* ¹⁹ pervengut *in* prevengut *correxit A²*

8. Terram tenens infra terminos alicuius castris tenetur contribuere in questiis pro modo possessionum quas ibi habet, et in aliis exactionibus. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLVI. Alfonsus secundus in Montissono, capitulo XII.

9. Rusticus si inuenerit aurum uel argentum, equum, mulum uel ancipitem uel saracenum, statim debet denunciare domino suo et ei dare et accipere in mercedem qualem inde ei senior dare uoluerit. Vsaticus «Rusticus si inuenerit».

10. Et si rusticus acceperit malum in corpore uel dampnum de auere uel honore nullo modo audeat uindicare uel diffinire, sed statim ut apprehenderit clamet ad dominum suum, et simul cum eo accipiat inde iusticiam uel directum et faciat inde finem ad illius preceptum. Vsaticus «Rusticus cum acceperit».

11. De rebus et facultatibus et exorquiis pagensium, illis ab hoc seculo decessis, eorum seniores habeant partem illam quam haberent eorum filii insimul si remansissent ab ipsis exorquiis procreati. Vsaticus «De rebus».

12. Similiter de rebus et possessionibus cucuciorum, si marito nolente sit facta cucucia, ipse maritus et dominus equa porcione habeant partem coniugis adulterantis. Si uero, uolente uel consenciente uel percipiente marito, facta sit cucucia, tunc dominus habeat integritem totam partem. Sin autem non gratuita uoluntate sed metu uel precepto mariti, nichil perdet mulier de bonis suis, sed separet se a marito si uelit, nec amittat suam dotem uel sponsalicia. Vsaticus «Similiter».

13. De iure autem pertinente domino in bonis rustici intestati, iam habetur supra in titulo «De succedentibus ab intestato»¹⁴.

4. DE IVRE FISCI ET EIVS REGALIIS

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis in Curia».

² excommunicationibus C ³ XLVI E² : XVI E¹C | secundus] om. EC : primus Pujol | in Montissono] in Curia Montissoni C | XII] Et hoc, nisi priuilegio uel consuetudine, post contradiccionem completam, sint exempti ut dicitur in Curia Montissoni, capitulo XIII adiec. U Pujol ⁵ in] inde EC ⁶ inde...dare E² : inde senior ei dare E¹ : inde senior dare C | inuenerit] et cetera adiec. C ⁷ acciperit E ⁸ audeat] eum adiec. C ¹⁰ finire Pujol ¹¹ pagencibus E (-si-) C ¹⁴ Similiter...rebus om. C | nolente U² : uolente CU¹ ¹⁶ uolente uel] nolente C : uolente U Pujol ²⁰ supra] scilicet adiec. U Pujol ²³ Faciunt...344,25 nobilem om. E : ad finem capitis transpos. C | presentem] suprascriptam C | subsequentes om. U Pujol

¹ infra E ² possessionum U ³ Alfonsus U ⁴ equum EU Pujol | ancipitre C ⁵ saracenum CU Pujol ⁷ dapnum E ⁸ difinire E | apprenderit E ¹² ffilii E ¹⁴ ffacta E ²² fici E

² 1283/XLVI ³ 1289/XII

¹⁴ Es refereix, naturalment, a la rúbrica 4 del llibre 6.

9. ^{92r/} Lo pagès si trobarà aur ne argent, cavall, mul o astor o serrahí tantost o deu denunciar a son senyor e donar-li-o e pendre'n aquella remuneració que-l senyor li'n volrà donar. En l'Usatge «*Rusticus si inuenerit*».

10. E si lo pagès pendrà mal en son cors o dan en sos béns no se'n deu venjar ne difinir o remetra o en naguna manera, mas tantost com ho haurà pres deu clamar a son senyor e, ensemps ab ell, que'n prengue justícia o dret e que ho remeta a manament de son senyor. En lo Usatge «*Rusticus cum accepit*».

11. Si lo pagès mor exorch sens infants lo senyor deu haver aquella part en sos béns que n'aguereu tots los fills ensemps, si n'agués. En lo Usatge «*De rebus et facultatibus*».

13. Semblantment si lo pagès mor ab intestat, si jaqueix fills e muller, lo senyor succeheix en la terça part; si jaqueix fills e no muller o muller e no fills, la meytat ha lo senyor e l'altra meytat los parents del<s> defunt. E si no y ha parents llavors succeheix lo senyor en tot salvat dret a la muller en lo dot e en altres drets seus. E axí mateix deu ésser servat quant la muller mor ab intestat. De costuma, emperò, quant algun ^{92v/} mor ab intestat qui null temps ha haüda muller, son senyor ha la terça part dels béns mobles solament per dret de intèstia. E si aprop mort del pare lo fill pagès serà vagabunt no havent cert statge lo senyor qui ere de son pare succeheix en la terça part dels béns seus mobles e no lo senyor d'aquell loch hont mor. En l'Usatge «*De intestat*».

4. DE REGALIES E D' AÇÒ QUI·S PERTANY AL SENYOR REY

2. Al senyor Rey se pertany celebrar Corts generals e no a negú altre. En lo Capítol de Cort del Rey en Pere en la primera Cort de Barchinona.

¹ cavall] -1 postea adiec. A² ⁶ senyor] en del. A² ¹⁸ ere in margine adiec. A²

- «Similiter si senior».
 «Et si a potestate».
 «Omnes homines a uicecomitibus».
 «Item statuerunt ut omnes homines».
 5 «Omnes quippe naues».
 «Camini et strate».
 «Quoniam per iniquum».
 «Constituerunt sepedicti».
 «Simili modo firmissime».
 10 «Princeps namque».
 «Item si quidem predicti».
 «Christiani non uendant».
 «Per bonum usaticum».
 «Strate».
 15 «Rochas».
 «Cequia molendinorum».
 «Si quis iudeo».
 «Iudicium in Curia datum».
 «Auctoritate et rogatu».
 20 «Ex magnatibus».
 «Item statuerunt prefati».
 «Omnia malefacta».
 «Treuga data».
 «Hoc quod iuris est sanctorum».
 25 «Alium namque nobilem».
2. Soli Regi pertinet celebrare Curias generales. In Capitulo Curie Barchinone Regis Petri tercii.
3. Regi pertinet punire si uoluerit officialem suum ante tabulam qui deliquerit exercendo officium. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XVI.
- 30 4. Princeps namque si quolibet casu obsessus fuerit, uel ipse idem suos inimicos obsessos tenuerit, uel audierit quemlibet Regem uel Principem contra se uenire ad

7 per *om. C* 25 nobilem *om. C* 28 Regi...29 XVI *ante* item Regi pertinet prohibere *transposuit C* | punire...uoluerit] si uelit punire *E* | deliquerit] delinquerit *EC* 31 uel audierit *om. C* | uenire *E*² : uenientem *E*¹

26 celebrare *E* 27 Regis] regiis *U* 29 exercendo *U* | officium *U* *Pujol* | Alfonsus *U* 30 obsessus *EC* 31 obsessos *EC*

26 1365^b/cc 29 1333/XVI

4. Ítem al senyor Rey pertany que si és assetjat o ell ten sos enamichs assetjats o oyrà algun Rey o Príncep venir contra ell per combatre ell o sa terra que pot convocar ses gents per ses letres o missatges o per farahons, e tot hom qui és de edat de poder combatre li deu succórrer, e si n[o]-o fa deu perdre ço que tengua per lo Rey, e si res no·n té deu-li esmenar lo fal^{93r}/liment e la desonor ab haver e ab sacrament. En l'Usatge «*Princeps namque*». 5

5. Pertany-se al Rey solament e no a altre nagun fer procés contra los hòmens seus e d'altres per rahó del dit Usatge «*Princeps namque*». Pere terç en la Cort de Cervera.

6. Ítem se pertany al senyor Rey haver perfeta e sencera fe e vertadera paraula de guisa que tot hom se puxa fiar en ell e entre les altres coses deu fermament guardar la pau e seguretat per ell promesa e a·ffer açò li deu ajudar tot hom qui stigue en sa terra. En l'Usatge «*Qui per iniquum*». 10

7. Semblantment deu ésser fermament servada la Pau e Treva e seguretat que·l Rey manarà tenir entre enemichs per bé que no la hajen atorgada. E lo emparament o 15

3 ses¹] *sup. correctionem* A² **4** combatre] comabatre *sed primam -a- del.* A² **11** fermament] -ment *sup. lin. adiec.* A²

bellandum, et terram suam ad succurrendum sibi monuerit tam per litteras quam per nuncios uel per *farons*, omnes homines tam milites quam pedites qui habeant etatem et posse pugnandi, statim ut hoc audierint uel uiderint, quam cicius poterint ei succurrant. Et, si quis ei fallerit de iuuamine quod in hoc sibi facere poterit, perdere debet in perpetuum honorem quem per illum habet. Et qui honorem non tenuerit emendet ei fallimentum et deshonorem quem ei fecerit cum habere et sacramento manibus propriis iurando; quoniam nemo debet fallere ad Principem ad tantum opus uel necessitatem. Vsaticus.

5. Regi tamen pertinet facere processus racione Vsatici «Princeps namque», etc., et non alteri cuicumque contra homines suos uel alios quoscumque. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo II, III.

6. Princeps debet omni tempore habere sinceram fidem et perfectam et ueram locucionem ut quilibet se possit fidare in eo. Et inter cetera firmiter custodire pacem et securitatem promissam, et ad hoc debent omnes ipsum iuuare. Vsaticus «Quoniam per iniquum».

7. Debet eciam firmissime obseruari treuga et securitas quas Princeps preceperit inter inimicos teneri quamuis ipsi non auctorizauerint. Item emparamentum seu guidaticum quod fecerit Princeps per se uel nuntium uel per suum sigillum. Item moneta tam auri quam argenti. Et si quis pacem et treugam uel emparamentum uel monetam fregerit, uiolauerit uel falsauerit, ueniat in manu Principis persona cum omni honore et habere ad faciendum suam uoluntatem secundum consilium et laudamentum ipsius Curie. Vsaticus «Simili modo».

8. Eadem pena punitur miles qui in presencia Principis uel comissarii sui dementitus fuerit dominum suum, nisi ex causa reptamenti de prodicione. Vsaticus «Cum temporibus», in fine. Eadem pena tenentur qui capiunt uel percuciant uenientes ad Principem stantes uel redeuntes et qui offenderint milites uocatos ab aliquo comissario Regis. Vsaticus «Cum temporibus».

1 debellandum *U Pujol* | menuerit *C* | quam *E*² : quod *E*¹ **2** per *om.* *E* **3** hec *E* **4** ei *om.* *U Pujol* | fallerit *E* **6** ei² sibi *E* | auere *C* **8** Vsaticus] «Princeps namque» *adiec.* *E* **11** II] et *adiec.* *E* **12** omni...habere] habere omni tempore *Pujol* **13** possit se *E* | possit *om.* *C* inter] tunc *C* **14** et *om.* *E* | inuare *Pujol* **16** treuga...securitas *E*² : treugam et securitatem *E*¹ quas] quam *C* | precepit *E* **18** nuntium *E*² : pro per *E*¹ : per *adiec.* *U Pujol* | per² *om.* *E* **20** ma *C* **23** Eadem] Et eadem *E* | presencia *E*² : pensum *E*¹ **24** dementus *U* **25** Cum *om.* *E* tenetur *EU Pujol* | uel *om.* *C* | uenientes...25 offenderint *om.* *U Pujol*

5 imperpetuum *C* **6** fallimentum *E* **8** necessitatem *U* **12** sinceram *U* **13** locucionem *C* fidare *EU Pujol* | firmiter *E* **16** firmissime *E* | preceperit *U* **17** amparamentum *U Pujol* **20** fregerit *E* **21** auere *E* | concilium *E* **23** presencia *U* **24** prodicione *C* **25** percuciant *E*

guiatge que haje atorgat per si o per son missatge o per son sagell e la moneda axí d'aur com de argent, en tant que qui la dita pau o treva trencarà o l'empament o guiatge violarà o la moneda falsarà deu metre sa persona e béns en mans del Rey a ferne a son plaer segons consell e loament de la sua Cort. En l'Usatge «*Simili modo firmissime*».

5

8. E de tal mateixa pena és tengut lo cavaller qui en presència del Rey desmen^{93v}/trà son senyor, si donchs no ho fa per reptament de traysió. E aquell qui a persona o bat aquells qui van al Rey o n venen o y stan. E aquell qui offèn los cavallers apellats per algun comissari reyal. E l'Usatge «*Cum temporibus*».

9. Ítem tot hom qui vage al senyor Rey o se'n torn o hi stigue és segur ab tot ço del llur o en llur servey ab tot quant han e possehexen fins que sien retornats en llur casa. E qui ls dampnificarà en persona o béns que los restituescha tot quant tolt lurs haurà en onze dobles e puys esmèn al Rey la desonor ab haver e ab sagrament. E l'Usatge «*Auctoritate et Rogatu*». E en la Constitució de Pau e Treva «*Notum*», capítol XIII.

10

15

10. Ítem se pertany al senyor Rey deffendre aquell cavaller lo qual son senyor vol injustament affligir o tolre-li sa honor. En l'Usatge «*Similiter si senior uoluerit*», e en la Constitució de Pau e Treva «*Notum*», capítol «Ítem sots aquesta pau constituïm que si algun noble».

12. E negun cavaller o persona generosa no deu apersonar altra persona generosa sens que primerament no l'haje acuydat de cinc dies abans. En la Constitució de Pau e de Treva «En nom de nostre senyor», capítol «Ítem statuïm ^{94r} que null hom».

20

11. E quant lo haurà pres no l deu tenir amagat, mes públicament en son loch o castell, e deu-lo restituhir al Rey tantost com per ell sia request, de què baste ésser-ne

8 a persona *Iglesia*.

9. Item omnes ad Principem euntes, stantes et redeuntes sunt securi ab omnibus eorum inimicis, simul cum omni illorum auere et honore, et cum omnibus hominibus ipsorum honorem tenentibus, uel in eorum honorem permanentibus siue in eorum seruiicio laborantibus, cum cunctis que habuerint et possederint usque in domibus suis fuerint reuersi. Et, si quis nocuerit uel aliquod dampnum uel forisfacturam eis fecerit, ipsa die teneat se per acuydatum a potestate. Et si per hoc malumprehenderit nullo modo ei emendatum sit. Qui uero eis uel rebus eorum aliquo ingenio aliquod malum fecerit cuncta que rapuerit in undecuplo eis restituat, quibus uiolenciam fecerit, deinde emendet Principi deshonorem quem ei fecerit cum auere et sacramento manibus propriis iurando. Vsaticus «Auctoritate et rogatu»; et in Constitutione pacis «Notum», capitulo XIII.

10. Regi pertinet defendere militem quando dominus suus uult eum iniuste affligere uel honorem eius tollere. Vsaticus.

11. Et nullus miles uel persona generosa debet abscondere militem uel personam generosam si ipsam receperit, sed debet tenere eum publice in castro uel loco suo, et requisitus per Principem eum sibi restituere, et quod sufficiat eum de hoc citari in loco ubi degit uel domicilium habet. Petrus secundus in Curia Barchinone capitulo LII.

12. Nec debet ipsum capere sine acuydamento precedente quinque dierum spacio. In Constitutione pacis «In Christi nomine»; capitulo «Item statuimus quod nullus homo». Idem habetur in alia Constitutione «In Christi nomine» *la darrera*¹⁵.

13. Regi pertinet iusticiam facere de malefactoribus, et si sibi placuerit perdonare; nullus autem de magnatibus presumat punire impios, id est, suspendere per iusticiam, nec castrum contra Principem nouiter edificare uel fortitudinem tenere obsessam, nec debellare cum ingeniis. Et si fecerit statim requisitus a Principe castrum

¹ euntes *om. E* ² habere *U Pujol* | et² *E²* : eiam *E¹* ³ honorem¹ *U²* : honores *U¹ Pujol* | in¹ *om. E* | in² *E²* : *om. E¹* ⁴ possiderint *EC* ⁶ acuydamentum *E* ⁷ comendatum *E* | aliaquod *Pujol* ⁸ reperierit *U* : repuerit *Pujol* | duplo *U Pujol* | inde *C* ¹⁰ in *om. U Pujol* ¹⁵ generosam] u *adiec. U* | reperit *E* | uel] in *adiec. C* ¹⁶ requesitus *U Pujol* | eum¹ *sup. lin. E²* : *om. E¹* | restituere *E²* : rei *E¹* | quod *om. C* | sufficit *U Pujol* | citare *C* : citarii *Pujol* in] n *Pujol* ¹⁹ spacio *om. C* | capitulo] et *Pujol* | capitulo... 18 nomine *om. E* ²¹ placueri *C* ²² punire *om. C* | id est *om. EC*

⁵ dapnum *EU* | forisffacturam *E Pujol* | fferit *EU* ⁸ fecerit¹] fferit *E* | fecerit²] fferit *E* ⁹ desonorem *U Pujol* | fferit *E* | habere *U Pujol* ¹² deffendere *E* | millitem *U* ¹⁹ Constitutione *C* ²⁰ Constitutione *C* ²¹ ffacere *E* ²³ edificare *EU Pujol* : hedificare *C* ²⁴ obcessam *EC* | ingenis *U Pujol* | fferit *E*

¹⁰ 1225/XIV ¹⁹ In¹... 18 homo] 1235^b/ca. «Item statuimus quod nullus homo»

¹⁵ Sembla que per les Corts de Jaume I amb aquest íncipit s'entenen les de Tortosa de 1235, per tant hi hauria un desdoblament de la mateixa referència.

ciutat en lo loch hon està o fa son domicili. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LII.

13. Al senyor Rey e a les potestats solament se pertany a punir corporalment los malfayto[r]s e tenir-los longament presos e si mester és penjar-los per justícia o perdonar-lus si lus plau. 5

E negun magnat no deu presumir penjar nagon ne hedificar de nou castell contra lo Príncep ne tenir força assetjada ne combatre-la ab giny ne ab gata ne ab grua. E si ho fa tantost com ne sia per lo Príncep request jaquescha lo castell e reta la força si la haurà presa sens pijorament, e esmèn tot lo mal que fet hi haje en doble, e deliure los cavallers e altres hòmens que presos hi haurà, puix esmèn al Príncep la desonor ab haver, honor e ab sacrament. En l'Usatge «*De magnatibus*». En la Constitució de Pau e de Treva «*Notum*», capítol «Ítem sots aquesta pau constituim que negun no port brigola». 10

14. Ítem al Rey se pertany que deu tenir Cort e gran companya e fer conduyt e donar soldades e ^{94v/} fer esmenas e fer justícia e jutjar per dret e mantenir e soccórre lo opremut. En l'Usatge «*Alium namque*». 15

15. Ítem al senyor Rey se pertany que pot si·s vol per necessitat de carestia vedar que no·s trasque blat ne vitualles de la terra. Jachme II en la segona Cort de Barchinona, capítol X. E Pere III en la Cort de Perpenyà, capítol XXI.

3. Ítem que pot punir abans del temps de tenir taula son oficial qui haje delinquit exercint son offici. Alfons III en la Cort de Montblanch, capítol XVI. 20

1. Fan al present títol los Usatges:

«Si algú en Cort per son senyor», XII.

«Semblantment si lo senyor», XIII.

«E si per la potestat», XIII. 25

³ pertanya *Iglesia*. ⁷ ginyne *Iglesia*. ¹⁶ opremut *Iglesia*. ²² Fan...347,23 CX in margine adiec. A²

relinquat uel destruat, et fortitudinem ei reddat sine peioramento si illam ceperit, et cuncta malefacta que ibi fecerit emendet dampnum passo in duplo per districtum Principis, et milites uel alios homines quos ibi ceperit solutos ei reddat; deinde emendet illi deshonorem quem in hoc ei fecerit cum honore et auere per sacramentum.

5 Vsaticus «Ex magnatibus»; et in Constitutione pacis «Notum», capitulo «Item sub hac pace statuimus quod nullus portet fundibulum».

14. Debet eciam tenere Curiam et magnam familiam, et facere conductum et dare solidatas, et facere emendas, et facere iusticiam, et iudicare per directum, et manu tenere oppressum et succurrere oppresso. Vsaticus «Alium namque».

10 15. Item Regi pertinet prohibere extrahi bladum et uictualia propter necessitatem carestie de terra sua et facere inde gratiam cui uoluerit. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo X. Petrus in Curia Perpiniiani, capitulo XXXI.

1 desereat *E* **2** dampnum] passum *E* | paasse *Pujol* **3** reddat] et *adiec.* *C* **5** constitution *Pujol* | capitulo] etc. *Pujol* **7** dara *C* **9** succurrere] securrere *E* **11** secundus *om.* *C* **12** XXXI] XXI *U Pujol*

1 ffortitudinem *E* | peyoramento *U Pujol* | seperit *E* **2** ffecerit *E* | dapnum *U* **3** seperit *E* **4** desonorem *U Pujol* | ffecerit *E* | habere *U Pujol* **6** passe *E* **8** facere¹] ffacere *E* facere²] ffacere *E* **9** opreccum *C* **11** ffacere *E*

5 1225/ca. «Item sub hac pace statuimus quod nullus portet fundibulum» **11** 1300^a/X **12** 1350-1351/XXXI

«Tots hòmens dels vescomtes», XVI.	
«Ítem statuïren que tots hòmens», LVIII.	
«Totes les naus», LVII.	
«Camins e strades», LXX.	
«Car per un inich Príncep», LX.	5
«Constituïren encara los soven», LXI.	
«Semblant modo fermament», LXII.	
«Lo Príncep si per qualque cas», LXV.	
«Ítem statuïren los sobredits», LXVI.	
«Per bon Usatge e honest», LXVIII.	10
«Strades e vies públiques», LXIX.	
«Les rochas», LXX.	
«La sèquia dels molins», LXXI.	
«Si algú juheu o serray», LXXII.	
«Judici en Cort donat», LXXVI.	15
«Per auctoritat e prechs», LXXX.	
«Dels magnats», LXXXII.	
«Ítem statuïren los ja dits», LXXXIII.	
«Tots mal feyto[r]s», LXXXV.	
«Treva donada», LXXXVI.	20
«Açò qui és de dret de sants», C.	
«Christians no venen», CIX.	
«Altre noble e honest», CX.	

4 LXX] LIX *Iglesia*.

5. DE HIIS QVE DOMINVS REX FACERE DEBET

1. Dominus Rex debet cum suis prelatiis et religiosiis, cum baronibus et militibus, ciuibus et hominibus uillarum de triennio in triennium in carnipriuio celebrare generalem Curiam Cathalanis, in quocumque loco Cathalonie uoluerit dum tamen non sit minor ducentorum focorum, pro bono statu et reformatione tocius patrie pertractando. Iacobus secundus in Curia Ilerde, capitulo II; et Maria in Curia Barchinone, capitulo III.

2. Et, casu quo propter aliquod impedimentum in predicto tempore non celebraret Curiam generalem, nichilominus debet mutare officiales triennales in dicto carnipriuio. Iacobus secundus in tertia Curia Barchinone, capitulo III.

3. Et debet similiter tunc temporis eligere iudices seu inquisitores Tabule in qualibet uicaria, unum uidelicet militem et unum ciuem uel hominem uille, et unum iurisperitum; et similiter debet assignare in iudices appellacionum dicte tabule duos iurisperitos, unum in ciuitate Barchinone et alium in ciuitate Ilerde. Iacobus secundus in tertia Curia Barchinone, capitulo III.

4. Item debet tenere Audienciam qualibet septimana, una die, uidelicet die ueneris, uel in crastinum. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo VIII.

5. Item debet se intitulare comitem Barchinone, tam in litteris quam sigillis. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXVIII.

6. Item debet prouidere de officio Cancellarii uel Vicecancellarii quando uacare contingunt infra duos menses a tempore dicte uacacionis, uidelicet de Cancellario alicui ecclesiastico, et de Vicecancellario alicui layco, doctori seu iurisperito, solempnibus, expertis in iuribus patrie naturalibus, et domiciliatis in regnis Aragonum,

1 REX *bis* U | DEBET] Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes: «Si quis in Curia», «Similiter si senior», «Et si a potestate», «Omnes homines a uicecomitibus», «Item statuerunt omnes homines», «Omnes quippe naues», «Camini et strate», «Quoniam per iniquum», «Constituerunt sepedicti», «Christiani non uendant», «Item siquidem predicti», «Per bonum Vsaticum», «Strate», «Rochas», «Cequia molendinorum», «Si quis iudeo», «Inde», «Iudicium in Curia datum», «Auctoritate et rogatu», «Ex magnatibus», «Item statuerunt prefati», «Omnia malefacta», «treuga data», «Hoc quod iuris est sanctorum», «Alium namque» *adiec.* E **2** et¹ om. C **3** ciuibus] quibus U : quibus (sic) *Pujol* **4** uoluerint E **5** statatu E **6** pertractanda E : pertractandis C **8** quasu U **10** tertia om. EC **13** iudices E² : d E¹ **19** se debet C | quam] in *adiec.* E **21** uel Vicecancellarii *sup. lin.* E² : om. E¹ **22** duuo *Pujol* **23** alium ecclesiasticum U (ecc-) *Pujol* | alicui²...²⁴ expertis] alium laycum, doctorem seu iurisperitum solempnes expertos U *Pujol* **24** U *Pujol* | iure U *Pujol* | in²] de U *Pujol*

2 religiosiis E **3** celebrare E **4** Catalanis E | Catalonie E **5** focorum EU *Pujol* reformatione C **8** inpedimentum EU **9** celebraret E **13** assignare E | appellacionum U **16** septimana U *Pujol* **21** cansellarii E **22** uaccationis C **24** solempnibus C

6 1301/II | 1422/IV **10** 1311/IV **14** 1311/IV **17** 1300^a/IX **20** 1283/XXXIV

5. DE LES COSES QUE DEU FER LO SENYOR REY.

1. Lo senyor Rey deu ab sos prelats, religiosos o barons e cavallers, ciutadans e hòmens de viles, de tres en tres anys a Carnestoltes, celebrar Cort als Cathalans dins Cathalunya, en qual loch se vulle no menor de docents fochs, per tractar del bon stament e reformació de la terra. Jachme segon en la Cort de Leyda, capítol II. E Maria en la Cort de Barchinona, capítol III. 5
2. E, per bé que no tenga la dita Cort, sí deu mudar los officials triennals en lo dit temps. Jacme en la terça Cort ^{95r/} de Barchinona, capítol III.
3. E deu axí mateix elegir jutges de la Taula: un cavaller, un ciutadà o hom de vila e un jurista en cascuna vegueria, e semblantment deu assignar dos juristes en jutges de les appellacions de la dita Taula, lo un a Barchinona e l'atre a Leyda. Jacme en la terça Cort de Barchinona, capítol III. 10
4. Ítem deu tenir Audiència en lo loch hon sia un dia la setmana, ço és lo divendres o l'endemà. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol VIII.
5. E deu-se entitular en ses letres e sagells Compte de Barchinona. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXIII. 15
6. Ítem deu provehir de offici de Cancellor o Vicicancellor quant vagarà, dins dos mesos comptadors del temps de la vacació, ço és de Cancellor algun ecclesiàstich e de Vicicancellor <e> seglar, doctor o juriste sol·lempnes, experts en los drets de la terra, nadius naturals e domiciliats dels regnes d'Aragó, de València, de Mal[^l]orques o del Principat de Cathalunya. Maria en la Cort de Barchinona, capítol I. 20

4 tractar] *primam -r- sup. lin. A²*

Valencie uel Maioricarum, aut de Principatu Cathalonie. Maria in Curia Barchinone, capitulo I.

5 7. Item debet prouideri de Regente Cancellariam illi doctori uel iurisperito de quo sibi magis uideatur, ex duobus uel tribus per Cancellarium uel Vicecancellarium sibi nominatis. Qui quidem Regens in ausencia uel impedimento dictorum Cancellarii uel Vicecancellarii, et non alias, regat Audienciam et iusticiam. In Capitulo Curie Regis Martini, in Curia Barchinone, capitulo III.

10 8. Item debet seruare Constitutiones pacis et treuge. In Constitutione pacis et treuge que incipit «In Christi nomine sit omnibus manifestum», etc., in fine; et Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXVII.

15 9. Item debet seruare et seruari facere Constitutiones generales omnesque libertates, priuilegia, usus et consuetudines concessas prelati, ecclesiis, religiosis, richis hominibus, militibus, ciuitatibus et uillis et aliis locis Cathalonie, et ciuibus et habitatoribus illarum et suis in perpetuum, prout plenius fuerint usu. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VIII. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XXXIII. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, in principio; et in secunda Curia, capitulo XI et XXXVIII; et in Curia Ilerde, capitulo XI; et in Curia Gerunde, capitulo XII, XX, XXIX et XXX. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XXXV. Elienor in Curia Dertuse, capitulo VIII. Et Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo III.

20 10. Et specialiter debet obseruare et obseruari facere libertates et franquitates ecclesiis et personis ecclesiasticis ac locis, hominibus et rebus eorum; et omnia statuta in contrarium facta sunt cassa et nulla. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VIII.

25 11. Item debet suis propriis expensis defendere prelatos, clericos et religiosos, atque homines et bona eorum contra depredatores et uiolatores pacis et treuge, et

3 prouidere UC Pujol **4** magis sibi E **5** pedimento E : impedimentum C | Cancellarium C **6** reguat U : reguant Pujol **7** III E² : III° E¹ **8** treuge] que incipit in Christi nomine del. C² **11** facere seruari C **12** libertates] et adiec. E | et sup. lin. E² : om. E¹ | ecclesie U Pujol **14** illarum U² : uillarum U¹ **15** VIII] VIII E **16** secundus om. C | Barchinone E² : Ilerde E¹ in principio om. C | in³ om. E **17** in¹...18 et om. C **19** Elienor E² : Eleienor E¹ **20** capitulo om. C **21** et² om. C **22** in¹ om. C | et²] ac C **23** secundus U² : om. U¹ | in²] II.a adiec. Pujol **24** VIII C **26** depredatores] dempnatores C : dapnatores U : dampnatores Pujol

1 Catalonie E **13** Catalonie E **14** imperpetuum C **15** Alfonsus U **18** Alfonsus U **19** Dartuse U | Fferdinandus C **25** deffendere U Pujol | religiosos E **26** adque E

1 1422/I **6** 1410/cc III **8** 1228/in fine **9** 1283/XXXVII **14** 1283/VIII **15** 1289/XXXIII **16** 1292/in principio | in³...17 XXXVIII] 1300^a/XI | XXXVIII **17** in¹...XI²] 1301/XI in²...18 XXX] 1321/XII | XX | XXIX | XXX **18** 1333/XXXV **19** 1365^b/IX | 1413/IV **23** 1283/VIII

7. Ítem deu provehir de Regent la Cancelleria aquell doctor o juriste que li plaurà de dos o de tres ^{95v/} que li sien nomenats per Cancellor o Vicicancellor, lo qual Regent en absència o empexament llur e no en altra manera regescha l'Audiència e justícia. Capítol de Cort de Rey en Martí, capítol III.

8. Ítem deu servir e fer servir les Constitucions de Pau e de Treva. En la Constitució de Pau e de Treva «En nom de nostro Senyor», a la fi. E Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXVII. 5

9. Ítem deu servir e fer servir les Constitucions generals e totes les libertats, privilegis, usos e costumes atorgats als prelats, esgleyes, religiosos, rics hòmens, cavallers, a ciutats, a viles e altres lochs de Cathalunya e als ciutadans e habitants d'aquelles e als seus en perpetu segons que pus plenament ne hajen usat. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol VIII. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XXXIII. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona en lo principi. E en la segona Cort, capítol XI e XXXVIII. E en la Cort de Leyda, capítol XI. E en la Cort de Gerona, capítol XII, XX, XXIX, XXX. Alfons terç en la Cort de Monblanch, capítol XXXV. Elianor en la Cort de Tortosa, capítol VIII. E Fferran^{96r/}do en la Cort de Barchinona, capítol III, XI. 10 15

10. Especialment deu observar e fer observar les libertats e franqueses a les esgleyes e persones ecclesiàstiques e als lochs e hòmens e coses llurs, e tots statuts en contrari fets són cassos e nul·les. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 20

11. Ítem deu a ses pròpies despeses defendra los prelats, clergues e religiosos e hòmens e béns llurs contra depredadors e violadors de Pau e Treva e qual[s] se'n vulle

5 treba *Iglesia*.

quosuis alios contra iusticiam ipsos agrauantes. Iacobus in prima Curia Ilerde, capitulo I, III, VI et X.

5 12. Item debet dominus Rex emendare prelati, clericis et religiosis et hominibus eorum iniurias eis per ipsum uel officiales regio factas, et restituere ablata; et quod dicti prelati, uice uersa, faciant illud idem. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo VII et XI.

13. Item debet prosequi et punire secundum iusticiam falsarios monete. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo VI.

10 14. Item debet soluere salaria capitaneis quos in tempore guerre ponit in quibusuis ciuitatibus uel uillis, sicut soluit aliis officialibus suis. In Capitulo Curie Regis Petri III in Curia Montissoni.

15 15. Item debet uti in bonis homicidarum sicut fiebat tempore domini Regis Iacobi primi. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXIII; et in Curia Gerunde, capitulo XI.

16. Item debet prouidere in expensis et facere esmendas baronibus et militibus quos ipse uel alius eius nomine ducit secum in exercitu uel hoste. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXI.

6. DE HIIS QVE DOMINVM REGEM FACERE NON DECET

20 1. Dominus Rex in Cathalonia non debet officium triennale comittere in perpetuum, uel ad uiolarium, uel ad alium certum tempus; et si fecerit non ualet nec ille talis habetur pro officiali. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo III. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XIII. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VIII.

25 2. Item non debet in una ciuitate uel uilla eidem persone comittere nisi unum officium iurisdictionis. Iacobus in secunda Curia Barchinone, capitulo XIII.

1 quosquis *C* **4** eis *om. C* **5** facient *E* : faciat *U* **10** quibusuis] aliquibus suis *C* officialibus *E*² : ciuitatibus *E*¹ **11** III *om. U Pujol* **13** secunda *om. C* **15** debet *om. C* | et² *om. C* **16** nomine eius *U Pujol* **20** ad² *om. E* **22** tercius *om. EC* | Montissoni *C* **24** Item] Rex *U Pujol* | non *infra lin. C*² : *om. C*¹ | eidem] eiusdem *U Pujol*

3 religiossis *E* **4** officiales *U Pujol* **10** officialibus *U* **15** emendas *C* **18** his *E* | ffacere *C* **19** Catalonia *E* | officium *U* **21** officiali *U Pujol* **22** Alfonsus *U* | Ferdinandus *Omnes* **25** officium *U* | iurisdictionis *C*

1 1257/I | IV | VI | X **5** 1257/VII | XI **7** 1257/VI **10** 1362-1363/cc sn° **13** 1300^a/XXXIII in²...14 XI] 1321/XI **16** 1283/XXXI **21** 1300^a/III **22** 1333/XIV | 1413/IX **25** 1300^a/XIII

altres qui contra justícia los agreugen. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol I, III, VI, X.

12. Ítem deu esmenar les injúries e restituir les coses per ell, per sos oficials o per altres als prelats clergues e religiosos e hòmens llurs et e contra. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol VII, XI. 5

13. Ítem deu perseguir e punir segons justícia los falsadors de moneda. Jachme primer en la Cort de Leyda, capítol V.

14. Ítem deu pagar lo salari als capitans que met o pose en temps de guerra en les ciutats e viles axí com fa als altres oficials. Capítol de Cort del rey en Pere en la Cort de Muntçó. 10

15. E deu usar en los béns dels homey^{96v}/ers segons que·s fahie en temps de Rey en Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXXIII. E en la Cort de Gerona.

16. E deu provehir en despeses e fer smenes als barons e cavallers que ell o altre per ell mena en host o en armada. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXXI. 15

6. DE LES COSES QUE·L SENYOR REY NO DEU FER

1. Lo senyor Rey no deu en Cathalunya comanar offici triennal a violari ni a cert temps o en perpetu e si o fa no val ne aytal deu ésser haüt per official. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol III. E en la Cort de Munblanch, capítol XIII³⁹. E Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol IX. 20

2. Ne deu en neguna ciutat o vila a una persona comenar sinó I offici de juridicció. Jachme en la segona Cort de Barchinona, capítol XIII.

3. Ne deu comenar offici de juridicció a negun qui ja ha^{97r}/je tengut offici fins que haja tenguda Taula e que·n sia per sentència diffinitiva stat absolt, ne encara donar-li'n

⁶ los] fal *del. A*²

³⁹ El copista s'ha deixat el monarca promulgador d'aquesta Constitució a Montblanc, Alfons III.

3. Nec debet comittere officium iurisdictionis alicui qui tenuerit officium donec tabulam tenuerit et per sententiam diffinitivam fuerit absolutus; nec consentire de comittendo spem dare, nec consentire quod interim donec fuerit absolutus comittatur alicui eius consanguineo uel amico qui post absolucionem ei reddat. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo X. Maria in Curia Barchinone, capitulo XII.

4. Nec debet comittere officium alicui qui fuerit racione officii per inquisitores tabule in aliquo condempnatus. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo XI.

5. Nec debet ei qui tenuerit officium triennale hoc triennio comittere in sequenti triennio illud uel aliud officium iurisdictionis infra eandem uicariam uel baiuliam; eciam si tenuerit tabulam et fuerit sentencialiter absolutus ne officia continuentur. Et in hoc comprehenduntur eciam illi qui in triennio proxime transacto minus uno anno aliquod rexerint officium iurisdictionis, sub spe quod illud officium per eosdem in presenti triennio regeretur. Petrus tercius in Curia Montisconi, capitulo II.

6. Et in tantum est prohibitum ne officia continuentur quod nec proprio motu Principis, seu eciam ad supplicationem Vniuersitatis, ciuitatis uel loci ubi est caput dicti officii seu alicuius alterius non possit super hoc dispensari. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo VII.

7. Nec debet Rex uendere officia nec in ipsis mutuum recipere, uel aliam obligacionem, nec ad terciam partem comendare; et illi qui per pecuniam uel mutuum per assignacionem uel ad certam partem seu aliam obligacionem uel contractum intrabunt ad ipsa officia perdant id quod mutuauerint uel dederint, et ipsum officium incontinenti. Alfonsus secundus in Curia Montisconi, capitulo I. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo IIII.

1 debet E^2 : potest E^1 **2** difinitivam sententiam E | consentire $om. E$ | de... **3** consentire $om. C$ **4** post $om. C$ | tercius $om. EC$ **6** Nec debet] idem nec debet E^2 : idem debet E^1 **7** capitulo $om. C$ **8** in] eciam U *Pujol* **9** uel¹ ...officium] officii C | iurisdictionis E^2 : im E^1 **10** et] si *adiec. E* | sentencialiter] finaliter C | continetur E : continentur U : continuetur *Pujol* **11** proximo C | minnus *Pujol* **12** rexit U *Pujol* | iurisdictionis] infra eandem uicariam uel baiuliam eciam si tenuerit tabulam et fuerit sentencialiter absolutus ne officia continentur *adiec. U* (eandem... officia... continentur) *Pujol* **13** regetur E^2 : Rex E^1 **14** ne officia C^2 : *bis C^1* **15** seu $om. C$ | Vniuersitatis ciuitatis] ciuitatis, Vniuersitatis U *Pujol* **16** sub *Pujol* **19** nec $om. C$ | partem certam E | sed U *Pujol* | ille U *Pujol* **20** pro assignacione U *Pujol* **21** mutauerint E **22** secundus²] in prima Curia Gerunde capitulo XVIII et *adiec. C*

1 officium¹] officium U *Pujol* | iurisdictionis C | officium²] officium E **2** difinitivam EU *Pujol* **4** absolucionem C | Alfonsus U **6** comitere U | officium U *Pujol* | ofici U : officii *Pujol* **7** condepnatus U **8** officium U *Pujol* **9** officium U *Pujol* | iurisdictionem C | eandem E *Pujol* **10** officia U *Pujol* **12** officium¹] officium U | iurisdictionis C | officium²] officium EU **15** suplicationem C | capud EU *Pujol* **16** ofici U : officii *Pujol* | Ferdinandus *Omnes* **18** officia EU **19** obligacionem C | peccuniam CU *Pujol* **20** assignacionem C **21** officia E officium EU **22** Alfonsus U

4 1333/X **5** 1422/XII **7** 1292/XI **13** 1362-1363/II **16** 1413/VII **22** 1289/I | 1292/IV

esperança de cometre'l-li ne consentir que entretant fins que sia absolt sia comenat a algun amich o parent seu que-l li torn après que fos absolt. Alfons en la Cort de Muntblanch, capítol X. E Maria en la Cort de Barchinona, capítol XII.

4. Ne deu comenar offici a negun qui per los jutges de la Taula sia estat en res per rahó de son offici condempnat. Jacme en la primera Cort de Barchinona, capítol XI. 5

5. Ne a negun qui haja tengut offici triennal aquest trienni deu comenar aquell mateix offici o altre en aquella vegueria o batlia en lo següent trienni, encara que n'haje tenguda Taula e-n sie stat absolt, per ço que-ls officis no sien continuats. Emperò no són en açò compresos aquells qui en lo trienni prop passat menys de un any aquell offici de juridicció auran regit sots sperança que en lo següent trienni lo puxe regir. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol II. 10

6. En tant és prohibit que-ls officis no sien continuats que lo senyor Rey provehint-ne per son propri motiu ne a suppli^{97v}/cació de la Universitat, de la ciutat, vila o loch hon és lo cap del dit offici o d'algun altre no y pot dispensar. Ferrando en la Cort de Barchinona, capítol VIII. 15

7-8. Ne deu lo senyor Rey vendre los officis ne pendre-hi préstechs o altre obligació ne comenar-los a certa part. E aquells qui, per diners o per préstech o ab assignació o a certa part o ab altre obligació o contracte, entraran en officis que perdan ço que donat o prestat hi hauran e lo dit offici encontinent, al qual a regir sien inàbils *ipso iure* e tot quant faran axí com a officials sia irrit e nul·le. Alfons segon en la Cort 20

8. Ad quod regendum sint inhabiles ipso iure; et quicquid ut officiales egerint est irritum et inane. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo XVIII.

9. Et qui per pecuniam obtinebit officium sit ipso priuatus et infamis ac inhabilis per decem annos ad officium iurisdictionis in Cathalonia obtinendum. Et illi qui receperint dictam pecuniam, uel munus, siue seruicium ualens ultra decem solidos, teneantur restituere simul cum duplo diuidendum per medium inter dominum Regem et Generale Cathalonie. Maria in Curia Barchinone, capitulo XII.

10. Nec ad preces alicuius persone supplicantis debet ei concedere officium pro quo haberet tenere tabulam, neque officium inquisitionis tabule predictae. Petrus tercius in Curia Montisisoni, capitulo I.

11. Item non debet dominus Rex ponere officiales in locis in quibus alii habent iurisdictionem, uel participium ubi non consueuerunt esse tempore domini Regis Petri ultimi uel predecessorum suorum, et positi debent amoueri. Maria in Curia Barchinone, capitulo XXVIII.

12. Nec debet ponere iudicem uel assessorem ubi non consueuerunt esse tempore domini Regis Petri. In Villa Francha tamen fuit positus ad supplicationem Curie. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXII; et in Curia Gerunde, capitulo XXVIII.

13. Nec debet ponere officialem de bando eciam in loco ubi sit de bando, eciam si assecuraret aduersarium uel ab eius eximeretur districtu. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XXVIII. Alfonsus secundus in Curia Montisisoni, capitulo XIII. Et Maria in Curia Barchinone, capitulo XII.

14. Nec debet ponere uicarium domiciliatum uel oriundum de illa uicaria. Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XII. Et Maria in Curia Barchinone, capitulo XII.

1 sunt C | iure] petrus III.us del. C² | ut om. C | egerunt C **2** XVIII] III UPujol **3** per sup. lin. C² : om. C¹ | obtinebit in margine C² : om. C¹ **5** siue] uel C **6** teneatur U Pujol | per medium om. E | egem Pujol **8** partes Pujol **9** predictae tabule C **12** participium] (sic) adiec. Pujol | ergis Pujol **15** uel E² : seu E¹ | consueuerit CU Pujol | tempore... **16** Petri om. EC **16** positus fuit E **17** secundus] I.us E **19** eciam¹ om. EC | bando²] et adiec. C **20** eximierit C | districtu U Pujol **23** Nec... **25** XII om. EC

1 inhabiles U | q(uid)q(uid) E : quitquit U : quidquid Pujol | officiales EU Pujol **3** peccuniam Omnes | officium E | inhabilis CU **4** officium U | iurisdictionis C | Cathalonia E **5** peccuniam Omnes **7** Cathalonie E **8** suplicantis U Pujol | officium E **9** officium EU Pujol inquisitionis C **12** iurisdictionem C **15** assessorem C : assessorem U **16** supplicationem EU Pujol : supplicationem C **19** officialem U Pujol **20** eximeretur CU Pujol **21** Alfonsus U **24** Alfonsus U

2 1362-1363/XVIII **7** 1422/XII **9** 1350-1351/I **13** 1422/XXVIII **17** 1292/XXII | in²... **18** XXVIII] **1321**/XXVIII **20** 1292/XXVIII **21** 1289/XIII **22** 1422/XII **24** 1333/XII 1422/XII

de Montçó, capítol XVIII. E Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol III. E Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XVIII.

9. E qui per diners obtindrà offici que n sia privat e infami e enàbil per deu anys ha haver offici de juridicció en Cathalunya. E aquells qui n'hauran resebuda la dita peccúnia o servey qui vauge més de deu sols que sia tengut restituir-ho en temps ab lo doble, lo qual sia departit per mig entre lo senyor Rey e lo General de Cathalunya. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XII. 5

10. Ne deu lo senyor Rey atorgar negun offici per lo qual se haja tenir Taula ne encara lo offici de in^{98r}quisidor de la Taula a negun qui l ne soplich per si mateix. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol I. 10

11. Ítem no deu lo senyor Rey posar officials en los lochs en què altres hajan juridicció o participi hont no n'haje acostumat haver en temps del rey en Pere terç o de sos predecessors. E si hi són posats los ne deu remoure. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXVIII.

12. Ne deu posar o metre jutge o assessor en loch hont no n'haje acostumat haver. Emperò a Vila Francha ne fou possat a sopplicació de la Cort. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol XXII. E en la Cort de Gerona, capítol XXVIII. 15

13. Ne deu posar official de bando en lo loch hont ha bando per bé que assegurar sos adversaris o que ls exhemesque de son for. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVIII. Alfons en la Cort de Muntçó, capítol XIII. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XII. 20

14. Ne deu posar veguer en la vegueria de hon és natural o domiciliat. Alfons III en la Cort de Muntblanch, capítol XII. E Maria en la Cort de Barchinona, capítol XII.

¹¹ no *sup. lin. adiec. A*² ¹² haver] emperò *del. A*²

15. Nec debet ponere subbaiulos, uel in Barchinona *capdeguaytes*, et si fiat talis prouisio uel electio est irrita atque nulla. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XXXIII.

16. Nec habenti scribaniam debet comittere officium ordinarium illius Curie in qua scribaniam habet, eciam si per substitutum regentem ipsam, neque substitutis eiusdem. Petrus tercius in Curia Perpiniani, capitulo III.

17. Nec debet comittere officium publicum uel iurisdictionis alicui usurario. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo VIII.

18. Nec debet facere comissionem alicui officiali uel iudici ordinario. Capitulum Curie Martini Regis, capitulo X.

19. Nec debet mittere aliquem comissarium per Cathaloniam sub quouis nomine. Maria in Curia Barchinone, capitulo XXIX.

20. Nec debet causam appellacionis comittere nisi iurisperitis tantum. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo VI.

21. Nec debet impedire in totum uel in parte inquisitores Tabule. Iacobus secundus in tercia Curia Barchinone, capitulo III.

22. Rex non debet defendere nec ad compositionem admittere capientem clericum uel manus uiolentas inicientem in illum. Iacobus primus in Curia Ilerde, capitulo «Statuimus»; et capitulo «Idem dicimus».

23. Nec absens a loco ubi Curiam conuocauerit potest ipsam prorogare nisi per quadraginta dies, infra quos, si non erit personaliter in dicto loco, ex tunc est dicta Curia ipso facto soluta et circumducta. Maria in Curia Barchinone, capitulo III.

24. Rex non debet facere Constituciones in Cathalonia sine approbacione et consensu prelatorum, baronum, militum et ciuium Cathalonie, uel ipsis uocatis maioris et sanioris partis ipsorum. Et si aliqua Constitucio indigeat interpretacione debet fieri uocatis et auditis partibus per Regem cum quattuor prelatis si interuenire uoluerint, et quattuor richis hominibus, et quattuor militibus, et quattuor ciuibus et iurisperitis. Et si forte esset necessarium meliorare dictam interpretacionem, quod illud faciat Rex cum

1 Barchinone *Pujol* | *capdeguayta U Pujol* **4** curia *Pujol* **5** scribaniam] officium *C* regeret *EC* | substitutus *U Pujol* **7** iurisdictionem *C* **8** secundus *om. C* | VIII *C* **15** tatum *Pujol* | uel *E²* : seu *E¹* | partem *C* **17** dimittere *E* **18** iniacentem *U Pujol* : iniacientem *C* **20** conuenerit *C* | per] infra *E* **21** ex tunc] tunc ex *E²* : tunc *E¹* **23** approbacione] appellacione *C* **25** alia *Pujol* | interpretacionem *U Pujol*

2 adque *E* **4** officium *E* **7** officium *E* **9** officiali *U Pujol* **11** Cataloniam *E* **13** apellacionis *U* **15** inpedire *EU* **17** deffendere *U* | compositionem *C* **20** prorogare *Pujol* **23** ffacere *E* Constituciones *C* | Cathalonia *E* | aprobacione *E* **24** Catalonie *E* **25** interpretacione *C* **26** quatuor *EU Pujol* **27** quattuor¹] quatuor *CU Pujol* | quattuor²] quatuor *CU Pujol* quattuor³] quatuor *UCPujol* **28** interpretationem *C*

2 1362-1363/XXXIII **6** 1350-1351/IV **8** 1311/IX **9** 1410/cc X **12** 1422/XXIX **13** 1362-1363/VI **15** 1311/IV **18** 1257/ca. «Statuimus» | ca. «Idem dicimus» **22** 1422/III

15. Ne deu posar sotbatles ne en Barchinona capdeguaytes e si ^{98v/} o fa aytal provisió o elecció és nul·la e irrita. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XXXIII.
16. Ne deu comanar a negun qui haze scrivania l'offici ordinari d'aquella Cort en què ha la dita scrivania, encara que la regescha per substituït, ne als substituïts d'aquell. Pere terç en la Cort de Perpenyà, IIII. 5
17. Ne deu comanar officí públich o de juridicció a negun usurer. Jachme en la terça Cort de Barchinona, capítol IX.
18. Ne deu fer neguna comissió a negun official o jutge ordinari. Capítol de Cort del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol X.
19. Ne deu trametra per Cathalunya negun comissari sots qualsevulle nom sia appellat. Maria en la Cort de Barchinona, capítol XXIX. 10
20. Ne deu cometre les causes de appellació sinó a juristes. Pere terç en la Cort de Muntçó, VI.
21. Ne deu enpetxar en tot o en part los inquisido[r]s de la Taula. Jachme en la terça Cort de Barchinona, capítol IIII. 15
34. Ne deu empexar en exercir la justícia lo Cancellor, Vicicancellor o'l Regent ne qualsevulle altre delegat seu o sotdelegat relador o altre ministre de justícia per via de ^{99r/} dilació, sobresehimet, de prechs o de manaments o per altra via de empaxament. Capítol de Cort del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol II.
35. Ne deu signar lo senyor Rey neguna carta, rescrit o provisió de justícia o tocant interès de part deduhible en juhí e si ho fa no val, ne official negun aytal provisió deu obtemperar sots pena de docens florins e lo impetrant en docens florins e en les despeses e interès de la part deu ésser punit. Capítol de Cort del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol I. 20
24. Ne deu fer Constitucions generals de Cathalunya sinó ab aprovació en consentiment dels prelat, barons, cavallers e ciutadans de Cathalunya o ells appellats de la major e pus sana part d'aquells. E, si alguna Constitució ha menester enterpretar, 25

18 de¹ in margine adiec. A²

consilio Curie Generalis tunc primo celebrande. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XIII. Et Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXXI; et in Curia Gerunde, capitulo X.

5 25. Nec debet in Cathalonia nec regno Maioricarum et insulis eidem adiacentibus ponere officiales et assessores et consiliarios eorum nisi Cathalanos; idem in castellanis castrorum. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo I et II. Et Alfonsus tercius in Curia Montisalbi, capitulo XX. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo X. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo X et XI. Maria in Curia Barchinone, capitulo X et XI et finali.

10 26. Rex non debet concedere cartam contra cartam iuste concessam; ymo si littera contra aliam impetretur, uel que contineat aliquid contra priuilegium generale uel speciale, uel contra consuetudinem alicuius loci, non ualet, nec si contra ordinationes Curie aliquod priuilegium concedatur. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VI et XVI. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, 15 capitulo XVI; et in tercia Curia Barchinone, capitulo XIII; et in Curia Gerunde, capitulo III, VIII et XVII.

27. Nec debet concedere alongamentum impediens solutionem censualium uel uiolariorum. Petrus tercius in prima Curia Barchinone, et in secunda, et in tercia; et in secunda Curia Dertose et in Curia Montissoni.

20 28. Nec eciam alongamentum super alio debito concessum ualet, nisi debitor caueat soluere creditori in termino quo fuerit alongatus, nisi tempore exercitus concedatur. Et tunc persone non capte, quia captus in carcere non potest guidari neque alongari, nec a carcere extrahi, eciam racione armate, licet Rex possit crimen pro quo sit captus remittere. Iacobus primus in Curia Terrachone capitulo XII; et Petrus tercius 25 in prima Curia Barchinone, Capitulum Curie.

1 III U : III.us Pujol **3** X] V C **4** et sup. lin. E² : om. E¹ **5** nisi] sint del. E² | Catalanos E² : Catalanis E¹ **6** castrorum om. E | Barchinone capitulo om. C **7** tercius¹ om. U Pujol **8** X² ... 9 finali] X.XI in fine C **9** X...XI] X.XI U : XXI Pujol **11** litteram Pujol | generalem uel specialem Pujol **12** alicuius loci om. Pujol **13** ordinationem C **14** secunda] prima E **16** IIII VIII] IIII, VI, VIII U : VI, VIII Pujol **18** in² om. E | in⁴ om. E **20** ualet] uidelicet U Pujol **21** creditori] et adiec. U Pujol | terminio Pujol : in adiec. E | que Pujol **23** alongari E² : alongan E¹ | crimen om. C **25** prima om. C

1 concilio E **4** Catalonia E **5** officiales EU Pujol | assessores C | conciliarios E **7** Alfonsus U **8** Ferdinandus Omnes **11** impetretur U **13** Alfonsus U **17** alongamentum E | in pediens E : impediens U Pujol **19** Dertose CU **21** alongatus U Pujol **23** alongari U Pujol

1 1283/XIV **2** 1300^a/XXXI | in²...3 X] 1321/X **6** 1292/I | II **7** 1333/XX | Petrus...8 X¹] 1359/X **8** 1413/X | XI | 1422/X | XI | c.f. **13** 1289/VI | XVI **14** 1300^a/XVI **15** in¹...XIII] 1311/XIV | in²...16 XVII] 1321/IV | IX | XVII **18** 1365^b/cc | in secunda¹] 1368-1369/cc 1372-1373/cc | in⁴...19 Dertose] 1365^a/cc **19** in...Montissoni] 1362-1363/cc **24** 1235^a/XII 1365^b/cc

- deu-ho fer lo Rey appellades e hoÿdes les parts ab quatre prelats, si entrevenir-hi volen, e quatre richs hòmens e quatre cavallers e quatre ciutadans e juristes. E si per ventura era necessari millorar la dita interpretació deu-ho fer lo Rey ab consell de la Cort general primer celebradora. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XIII. E Jacme segon en la Cort segona de Barchinona, capítol III. 5
25. ^{99v/} Ne deu en Cathalunya ne en lo regne de Mallorca e illes en aquell adjacents metra o posar oficials ne assessors llurs sinó que sien Cathalans, ne encara castellans de castells. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol I, II. Alfons terç en la Cort de Montblanch, capítol IX. Pere terç en la Cort de Cervera, capítol X. Fferrando en la Cort de Barchinona, capítol X, XI. E Maria en la Cort de Barchinona, capítol X, XI, e final. 10
26. Ne deu atorgar carta contra carta justament atorgada, ans, si alguna carta és empetrada contra carta o que contengu<d>a res contra privilegi general o especial o contra costuma de algun loch, no val ne si privilegi sia contra ordinacions de Cort atorgat. Alfons en la Cort de Montçó, capítol VI, XVI. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol XVI. E en la Cort de Barchinona, capítol XVIII. E en la Cort de Gerona, capítol III, IX, XVII. 15
27. Ne deu lo senyor Rey atorgar alongament empatxant paga de censals ne de violaris. Capítol de Cort del rey en Pere terç en les primera, segona e terça Corts de Barchinona e en les Corts de Tortosa e de Muntçó. 20
29. Ne deu atorgar a negun juheu alongament per lo ^{100r/} qual puxe ésser lo deute diferit a negun christià. Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XXII.
28. Ne val alongament atorgat a quisvulle, si donchs lo deutor alongat no assegura al crehedor de pagar-lo en lo terme del dit alongament, si donchs lo dit

29. Nec debet concedere alongamentum iudeo per quod christiano creditori debitum differatur. Petrus tercius in Curia Perpiniati, capitulo XXII.

30. Nec debet concedere guidaticum uel saluam guardiam aliquibus singularibus personis siue, christianis uel iudeis, cum quilibet sit et esse debeat in guardia et defensione sua, et specialiter persone ecclesiastice; et si concedat non ualet, neque pena in eis apposita potest peti. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XVII; et in tercia Curia, capitulo XV.

31. Nec debet ponere uel mittere penones uel porteros uel alium hominem, ratione guidatici, in aliquo loco qui sit intra iurisdictionem castrorum richorum hominum uel militum. Iacobus secundus in Curia Montisalbi, capitulo III.

32. Nec debet dominus Rex uendere uel obligare suum sigillum. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo VI.

33. Nec alicui sigilla sua comittere preterquam in Curia sua. Iacobus primus in Curia Terrachone, capitulo XIII.

34. Rex non debet in exercicio iusticie impedire Cancellarium, Vicecancellarium, Regentem Cancellariam, nec quemuis alium delegatum suum uel subdelegatum relatores seu alium ministrum iusticie per uiam dilacionis supersedimenti rogaminum mandatorum, uel aliquam aliam uiam impedimenti. Martinus in Curia Barchinone, capitulo II.

35. Nec debet signare aliquam litteram uel rescriptum de iusticia uel tangentem interesse partis deducibile in iudicium. Et si fiat non ualet, nec debet aliquis officialis ei obtemperare, alias incurrit penam ducentorum florenorum, et impetrans eciam in expensis et interesse partis, et in centum florenis punitur. Martinus in Curia Barchinone, capitulo I.

36. Nec debet recipere in se cessiones que de iure prohibentur fieri in potenciores. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo III.

37. Nec debet emere alodium infra terminos castri alterius qui non teneat illud pro domino Rege. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo L. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXIII.

1 creditor *C* **4** suis *CU Pujol* | habeat *E* **5** et¹ *om. E* **6** posita *C* **7** capitulo² *om. C* **8** porterio *C* **9** alio *Pujol* **10** III *U*² : IIII *U*¹ **13** primus *om. U Pujol* **17** subdelegatum] uel *adiec. U Pujol* **20** uel¹] seu *E* **22** eis *U Pujol* **23** et¹ *om. C* **25** in se *sup. lin. E*² : *om. E*¹ cessiones que] possessiones *C* | que *om. C* **27** alterius castri *C* | tenet *C* **28** capitulo *om. C* **29** XXIII] XXIII *E*

1 alongamentum *U Pujol* **2** diferatur *C* **3** gardiam *EC* **4** gardia *EC* **5** deffensione *U Pujol* ecclesiastice *U* **9** iurisdictionem *C* **15** inpedire *EU Pujol* **17** dilacionis *C* **18** inpedimenti *EU Pujol* **20** litteram *U Pujol* **22** inpetrans *EU Pujol* **27** inffra *E*

2 1350-1351/XXII **6** 1300^a/XVII **7** in...XV] 1372-1373/XV **10** 1307/III **11** 1292/VI **13** 1235^a/XIV **19** 1410/II **23** 1410/I **26** 1362-1363/III **28** 1283/L | 1300^a/XXIV

alongament no-s fahie per rahó de armada. Jachme primer en la Cort de Terragona, capítol XII.

28. Ne deu atorgar alongament ne guiatge a negun qui sie pres. Capítol de Cort del rey en Pere terç en la primera Cort de Barchinona.

39. Ne deu lo senyor Rey ne official seus resebre res per composició ne en altra manera de negun pres ne soltar-lo de la presó o de la manleuta fins que haje restituit a la part lo mal fet o-l deute per que serà pres. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol XIII. E Jacme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol VI. 5

30. Ne deu atorgar guiatge o salvaguarda a neguns singulars, christians o jueus, con cascun sia e ésser dege en guàrdia e deffensió sua e especialment les persones ecclesiàstiques. E si l'atorga no val ne la pena que y sia posada se pot exegir. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XVII. E en la terça Cort, capítol XV. 10

31. Ne deu ^{100v/} <e> posar ne metra penons o trametre porte[r]s o altres hòmens per rahó de guiatge en negun loch que sie de juridicció de castells de richs hòmens ne de cavallers. Jacme segon en la Cort de Muntblanch, capítol III. 15

37. Ne deu comprar alou dins lo terme de castell d'altre qui no-l tengua per ell. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol L. E Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol XXIII.

38. Ne deu comprar baronies, castells, viles ne altres lochs litigiosos ne les accions d'aquells comprar ne en altra manera atquerir. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol LV. 20

36. Ne deu en si resebre ne admetre cessions, les quals són per dret prohibides ésser fetes en persones poderoses. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol III.

33. Ne deu comanar sos sagells sinó en la sua Cort. Jacme primer en la Cort de Terregona, capítol XIII. 25

* Ço és lo sagell secret a son Camerlench e lo sagell major al Patronotari. Capítol del Rey en Martí en la Cort de Barchinona, capítol III, VI.

13 deu] comprar *del. A*² 16 Ne...18 XXIII *in margine adiec. A*² 24 la¹] sia *del. A*²

38. Nec baronias, uel castra, uillas uel aliqua loca in contencione positas, nec acciones ipsarum emere seu alio titulo adquirere. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo LV.

5 39. Item non debet Rex nec eius officiales aliquid habere per compositionem uel aliter a malefactore uel debitore alicuius capti, uel ipsum a carcere uel manleuta liberare, donec malum fuerit primitus emendatum uel debitum persolutum. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo XIII. Iacobus in prima Curia Barchinone, capitulo VIII.

10 40. Nec debet facere remissionem seu concedere alongamentum campiori *abatut*, donec creditoribus satisfecerit. Iacobus in secunda Curia Barchinone, capitulo VI.

41. Nec debet uendere Curiam, baiuliam uel uicariam. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXXII.

15 42. Nec debet concedere uectigalia in priuatam utilitatem. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVIII.

43. Nec debet ponere uectigal contra formam assuetam uel in alio loco. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo XVIII; et in Curia Perpiniiani, capitulo XV.

20 44. Item non debet recipere pecuniam pro concedendo licenciam extrahendi uictualia prohibita tempore necessitatis. Iacobus secundus in secunda Curia Barchinone, capitulo X.

45. Nec debet spoliare aliquem sua possessione uel quasi sine cognitione. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XXIII.

25 46. Nec debet aliquem condempnare ad mortem uel mutilacionem membrorum uel tormentis subicere, defensione debita non concessa. Alfonsus in Curia Montisalbi, capitulo XXV. Et Petrus tercius in Curia Perpiniiani, capitulo XIII.

1 boronias *U* : barones *E* **2** actionem *C* **4** aliquis eius officialis *E* **5** alias *EC* | capto *EC* manleuta] in manleuta *C* : manleuta *Pujol* **6** primitus *U*¹ : punitus *U*¹ **7** secundus *om. EC* Iacobus] item *EC* **11** VI *E*² : VIII *E*¹ **13** XXXII] XXII *Pujol* **15** XVIII] et in Curia Perpiniiani capitulo XV *adiec. E* **16** ponere *om. C* | in *om. E* **19** secundus *bis E* **21** sine] absque *U Pujol* **23** condempnare *U*² : d *U*¹ **24** defecione *E*

1 contencione *C* **2** adquirere *C* **4** officiales *U Pujol* **6** Alfonsus *U* **9** elongamentum *E* : alonguamentum *C* **14** uictigalia *EU Pujol* **16** asuetam *E* **18** peccuniam *Omnes* **21** expoliare *E* | possessione *U* | cognitione *C* **23** condepnare *U* | mutilacionem *C* **24** Alfonsus *U*

2 1283/LV **6** 1289/XIV **7** 1228^b/VIII **10** 1300^a/VI **12** 1283/XXXII **14** 1362-1363/XVIII **16** 1362-1363/XVIII **17** in²...XV] 1350-1351/XV **19** 1300^a/X **21** 1283/XXIV **24** 1333/XXV **25** 1350-1351/XIV

32. Ne lo senyor Rey deu vendre ne obligar son sagell. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona, capítol VI.
41. Ne deu vendra la Cort, vegueria o batlia en venda de rendes que façe. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVII.
42. Ne deu atorgar negun victigal per utilitat privada. ^{101r/} Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XVIII. 5
43. Ne deu imposar negun victigal contra la forma acostumada ne en altre loch. Pere terç en la Cort de Muntçó, capítol XVIII. E de Perpenyà, capítol XV.
44. Ne deu resebra peccúnia per atorgar a negun licència de traure victualles prohibides en temps de necessitat. Jachme segon en la segona Cort de Barchinona, capítol X. 10
45. Ne deu lo senyor Rey despullar negun de sa possessió o quaix sens coneguda de dret. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol XXIII.
46. Ne deu condempnar nagon a mort o a mutilació de membres ne posar-lo a turment sens atorgar-li deguda defensió. Alfons en la Cort de Muntblanch, capítol XXV. E Pere terç en la Cort de Perpenyà, capítol XIII. 15
47. Ne deu resebre ne exhigir bovatge com ne haje feta general remissió. Jachme segon en la Cort de Barchinona, capítol XXVII. E en la Cort de Leyda, capítol XV. Alfons en la Cort de Muntblanch, capítol XXXIII.
48. Ne deu reebre monedatge ne la quinta part dels hòmens qui són de sgleya o de barons o de cavallers o de ciutadans sinó axí com se feya en temps del rey en Jachme. Pere II en la Cort de Barchinona, VI. 20
49. ^{101v/} Ne deu lo senyor Rey ne officials seus reebre ne exhigir albergues, cenes ne acaptes en lochs de prelats, de barons, de cavallers o de ciutadans sinó en los lochs

23 reebre *Iglesia*.

47. Nec debet recipere bouaticum quia remisit ipsum. Iacobus in secunda Curia Barchinone, capitulo XXVII; et in Curia Herde, capitulo XV. Alfonsus in Curia Montisalbi, capitulo XXXIII.

5 48. Nec debet recipere monetaticum nec quintam ab hominibus ecclesiarum, baronum, militum et ciuium, nisi sicut tempore Regis Iacobi fuit fieri assuetum. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo VI.

49. Nec debet Rex nec eius officiales exigere uel recipere albergas, cenas et acapita in locis prelatorum, baronum, militum, uel ciuium, nisi in locis ubi Reges ab antiquo consueuerunt recipere. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo X; et in
10 Constitutione pacis «Diuiarum», et «Notum» capitulo «Preterea statuimus».

50. Nec debet Rex aliquid recipere ratione residui testamentorum piorum legatorum, eciam si Archiepiscopus Terrachone concesserit sibi. In Capitulo Curie Regis Petri tercii.

15 51. Nec debet distringere uel compellere homines alterius iurisdictionis uel domini secum ire in exercitu nec in frontieriis uel stabilitis inuitos ponere. Iacobus secundus in prima Curia Barchinone, capitulo XIX.

52. Nec debet facere empreumentum uel conuenienciam cum aliquo subdito suo, quia dominus non debet tenere partem, ymo debet in iusticia esse comunis omnibus. Alfonsus secundus in Curia Montissoni, capitulo VI.

20 DE PACE ET TREVGA

1

1. Faciunt ad presentem rubricam Vsatici subsequentes:

«Si quis per treugam Domini».

1 bonaticum *U* | dimisit *C* | Iacobus] II.us *adiec.* *C* **2** capitulo XV *om.* *C* | XV *U*² : XVI *U*¹ **4** monenaticum *E* : monaticum *U* : mone[ta]ticum *Pujol* **7** et] uel *C* **8** baronum] uel *adiec.* *U* *Pujol* | uel] et *E* **10** statuimus] et capitulo «Item ab hac passe statuimus quod nullus uicarius» *adiec.* *E* : quod nullus uicarius *adiec.* *C* **11** testamentorum] uel *adiec.* *U* *Pujol* **12** Archiepiscopus *U*² : Archiepiscopo *U*¹ | Curie *sup. lin.* *E*² : *om.* *E*¹ **15** frontaneriis *E* stabilitate *Pujol* | inuitos] inimicos *C* **17** facere *E*² : d *E*¹ | empreuimentum *U* *Pujol* **18** dominus] Rex *adiec.* *U* *Pujol* **19** hominibus *U* *Pujol* | secundus *om.* *C* **22** Faciunt... 358,14 Candidus *ante* de Pace et Treuga fuerint successiue *posposuit EC* | supradictam infrascripta Vsatica *C*

2 Alfonsus *U* **5** asuetum *E* **6** Barxinone *U* *Pujol* **7** officiales *U* *Pujol* | exhigere *E* alberguas *U* *Pujol* **12** Terracone *C* **14** iurisdictionis *C* **17** ffacere *E* **19** Alfonsus *U*

1 1300^a/XXVII **2** in¹...XV] 1301/XV | 1333/XXXIV **5** 1283/VI **9** 1283/X | in²...10 Diuiarum] 1173/ca. «Preterea sanccimus» **10** 1225/ca. «Preterea statuimus» **12** 1372-1373/cc **15** 1292/XIX **19** 1289/VI

hon antigament ho solie reebre. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol X. E en la Constitució de Pau e de Treva «*Diuinarum*» et «*Notum*» <e> [capítol] «*Preterea statuimus*» e en lo capítol «*Item ab hac pace statuimus quod nullus Vicarius*».

50. Ne deu resebra ne pendre res del residuu de testaments o de lexas pias, encara que l'archabisbe e altres bisbes de Cathalunya ho consentisen. Capítol de Cort del Rey en Pere en la terça Cort de Barchinona. 5

51. Ne deu compel·lir ne forçar nagon que sia d'altre senyoria o juridicció anar ab ell en host ne per força metre'ls o posar en stablides ho en fronteres. Jachme segon en la primera Cort de Barchinona.

22. Ne deu deffendre ne admetre a composició nagon qui haje apresonat algun clergue o meses ses mans violentes sobre aquell. Jachme primer en la Cort de Leyda capítol «*Statuim*». E en lo capítol «*Axí mateix diem*»⁴⁰. 10

52. Ne deu fer empreniment o covinença ab negun de sa senyoria car senyor no deu tenir part ans deu ésser cominal en ^{102r/} justícia a totes les gents. Alfons segon en la Cort de Muntçó, capítol VI. 15

DE PACE ET TREVGA GENERALI

1

1. Fan a la present matèria los Usatges:
«Totes les naus» ab sis Usatges subsegüents.

¹⁹ subsegüent *Iglesia*.

⁴⁰ Es tracta de les Corts de Pere I a Lleida, 1211.

«Auctoritate et rogatu».

«Laudauerunt».

«Omnia malefacta».

«Treuga data».

5 «Similiter nempe».

«Hec est pax».

«Omnes quippe naues», cum Vsaticis subsequentibus.

«Item statuerunt prefati Principes».

«Constituerunt igitur ut si quis».

10 «Omnes homines postquam».

«Statuerunt eciam idem Principes».

«Denique sepedicti Principes».

«Treugam Domini».

«Item Hugo Candidus».

15 2. Quia reperitur quod Raymundus uetus comes in comitatibus Ceritanie et Confluentis, Elnensis diocesis, fecit de Pace et Treuga unum statutum quod incipit: «Cunctis pateat hanc uidentibus», etc.

3. Fecit eciam in eadem diocesi aliud statutum quod incipit: «Hec est Treuga et Pax confirmata ab Archiepiscopo Narbonensi».

20 4. Item in episcopatu Eusone fecit aliud statutum quod incipit: «Hec est pax confirmata ab episcopis, abbatibus».

5. Deinde quidam Cardinalis legatus apostolicus in concilio Gerunde fecit quamdam confirmationem pacis et treuge, que incipit: «Item Hugo Candidus».

25 6. Postea comes Raymundus Berengarii fecit unum statutum quod incipit: «Anno ab Incarnacione Domini MCLXIII».

7. Item aliud statutum quod incipit: «Treugam etenim Domini confirmarunt fortiter» etc., sub quo continentur tria capitula. Primum capitulum incipit: «Item constitutum est quod si aliquis filius». Secundum incipit: «Item constitutum est quod si aliquis fecerit». Tercium capitulum incipit: «Item constitutum est concilio».

7 cum...subsequentibus] cum sex Vsaticis subsequentibus C 11 idem] hiidem CU Pujol
 15 De Pace et Treuga fuerunt successiue plures Constitutiones edite tam particulares in certis diocesis quam generales per totam Cataloniam obseruande adiec. E (Constitutiones... Cathaloniam) C 19 Narbonensi] etc. adiec. EC 20 Eusonie E 21 abbatibus] etc. adiec. EC 22 Gerundensi C 23 Item sup. lin. E² : om. E¹ | Item] etc. adiec. E | Candidus] etc. adiec. E 25 MCLXII U Pujol 26 aliud] e del. E² 28 si om. EC 29 concilio] etc. adiec. EC

11 hiidem U Pujol 16 Conflentis E | Elmensis U | dyocesis U | ffecit E 18 ffecit EC dyocesi U 19 conffirmata E 20 ffecit E 21 conffirmata E 22 leguatus U Pujol | consilio CU Pujol | ffecit E 23 conffirmacionem E : confirmationem C 24 Berengari U 25 incarnatione C 26 conffirmarunt E 29 ffecerit E | consilio CU Pujol

16 VS 18 VS 20 VS 23 VS 24 VS 26 VS

«Si nagun per treva de senyor».

«Per auctoritat e prechs II».

«Ioharen» ab altres tres Usatges subsegüents.

«Tots hòmens pusque hauran acuydat».

«Statuïren encara aquells mateys Prínceps».

5

«Statuïren que si negú irà o serà».

«Semblantment statuïren e loaren».

«D'aquí avant los dits Prínceps».

2. De Pau e de Treva general en Cathalunya són estats en diverses temps fets molts statuts e Constitucions, ^{102v/} axí particulars en alguns bisbats, com generals per tota Cathalunya. Car trobe's que·l compte Ramon en los comptats de Cerdanya e de Conflent del bisbat d'Euna féu un statutut qui comença «*Cunctis pateat hanc uidentibus*» etc.

10

3. E un altre en aquell mateix bisbat d'Euna qui comença «*Hec est Treuga et Pax confirmata ab archiepiscopo Narbonensi*» etc.

15

4. Ítem en lo bisbat de Osona fou fet un statut de Pau e de Treva qui comença «*Hec est pax confirmata ab episcopis, abbatibus*» etc.

5. Ítem un cardinal legat per auctoritat apostolical en lo consili de Gerona féu un statut o confirmació de Pau e de Treva qui comença «*Item Vgo Candidus*».

6. Ítem lo compte de Barchinona en Ramon Berenger sobre Pau e Treva féu un Usatge qui comença «*Anno ab Incarnacione Domini MCLXIII*».

20

7. Ítem se'n trobe un statut qui comença «*Treugam etenim Domini confirmarunt fortiter*» etc. En lo qual ha tres capítols, lo primer comença «*Item constitutum est quod*

8 de aquí *Iglesia*. **12** statut *Iglesia*. **14** E un] et infra *Iglesia*. **18** un¹ *sup. lin. adiec. A²* : id est *Iglesia*. | un²] infra *Iglesia*. **20** un] infra *Iglesia*. **22** un] infra *Iglesia*. | confirmarant *uidetur* : confirmaverunt *Iglesia*.

8. Postquam uero Princeps Cathalonie fuit Rex Aragonum dominus Rex Alfonsus primus fecit quamdam Constitutionem de Pace et Treuga generalem per totam Cathaloniam, a Salsis usque ad Dertusam et Ilerdam, cum earum confinibus, que incipit: «Diuiinarum et humanarum rerum tuicio», etc. Datum a Fondaldar anno
5 MCLXXIII.

9. Fecit eciam quamdam executoriam dicte Constitutionis, que incipit «Ildefonsus, Dei gracia Rex», etc.

10. Deinde Rex Petrus primus fecit quamdam Constitutionem de pace et treuga, que incipit «Hec est pax quam dominus Petrus», etc. Datum Barchinone¹⁶ Kalendas Aprilis, anno MCXCVIII.

11. Fecit eciam illam Constitutionem que incipit «In primis parentum nostrorum», etc. Datum Barchinone in mense iunii anno MCC.

12. Fecitque aliam Constitutionem que incipit «Si quis de magnatibus», etc. Datum apud Podium Ceritanum, anno Domini MCCVII.

13. Post mortem predicti Regis Petri, existente Rege Iacobo filio suo in infantili etate, quidam cardenalis legatus apostolicus, auctoritate apostolica, fecit quamdam Constitutionem de Pace et Treuga, que incipit «Ad honorem Dei Omnipotentis, qui auctor est pacis», etc. Datum Ilerde, anno Domini MCCXIII.

14. Postremo Rex Iacobus primus fecit quamdam Constitutionem de Pace et Tregua, que incipit «Ad honorem», etc. Datum Almudauer, VIII Kalendas iulii, anno MCCXVIII.

15. Item fecit aliam Constitutionem, que incipit «Notum sit cunctis», etc. Datum Dertose, VI Kalendas Madii, anno MCCXXV.

1 fuerit *C* **2** Ildeffonsus *E* (-f-) *C* | generaliter *C* **4** etc *om. E* | Datum] data *E* | Fondaldar *E*² : fonet daldar *E*¹ **9** Barchinone *correx* : Gerunde *ECU Pujol* **11** illam] aliam *E* | illam...
13 Fecitque *om. C* **12** Datis *U* **13** ffecit quoque *Pujol* **14** MCCVIII *U Pujol* **15** in infantili] in infantili *E* : infantis *U Pujol* **18** Datis *U* | MCCXVIII *E* **20** VIII *E* | anno Domini *C* **23** MCCXXV ... 360,2 Domini *om. E*

1 Catalonie *E* **2** Alfonsus *U* | Constitutionem *C* **3** Cataloniam *E* | Ylerdam *Pujol* confinibus *E* **4** Font daldar *C* **6** ffecit *EC* | quandam *E* **7** Ildeffonsus *U* **11** ffecit *CU Pujol* **13** ffecitque *EU Pujol* **14** çiritanium *U* **18** Ylerde *Pujol* **23** Dertuse *E* : Dartuse *U*

2 1173 **6** 1192 **8** [*Gir > Bar] 1198 **11** 1200 **13** 1207 **16** 1214 **19** 1218 **22** 1225

¹⁶ No puc aportar una raó per la qual aquestes Constitucions de Pau i Treva, d'1 d'abril de 1198, es troben datades a les dues versions, llatina i catalana, a Girona, quan la tradició manuscrita les situa a Barcelona (vegi's bibliografia als quadres II i IV).

si aliquis filius». Lo segon comença «*Item constitutum est quod si aliquis fecerit*». Lo darer comença «*Item constitutum est consilio*» etc.

8. E depuys que Príncep de Cathalunya fon Rey de Aragó lo primer Rey Alfonso féu ^{103r/} una Constitució de Pau e de Treva general per tota Cathalunya de Salses fins a Tortosa e Leyda ab lurs *confinis*, qui comença «*Diuiinarum et humanarum rerum tuicio*» etc., data a Fontdaldar anno MCLXXIII. 5

9. Ítem ne féu una altra Constitució o executòria data en Barbastre en nombre de l'any MCXCII, qui comença «*Aldefonsus Dei gracia Rex*» etc.

10. En après lo Rey en Pere primer féu una Constitució de Pau e de Treva qui comença «*Hec est pax quam dominus Petrus*» etc., data a Gerona kalendas d'abril anno MCXCVIII. 10

11. Ítem ne féu una altra qui comença «*Imprimis parentum nostrorum*» etc., data en Barchinona en juy *anno MCC*.

12. Ítem ne féu una altra qui comença «*Si quis de magnatibus*» etc., data en Puigcerdà *anno MCCVII*. 15

13. Aprop mort del dit Rey en Pere stant son fill lo Rey en Jachme en edat infantil fou tramès per lo Papa un cardinal legat, lo qual per auctoritat apostolical féu una Constitució de Pau e de Treva qui comença «*Ad honorem Dei omnipotentis qui auctor est pot [sic]*» etc., data a Leyda *anno MCCXIII*.

1 aliquis¹] fecerit *del. A*² **2** comença] començ *Iglesia*. **3** lo primer] *bis A*

16. Item fecit aliam Constitutionem, que incipit «In Christi nomine sit omnibus manifestum», etc. Datum Barchinone XII Kalendas ianuarii, anno Domini MCCXXVIII.

17. Item fecit aliam Constitutionem confirmatoriam predictarum, que incipit «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis», etc. Datum Terrachone, VII idus februarii, anno MCCXXXIII.

18. Item fecit aliam ultimam Constitutionem, que incipit «In Christi nomine; sit notum cunctis», etc. Datum Terrachone, XVI Kalendas Aprilis, anno Domini MCCXXXIII.

19. De Pace et Treuga fuerunt succesive plures Constitutiones edite, tam particulares in certis diocesibus quam generales per totam Cathaloniam, inuiolabiter obseruande. Verum quod omnes supradicte Constitutiones, ut plurimum, continent quasi idem, ideo breuitatis causa intendo ex omnibus hiis inserere solum unam, supplendo in margine et ponendo concordancias aliarum, et quod in aliis plus positum fuerat quam in ista non omittam eciam ponere post eandem quanto breuius potero, sic tamen ut nichil de contingentibus omittatur.

Et quia Constitutio per Regem Iacobum primum tempore exercitus Maioricarum facta Barchinone et confirmata Terrachone fuit iterum per eundem Regem Iacobum Terrachone et demum per Regem Petrum secundum Barchinone eciam confirmata, ideo duxi eam, ut sequitur, inserendam, cuius tenor sequitur et est talis:

19,0. «In Christi nomine. Sit omnibus manifestum, quod Nos Iacobus, Dei gracia, Rex Aragonum, comes Barchinone, dominus Montispessulani, uolentes antecessorum nostrorum sequi uestigia et exempla, cum consilio uenerabilium patrum nostrorum Terrachone archiepiscopi, B[erengarii] Barchinonensis, G[uillelmi] Vicensis, G[uillelmi] Gerundensis, Episcoporum, abbatum et nobilium uirorum Nunionis Sanctii, Hugonis comitis Impuriarum, G[uillelmi] de Montecateno,

2 Kalendas XII C 5 etc om. U | VII] VI E 7 sit... 8 notum om. E 9 MCCXXXIII] De Pace et Treuga generali adiec. E 11 diocesis EC 12 obseruande] ut supra proxime di(ctum) adiec. C 13 hiis] hic E | insere U Pujol 14 et²... 15 fuerat om. E 15 fuerit C | quam U² : in U¹ : quare Pujol | quando Pujol 16 ut] quod E 17 primum om. E 18 fuit... 19 Terrachone in margine adiec. E² : om. E¹ 20 talis] Constitutio pacis et treuge Regis Iacobi primi confirmata per Regem Petrum secundum in generali Curia Barchinone adiec. C 21 Iacobus] Tenor huius Constitutionis ponitur per extensum in margine U² 24 nostrorum om. C

2 ianuari U 4 ffecit E | constitutionem C | confirmatoriam E 5 Terracone C | febroarii E 8 Terracone C 11 çertis U | dyocesibus U Pujol | Cataloniam E 12 Constitutiones C 13 his C 14 suplendo U Pujol | concordancias U 15 eciam] eçiam U | eandem E Pujol 16 nil ECU : nihil Pujol | omitatur E 17 exercitus U 18 conffirmata E | ffuit C 19 Terracone C 23 antecessorum U | concilio E 24 Terracone C | Barxinonensis U 26 sancii U | MontheCATENO U Pujol

1 1228^a 4 1235^a 7 1235^b 17 1228^a

14. E [d]epuys lo dit Rey en Jachme primer féu una Constitució de ^{103v} Pau e de Treva qui comença «*Ad honorem*» etc., data [a] Almudéver a VIII Kalendas de juliol *anno MCCXVIII*.

15. Ítem ne féu ell mateix una altra Constitució qui comença «*Notum sit cunctis*» etc., data a Tortosa a VI Kalendes de maig *anno MCCXXVIII*⁴¹. 5

16. Ítem ne féu una altra qui comença «*In Christi nomine sit omnibus manifestum*» etc., data en Barchinona, a XII Kalendas de janer, *anno MCCXXVIII*.

17. Ítem ne féu una altra a confirmació de les desús dites qui comença «*In nomine sancte et indiuidue Trinitatis*», data a Tarragona a VII idus de febrer, *anno Domini MCCXXXIII*. 10

18. Ítem ne féu una altra qui comença «*In Christi nomine sit notum cunctis*» etc., data a Tarragona a XVI Kalendas d'abril, *anno Domini MCCXXXIII*.

19. De totes les sobredites Constitucions, per ço car totes quasi dien una mateixa cosa, per abreviar no n'enten[c] a explicar sinó una, suplent e posant en lo marge de aquella les concordances de les altres. E ço qui sia més en les altres que en aquesta aytan bé explicaré de guisa que tot hic sia e res no ych fallega d'açò qui en neguna Constitució de Pau e de Treva statuït sia. 15

E, per ço car aquella Consti^{104r}tució que féu lo Rey en Jachme a Barchinona fou confirmada per ell mateix en dues Constitucions que féu a Tarragona, axí mateix, e per lo Rey en Pere segon en la Cort que tench a Barchinona, e per lo Rey en Jachme segon en la Cort que tench a Montblanch, per ço enten[c] explicar e aromançar aquella més que no altra, e comença «*In Christi nomine sit omnibus manifestum*», la sèria de la qual és la tenor següent: 20

19.0. «En nom de nostre senyor Jhesu Christ sia a tots manifest que Nós, en Jacme, per la gràcia de Déu Rey d'Aragó, Comte de Barchinona, senyor de 25

⁴¹ Es tracta de les Corts de Jaume I a Tortosa, 1225.

G[uillelmi] de Ceruaria, Hugonis de Mataplana, R[aymundi] Alamani, Geraldii de Ceruilione, G[uillelmi] de Claromonte, et multorum aliorum militum, ciuuium et aliorum proborum hominum uillarum Cathalonie, paces et treugas perpetuas, a Sinca usque ad Salsas, statuimus in hac forma:

5 19,1. »Ita quod omnes ecclesie et ecclesiarum persone, cuiusque ordinis sint, cum omnibus rebus eorum et iuribus sub hac pace sunt constitute.

§ Idem in Constitutione «Anno ab Incarnatione Domini» in principio et in Constitutione «Diuiinarum» capitulo «In primis» et in Constitutione «Hec est pax» in principio et in Constitutione «In primis» in principio et in Constitutione «Ad honorem» in principio et in Constitutione «Notum» capitulo «In primis», et in
10 Constitutione Cardinalis, capitulo I.

»Item cimiteria et sacraria cuiuscumque ecclesie in circuitu constituta nullus inuadere aut infringere presumat, nichilque inde abstrahere attemptet, feriendis huius statuti temeratoribus pena sacrilegii inferenda et ab episcopo eiusdem loci
15 distringenda; satisfacione dupli dampni quod fecerint ei qui passus est prestanda.

19,2. »Ecclesias quoque incastellatas sub pacis et treuge defensione constituimus, ita tamen quod si raptores uel fures in eisdem ecclesiis predam uel alia malefacta congregauerint, querimonia ad episcopum in cuius episcopatu fuerit
20 commissum, et ad nos siue ad nostrum baiulum deferatur; et ex tunc nostro iudicio uel baiuli quod commissum fuerit emendetur uel a Pace et Treuga predicta ecclesia sequestretur.

§ Idem in Constitutione «Diuiinarum», capitulo «Ecclesias quoque», et in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Eas uero», et in Constitutione «In primis», capitulo «Ecclesias», et in Constitutione «Notum sit», capitulo «Ecclesias».

2 aliorum *E*²: aliorum milit *E*¹ **5** ecclesiastice *U Pujol* | cuiuscumque *E* **6** ha *C* **7** Idem...
11 I in margine *EU*: in textu *C* | ab *C*²: Domini *C*¹ **10** in¹ *C*²: et *C*¹ **13** temptet *C*
faciendis *U Pujol* **15** et *C* | prestanda] idem in Constitutionibus supra dictis in earum
principio *adiec. C* **19** et ex] ex *U*: et *Pujol* **20** ecclesia] etiam *EC* **22** Idem...²⁴ Ecclesias²
in margine *EU*: in textu *C*: om. *Pujol*

3 Catalonie *E* | Sincha *E* **7** Constitutione *C* **8** Constitutione¹] Constitutione *C*
Constitutione²] Constitutione *C* **9** Constitutione¹] Constitutione *C* | Constitutione²] Constitutione *C* **10** Constitutione *C* **11** Constitutione *C* **12** cimiteria *U* | circuitu *U* **13** attemptet *U* **15** dampni *U* **16** defensione *E*: defensione *U Pujol* **19** deferatur *U Pujol* **22** Constitutione *C* **23** Constitutione¹] Constitutione *C* **24** Constitutione *C*

7 in³...8 primis] 1173/ca. «In primis» **8** Constitutione²...pax] 1198 **9** Constitutione¹...
primis] 1200 | Constitutione²...10 honorem] 1218 **10** Constitutione...primis] 1225
11 1214/ca. I **22** 1173/ca. «Ecclesias quoque» **23** Constitutione¹...uero] 1198/ca. «Eas
uero» | Constitutione²...²⁴ Ecclesias¹] 1200/ca. «Ecclesias» **24** Constitutione...Ecclesias²] 1225/ca. «Ecclesias»

Montpayller, volents seguir de nostres predecessors les vestígies e eximplis ab consell dels venerables pares nostres archabisbe de Tarragona, Ramon de Barchinona, G[uillem] de Vich, G[uillem] de Gerona, bisbes e de abats e dels nobles barons Nuynó Sanç, Huc compte de Impúries, G[uillem] de Muntcada, G[uillem] de Cervera, Hugo de Mataplana, Ramon Alamany, Gerau de Çervelló, G[uillem] de Claremunt e de molts altres cavallers, de ciutadans e d'altres prohòmens, hòmens de vil·les de Catalunya, paus e treves perpetuals de Sincha fins a Salses statuim en aquesta forma: 5

19.1. »En axí que totes les esgleyes, ecclesiàstiques persones ^{104v/} de qualsevulla orde sien ab totes lurs coses [e] drets sots aquesta pau constituïdes.

§ Concorda en la Constitució «*Diuiñarum*», «*Hec est pax*», capítol «*In primis*», «*Ad honorem*», «*Notum sit cunctis*», capítol I. E en la Constitució «*Anno ab incarnatione*» e en la Constitució del cardenal *a lateri*. 10

Ítem los simenteris e sacraris en circuit de qualsevulle esgleya constituïts negun no·ls envasesque ne·ls presumesque infringir ne assejar de traure'n res. E qui contra açò farà pena de sagrilegi incorrerà per lo bisbe d'aquell loch exegidora, feta satisfacció del doble dan donat a aquell qui·l dan haurà sofert. 15

19.2. »Les esgleyes encastellades sots deffensió de Pau e de Treva constituïm. Axí emperò que, si robadors o ladres en aquelles esgleyes ajustaran·los los furts o malefics, que·n sia feta querimònia al bisbe en lo bisbat del qual serà comès e a Nós o al nostre batle. E puys que per nostre juy o del batle ço qui serà stat comès sia esmenat o la dita esgleya de Pau e de Treva seqüestrada. 20

9 ab...pau in margine adiec. A² 10 Concorda...12 lateri in margine adiec. A²

19,3. »Dominicaturas canonicorum et ecclesiarum monasteriorum sub pacis securitate constituimus, pena dupli restitutionis imminente eis qui eos inuadere presumpserint.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et Constitutione «In primis» et
5 Constitutione «Notum sit cunctis», capitulo «Dominicaturas».

19,4. »Clericos, monachos, pupillos, uiduas, orphanos, sanctimoniales cum omnibus rebus suis sub eadem pacis defensione constitutos decreuimus; ita quod nemo eos apprehendat et nichil eis iniurie inferat, nisi in maleficiis inuenti fuerint. Si quis in aliquem istorum manus uiolentas iniecerit, uel aliquid eis abstulerit, ablata in duplum
10 restituat, et de iniuria nichilominus iudicio episcopi in cuius diocesi commissum fuerit illis satisfaciatur. Sacrilegii uero pena episcopo dependat.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Sed et clericos», et in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Clericos uero», et in Constitutione «Ad honorem» et «Notum», capitulo «Item sub eadem pace ponimus et constituimus
15 omnes clericos», et in Constitutione Cardinalis, capitulo I.

19,5. »Immunitates quoque Templi et Hospitalis Iherusalem, necnon et aliorum locorum uenerabilium cum omnibus rebus suis, sub eadem pace et defensione et pene interminacione pariter cum ecclesiis clericis constituimus.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et «In primis» et «Ad honorem» capitulo
20 «Immunitates» et in Constitutione Cardinalis legati capitulo VIII.

19,6. »Villanos uel uillanas ecclesiarum uel locorum religiosorum et canonicorum, et nostros, et omnes res eorum, tam mobiles quam immobiles et semouentes, uidelicet, boues, oues, asinos et asinas, equos et equas, et cetera animalia, siue sint apta ad arandum siue non, sub pacis et treuge securitate ita constituimus, ut

1 ecclesiarum et *adiec. E* **2** eminente *E* **4** Idem... **5** Dominicaturas *in margine E : in textu C : om. U Pujol | et¹ in adiec. E | et² in adiec. E* **9** aliqua *Pujol | iniecerit U² : iniacerit U¹ : iniacerit Pujol | aliquid] ad E* **10** et *om. E* **12** Idem... **15** I *in margine E : in textu C : om. U Pujol* **16** Iherusalem *C* **18** clericis *om. C* **19** Idem... **20** VIII *in margine E : in textu C : om. U Pujol* **20** legati *om. E* **21** Villanos] *q del. E² | uel¹ et E* **22** canonicorum *E² : locorum E¹ omnes E² : om. E¹*

2 restitutionis *C | imminente C* **4** Constitutione¹] Constitutione *C | Constitutione²] Constitutione C* **5** Constitutione *C* **7** defencione *E* **8** malificis *U* **10** dyocesi *U Pujol* **11** satisfaciatur *E* **12** Constitutione *C* **13** Constitutione¹] Constitutione *C | Constitutione²] Constitutione C* **15** Constitutione *C* **17** defencione *E : deffencione U Pujol* **18** interminacione *C* **23** cetera *E*

4 1173/ca. «Dominicaturas» | Constitutione²...primis] 1200/ca. «Dominicaturas»
5 1225/ca. «Dominicaturas» **12** 1173/ca. «Sed et clericos» | 1200/ca. «Sed et clericos»
13 Constitutione¹...uero] 1198/ca. «Clericos uero» | Constitutione²... **14** honorem] 1218/ca. «Item sub hac Pace et Treuga» **14** 1225/ca. «Item sub eadem pace ponimus et constituimus omnes clericos» **15** 1214/I **19** 1173/ca. «Immunitates» | 1200/ca. «Immunitates» | 1218/ca. «Immunitates» **20** 1214/VIII

§ Ídem la Constitució «*Diuiñarum*», «*Hec est pax*», «*In primis*», «*Notum sit cunctis*», capítol «*Ecclesias quoque*».

19.3. »Les senyories de canonges e de monastirs sots seguretat de pau constituïm, pena de restitució del doble imminent a aquell<e>s qui·ls presumiran invadir.

§ Ídem la Constitució «*In primis*», «*Notum sit cunctis*», capítol «*Dominicaturas*». 5

19.4. »Clergues, mongos, pubils, vídues, òrphens e monges ab totes llurs coses sots aquella mateixa deffensió de pau constituïts ésser declara<ts>[m], axí que nagú no·ls prengua ne lus face alguna injúria si donchs no eren trobats ^{105r/} en maleficis. E, si negun en algun de ells metrà ses mans violentes o llurs tolrà res, ço que lus haurà tolt lus restituescha en doble e noresmenys los satisfàce de la injúria a conexença del bisbe d'aquell loch on serà stada comesa. E pag la pena de sacrilegi al bisbe. 10

§ Ídem la Constitució «*Diuiñarum*», «*In primis*», capítol «*Sed de clericos*», «*Hec est pax*», capítol «*Clericos ut*», «*Ad honorem*» e<st> «*Notum*»⁴², capítol «*Ítem sub eadem pace ponimus omnes clericos*», e la Constitució del Cardenal, capítol I.

19.5. »Immunitats del temple e de l'Espital de Jherusalem e dels altres lochs venerables ab totes llurs coses sots la dita pau e deffensió e interminació de pena ensemps ab les sgleyes e clergues constituïm. 15

§ Ídem la Constitució «*Diuiñarum*», «*In primis*», «*Ad honorem*», capítol «*Inmunitates*», e la Constitució del Cardenal capítol VIII.

1 Ídem...2 quoque in margine adiec. A² 5 Ídem...Dominicaturas in margine adiec. A²
12 Ídem... 14 I in margine adiec. A²

nullus eos capiat uel inuadat, in corpore proprio uel in rebus mobilibus uel immobilibus, dampnum eis inferat, nisi in maleficiis inuenti fuerint, uel quando in caualcatis cum dominis suis aut cum aliis iuerint. Sed postquam ad domos reuersi fuerint sub predicta pace remaneant.

5 § Idem in Constitutione «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Villanos», et in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item uillanos» et capitulo sequenti, et in Constitutione «Notum», capitulo «Item sub hac pace sunt uillani».

19,7. »Ciues uero et burgenses et omnes homines nostros et uillarum nostrarum cum omnibus rebus eorum mobilibus et immobilibus, sub nostra pace constituimus.

10 § Idem in Constitutione «Hec est pax» capitulo «Ciues» et in Constitutione «Ad honorem» et «Notum» capitulo «Item sub hac pace sint ciues» et in Constitutione Cardinalis capitulo III.

19,8. »Iudeos eciam cum omnibus rebus suis, mobilibus et immobilibus, sub nostra pace constituimus.

15 § Idem in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Iudeos», et in Constitutione «Ad honorem» et «Notum», capitulo «Item sub hac pace sint iudei et saraceni».

19,9. »Et eciam pupillos, uiduas, orphanos.

20 § Idem in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Pupillos», et in Constitutione «In primis», capitulo «Sed et clericos», et in Constitutione «Ad honorem» et «Notum», capitulo «Item sub hac pace sint uidue et omnes miserabiles persone».

19,10. »Villanos uel uillanas militum et eorum familias sub predicta pace constituimus.

3 in erint *E* : inuenerint *U* *Pujol* **5** Idem...7 uillani in *margin*e *EU* : in *textu* *C* : om. *Pujol* **8** et³ om. *E* **9** sub...constituimus om. *EC* **10** Idem...12 IIII in *margin*e *EU* : in *textu* *C* : om. *Pujol* **11** et¹ om. *U* | sint...12 IIII] sunt uillani *E* | et²...Constitutione om. *C* **13** mobilibus...immobilibus om. *EC* **15** Idem...16 saraceni om. *E* *Pujol* : in *textu* *C* : in *margin*e *U* **17** in pupillos *C* | uiduas] et *adiec.* *C* **18** Idem...20 persone in *margin*e *EU* : in *textu* *C* : om. *Pujol* **20** sint] iudei et sarraceni *del.* *C*² **21** uel om. *E* : et *C* | familia *EU* *Pujol* : familias *C*

2 dapnum *E* | infferat *E* | maleficiis *U* **3** set *U* **5** Constitutione *C* **6** Constitutione *C* **7** Constitutione *C* **8** burgenses *C* **10** Constitutione¹] Constitutione *C* | Constitutione²] Constitutione *C* **16** sarraceni *Omn*es **18** Constitutione²] Constitutione *C* | Constitutione¹] Constitutione *C* | Constitutione²] Constitutione *C* **19** Constitutione *C*

5 1173/ca. «Villanos» | 1200/ca. «Villanos» **6** 1218/ca. «Item uillanos» | ca. sequenti **7** 1225/ca. «Item sub hac pace sunt uillani» **10** Constitutione¹...Ciues] 1198/ca. «Ciues» Constitutione²...11 honorem] 1218/ca. «Item sub hac pace sint ciues» **11** 1225/ca. «Item sub hac pace sint ciues» | 1214/IV **15** Constitutione¹...Iudeos] 1198/ca. «Iudeos» Constitutione²...16 honorem] 1218/ca. «Item sub hac pace sint iudei et sarraceni» **16** 1225/ca. «Item sub hac pace sint iudei et sarraceni» **18** Constitutione¹...Pupillos] 1198/ca. «Pupillos» | Constitutione²...19 clericos] 1200/ca. «Sed et clericos» **19** Constitutione...honorem] 1218/«Item sub hac pace sunt uidue» **20** 1225/ca. «Item sub hac pace sint uidue et omnes miserabiles persone»

19.6. »Vilans e vilanes d'esgleyes e de lochs religiosos e de canonges e nostres e totes lurs coses, axí mobles com immobles, ésser movents, ço és bous, oveylles, àsens, someres, rosins, eugues e altres animals, si·s vol sien aptes a laurar o no, sots seguretat de Pau e de Treva axí constituïm que negú no·ls prengue ne·ls invasesque en propri cors, o en béns mobles o immobles dan lurs façe, si donchs no seran stats trobats en malefics, o quant van en cavalcades ab llurs senyors o ab altres, mas pusque sien tornats a llurs cases romanguen sots la dita pau. 5

§ Ídem la Constitució «*Diuiinarum*», «*In primis*», capítol «*Villanos*» e la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Idem uillanos*» et capítol següent, e la Constitució «*Notum*», capítol «*Item sub hac pace sint uillani*». 10

19.7. »Ciudadans e burgesos e tots hòmens nostres e de viles ^{105v/} nostres ab totes llurs coses mobles e immobles.

§ Ídem en la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Ciues*» e la Constitució «*Ad honorem*» e «*Notum*» capítol «*Item sub hac pace sunt ciues*» e la Constitució del cardenal capítol IIII. 15

19.8. »Juheus encara ab tot ço de lur sots nostra pau constituïm.

§ Ídem en la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Iudeos*», la Constitució «*Ad honorem*» e «*Notum*», capítol «*Sub hac pace sunt iudei*».

13 Ídem... 15 IIII *in margine adiec. A²* 17 Ídem... 18 iudei *in margine adiec. A²*

§ Idem in Constitutione «Notum» capitulo «Item sub hac pace sunt uillani».

19,11. »Omnia animalia aratoria, columbaria, palearia, abellaria, oliuaria et molendina, in predicta pace constituimus.

5 § Idem in Constitutione «Diuiarum», capitulo «Neque mansiones», et in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Oliuaria», et in Constitutione «In primis», capitulo «Neque mansiones», et in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item sub eadem pace sint apium», et in Constitutione «Notum», capitulo «Sub eadem pace sint omnia molendina», et in Constitutione Cardinalis capitulo VII.

10 19,12. »Item quod nullus homo animalia aratoria uel instrumenta arandi pro pliuio uel proprio debito uel alieno debito, nec pro delicto uel debito dominorum suorum pignoret uel capiat, eiam si fuerint specialiter obligata.

19,13. »Rustici uero nec familia eorum pro debito dominorum suorum uel propriis debitis uel fideiussoribus, nullo modo personaliter capiantur, nec capti retineantur.

15 19,14. »Item mansiones aliquis non incendat uel alias ignem supponat ad nocendum.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Neque mansiones».

20 »Si uero barones nostri uel milites inter se guerram habuerint et ad expugnandum castrum uel fortitudinem inimicorum suorum uenient, et expugnando in ipso corpore castrum uel fortitudinis ignem supposuerint, non teneantur pro pace fracta.

25 § Incendium prohibetur in Constitutione «Hec est pax» et «Ad honorem», capitulo «Prohibemus», et in Constitutione «In primis», capitulo «Siquis uero alium», uersu «seruata», et Constitutione Cardinalis, capitulo «Statuimus eiam quod nullus», et in Constitutione «Anno Domini», capitulo «Addidit».

1 Idem...uillani in margine EU : in textu C : om. Pujol | capitulo om. U **2** Omnia...3 constituimus] ante et eiam pupillos antepos. U Pujol : columbaria etc. adiec. C | et om. C **4** Idem...8 VII in margine EU : in textu C : om. Pujol **7** apium om. C **9** Item...11 obligata] ante Omnia animalia antepos. U Pujol **10** pliuio uel] pliuio C : pleno uel del. U² **14** retineantur] E² : detineantur E¹ **15** incendat E | igne Pujol **17** Idem...18 mansiones om. E Pujol : in textu C : in margine U **19** et om. U Pujol **22** Incendium...25 Addidit in margine EU : in textu C : om. Pujol **24** et] in adiec. E

3 paçe U **4** Constitutione C **5** Constitutione¹] Constitutione C **6** Constitutione C **7** Constitutione C **8** Constitutione C **15** subponat U **22** Constitutione C **23** Constitutione C **24** Constitutione C **25** Constitutione C

1 1225/ca. «Item sub hac pace sunt uillani» **4** 1173/ca. «Neque mansiones» **5** Constitutione¹...Oliuaria] 1198/ca. «Oliuaria» | Constitutione²...6 mansiones] 1200/ca. «Neque mansiones» **6** 1218/ca. «Item sub eadem pace sint apium» **7** 1225/ca. «Sub eadem pace sint omnia molendina» **8** 1214/VII **17** 1173/ca. «Neque mansiones» | 1200/ca. «Neque mansiones» **22** 1198/ca. «Prohibemus» | 1218/ca. «Prohibemus» **23** 1200/ca. «Siquis uero alium» uersu «seruata» **24** 1214/ca. «Statuimus eiam quod nullus» **25** 1202/ca. «Addidit»

- 19.9. »Encara pubils, vídues e òrphens.
 § Ídem en la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Pupillos*», e la Constitució «*In primis*», capítol «*Sed et clericos*», la Constitució «*Ad honorem*» et «*Notum*», capítol «*Item sub hac pace sint uidue*».
- 19.10. »Vilans e vilanes de cavallers e lur família sots la dita pau constituïm. 5
 § Ídem en la Constitució «*Notum*» capítol «*Item sub hac pace sunt uilani*».
- 19.11. »Totes bèsties de laurar, colomers, pallers, fuschs de abelles, olivars e molins en la dita pau constituïm.
 § Ídem en la Constitució «*Diuiinarum*», capítol «*Neque menciones*», la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Oliuaria*», la Constitució «*In primis*», «*Neque menciones*», la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Item sub eadem pace sunt omnia molendina*», la Constitució del Cardenal capítol VII. 10
- 19.12. »Ítem que null hom no penyor ne prengue bèsties de laurar ne instruments o aynes de lauraó per fermaça ne per deute propri o d'altre ne per delicte o deute de lurs senyors encara que sien specialment obligats. 15
- 19.13. »Los pagesos ne lur companya no poden ésser personalment presos per deute de llurs senyors e per llurs pròpies deutes o per fermaçes en neguna manera ne presos ésser detenguts.
- 19.14. »Ítem los masos negun no·ls crem ne en altra manera meta foch per a noure. Si emperò barons nostres o cavallers qui entre si han guerra vendran a combatre 20

2 Ídem...4 uidue *in margine adiec. A² | e] n del. A²* 6 Ídem...uilani *in margine adiec. A²*
 9 Ídem...12 VII *in margine adiec. A²* 11 capítol] Constitució A 20 noure] metre foch és prohibit en la Constitució *Hec est pax ad honorem* capítol *Prohibemus* e la Constitució *In primis* capítol *Si quis uero alium, uersu Seruata*, en la Constitució del cardinal, Constitució *Statuimus eciam quod nullus*, la Constitució *Anno Domini*, capítol *Addidit*, e en la Constitució *Notum*, capítol *Ítem* sots aquesta Pau constituïm que negun cavaller *in margine adiec. A²*

19,15. »Terras in contencione positas nullus uillanus labore postquam inde comonitus fuerit ab eo in quo iusticia placiti non remanserit, nisi possessor paratus sit directum facere et complere.

§ Idem in Constitutione «Diuiinarum» et Constitutione «In primis» capitulo «Terras».

»Si uero tercio monitus eas laborauerit et propterea dampnum susceperit, non requiratur pro pace fracta. Salua tamen pace bestiarum deditarum in usu laboracionis et eorum qui eas gubernauerint uel custodierint cum omnibus. Nolumus enim quod propter contumaciam rusticorum animalia aratoria deprehendantur, inuadantur uel disperdantur.

19,16. »Vias publicas, uel caminos siue stratas in tali securitate ponimus et statuimus ut nullus inde iter agentes inuadat uel in corpore proprio siue rebus suis aliquid iniurie uel molestie inferat, nisi fuerint milites uel pedones de guerra, pena lese magestatis imminente ei qui contrafecerit post satisfacionem dupli de malefactis et iniuriis dampnum passo prestatam.

§ Idem in Constitutione «Diuiinarum» et Constitutione «In primis» capitulo «Vias publicas» et in Constitutione «Hec est pax» capitulo «Caminos» et in Constitutione «Ad honorem» et Constitutione «Notum», capitulo «Item sub hac pace sunt camini», et in Constitutione Cardinalis, capitulo V.

§ Hoc corrigitur in Curia Barchinone Regis Petri capitulo XVII et loco huius pene succedit hodie pena Vsatici «Camini et strate».

2 comonitus] monitus C : conuencio U 4 Idem...5 Terras in margine EU : in textu C : om. Pujol 6 tercio] ter E : terras C 7 requiritur C 8 cum omnibus om. C 9 deprehenduntur C 10 disperdantur] Concordat s. c. capitulo «Item quod nullus» et in Constitutione «Diuiinarum» capitulo «Terras» et capitulo «Vias» uersu «Hoc generaliter» et in Constitutione «Hec est pax» capitulo «Caminos» uersu «Boues» et in Constitutione «In primis» capitulo «Villanos» et capitulo «Terras» et «Ad honorem» capitulo «Villanos» uersu «Item animalia», in Constitutione «In nomine Domini» capitulo «Item sub hac pace sint uillani» et in Constitutione Cardinalis capitulo VI. adiec. C¹ : in Constitutione «Ad honorem» in margine post «Terras» et adiec. C² 12 ut] et U Pujol | inde iter] inter C | agentes] agens EU Pujol 13 guerra] graue Pujol 14 imminente om. U Pujol | ei] et adiec. U Pujol | maleficiis C 15 prestatam U Pujol : prestatam C 16 Idem...19 V in margine EU : in textu ante pena lese transposuit C : om. Pujol 17 in² om. C 19 sunt] sint C | in om. U 20 Hoc...21 strate in margine EU : in textu C : om. Pujol

1 contencione C 2 possessor U 4 Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C 6 tercio U | dapnum EU | susceperit U 7 laboracionis C 9 deprehendantur E 14 imminente EC | satisfacionem C 15 dapnum EU | paso E 16 Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C 17 Constitutione C 18 Constitutione C 19 Constitutione C

4 1173/ca. «Terras» | Constitutione²...5 Terras] 1200/ca. «Terras» 16 1173/ca. «Vias publicas» | Constitutione²...17 publicas] 1200/ca. «Vias publicas» 17 1198/ca. «Caminos» 18 1218/ca. «Item sub hac pace sunt camini» | 1225/ca. «Item sub hac pace sint camini» 19 1214/V 20 1283/*XVII > XLII

algun castell o fortalesa de llurs enamichs e combatran mettent foch en lo cos del castell o fortalesa, no-n sien tenguts per pau trencada.

§ Ídem en la Constitució «*Diuiinarum*» et «*In primis*», capítol «*Neque menciones*».

19.15. »Terres en contesa posades nagun vilà no les laure o conreu depuys que-n sia amonestat per aquell en qui la justícia del plet no romandrà que no-s façe, si donchs ^{106r/} lo possehidor no era apparellat de fer-ne dret e complir. E si aprop que-n serà estat tres vegades amonestat les dites terres conresarà e per axò resebrà algun dan que no-l puxe requerir per pau trencada, salva emperò la pau de bèsties dedicades a hús de lauró e d'aquells qui les governaran e les guardaran ab tot ço de llur, car no volem que per contumàcia dels pagesos les bèsties de lauró sien preses, invasides ne dispergides.

§ Ídem en la Constitució «*Diuiinarum*», «*In primis*», capítol «*Terras*».

19.16. »Vias públiques e camins e strades en tal seguretat posam e statuim que negun no invasescha o scometa algun caminant en llur propri cors o llurs béns ne alguna injúria o molestia lus façe, si donchs no són cavallers o hòmens de peu de guerra, crim de lesa magestat iminent [a] aquell que contrafarà aprop que haje feta satisfacció del doble dels malefics e injúries a aquell a qui seran fets.

1 de...2 fortalesa *in margine adiec. A²* **3** Ídem...4 menciones *in margine adiec. A²*
13 Ídem...Terras *in margine adiec. A²* **17** contrafarà] açò és concordat en la Cort de Barcelona del Rey en Pere capítol XVII e en loch d'açò succeheix la pena de l'Usatge Camins strades *in margine adiec. A²*

19,17. »Sub hac eadem pace constituimus milites et omnes illos qui iuerint cum domina uxore militis, nisi fuerint bausatores uel proditores manifeste, quos ab ista Pace et Treuga penitus eicimus.

19,18. »Proditores dominorum suorum qui secundum Constitutionem scriptam innocenciam suam purgare noluerint ab hac pace et securitate tam eos cum omnibus suis bonis quam eorum complices et fautores excludimus et excipimus.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et Constitutione «In primis», capitulo «Proditores», et Constitutione «Notum», capitulo «Ab hac autem pace».

19,19. »Saluitates quoque tocius terre nostre tam nouas quam antiquitas constitutas sub predicta pace et securitate ponimus et constituimus.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Saluitates», et Constitutione «Hec est pax», capitulo «Clericos», uersu «Loca autem».

19,20. »Fures, latrones et eorum receptores, si redigere malum quod fecerint noluerint uel directum facere contenderint, a predicta pace et securitate seducimus cum omnibus rebus suis mobilibus uel immobilibus.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum» et Constitutione «In primis», capitulo «Fures», et Constitutione «Hec est pax», capitulo «Constituentes» et infra est capitulum «Ab hac pace»¹⁷.

19,21. »Item statuimus quod nullus homo capiat per se uel per alium, nec raubet nec raubare faciat aliquem hominem de genere laycum uel clericum, nisi acuydauerit

1 hac del. E² | eadem sup. lin. E² : om. E¹ | et...illos E¹ : bis E¹ | illos om. C | iuerunt U
3 eieicimus C **4** scriptam C² : predictam C¹ **5** uoluerint C **6** bonis om. EC | et excipimus om. C **7** Idem...**8** pace in margine EU : in textu C : om. Pujol | capitulo] Saluitates et Constitutione Hec est pax del. E² **8** hac autem] autem hac U **9** antiquitas U² : antiquitatus U¹
11 Idem...**12** autem in margine EU : om. C Pujol | et¹] in Constitutione adiec. E | et²] in adiec. E **14** uoluerit C | directum om. C | contenderint] q del. E² | securitate] treuga C reducimus Pujol **15** uel] et E **16** Idem...**18** in margine EU : in textu C : om. Pujol Diuiarum om. C | et] in adiec. E **17** et¹] in adiec. E **18** Ab] Sub E **19** uel] nec EC **20** raubare E² : s E¹

6 fautores U Pujol **7** Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C **8** Constitutione C **11** Constitutione C **12** Constitutione C **13** ffures ECU | receptores U feçerint U **14** ffacere E **16** Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C **17** Constitutione C

7 1173/ca. «Proditores» | Constitutione²...**8** Proditors] 1200/ca. «Proditors» **8** 1225/ca. «Ab hac autem pace» **11** 1173/ca. «Saluitates» | 1200/ca. «Saluitates» **12** 1198/ca. «Clericos» uersu «Loca autem» **16** 1173/ca. «Fures» | Constitutione²...**17** Fures] 1200/ca. «Fures» **17** 1198/ca. «Constituentes» **18** 1228/ca. «Ab hac pace»

¹⁷ Es refereix a un paràgraf situat dos capítols més avall, el qual s'ha numerat aquí com a 19.22. De tota manera, sembla que es tracta de la versió del mateix capítol (amb el mateix incipit) aprovada a altres Corts.

§ Ídem la Constitució «*Diuiñarum*», capítol⁴³ «*In primis*», capítol «*Vias publicas*», la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Caminos*», la Constitució «*Ad honorem*», e «*Notum*», capítol «*Item sub hac pace sint camini*» e la Constitució del cardinal, capítol V.

19.17. »Sots aquesta mateixa pau constituïm cavallers e tots aquells qui iran ab dona muller de cavaller, si donchs no són basadors o traydo[r]s manifestament, los quals d'aquesta Pau e Treva de tot en tot foragitam. 5

19.18. »Los traydors a llurs senyors qui segons Constitució scripta no volran purgar llur ignocència d'aquesta pau e seguretat tan ben ^{106v/} ells ab tot ço de llur con lurs còmlices e factors separam e exceptam. 10

§ Ídem en la Constitució «*Diuiñarum*», e «*In primis*», capítol «*Proditores*», la Constitució «*Notum*», capítol «*Hac autem pace*».

19.19. »Les salvetats de tota nostra terra axí noves com antigament constituïdes sots la dita pau e seguretat posam e constituïm.

§ Ídem en la Constitució «*Diuiñarum*» e «*In primis*», capítol «*Saluetates*», la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Clericos*» uersu «*Locha autem*». 15

¹ Ídem...4 V *in margine adiec. A²* ¹¹ Ídem...12 *pace in margine adiec. A²* ¹⁵ Ídem...16 *autem in margine adiec. A²*

⁴³ Cal entendre, evidentment, no capítol sinó Constitució o Corts «*In primis*».

ipsum ante per quinque dies; et hoc intelligimus de illis qui non sunt de guerra nec ualitores alicuius guerre. Et qui ceperit uel interfecerit eum sit statim proditor.

§ Idem in Constitutione «In Christi nomine notum sit cunctis», capitulo «Item statuimus quod nullus homo». Idem Iacobus in prima Curia Barchinone capitulo XXVII. Facit Vsaticus «Omnes homines postquam acuyndauerint».

19,22. »Ab hac pace excludimus hereticos manifestos et eorum credentes, fautores atque defensores, fures et latrones et eorum receptores, et publice excommunicatos nisi uoluerint se emendare ad mandatum episcopi.

§ Idem in Constitutione «Ad honorem» et Constitutione «Notum» et in Constitutione Cardinalis, capitulo «Ab hac autem pace» <et in Constitutione «Notum», capitulo «Ab hac autem pace»>¹⁸.

»Statuentes firmiter et insuper mandamus ut nullus eos defendat, ymo manifestet eos et omnibus modis deuitet.

19,23. »Volumus preterea et mandamus ut nulli uiolatores pacis manuteneant, nec raptores, nec aliquis qui sit basator appellatus sit sub pace, nisi uoluerit se purgare ad cognicionem nostre Curie.

§ Idem in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Constituentes insuper» et capitulo «Volumus preterea», et in Constitutione «In Christi nomine notum sit cunctis», capitulo finali.

19,24. »Si quis uero miles uel ciuis contra huiusmodi Constitutionem comiserit dampnum, emendet illi cui malum fecerit infra quindecim dies; postquam monitus fuerit simplum; post quindecim dies duplum.

3 Idem...5 acuyndauerint in margine EU : in textu C : om. Pujol **4** Iacobus] secundus adiec. U | prima om. U **6** hac om. C **9** Idem...11 pace in margine EU : in textu C : om. Pujol | in² om. E **10** hac om. U **11** hac om. U **12** manifeste E : magifestet C **13** eos om. C | deuitet] alias denunciaret adiec. U Pujol **15** sit¹ om. U Pujol **17** Idem...19 finali in margine EU : in textu C : om. Pujol **21** dies] et adiec. E

3 Constitutione C **5** ffacit C **7** fautores U Pujol | deffensores U Pujol **9** Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C **10** Constitutione¹] Constitutione C Constitutione²] Constitutione C **12** ffirmiter E | deffendat U Pujol **15** apellatus U Pujol **16** cognicionem C **17** Constitutione C **18** Constitutione C **21** dapnum EU

3 1228/ca. «Item statuimus quod nullus homo» **4** 1292/XXVII **9** Constitutione¹...honorem] 1218/ca. «Ab hac autem pace» | 1225/ca. «Ab hac autem pace» **10** Constitutione¹...pace] 1214/ca. «Ab hac autem pace» | Constitutione²...11 pace] 1225/ca. «Ab hac autem pace» **17** 1218/ca. «Constituentes insuper» | ca. «Volumus preterea» **18** Constitutione...19 finali > 1228^a/XVI

¹⁸ Sembla que hi ha una repetició incomprendible, a tots tres manuscrits, de la citació de Jaume I a les Corts de Tortosa (1225), ca. «Ab hac autem pace».

19.20. »Furtado[r]s, ladres e aquells qui·ls acuyllen, si no volen redreçar lo mal que fet hauran o contrastaran de fer-ne dret, de la dita pau e seguretat separam ab totes llurs coses mobles e immobles.

§ Ídem en la Constitució «*Diuiinarum*» e «*In primis*», capítol «*Fures*», la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Constituentes*», e dejús capítol «D'aquesta pau»⁴⁴. 5

19.21. »Ítem statuim que negun hom per si ni per altre no prengue ne robe ne robar façe algun hom de linatge laich o clergue, si donchs no l'haurà acuydat ja abans per cinc dies. E açò entenem d'aquells qui no són de guerra ne valedors de alguna guerra. E qui·l pendrà o lo matarà sie tantost traydor.

§ Ídem en la Constitució «*In Christi nomine notum sit cunctis*», capítol «*Idem statuimus quod nullus homo*», e Jachme segon en la primera Cort de Barchinona capítol XXVII e l'Usatge «*Tots hòmens hajen ocupat*». 10

19.22. »[D]e aquesta pau excludim e foragitam heretges manifets e llurs creens e factors e deffensors, furtadors e ladres e aquells qui·ls acuyllen, e los públicament excomunicats si donchs no·s volran esmenar a manament del bisbe, statuent fermament e sobretot manats que null hom los guos deffendre hans los manifest e en tota manera los esquiú. 15

§ Ídem en la Constitució «*Ad honorem*» e «*Notum*» e la Constitució del Cardenal, capítol «*Ab hac autem pace*».

⁴ Ídem...5 *in margine adiec. A²* ¹⁰ Ídem...12 ocupat *in margine adiec. A²* ¹⁸ Ídem...19 pace *in margine adiec. A²*

⁴⁴ Es refereix a dos capítols més avall, que he numerat com a 19.22.

§ Idem in Constitutione «Diuiarum», capitulo «Si quis contra huiusmodi», et in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Quicumque ergo», et Constitutione «In primis», capitulo «Si quis contra hanc», et Constitutione «Ad honorem» et Constitutione «Notum sit» et in Constitutione Cardinalis, capitulo «Si quis uero prescriptam».

»Prestandis insuper centum uiginti solidis de dupli moneta; rustici uero quindecim solidos episcopo et nobis ad quem querimonia fracte pacis et treuge dignoscitur contigisse.

19,25. »Si uero infra quindecim dies primos temerator constitute pacis et treuge simplum non emendauerit, postea ut supradictum est duplum prestat; ita quod medietatem ipsius dupli habeat querelator et aliam medietatem episcopus, et Nos qui ad hanc iusticiam faciendam cum predicto episcopo extiterimus. Et insuper si infra pretaxatos quindecim dies, per nos uel episcopum uel nuntium aut nuncios nostros idem temerator pacis et treuge comonitus dampnum non emendauerit, deinde ipse malefactor et complices sui, adiutores et consiliatores eius ab episcopo excommunicentur, et a predicta Pace et Treuga separati intelligantur cum omnibus rebus suis. Ita quod malum quod propter hoc fuerit eis illatum non requiratur pro Pace et Treuga fractis; sed si malefactor et coadiutores eius iamdicto querelanti ullum malum fecerint emendetur pro pace fracta.

§ Nec habebit amorem Principis ymo sub eius acuydamento erit in Constitutione «Diuiarum», capitulo finali, et in Constitutione «Si quis de magnatibus».

19,26. »Preterea constituendum et firmiter obseruandum esse statuimus sub eadem Pace et Treuga dies dominicos et festiuos omnium sanctorum apostolorum esse et eciam Aduentum Domini usque ad octauas Epiphantie, et Quadragesimam usque ad

1 Idem...5 prescriptam in margine EU : in textu C : om. Pujol | Diuiarum sup. lin. U² : dussi U¹ **4** capitulo om. E | quis] quia C | uero uersu adiec. U Pujol **6** solidos C **7** quindecim] uacuum EC **9** terminatos C **13** aut] uel E **14** treuge U² : treuga U¹ | monitus C **15** episcopo bis C **16** separati] nec habet amorem Principis ymo sub eius ecuydamento erit in Constitutione «Diuiarum» capitulo fi et in Constitutione «Si quis de magnatibus» anteposuit C **17** Ita] Item U Pujol **18** si sup. lin. C² : om. C¹ | querelanti U² : quaerelanti U¹ **20** Nec...21 magnatibus in margine EU : in textu ante separati posuit C : om. Pujol **21** Si om. U **22** sancimus E **24** eciam ciam U | a quadragesima E

1 Constitutione C **2** Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C **3** Constitutione C **4** Constitutione¹] Constitutione C | Constitutione²] Constitutione C **6** dupli U Pujol | rustici U **13** pretaxatos U Pujol **14** dapnum E **15** conciliatores E **22** ffirmiter E

1 1173/ca. «Si quis contra huiusmodi» **2** Constitutione¹...ergo] 1198/ca. «Quicumque ergo» Constitutione²...3 hanc] 1200/ca. «Si quis contra *hanc» > «Si quis contra huiusmodi» **3** 1218/ca. «Si quis uero prescriptam» **4** Constitutione¹...sit] 1225/ca. «Si quis uero prescriptam» | Constitutione²...5 prescriptam] 1214/ca. «Si quis uero prescriptam» **20** Constitutione...21 finali] 1173/c.f. **21** Constitutione...magnatibus] VS

19.23. »Volem part açò ^{107r/} e manam que null hom mantengue los trencadors de Pau ne los raptors ne algun qui sie appellat bausador o bare sots pau, si donchs no se'n volrà purgar a conexença de la nostra Cort.

§ Ídem en la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Constituentes insuper*» e capítol «*Volumus preterea*»; la Constitució «*In Christi nomine notum cunctis*», capítol final. 5

19.24, 25. »E si algun cavaller o ciutadà contra la present Constitució haurà comès que esmèn lo dan an aquell a qui l'aurà fet dins quinze dies après que n serà amonestat en simple; après dels dits quinze dies pach lo doble. E més avant pach cent e vint ssols de moneda de doble, e los pagesos seixanta sols al bisbe e a Nós, a qui la querimònia de Pau e de Treva serà pervenguda. Si emperò dins los quinze dies primers lo trencador de Pau e de Treva no haurà esmenat lo simple depuys segons que dit és pach lo doble, axí que la meytat del dit doble haje lo querelador, e l'altra meytat lo bisbe e Nós qui a fer aquesta justícia ab lo dit bisbe serem estats. E més avant, si dins los dits quinze dies per Nós o per lo bisbe o per nostre misatge o misatges lo dit t[r]encador de Pau e de Treva amonestat no haurà esmenat lo dampnatge, d'aquí avant lo dit malfaytor e sos còmplies ajudado[r]s e consellado[r]s sien per lo bisbe excomunicats, e de la dita Pau e Treva sien entesos ésser separats ab tot ço del ^{107v/} lur. Axí que lo mal qui per açò lurs serà fet no puxen demanar per pau o per treva trencada mas, si lo malfeytor e sos ajudadors faran negun mal al dit querelador que li sie esmenat per pau trencada. 10 15 20

4 Ídem...5 final *in margine adiec.* A² 17 lur] aquí *del.* A²: ne haurà labor del Príncep, hans serà sot son acuydament, en la Constitució Diuinarum capítol final e en la Constitució De magnatibus *in margine adiec.* A²

octauas Pasce; diem quoque Ascensionis Dominice, necnon festum Pentecostes cum octauis suis, et quattuor festiuitates sancte Marie, et festiuitatem sancti Iohannis Baptiste, et sancti Michaelis et omnium sanctorum et festiuitates beate Eulalie Barchinone et sancti Felicis Gerunde et sancti Martini. Et fuerunt addite festiuitates Exaltacionis et Inuencionis sancte Crucis, Sancti Laurentii, Sancti Genesii, quattuor Temporum, singulas uidelicet festiuitates cum suis uigiliis, cum omnibus eorum precedentibus et subsequentibus noctibus: uidelicet ab occasu solis quo ipsa treuga Domini ingreditur usque ad ortum solis diei ipsius qua egreditur, et ab occasu solis quarte ferie usque ad solis ortum secunde ferie.

§ Concordat Extra de Treuga et Pace capitulo finali et in Constitucione «Diuiuarum», capitulo «Preterea illud». Item in Constitucione «Treugam et enim Domini confirmauerit» et capitulo «Item Hugo Candidus» et in Constitucione «Anno ab Incarnacione» capitulo «Pactum».

19,27. »Violatores autem pacis teneantur satis dare et pignora tenencia mittere in manu uicarii nostri in propriis personis. Si tamen dominus qui eos ad maleficium duxerit uel ad guerram uoluerit satis dare et pignora mittere pro se et militibus et hominibus qui de domo et familia sua fuerint, recipiatur.

§ Quod si nolit facere Rex debet eum distringere ut in Constitucione «Si quis de magnatibus» et eciam «Alii domini sui». Idem in Constitucione «In primis» et Constitucione «Ad honorem» et Constitucione «Notum sit cunctis» et in Constitucione Cardinalis capitulo «Violatores».

19,28. »Si uero homines monasteriorum uel aliorum locorum religiosorum inter se dampnum dederint in corpore siue in rebus, et querimonia ista ad uicarium

1 cum] ac *del.* **U 2** octauis U^2 : ac U^1 | festum **E 5** Sancti¹ *om.* **U Pujol** | Sancti² *om.* **U Pujol 6** Temporum] ipsorum **E 8** usque] ac *del.* **E** | et *om.* **E 9** ferie²] addicio *adiec.* **U** : addito *adiec.* **Pujol 10** Concordat...**13** Pactum *in margine EU* : *in textu C* : *om.* **Pujol 12** confirmauerunt **C** | et² *om.* **U Pujol 13** capitulo Pactum *om.* **E 15** Si tamen] Sed tamen **U** : Sed tamen [si] **Pujol** | maleficia **C 16** militibus] suis *adiec.* **C 18** Quod...**21** Violatores *in margine EU* : *in textu C* : *om.* **Pujol** | noluerit **E 19** et²] in *adiec.* **E 20** et¹] in *adiec.* **E 21** Cardinalis *om.* **C 23** querimonia E^2 : querimonia E^1 | ista *om.* **E**

1 paçe **E** | ascencionis **E** : assensionis **C** | penthecosten **E** : pentacosten **C 2** quatuor *Omnes 3* bapteste **U Pujol** | Michaelis] Miquaelis **E Pujol 5** exaltacionis **C** | inuencionis **C** | genesi **U** | quatuor *Omnes 7* preçedentibus **U 8** ocasu **E 15** maleficiũ **U 17** reçiatur **U 18** Constitucione **C 19** Constitucione **C 20** Constitucione¹] Constitucione **C** Constitucione²] Constitucione **C** | Constitucione³] Constitucione **C 22** religiosorum **E 23** dapnum **E**

10 *Liber Extra* I.34.1 | 1173/ca. «Preterea illud» **11** Constitucione...**12** Candidus] **VS 12** Anno...**13** Pactum] *Disposició legal no identificada (VS?) 18* Constitucione...**19** magnatibus] **VS 19** Alii...sui] *Disposició legal no identificada* | 1200/ca. «Violatores» **20** Constitucione¹...honorem] 1218/ca. «Violatores» | Constitucione²...cunctis] 1225/ca. «Violatores» | Constitucione³...**21** Violatores] 1214/ca. «Violatores»

§ Ídem en la Constitució «*Diuiñarum*» e «*En primis*», capítol «*Si quis contra hanc*», la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Quicumque ergo*», la Constitució «*Ad honorem*» e «*Notum*» e la Constitució del cardenal capítol «*Si quis uero perscriptum*».

19.26. »Part açò declaram ésser constituït e fermament observat sots la dita matexa Pau e Treva ésser los dicmenges e festes de tots los Sants Apòstols e encara lo 5
Avent de nostre Senyor fins a les octaves de Epifania, e la Quaresma fins a les octaves de Pascha, e lo dia de la Ascensió de nostre Senyor, e la festa de Pentacoste ab lurs octaves, e les quatre festes de Santa Maria, e la festa de Sen Johan Babtiste e de Sent Miquel, e de tots Sants, e la festa de Sancta Eulàlia de Barchinona, e de Sent Feliu de Gerona, e de Sent Martí. 10

§ Ídem extra de Treuga et Pace capítol final, la Constitució «*Diuiñarum*», capítol «*Preterea illud*» en la Constitució «*Treguam enim domini confirmauerunt*» <e> capítol «*Idem Hugo Candidus*» e la Constitució «*Anno ab incarnatione*», capítol «*Pactum*».

Foren-hi ajustades les festivitats de la exaltació e invenció de Sancta Creu, de 15
Sent Lorens, de Sent Genís, los quatre Trempes, ço és les festivitats de llurs vigílies ab totes llurs nits precedents e següents, ço és del sol post quant la trava⁴⁵ de nostre Senyor comença fins al sol exit del dia que feneix, e del sol post de la quarta fèria fins al sol exit de la segona fèria.

19.27. »Los violadors o trencadors de pau són tenguts satisfacer e metre 20
penyo^{108r/res} en mans del nostre veguer en llurs pròpies persones. Si emperò lo senyor

1 Ídem...3 perscriptum *in margine adiec.* A² **11** Ídem...14 Pactum *in margine adiec.* A²
20 metre] e si no vol fer lo Rey l'o-u deu destrényer e los altres senyors llurs, en la Constitució Si quis de magnatibus *in margine adiec.* A²

⁴⁵ Cal entendre *treva*.

peruenerit, remittat eum uel eos ad dominos proprios. Et si ipsi infra quindecim dies in posse dominorum suorum resarcire noluerint deinde uicarius noster accipiat pignora tenencia in personis propriis, et causa illa sine debito terminetur.

5 § Idem in Constitutione «In primis», «Ad honorem», «Notum», capitulo «Si uero homines», et in Constitutione Cardinalis, capitulo «Item statuimus quod si de hominibus», et Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo X et uersu «Si uero homines».

19,29. »Item statuimus et mandamus ut paces iste et treuge sint firme et perpetuo durature.

10 19,30. »Item statuimus atque iubemus quod omnes milites et ciues et homines uillarum a quattuordecim annis et supra paces istas iurent et eas teneant et defendant fideliter sine fraude et enganno aliquo. Quicumque admonitus ab episcopo uel a nostro uicario iurare noluerit ex tunc sit excommunicatus et a Pace et Treuga eiectus.

15 § Idem in Constitutione «Ad honorem» capitulo «Item statuimus atque iubemus quod omnes» et in Constitutione «Notum» et Constitutione Cardinalis capitulo «Volumus autem» et in Constitutione «In nomine sancte» capitulo «Item rogamus».

20 19,31. »Ad maiorem namque securitatem Nos Iacobus Dei gracia, Rex Aragonum, Comes Barchinone et Dominus Montispesullani, omnia supradicta et singula iuramus per Deum et super sancta quattuor Dei Euangelia tenere et firmiter obseruare et facere obseruari. Datum Barchinone XII Kalendas ianuarii, anno Domini MCCXXVIII».

20. Supradicta Constitutio pacis et treuge fuit ultimo confirmata per dominum Regem Petrum secundum in sua Curia Barchinone, capitulo XXXVII, quod incipit «Volumus, concedimus et eciam approbamus», etc. Fueratque eciam confirmata semel

1 infra] in *E* | infra...dies *om.* *U Pujol* **2** reparare uoluerint *C* | capiat *C* **3** propria persona *E* | sine] fine *C* **4** Idem...7 homines in *marginem EU* : in *textu C* : *om. Pujol* | Notum *om. E* **6** X] XLII *E* **8** iste *om. C* **11** annis *om. E* : annos *U Pujol* | iubent *C* **12** fideliter] et *adiec. U Pujol* | et] en *Pujol* **13** eiectus] *adiec. C* **14** Idem...16 rogamus in *marginem EU* : in *textu C* : *om. Pujol* **15** Notum *om. E* | et² in *adiec. E* **17** Dei gracia *om. E* | gracia *U²* : gracia *bis U¹* **19** singula supradicta *E* | Dei *om. C* **24** Volumus] et *adiec. E* | approbamus] abrogamus *C*

2 uicarius *E* **4** Constitutione *C* **5** Constitutione *C* **8** ffirme *E* **10** ciues *U* **11** deffendant *U Pujol* **12** angano *E* : engano *C* | amonitus *U Pujol* **14** Constitutione *C* **15** Constitutione¹] Constitutione *C* | Constitutione²] Constitutione *C* **16** Constitutione *C* **17** Arragonum *C* **19** quatuor *UC Pujol* | ffirmiter *E* **20** ianuari *U* **22** paçis *U* **24** aprobamus *E* | ffueratque *CU Pujol*

4 1200/ca. «Si uero homines» | 1218/ca. «Si uero homines» | 1225/ca. *«Si uero homines»* > «Item statuimus quod si homines» **5** 1214/ca. «Item statuimus quod si de hominibus» **6** 1283/X uersu «Si uero homines» **14** 1218/ca. «Item statuimus atque iubemus quod omnes» **15** 1225/ca. «Volumus autem» | Constitutione²...16 autem] 1214/ca. «Volumus autem» **16** 1235^a/ca. «Item rogamus» **23** 1283/XXXVII «Volumus, concedimus et eciam approbamus»

qui·ls haurà menats fer mal o a la guerra volrà satis dar e metre penyores per si mateix e per sos cavallers o hòmens qui sien de sa casa e de sa companya, que sia resebut.

19.28. »Mas si hòmens de monastirs o d'altres lochs religiosos se daran entre ells dan en cors o en béns e n serà feta querimònia al vaguer deu aquell o aquells remetra a llurs senyors. E si ells dins quinze dies no volran en poder de llurs senyors resarsir lo dan donat, depuix lo vaguer nostre prenge penyores tenents en pròpies persones e la dita causa sia per deguda fi termenada. 5

§ Ídem en la Constitució «*In primis*» e «*Ad honorem*» e «*Notum*» e en la Constitució del cardenal capítol «*Violatores*».

§ Ídem en la Constitució «*In primis*» e «*Ad honorem*» e «*Notum*», capítol «*Si uero homines*», en la Constitució del cardenal capítol «*Item statuimus quod si de hominibus*» e en Pere segon en la Cort de Barchinona capítol XLII, *uersu* «*Si uero homines*». 10

19.29. »Ítem statuim e manam que aquestes paus e trevas sien fermes e perpètuament duradores. 15

19.30. »Ítem statuim e manam que tots cavallers e ciutadans e hòmens de viles de catorze anys en sus juren aquestes paus e les tenguen e defenen feelment sens frau e engan. E quisvulle qui amonest per lo bisbe o per nostre veguer jurar no les volrà d'aquí avant sie excomunicat e de Pau e de Treva foragitat.

8 Ídem...9 *Violatores in margine adiec. A²* 10 Ídem...13 *homines in margine adiec. A²*

per dominum Regem Iacobum primum Terrachone, in Constitutione que incipit «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» et iterum in Constitutione que incipit «In Christi nomine, notum sit cunctis», que data fuit Terrachone XVI Kalendas Aprilis, anno Domini MCCXXXIII. In qua quidem Constitutione dictus Rex Iacobus addit capitulum sequens:

20,1. «In primis statuimus quod omnes homines de pede, tam rustici quam layci uillani, siue sint nostri siue ecclesiarum uel locorum religiosorum, siue militum, siue de alodio, siue de feudo, cum guerra et sine guerra, sint sub Pace et Treuga firma et segura, sub fidelitate legalitate nostra, cum omnibus rebus suis, mobilibus et immobilibus, exceptis personis eorum qui in caualcatis inuenti fuerint, uel forte caperentur in castro uel in forcia aliqua expugnata. Verumtamen postquam reuersi fuerint de caualcatis sint salui et sub ipsa pace liberi et securi cum bestiariis suis grossis et minutis, ortis, campis, uineis, domibus, possessionibus, arboribus cuiuscumque sint generis, ac rebus aliis mobilibus et immobilibus que dici uel cogitari possunt ad eosdem homines pertinentes, exceptis latronibus et raptoribus manifestis».

§ Idem in Constitutione «Diuiinarum», «In primis», «In Christi nomine», capitulo «Villanos», et in Constitutione «Ad honorem» capitulo «Item uillanos».

21. Similiter dictus dominus Rex Iacobus primus in quadam alia sua Constitutione pacis et treuge incipiente «Notum sit cunctis», etc., que data fuit Dertose VI Kalendas Madii, anno Domini MCCXXV, posuit inter cetera capitula que sequuntur:

21,1. «Item sub eadem pace sunt uenerabiles domus Templi et Hospitalis Iherusalem et omnia monasteria et eorum grange. Et quelibet alia loca religiosa, et alia quelibet hospitalia et omnes homines et possessiones eorum, et omnes alie res mobiles ac immobiles et semouentes.

1 per] dictum *adiec.* C | In...2 incipit *om. Pujol 2* Trinitatis] etc. *adiec.* CU **3** noine *Pujol 4* addit C² : addid C¹ **6** pedo E **11** in²] *om. U Pujol 12* sunt C | ipsa] predicta U *Pujol 13* domibus et *adiec.* E **14** ac] hac E | cogitari...15 possunt] excogitari possint C **15** possunt] possint E **16** Idem...17 uillanos *in margine EU : in textu C : om. Pujol 19* que incipit E **20** Dertose *om. EU Pujol* | capitulo *Pujol* | que...21 sequuntur] sequencia C **22** uenerabilis *Pujol 23* et² *om. CU Pujol 25* et E *Pujol*

1 Terracone C **3** Terracone C **6** rustici U **11** uerumptamen *Pujol 12* bestiariis U **13** possessionibus U **16** Constitutione C **17** Constitutione C **22** pace EU **23** grangie E religiosa E **24** possessiones U

1 Regem...2 Trinitatis] 1235^a/ca. «Statuimus eciam quod paces et treuge» **2** 1235^b **6** In...15 manifestis] 1235^b/ca. «In primis statuimus» **16** Constitutione Diuiinarum] 1173/ca. «Villanos» | In primis] 1200/ca. «Villanos» | In²...17 Villanos] 1228^a/ca. «Villanos» **17** 1218/ca. «Item uillanos» **19** 1225

§ Ídem en la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Item statuimus atque iubemus quod omnes*»; en la Constitució «*Notum*» e del Cardenal, capítol «*Volumus*»; en la Constitució «*In nomine sancte*», capítol «*Item rogamus*».

19.31. »E major seguretat Nós, en Jachme, per la gràcia de Déu Rey de Aragó, Compte de Barchinona e senyor ^{108v/} de Muntpaller, totes les sobredites coses e sengles juram per Déu e sobre los sants quatre Evangelis tenir e fermament observar e fer observar. Dada en Barchinona, *XII Kalendas ianuarii anno domini MCCXXVIII*». 5

20. La Constitució desús escrita fou per lo mateix dit Rey Jachme a Tarragona confirmada en la Constitució dada a *XVI Kalendas d'abril anno MCCXXIII*, qui comença «*In Christi nomine notum sit cunctis*». [E]n la qual Constitució afigí un capítol de la tenor següent: 10

20.1. «En la primera statuim que tots hòmens de peu axí rústichs com lechs vilans, si·s vol sien nostres, si·s vol d'esgleyes o de lochs religiosos o de cavallers, si·s vol de alou si·s vol de feu, ab guerra e sens guerra, sien sots Pau e Treva ferma e segura sots feeltat e leyaltat nostra ab totes coses llurs mobles e immobles, exceptat les persones d'aquells qui seran trobats en cavalcades o per ventura seran presos en castell o força combatuda. Mas pusque sien tornats de les cavalcades sien salves e sots la dita pau franchs e segurs ab llurs bestiars, grossos e menuts, orts, camps, vinyes, cases, possessions, arbres de qualsevulle linatge sien, e altres coses mobles e immobles ^{109r/} qui dir o cogitar se puxen als dits hòmens pertanyents, exceptats ladres e rapto[r]s manife[s]ts.» 15 20

§ Ídem en la Constitució «*Diuiñarum*» e «*In primis in nomine*», capítol «*Villanos*», en la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Item uillanos*».

¹ Ídem...3 rogamus in margine adiec. A² ¹⁶ d'aquelles (d'aquell's) sed -e- (') del. A² ²² § Ídem...23 uillanos in margine adiec. A²

§ Concordat in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item sub hac pace ponimus omnes clericos», et in Constitutione Cardinalis capitulo II.

21,2. »Item sub hac pace sunt castra, uille, mansi, domus et possessiones magnatum et omnium aliorum militum, et alie res eorum et suorum hominum, siue sint alodia siue feuda.

21,3. »Item sub eadem pace sunt omnia molendina, columbaria, palearia, et mansiones, domus, campi, uinee et omnes arbores cuiuscumque generis sint, trillie, orti, ortales. Et generaliter omnia que possint haberi et possideri. Et omnes homines et femine cuiuscumque generis et condicionis sint, exceptis militibus et filiis eorum, a sexdecim annis supra, qui inter se guerram habuerint cum toto suo arnesio. Exceptis propriis hominibus, quos dominis suis liceat in camino uel extra capere. Item sub eadem pace sint omnes homines cuiuscumque sint dignitatis, condicionis uel sexus aut ordinis ad nostram Curiam uenientes, stantes et eciam redeuntes, quousque ad patriam sint reuersi et postea.

§ Concordat in Constitutione «Hec est pax», capitulo «Similiter sub eadem», et in Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item guidatica», et in Constitutione Cardinalis, capitulo VII uersu «Et omnes».

21,4. »Item sub eadem pace sunt guidatica, nostra sigilla, et antecessorum nostrorum, censualia et pennones, et omnia Regalia nostra.

§ Concordat in Constitutione «Ad honorem» capitulo «Item guidatica» et in Constitutione «Hec est pax» capitulo «Guidatica».

21,5. »Item statuimus quod nullus mercator extraneus uel alius pignoretur in uilla nec extra uillam, nisi debitor sit principalis aut pro alio fideiussor; uel nisi fuerit

1 Concordat...2 II] *iuxta* Similiter dictus dominus Rex... *posuit in margine E* : *post* ...extra capere *in textu posuit C* : *in margine ad* Item sub hac pace *U* : *om. Pujol* | in Constitutione] Constitutio *E* **3** hac] eadem *E* **8** omnia *om. E* | possunt *E* **10** sexdecim] XXti *E* : XV *C* supra] q *del. E²* **11** capere] Concordat in Constitutione «Ad honorem» capitulo «Item sub hac pace ponimus omnes clericos» et in Constitutione Cardinalis capitulo II *adiec. C* **12** pace *U²* : pena *U¹* | sint¹] sunt *U Pujol* | sint dignitatis *om. U Pujol* **13** stantes *om. C* | patriam] propria *U Pujol* **14** sint *U²* : sita *U¹* **15** Concordat...17 omnes *in margine EU* : *in textu C* : *om. Pujol* | in Constitutione] Constitutio *E* **17** Et *om. E* **18** sint *C* | nostra] et *adiec. C* **19** mensualia *Pujol* **20** Concordat...21 Guidatica *in margine EU* : *in textu C* : *om. Pujol* in¹ *om. C* | guidatica] et in Constitutione Cardinalis capitulo Item guidatica *adiec. E* **23** nec] uel *E*

3 possessiones *U* **7** mansiones *E* | trillie *E* **9** conditionis *C* **12** conditionis *C* **15** Constitutione *C* **16** Constitutione¹] Constitutione *C* | Constitutione²] Constitutione *C* **18** pace *E* **19** censualia *E* **23** principalis *U*

1 1218/ca. «Item sub hac pace ponimus omnes clericos» **2** 1214/ca. II **15** 1198/ca. «Similiter sub eadem» **16** Constitutione¹...guidatica] 1218/ca. «Item guidatica» Constitutione²...17 omnes] 1214/ca. VII uersu «Et omnes» **20** 1218/ca. «Item guidatica» **21** 1198/ca. «Guidatica»

21. Semblantment lo dasús dit Rey en Jachme primer en altra sua Constitució de Pau e de Treva dada en Tortosa a VI Kalendas de maig anno MCCXXV, la qual comença «*Notum sit cunctis*» posa entre los altres los capítols següents:

21.1. «Ítem sots la dita pau són les venerables cases del temple e de l'hospital de Jherusalem e tots lurs monastirs e granges, e qualsevol altres lochs religiosos e altres ospitals e tots hòmens e possessions d'aquelles e totes coses mobles e immobles. 5

§ Ídem en la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Idem sub hac pace ponimus omnes clericos*» e en la Constitució del cardinal capítol II.

21.2. »Ítem sots aquesta pau són castells, vil·les, masos, cases, possessions de magnats e de tots altres cavallers, e les altres coses lurs e llurs hòmens si·s vol sien alous o feus. 10

21.3. »Ítem sots la dita Pau són tots molins, colomers, pallers e masos, cases, camps, vinyes e tots arbres de quin linatge que sien, trilles, ortos, ortals, e generalment totes coses qui·s puxen haver ne possehir, e tots hòmens e fembres de qualsevulle linatge o condició sien, exceptat cavallers e fills llurs de vint anys ensús qui contra ells hajen guerra ab tot llur arnés, e exceptats ^{109v/} hòmens propis los quals per llurs senyors poden lícitament ésser presos en camp públich o fora camí. Ítem sots la dita pau sien tots hòmens de qualsevulle dignitat, condició, linatge o horde sien venguts a la nostra Cort, o stant o tornant-se'n fins que sien en ço del llur tornats e depuys. 15

§ Ídem en la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Similiter*» e la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Item guidatica*» e del cardenal capítol VII, *uersu* «*Et omnes*». 20

21.4. »Ítem sots la dita pau sien guiatges nostres e sagells nostres e de nostres antecessors, censals e penons e totes nostres Regalies.

6 daquelles bis A 7 § Ídem...8 II in margine adiec. A² 20 § Ídem...21 omnes in margine adiec. A²

inuenta fatica iuris in uilla unde ipse mercator fuerit manifesta; in quibus eciam casibus in uilla solummodo auctoritate nostri uicarii pignoretur.

21,6. »Item statuimus quod, si quis miles uel aliquis alius super Pace et Treuga fractis, siue in quibuslibet aliis dampnis datis de aliquo alio conqueratur, et reus monitus a uicario noluerit ei in iure sicut debuerit respondere uel aliter satisfacere, ostendat hoc uicarius episcopo diocesis et moneat eum quod satisfaciat conquerenti. Et si admonitus obtemperare noluerit, excommunicetur ab episcopo et a uicario et paciariis excludatur a Pace et Treuga, ipse et res sue, et ad satisfaccionem eum uicarius districte compellat. Et, si forte episcopus fuerit negligens, uicarius nichilominus compellat eum ad satisfaciendum.

21,7. »Item sub hac pace statuimus quod nullus miles uel aliquis alius propter guerram aut aliquod factum ignem mittat ad nocendum alicui.

21,8. »Item sub hac pace constituimus, si aliquis nobilis aliquem militem suum reptauerit, uel aliquam aliam querimoniam habuerit, et ipse miles uelit se escondire de reptamento illo secundum Vsaticos Barcinone, et de aliis querimoniis directum facere secundum quod debuerit, et dominus escondimentum suum uel directum noluerit accipere sed ipsum uoluerit agrauare, nos teneamur ipsum militem suum contra illum nobilem defendere et iuuare. Si uero ipse miles de reptamento illo se escondire noluerit secundum Vsaticos Barchinone, uel de aliis querimoniis noluerit directum facere secundum quod debuerit, eundem dominum contra eundem militem suum iuuare et defendere teneamur.

21,9. »Item sub hac pace statuimus quod nullus portet fundibulam, gruum uel gatam, aut aliquod aliud ingenium contra aliquem sine speciali licencia nostra et mandato, nec trahat cum eis, nisi de hoc habeat a nobis uel antecessoribus nostris priuilegium speciale.

21,10. »Item sub hac pace statuimus quod nullus uicarius aut baiulus aut miles aut filius militis seu quilibet alius faciat questam de blado, nisi de suis propriis hominibus.

1 eciam *E*² : quidem *E*¹ **3** constituimus *E* **4** dats *Pujol* **6** uicarius *E*² : episcopus *E*¹ **7** monitus *E* | et paciariis] promptius *U*² : et promptius *U*¹ : prompcius *Pujol* **8** excludatu *C* reuga *Pujol* | uicarius *sup. lin.* *E*² : *om.* *E*¹ **9** nichilominus *C*² : nomin *C*¹ **13** constituimus] quod *adiec.* *E* **14** raptauerit *C* | querimoniam *E*² : queriomoniam *E*¹ **15** raptamento *E* **16** debuerit] habuerit *U Pujol* **17** illum *om.* *C* **18** defendere *C*² : agra *C*¹ | raptamento *E* **20** eundem² *om.* *C* | suum *om.* *U Pujol* **22** guiam *C* **23** aliud] *om.* *C* : alium *Pujol* | nostri *E* **26** parte *U*¹ : pace *corr.* *U*²

1 faticha *C Pujol* : fathica *U* **3** paçe *U* **4** alis *U* **6** hostendat *E* | dyocesis *U Pujol* **7** amonitus *U Pujol* **9** compellat¹] compellat *E* **14** excondire *C* **16** excondimentum *C* : scondimentum *U Pujol* : **18** deffendere *U Pujol* | scondire *E* : excondire *C* **19** querimonis *E* **20** eundem¹] eundem *E* **21** deffendere *U Pujol* **27** questiam *E*

§ Ídem en la Constitució «*Ad honorem*» e del cardenal, capítol «*Item guidatica*», e la Constitució «*Hec est pax*», capítol «*Guidatica*».

21.5. »Ítem statuim que negun mercader estrany no sie penyorat en vila ne fora vil·la, si donchs no era deutor principal o fermança per altre, o si donchs no era trobada fadiga de dret manifesta en la vila d'on lo dit mercader serà. E en los dits casos solament en la vila sie per auctoritat del vaguer penyorat. 5

21.6. »Ítem statuim que, si algun cavaller o algun altre darà demanda de Pau e Treva trencades o d'altres dampnatges contra algun e lo reu amonestat per lo vaguer no li volrà en juy respondre axí com fer deu ne en altra manera satisfer, lo vaguer monstre açò al bisbe qui amonest lo dit reu que satisface al querelant. E si axí a^{110r}/monestat no u volrà complir que sia gitat de Pau e de Treva ell e ço del seu, e lo vaguer destrengue'l per força a satisfer. E si per ventura lo bisbe hi serà negligent noresmenys lo vaguer destrengue'l a satisfer. 10

21.7. »Ítem sots aquesta pau statuim que negun cavaller o algun altre per guerra ne per negun altre fet no meta foch per noure a negun. 15

21.8. »Ítem sots aquesta pau constituim que, si algun noble reptarà algun cavaller seu o alguna altra querimònia contra ell haurà e lo cavaller aquell se volrà escusar del reptament segons Usatges de Barchinona e de les altres querimònies fer dret segons que deurà e son senyor no li volrà la scusa ne lo dret acceptar, ans lo volrà agreujar, que Nós siam tenguts de ajudar e defendre lo dit cavaller contra aquell noble. Mas·[s]i lo cavaller no·s volrà escusar del reptament segons Usatges de Cathalunya ne de les altres querimònies star a dret axí com deurie que siam tenguts defendre e ajudar lo senyor contra lo dit cavaller seu. 20

21.9. »Ítem sots aquesta pau constituim que negun no port brigola, guata, grua o algun altre enginy contra algú sens special ^{110v/}licència e manament nostre ne trasque o tir ab ells, si donchs no n'haurà de Nós e de nostres predecessors special privilegi. 25

1 § Ídem...2 *Guidatica in margine adiec.* A² 4 altre] o si donchs no era deutor principal o fermança per altre *del.* A² 7 si] q *del.* A²

21,11. »Item statuimus quod si quis contra tenorem pacis ceperit aliquem hominem in hac pace constitutum, statim teneat se de Pace et Treuga eiectum. Et omnia loca similiter que ipsum ceperint et in quibus ipsum captum tenuerint cum assensu et uoluntate domini ipsius loci; et quidquod mali uel dampni sibi et locis suis factum fuerit numquam ullo tempore emendetur.

§ Concordat in Constitutione Cardinalis «Item statuimus quod si quis contra tenorem».

»Et, si antequam malum inde fiat sibi captum restituerit, pro captione faciat et det secundum quod in Vsaticis continetur. Pro inuasionem pacis det et pro pena centum viginti solidos Barchinone de duplo, in locis in quibus currit moneta Barchinone; in locis autem in quibus moneta iacensis currat, det quadraginta solidos si ceperit militem, clericum, ciuem uel burgensem, pro alio uero homine similiter fiat sicut in Vsaticis continetur, et det pro pena quadraginta solidos Barchinone: in loco autem in quo currunt iacenses, det pro pena uiginti solidos; de qua pena habeat is qui captus fuerit medietatem, et alia medietas inter episcopum et uicarium equis porcionibus diuidatur; pena nichilominus sacrilegii pro clerico capto episcopo deferatur.

21,12. »Ab hac autem pace excludimus omnes hereticos et fautores et receptores eorum, et reptatos qui de bausia se noluerint escondire secundum Vsaticos Barchinone et manifestos homicidas.

21,13. »Item statuimus quod si quis tenuerit pignora ab aliquo milite uel nobili, et ipse nobilis uel miles paces fregerit supradictas, pignus sit creditoribus saluum in redditibus uniuersis, sed fortitudines per paces et per uicarium destruantur et penitus diruantur, si dictus miles uel nobilis secundum formam pacis maleficium noluerit emendare.

2 Et...5 emendetur *om. Pujol 5* numquam] quod *C 6* Concordat...7 tenorem *om. E Pujol* : in *textu post* suis propriis hominibus *anteposuit C* : in *marginē U 9* det¹] debet *C* | Vsaticis] Barchinone *adiec. C* | et *om. E 10* CCXX *C* | Barchinonenses *C* | Barchinone...11 solidos] Barchinone de duplo in locis in quibus moneta iacensis currat det XL solidos in *marginē E²* : *om. E¹ 11* iacensi *Pujol* | currat *om. C 13* det] debet *C* | quadraginta] sexaginta *C* | in²...14 solidos *om. E 14* habeant hiis *Pujol 16* partibus *C* : porcionibus *U²* : patr *U¹* | episcopo *E²* : et *E¹ 17* deferatur] Concordat in Constitutione Cardinalis capitulo «Item statuimus quod si quis contra tenorem» *adiec. C 19* uoluerint *E* | Usaticus *Pujol 21* tenuerit *E²* : tenuerit *E¹ 22* supradictas] supradictums *uidetur U* : supradictus *Pujol* | saluum...23 redditibus *om. U Pujol 23* et¹ *om. U Pujol* | et²...24 diruantur *om. E 24* diruantur *U* | dictus] ipse *E*

2 Pace] page *U 8* captione *C 11* iacensis *CU 14* iacenses *CU Pujol 17* defferatur *E 18* fautores *U Pujol* | receptores *U 19* escondire *Omnēs 23* set *U 24* dirruantur *C*

6 1214/«Item statuimus quod si quis contra tenorem»

21.10. »Ítem statuim sots aquesta pau que negun vaguer o batle o cavaller o fill de cavaller o quisvulle altre no façe quèstia de blat sinó de sos hòmens propis.

21.11. »Ítem statuim que si algun contra tenor de la pau pendrà algun hom en aquesta pau constituït tantost se tengua per gitat de Pau e de Treva. E tots los lochs semblantment qui l'aculliran e en los quals tendra[n] aytal presoner ab asentiment e voluntat del senyor del loch, e quinsevulle dampnatge sie fet a ell o a sos lochs null temps li sia esmenat. 5

§ Ídem en la Constitució del cardenal capítol «*Item statuimus quod si quis contra tenorem*».

E, si abans que mal li'n sia fet restituirà lo presoner, per lo apresonament façe e do segons que en los Usatges és contengut, e per la invasió de la pau do e per pena cent e vint sols barchelonins de doblench en los lochs en què corra moneda barchelonesa, e en los lochs en què corren jaquesos do quaranta sols si haurà pres cavaller o clergue, ciutadà o burgès, e per altre hom axí matex façe segons que en los Usatges és contengut, e do per pena seixanta sols barchelonins, e en lo loch hon corren jaquesos do per pena vint sols. ^{111r/} De la qual pena haje la meytat aquell qui serà estat pres e l'altra meytat entre lo bisbe e lo vaguer si, partida per eguals parts, sia pagada al bisbe la pena de sacrilegi. 10 15

21.12. »D'aquesta pau foragita<n>[m] tots heretges e fautors e recepto[r]s llurs, e reptats de bausia si no se'n volran excusar segons Usatges de Barchinona. E manifests homeyers. 20

21.13. »Ítem statuim que, si algun tendrà penyores de algun cavaller o noble e aquell noble o cavaller han trencada pau, que la penyora sia salva als creadors en totes les rendes, mas que les fortalezes per les paus e per lo vaguer sien destruïdes e del tot

¹ statuim] que si algun *del. A²* ⁴ aquesta *A²* : enquesta *A¹* ¹³ quaranta] lliures *del. A²* ¹⁶ sols *in margine adiec. A²* ²⁴ fortalezes] si donchs no les donen en feu o en enphiteòsim car lavors no deuen ésser derrocades si donchs lo senyor directe no·y era consentent o no soten[i]e lo gitat de Pau e de Treva, Fferrando en I capítol de Cort que comença Ítem senyor com algun abús *in margine adiec. A²*

§ Concordat in Constitutione Domini M CCII, capitulo «Addidit», in fine. Nisi teneant in emphiteosim uel feudum quia tunc non dirruuntur nisi dominus alodii esset consensuens uel sustinuerit ipsum eiectum. Ferdinandus in Capitulo Curie «*Ítem senyor cum algun abús*».

5 21,14. »Preterea statuimus quod nullus in mansis nostris uel ecclesiarum uel locorum religiosorum uel hominum uille habitancium quicumque teneat, inuitis habitatoribus, procuraciones, albergas, acaptas siue exacciones aliquas exigere uel facere presumat, quod si fecerit, sicut pacis uiolator de pena teneatur. Et hoc totum intelligatur bona fide et bono intellectu.

10 21,15. »Item statuimus quod si quis monetam Barchinone uel iacensem falsauerit, uel ad fundendum alicubi portauerit, uel aliquam batzolayam de Cathalonia extraxerit, tamquam monete falsarius puniatur. Et, si quis eum apprehenderit, de hiis que penes eum inuenerit habeat terciam partem et personam cum omnibus adducat et tradat uicario uel eius procuratori».

15 22. Similiter dominus Rex Petrus primus in sua Constitutione pacis et treuge que incipit «Hec est pax quam dominus Petrus», etc., posuit inter cetera capitula que sequuntur:

22,1. «Dominicaturas nostras et omnes honores nostros et nundinas siue *fires* et mercatos nostros sub eodem regimine et securitate ponimus.

20 § Concordat in Constitutione «In primis», capitulo «Insuper dominicaturas», et in Constitutione «Notum», capitulo «Dominicaturas».

25 22,2. »Boues quoque aratores et cetera animalia aratoria cum instrumentis aratoriis et cum suis bubulcis, et cum eis qui ea custodierint, postquam exierunt a domo causa arandi uel seminandi, siue custodiendi, donec ipsi homines redierint in domos, sub eadem mittimus defensione et pace».

1 Concordat... fine in margine EU : in textu C : om. Pujol | in¹] cum U Pujol | Nisi...4 abús in margine EU : om. C Pujol **3** Capitulo E² : curia : E¹ **6** habitatorum U Pujol **7** procuracionibus C | acaptos Pujol **10** Barchinonensem C | jaccensi Pujol **12** monete om. E **13** que] qui U **18** Dominicaturas U² : dominaturas U¹ | Dominicaturas...21 Dominicaturas in margine E² : om. E¹ | et²] omnes *adiec.* C | fires] firas C **20** Concordat... 21 Dominicaturas in margine EU : in textu C : om. Pujol | Insuper] si super C **21** Notum om. C **23** exierint C

2 diruuntur E **4** algun abuç E **7** procuraciones C | exacciones C | exligere EU Pujol **10** iaccensem Omnes **11** Catalonia E **12** tanquam E | apprehenderit U Pujol **15** paçis U **17** secuntur Omnes **20** Constitutione C **21** Constitutione C **23** aratoris U | bubulçis U **25** defencione E | paçe U

1 1202/ca. «Addidit» **3** 1413/cc «*Ítem senyor cum algún abús*» **15** Rex...16 Petrus] 1198 **20** 1200/ca. «Insuper dominicaturas» **21** 1225/ca. «Dominicaturas»

dirruïdes si lo dit noble o cavaller segons forma de la pau lo malefici no volrà esmenar.

§ Ídem en la Constitució *anno Domini MCCII*, «*Addidit*» a la fi.

21.14. »Part açò, statuïm que null hom, en masos nostres o d'esgleyes o de lochs religiosos o de hòmens de vila habitants, quisvulle les tengue, no presumescha per forsa a malgrat dels habitants exhigir procuracions, albergues, acaptos o exaccions algunes fer o exhigir. E si ho farà que [a] aytal pena com trencador de pau sia tengut. E tot açò sie entès a bona fe e a bon enteniment. 5

21.15. »Ítem statuïm que si algun falsarà moneda barchinonesa o jaquesa o la portarà en algun loch per fondre o ^{111v/} traurà alguna billonalla de Cathalunya axí com a falsador de moneda sia punit. E si negun lo pendrà que haje la terça part de tot ço que devers ell trobarà, e que aduga la persona ab tot e la liure al vaguer o a son procurador.» 10

22. Lo senyor Rey en Pere primer semblantment, en una Constitució de Pau e de Treva que féu a Gerona qui comença «*Hec est pax quam dominus Petrus*» etc., posa entre los altres lo capítol següent: 15

22.1. «Les senyories nostres e totes honors nostres e fires e mercats nostres sots aquell mateix regiment e seguretat posam.

§ Ídem la Constitució «*In primis*», capítol «*In super*», e la Constitució «*Notum sit*», capítol «*Dominicaturas*». 20

22.2. »Bous de laurar e altres bèsties de lauró ab los instruments o aynes de lauró, els pastors qui aquelles guardaran, pusque seran de casa exits per laurar o sembrar o guardar fins que sien retornats en llurs cases, sots la dita pau e defensió metem».

§ Ídem en la Constitució «*Diuiñarum*» e «*In primis*», capítol «*Terras*», uersu «*Salua*», e capítol «*Si quis autem fideiussor*», capítol «*Et insuper*» e capítol «*Illud*» 25

3 § Ídem...fi in margine adiec. A² 19 § Ídem...20 Dominicaturas in margine adiec. A² 24 § Ídem...376,4 Selua in margine adiec. A²

§ Concordat Constitucio «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Terras», uersu «Salua», et capitulo «Si quis autem fideiussor» et capitulo «Et insuper» et capitulo «Illud generaliter» et capitulo «Vomeres», et in Constitucione «Ad honorem», capitulo «Item eciam statuimus» et capitulo sequenti, in Constitucione Cardinalis legati, capitulo VI, et in Constitucione supra scripta, capitulo «Omnia animalia» et capitulo sequenti et capitulo «Terras», uersu «Salua».

2. DE DIVISIONIBVS PACIS ET TREVGE

1. De Treuga et Pace in Cathalonia sunt due species; prima species dicitur treuga Domini, uidelicet, Domini nostri Ihesu Christi, que continet multos dies festiuos ad honorem Dei, ut supra in Constitucione «In Christi nomine», capitulo «Preterea constituendum», cum concordanciis positis in margine.

1,1. Hec treuga domini habet duo precipua: Primum est quod uiolator dicte pacis et treuge Domini tenetur emendare duplum in continenti, non expectata contumacia, ut habetur in Vsatico Barchinone «Omnia malefacta»; et in Constitucione «Anno ab Incarnacione», capitulo «Treugam etenim Domini», uersu «Si quis autem infra hanc», et «Item constitutum», *lo final*. Item subiacet excommunicationi anathematis quousque resipiscat et ad satisfacionem inde canonice ueniat, in eadem Constitucione, capitulo «Item Hugo Candidus».

1,2. Secundum precipuum huius speciei pacis et treuge Domini est quod, si fiat *aguayt* his diebus licet maleficium non fiat hiismet diebus, ex illo *aguayt* censetur esse factum ut in Vsatico Barchinone «Si quis per treugam Domini»; et in Constitucione: «Hec est Treuga et Pax confirmata», capitulo «Si quis uero infra hanc treugam se miserit *en aguayt*».

1 Concordat...6 Salua *in margine EU* : *in textu C* : *om. Pujol* | Constitucio] in Constitucione C | *In bis E* **3** *in om. C* **4** sequenti] et *adiec C* **7** DE...TREVGE *om. EC* : De treuga Domini nostri Ihesu Christi *in margine E²* **8** sunt in Catalonia *E* | species²...12 Primum *om. E* **10** Constitucione] id *Pujol* **12** principia et C | pacis...13 et *in margine C²* **14** *in¹ U²* : u *U¹* **15** *infra om. C* **17** *recipiscat EC* | capitulo *om. C* **19** precipuum *U²* : principium C : principium *U¹* **22** Treuga et *om. E* | Pax et Treuga C **23** *en aguayt*] le *agayt E* : *lagayt C*

8 Catalonia C | dicitur U **12** precipua U **15** incarnatione C **16** excommunicationi C **17** satisfacionem C **19** speciei *ECU* **20** *aguayt¹*] *agayt EC* | maleficium U | *aguayt²*] *agayt EC*

1 Constitucio Diuiarum] 1173/«Nolo eciam» | 1200/ca. «Terras» uersu «Salua» | ca. «Si quis autem fideiussor» | ca. «Et insuper» | ca. «Illud generaliter» | ca. «Vomeres» **3** 1218/ca. «Item <eciam> statuimus» | ca. sequenti **4** 1214/ca. VI **5** Constitucione...6 Salua] 1228/ca. «Omnia animalia» | ca. sequenti | ca. «Terras» vers «Salua» **10** 1228/ca. «Preterea constituendum» **14** Constitucione...16 final] VS **17** Constitucione...18 Candidus] VS **21** Constitucione...23 *aguayt*] VS

generaliter» e capítol «*Vomeres*», la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Item statuimus*» e capítol següent, la Constitució del cardenal capítol VI, en la sobrescrita Constitució capítol «*Omnia animalia*», el capítol següent, el capítol «*Terras*», vers «*Selua*».

2

5

^{112r/} 1. De Pau e Treva generalment introduhida per Constitucions en Cathalunya són dues spècies: la un se appella treva de nostre Senyor, l'altra és dita treva del Príncep. La treva de nostre Senyor Jhesu Christ comprèn molts dies e festes dedicats a honor de Déu e dels Sants segons appar en la Constitució qui comença «En nom de nostre senyor», [capítol] «Part açò, declaram» ab les sues concordàncies en lo marge posades. 10

1.1. Aquesta treva de nostre Senyor ha algunes specialitats, ço és a saber: primerament que aquell qui trenca aquesta Pau e Treva de nostre Senyor és tengut encontinent esmenar lo dan que fet haurà en doble, no esperada contumàcia. Segons que diu l'Usatge «Tots malefets que per treva», e en la Constitució «*Treugam et enim Domini*». Ítem és excomunicat fins que-n façe canònica satisfacció e n'obtinga absolució. En la Constitució «*Item Hugo Candidus*». Ítem que si algun se metrà en aguayt en treva de nostre Senyor, per ben que en aquell dia no façe mal, mas l'endemà deu ésser punit axí com si fos fet en treva de nostre Senyor, haüt esguart al dia en què fou fet lo dit aguayt, segons apar en la Constitució «*Hec est treua et pax confirmata*», 15 20

2. Secunda species pacis et treuge in Cathalonia dicitur treuga Principis, et diuiditur in tres partes siue species:

2.1. Prima species huius pacis et treuge Principis est quando est factum malum seu dedecus alicui in camino uel uia publica ex qua statim petitur duplum mali et deshonorem et undecuplum ablatorum non expectata contumacia sed ex sola uiolacione, ut in Vsatico «Camini et Strate», et in Constitucione «Diuiarum» et «In primis», capitulo «Vias publicas», et in Constitucione «In Christi nomine», capitulo «Vias», cum similibus. Et potest agi pro iniuria et deshonore non corporalibus et non deductis ad effectum tam in personis quam in rebus in dicto Vsatico «Camini», et in Constitucione «Notum», capitulo «Item sub hac pace sint camini», et Constitucione «In primis», capitulo «Vias».

Et potest procedi contra talem uiolatorem ex officio absque querelatore, ut in Curia Barchinone Regis Petri secundi, capitulo XLIII. Quod in aliis casibus fieri non potest, ut in dicta Curia capitulo XXXVIII, et in Curia Regis Ferdinandi capitulo «Quia quandoque contingit», nisi pro captione hominis uel impedimento facto uolenti comparere. Ferdinandus in Constitucione «Nos Ferdinandus regii diedematis».

2.2. Secunda species dicte pacis et treuge Principis est quando dampnum est datum clericis, religiosis, uiduis et sanctimonialibus, uel in ecclesia aut cimiterio uel infra triginta passus ecclesie.

Ex qua petitur duplum dampni dati non expectata contumacia, sed ex sola uiolacione, ut in Constitucione «Diuiarum», capitulo «In primis», cum capitulo sequenti, et in Constitucione «In Christi nomine», in principio, et capitulo primo et

1 Secunda...2 species] De treuga Principis *in margine E*² **2** diditur *C* **5** desonor *C* | unde duplum *Pujol* **6** ut *om. E* **8** similibus] sy *E* : si *CU* : finali *Pujol* | corporaliter *U Pujol* **9** Camini] et strate *adiec. Pujol* **10** Notum] etc. *adiec. U Pujol* | Item *om. U Pujol* | sunt *U Pujol* **13** Quod] et *C* | in *E*² : *om. E*¹ **14** Fferdinandi *U*² : Ffernandus *U*¹ **15** quandocumque *U Pujol* | uel *om. U Pujol* **16** Ferdinandus¹] Ferdinandi *C* **17** dampnum] datum *E* **18** dapnum *sup. lin. E*² : datum *E*¹ | uel¹ *U*² : e *U*¹ **19** infra] intra *Pujol* **20** qua statim *adiec. U Pujol* | duplum *E*² : dapnum *E*¹ | dati] dari *C* **21** in *om. E* | primus *Pujol* | capitulo²...**22** sequenti] capitulis sequentibus *C* **22** sequenti] secundo *Pujol*

1 Catalonia *E* **5** desonorem *U Pujol* | spectata *E* **6** uiolatione *C* **8** desonore *U* **14** Fferdinandi *CU* **15** captione *C* | inpedimento *U Pujol* **16** comparere *E* | Ferdinandus¹] Fferdinandus *CU* | Ferdinandus²] Fferdinandus *CU Pujol* | diadematis *E* : dyadematis *C* **20** spectata *E* **21** uilatione *C*

6 Constitucione Diuiarum] 1173/ca. «Vias publicas» | 1200/ca. «Vias publicas» **7** 1228^a/ca. «Vias» **10** Constitucione¹...camini] 1225/ca. «Item sub hac pace sunt camini» Constitucione²...**11** Vias] 1200/ca. «Vias» **13** 1283/XLIII **14** Curia¹...XXXVIII] 1283/XXXVIII | Curia²...**15** contingit] 1413/ca. «Quia quandocumque contingit» **16** Ferdinandus¹...diedematis] 1413/ca. «Nos Ferdinandus regii diedematis» **21** 1173/ca. «In primis» | capitulo sequenti **22** 1228/in principio | ca. I | «Dominicaturas»

capítol «*Si quis uero* ^{112v/} *infra hanc treugam*», e en l'Usatge «Si algun per treva de nostre Senyor».

2. L'altra spècia de Pau e de Treva, dita treva del Príncep, és departida en tres parts o spècies:

2.1. La primera spècia d'aquesta Pau e Treva del Príncep és quant a algun és fet mal o deshonor en camí públich, per la qual tant tost pot demanar lo doble del dit mal o deshonor que li serà stada feta e que li sien restituïdes les coses qui toltes li hauran en onze dobles, segons apar en l'Usatge «Camins e strades» e en la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «Vias públiques» ab ses concordàncies. Ítem que n pot ésser donat clam per injúria e deshonor no corporals ne deduhides a effecte axí en cors com en béns, segons apar en lo prop dit Usatge «Camins e strades», e n lo dit capítol «Vias públiques». 5 10

Ítem que pot ésser procehit contra aquell qui haurà trencada aytal treva per offici sens istància de part, segons apar en la Cort de Barchinona del rey en Pere segon. E açò és special en aquest cas e axí matex quant algun citat per pau o per treva vol comparar e no pot per empexament que altre li fa, car contra aytal empexament pot ésser procehit per mer offici, segons apar en ^{113v/} la Cort de Barchinona del Rey en Ferando, capítol «*Nos Ferdinandus*» *et caetera*. 15

2.2. La segona spècia d'aquesta Pau e Treva del Príncep és quant és donat dan a clergues religiosos, vídues o mongos o sgleyes o ciminteris o dins trenta passos entorn de la sgleya. 20

En lo qual cas pot tantost ésser demanat lo dan donat ésser esmenat en doble per lo sol trencament de aytal Pau e Treva, no sperada contumàcia, segons appar en la Constitució «En nom de nostre Senyor» en lo començament e en lo capítol primer e en

³ és] quant *del. A*² ¹⁴ segon] XLIII *quasi in margine A*²

capitulo «Dominicaturas» cum similibus, et in Constitucione «Hec est pax confirmata», capitulo «Ille homo».

Et potest agi pro iniuria non corporali illata ut in Constitucione «Diuiarum» et «In primis» et «In Christi nomine», capitulo «Dominicaturas», uersu «Sed clericos», et capitulis sequentibus, ubi dicitur «Nichil iniurie eis inferatur», quia loquitur uniuersaliter negatiue.

2,3. Tercia species pacis et treuge Principis est que generaliter et equaliter prestat tuicionem personis et bonis ab ea non exclusis, in qua specie sunt duo precipua. Primum est quod solum uenit simplum dampni dati ponendum pure in querela, ut in Constitucione «In Christi nomine» suprascripta, capitulo «Si quis uero miles uel ciuis», cum similibus.

Secundum precipuum huius speciei pacis et treuge Principis est quod in ea uenit tantum dampnum et iniuria corporalis illata in corpore et bonis et non uerbalis et non deducta ad effectum ut in suprascripta Constitucione «In Christi nomine», capitulo «Villanos», cum similibus in margine descriptis, ibi dum dicitur «In corpore proprio uel in rebus». Et intelligitur de iniuria illata atroci, ut est mors, uulneracio, membri abscisio uel debilitacio uel atrox uerberacio, non autem percussio, alape uel iactus lancee uel sagitte nec alie similes, quia processus pacis et treuge pro magnis causis fieri debet extimatis inde magnis quantitatis, ut in Curia Montissoni Regis Petri tercii, capitulo «Si racione execucionis», circa principium.

1 capitulo] secundo *Pujol* : et *adiec.* *U Pujol* | similibus] si *C*: sy *U* : fine *Pujol* | et *om.* *U Pujol* **3** illata *om.* *U Pujol* | ut] uel *C* **4** uersu] capitulo *E* **5** capitulis sequentibus] capitulo secundo *Pujol* | capitulis...ubi] in sequenti *E* | iniurie] de iure *C* **8** personis *om.* *C* **11** similibus] si *CU* : fine *Pujol* **12** precipuum *U*² : precipuum *U*¹ **13** corporalis] et *adiec.* *U Pujol* **14** ut in] nisi *U Pujol* **15** similibus] si *CU* : fine *Pujol* | scriptis *E* : descripta *Pujol* **16** in *om.* *E* **17** cerberacio *C* | autem] tamen *Pujol* **18** pro] quod *Pujol* **19** extimatur *Pujol* inde] in *U Pujol* **20** Si] racione *del.* *E* | racione *E*² : *bis* *E*¹ | ex [comunicacio]nis circha pricipim *Pujol*

8 excludis *E* **9** dampni *U* **12** speciei *CU Pujol* **13** dapnum *E* **17** abscisio *EC* | percusio *E* **18** lancee *E* | sagite *E* **19** Montisoni *C* **20** circha *U Pujol*

1 Constitucione ... **2** homo] VS **3** Constitucione Diuiarum] 1173/ca. «Dominicaturas» uersu «Sed et clericos» **4** In primis] 1200/ca. «Dominicaturas» uersu «Sed et clericos» | In²...5 inferatur] 1228^a/ca. «Dominicaturas» uersu «<Sed> clericos» | ca. sequenti uersu «Nichil iniurie eis inferatur» **10** 1228^a/ca. «Si quis uero miles uel ciuis» **14** 1228^a/ca. «Villanos» uersu «In corpore proprio uel in rebus» **19** 1362-1363/ca. «Si racione execucionis»

lo capítol «Les senyories», ab ses concordàncies, e en la Constitució «*Hec est pax confirmata*», capítol «*Ille homo*».

Semblantment és tengut esmenar en doble aquell qui haurà presumit furtar eugues o altre bestiar, segons apar en la Constitució «*Diuiinarum*» e «*In primis*», «*Preterea sub pene interminatione*».

5

Ítem que per injúria no corporal feta als clergues o altres desús contenguts pot ésser donat clam de Pau e de Treva, segons appar en la Constitució «En nom de nostre Senyor», en lo capítol «Les senyories», ab ses concordàncies.

2.3. La terça spècia de Pau e de Treva del Príncep és aquella ^{113v/} la qual generalment comprèn e done seguretat a totes persones e béns qui no sien exclusos, en la qual no deu ésser demanat tantost que sie esmenat lo doble sinó solament lo simple. E ha loch per dan o injúria corporal fet en persona o en béns e no per injúria verbal no deduïda a effecte, segons appar en la Constitució «En nom de nostre Senyor», [capítol] «Vilans e Vilanes», e en lo capítol «E si algun cavaller o ciutadà».

10

E ço que diu que ha loch per injúria corporal deu ésser entès per injúria gran axí com mort, nafres, mutilació de membre o debilitació o leig batiment, e no de bufet o git de lança o de sageta o d'altres semblans, car procés de Pau e de Treva se deu fer solament de grans coses merexents extima de gran quantitat. Segons apar en la Cort de Muntçó del Rey en Pere terç, capítol «Si per rahó de execució».

15

3. QVANDO PENA DVPLI IMPONITVR

1. Et, quia dictum est quod interdum ex uiolacione pacis uiolator tenetur ad duplum, occurrit uidendum in quibus casibus sit hoc uerum.

Et primo per Constitutionem pacis et treuge imponitur pena dupli ei qui ecclesias uel earum cimiteria aut sacraria in circuitu constituta fregerit aut inuadere presumpserit, et qui inde aliquid extrahere attemptauerit. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo I, cum concordanciis.

2. Item tenetur ex ipsa uiolacione pacis ad duplum qui dominicaturas ecclesiarum, uel canonicorum et religiosorum inuadere presumpserit. In eadem Constitutione, capitulo «Dominicaturas», cum concordanciis.

3. Item qui clericis, monachis, uel uiduis aliquid abstulerit, seu aliquid iniurie intulerit. In eadem Constitutione, capitulo «Clericos», cum concordanciis.

4. Item qui inmunitates Templi et Hospitalis Iherosolimitani uel aliorum locorum uenerabilium uiolauerit. In eadem Constitutione, capitulo «Inmunitates», cum concordanciis.

5. Item qui predam fecerit de equis et aliis pecudibus. In Constitutione «Diuiinarum», et «In primis», capitulo «Preterea sub pene».

6. Item qui dampnum uel iniuriam intulerit in camino publico iter agentis. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Vias», cum concordanciis.

7. Item qui pacem Domini uiolauerit. In Vsatico «Omnia malefacta».

4. QVI NON COMPREHENDVNTVR SVB PACE ET TREVGA

1. Sunt etiam aliqui qui non comprehenduntur sub tuicione pacis et treuge, ymo per Constitutiones sunt a presidio ipsarum et a dicta Pace et Treuga exclusi et separati.

1 PENA...1 om. EC : Vide in quibus casibus uiolator tenetur ad duplum *in margine E*²

4 Constitutiones E | p(er)ponitur C **5** constituta E **6** presupserit C **20** maleficia EC

21 NON...1 om. EC **22** comprehenduntur E

2 inponitur U | uiolacione C **5** cimiteria U | ffregerit U **8** uiolacione C **10** concordanciis U **18** dapnum E **22** comprehenduntur E | pacis U

6 1228^a/ca. I **9** 1228^a/ca. «Dominicaturas» **12** 1228^a/ca. «Clericos» **14** 1228^a /ca. «Inmunitates» **16** 1173/ca. «Preterea sub pene» **17** 1200/ca. «Preterea sub pene» **19** 1228^a/ca. «Vias»

3

1. E car és stat dit que a vegades per la sola infracció de Pau e de Treva és hom tengut en lo doble resta dir en quins casos ne loch.

E primerament és imposada pena del doble a aquell qui trencarà o presumirà envasir les sgleyes e los cimin^{114v}/teris o sacraris en torn dins trenta passos constituïts e traure'n alguna cosa. En la sobrescrita Constitució «En nom de nostre senyor», capítol I, ab ses condacències [*sic*]. 5

2. Ítem aquells qui presumiran envasir les senyories de les esgleyes o de canonges o de religiosos. En la dita Constitució, capítol «Les senyories».

3. Ítem aquells qui a clergues o mongos o a vídues tolran res o lurs faran injúria. En la dita Constitució, capítol «Clergues mongos». 10

4. Ítem aquells qui trencaran les [inm]unitats del Temple, de l'Hospital de Jherusalem o de altres lochs venerables. En la dita Constitució, capítol «Clergues o monges».

6. Ítem aquells qui dampnifiquen o injurien los caminants en camí públich. En la dita Constitució, capítol «Vias públiques», ab ses concordances. 15

5. Ítem aquells que presumexen fer presó de eugues e d'altres bèsties. En la Constitució, «*Diuiñarum*» e «*In primis*», capítol «*Preterea sub pena*».

7. Ítem aquells qui la pau de nostre senyor trencaran. En l'Usatge «Tots malefícis». 20

4

1. E, com sien alguns qui no ^{114v} són compresos sots la protecció e tuició de Pau e de Treva, ans per Constitucions són de la Pau e Treva separats e exclusos, fa a veure qui són aytals persones.

E primerament són separats e exclusos de la dita Pau e Treva e de les Constitucions e presidi e tuició d'aquelles aquells qui hajen trencada Pau e Treva, los 25

15 qui] trencaran *del. A²* 23 Constitucions] e presidi *del. A²* 25 Treva] los quals *del. A²*

Et primo a presidio et tuicione pacis et treuge et predictarum Constitutionum excluduntur omnes uiolatores ipsarum pacis et treuge qui eo quod moniti non emendauerint fuerint publicati eiecti. In Constitutione pacis, capitulo «Si quis uero miles».

5 2. Item eorum fautores, defensores, adiutores et consiliatores, si post monicionem non desistant et non fuerint publicati eiecti. In eadem Constitutione.

3. Item omnes a quatordecim annis supra qui moniti ex parte Regis noluerint iurare seruare pacem et treugam infra spacium octo dierum. In dicta Constitutione, capitulo «Item statuimus atque iubemus».

10 4. Item heretici manifesti eorumque credentes atque fautores. In dicta Constitutione, capitulo «Ab hac pace».

5. Item excommunicati qui per annum extiterint in excommunicatione cum candelis extinctis. In dicto capitulo «Ab hac pace»; et in Constitutione «In Christi nomine Nos Petrus, etc. Ad honorem sancte ecclesie».

15 6. Item proditores dominorum suorum qui innocenciam purgare noluerint et eorum complices et fautores. In Constitutione pacis, capitulo «Proditores».

7. Item fures et latrones et eorum receptatores si redigere noluerint mala que fecerint uel facere directum. In dicta Constitutione, capitulo «Ab hac pace».

20 8. Item barones et milites et eorum filii a uiginti annis supra inter se manifeste guerram habentes et eorum castra et bona quo ad ipsos non quo ad alios. In Constitutione «Notum», capitulo «Item sub eadem pace sint omnia molendina», uersu «Exceptis militibus».

9. Item manifesti homicide. In Constitutione «Notum», capitulo «Ab hac autem pace».

1 presidio et *om. C* **2** eo...moniti] premoniti *EC* **3** emendantes *U Pujol* **5** factores et *C* **6** monicionem *E²* : mi *E²* | fuerunt *U Pujol* **7** moniti *E²* : non *E²* **9** capitulo *om. C* **12** steterint *C* **13** in *om. U Pujol* **15** ignoscenciam *E* : ignoranciam *U Pujol* **16** et *U²* : *om. U¹* **17** receptatores *C²* : reptatores *E* : receptores *C¹* | reddere *U Pujol* **19** annis *U¹* : annos *U¹* | manifestam *E* **21** Item] eciam *U Pujol* | sint] sunt *U Pujol* | omnia...22 militibus *om. U Pujol* **23** Item...24 pace *om. C* | hanc *U*

5 deffensores *U Pujol* | conciliatores *E* **9** adque *E* **10** adque *E* | fautores *U* **12** excommunicatione *C* **16** fautores *U*

3 1228^a/ca. «Si quis uero miles **6** 1228^a/ca. «Proditores dominorum» **8** 1228^a/ca. «Item statuimus atque iubemus» **10** 1228^a/ca. «Ab hac pace» **13** 1228^a/ca. «Ab hac pace» Constitutione...14 ecclesie] 1211^a **16** 1228^a/ca. «Proditores» **18** 1228^a/ca. «Ab hac pace» **21** 1225/ca. «Eciam sub eadem pace sunt omnia molendina» uersu «Exceptis militibus» **23** 1225/ca. «Ab hac autem pace»

quals per ço car amonestats no han esmenat lo dan són publicats per gitats de Pau e de Treva. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller».

2. Ítem los facto[r]s, defensors, ajudadors e conselladors si après que·n seran amonestats no se'n lexen o no se n'estan e per açò·n seran publicats. En la dita Constitució. 5

3. Ítem tots aquells majors de catorze anys qui amonestats per part del senyor Rey dins spay de vuit dies no volran jurar de servir les Constitucions de Pau e de Treva. En la dita Constitució, capítol «Ítem statuim e manam».

4. Ítem los heretges manife[s]ts e llurs faudors e crehents. En la dita Constitució, capítol «D'aquesta pau». 10

5. Ítem los excomunicats qui per un any hauran stats excomunicats ab candeles mortants. En lo dit capítol «D'aquesta pau», e en una ^{115r}Constitució del Rey en Pere primer feta en Leyda confirmada per Papa Gregori.

7. Ítem furtadors e ladres e aquells qui los <o> acuyllen, si no volen redreçar lo mal que hauran fet o estar-ne a dret. En la dita Constitució, capítol «D'aquesta pau». 15

6. Ítem los traydors a llurs senyors qui llur ignocència no volran pregar e llurs còmplices e fautors. En la dita Constitució, capítol «Los traydors».

9. Ítem los manife[s]ts homeyers. En la Constitució «*Notum*», capítol «De aquesta pau foragita<n>[m]».

8. Ítem los barons e cavallers e llurs fills de vint anys en sus quant han manifesta guerra entre ells e lurs castells e béns, en quant és entre ells, mas no en quant a altres. En la Constitució «*Notum*», capítol «Ítem sots la dita pau són tots molins», «Exceptat cavallers». 20

10. Ítem la familia dels cavallers e llurs hòmens, vilans e vilanes, mentra que són en cavalcades ab los dits senyors o ab altres. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «Vilans». 25

10. Item homines et familia militum uillani et uillane dum in maleficiis uel in caualcatis fuerint cum dominis suis uel cum aliis. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Villanos», cum concordanciis.

11. Item homines castri extra terminos ad sonum exeuntes. In Constitutione «Ad honorem», capitulo «Item uillanos», uersu «Verumtamen».

12. Item homines qui in castro uel forcia expugnata capiuntur. In Constitutione «In Christi nomine», *la darrera*; capitulo «In primis», uersu «Exceptis».

13. Item uillani qui tercio moniti terras in contencione positas laborant. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Terras».

14. Item homines proprii quoad personam domini alodialis qui potest ipsos eiam in uia publica capere et potest eos maletractare, secus tamen est in feudatario Regis uel locorum religiosorum. In Constitutione «Anno Domini», capitulo «Ibidem»; et Constitutione «Notum», capitulo «Item sub eadem pace sint omnia», uersu «Exceptis».

15. Item clerici, monachi, orphani et alie miserabiles persone si cum armis in maleficiis inueniantur. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Clericos», cum concordanciis.

16. Item qui ceperit hominem in Pace et Treuga constitutum. In Constitutione «Notum», capitulo «Item statuimus quod si quis contra».

17. Item qui mittit incendium ad nocendum. In Constitutione «Ad honorem», capitulo «Prohibemus».

18. Item qui in mansis regiis uel ecclesiarum uel aliorum inuitis habitatoribus procuraciones, albergas, acaptas uel exacciones facere presumpserit. In Constitutione «Notum», capitulo «Preterea statuimus».

1 in² *om. E* **2** In Constitutione *om. EC* **4** terminum *E* | In Constitutione *om. EC* **5** Item *om. U Pujol* **6** in castro] castro *C* | In Constitutione *om. EC* **11** feudario *C* **13** idem *U Pujol* **14** except *U* : excepto *Pujol* **15** si *U²* : *om. U¹ Pujol* | in *om. C* **18** receperit *C* hominem *om. C* **19** Item *sup. lin. E²* : *om. E²* **21** Prohibemus *E²* : prohibeb *E¹* **22** Regis *E* ecclesiarum *U²* : ecclesiam *U¹* | ecclesiarum uel *om. C* **23** presumpserint *E* **24** Notum *sup. lin. E²* : *om. E²* | Preterea *E²* : pretera *E¹*

1 maleficiis *U Pujol* **7** derera *E* **8** contencione *C* **16** maleficiis *CU* **23** procuraciones *C* exacciones *C*

2 1228^a/ca. «Villanos» **4** 1218/ca. «Item uillanos» uersu «Verumtamen» **6** 1334/ca. «In primis» uersu «Exceptis» **9** 1228^a/ca. «Terras» **12** 1202/ca. «Ibidem» **13** 1225/ca. «Idem sub eadem pace sint omnia» uersu «Exceptis» **16** 1228^a/ca. «Clericos» **18** 1225/ca. «Item statuimus quod si quis contra» **20** 1218/ca. «Prohibemus» **23** 1225/ca. «Preterea statuimus»

11. Ítem los hòmens del castell exints e són fora los tèrmens d'aquell castell. En la Constitució «*In Christi nomine*», la darrera, capítol «*In* ^{115v/} *uillanos*», «*Verum tamen*».
12. Ítem los hòmens qui seran presos en castell o força combatuda. En la Constitució «*In Christi nomine*», la darrera, capítol «*In primis*», vers «Except». 5
13. Ítem los vilans qui aprop que·n són amonestats tres vegades lavoren les terres posades en contesa. En la Constitució, «En nom de nostre Senyor», capítol «*Terras*».
15. Ítem los clergues, mongos, òrphens e altres miserables persones si són trobats en malefics ab armes. En la dita Constitució, capítol «Clergues».
20. Ítem les esgleyes en què los ladres o malfeyto[r]s se recullen ab los furts e malefeta si aprop que n'és feta querimònia ab bisbe no volen esmenar. En la dita Constitució, capítol «Les esgleyes encastellades». 10
16. Ítem aquell qui apresonarà algun hom constituït en Pau e Treva. En la Constitució «*Notum*», capítol «Ítem que si algun contra».
19. Ítem lo loch hont lo dit presoner serà detengut pres de consentiment e voluntat del senyor del dit loch. En lo prop dit capítol: «Ítem statuïm». 15
14. Ítem los hòmens propis en sguart de la persona de llur senyor qui·ls pot pendre en^{116r/} cara que vagen per la via pública e·ls pot maltractar si donchs no són de feu del Rey e de lochs religiosos. En la Constitució «*Anno Domini*», capítol «*Ibidem*», e en la Constitució «*Notum*», capítol «Ítem sot la dita pau són tots», vers «Exceptats». 20
17. Ítem aquell qui met foch per noure. En la Constitució «*Ad honorem*», capítol «*Prohibemus*»; en la Constitució «*Notum*», capítol «Ítem sots aquesta pau statuïm».

19. Item loca in quibus quis tenuerit hominem captum sub pace constitutum de consensu et uoluntate domini ipsius loci. In Constitutione «Notum», capitulo «Item statuimus quod si quis contra».

20. Item ecclesias in quibus fures uel predones congregauerint malefacta, si querimonia ad episcopum uel Regem deducta malum non emendetur. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Ecclesias quoque».

21. Item qui dat contra aliquem querelam fictam postquam declaratum sit dictam querelam fictam et calumpniosam fuisse. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Querelam».

22. Item qui in executione processus pacis et treuge opponit fori declinatoriam non in sui fauorem concessam quam usque ad sententiam inclusiue proponere omisit. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Quia plerique».

23. Item qui impedit citatum pro Pace et Treuga uolentem comparere uel ipsum associantes ne ualeat comparere. «Nos Ferdinandus, etc., regii diadematis».

24. Item qui inferet terrorem uel metum minando cultori agrorum uel aliarum possessionum ui Curie uenditarum uel quas dominus directus ab eo habuerit et sibi cultiundas retinuerit uel aliis stabilierit. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Cum multis».

25. Item homines alicuius loci inter se rixantes intra terminos seu territorium castri unde sunt. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo «Item quod uicarii».

5. DE MODO PROCEDENDI

1. Nunc de modo procedendi super Pace et Treuga uiolatis tractandum occurrit, circa quod est uidendum qui possint agere pro Pacibus et Treugis uiolatis, et contra

1 quis *om. E* **2** Notum *om. EC* | Notum capitulo *om. E* **4** ecclesie *C* | malefacta *sup. lin. E²* : male ff *E²* **5** ad Regem et episcopum *E* **7** aliquem *C²* : aliquo *C¹* | postquam... **8** fictam *om. EC* | dictam *U²* : dicta *U¹* **8** calumpniosam *E* **11** in sui] infra *C* | obmisit *C* **12** pluriq[ue] *U Pujol* **14** etc *om. E* | Regis *C* | diadematis *U²* : die *U¹* **15** infert *E* | minandi *E* **16** uenditare *C* | et] si *adec. E* **21** DE... PROCEDENDI *om. C* **22** de] pro *C* | uiolatis *om. C* **23** cura *C* | est *om. E* | possit *EC* | pro] super *C*

8 calumpniosam *U* | Ferdinandus *omnes* **10** executione *C* **12** Ferdinandus *CU Pujol* **13** impedit *EU Pujol* **14** comparere *E* | Ferdinandus *CU Pujol* **16** possessionum *U* **17** Ferdinandus *CU Pujol* **19** rixantes *U Pujol* **23** circa] çircha *U* : çircha *Pujol*

2 1225/ca. «Item statuimus quod si quis contra» **5** 1228^a/ca. «Ecclesias quoque» **8** 1413/ca. «Querelam» **12** 1413/ca. «Quia pluriq[ue]» **14** 1413/ca. «Nos Ferdinandus, etc., regii diadematis» **17** 1413/ca. «Cum multis» **20** Petrus... uicarii] 1283/XXXIX

18. Ítem aquell qui en masos del Rey o d'esgleyes o d'atres a malgrat dels habitants hi pren albergues, procuracions ne acptes o y fa exaccions. En la Constitució «*Notum*», capítol «Part açò statuim».

21. Ítem aquell contra lo qual és declarat haver donat clam de Pau e Treva fictament e calumniosa. En la Cort del Rey Ferrando a Barchinona, capítol «*Querelam*». 5

22. Ítem aquell qui en execució del procés de Pau e de Treva oposa excepció declinatòria de for pusque no sia en special favor sua atorgada e fins a la sentència definitiva inclusive no la haje e[x]posada. En la Cort de Barchinona del Rey en Ferrando, capítol «*Quia plerique*». 10

24. Ítem aquell qui menaça o met ^{116v/} pahor e terror a aquell qui contraria e laura les possessions e terras qui són per la Cort stades venudes e lo senyor directe les s'a confiscades e les se ha a sa rella aturades e stablides. En la Cort de Barchinona del Rey en Ferrando, capítol «*Cum multis*».

23. Ítem aquell [qui] enpatge aquell qui és citat per pau e per treva o aquells qui l'acompanyen que no puxe comparar. En la pramàtica del Rey Ferrando que comença «*Nos Ferdinandus etc., regii diadematis*». 15

25. Ítem los hòmens de hun mateix loch qui han brega dins lo terme o territori del dit loch entre ells. Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol «Ítem que·ls veguers».

5

20

1. Resta a veure la manera del procehiment qui deu ésser servada quant se diu ésser tractada Pau e Treva, ço és qui són aquells qui·s poden clamar e contra qui e davant qui e en quin loch e quines penes encorre lo trencador de Pau e de Treva.

quem et coram quo et ubi, et de multiplici pena contra uiolatorem per Constitutiones illata.

2. Agere potest pro Pacibus et Treugis uiolatis quilibet de iure comuni habilis ad agendum et in iudicio consistendum per Constitutiones, ab ipsarum pacis et treuge presidio non exclusus uel non eiectus a Pace et Treuga, pro dampno et iniuria corporali uel non corporali suis casibus specialibus irrogata uel illata in corpore et in bonis. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Si quis uero miles», cum similibus.

3. Procurator uero fiscalis querelam pacis et treuge non debet contra aliquem offerre nisi quatenus per Constitutiones liceat ei; quod est forte quando dampnum uel iniuria est illata extraneo iter agenti, quia cum in dicto casu possit procedi sine querelatore ex officio, multo forcius ad instanciam fisci. Idem est forte si uie publice, nundine et mercati, dominicature Regis, guidatica, pennones, sigilla, censualia et alia regalia infringantur, nam, si dampnum detur Principi in corpore uel in rebus suis, non debet esse deterioris conditionis quam alius quicumque priuatus. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Quia quandoque»; et in Capitulo Curie Regis Petri «Item quod de cetero querela».

4. Item potest agi contra quemcumque inferentem dampnum uel iniuriam corporalem uel non corporalem suo casu illatam personis et bonis constitutis sub tuicione pacis et treuge, ex qua illacione dampni uel iniurie Pax et Treuga dicitur uiolata, seu ipse Constitutiones pacium et treugarum dicuntur uiolate, in Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Si quis uero miles», cum similibus.

5. Agitur autem coram uicario regio, uel coram subuicario, ipso absente, quia idem est consistorium et eadem potestas, uel coram domino Rege. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Violatores», cum concordanciis; et in Curia Ceruarie

3 agere *U* | Agere... quilibet] agere pro Pacibus et Treugis uiolatis potest quilibet *U*² *Pujol* : agere pro Pacibus et Treugis uiolatis quilibet *U*¹ **4** et¹ *om.* *CU Pujol* | ipsarum] et *adiec.* *U Pujol* **6** corporali¹... casibus] corporali suis casibus uel non corporali suis casibus *E* **7** In¹ *om.* *C* | uero *sup. lin.* *E*² : *om.* *E*¹ **8** similibus] si *CU* : fine *Pujol* **9** querelam *U*² : quera *U*¹ **10** Constitutionem *Pujol* **11** iter agenti *om.* *E* | possit *sup. lin.* *E*² : potest *E*¹ **14** in² *om.* *E* **19** Constitutionibus *C* **20** illacione] tuicione *E* | iniurie] iurie *E* : iniuria *Pujol* **21** in...²² similibus *post uiolata proxime ante scriptum transposuerunt U Pujol* **22** similibus] si *CU* : fine *Pujol* **23** regio *om.* *E* | coram² *om.* *EC* **24** est *om.* *E*

1 multiplici *U* **3** abilis *EU* **5** exclusus *E* **6** irrogata *U Pujol* **12** fici *E* : fiçi *U* **13** penones *C* **14** dapnum *E* **15** conditionis *C* | Ferdinandus *CU Pujol* **18** dapnum *E* **20** tuicione *C* **23** coram¹] pacium *U* **25** seruaria *E*

7 1228^a/ca. «Si quis uero miles» **15** 1413/ca. «Quia quandoque» **16** 1379-1380/cc «Item quod de cetero querela» **21** 1228^a/ca. «Si quis uero miles» **24** 1228^a/ca. «Violatores» **25** Curia...384,1 statuimus] 1359/ca. VIII

2. Clamar-se pot de Pau e de Treva trencada cascuna persona qui de dret comú sia al'hàbil⁴⁶ de comparar e demanar en juy e no sia gitat de Pau e de Treva ne de llur tuició e presidi exclus. E pot-se ^{117r/} clamar per rahó d'algun dan o injúria corporal en cors e en béns seus feta. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller», ab ses concordàncies. 5
3. E açò és entès de cascuna persona privada car lo procurador fiscal no deu contra algun donar clam de Pau e de Treva sinó en los casos per Constitucions permesos. Fferrando en la Cort de Barchinona capítol «*Quia quandoque*». Axí com per ventura és quant a algun caminant és fet mal o injúria en camí públich, car, com en aytal cas puxe l'oficial procehir per son offici sens istància de part, Pere segon en la Cort de Barchinona, capítol «*Quod uicarii*», molt més hi pot procehir a instància del fisch. Axí mateix si algun trencha fires o mercats o les senyories del Rey o sos guiatges, penons o salvaguarda, segells, censals o altres Regalies, car quant algun dampnificarà lo Rey en cors o en béns no deu ésser lo Rey de pijor condició que'l privat, e per ço en aytal cas lo procurador fiscal pot donar clam de Pau e de Treva. Segons apar en un capítol de Cort del Rey en Pere que comença «*Item quod de cetero querela*». 10 15
4. E pot ésser dirigida la acció e donat clam contra ^{117v/} aquell qui haurà dampnificat o injuriat algun constituït sots tuició e presidi de les Constitucions de Pau e de Treva e les dites Constitucions violades. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller», ab ses concordances. 20
5. E deu-se donar lo clam de Pau e de Treva davant lo vaguer o en absència del vaguer davant lo sots vaguer d'aquella vegeria on lo mal és estat fet o hon lo trencador de la dita pau és domiciliat. En la Constitució «En nom de nostre senyor», capítol

2 alhàbil *sic et apostropho A*

⁴⁶ Cal entendre *hàbil*.

Regis Petri, capitulo «Deinde statuimus»; et in Constitutione «Notum» capitulo «Si quis uero prescriptam», cum similibus.

6. De Primogenito uel Gubernatore generali non inuenitur in Constitutionibus esse cautum, sed de episcopo simul cum uicario regio uel cum Rege.

5 7. Et in uicaria ubi commissum est maleficium, uel ubi uiolator habet domicilium propter generalem regulam, quia in delictis uel quasi et contractibus uel quasi habet quis forum in loco domicilii.

10 8. Volens igitur agere procedendo contra aliquem pro Pacibus et Treugis uiolatis debet coram uicario regio illius uicarie ubi uiolator fouet suum domicilium uel commissum fuit maleficium offerre suam querelam continentem nomen suum et eius contra quem offertur et maleficium uel iniuriam illatam, diem et locum et extimationem dampni dati uel iniurie suo casu, quod dampnum petat emendari in simplum. In Constitutione «Notum», capitulo «Si quis uero prescriptam», et capitulo «Ecclesias».

15 9. Si tamen querelator et querelatus sint homines ecclesie, uicarius debet eos remittere eorum dominis significando clamum contra tales coram se oblatum ut possint infra dictos quindecim dies facere inter se componere. Petrus secundus in Curia Barchinone, capitulo XLII, in fine.

20 10. Vicarius autem in huiusmodi processu pacis et treuge qui totaliter est ciuilis debet procedere de consilio sui iudicis ordinarii uel assessoris; de quo processu et agendis in illo dictus iudex uel assessor habet tenere tabulam sicut de aliis causis. Petrus in Curia Barchinone, capitulo «Item cum in Constitutione». Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Vt autem»; et eciam Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Quia ad nostrum».

25 11. Qua querela oblata antequam uicarius eam admittat debet constare delictum in ea contentum fore commissum. Et si querelans est incognitus uel suspectus debet iudicem informare de persona sua uel idonee ius firmare. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Querelam».

1 demum *U Pujol* **2** similibus] si *CU* : fine *Pujol* **3** inuenitur] uidetur *E* **5** commissum *U²* : commissus *U¹* **6** dilectis *C* | uel quasi¹ *om. E* **9** uel ubi *U Pujol* **10** fuerit *U Pujol* **11** et¹] ac *C* | iuriam *C* | et³ *E²* : *sup. lin. E¹* **16** significando *E²* : signum *E¹* **17** possit *U Pujol* dictos *om. U Pujol* | secundus *U²* : III.us *U¹ Pujol* **22** Petrus] tercius *adiec. U Pujol* **23** Vt] nec *C* **26** contentum in ea *E* | contentum *om. C*

5 malificium *U* **8** procedendo *U* **10** malefficiam *C* **12** extimationem *C* | dapnum *U* **17** componere *E* **20** concilio *E* | ordinari *U* | accessoris *C* : assessoris *U* **21** accessor *C* : assessor *U* **22** Ferdinandus *EU Pujol* **23** Ferdinandus *U Pujol* **27** ydonee *omnes* | firmare *E* | Ferdinandus *CU Pujol*

1 1225/ca. «Si quis uero prescriptam» **13** 1225/ca. «Si quis uero prescriptam» | ca. «Ecclesias» **17** 1283/XLII **22** 1283/ca. «Item cum in Constitutione» | 1413/ca. «Vt autem» **23** 1413/ca. «Quia ad nostrum» **27** 1413/ca. «Querelam»

«Los violades [*sic*]». E en la Constitució «Notum», capítol «Si quis vero prescriptam». E Pere terç en la Cort de Cerv[er]a, capítol VIII qui comença «D'aquí avant ordonam que si algun clam de pau». O pot ésser donat davant lo Rey. En la Constitució «*Diuiinarum*», capítol «*Si quis contra*», on diu «*Mihi*», etc.

6. Del Primogènit o del Governador general no·s trobe en neguna Constitució ésser expressat, mas del bisbe ensemps ab lo vaguer. 5

8. Quant algun se vol clamar d'altre qui li haje trancada Pau e Treva deu-lo davant lo vaguer o en absència sua davant lo sotvaguer d'aquella vegueria hont lo trencador de treva és domiciliat o hont ha comès lo ^{118r/} malefici donar son clam, en lo qual se contengua lo nom de aquell qui done lo clam e d'aquell contra qui·l done e de l'oficial davant qui·s done e lo malefici o injúria per rahó de que·s dóna e lo dia e loch en què fou comès e la extimació del dan donat e de la injúria. Lo qual dampnatge deu demanar ésser-li esmenat en simple, si donchs no era dels casos en què deu ésser esmenat en doble. En la Constitució «En nom de nostre senyor», capítol «E si algun cavaller», e en lo capítol «Vias públiques», ab llurs concordàncies. 10
15

10. E lo vaguer en aytal procés de Pau e de Treva qui és totalment civil, en la Cort de Barchinona del Rey en Pere segon capítol «Ítem com en la Constitució», deu procehir de consell de son jutge ordinari o assessor. En la Cort de Barchinona del Rey en Ferrando capítol «*Vt autem*». Del qual procés lo dit jutge o assessor ha a tenir Taula axí com dels altres processo<r>s. En la Cort de Barchinona del Rey Ferrando capítol «*Qui ad nostrum*». 20

11. E abans que·l veguer admeta lo dit clam li deu constar e aparer que·l malefici contengut en lo dit clam sia estat comès, e si aquell qui done lo clam no és contengut o és sospitós deu informar lo jutge de sa persona o ferma<t>[r] de dret ydò^{118v/}neament. En la Cort del Rey Fferrando capítol «*Querelam*». 25

¹⁰ nom] del qual *del. A*²

12. Deinde si querela oblata appareat sibi inmoderatam continere quantitatem, antequam citet querelatum, potest et debet moderari quantitatem ipsius querele, consideratis condicionibus querelantis et querelati et qualitate negotii et aliis circumstanciis facti. Petrus tercius in Curia Ceruarie, capitulo «Deinde».

5 13. Postquam taxationem et moderacionem factam, querelator antequam audiatur debet iurare se credere fore uera que posuit in querela, et non deficere in probando. Petrus tercius in Curia Montissoni, capitulo «Vt tollatur».

10 14. Quod, si, cupiditate maioris salarii uel alias, iudex uel assessor dictam moderacionem facere omiserint, salarium tocius cause amittant, et iudicandi officio per biennium sint priuati. Aduocati uero qui querelas inmoderatas ordinasse conuicti fuerint a postulandi officio per biennium sint suspensi. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Confirmantes».

15 15. Facta quidem moderacione uicarius ad dicti querelantis instanciam incipiat monere semel tantum querelatum contra quem fuerit oblata dicta querela, quatenus infra quindecim dies primos emendet querelanti dampnum expressatum in dicta querela, aut super eo cum querelatore componat, aut personaliter et iudicialiter coram ipso compareat et cum pignoribus tenentibus firmet quod iuri pareat querelanti super contentis in dicta querela in posse ipsius uicarii; alias quod ipse procederet ad publicandum ipsum citatum esse eiectum et separatum a Pace et Treuga cum suis complicitibus, consiliatoribus, adiutoribus et fautoribus; et alias procederet contra ipsum et eius bona et dictos complices, adiutores, consiliatores et fautores iuxta mentem, seriem et tenorem Vsaticorum Barchinone, et Constitutionum pacium et

1 ablata C **2** antequam...quantitatem om. EC | quantitatem] U² : et querelati et quantitate U¹ quere C **3** aliis] talis C **5** querelato C **7** tolletur E **9** amittat E **10** per biennium] biennio E : om. C | sint priuati E² : sunt exclusi E¹ | priuati] suspensi U Pujol | ordinasse... **11** fuerint] fecerint C **13** quidem om. E | uicarius E² : om. E¹ | addicti Pujol | incipiat... **14** monere] percipiat moneri EC **14** fuit EC **17** quod] iudicialiter coram ipso compareat del. E² | pareat E² : bis E¹ **18** quod om. C | in publicando C **19** separatum...Treuga] separatum esse a treuga C **20** consiliatoribus om. E | et fautoribus om. C | procederet] procedere U Pujol **21** et³ sup. lin. C² : om. C¹ **22** Barchinone] «In Christi nomine» capitulo «Si quis uero miles» del. U² | et² om. C

2 citet U **3** concideratis E | conditionibus C **4** seruarie E **5** taxationem C : tatxacionem U Pujol | moderacionem C **6** defficere CU Pujol **8** salari U | accessor C : asessor U **9** moderacionem C | obmisserit E : obmiserit C **11** Ferdinandus Omnes **12** conffirmantes E **13** ffacta Omnes | moderacione C **15** dapnum E **16** componat E **17** conpareat E | ffirmet E **18** uicari U **20** fautoribus U Pujol **21** complices E | conciliatores E | fautores U Pujol **22** Constitutionum C

4 1359/ca. «Deinde» **7** 1362-1363/ca. «Vt tollatur» **11** 1413/ca. «Confirmantes»

9. E si aquell qui·s clame e aquell de qui·s clame són hòmens d'esgleya lo vaguer los deu remetre a llurs senyors significant-los lo clam davant ell donat per ço que dins quinze dies los puxen avenir e fer-los entre ells compositar. En la Cort de Barchinona del Rey en Pere segon, capítol XLII a la fi.

12. E si apparrà al vaguer que·l clam davant ell donat contengue inmoderada quantitat abans que cit ne amonest lo querelat pot o deu moderar la dita quantitat, considerada la condició de les persones e la qualitat del fet e altres circumstàncies. En la Cort de Cervera del Rey en Pere terç, capítol IX. 5

14. E si per cupiditat de major salari o en altra manera lo jutge o assessor obmetrà fer la dita moderació que perda lo salari de tota aquella causa e sia pri[vat] de l'ofici de jutgar per dos anys. E lo advocat qui lo clam axí inmoderat haurà ordonat de offici de advocat sia per dos anys sospès. En la Cort de Barchinona del Rey Ferrando, capítol «Confirmantes». 10

13. E après, feta la moderació del dit clam, aquell qui l'haurà donat, abans que sia hoyt, deu jurar ^{119r/} que creu les coses en lo dit clam contengudes ésser veres e poder-les provar. En la Cort de Muntçó del Rey en Pere tercer, capítol XXXIII. 15

15. E fet açò lo vaguer a instància d'aquell qui haurà dat lo clam deu fer amonestar una vegada tant solament aquell contra qui és donat que dins quinze dies primers vinents esmèn a l'actor lo dan en lo dit clam expressat o se n'avengue en compos[t] e ab ell o personalment o judicial comparegue davant lo dit vaguer e ab penyores tenent ferm de dret en poder del dit vaguer, en altra manera que ell procehirà a publicar-lo per gitat de Pau e de Treva ab sos còmplices, conselladors, ajudadors e fautors e en altra manera procehirà contra ell e sos béns e contra los dits còmplices, ajudadors, conselladors e fautors segons la pensa, sèria e tenor dels Usatges de 20

18 donat] fer amonestar una vegada *del. A*² 24 fautors] e en altra manera *del. A*²

treugarum. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Si quis uero miles», et capitulo «Violatores», cum concordanciis.

16. Et hoc preceptum de monendo ac citando faciet executari per aliquem ex sagionibus seu nunciis iuratis Curie sue personaliter querelatis, si copia eorum
5 reperiatur, aut in eorum domicilio aut in loco publico et in scriptis per notarium processus redigi faciet hec omnia. Petrus in Curia Barchinone, capitulo «Item ordinamus quod in locis».

17. Et, si talis citatus pro Pace et Treuga sit alias pro aliquo crimine bannitus, debet guidari per duos dies, ut guidatus possit comparere et firmare; qui duo dies
10 computantur in quindecim diebus sibi assignatis, quibus elapsis remanet bannitus sicut prius sine aliqua monicione. Iacobus secundus in Curia Gerunde, capitulo XXVII «Item statuimus», etc.

18. Si uero talis citatus sit sine ficcione captus excusatur a comparendo, si de hoc constet legitimis documentis, nec contra ipsum debet uicarius procedere criminaliter,
15 pro casu in quo punicio criminis ad Regem non spectet. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Sicut aduersus».

19. Citatus autem si infra dictos quindecim dies satisfaciat uel componat cum querelatore, ex tunc quiescit omnis processus, nec uicarius potest aliquid petere
20 racione pene uel expensarum, aut alia quacumque racione. Petrus in Curia Barchinone, capitulo «Declaramus».

20. Si autem non composuerit nec alias satisfecerit sed uult se defendere debet personaliter comparere coram uicario coram quo fuit oblata querela, qui eum monuit
et ius firmare querelatori in et pro contentis in querela ac moderatis per uicarium pro
25 simplo et duplo et aliis in et pro quibus est per ipsas Constitutiones pacium et treugarum firmandum et quod iuri parebit super eisdem querelatori. Et pro premissis omnia bona sua habita et habenda obligare ac pignora tenencia seu sufficiencia pro

1 et om. C **3** hoc] hunc CU Pujol | ac] et E **4** impersonaliter E **6** processus om. E **7** quod...locis om. E **8** trenca C | si U Pujol | bannitus om. C **9** duos bis C | duo U² : duos CU¹ **11** XVII U Pujol **12** etc in margine C² **13** captus E² : captis E¹ **18** conquiescit U Pujol **21** Sin U Pujol **22** uicario coram om. U Pujol **23** et¹] in adiec. U Pujol | confirmare U Pujol | in¹] de U Pujol | moderata Pujol **25** firmandum et] terminandum U Pujol | et] est C **26** ac] et C

10 asignatis E **11** monitione C **13** ficcione C | comparendo E **14** legitimis U Pujol **15** Ferdinandus CU Pujol **21** et U | defendere U **22** comparere E | ffuit EU **23** firmare E

1 1228^a/ca. «Si quis uero miles» | ca. «Violatores» **6** 1283/ca. «Item ordinamus quod in locis» **11** Iacobus...12 statuimus] 1321/XXVII **15** 1413/ca. «Sicut aduersus» **19** 1283/ca. «Declaramus»

Barchinona e de les Constitucions de Pau e de Treva. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller», e en lo capítol «Los valedors», ab ses concordàncies.

16. E la dita amonestació o citació ab letra del dit vaguer deu ésser feta per algun saig o misatge jurat de la sua Cort al querelat personalment, si·s pot trobar, o en son do^{119v/}micili o loch públich. E en la Cort de Barchinona del Rey en Pere segon, capítol III. 5

17. E si aytal citat per pau e per treva era per algun crim bandejat deu ésser guiat dos dies per ço que guiat puxe comparar e fermar, los quals dos dies sien comptats en aquells quinze a ell assignats. Los quals passats roman sens altra monició axí bandejat com d'abans era. En la Cort de Gerona del Rey en Jachme, capítol XXVII. 10

18. E si aytal citat és pres sens ficció és escusat de comparar si o pot mostrar per legítims documents, ne lo vaguer deu procehir contra ell criminalment per lo cas de què la punició no·s pertange al senyor Rey. En la Cort de Barchinona del Rey Ferrando, capítol «*Sicut aduersus*». 15

19. E si lo citat per Pau e Treva satisfà dins los quinze dies ho s'havén ab aquell qui ha donat lo clam d'aquí avant deu cessar tot procés e lo vaguer no·n deu res haver per rahó de pena ne despeses ne en altra manera. En la Cort de Barchinona del Rey en Pere segon, capítol «Declaram». 20

20. Mas si dins los dits quinze dies no·s serà avengut o no haurà satisfet hans se'n volrà deffendre deu comparar personalment davant lo vaguer ^{120r/} qui l'ha fet amonestar e deu fermar de dret al querelador en e per les coses contengudes en lo dit clam moderades per lo vaguer per lo simple e lo doble e per altres coses en què sia tengut fermar per les Constitucions de Pau e de Treva que sobre les dites coses starà a dret al querelador e per ço deu obligar tots sos béns presents e esdevenidors e tornar e metre penyores tenents sufficients per la quantitat en lo clam contenguda e moderada en mans del dit veguer en pròpria persona. 25

quantitate in clamore contenta et moderata in manu ipsius uicarii monentis coram quo est oblata querela mittere et tornare in propria persona. In Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Violatores», cum similibus.

21. Si tamen dominus uoluerit satisfacere et pignora mittere pro se et militibus et hominibus, qui de domo et familia fuerint, quos ad maleficium duxerit uel ad guerram, recipiatur.

22. Comparanti autem et sic ut dictum est firmanti debet tradi copia actorum et firme licet impugnetur, ut possit si uelit corrigere. Et, nisi qualitas criminis exposcat ultra duos dies infra quos confessio recipiatur, non debet detineri, sed debet a carcere liberari uel manuleute dari, exceptis illis qui personam captam mittunt, quando non habent pignora que possint tornare. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Et quia sepe».

23. Si uero, lite suo Marte discussa et finita, declaratum fuerit querelam fuisse fictam et calumpniosam, querelator ipso facto sit eiectus a Pace et Treuga. Et pro tali illico publicetur, ad quas nullatenus reducatur, nisi realiter satisfecerit querelato arbitrio iudicis, in omnibus dampnis, sumptibus et expensis. Ferdinandus in curia Barchinone, capitulo «Querelam».

24. Sin autem uiolator pacis et treuge probatus fuerit et conuictus, ipse et complices sui, adiutores et conciliatores eius, ab episcopo excommunicentur, et a predicta Pace et Treuga separati intelligantur et publicentur. In Constitutione pacis, capitulo «Si quis uero miles», cum similibus.

25. Incurrit etiam uiolator pacis et treuge multipliciter penam, quia infra primos quindecim dies tenetur satisfacere simplum uel amicabiliter conuenire seu componere cum querelatore. In dicto capitulo «Si quis uero miles».

26. Si non satisfaciatur nec componatur tenetur firmare et pignora in propria persona tornare. Et quamuis firmauerit, si probatus et conuictus fuerit, tenetur ad duplum, quia

1 uicarii *E*² : episcopi *E*¹ **3** similibus] si *U* : sy *C* : fine *Pujol* **4** tamen *om. E* | noluerit *C* satisfacere *C* **5** domo *E*² : doi *E*¹ **7** est *U*² : bis *U*¹ | ffirmatim *E* | et² *sup. lin. E*² : *om. E*¹ **11** capitulo *om. E* **12** sepe] comparanti autem et sic ut dictum est *del. E*² **13** sua *E* | materia *Pujol* **15** quas nullatenus] quam nullitas *C* | reyaliter *E* **16** et *om. E* **18** Si *C* **19** adiutores] et fautores *adiec. C* | eius *om. C* **21** similibus] si *CU* : fine *Pujol* **22** penam *om. U Pujol* **23** simpliciter *U Pujol* **25** teneretur *U Pujol* | in *om. C*

8 impugnetur *U* **9** in ffra *E* | reçiatur *U* | set *U* **11** Fferdinandus *Omnes* **13** litte *C* discussa *U Pujol* **14** paçe *U* **15** publicetur *U* | satisfecerit *U* **16** Fferdinandus *Omnes* **18** paçis *U* **20** paçis *U* **22** multipliciter *U* | inffra *E* **23** componere *E* **25** satisfaciatur *U* ffirmare *E* **26** ffirmauerit *E*

2 1228^a/ca. «Violatores» **11** 1413/ca. «Et quia sepe» **16** 1413/ca. «Querelam» **20** 1228^a/ca. «Si quis uero miles» **24** 1228^a/ca. «Si quis uero miles»

21. Emperò si lo senyor volrà satis dar e penyores tornar per si e per sos cavallers e altres hòmens qui sien de sa casa, los quals haurà menats a la guerra, que ho puxe fer. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «Los violaris».

22. E quant lo citat serà comparegut e haurà fermat e tornades penyores deu-li ésser dona[da] còpia dels actes e de la ferma per ço que si·s volrà puxe corregir per bé que l'adversari la impugne. E no deu ésser detengut pres més avant de dos dies dins los quals ne sia presa confessió, si donchs la qualitat del crim no ho requeria. Exceptats aquells qui, per ço car no han penyores tenents que tenen, oferen llur persona presa. En la Cort de Barchinona del Rey Fferrando capítol «*Quia sepe*».

23. ^{120v/} Mas si per lo procés apar que·l clam sie stat donat fictament e calumpniosa e axí sia declarat lo querelador *ipso facto* és gitat de Pau e de Treva fins que haje realment satisfet a la part a àrbitre del jutge en tots dampnatges e despeses. En la Cort de Barchinona del Rey Ferrando, capítol «*Querela*».

24. E, si lo clam serà provat e aquell contra qui serà estat donat serà convençut, ell e sos còmplices, ajudadors e conselladors sien excomunicats per lo bisbe e per lo vaguer sien publicats per gitats de Pau e de Treva. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «Si algun cavaller».

<E, si lo clam serà provat e aquell contra qui serà estat donat serà convençut, ell e sos còmplices, ajudadors e conselladors sien excomunicats per lo bisbe e per lo vaguer sien publicats per gitats de Pau e de Treva. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller».>⁴⁷

25. Les penes qui incorre aquell qui haurà trencada Pau e Treva són moltes. Primerament dins los primers quinze dies aprop que és citat deu satisfer a la part en simple lo dan donat o conposar e havenir-se'n ab ell. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol ^{121r/} «E si algun cavaller».

⁴⁷ Com es pot veure, hi ha una repetició del mateix paràgraf, el 24.

non uenit ex contumacia, sed ex uiolacione, dictum duplum. In dicto capitulo «Violatores», et capitulo «Si quis uero».

27. Item tenetur ad expensas cause seu litis, quia uictus uictori, etc.

28. Vbi uero citatus pro Pace et Treuga fractis non firmauerit, ymo sit contumax
5 in non emendando et non firmando infra quindecim dies tenetur ex tunc ad restituendum dampnum et simplum. In dicto capitulo «Si quis uero miles».

29. Item ad omnes expensas occasione litis factas et per uicarium factas cum tota pace.

30. Item tenetur ad duplum quantitatis moderate ac probati dampni diuidendum
10 equis partibus inter fiscum et querelantem.

31. Item tenetur ad penam centum uiginti librarum si est miles, uel sexaginta solidorum si est rusticus, soluendi uicario regio, cuius pene et dimidie dupli debet habere medietatem episcopus ad quem querimoniam fracte pacis et treuge dignoscitur contigisse.

32. Item debet per episcopum excommunicari et per uicarium pro eiecto a Pace et Treuga publicari.
15

33. Item eiectus et publicatus incurrit penas et dampna in corpore et bonis, quia potest impune dampnificari et capi, nec tale dampnum ei illatum potest per ipsum peti emendari per paces et treugas uiolatas. In dicto capitulo «Si quis uero miles», in fine.

34. Item nullus officialis potest ipsum guidare pro criminibus uel alias, quinyomo neque in guidatico generaliter racione armate uel alias a Rege concesso comprehenditur dictus eiectus e Pace et Treuga, quia non debet habere amorem Regis sed est sub acuydamento ipsius. In Constitucione «Diuiinarum», capitulo finali.
20

35. Si tamen ex certa sciencia Rex ipsum guidaret deberet seruari guidaticum expresse concessum in Vsatico «Quoniam per iniquum».
25

36. Item incurrit penam quod nullus baro audeat ipsum receptare nec sustinere, uel eidem consilium, auxilium uel fauorem prebere, ymo debet ipsum acuydare et

1 ex uiolacione] reuiolare *C* **3** etc *om.* *U Pujol* **7** ad *om.* *E* **9** ac *om.* *E* **12** soluendis *U Pujol* | et *om.* *C* | dimidii *E* **15** scomunicari *U Pujol* | per uicarium *om.* *E* **18** et *Pujol* potest² *om.* *C* **21** alias *om.* *E* **22** e] a *U Pujol* | et *E*² : *om.* *E*¹ **23** sed] qui est *E* **24** seruare *Pujol* **25** Quoniam *E*² : *om.* *E*¹ | per iniquum *om.* *U Pujol* **26** audet *EC* **27** auxilium *E*² : dare *E*¹

1 contumacia *U* | uiolacione *C* **4** citatus *U* | ffirmauerit *E* **5** ffirmando *E* **6** dapnum *E* **13** dinoscitur *E* **15** scomunicari *U* **18** inpune *EU* | dapnificare *U* | dapnum *E* **20** officialis *U Pujol* **22** comprehenditur *E* **23** aguidamento *C* **26** receptare *U* **27** concilium *E*

1 1228^a/ca. «Violatores» | ca. «Si quis uero» **6** 1228^a/ca. «Si quis uero miles» **19** 1228^a/ca. «Si quis uero miles» **23** 1173/c.f.

26. Ítem que si dins los dits quinze dies no satisfà o no compose ab la part és tengut fermar e tornar penyores en pròpia persona. E per ben que haje fermat si contra ell serà provat e és convençut és tengut al doble, qui és degut per la violació e no pas per contumàcia. En la dita Constitució capítol «Los violadors», e en lo capítol «E si algun cavaller».
28. E si lo citat per pau e per treva no satisfarà ne s'avendrà ab la part ne comparrà ne fermarà ans serà contumax d'aquí avant és tengut restituir lo dan donat en simple.
29. E restituir totes les despeses per ocasió del procès fetes e per lo vaguer ab tota la pau fetes.
30. Ítem és tengut al doble de la quantitat moderada per lo dan donat, del qual doble deu haver la meytat aquell qui ha donat lo clam e l'altre meytat lo fisch.
31. Ítem és tengut a pena de cent vint sols si és de paratge o de seixanta sols si no és de paratge. De la qual pena e de la dita meytat del doble deu haver la meytat lo bisbe al qual és pervengut lo clam e l'altra meytat lo vaguer.
32. E deu ^{121v/} per lo dit bisbe ésser vedat e per lo vaguer publicat per gitat de Pau e de Treva. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «E si algun cavaller».
33. Depuys aquell qui és publicat ésser gitat de Pau e de Treva encorre altres penes en cors e en béns car tot hom sens neguna pena lo pot dampnificar e apresonar, que no pot demanar aytal dan ésser-li esmenat per pau e per treva trencades. En lo dit capítol a la fi.
34. Ítem negun official no-l pot guiar de crim o en altra manera ne és comprès en negun guiatge per rahó de armada o en altra manera per lo senyor Rey generalment atorgat. Car no deu ésser en amor del Príncep hans és en acuydament seu. En la Constitució «*Diuinarum*», capítol final.
35. Emperò si lo Rey li atorga guiatge special deu-lo-li servir. En lo Usatge «Car per inich Príncep».

7 en] si *del. A*²

facere eidem guerram cum Rege et sine Rege. In Constitutione «Si quis de magnatibus»; et in Constitutione «In Christi nomine», capitulo «Volumus».

5 37. Item fortalicie mansi et domus eius possunt destrui et dirui nisi essent feudales uel emphiteoticarie, quia tunc non debent destrui, nisi dominus pro quo tenentur esset consensuens uel sustineret eiectum. In Constitutione «Notum» capitulo «Item statuimus quod si quis tenuerit». Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Curie». Item serenissimus Rex Iacobus secundus in Curia Montisalbi, capitulo «Item supplicastis».

10 38. Presbyteri uel clerici soluti pro Pacibus et Treugis non possunt trahi ad iudicium uicarii uel alterius iudicis secularis, sed solum moneri non tamen iudicialiter ad obseruanciam forme pacis. Et si moniti ueniant et pignora ponant in posse uicarii tamquam sequestri utriusque partis seu medie persone, cognitio querele facte contra clericum nec ciuilitate nec criminaliter poterit neque potest per uicarium uel alium officialem regum expediri, sed ad suum iudicem remitti secundum canonicas
15 sanctiones. De pignoribus uero restituendis uel distrahendis fiat prout per iudicem ecclesiasticum fuerit declaratum. Si uero clericus monitus non habet pignora tenencia et iuraret in posse iudicis ecclesiastici uel uicarii de licencia sui ordinarii quod non posset tornare pignora tenencia, eo casu ipso clerico se ponente capto in posse sui iudicis et iurante de stando iuri et iudicatum solui cum suis clausulis in posse sui
20 iudicis, de tornando pignora sit liberatus. Quod si dictus clericus uel alia persona ecclesiastica non uult seruare formam pacis, uicarius uel alius iudex secularis non ob hoc potest ipsum punire in persona uel in bonis uel alias offendere quoquomodo. Sed solum succedit pro contumacia prouisio Constitutionis, uidelicet quod propter hoc quia monitus formam Constitutionis non seruat habet ipsum extra pacem, sic uidelicet
25 quod dampna si forsan ei darentur non posset petere emendari secundum formam et priuilegium pacis. Iura tamen sibi competencia de iure canonico uel ciuili uel alias ex

1 et...Rege² om. E **3** dirui Pujol **7** serenissime domine EC **8** supplicatis U : supplicatum Pujol **10** tamen] sed solum moneri del. E² | iudicialiter] aliter iudici E **13** alium U² : aliud U¹ **14** expediri om. E **15** fac U Pujol **19** iurante E² : iurando E¹ | clausulis] clericis C in...20 iudicis et iurare de stando iuri del. C² **20** liberus U Pujol | Quod] Et E **21** ab U Pujol **22** ipsum] eum E | in² om. E **23** succedat E | uidelicet...24 Constitutionis om. E **24** seruat] que adiec. E **26** sibi om. E

3 fortalicie U | dirui E **5** consensuens U **6** Ferdinandus CU Pujol **10** uicari U | set U **11** pacis U **14** officialem E | remitti E **15** sanctiones C | distraendis E **17** licencia E ordinari U **23** Constitutionis C **24** Constitutionis C **26** competencia E

1 Constitutione...2 magnatibus] 1207 **2** 1228³/ca. «Volumus» **5** 1225/ca. «Item statuimus quod si quis tenuerit» **6** 1413/ca. «Curie» **7** 1307/«Item supplicastis»

36. Ítem negun baró no-l gose acullir ne sostenir ne donar-li consel, favor ne ajuda, an[s] lo deu acuydar e fer la guerra ab lo Rey e sens lo Rey. En la Constitució «En nom de nostre Senyor», capítol «Volem», e en la Constitució «*Si quis de magnatibus*».

37. Ítem que les fortalises e los ^{122r/} masos e cases los poden ésser enderrocats si donchs no són feudals o enphiteoticàries, car lavores no deuen ésser destruïts si donchs lo senyor per qui·s tenen no y era consent o no sostenia lo dit gitat de Pau e de Treva. En la Constitució «*Notum*», capítol «Ítem statuim que si algun tendrà». E en la Cort de Muntblanch del Rey en Jachme capítol «*Item suplicastis*» e en la Cort de Barchinona del Rey en Ferrando capítol «Ítem senyor». 5 10

39. Si contra los fautors és procehit a publicar-los a istància de la part deuen ésser servades les Constitucions de Pau e de Treva e la pràctica acostumada, mas si y és procehit a istància del fisch o per mer ofici deuen primer ésser amonestats ab letra que·s tolguen de donar-los favor dins cert temps e si n[o]·o fan ladonchs poden ésser publicats e punits. En la Cort de Barchinona del Rey en Ferrando capítol «*Licet prebere*», e de la reyna Maria capítol «La rigor». 15

38. Mas los preveres e clergues solts per Pau e Treva no poden ésser tirats al for del vaguer o d'altre jutge seglar, mas poden solament ésser amonestats e no judicialment <o>[a] <a>[o]bservar la forma de la pau. E si amonestats vénen e meten penyores en poder del vaguer, axí com de seqüestre o de migan^{122v/}çera persona, la conexença del clam donat contra lo clergue no·s pot fer ne civilment ne criminal per lo vaguer ne per altre oficial reyal. Ans deu ésser remès a son jutge segons canònica sancions. E en tornar les penyores e alienar-les sia fet segons que per lo jutge ecclesiàstich sia declarat. Emperò, si lo clergue amonestat no ha penyores tenents e jure en poder del jutge ecclesiàstich o del vaguer de licència de son ordinari que no pot tornar penyores tinents, en cas tenent-se lo dit clergue pres en poder de son jutge e jurant de star a dret e de pagar la cosa jutjada ab ses clàusules en poder de son jutge, que sia quiti e deliure de tornar penyores. Mas, si lo clergue o altra persona ecclesiàsticha no vol servir la forma de la pau, per ço lo vaguer ne altre jutge seglar 20 25

¹ favor] bis A ⁹ e] ei sed -i del. A²

ecclesiastica libertate illa sibi remanent illibata et super ipsis dictis clericis licet existentibus extra formam pacis iusticiam facere tenebitur et faciet dicta eieccione in aliquo non obstante. In concordia Cardinalis Conuenarum. Nec debent dicti clerici pro eiectis a Pace et Treuga ullatenus publicari, nec contra ipsos preter uel contra formam predictae concordie aliquo modo procedi. Ferdinandus in capitulo «Ferdinandus, Dei gracia».

39. Contra fautores quoque si procedatur ad publicandum ipsos ad partis instanciam debent seruari Constituciones pacis et treuge et pratica consueta. Si uero ad instanciam fisci uel ex officio procedatur debent litteratorie moneri ut infra certum tempus desistant a fautoria, quod si non faciant ex tunc publicabuntur seu alias punientur. Ferdinandus in Curia Barchinone, capitulo «Licet prebere fauorem». Et Maria in Curia Barchinone, capitulo «*La rigor*».

SEQVVNTVR VSATICI BARCHINONE SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI

[A]

Antequam Vsatici essent missi.

Aguayt ho encalç.

Alii quoque milites.

Auctoritate et rogatu.

Alium namque supradicti.

Auctoritate et rogatu.

Accusatores.

Affirmantes.

B

Baiulus interfectus.

2 et *sup. lin.* *U*² : *om.* *U*¹ | faciet *U*² : facere *U*¹ **3** non *in margine* *C*² : *om.* *C*¹ **7** publicandos *Pujol* **10** desistint *Pujol* **11** Licet...12 capitulo *om.* *E* **13** ORDINEM] CAPITA VSATICORVM *U Pujol* **15** A] per *E* | A *om. omnes* **17** *Aguayt ho*] *aguayt et Pujol* | he *C* **20** supradicti] supradicta *C* : per supradictum *U Pujol* **21** Auctoritate...rogatu *om.* *E* **23** Affirmantes] *Amplius inter secus adiec.* *U Pujol* **24** B *om.* *CU Pujol* **25** Baiulus interfectus *om.* *U Pujol*

2 eieccione *C* **5** Ferdinandus¹] Fferdinandus *U Pujol* | Ferdinandus²] Fferdinandus *CU Pujol* **7** fautores *U Pujol* | proçedatur *U* **9** fisci *U* : fici *E* **10** fautoria *U Pujol* **11** Fferdinandus *CU Pujol* **13** sequuntur *EU* : secuntur *C* **17** *agayt EC* | *ançalç C* **22** *acusatores E*

3 concordia...Conuenarum] 1372 **5** Ferdinandus¹...6 gracia] 1413/ca. «Ferdinandus, Dei gracia» **11** 1413/ca. «Licet prebere fauorem» **12** 1422/ca. «*La rigor*»

no·l ne pot punir en persona ne en béns o ofendre-lo en neguna altra manera, an[s] solament li succeheix per contumàcia la provisió de la Constitució, ço és que és fora de pau en tal manera que si per ventura serà dampnificat no porà demanar que li sia smenat segons la forma e privilegi de la dita pau, romanent-li emperò salves tots altres drets a ell per dret civil o canònich o libertat ecclesiàsticha pertanyents, sobre los quals drets ^{123r/} a ells pertanyents los deu ésser feta justícia, jatsia sien fora Pau e Treva, la dita ejecció no obstant en la concòrdia feta entre la Reyna dona Elienor e·l cardenal de covinença legat apostolical. Ne deuen los clergues ésser publicats per gitats de Pau e de Treva en neguna manera. Ne deu ésser contra ells procehit preter o contra la forma de la sobredita concòrdia. En una prachmàticha del Rey en Fferrando qui comença «*Fferdinandus Dei gracia etc. dilectis et fidelibus*», etc. 5 10

^{123v/} SEGUExEN-SE LOS USATGES DE BARCHINONA SEGONS ORDE DE L'ALPHABET

Ante quam usatici essent missi.
Aguayt o encaç V. 15
Alii quoque milites LII.
Auctoritate et rogatu LXXIII.
Alium namque supradicti CI.
Auctoritate et rogatu LXXX.
Acusatores CXXXVI. 20
Afirmantis CLIII.

⁷ la¹] condició *del. A*²

INDEX VSATICORVM BARCHINONE

	Bataylla.
	Baiulias.
	C
	Ciues aut burgenses.
5	Capcio uero.
	Castellani in castris.
	Cunctum malum.
	Camini et strate.
	Constituerunt sepedicti.
10	Comunie et conueniencie.
	Cequiam.
	Constituerunt eciam ut sanctis.
	Constituerunt igitur ut si quis.
	Constituerunt eciam sepedicti.
15	Captus a Curia.
	Castrum antiqui.
	Cum temporibus.
	Cum in celebri.
	Cum inter nostros milites.
20	Clerici et monachi.
	D
	De ualuasore.
	Debilitacio.
	De omnibus namque comunibus.
25	De aliis namque bausiis.
	De aliis namque rusticis.
	De omnibus hominibus.
	De baiuliis quoque.
	De rebus et facultatibus.
30	De compositione omnium.
	Denique sepedicti.
	De intestatis.
	Duo testes.
	De comite requeste.

3 C om. CU Pujol **8** estrate C **19** nostros] meos CU Pujol **21** D om. CU Pujol **26** De¹ ... rusticis om. U Pujol **33** Duo U² : duos U¹ **34** comitte request U Pujol : comite request E

1 batalla E **4** burgenses C **10** comunie C **23** debilitatio C **25** bauiis U **28** baiulis E **30** compositione C

<i>Baiulus interfectus X.</i>	
<i>Bataylla iutiada XXVII.</i>	
<i>Baiulias XCIII.</i>	
<i>Ciues aut burgenses VIII.</i>	
<i>Capcio uero XX.</i>	5
<i>Castellani in castris XXXII.</i>	
<i>Cunctum malum XLV.</i>	
<i>Camini et strate LIX.</i>	
<i>Constituerunt sepedicti LXI.</i>	
<i>Comunie et conueniencie LXVII.</i>	10
<i>Cequiam LXXI.</i>	
<i>Constituerunt eciam ut factis LXXI.</i>	
<i>Constituerunt igitur ut si quis CVIII.</i>	
<i>Constituerunt eciam sepedicti CXXIII.</i>	
<i>Captus a Curia L.</i>	15
<i>Castrum antiqui CLXIII.</i>	
<i>Cum temporibus.</i>	
<i>Cum in celebri.</i>	
<i>Cum inter nostros milites.</i>	
<i>Clerici et monachi.</i>	20
<i>De uaruassore II.</i>	
<i>Debilitatio XI.</i>	
<i>De omnibus namque causis XXVIII.</i>	
<i>De omnibus namque baiuliis XL.</i>	
<i>De aliis namque rusticis L.</i>	25
<i>De omnibus hominibus LXXIX.</i>	
<i>De baiuliis quoque XCIII.</i>	
<i>De rebus et facultatibus XCVI.</i>	
<i>^{124r} De conposicione omnium LXXXVIII.</i>	
<i>Denique sepedicti CXIX.</i>	30
<i>De intestatis CXXIII.</i>	
<i>Duo testes CXXXVIII.</i>	

INDEX VSATICORVM BARCHINONE

	E
	Etsi a potestate.
	Etsi armata manu.
	Et ille qui precepta.
5	Ex magnatibus.
	Eandem quoque faciant.
	Ea propter prelibati principes.
	Exheredare.
	Et testes priusquam.
10	F
	Filius militis.
	Feuos quoque.
	H
	Hec sunt usualia.
15	Hoc quod iuris est sanctorum.
	Homicide.
	I
	Iudei cesi.
	Iudei iurent christianis.
20	Item statuerunt ut omnes homines.
	Item statuimus ut si quis senior.
	Item statuerunt siquidem predicti.
	Item statuerunt prefati Principes ut potestates.
	In baiulia.
25	Item statuerunt predicti Principes quod si aliquis.
	Item statuerunt quod si filius.
	Iudicia Curie.
	Iudicium in Curia datum.
	Item prouida deliberacione.
30	Item inuiolabili obseruacione.
	L

1 E om. CU Pujol **10** F om. CU Pujol **13** H om. CU Pujol **14** hoc U **15** quod iuris om. C **17** I om. CU Pujol **20** statuerunt ut] estatuunt U : statuunt Pujol **21** senior om. U Pujol **22** statuunt U Pujol **23** statuunt U Pujol | potentes U Pujol **24** In] item C **25** statuunt U Pujol | predicti] sepe dicti E | quod... aliquis] item quod si aliquis C **26** statuunt U Pujol fi U Pujol **27** Iudicia ...28 datum] Iudicium in Curia datum Iudicia Curie EC **28** Iudicium... datum om. U Pujol **31** L om. CU Pujol | L Laudauerunt om. U Pujol

6 eandem EU Pujol **11** ffilius E **12** ffeuos EU Pujol **20** estatuunt U **26** ffilius E

<i>De compte request.</i>	
<i>Et si a potestate XLIIII.</i>	
<i>Et si armatu [sic] manu LV.</i>	
<i>Et ille qui precepta LXXX.</i>	
<i>Ex magnatibus LXXXII.</i>	5
<i>Eandem quoque faciant CXIX.</i>	
<i>Ea propter prelibati Princeps [sic] XXXVII.</i>	
<i>Ex heredare LXXIIII.</i>	
<i>Et testes priusquam CXXXIIII.</i>	
<i>Filius militis VI.</i>	10
<i>Ffeuos quoque LIIII.</i>	
<i>Hec sunt usualia I.</i>	
<i>Hoc quod iuris est sanctorum C.</i>	
<i>Homicide CLIIII.</i>	
<i>Iudei cessi 9.</i>	15
<i>Iudei iurent christiani XLIX.</i>	
<i>Item statuerunt ut omnes homines LVIII.</i>	
<i>Item statuimus ut si quis seniori LXIIII.</i>	
<i>Item statuerunt ut si quidem LXIIII.</i>	
<i>Item statuerunt prefati Principes ut potestates LXXXIIII.</i>	20
<i>In baiulia CVI.</i>	
<i>Idem statuerunt prefati Principes quod si aliquis CXI.</i>	
<i>Item statuerunt quod si filius CXIII.</i>	
<i>Iudicium in Curia datum LXXVI.</i>	
<i>Iudicia Curie LXXVII.</i>	25
<i>Item prouida.</i>	
<i>Item inuiolabili.</i>	

18 LXIIII] *primum duo usatici LXIIII Item statuerunt ut si / LXVI Quis seniori postea LXVI del. A²* **19** LXIIII] *a LXVI in LXIIII correxit A²*

INDEX VSATICORVM BARCHINONE

	Laudauerunt.
	M
	Militem qui occiderit.
	Miles uero qui habuerit.
5	Miles uero qui caualleriam.
	Malefacta in saracenis.
	Magnates seu milites.
	Miles senex.
	Moneta autem.
10	Mulieribus.
	Miles uero qui deseparauerit.
	Mariti uxores.
	Miles uero postquam fuerit.
	N
15	Nullus umquam presumat.
	Nullus christianus.
	Nemini liceat.
	Nullus homo uel femina.
	O
20	Omnes homines debent firmare.
	Omnes homines a uicecomitibus.
	Omnes homines tam milites.
	Omnes quippe naues.
	Omnia malefacta.
25	Omnes homines postquam.
	Omnes cause siue bone.
	Oportet namque cunctos.
	P
	Placitum mandetur.
30	Placitare.
	Placitum iudicatum.
	Potestatem de suo castro.
	Princeps namque.
	Per bonum Vsaticum.

2 M om. CU Pujol : Mandauerunt adiec. U Pujol **5** qui] si U Pujol **11** desesperauerit C **13** fuit U Pujol **14** N om. CU Pujol **19** O om. CU Pujol **28** P om. CU Pujol

1 obseruatione C **5** caualariam E : cauellarium U **6** sarracenis omnes **11** desenparauerit U Pujol **15** unquam U Pujol **18** ffemina E **20** ffirmare E **27** oportet EC

<i>Laudauerunt LXXXIII.</i>	
<i>Militem qui occiderit III.</i>	
<i>Miles uero si caualleriam XXII.</i>	
<i>Malefacti in sarracenis XX.</i>	
<i>Magnates seu milites XXIX.</i>	5
<i>Miles senex LI.</i>	
<i>Moneta autem LXIII.</i>	
<i>Mulieribus LXXXII.</i>	
^{124v} <i>Miles uero qui desamparauerit XCIII.</i>	
<i>Mariti uxores XCVIII.</i>	10
<i>Miles uero postquam fuerit CXXII.</i>	
<i>Nullus unquam presumat CXXXV.</i>	
<i>Nullus christianus CXLVI.</i>	
<i>Nemini liceat CXLIX.</i>	
<i>Nullus homo uel femina CLV.</i>	15
<i>Omnes homines debent firmare XXII.</i>	
<i>Omnes homines a vicecomitatibus XLVI.</i>	
<i>Omnes homines tam milites XLVIII.</i>	
<i>Omnes quippe naues LVII.</i>	
<i>Omnia malefacta LXXXV.</i>	20
<i>Omnes homines postquam CVIII.</i>	
<i>Omnes cause siue bone CLXIII.</i>	
<i>Oportet namque cunctos.</i>	
<i>Placitum mandetur XXIII.</i>	
<i>Placitare XXVIII.</i>	25
<i>Placitum iudicatum XXVI.</i>	
<i>Potestatem de suo castro XLI.</i>	
<i>Princeps namque LXVI.</i>	
<i>Per bonum Vsaticum LXVIII.</i>	

2 III] + [forte 4] miles uero qui habuerit in margine adiec. A² 14 Nemini] homo del. A²
 21 CVIII] LXXXVI in margine adiec. A² : Iglesia considera encertadament que aquest
 número pertany a Omnes cause... i el número CLXIII a Oportet namque...

INDEX VSATICORVM BARCHINONE

- Possunt eciam.
 Precipimus ut periuria.
 Per scripturam.
 Precipimus ut si quis alodiarus.
 5 Pater contra filium.
 Q
 Qui fallerit hostem.
 Qui uiderit seniore.
 Qui solidus est de seniore.
 10 Qui seniore suum in bello.
 Qui ira ductus.
 Qui seniore suum despexerit.
 Qui se sciente seniore.
 Quoniam per iniquum Principem.
 15 Quia iusticiam.
 Quia sicut malum.
 Quod si filii seniores.
 Quicumque subdiaconum.
 Qui aliena predauerit.
 20 Quicumque uiolenter.
 Quoniam ex conuestione.
 R
 Rusticus interfectus.
 Rochas.
 25 Rusticus si desperauerit.
 Rusticus uero si inuenerit.
 Rusticus eciam cum acceperit.
 Rem in contencione.
 S
 30 Si quis se miserit *en aguayt*.
 Si quis aliquem percusserit.
 Si quis aliquem quolibet ictu.

3 Per...4 alodiarus *om. Pujol* **6** Q *om. CU Pujol* **7** fallierit *E* **9** solidos *Pujol* | de *om. C*
14 Quoniam] qui *C* | unicum *C* **17** qui sint *C* **20** uiolenter] *I adiec. E* **21** conuestione]
 conuestione *U* : *II adiec. EC* **22** R *om. CU Pujol* **25** deseparauerit *E* : despereuerit *Pujol*
26 si *in margine. C² : om. C¹* | in uenit *EU* **29** S *om. CU Pujol*

17 filii *E* **18** subdiachonum *C* **28** contencione *C* **30** misserit *Pujol* | *agayt E*

<i>Possunt eciam LXXV.</i>	
<i>Precipimus ut periuria CXXXIII.</i>	
<i>Per scripturam CXXXVII.</i>	
<i>Precipimus ut si aliquis alodarius CXXXIX.</i>	
<i>Pater contra filium CLVI.</i>	5
<i>Qui fallerit hostem XXXIII.</i>	
<i>Qui uiderit senioremem XXXV.</i>	
<i>Qui solidus est XXXVI.</i>	
<i>Qui senioremem suum in bello XXXVII.</i>	
<i>Qui ira ductus XXXVIII.</i>	10
<i>Qui senioremem suum despexerit XXXIX.</i>	
<i>Qui se sciente senioremem XL.</i>	
<i>Quoniam per iniquum principem LX.</i>	
<i>Quia iusticiam LXXXII.</i>	
<i>Quia sicut malum XC.</i>	15
<i>Quos si filii senioribus CII.</i>	
<i>Quicumque subdiaconum CXXXII.</i>	
<i>Qui aliena predauerit CLVII.</i>	
<i>Quicumque uiolenter CLXI.</i>	
^{125r/} <i>Quoniam ex conquestione.</i>	20
<i>Quoniam ex conquestione.</i>	
<i>Rusticus interfectus XI.</i>	
<i>Rochas LXX.</i>	
<i>Rusticus si desamparauerit XCIII.</i>	
<i>Rusticus uero si inuenerit CIII.</i>	25
<i>Rusticus eciam cum acceperit CIII.</i>	
<i>Rem in contencione CLXII.</i>	
<i>Si quis se miserit en aguayt III.</i>	
<i>Si quis aliquem percuserit XIII.</i>	

- Si quis impulerit.
 Si quis alicui in facie spuerit.
 Si quis alicui criminalem felloniam.
 Si quis contradixerit seniori.
 5 Si a uicecomitibus.
 Si quis suum feudum.
 Similiter milites si perdant.
 Sed si senior uoluerit.
 Si quis in Curia a seniore.
 10 Similiter si senior uoluerit.
 Similiter si inter magnates.
 Sacramentum sit omni tempore.
 Seniores uero hominibus.
 Sacramenta rustici.
 15 Senex miles.
 Sacramentum burgensium.
 Si quis alicui homini iactauerit.
 Si quis occiderit equum.
 Simili modo firmissime.
 20 Strate et uie publice.
 Si quis iudeo.
 Si quis aliquod malum.
 Si quis homines habuerit.
 Si quis contra alium aliquam querelam.
 25 Si quis uirginem uiolenter.
 Similiter de rebus et possessionibus.
 Si quis de homicidio.
 Saracenis in fuga.
 Solidos de compositione.
 30 Si quis dixerit se fatigatum.
 Similiter componat.
 Statuerunt eciam quod si parentes.

1 in pulerit *E* : inpulerit *U Pujol* **3** alicui] alieni *C* | felloniam *om. U Pujol* **7** milites *om. C*
 perdant] sed si perdant *adiec. C* **8** noluerit *C* **9** Si...10 uoluerit *om. E* **12** si *U Pujol*
15 Senex miles *om. U Pujol* **17** hominum *C* | iactauerit] miles *adiec. U Pujol* **18** occiderit]
 occidit *C* | equum] equum *CU Pujol* **19** similiter *E* **32** Statuerunt eciam] Statuunt *U Pujol*

1 in pulerit *E* : inpulerit *U Pujol* **3** felloniam] faloniam *E* **8** set *U* **16** burgencium *EUC*
18 equum *Omnes* **19** ffirmissime *E* **28** sarracenis *CU Pujol* **29** compositione *C* **31** conponat
E

<i>Si quis aliquem quolibet ictu XVI.</i>	
<i>Si quis impulerit XVII.</i>	
<i>Si quis alicui in facie spuerit XVIII.</i>	
<i>Si quis alicui criminalem felloniam XIX.</i>	
<i>Si quis contradixerit seniori XXX.</i>	5
<i>Si a uicecomitatibus XXXI.</i>	
<i>Si quis suum feudum XXXIII.</i>	
<i>Similiter miles si perdant XXXVIII.</i>	
<i>Sed senior uoluerit XXXV.</i>	
<i>Similiter sit inter magnates XLVIII.</i>	10
<i>Sacramentum sit omni tempore XLVII.</i>	
<i>Seniores uero hominibus XLVIII.</i>	
<i>Sacramenta rustici L.</i>	
<i>Senex miles LI.</i>	
<i>Sacramenta burgencium LIII.</i>	15
<i>Si quis alicui homini iactauerit LVI.</i>	
<i>Si quis occiderit equum LVI.</i>	
<i>Simili modo fermissime LXII.</i>	
<i>Strate et uie publice LXIX.</i>	
<i>Si quis iudeo LXXII.</i>	20
<i>Si quis aliquod malum XC.</i>	
<i>Si quis homines habuerit XCI.</i>	
^{125v/} <i>Si quis contra alium aliquam querelam XCII.</i>	
<i>Si quis uirginem uiolenter XCV.</i>	
<i>Similiter de rebus et possessionibus XCVII.</i>	25
<i>Si quis de homicidio XXXVII.</i>	
<i>Sarracenis in fuga CII.</i>	
<i>Solidos de compositione CV.</i>	
<i>Si quis dixerit se fatigatum CVII.</i>	
<i>Similiter componat CVIII.</i>	30
<i>Statuerunt eciam quod si parentes CXII.</i>	
<i>Statuerunt equidem prefati Principes ut si contencio CXIII.</i>	

	Statuerunt equidem prefati Principes ut si contencio.
	Statuerunt eciam idem Principes et cognouerunt.
	Similiter nempe statuerunt ac bonum.
	Si ille qui pliuium.
5	Si quis seniore[m] suum despexerit.
	Si hoc totum illis.
	Si quis filium uel filiam.
	Si quis per treugam.
	Stabilierunt eciam.
10	Solidus aureus.
	Si quando cuiusquam appellacio.
	Statuerunt eciam iamdicti Principes.
	Si quis testamentum.
	Si quis baiuliam.
15	Si senior fatigauerit.
	Si quis acceperit alienum hominem.
	Si quis per amorem pecunie.
	Si quis falsum testimonium.
	Si quis in alieno solo.
20	Statuimus quod si aliquis clericus.
	Si quis alium de bausia.
	Si uero barones.
	Si quis occiderit columbos.
	Si quis de magnatibus.
25	T
	Treuga Domini.
	Tutores uel baiuli.
	V
	Vnaqueque mulier.
30	Vere iudex.
	Vnaqueque gens.
	Vidue honeste.
	X

1 Statuerunt¹] statuunt *U Pujol* **2** statuunt *U Pujol* | hiidem *U Pujol* | et cognouerunt *om. U Pujol* **3** statuunt *U Pujol* **4** pliuium] plurimum *C : om. U Pujol* **7** Si¹...filiam *om. U Pujol* filiam] filium *E* **12** statuunt *U Pujol* **25** T *om. CU Pujol* **26** treugam *C* **28** V *om. CU Pujol* **29** unaquaque *U Pujol* **31** unaquaque *U Pujol* **32** uidua *EC* **33** X *om. CU Pujol*

1 preffati *E* **15** ffatigauerit *E* **17** peccunie *EU Pujol* **18** ffalsum *E*

<i>Statuerunt eciam hiidem Principes et ergo cognouerunt CXV.</i>	
<i>Similiter nempe statuerunt ut bonum CXVII.</i>	
<i>Si ille qui pliuium CXX.</i>	
<i>Si quis seniore suum despexerit CXXI.</i>	
<i>Si hoc totum illis CXXIII.</i>	5
<i>Si quis filium uel filiam LXXIII.</i>	
<i>Si quis per treugam domini LXXVIII.</i>	
<i>Stabi<e>lierunt eciam LXXIX.</i>	
<i>Solidus aureus XIII.</i>	
<i>Si quando cuiusquam appellatio CXXXVIII.</i>	10
<i>Statuerunt eciam CXL.</i>	
<i>Iamdicti Principes CXLI.</i>	
<i>Si quis testamentum CXLIII.</i>	
<i>Si quis baiuliam CXLIII.</i>	
<i>Si senior fatigauerit CXLV.</i>	15
<i>Si quis acceperit CXLVII.</i>	
<i>Alienum hominem CXLVIII.</i>	
<i>Si quis per amorem peccunie CXLVII.</i>	
<i>Si quis falsum testimonium CXLVIII.</i>	
<i>Si quis in alieno solo CLII.</i>	20
<i>Statuimus quod si aliquis clericus CL.</i>	
<i>Si quis alium de bausia CLI.</i>	
<i>Si uero barones.</i>	
<i>Si quis occiderit columbos CLX.</i>	
<i>Si quis de magnatibus.</i>	25
<i>Treuga domini LXXXVI.</i>	
<i>Tutores uel baiuli CX.</i>	
^{126r/} <i>Vnaqueque mulier XXI.</i>	
<i>Vere iudex CI.</i>	
<i>Vna queque gens CXXV.</i>	30
<i>Vidua honeste CXLII.</i>	

11 Statuerunt...12 CXLI] Iglesia corregeix citant aquests dos Usatges com un de sol i adjudica el número CXLI a Si quis testamentum, corrent la sèrie fins a Si senior fatigauerit, numerat com a CXLIII. **13** testimonium Iglesia. **16** Si...17 CXLVIII] Iglesia cita aquests dos Usatges com un de sol, numerant-los com a CXLV.

INDEX VSATICORVM BARCHINONE

Christiani non uendant.

I uendant] EXPLICIT LIBER ISTE IN NOMINE IHESV CHRISTI ET VIRGINIS MARIE,
MATRIS SVE. DEO GRACIAS AMEN *adiec. U Pujol*

Christiani non uendant CIX.

PART SISENA:
APÈNDIXS I ÍNDEXS

1. Apèndix I (documental)

1. 6 d'abril de 1346. Carta d'Arnau de Mont-rodon, bisbe de Girona, al comte Jaume d'Urgell en què se sol·licita el retorn de Guerau de Sant Dionís, metge del bisbe, després d'atendre'l en la seva malaltia. Al mateix temps demana que li siguin retornats 5.000 sous que deu el comte al capítol, i que el mateix Guerau de Sant Dionís els porti [ADG, Lletre episcopal, llibre U-10, ff. 9v-10].

Inclito et magnifico domino infanti Iacobo, illustrissimi principis domini Alfonsi recolende memorie Regis Aragonum filio, dei gracia comiti Vrgelli et uicecomiti Agerensis, Arnaldus [*de Mont-rodon*] per tandem Episcopus Gerundensis. Se ipsum et reuerenciam tam debitam quam deuotam uostre magnificencie tenore presencium innotescat quod, uostre excellencie intuitu et coegente infirmitate persone sue, nos ad certum tempus iam elapsum discretum Geraldum de Sancto Dionisio magistrum in medicina et medicum nostrum ac nostri uenerabilis capituli gerundensis ad eundum ad eam apud ciuitatem Barchinone licenciauimus medicamina debita eidem iuxta sibi a Deo datam scienciam impensurum. Verum magniffice d[...], cum diuina disponente clemencia eadem persona uostra ut fidedigna relacione percepimus conualuerit et [...]alescat, de quo plurimum in domino comgaudemus, in nostraque gerundensi ecclesia aliqui sint clerici tam de capitulo quam extra capitulum quam eciam familiis suis infirmitatibus taliter agrauati quod de eorum conualescencia est plurimum pertimendum. Dictusque magister Geraldus ex sui officii debito et pro canonicali prebenda ac aliis per nos et dictum capitulum ad uitam suam sibi concessis interesse et in eorum infirmitatibus preparare medicamina debita teneatur. Idcirco magnitudinem uestram ex parte nostra et dicti nostri capituli deprecamur attente quare, uisis presentibus, ipsum magistrum Geraldum licenciare dignemini ad redeundum ad nos et dictam nostram Ecclesiam et subueniendum Dei auxilio ipsis infirmis qui sua presencia qua priuati sunt in hac parte sunt plurimum defraudati. Quod, ipsi medico secundum conuenienciam que inter eum et dictum capitulum cum iuramento est inita in percipiendo sibi concessa, faciat quod promisit, et amittendo eadem si aliquis eiusdem capituli, expressa licencia non obtenta quam nunc ab eo minime obtinuit, possit in dapnum non modicum redundare. Ceterum, magniffice domine, cum magnifficencia uestra anno preterito in ciuitate Gerunde existente et uersus partes Tiritanie nomine

domini Regis ire proponente Nobilis C. De Beyleria et .. [sic] Relati de domo uestre magnificencie et eius nomine a nobis V milia solidos mutuo receperunt quibusdam peciis argenti per eos positis pro dicta pecunia in posse nostro. Verum cum tunc, prout eisdem C. et .. [sic] Relati bene constat, dictam pecuniam cum eam non haberemus fuisse a quibusdam personis ob uostre magnitudinis reuerenciam per nos manuleuata et postmodum per nos non sine dispendio eis restituta, tum pecunia ipsa termino assignato nobis non fuerit persoluta ipsumque pro diuersis et omnibus quam habemus necessario supportare indigemus plurimum de presenti, idcirco tandem uestram magnitudinem attente deprecamur quare uelit et sibi placeat pecuniam ipsam nobis restitui et dictum argentum recuperari faciat prout decet, quare si nos mori contigeret tam eidem uostre magnitudini quam nobis argentum ipsum amitti casualiter pertimemus quod proposse cupimus euitari, et rescribat nobis si placuerit uestra donacio per dictum magistrum Geraldum. Super hiis cum nullam inde habuerimus reprehensionem, licet pluries sibi scripseremus, intentum suum et queque sibi placuerint nos facturos. Data Gerunde VIII Idus aprilis atque anno predicto.

2. 8 d'octubre de 1352. Carta de Berenguer de Cruïlles, bisbe de Girona, a Guillem de Torrelles, canonge de Girona, agent a la Cúria romana, perquè ajudi Narcís de Sant Dionís, fill de Guerau de Sant Dionís, que viatja a Roma, per a la permuta d'una canongia i prebenda que té a Barcelona [ADG, Lletre episcopal, llibre U-21, f. 21v].

Significamus uobis et intelleximus quod Narcissus de Sancto Dionisio qui fuit filius discreti Geraldi de Sancto Dionisio magistri in medicina ac medici nostri¹ ac personarum de capitulo nostre Gerundensis ecclesie consilia† ad romanam curiam intendit accedere et renunciare canonicatui et prebende quem et quam obtinet in ecclesia Barchinone ad hoc ut ipsos habeat quidam frater suus; qua propter, instante discreto Iacobo de Agenollo† iurisperito Gerunde aduocato nostro sororisque† predicti† Narcissi ac contemplacione dicti patris sui querula, uos rogamus attente² quatenus honore nostri uelitis et placeat ipsum Narcissum prout ad uos accedet³ recomendatum habere eumque in agendis dirigis† et iuuare, et prouidere in quantum poteritis, quod non⁴ possit⁵ nocere

¹ nostri *M*² : nostre Gerundensis capituli [?] *del. M*¹.

² *Sup. lin. M*².

³ *Alquid del. M*².

⁴ non *M*² : *bis M*¹.

⁵ *Alquid del. M*².

ipsi fratri dicti Narcissi addicit ut uidelicet⁶ quod⁷ ipse canonicatus et prebenda alii sunt collati in casu quo predictus Narcissus eos renunciauerit uel decesserit, aut matrimonium⁸ duxerit contra heredum uel alias quouis modo⁹. Et sicut† nobis placuerint nos facturos†¹⁰. Data Gerunde VIII die octobris. Episcopus B [Berenguer de Cruïlles] honorabili et discreto uiro domino Guillelmo de Turrillis canonico gerundensi.

3. 13 de febrer de 1387. Carta de Joan I als hereus de Narcís de Sant Dionís, doctor en lleis, en què confirma el censal de 1.200 sous sobre les rendes de la vil·la de Fraga que Pere III havia atorgat al seu pare el 27 de febrer de 1383 en pagament d'un deute de 24.000 sous contret amb ell, per causa dels serveis que li havia retut [ACA, Cancelleria Reial, Registre 1972, f. 19v].

Heredum Narcissi de Sancto Dionisio.

Johannes dei gratia ffdeli procuratori nostro in honore de ffraga presenti et qui pro tempore fuerit, necnon baiulo, Collectoribus et Arrendatoribus censuum, reddituum et prouencium quorumcumque nobis in uilla ffrage honore, terminis, aldeis et territoriis suis quomodohabet pertinencium, salutem et gratiam. Cum dudum illustrissimus princeps dominus Petrus, felicis recordacionis, Rex Aragonum genitor noster cum instrumento publico suo pendentis sigillo comunito dicto et acto Dertuse XXVII die ffebroarii anno a natiuitate domini MCCCLXXXIII pro exsoluendis Narcisso de sancto dionisio legum doctori quoque illis uiginti quatuor mille solidis barchinonensibus qui dicto Narcisso in tabula cambii Petri dez Caus et Andre d'Oliuella camporum barchinonensium debebantur, quorum solucionis onus dictus dominus Rex genitor noster ex certis causis [quas] in se susceperat uendiderit eidem Narcisso et suis in perpetuum mediante gratie perpetue instrumento mille ducentos solidos barchinonenses censuales et rendales, sine omni firma, laudimio et fatica et alio genere dominacionis sibi exsoluendis ab illa die ad unum annum tunc proxime seguturum et postea quolibet anno in eodem termino siue die quousque pro ipsum dominum genitorem nostrum redempti essent. Et assignauerit eosdem mille ducentos solidos annuales ipsi Narcisso et suis super uniuersis et singulis censibus, redditibus, exitibus et prouentibus que

⁶ Vt uidelicet *sup. lin. M²*.

⁷ *Alquid del. M²*.

⁸ *Post ras. M²*.

⁹ *Post ras. M²*.

¹⁰ *Post ras. M²*.

recipiebat et accipere debebat in dicta uilla ffrage honore, terminis, aldeis, territoriis eiusdem ut hec et alia in dicto uendicionis instrumento coram nobis exhibito plenius continen[tur]. Ideo uobis et uestrum cuilibet dicimus et districte percipiendo mandamus expresse et de certa stancia quare non obstantibus quibusuis litteris preconizationibus seu madatis empariis uel sequestrationibus per nos seu de mandato nostro post mortem dicti domini genitoris nostri factis ex officio seu alias in fauorem nostre Curie quas et que in quantum huic obuient tollimus et euocamus predictos¹¹ mille ducentos solidos anno quolibet terminis statutis quousque redempti fuerint soluatis heredibus dicti Narcissi uel ab eo inde causam habentibus de redditibus iuribus supradictis uel solui per eorum arrendatores faciatis integre quocumque obstaculo quiescente. Et in qualibet soluzione recuperetis seu dicti arrendatores recuperent apocham de soluto in qua de dicto instrumento et de presenti specialis mencio habeatur. Quoniam nos iniungimus nostro rationali magistro et aliis a uobis computum auditoribus quod omnes et singulas quantitates porcione quas pro hiis dictis heredibus uel causam habentibus exsolueritis in uestro recipiant compoto et admittant uobis restituentibus apochas supradictas. Data Barchinone sub nostro consueto sigillo, XIII die ffebruarii anno a natiutate domini MCCCLXXXVII, Ffranciscus ça Cost. Iacobus magister domini Regis. Fr. P(er) Thesaurarius qui eam uidit.

4. 6 de setembre de 1413. Memorial de la comissió dels XVIII, que concloïen els afers de les Corts de Barcelona de 1412-1413, per als ambaixadors Marc de Vilalba, abat de Montserrat, Dalmau de Castellbisbal i Bonanat Pere, enviats al rei Ferran I al setge de Balaguer [ACA, Generalitat, Processos de Cort, N-961, 2, 2ª num., ff. 2rv i 4rv; i carta per als ambaixadors, f. 3rv]¹².

Die mercurii sexta septembri.

Memorial e instruccions fetes per part de la Cort general de Cathalunya als embaxadors d'aquella de les coses que han a fer e concordar ab lo senyor Rey, les quals són les següents:

Primerament ajen memòria los dits embaxadors que, atesa la breuitat del temps de lur embaxada¹³, vullen cuytar lur camí lo més que poran e, essent prop a una jornada o

¹¹ Duos *del. M²*.

¹² Editat a ÁLVAREZ GÓMEZ (2013).

¹³ embaxada] façen les majors jornades *del. M²*: vullen cuytar lur camí lo més *sup. lin. adiec. M²*.

menys¹⁴ del dit senyor, sien diligens en notificar a ell per letra stesa o de creenssa, segons a ells parà ben vist, la ora que deuen esser ab la sua senyoria per explicar la creenssa a ells comanada per la Cort davant son gran consell¹⁵.

Item acorden entre ssi l'orde e manera de lur p(ro)posit[i]o(n), après que auran feta reverència al dit senyor, dites les recomanacions de la Cort, e demanada ora per explicar lur creenssa, la qual aja en substància: com la dita Cort, moguda per gran zel e ardent amor¹⁶ e vincle de la innada fe e naturalesa que l Principat de Catalunya a aguda tostemps¹⁷ e mostrada per obres virtuoses e dignes de gran memòria a lur senyors e reis¹⁸ volent proseguir les vestígies de lurs preçessors e considerant com lo dit senyor per raó de la exegució, la qual continua fer e proseguir ab treballs mentals e personals en terra¹⁹ indisposta e freturant²⁰ de bons ayres, abundant en grans calors e per semblant en fredors, avent posat lo siti en loch on bombardes poden tirar e tiren en la sua tenda²¹, han stat ab gran ànçia e dubte de la sua real persona, soplicant-lo en nom que dessús²² que en los dits treballs e perills se vulla aver²³ tempradament e sigura en tal forma que sia preservat de tota vexació e sinistre, com la vida e seguretat de la sua persona los sia axí cara com la lur pròpria, per la qual²⁴ a conservar són aparellats en son cas de exposar lurs persones tro a la mort inclusivament, segons an molt notablement²⁵ acostumat ells e lurs predecessors.

Item après²⁶ en altra ora diran a part al dit senyor²⁷ com la dita Cort a scrit a la sua senyoria ans de lur venguda sobre²⁸ algunes letres²⁹ que són stades emanades de la sua Cort, les quals són molt perjudicials a la dita Cort e als braços e singulars d'aquella,

¹⁴ a una jornada o menys *adiec. M²*.

¹⁵ consell] e que li plàssia de / vyr-los an / la primera van / guda pública / ment car no / diran sinó cosses / generals qui seran / a honor sua / e de la terra *Nota* || consell] E sàpien la sua intenció si en lur p(re)posit[i]o(n) faran expressa menció del orde que és stat concordat per la dita Cort que ell puxa aver prestament los LM florins que a demanats (en sancta forma *sup. lin.*) o si callaran de fer-ne menció, e en cas que li'n plàcia fer-ne menció que diguen primer los grans dons e graciosos (que la dita Cort a fets a la sua senyoria *sup. lin.*) ab preparatoris de majors actes, vinent cas de necessitat *del. M²*

¹⁶ e ardent amor *sup. lin. adiec. M²*.

¹⁷ tostemps *sup. lin. adiec. M²*.

¹⁸ reis] consi *del. M²*.

¹⁹ terra] en no *del. M²*.

²⁰ e freturant *sup. lin. adiec. M²*.

²¹ avent posat lo siti en loch on bombardes poden tirar e tiren en la sua tenda *sup. lin. adiec. M²*.

²² en nom que dessús *sup. lin. adiec. M²*.

²³ aver] segurament e tem *delevit M²* : tempradament e sigura *sup. lin. adiec. M²*.

²⁴ qual] a conservar *sup. lin. adiec. M²*.

²⁵ molt notablement *sup. lin. adiec. M²*.

²⁶ après] le'n diran *del. M²*.

²⁷ en altra ora diran a part al dit senyor *sup. lin. adiec. M²*.

²⁸ sobre] serts prejudicis que ls són fets per *del. M²*.

²⁹ letres] so es de les ui(n)urs [*? sic videtur*] / e del manament / fet a la Cort *Nota* || 9 justícia] lo *del. M²*.

en contra lurs privilegis, libertats e costums e encara cont(re) [*sic*] leys de·la terra, segons li explicaran pus stesament si necessari serà, creent que·s sia fet per in[m]atu(re)cen(cia) [?] o colpa dels entrevinents a aquelles, e com ell sia Rey e Senyor de justícia sopllica la dita Cort que li plàcia³⁰ cassar e anul·lar aquelles en tal forma que la dita Cort romanga en ses libertats e costums e sien avisats que en la revocatòria [...] ³¹.

/2v/ Item³² explicaran al dit senyor en aquella millor manera que als dits embaxadors semblarà que los creedors del contracte de Mallorques, los quals són molts en nombre³³, an feta gran clamor e instància a·la dita Cort sobre certa provisió, la qual afermen que per lo dit senyor era stada atorgada en sua partida, sobre dos caps principals: lo primer, que·l procurador real faça la seguretad convenguda en lo contracte; la segona, que·ls sia respost dels dererages³⁴ segons forma d'aquell. E, com en la provisió que an obtenguda no sia expressat sinó lo primer cap, soplliquen per part de·la dita³⁵ Cort que·ls sia dada provisió del segon ab certa salvetat convenguda, segons se conté pus larch en lo³⁶ trasllat de·la letra del senyor primogènit sobre açò tramesa al dit senyor, lo qual vullen regonéixer per major informat[i]o(n).

Item diran al dit senyor com la Cort és stada informada que alguna gent d'armes dels catalans, qui eren en³⁷ sou en son servey³⁸, per³⁹ defalliment de pagua són aguts a·retornar en lurs cases, de què la dita Cort és stada meravellada, com aja⁴⁰ per sert que entre los altres, per molts sguards que no qal explicar a·la sua senyoria, los dits catalans no devien ésser oblidats. E majorment⁴¹, com en⁴² lo préstech fet per la dita Cort ans de·la sua partida de⁴³ CM florins fos expressament convengut⁴⁴ segons sap la sua senyoria⁴⁵ que los dits catalans foren pagats per IIII mesos e com los reys passats ajen acostumat en los millors actes e perills toquants a lurs persones e⁴⁶ corona de fer gran

³⁰ que li plàcia *sup. lin. adiec. M².*

³¹ *folium excisum*

³² Item] lo sopllicaran *M² delevit* : explicaran al dit senyor *sup. lin. adiec. M².*

³³ los quals són molts en nombre *sup. lin. adiec. M² || 15* en sua partida *sup. lin. adiec. M².*

³⁴ [Endarreriments.]

³⁵ per part de·la dita Cort *sup. lin. adiec. M².*

³⁶ lo *sup. lin. adiec. M².*

³⁷ eren en] son *sup. lin. adiec. M².*

³⁸ en son servey *sup. lin. adiec. M².*

³⁹ per] fal *del. M².*

⁴⁰ aja]n *del. M².*

⁴¹ major]ment *sup. lin. adiec. M².*

⁴² en] l'altre p *del. M².*

⁴³ de] LM *del. M².*

⁴⁴ convengut] *aliquid non clarum sup. lin. del. M².*

⁴⁵ segons sap la sua senyoria *sup. lin. adiec. M².*

⁴⁶ persones e *sup. lin. adiec. M².*

compte e acostar-sse molt⁴⁷ los catalans, per la gran virtut⁴⁸ e constància que en aquesta nació an atrobada⁴⁹, e considerades les dites raons e altres, soplíquien lo dit senyor ab gran instància per part de la dita Cort que la dita pagua los sia feta segons és stat convengut, e tractar aquells ab deguda honor e favor e aver en special recomandació⁵⁰ axí en⁵¹ oficis com beneficis e en sos consells, en tal manera que les grans e bones ofertes que a fets a la dita Cort en nom del Principat ajan bo e degut compliment.

Item diran al dit senyor lo desreglat e molt injust proceymet que ara novellament és stat fet per lo sacramental, ab gran inobediència e resistència envers los oficials reals, contra I castell e termes de mossèn Riembau de Corbera e sos béns⁵² abusant de la forma de lur privilegi, e aytalat e destroït ço que an pogut⁵³, stant lo dit castell e los homes delats en poder dels oficial [sic] de son primogènit⁵⁴. E com sia stada gran novitat e cosa de mal exempli que li plàcia manar al senyor primogènit, lo qual a comenssat a proceyr que en aquest tan leg fet e novitat proceesca ffortadament fecent-ne⁵⁵ aquell gran càstich que s pertany e per justícia⁵⁶ trobarà que s deu fer, en tal forma que als colpables sia càstich e a altres exempli e que algú tracte de composició no sia stada scoltada sens proceyr primer la justícia, sopllicant lo dit senyor⁵⁷ que per ell no sien fetes algunes provisions en contrari⁵⁸.

/4/ Item⁵⁹ diran més avant al dit senyor com en la conclusió de la Cort és stada feta e publicada I Constitució de reduyr e praticar les leys de la terra en pla, e per fer la dita obra deuen ésser triats per lo dit senyor ab consentiment de la Cort II⁶⁰ doctors o juristes, dels quals li plàcia triar dos que facen⁶¹ e entenen contínuament en la dita obra segons⁶² se conté en la dita Constitució. E axí matex, de la nòmina dels sis posats⁶³ per stigadors vulla triar I, aquell⁶⁴ que li semblarà per la obra dessus dita, e que los dits tres

⁴⁷ molt *in margine adiec.* M².

⁴⁸ virtut e] fer *del.* M².

⁴⁹ atrobada] per ço *del.* M².

⁵⁰ ab deguda honor e favor e aver en special recomanació *sup. lin. adiec.* M².

⁵¹ axí en] sos *del.* M².

⁵² béns] passant *del.* M² : abusant *sup. lin. adiec.* M².

⁵³ aytalat e destroït ço que an pogut *sup. lin. adiec.* M².

⁵⁴ primogènit] autem quod solum dicatur per illos qui cum ei [sic] concenserunt *in marg. adiec.* M².

⁵⁵ fecent]-ne *sup. lin. adiec.* M².

⁵⁶ justícia] e que no *del.* M².

⁵⁷ dit senyor *sup. lin. adiec.* M².

⁵⁸ [Aquí s'inserta la carta als ambaixadors.]

⁵⁹ Item] dig *del.* M².

⁶⁰ per lo dit senyor ab consentiment de la Cort *sup. lin. adiec.* M².

⁶¹ facen] conti *del.* M² : e entenen contínuament *sup. lin. adiec.* M²..

⁶² segons] vol *del.* M².

⁶³ posats] en *del.* M².

⁶⁴ aquell]s *del.* M².

axí triats per la sua senyoria puxen elegir I abte notari per entervenir e continuar⁶⁵ en exeguir la dita Constitució.

Item més avant explicaran al dit Senyor com la Cort és en concòrdia de l'abreujament dels plets e per major servir del dit senyor, del qual és molt gran interès e benefici, donarà loch que'n sia feta practica e no Constitució, per ço que, si tal defalliment li aparia per interès públich⁶⁶ que mereys, que·s puxa smenar e corregir⁶⁷ fàcilment.

Item⁶⁸ explicaran més avant al dit senyor com⁶⁹ la dita Cort⁷⁰ és informada que·s⁷¹ seguex I gran dan e interès de la sua senyoria e de la sua cosa pública⁷² en lo Principat de Catalunya sobre lo atmetre les monedes stranyes, en special scuts e blanques. Per ço an concordada I constitució sobre lo dit abús, a la qual⁷³ donaran loch segons és stada ordonada, de que·s deu seguir gran util·litat [*sic*] al dit senyor e al Principat, qui per la dita ley serà e romandrà opulent de bones monedes, de les quals per lo dit abús és vengut a gran fretura d'aquelles, per que li plàssia que vulya⁷⁴ scriura al senyor primogènit que aquella vulya publicar.

Item que axí matex li plàssia que la Constitució que és per la Cort concordada sobre fer oficials que no pugen sostenir les tefureries, que vulya menar al dit primogènit que la vulya publicar.

Data Mercurii VI septembri.

Cum Reuerendus Montisserrati se absentasset in ambassiata facta domino Regi, illi de brachio ecclesie elegerunt abbatem Rivipulli, qui sit unus de numero illorum sex qui tractant negocia Curie.

/4v/ Primo per juristes:

N'Esperendeu Cardona, micer Bonanat P., micer P. Basset, mossèn Jaume Callís, micer Bernat Dez pont, Dalmau de Sant Dionís.

D'aquests dessus concordats dos, los millors, ab lo senyor Rey.

Post per instigador:

⁶⁵ continuar] la dita obra *del. M²*.

⁶⁶ per interès públich *sup. lin. adiec. M²*.

⁶⁷ corregir] que·s puxa *del. M²*.

⁶⁸ Item] li *del. M²*.

⁶⁹ com] són *del. M²*.

⁷⁰ la dita Cort *sup. lin. adiec. M²*.

⁷¹ que·s] a la sua senyoria *del. M²*.

⁷² e de la sua cosa pública *sup. lin. adiec. M²*.

⁷³ qual *sup. lin. adiec. M²*.

⁷⁴ vulya] *aliquid illegibile del. M²*.

mossèn Gregori Burguès, mossèn P. de Galliners, micer Esteve d'Agramunt, mossèn P. Regaçol, en Ffrancesch Burguès, en Ffrancesch Centseloni. D'aquests sia elegit I per instigador.

E·los III eleguean lo notari.

E parteren los dits ambaxadors dimecres a sis de setembre.

[*Carta als ambaixadors, Dalmau de Castellbisbal, Marc abat de Montserrat i Bonanat Pere, de 6 de setembre de 1413, inserta en el memorial anterior ACA, Generalitat, Processos de Cort, N-961, 2, 2^a num., f. 3rv.*]

/3r/ Littera ambaxiatorum.

Als quals ambaxadors fou après feta⁷⁵ per les dites xviii persones la letra següent.

/3v/ Als Reverent e honorable [*sic*] senyors, l'abat de Muntserrat, en Dalmau de Castellbisbal e miser Bonanat P., ambaxadors de la Cort General de Catalunya.

Reverend [*sic*] e honrats senyors, nosaltres, en virtut del poder que·ns és atribuït per la Cort, som concordes que los XXM florins que vosaltres havets rebuts sien de aquella quantitat que·s deu convertir del donatiu en la reempçó del patrimoni, e havent deliberat que, ans que sien liurats per vosaltres al senyor Rey, lo dit senyor fassa carta e seguretat bastant, en la qual prometa e jur que los dits XXM florins restituirà als diputats de Cathalunya dats al temps que la dita reempçó deu començar per convertir-los ensemps ab la quantitat en açò assignada en la dita reempçó segons es sia ordonat. E en cas que açò no feés, vol e consent lo dit senyor, que a·la dita reempçó no sia procehït ne los dits diputats puxen ésser forçats de pagar alguna quantitat per la dita reempçó fins atant que los dits XXM florins sien restituïts segons damunt és dit. E que aquesta carta fassats⁷⁶ pendre largament e bastant, en la qual haja a·sinnar lo senyor primogènit ab jurament e totes seguretats oportunes. E, fet açò e altres coses contengudes en vostre memorial e en lo capítol dejús scrit, porets segons lo dit capítol liurar los dits XXM florins.

Sieu avisats que ans de deliurar los dits XXM florins al dit senyor hajats bon compliment de·les provisions e altres coses comunes a ells comenades, on sien en segmental manera que sens dubte e perill en lur càrrech ho puxen fer, e en tot cas se haja a·ffer lo delliurament de·la dita quantitat havent lo compliment o seguretat dessus dita. E defellent açò que la dita quantitat ho prenda d'aquella se puxa deliurar ab comuna concòrdia de tots los dits ambaxadors e no en altra manera, si donchs per lurs

⁷⁵ feta] la *del. M²*.

⁷⁶ fassats] fer *del. M²*.

principals no era en altra manera ordonat e a ells intimat. E sien avisats los dits ambaxadors que spatxen lo més que poran los affers contínuament ab lo dit senyor e que·ls record de fer correu cuytat encontinent com hauran proposat, e après successivament de tot ço que·ls semblarà fahedor.

Item l'atre vegada en préstech que per la Cort fo fet al senyor Rey de LM florins lo dit senyor féu la seguretad contenguda en la cèdula en inclusa. E som ara de acort que, sens novació d'operació en perjudici d'aquella seguretad, lo dit senyor dege aquella extendre en lo cas aquí expressat fins per tot desembre, e axí fets de vostra diligència. E, si no podets obtenir desembre, sinó almenys novembre o, si no, al millor porets, però aquesta extensió e prometença sian enteses haver loch com lo dit senyor haurà compliment de tots los LM florins.

Item, havent concordada la ordinació *De litibus abbreviandis* que·us trametem⁷⁷, som d'acord que se'n fassa pragmàtica duradora a III anys. Mostrats-ho al senyor Rey e haüda sa resposta remetets-ho axí prestament e cuytada que puxats. Dada en Barcelona a vii de setembre sota lo segell del Reverend arquebisbe de Tarragona.

Les XVIII persones representants a certs actes e coses la Cort general de Barchinona, a vostra honor.

5. 7 de març de 1414. Albarà de la Diputació que atorga 150 florins de paga a Jaume Callís, altres 150 a Bonanat Pere i altres 30 a Pere Regassol per treballar a la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-456, f. 20r].

Sit omnibus manifestum quod nos, Iacobus Calliç, miles iurisperitus, Bonanatus Petri, in legibus licenciatus ciuis Barchinone⁷⁸, et Petrus Ragassol, canonicus sedis barchinonensis, confitemur et recognoscimus uobis Reuerendo domino fratri Marcho abbati Monasterii Sancte Marie Montisserrati, nobili Gilaberto de Scintillis et honorabili Iohanni Ros ciui Barchinone, deputatis Generalis Cathalonie residentibus Barchinone, receptoribus et distributoribus insimul peccunie ipsius Generalis, quod de uoluntate honorabilium Iohannis de Prades, canonici et infirmarii sedis Dertuse, Raymundi Berengerii de Loracho, domicelli, et Francisci de Sancto Celedonio, ciuis Gerunde, auditorum compotorum dicti Generalis et cum eorum albarano vobis directo scripto die et anno infrascriptis sigillo minori officii dicte Deputacionis dicti Generalis in dorso

⁷⁷ que·us trametem *sup. lin. adiec. M².*

⁷⁸ ciuis Barchinone *sup. lin. M².*

sigillato, soluistis nobis Trecentos Triginta florenos scilicet utrique nostrum centum quinquaginta et michi dicto Petro Ragassol residuos triginta florenos causis et racionibus in dicto albarano quod uobis cum presenti tradimus lacius designatis, et ideo renunciando excepcioni non munerate et non solute peccunie et doli facimus uobis inde fieri presens apoche instrumentum, et licet dicta confessio sit uobis dicto Reuerendo domino abbati directa tamen est uerum quod soluto huiusmodi fuit facta per dictum honorabilem Iohannem de Prades deputatum per absenciam uostram ab officio Deputacionis predictae et per alios duos condeputatos uestros. Actum est hoc Barchinone, septima die marchii anno a natiuitate domini M° CCCC° XIII°. S[ig]+na Iacobi Calliç Bonanati Petri et Petri Ragassol predictorum qui hoc laudamus et firmamus.

Et.. huius rei sunt Petrus Torroni et Petrus Ventosa notarii ciues Barchinone.

6. 3 d'abril de 1415. Carta de la Diputació en què apressa Pere Bonanat i Jaume Callís –els quals afirma que es troben a prop (s'entén a Barcelona)– perquè acabin la tasca de traducció i ordenació de les Constitucions i Usatges (la Compilació), tal com havien ordenat les Corts de 1412-1413 [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-638, ff. 6v-7r].

Molt honorables e molt savis senyors. Gran plaer hauríem que la obra a vosaltres comenada per la Cort general de Cathalunya de arromençar e posar en dagut orde los Usatges de Barchinona e Constitucions de Cathalunya agués aquella fi e conclusió que se'n spera. E vehem-hi a present matèria de expedició molt apperellada car veem-vos ensemps e en disposició que porets bé comunicar e aportar a exequió la cosa de què havets pres càrrech e que tants speren ab desig per bé avenir de la cosa pública. Per què pregam-vos, senyors, /7r/ que de vostre càrrech no vullats desaxir en la manera que nosaltres confiam e dar conclusió als dits affers car bé vehets que molt temps ha que tanits aquesta obra. E creem que vosaltres conaxets que la tanits amb assats càrrech car encara no·n'havets complit la ordinació e voler de la Cort General de Cathalunya. Nosaltres emperò som prets de contentar-vos tantost que la dita obra haja compliment. E sia molt honorables e molt savis senyors l'Espirit Sant en vostra guarda. Scrit en Barchinona a tres dies d'abril del any M CCCC XV.

Als molt honorables e molt savis senyor mossèn Jacme Calliç e micer Bonanat Pere.

Los deputats etc.

7. 16 de desembre de 1415. Albarà de la Diputació que atorga 20 florins de paga a Diego Garcia, arxiver reial, per trobar a l'arxiu reial escriptures reials al voltant de l'Usatge *Princeps namque* que li demanà la Diputació, i fer-n'hi còpia. [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 19v-20r].

Didaci Garcia

[...] Com nosaltres lo dia present ab e de consell de micer Vicens Pedriça e de micer Pere dez Coll advocats del dit General hajam provehit ésser donats de les peccúnies del dit /20r/ General a vós, en Diego Garcia, scrivà del senyor Rey e tinent les claus del seu Archiu real de Barchinona, vint florins d'or d'Aragó en paga e satisfacció de diverses treballs per vós sostenguts en lo dit Archiu, axí en cercar scriptures com en lo present trienni havíem mester e de algunes d'aquelles donar-nos translat en special de diverses letres del senyor Rey en Pere de bona memòria de convocations del Usatge *Princeps namque*. Item de la convocació feta per lo senyor Rey en Johan, item de la moderació o declaració feta per lo dit senyor Rey en Pere del dit Usatge. Item de dos poders donats a certs administradors de certa ajuda atorgada en les Corts de Cervera. Per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam que vós restituint-nos [...] XX florins valents XI lliures [...] a XVI dies de desembre [...] M CCCC XV. Johan de Prades.

8. 13 de març de 1416. Albarà de la Diputació que atorga 15 florins de paga a Joan de Bellmunt, escrivà del General, per treballar en un llibre on escriu Capítols de Corts, i altres escriptures legals a favor del General [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 22v.-23r].

Iohannis de Bellmunt.

[...] Com nosaltres hajam ordonat que vós, maestre Johan de Bellmunt, scrivà de letra rodona, scrivats e continuets en un libre de pergamins certs Capítols de Corts generals celebrades als cathalans, letres, confirmacions e altres concessions fetes e atorgades en favor del General de Cathalunya e aquell dit libre façam fer per millor veure e conservar los privilegis e libertats del dit General, em·per·amor d'aço ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Vicens Pedriça, advocats del dit General, vos

atorgam que, en paga prorata del salari a vós pertanyent de scriure lo dit libre, vos sien accorreguts de les peccúnies del dit General quinze florins d'or d'Aragó, atorgant-vos ab aquest mateix albarà que vós restituint-nos [...] quinze florins [...] a XIII dies de març [...] M CCCC XVI. M. Abbatis Montisserrati.

9. 27 de juliol de 1416. Albarà de la Diputació que atorga 15 florins (8 lliures i 5 sous) Joan de Bellmunt, escrivà del General, en paga prorata per escriure un llibre de pergamins de tots els Capítols i Constitucions de Catalunya [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 46v.-47r].

Maestre Johan de Bellmunt.

[...] Com vós, mestre Johan de Bellmunt, scrivà de letra radona, scrivats de nostra ordinació e voler un libre en pregamins [*sic*] en lo qual seran continuats e continuades tots capítols e ordinacions fets e fetes en Corts Generals e altres provisions e concessions atorgades en favor del General demunt dit, e hajam deliberat que per lo salari a vós pertanyent en scriura lo dit libre vos sien occoraguts quinze florins d'or d'Aragó ultra altres quinze florins qui ja us són stats occoraguts per nosaltres per aquesta rahó mateixa, per ço, ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Vicens Padriça [...] vos atorgam que vós restituint-nos [...] quinze florins valents vuit lliures e sinch sols [...] a XXVII dies de juliol [...] M CCCC XVI. M. abbatis Muntisserati.

10. 25 d'agost de 1416. Albarà de la Diputació que atorga a Pere Palau, cirurgià de Barcelona, pagament de 4 lliures i 5 sous per 5 dotzenes de pergamins que li comprà la Diputació per al llibre que escriu Joan de Bellmunt [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 51v.-52r].

Pere Palau.

[...] Com a vós, en Pere Palau /52r/, cirúrgich ciutadà de la dita ciutat de Barchinona, sien degudes quatre liures e sinch sols barchinonesos per preu de sinch dotzenes de pragamins de cabrit de forma major a [rahóç] de XVII sols la dotzena, los quals los honorables deputats e oydors de comptes del dit General prop passats de vós havien comprat per fer un libre de pregamins on sien continuats tots capítols fets en Corts Generals de Cathalunya, letres e poders de deputats e altres scriptures toquants lo dit General e liurats a maestre Johan de Bellmunt qui scriu lo dit libre, per ço ab e de

consell de [...] vos atorgam que vós restituint-nos [...] quatre lliures e sinch sols [...] a XXV dies de agost [...] M CCCC setze. Vidit Andreas episcopus.

11. 9 de juliol de 1418. Albarà de la Diputació que atorga pagament de 78 sous a Giraut de Popas, mercader de Carcassona, pel suministrament a Joan de Bellmunt, escrivà del General, de dos llibres de pergamins, on s'havia de continuar amb la Compilació de 1413 [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 94rv].

Giraut de Popas.

Nós, n'Andreu per la divinal miseració bisbe de Barchinona, deputat del General de Cathalunya resident en Barchinona, ensemps ab lo noble mossèn Ramon de Perellós, vescomte de Perellós e de Roda, e lo honorable micer Francesc Basset, doctor en decrets, ciutadà de Leyda, ara absents de la present ciutat de Barchinona e reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, en Narcís de Sant Dionís, doctor en leys, ardiacha de Ribagorça en la seu de Leyda, en Bertran de Vilafrancha, donzell, e en Johan dez Valls, ciutadà de Barchinona, oïdors dels comptes del dit General e succehints, és a-saber, jo, dit en Bertran de Vilafrancha, en loch del dit noble mossèn Ramon de Perellós e jo, dit en Johan dez Valls, en loch del dit micer Francesch Basset, deputats e absents segons és dit. Com a vós, en Guiraut de Popas, mercader ciutadà de Barchinona e nadiu de la ciutat de Carcassona, del Reyalme de Ffrança, sies deguts setanta vuyt sols barchinonenses per sis dotzenes de pergamins de cabrits, a-raó de tretze sols la dotzena, los quals havem cobrats de vós per lo dit for e havets liurats per nós a mestre Johan de Bellmunt, scrivà de letra rodona, per scriure e continuar en aquells de nostra ordinació per servey del dit General dos llibres e volums en pargamins, en la un dels quals /95v/ seran continuats los Usatges e Constitucions fets e fetes axí en latí com en pla en Corts generals de Cathalunya, e en l'altre les dites Constitucions e Usatges e Capítols de Corts aromençats e arromensades e passats [*sic*] e posades en degut orda per títols e epitafis per mossèn Jacme Calliç e micer Bonanat Pere, als quals era stat comenat per la Cort General de Cathalunya derrerament celebrada per lo senyor Rey don Fferrando en la ciutat de Barchinona, per ço ab e de consell de missen [*sic uidetur*] Bonanat Pere e de micer Vicenç Pedriça, advocats del dit general vos atorgam que, vós restituint-nos lo present ensemps ab àpocha, nosaltres dits deputat e succehints vos pagarem de les peccúnies del dit General los dit setanta vuyt sols íntegrament e complida. En testimoni a la qual cosa manam a vós lo present ésser

fet segellat ab lo sagell menor del offici de nostra deputació. Escrit en Barchinona a nou dies juliol en l'any de la natiuitat de nostre senyor Mil CCCC de huit. Vidit Narcissus.

Domini deputati et succedentes in presenti nominati de consilio aduocati ibidem nominati man(dauerunt) mihi Petro Ramis.

12. 8 d'agost de 1418. Albarà de la Diputació que atorga a Joan de Bellmunt, escrivà del General, de 20 florins (11 lliures) en paga prorrata per l'escriptura dels dos volums en pergamí per a la Compilació (els mateixos de què parla la compra a Giraut de Popas) [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 94v-95r].

Johannis de Bellmunt.

Nós, Ramon de Perellós, vescomte de Perellós e de Roda, diputat del General de Cathalunya, resident en Barchinona e distribuïdor de les peccúnies del dit General ensemps ab lo reverent n'Andreu, per la divinal miseració bisbe de Barchinona, e ab lo honorable en Ffrancesch Basset, doctor en decrets ciutadà de Leyda, ara absents de la dita ciutat de Barchinona, en Narcís de Sant Dionís, doctor en leys, ardiacha de Ribagorça en la seu de Leyda, e en Johan dez Valls ciutadà de Barchinona, oydors dels comptes del dit General ensemps ab lo honorable en Bertran de Vilafrancha, donzell absent de la dita ciutat de Barchinona, e succehints, és a-saber, jo, dit Narcís de Sant Dionís, en loch del dit reverent bisbe, e jo, dit en Johan dez Valls, en loch [del] dit honorable Ffrancesch Basset, diputats e absents segons dit és. Com vós, mestre Johan de Bellmunt, scrivà de letra rodona, scrivats de nostra ordinació e voler dos libres o volums en pergamins, en la un dels quals seran continuats los Usatges e Constitucions fets e fetes axí en latí com en pla en Corts generals de Cathalunya e l'altre les dites Constitucions e Usatges arromançats e aromensades e posats e posades en degut orde per títols e apitafis per mossèn Jacme Calliç e micer Bonanat Pere, als quals era stat comenat per la Cort general de Cathalunya derrerament celebrada per lo senyor Rey don Fferrando en la ciutat de Barchinona, per ço, ab e de consell de micer Vicenç Pedriça, advocat del dit General, vos tatxam que us sien acorreguts en paga prorrata del salari que a vos perta[n]yerà per scriura los dits dos libres e volums vint florins d'or d'Aragó valents onze lliures barchinonines, atorgants vós ab aquest mateix que, vós restituïnt-nos lo present ensemps ab àpoca, nosaltres, dits diputat e succehints, vos pagarem de les peccúnies del dit General los dits vint florins a vós tatxats per la dita raó íntegrament e /95r/ complida. En testimoni de la qual cosa manam a vós lo present

esser fet segellat ab lo sagell menor del offici de la dita Deputació. Scrit en Barchinona a vuyt dies d'agost del any de la nativitat de nostre senyor Mil Quatracents dehuyt. Vidit Narcissus.

Domini deputati et succedentes in presenti nominati de consilio aduocati ibidem nominati man(dauerunt) mihi Petro Ramis.

13. 19 de desembre de 1418. Albarà de la Diputació que atorga 20 florins (11 lliures) a Joan de Bellmunt, escrivà del General, en paga prorrata del salari que li correspon per escriure dos llibres de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 83rv].

Mestre Johan de Bellmunt.

[...] Com vós mestre Johan de Bellmunt⁷⁹ scrivà de letra rodona scrivats de nostra ordinació e voler dos llibres o volums en pergamins en la un dels quals seran continuats los Usatges e Constitucions fets e fetes axí en latí com en pla en Corts generals de Cathalunya e en l'altra seran continuats e continuades les dites Constitucions e Usatges e Capítols de Corts arromençats e arromençades e posats e posades en degut orde per títols e epitaffis per mossèn Jacme Caliç e micer Bonanat Pere als quals era stat comenat per la Cort general de Cathalunya darrerament celebrada per lo senyor Rey don Fferrando en la ciutat de Barchinona, per ço ab e de consell de micer Vicenç Padriça e micer Bonanat Pere [...] en paga prorata del salari qui a vós pertanyeran per scriure los dits dos llibres o volums vint florins d'or d'Aragó valents onze lliures barchinonines ultra aquells vint florins qui us foren acorreguts ab altre nostre albarà o cautela per la dita raó, atorgants-vos ab aquest mateix que /83v/ vós restituint-nos [...] vint florins en acorriment del dit salari [...] a XVIII dies de deembre [...] Mil CCCC XVIII. Andreas episcopus Barchinone.

14. 19 de desembre de 1418. Albarà de la Diputació que atorga a Diego Garcia, arxiver reial, pagament de 15 florins (8 lliures i 5 sous) per ajudar a trobar a l'Arxiu reial capítols i privilegis concedits al General i fer-ne còpia, per a la Compilació que elaboraven Callís i Pere [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 86rv] .

Diego Garcia.

⁷⁹ En Pere Ramis notari e scrivà *del. et* mestre Johan de Bellmunt *sup. lin. Scripsit M².*

[...] Certificats que vós, en Diego Garcia, scrivà del senyor Rey e tinents les claus del seu Archiu reyal de Barchinona, havents treballat l'any present per diverses affers del dit General, és a-saber, en cercar e mostrar a nosaltres en lo dit Archiu tot ço que nosaltres havem mester per nostre offici, axí com són Capítols e privilegis atorgats al dit General e liurar a nosaltres translat de algunes Constitucions axí en latí com /86v/ romanç, les quals havíem necessàries per la obra e aromançament e compilació que mossèn Jacme Caliç e micer Bonanat Pere fan de ordinació de la Cort General de Cathalunya, segons que en la supplicació d'aquèn per vós a nosaltres donada és pus largament contengut, per ço ab e de consell de micer Bonanat Pere, advocat del dit General, vos tatxam [...] quinze florins d'or d'Aragó valent huyt lliures e cinch sols [...] vós restituint-nos [...] huyt lliures e cinch sols [...] a XVIII dies de deembre [...] M CCCC XVIII. Andreas episcopus Barchinone.

15. 15 de juliol de 1419. Albarà de la Diputació que atorga paga a Narcís de Sant Dionís de 50 lliures per instruir el procés obert a instància de Bartomeu Gras, arrendador de la bolla i del segell durant el trienni 1409-1412 [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 110v-111r].

Micer Narcís de Sant Dionys

Nós, n'Andreu per la divinal miseració bisbe de Barcelona e en Ramon de Parellós, vescomte de Parellos e de Roda, e en Ffrancesch Basset, doctor en decrets, ciutadà de Leyda, deputats del General de Cathalunya, residents en Barchinona, reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, en Bertran de Vilafrancha, donzell, e en Johan dez Vall, ciutadà de Barchinona, /111r/ oïdors dels comptes del dit General ensemps a vós honorable micer Narcís de Sant Dionís, doctor en leys, ardiacha de Ribagorça en la Seu de Leyda: com per ordinació de nosaltres dits deputats e oïdors sia stada feta comissió a vós dit micer Narcís de Sant Dionís a veure, regonéixer e apuntar aquell procés feta a instància del discret en Bartomeu Gras, arrendador de la bolla e sagell de la ciutat e vagueria de Barchinona en lo trienni qui comença l'any M CCCC nou, en lo qual procés eren demanades per lo dit arrendador grans esmenes, les quals muntaven a LXX M lliures fundant aquelles deure ésser fetes al dit arrendador per raó de molts e diversos dans presos e sostenguts per ell en lo dit arrendament e singularment per lo capítol nou, lo qual procés penyave per supplicacio d'aquèn feta a instància del dit arrendador com sobre aquell fos stat per nostres

precessors deputats per comunicat e alias segons que en lo dit procés és pus largament contengut. Per virtut de la qual comissió vós havets sostenguts diversos treballs axí en veure e reconéixer lo dit procés com en la dita relació que ns havets feta de aquells e per rahó dels dits treballs per vós sostenguts per la dita raó nos hajats demenat a vós ésser tatxat e pagat per lo dit General lo salari qui se acostuma donar e pagar per semblants coses, lo qual salari segons la dita quantitat de la dita demanda e per tant com aquella se dóna abans de la Constitució feta en Corts generals sobre semblants salaris munta a la part del dit General Cinquanta lliures barchinonines, et vós per tant com per nosaltres era fet dubte que l dit salari vos degués ésser pagat, atès que sots un dels dits oïdors del dit General e per altres rahons hajats promès e obligat que si quant que quant Cort o parlament general fahie dubte als comptes de nosaltres dits deputats que l dit salari no devia a vós ésser pagat vós restituirets aquell al dit General ensemps ab totes messions d'aquèn faedores segons que en la dita obligació d'aquèn per vos fermada lo die present en poder de n Pere Ramis notari e scrivà del dit ofici de nostra dita deputació és pus largament contengut. Per ço, ab e de consell de micer Vicens Pedriça advocat del dit General, vos atorgam que, vós restituint-nos lo present ensemps ab àpoca, nosaltres dits deputats vos pagarem de les peccúnies del dit General les dites Cinquanta lliures en total paga e satisfacció del dit salari pertanyent a vós per la part del dit General íntegrament e complida, e en testimoni de la qual cosa manam lo present a vós ésser fet segellar ab lo sagell del ofici de la dita deputació del dit General. Scrit en Barchinona a XV dies de Juliol en l'any de la nativitat de nostre senyor a mil CCCC deenou. Andreas Episcopus Barchinone.

Domini deputati et auditores compotorum in presenti nominati de consilio aduocati ibidem nominati mandauerunt michi Petro Ramis.

16. 30 de juliol de 1419. Albarà de la Diputació que atorga paga de 25 lliures, 18 sous i 9 diners a dos dels seus oïdors de comptes, Narcís de Sant Dionís i Bertran de Vilafranca, per viatges al monestir de Sant Cugat (a les Corts que s'hi celebraven) [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 128rv].

Honorabilis Narcii de Sancto Dionisio et Bertrandi de Vilafrancha.

Nosaltres, n'Andreu per la divinal miseració bisbe de Barchinona, en Ramon de Parellós vescomte de Parellós e de Roda e en Francesch Basset ciutadà de Leyda, deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona, reebadors e distribuïdors

ensemps de la peccúnies del dit General, en Johan dez Valls, ciutadà de Barchinona oïdor dels comptes del dit General, ensemps ab vosaltres Narcís de Sant Dionís, doctor en Leys, ardiacha de Ribagorça en la Seu de Leyda, e n Bertran de Vilafrancha, donzell dejús scrit. Com a vosaltres honorable micer⁸⁰ Narcís de Sant Dionis, ardiacha de Ribagorça en la Seu de Leyda, e en Bertran de Vilafrancha, donzell, sien degudes Vint e Cinch lliures, dehuyt sols, nou diners barchinonins, és a ssaber a vós dit micer Narcís XI lliures II sols IIII, e a vós dit en Bertran de Vilafrancha XIII lliures, XVI sols, V, a vosaltres pertanyents per salari de VI dies que vós, dit micer Narcís, e de VIII dies que vós, dit en Bertran de Vilafrancha, havets vagat en anar, star e tornar en càrrec de la dita present Ciutat de Barchinona al loch o monestir de Sant Cugat de Vallès, on fos tramès per nosaltres per certs affers tocants la cosa pública del dit General e la raformació de la casa de nostra dita Deputació, lo qual salari segons ca/128v/pítoll e ordinació de Cort Generals es a raó de quatre florins per cascuns de vosaltres per cascun dia compresos los vostres salaris ordinaris, los quals per ço com los reebrets a la fi de vostres terços vos havem ara abatuts dels dits quatre florins per cascun dia, per ço ab e de consell de micer Vicens Padriça advocat del dit General vos atorgam que, vosaltres restituint-nos lo present ensemps ab àpoca, nosaltres dits deputats vos pagarem de les pecúnies del dit General les dites quantitats a vosaltres degudes e segons a cascun de vosaltres són demunt designades, cessants tots dubte e difficultat, en testimoni de la qual cosa manam lo present a vosaltres ésser fet segellar ab lo segell acostumat de cauteles del offici de la diputació del dit General scrit en Barchinona a XXX dies de juliol, en l'any de la nativitat de nostre mil CCCC deenou. Andreas Episcopus Barchinone.

Domini deputati et succedentes in presenti nominati de consilio aduocati ibidem nominati man(dauerunt) mihi Petro Ramis.

17. 20 de setembre de 1420. Albarà de la Diputació que atorga als notaris Gil de Cases i Pere des Pou reben 20 florins i 8 florins, respectivament, per col·laborar en la redacció d'un volum en català de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 151r].

Gil de Cases e Pere dez Pou notaris.

[...] Actenents que nosaltres ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Vicenç Pedriça avocats del dit General havem deliberat que a vós discret en Gil de

⁸⁰ micer *sup. lin. M²*.

Cases notari e ciudadà de Barchinona sien bestrets vint florins d'or d'Aragó valents onze lliures barchinonines en acorriment de açò que us serà tatxat per salari e paga dels treballs per vós sostenguts en scriure e transladar los Usatges de Barchinona e Constitucions de Cathalunya e Capítols de Cort axí de latí com de romans continuant aquells e aquelles per títols e rúbriques fahent-ne libre en romans segons e en aquella forma e manera que per mossèn Jacme Calliç e per lo dit micer Bonanat Pere e après per micer Ffrancesch Basset e Narcís de Sent Dionís havents de açò càrrech és stat ordonat, e que a vós discret en Pere dez Pou notari e ciudadà de la dita ciutat sien donats huyt florins de la dita ley valents quatre lliures huyt sols de la dita moneda de Barchinona en total paga e satisfacció dels treballs per vós sostenguts en ajudar a provar [?] al dit en Gil de Cases los dits Usatges Constitucions e Capítols, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [...] a vós dit en Gil de Cases los dits vint florins per raó del dit acurriment e a vós dit en Pere dez Pou los dits huyt florins en total paga e satisfacció dels treballs damunt dits [...] a XX dies de deembre [...] Mil CCCC vint. Fra Johan Destarigues comanador del Masdèu. [...]

18. 28 de gener de 1421. Albarà de la Diputació del trienni 1419-1422 que accepta l'equiparació del salari dels oïdors de comptes del trienni anterior, Sant Dionís, Bertran de Vilafranca i Joan Desvall, per als segon i tercer anys (2.500 sous) amb el del primer any (3.000 sous), tal com havien determinat les Corts de Tortosa el 10 d'abril de 1420 [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 159v].

Micer Narcís de S[ant Dionís],

En Bertran de Vilafrancha,

E en Johan dez Vall.

Nosaltres frare Johan Destarigues, cavaller del orde de sent Johan de Jherusalem, comanador del Masdeu, en Galceran de Sentmenat cavaller e en Lorens Redon burgès de la Vila de Perpenyà, deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, en Narcís Struç, ardiacha major de Terragona, en Guillem de Masdovelles, donzell, e en Johan del Bosch, ciudadà de Leyda, oïdors dels comptes del General damunt dit. Attenents que per vosaltres, honorables micer Narcís de Sent Dionís, doctor en leys, ardiacha de Ribagorça en la seu de Leyda, en Bertran de Vilafrancha, donsell, e en Johan dez Valls, ciutedà de Barchinona, qui fos oïdors dels comptes del dit General en lo proppassat

trienni, nos és stada donada una cèdula contenent un acte o provisió feta a X d'abril prop passat per la Cort general de Cathalunya darrerament celebrada en la ciutat de Tortosa e per les XVIII persones eletes e havents plen poder a açò e a altres coses per la dita Cort, la qual conté que les dites XVIII persones provehiren, volgueren e ordonaren que en lo fet dels deputats e vosaltres dits oïdors de comptes del dit trienni prop passat, ço és, tant com tocha en vostra remuneració per part vostra demanada que sia remès e n remetreem a nosaltres dits deputats e oïdors de comptes del trienni present e que hi faéssem justícia, però haüt sguard als treballs e diligència segons que cascun ha treballat, attenents encara que per vosaltres, dits honorables *olim* oïdors, nos és stada presentada una supplicació contenent en acabament que, per ço com la Cort de Cathalunya ordona que ls deputats e oïdors faessen residència lla on se tingués la Deputació fins los comptes de aquella fossen oïts e diffinits constituynt-lus salari de III M sols a cascun per lo primer any de llur trienni e en cascun dels restants dos anys II M D sols e que ls altres oïdors de comptes dels altres següents triennis haguessen de salari cascun any de llur trienni, ço és, cascun d'ells II M D sols, se demostre clarament ésser stada intenció de la dita Cort que en lo dit primer any en què constituïen major salari tots los comptes veylls de la dita Deputació serien oïts e diffinits e que d'aquí avant no los calria entendre sinó en los comptes dels qui serien stats deputats en lo trienni a ells precedent, segons per la diversitat del dit salari se pot assats clarament comprendre, emperò és stat axí que no solament en lo dit primer any mas encara en tot llur trienni los dits oïdors elegits per la dita Cort no pogueren diffinir tots los llurs comptes e que per ço ab comissió del perlament feta llavors als deputats e oïdors obtengueren per justícia, de e ab consell dels advocats del dit General, que per los restants dos anys de llur trienni en què havien haüt a treballar aximateix /160r/ com en lo primer los fos fet compliment a raó de III M sols per cascun any axí com havien haüt lo dit primer any, e com vosaltres no hajats oïts e diffinits menys comptes ne deesits menys processos ab què eren demanades grans esmenes, mas molts més que ls dits oïdors passats processos vérets, los quals no s podien spatxar sens vostra presència e per ço vos hagere convengut fer contínua residència en Barchinona, d'on havets sostenguts dans e messions e grans despeses, que plagués a nosaltres fer-vos semblant supplement a vostre salari que fou fet als dits oïdors de comptes precessors vostres, e més avant contengue la dita supplicació que plaguts a nosaltres remunerar a vós, dits en Bertran de Vilafrancha e en Johan dez Valls, de vostres extraordinaris treballs que ab gran diligència e manera soferís en lo temps que s feyen les vendes de les Generalitats e

bolles del trienni present com segons que per informació dels llavors deputats e dels altres qui entrevenien en les dites vendes se poria clarament saber per vostres dits extraordinaris treballs se ha seguit gran utilitat e profit al dit General axí en gran augmentació dels preus de les dites Generalitats com de les⁸¹ seguretats prestades per los compradors d'aquelles, per ço vista la comissió feta a nosaltres per la dita Cort ab lo dit acte dessús mencionat e certificats dels dits treballs dessús al·legats per vosaltres per certa informació que n'hem haüda de paraula ab tenor de la present ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Vicens Pedriça advocats del dit General vos tatxam doentes cinquanta vuyt lliures, és a saber a vosaltres dits micer Narcís, Bertran de Vilafrancha e en Johan dez Vall doents vint e cinch lliures, ço és a·cascun de vosaltres LXXV lliures a raó de XXV lliures per any a·compliment de CL lliures per cascan any dels dits III anys per lo vostre salari ordinari dels dits vostres officis [...] a XXVIII dies de janer [...] M CCCC XXI. Fra Joan Destarigues comenador del Masdú. [...]

19. 6 de febrer de 1421. Carta enviada per la Diputació al diputat local de Manresa, Guillem de Talamanca (i còpia a la resta de diputats locals) per a la publicació d'una crida dels inquisidors contra infractors de les Constitucions [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-639, f. 54v-55r].

Senyor, com los inquisidors o persones eletes a·inquirir contra tots aquells oficials e ministres qui hajen o hauran violades les Constitucions e Capítols de Cort e infringides les seguretats per elles prestades per observació de aquelles hajam dressada una lur letra als oficials aquí constituits en la qual és inserta una crida ordonada e fahent per la dita inquisició, la qual crida és stada publicada en aquesta ciutat de Barchinona e axí matex se ha a publicar per los lochs acostumats de aquexa ciutat de Manresa. Per·ço senyor volem e·us manam que de·continent presentets la dita letra que·us tremetem dins la present interclusa a aquells dels dits oficials a·qui vejats se pertanga e·ls requirats que sens altra dilació facen publicar la dita crida per los lochs acostumet [*sic*] d'aquexa dita ciutat. E, car a fer la dita publicació se hauran a·fer mecions e despeses, plau a·vosaltres e volem que ço que·la dita /55r/ publicació costarà bastragats e façats bestraure aquí per los arrendadors de les Generalitats de la bolla e sagell aquí constituits, car nós ab aquesta matexa vos atorgam que vós o los dits arrendadors, posants en data en los vostres o lurs comptes lo dit cost e restituint·nos la

⁸¹ seguretades *del. M²*.

present ensemps ab àpocha, vos reebreu aquell en compte, cessant tots dubtes e dificultats. Scrit en Barchinona a sis dies de ffebrer del any M CCCC XXI. Fra Johan Desterigues comenador del Masdèu.

Al molt honorable senyor en Guillem de Thalamancha deputat local en la vila de Manresa.

Los deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona e los oydors de comptes del dit General.

Domini deputati et auditores compotorum mandauerunt michi Petro Ramis.

Similis littera fuit expedita que dirigebatur al molt honorable senyor en Gabriel Çalom mestre en medecina e deputat local en la ciutat de Vich e Vegueria d'Ozona.

Similis littera fuit expedita que dirigebatur al molt honorable senyor en Matheu de Carcassona deputat local en la ciutat e Vegueria de Leyda.

Similis littera fuit expedita que dirigebatur al molt honorable micer Lois Folguet deputat local en la vila e Vegueria de Tarragona.

Similis littera fuit expedita que dirigebatur al molt honorable senyor en Ramon Bonanat deputat local en la vila e Vegueria de Cervera.

Similis littera fuit expedita que dirigebatur al molt honrat [*s'acaben pàgina i carta*].

20. 2 de maig de 1421. Albarà de la Diputació que atorga paga a Narcís de Sant Dionís de 50 lliures per instruir un procés obert a instància de Guillem Martorell, arrendador de les entrades i sortides del trienni 1409-1412, que demanava reparació econòmiques per perjudicis i despeses durant aquell exercici [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 169v-170r].

Nosaltres frare Johan Destarigues, cavaller del orde de sent Johan de Jherusalem, comanador del Masdèu, en Galceran de Sentmenat, cavaller, e en Lorens de Redon, burgès de la vila Perpinya, deputats del General de Cathalunya, residents en Barchinona, reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, e en Narcís Struç, ardiacha major de Terragona, e en Guillem de Masdovelles, donzell, oïdors dels comptes del dit General ensemps ab lo honorable micer Johan del Bosch, ciutadà de Leyda, ara absent de la present ciutat de Barchinona, com per ordinació de nosaltres dits deputats e oïdors sia stada feta comissió a vós micer Narcís de Sent Dionys, doctor en Leys, canonge de la Seu de Barchinona, a veure, reconéixer e apuntar

aquells processos fets a instància del honrat en Guillem Martorell, arrendador ensemps ab altres de les entrades e exides de nostre lo Principat de Cathalunya en lo trienni que comença l'any M CCCC nou, en los quals processos eren demanades per los dits arrendadors grans esmenes les quals muntaven a grans summes e quantitats fundant aquelles deure ésser fetes als dits arrendadors per raó de molts e diversos dans preses e sostenguts per ells en lo dit arrendament en diverses maneres segons en los dits processos és largament contengut, per virtut de la qual comissió vós havets sostenguts diversos treballs axí en veure e reconéixer los dits processos com en la relació que ns havets feta d'aquelles, com encara en ordonar la sentència qui d'aquèn és stada promulgada per nosaltres per sobre los /170r/ dits processos e demandes qui en la major part eren ja sentenciats e penjaven per supplicacions e los restants eren per sentenciar e per rahó dels dits treballs per vós sostinguts per la dita rahó vos hajats demanat que us deguésem tatxar e pagar per lo dit General lo salari qui se acostuma a donar e pagar per semblants coses, lo qual salari [s]egons les quantitats de les dites demandes munta a la part del dit General L lliures barchinonenses. Per ço ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Vicens Padriça, aduocats del dit General, vos atorgam que vós restuint-nos lo present ensemps ab l'època nosaltres dits deputats vós pagarem de les peccúnies del dit General les dites L lliures en total paga e satisfacció del dit salari pertanyent a vós per la dita part del dit General íntegrament e complida. En testimoni de la qual cosa manam lo present a vós ésser fet segellar ab lo sagell acostumat de cauteles del offici de la Deputació del dit General. Escrit en Barchinona a dos dies de maig en l'any de la nativitat de nostre senyor M CCCCXXI. Frare Destarigues comanador del Masdú.

Domini deputati et auditores compotorum in presenti nominati de consilio aduocatorum man(dauerunt) mihi Petro Ramis.

21. 7 de juliol de 1421. Albarà de la Diputació que atorga al batxiller en decrets Jaume Sala 6 lliures i 18 sous per paga de dues dotzenes de pergamins destinats a la continuació de la redacció de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 179rv].

Jacme Sala.

[...] Actenents que a vós en Jacme Sala batxeller en decrets nadiu de Mora del regne d'Aragó són degudes sis lliures e devuyt sols per preu de dotze dotzenes de

pergamins que havem comprats de /179v/ vós per fer continuar en aquells les Constitucions Generals del Principat de Cathalunya Usatges de Barchinona e Capítols de Cort, les quals e los quals la Cort General del dit Principat ha ordonat que sien reduhides en pla e aquells e aquelles col·locades axí de latí com de romans sots deguts títols e meses en bella forma e posades en la casa de la Deputació del dit General, per ço [...] vos atorgam [...] les dites sis lliures e XVIII sols [...] a VII dies de juliol [...] MCCCC XXI. Fra Joan Destarigues comenador del Masdú. [...]

22. 19 de juliol de 1421. Possessoria de l'ardiaconat de Besalú resignat per Joan de Vilanova per permutar-lo amb l'ardiaconat de Ribagorça, a favor de Narcís de Sant Dionís [ADG, Registre d'itineris, I-2, f. 87v-88r].

Honorabilibus et circumspectis uiris et fratribus nostris dominis et Capitulo⁸².

Andreas dei gracia Episcopus Gerundensis, Dilectisque nobis in xpisto uniuersis a singulis clericis nostre et aliarum ecclesiarum ciuitatis et diocesis Gerundensis et aliis quorum interest uel intererit quosque subscriptum tangit negocium seu tangere poterit quomodolibet in futurum quocumque nomine censeantur. Salutem in domino, noueritis quod Archiepiscopatu bisuldensi in dicta nostra ecclesia gerundensi uacanti per liberam resignacionem factam de eo per honorabilem Iohannem de Villanoua eius ultimum possessorem causa permutacionis inde legitime subsequente, cum archidiaconatu Ripacurcie in ecclesiam Ilerdensem quem honorabilis Narcissus de Sancto Dionisio⁸³ nouissime obtinebat, honorabilis Saluator de Aquis decretorum doctor canonicus et prepositus ecclesie Ilerdensi in specialibus et temporalibus Reuerendi in xpisto patris et domini Dominici Ilerdensis Episcopi uicarius generalis⁸⁴ ex comissione⁸⁵ per nos ad hoc⁸⁶ sibi facta per nostras patentes litteras datas Gerunde die XXVIII aprilis anni currentis et infrascripti⁸⁷ nostro nomine⁸⁸ et pro nobis cui collacio Archidiaconatus Bisulduni huiusmodi pertinet, ipsum archidiaconatum sicut est dictum uacantem dicto honorabili Narcisso de Sancto Dionisio legum doctori⁸⁹ cui racione permutacionis

⁸² nostre ecclesie *del. M²*.

⁸³ qui illum ultimo obtinentis *del. M²*.

⁸⁴ comissarius *del. M²*.

⁸⁵ ex comissione *sup. lin. M²*.

⁸⁶ legitime deputatus *sup. lin. M²*.

⁸⁷ sibi facta per nostras patentes litteras datas Gerunde die XXVIII aprilis annoi a natiuitate domini m^occcc^oxxi^o currentis et infrascriptei *sup. lin. M²* : oi a natiuitate domini m^occcc^oxxi^o *del. M³*.

⁸⁸ aut *sup. lin. M²*.

⁸⁹ legum doctori *sup. lin. M²*.

huiusmodi facte in manibus⁹⁰ ipsius⁹¹ honorabilis Saluatoris de Aquis uicarii debebatur auctoritate nostra ordinaria contulit et eciam assignauit⁹² et de eodem prouidit⁹³ ipsumque honorabilem Narcissum seu uenerabilem Iohannem baiuli bacallareum in decretis canonicum ecclesie collegiate Sancti Felicis Gerunde ut procuratorem suum et in personam suam ad hoc plenam potestatem habentem per birreti posicionem de⁹⁴ eodem archidiaconatu cum uniuersis et singulis suis iuribus et pertinenciis inuestiuit supra pluralitate beneficiorum eciam dispesando⁹⁵ prout hec in quibusdam litteris permanent[ibu]s [?] dicti honorabilis Saluatoris de Aquis sigilli dicti domini Episcopi Ilerdensis appendentis munitis et datis inde facti[s] Ilerde quintadecima die⁹⁶ mensis et anni infrascriptorum latius continentur⁹⁷. Quocirca nos⁹⁸ resignacionem collacionem prouisionem et inuestituram predictas et alia omnia et singula in permutacionem predictam, ratas et gratas, rata et grata ordinamus habenti serie cum presenti ac instituyente canonice in Archidiaconatu bisuldunense predicto⁹⁹ prefatum honorabilem Narcissum de Sancto Dionisio¹⁰⁰ ex mandato¹⁰¹ nostro nomine sibi facto in nostra presencia¹⁰² per honorabilem Saluatorem de Aquis commissarium supradictum¹⁰³ personaliter constitutum et nobis supra hiis humiliter supplicantem¹⁰⁴. Et uobis dictis clericis et uostrum singulis harum serie comittimus et mandamus quatenus prefatum honorabilem Narcissum de Sancto Dionisio uel quemuis alium eius nomine et pro eo ponatis et inducatis aut uestrum aliquis ponat et inducat auctoritate nostra in corporalem possessionem Archiepiscopatus Bisuldunensis sepius nominati iuriumque et pertinenciarum ad illum spectantium ubicumque contradictores quoscumque eadem auctoritate per censuram ecclesiasticam compescendo. Insuper iniungimus hoc tenore uniuersis et singulis quibus presentes littere diriguntur ut dictum honorabilem Narcissum de Sancto Dionisio pro uero dicti archidiaconatus bisuldunensis in nostra

⁹⁰ dicti *del. M²*.

⁹¹ ipsius *sup. lin.*

⁹² sibique *del. M²*.

⁹³ prout nos ... sibi tenore p..m *del. M²*.

⁹⁴ dicto *del. M²*.

⁹⁵ supra pluralitate beneficiorum seu eciam dispesando *in margine adiec. M² : seu del. M³*.

⁹⁶ iulii anni presentis et infrascripti *del. M²*.

⁹⁷ prout hec in quibusdam litteris permanent[ibu]s dicti honorabilis Saluatoris de Aquis sigilli dicti domini Episcopi Ilerdensis appendentis munitis et datis inde factis Ilerde quintadecima die ac menses et anni infrascriptorum latius continentur *supra tres continuas lineas M²*.

⁹⁸ nos *sup. lin. M²*.

⁹⁹ in Archidiaconatu bisuldunense predicto *sup. lin.*

¹⁰⁰ se hodie *del. M²*.

¹⁰¹ sibi nostro nomine facto *del. M²*.

¹⁰² nostro nomine sibi facto in nostra presencia *infra lineam M²*.

¹⁰³ institutum canonice in archidiaconatu bisuldunensi sepius enarrato *del. M²*.

¹⁰⁴ personaliter constitutum et nobis supra hiis humiliter supplicantem *sup. lin. M²*.

ecclesia Gerundensi Archidiacono de cetero habeant et teneant sibi uel cui ipse uoluerit de ipsius archidiaconatus fructibus redditibus prouentibus¹⁰⁵ iuribus et obuencionibus uniuersis prout ad eorum quemlibet pertinet integre respondendo. Data Barchinone die XVIII iulii anno a natiuitate domini M^oCCCC^oXXI^o.

23. 22 de desembre de 1421. Albarà de la Diputació que atorga a Joan de Bellmunt 20 florins com a paga prorrata per continuar amb la redacció de dos volums en pergami de la Compilació [ACA, Generalitat, Cateles i albarans, N-508, f. 204v].

[...] Attenents que a vós mestre Johan de Bellmunt scrivà de letra redona són stats taxats vint florins d'or d'Aragó valents XI lliures barchinonines per acorriment de ço que us pertanyera sàul dret de compte de scriure en pergami axí los Capítols del dit General com les Contitucions de Cathalunya en latí e en romanç segons que aquestes coses apparen pus largament en una supplicació d'aquèn per vós donada denant nosaltres en lo peu de la qual supplicació és continuat per mà de micer Bonanat Pere advocat del dit General lo dit acorriment a vós faedor de la quantitat demunt dita, per ço [...] vos atorgam los dits XX florins a vós taxats per acorriment damunt dit [...] a XXII dies de deembre [...] M CCCC XXI. Fra Johan Destarigues comenador del Masdèu. [...]

24. 14/18? de juliol de 1422. Rebut anònim a la Catedral de Lleida de 45 lliures jaqueses de part de Narcís de Sant Dionís, per la vacant al seu ardiaconat a Ribagorça [ACL, Receptes de dignitats, calaix 176].

Anno M^oCCCC^oXII^o.

Receptes de dignitats. [*Registre en letra major, més arrodonida, i tinta diferent, més clara, contemporani.*]

Primo pos† en Rebuda del honorable micer Narcís de Sant Dionís ardiaque de Ribagorça per la sua vagant del dit ardiaconat los quals rebí per mans del discret en Johan Batle, canonge de Sant Feliu de Girone, Quorantecinch lliures jaqueses de les quals li fiu àpoche en poder d'en Johan de Cabestany notari XIII† de julioll any demunt scrit DCCCC SS † [DCCCC SS *també al marge dret com a nota d'un claudàtor que recull tot el paràgraf*].

¹⁰⁵ prouentibus *sup. lin. M².*

Videntur vacuare prepositure domini Narcissi et restitui si est in capibreuio¹⁰⁶.

25. 26 de juliol de 1422. Albarà de la Diputació que atorga paga de 35 florins a Narcís de Sant Dionís, com a inquisidor electe per les Corts contra infractors de les Constitucions [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, ff. 237v-238r].

Nosaltres frare Johan Destarigues, cavaller del orde de sent Johan de Jherusalem, comanador del Masdèu, en Galceran de Sentmenat, cavaller, e en Lorens de Redon, burgès de la vila de Perpinyà, deputats del General de Cathalunya, residents en Barchinona, reebadors e dystribuidors ensemps de les peccúnies del dit General, e en Narcís Struç, ardiacha major de Tarragona, en Guillem de Masdovelles, donzell, e en¹⁰⁷ Johan del Bosch, ciutadà de Leyda, oydors dels comptes del General damunt dit, actenents que per vós micer Narcís de Sent Dionys, doctor en leys, un dels inquisidors ab acte de Cort assignats contra aquells officials o ministres qui han fet o faran contra Constitucions e Capítols de Cort de Cathalunya, és stada presentada una supplicació, la qual conté en acabament que com nosaltres vos¹⁰⁸ hajam fet venyr ací ab nostra letra de tres jornades luny per exercir vostre dit offici ab la qual letra vos offerim que hauríem degut sguard a vós e als altres dels dits inquisidors qui per la dita rahó haurien a partir de llurs cases deguéssim haver lo dit esguard a vós qui per la dita venguda havets /238r/ haüdes a fer grans messions e despeses e pèrdua de fruyts de vostres beneficis segons que aquestes coses e altres són en la dita supplicació pus largament contengudes, et actenents encara que és cert que nosaltres, ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Ramon dez Papiol, advocats del dit General, vista la dita supplicació e informats de les coses contengudes en aquella vos havem tatxats Trenta Cinch florins d'or d'Aragó valents de nou lliures e Cinch sols barchinonensis en satisfacció de les despeses per vós fetes e dans sostenguts en vostra dita venguda, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam que, vós restituint-nos la present ensemps ab àpocha e ab la dita supplicació en lo peu de la qual és continuada per mà del dit micer Bonanat Pere la dita tatxació a vós feta, nosaltres, dits deputats, vos pagarem de les peccúnies del dit General los dits Trenta Cinch florins a vós tatxats per la dita raó íntegrament e complida. En testimoni de la qual cosa manam lo present ésser a vós fet segellar ab lo

¹⁰⁶ Marge esquerra, escriptura difícil de desxifrar, transcripció aproximada.

¹⁰⁷ Lorens Redon b del. M².

¹⁰⁸ hajats *del.* M².

sagell acustumat de cauteles del offici de·la Deputació del dit General. Scrit en Barchinona a XXVI dies de Juliol, en l'any de·la nativitat de nostre senyor mil CCCC XXIII. Frare Destarigues comanador del Masdú.

Domini deputati et auditores compotorum de consilio aduocatorum man(dauerunt) mihi Petro Ramis.

26. 29 de juliol de 1422. Albarà de la Diputació que atorga a Narcís de Sant Dionís la paga com a inquisidor de les Constitucions juntament amb altres [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-508, f. 225rv].

De micer Narcís de Sent Dionís, mossèn Jacme March cavaller, en Beltran de Vilafrancha, micer G. P. Buçot, micer Francesch Castelló, inquisidors, Johan Pujol notari, Pere Çalom e en Pere Puig porter.

[...] Com hajam deliberat que a vosaltres honorable Narcís de Sent Dionís, mossèn Jacme March cavaller, en Bertran de Vilafrancha donzell, micer Guillem Pere Buçot e micer Francesch Castelló, inquisidors e ordonats a inquirir ensemps ab mossèn l'abat del Stany ara absent de·la present ciutat de Barchinona per la Cort General de Cathalunya contra tots aquells qui per informació apparrà haver fet e d'aquí·avant faran contra Constitucions e Capítols de Corts o algun d'aquells, e a vosaltres, discret en Johan Dez Pujol, notari e scrivà, en Pere Çalom, instigador dels dits Reverends e honorables inquisidors e en Pere Puig porter servint al offici del[s] dessus nomenats sien deliurades de·les peccúnies del dit General, és a·ssaber, a vós dit micer Narcís sexanta nou lliures barchinonines a·compliment de Trehentes huytanta quatra lliures qui·us eren degudes per vostre salari de cinch·cents dies, e a·vós dit mossèn Jacme March huytanta quatre lliures a·compliment de trehentes noranta nou lliures qui·us eren degudes axí mateix per vostre salari de cinch·cents trenta dos dies, e a·vós dit en Bertran de Vilafrancha vint e set lliures a·compliment de treentes quaranta dues lliures qui·us eren degudes axí mateix per vostre salari de quatra·cents cinquanta sis dies, e a·vós dit micer Guillem Pere Buçot cent quatre lliures cinch sols a·compliment de quatra·centes deenou lliures quinque sols qui·us eren degudes axí mateix per vostre salari de cinch·cents cinquanta nou dies, e a·vós micer Francesch Castelló setanta tres lliures deu sols a·compliment de trehentes huytanta huyt lliures deu sols qui axí mateix vos eren degudes per salari de DXVIII dies per los quals dies cascuns de vosaltres havets servit als dits vostres officis e los quals dies finiren lo XXIII dia del present mes de juliol e los quals salaris són per cascún de

vosaltres a raó de XV sols per cascún dia, e a vós en Johan Pujol trenta huyt lliures dos sols X diners a compliment de CLIII lliures XVII sols X diners qui us eren degudes per vostre salari de XVII meses cent XIII dies lo qual salari vostre és a raó de cent lliures per any, e a vós dit en Pere Çalom vint e set lliures nou sols dos diners a compliment de huytanta dues lliures de nou sols dos diners qui us eren¹⁰⁹ degudes per vostre salari [de] XVIII meses e tres dies lo qual salari és a raó de cinquanta cinch¹¹⁰ lliures per any, e a vós en Pere Puig deu lliures IIII sols a compliment de cinquanta sis lliures quatre sols quatre diners qui us eren degudes per vostre salari ordinari de setze meses vint e sis dies per los quals dies cascun de vosaltres dits scrivà instigador e porter havets servit a vostres dits officis e finiren lo dit XXIIIe dia del present mes de juliol, per ço atorgam [...] a cascun de vosaltres les quantitats dessús designades [...] a XXVIII dies de juliol [...] M CCCC XXII. Fra Johan Destarigues, comenador del Masdeú. [...]

27. 14 d'agost de 1422. Albarà de la Diputació que atorga a Joan de Bellmunt 40 florins de paga prorrata per prosseguir en la redacció dels dos volums en pergamí de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, f. 1r].

[...] Com nosaltres hajam delliberat ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Ramon dez Papiol advocats del dit General que a vós mestre Johan de Bellmunt scrivà de letra rodona sien per nós delliuats quaranta florins d'or d'Aragó valents vint e dues lliures barchinonines en acorriment de ço qui us és e us serà degut per paga e satisfacció de diverses libres que scrivits e scrits havets ab letra rodona continuant e transladant en aquells diverses Capítols fets en Corts Generals per manteniment e defençió del dit General, e Capítols de Corts e Constitucions de Cathalunya, de les quals per ordinació de la Cort de Cathalunya deuen ésser fets dos libres la un en latí e l'altre en romanç segons que la dita nostra delliberació appar en lo peu de una supplicació d'aquèn per vós donada denant nosaltres [e] en la dita delliberació és continuada per mà del dit micer Bonanat Pere, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [...] los dits quaranta florins per acorriment damunt dit. [...] a XIII dies d'agost [...] M CCCC XII. Dalmau abbat de Ripoll. [...]

¹⁰⁹ deputats *del. M²*.

¹¹⁰ per any *del. M²*.

28. 20 d'octubre de 1422. Castell d'Aversa, Nàpols. Carta d'Alfons el Magnànim per la qual atorga al seu sobrecoc, el cavaller Narcís de Sant Dionís, pels seus serveis en les guerres de Còrsega, Sardenya i Nàpols, les rendes sobre el castell de Pals que posseeix Violant de Bar [ACA, Cancelleria Reial, Registre 2785, f. 120r-121r].

Nos Alfonsus Rex Aragonum, si erga uos dilectum supracocum meum Narcissum de Sancto Dionisio militem in subscriptis nostra benignitas nostraque¹¹¹ innata¹¹² et inefficiens liberalitas se difundit et faciunt¹¹³ uostra laudanda merita et graciola pariterque fructuosa seruicia que nobis personaliter acta tempore uostre etatis tenere laudabiliter, in multa promptitudine multaque¹¹⁴ affectione¹¹⁵ animi multo interiecto sepius persone uostre periculo, ut occulariter uidimus impendistis, dum et alia multa uestri gratuita seruicia taceantur in Regnum Sardinie et Corsice nobiscum personaliter cum nostro uictorioso nauili exercitu cum decenti comitiua gentis armigere uestris sumptibus nauigastis illich multa strenue in¹¹⁶ diuersis¹¹⁷ et fere continuis armorum conflictibus faciendo deindeque in Regnum Neapolis ueniendo in quo pro /120v/ iusta defensione serenissime domine Iohanne secunde dei gracia Hungarie Iherusalem Sicilie etc. Regine matris nostre carissime duriora bella a quibus uos non expertem [*uel* explatem?] uidimus die qualibet gestiuntur peragistis [?]¹¹⁸. Tenore igitur presentis de certa nostri sciencia donamus et concedimus uobis eidem Narcisso ad uitam uestram, et unius uestri heredis quem uerbo uel testamento aut alias duxeritis nominandum, omnes et singulos redditus, exitus et prouentus, tascas, partes expletorum, agraria et alia uniuersa et singula iura et emolumenta cuiusuis nature seu speciei existant, et quomodolibet nuncupentur, quos, quas et que illustris domina Yolans amita nostra habebat, tenebat percipiebatque et eciam possidebat pro Camera seu alias assignata et ex tunc siue nunc ut dicitur Ffranciscus Iohannis dez Gassons ut causam habens ab ipsa Regina in Castro de Pals et terminis territoriis, et pertinenciis eiusdem diocesis seu uicarie Gerunde, ita quod uos dictus miles ac quos uolueritis loco uestro de presenti si tamen conueneritis cum dicta Regina seu dicto Ffrancisco Iohannis dez Gassons, ubi aliquod ius eis forte seu alteri eorum competat seu competere possit † aliquo in

¹¹¹ nostraque] priuilegia *del. M²*.

¹¹² innata *sup. lin. M²*.

¹¹³ faciunt] hoc *del. M²*.

¹¹⁴ multaque] offensione *del. M²*.

¹¹⁵ affectione *sup. lin. M²*.

¹¹⁶ in] aduersis *del. M²*.

¹¹⁷ diuersis *sup. lin. M²*.

¹¹⁸ peragistis *sup. lin. M²*.

premissis uel aliquo eorumdem. Sin autem in competenti post finitum seu extinctum eorumdem¹¹⁹ si quod est ius¹²⁰ et nunc ubi dicta iura et emolumenta et alia supradicta nobis competant seu ad manus et posse nostrum iam deuenierint uel meorum quam primo deuenirent uel quouis modo et qualicumque ratione occasione titulo siue causa habeatis, teneatis et percipiatis uos et dictus heres uester dum uixeritis et uixerit ut profertur redditus prouentus et emolumenta alia, preexpressa cum quocumque alio iure habendi et percipiendi eadem que nos haberemus et habere deberemus siue que nostri predecessores habuerunt et certa possiderent sine aliqua contradicione¹²¹ et retencione eaque uestris et dicti uestri heredis¹²² omnimodas uoluntates mandantes per eandem¹²³ Gubernatori et baiulo Cathalonie generalibus necnon uicario et baiulo Gerunde et baiulo dicti Castri de Pals et aliis quibuscumque collectoribus siue receptoribus ac prestatoribus predecessorum, necminus uniuersis et singulis officialibus nostris presentibus et futuris et locatis eorumdem quatis† suo casu uos in possessionem predecessorum† seu quasi inducant prout nos per expeditionem et tradicionem huiusmodi carte nostre inducimus de presenti et alias presentem donacionem nostram et omnia in ea contenta teneant inuiolabiliter et obseruent tenerique et obseruari faciant et non contraueniant aut faciant aliqua ratione quin potius ipsi baiuli seu collectores acque dicti potestates superius contenti et ceteri alii ad quos spectet incontinenti per uos adeptam possessionem predecessorum† eadem sinant per uos et heredem uostram predictum dum uixeritis et uixerit seu quem aut quos uolueritis aut uoluerit collegi et leuari atque¹²⁴ quiete et plenarie possidere nulla alia iussione quesita sed hanc pro prima et stabili atque firma ac eciam peremptoria recipiant et admittant et eciam exequatur utilitatibus et iuribus applicetis ad habendum dum uixeritis et dictus uoster heres uixerit ut profertur et faciendum uostras dicti uostri heretis¹²⁵ et compleant eam /121r/ effectum cum nos de certa sciencia sic fieri duxerimus merito pro expressis respectibus prouidendum, addicando eis et eorum cuilibet ad cautelam potestatem omnimodam contrarium attendandi Supplentesque de nostre Regie potestatis plenitudine omnem defectum et tollentes omnem uicium omneque obstaculum repellentes si que possant in hiis uel

¹¹⁹ eorumdem *sup. lin. M².*

¹²⁰ eorumdem *del. M²* : ipsorum *sup. lin. M².*

¹²¹ contradicione] -tra- *sup. lin. M².*

¹²² uolunt *in margine del. M².*

¹²³ eandem *sup. lin. M².*

¹²⁴ aquaque *del. M²* : atque *sup. lin.*

¹²⁵ utilitatibus et iuribus applicetis ad habendum dum uixeritis et dictus uoster heres uixerit ut profertur et faciendum uostras dicti uostri heretis *in margine inferiori M².*

aduersas aliqua predecessorum† dicti¹²⁶ quomodolibet uel opponi Quibusuis constitutionibus praemeticis sancionibus ordinacionibus et mandatis sique forsan fuerint que presenti nostre donacioni obuiare modo aliquo uidentur quibus derogamus expresse ex eadem nostre Regie plenitudine potestatis minime obstituris in cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo maiori impendenti munimus. Datis in Regio Castro Ciuitatis Auerse die XX^a octobris anno a natiuitate domini millesimo quadringentesimo XXII° Regnique nostri septimo Rex Alfonsus.

29. 27 de novembre de 1422. Carta de la reina Maria en què reconeix a Narcís de Sant Dionís les rendes que percep com a ardiaca de Besalú i del castell o lloc de Palau [ACA, Cancelleria Reial, Registre 3120, f. 120v].

P. Narcissi de sancto Dionisio,
Archidiaconi Bisuldinensi,
Castri seu loci de Palau.

Nos Maria regina etc. quamuis nostre culmen deceat dignitatis et ad officium nobis ab altissimo traditum pertinere noscatur in requie securitatis et in pacis amenitate fouere singulariter singulos et generaliter uniuersos intra regni fouentes imperii incolatum, personas tamen et loca preteritis ab omni tenemur offensa grauamine uiolencia et inquietudine preseruare diffensionis clypeo specialis, quas et qui diuinis nouimus obsequiis dedicatas et eos potissime quibus feruore dileccionis afficimur pocioris. Cum itaque plus temeri soleant que specialiter imperantur quam que generaliter iniunguntur licet uos fidelis noster Narcissus de Sancto Dionisio Archidiaconus bisuldunensis in ecclesia sedis Gerunde cum dicto archidiaconatu et Castro¹²⁷ ac loco de Palau ardiacha que ipse dicuntur Archidiaconatus ipsius hominibus feminis censibus fructibus redditibus exitibus prouencibus obuencionibus et emolumentis ac aliis iuribus et bonis tam mobilibus quam immobilibus familia singularibus personis ipsius Castri n† procuratoribus et rectoribus arrendatoribus et collectoribus uestris ac ipsius Archidiaconatus seu Castri siue regio atque nostro situs.. comprehensi guidatico generali Gerundensi ad uberiolem cautelam † et dicti archidiaconatus ac dicti Castri seu loci de Palau et degencium in eodem necnon hominum feminarum et fructuum et aliorum omnium predictorum. Et ut presens p†

¹²⁶ dicti *sup. lin.* M².

¹²⁷ et Castro M² : *bis* M¹.

omnibus generaliter innotescat et a prauo malignandi proposito audaciam cohibeat peruersorum cum presenti carta nostra ponimus recipimus et constituimus dictum archidiaconatum et castrum ac locum de palau ardiacha cum hominibus et feminis cuiusuis legis aut condicionis existant necnon census fructus redditus exitus prouentus obuenciones et emolumenta ac alia iura et bona uniuersa familiam singulares personas Castri iamdicti et rectores procuratores arrendatores et collectores tam uestros quam dicti Castri † et loci sub regia atque nostra proteccionem speciali custodia guidatico et comanda ita quod nullus confidens de dicti domini Regis et nostri iram† uel amore audeatur uel presumat per se uel alium seu alios palam quomodolibet uel occulti generaliter uel specialiter uos dictum archidiaconatum Castrum ac locum de palau nec homines feminas census fructus /CXXI/ redditus exitus prouentus obuenciones nec emolumenta nec alia bona seu iura tam mobilia quam immobilia familiam singulares personas ipsius Castri nec minus procuratores rectores arrendatores et collectores uestros et archidiaconatus predicti inuadere cedere capere destruere pignorare aut marchare.. culpa crimine uel debitis† alienis nisi in eis uos dictus Archidiaconus uassalli uel habitatores dicti Castri ac loci de palau familie aut alia supradicta fueritis aut fuerint principaliter uel ffideiussoris nomine obligati nec eciam in dictis casibus nisi et in quacumque ius† forus et ratio¹²⁸ fieri hoc permitat aut iniuriam uel offensam aut uiolenciam aliquam irrogare mandantes† per presentem cartam nostri gubernatori generali eis que uice gerentibus uicariis baiulis curiis iusticiis supra† calmo† m† et aliis uniuersis et singulis officialibus regiis atque meis ubilibet† cons† presentibus et futuris et locatis eorumdem quod presentem regiam et m† proteccionem comandam et guidaticum speciale f† habeant teneant et obseruent et faciant per quoscumque inuiolabiliter obseruari et ea uoce preconis per loca ubi expedierit et fuerit requisita solemniter publicari et in castro ac Loco de Palau domibus hedifficiis et possessionibus eiusdem dictique archidiaconatus ac † uiis propriis pensiones agales† erigi et apponi in signum nostre proteccionis huiusmodi et ut omnibus melius innotescat et non contrafaciant nec aliquem contrafacere uel uenire permitant aliqua racione seu causa quocumque† autem ausu† ductus temerario contra proteccionem custodiam comandam et guidaticum personas facere uel uenire presumisset iram et indignacionem regiam acque † ac penam duorum mille florenorum auri de Aragonia nostro aplicandorum erario quociens contrafactum fuerit seu nouerint ipso facto absque remedio aliquo incurrisse dampno illato priuitus uel plenarie reuocato, adicentes quod uos et quilibet †

¹²⁸ hoc *del. M²*.

seu † dicti Castri ac loci de palau archidiaconatus iamdicti eisdem casibus atque causis in penam presentis proteccionis seu† incidisse in quam quicumque alii uos uel aliquem ex superius nominatis ut per† offendentes i† ipso facto ut utramque† equalitas obseruetur, in cuius rei testimonium presente fieri ins† regio com† sigillo impendenti munifico datis Barchinone XXVII die nouembris anno a natiuitate Dei M^oCCCC^o uicesimo secundo Regnique dicti domini Regis septimo. †

30. 27 de juliol de 1425. Albarà de la Diputació que atorga a Joan de Bellmunt 20 florins en paga prorrata per escriure tres volums, un primer sobre Capítols de Corts i els altres dos de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-509, ff. 152v-153r].

[...] Com nosaltres, vista una supplicació a·nós donada per vós mestre Johan de Bellmunt scrivà de letra rodona e badell de·la seu de Barchinona, havem delliberat ab e de consell de micer Bonanat Pere e de micer Ramon dez Papiol advocats del dit General que ultra altres quantitats qui·us són stades accorregudes per aquesta raó vos sien accorreguts vint florins d'or d'Aragó valents onze lliures barchinonines en paga prorata de·ço que·us és e serà degut per scriure lo libre on són continuats los Capítols de Corts Generals de Cathalunya e per scriure aquells volums que nosaltres vos fem scriure e continuar en los quals seran totes les Contitucions de Cathalunya de latí e de romanç segons que pus largament appar en la dita supplicació en lo peu de·la qual és scrit<a> per mà del dit micer Bonanat Pere lo dit accurriment per nosaltres delliberat e [a] vós ésser feedor, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [.../153r/...] los dits vint florins a vós deguts per la dita raó [...] a XXVII dies de juliol [...] Mil CCCC XXV. Dalmau abbat de Ripoll. [...]

31. 16 de novembre de 1425. Carta de la Diputació (Felip de Malla com a president) als oficials de Girona perquè citin les persones que Narcís de Sant Dionís els indiqui per a donar testimoni davant del notari Gaspar Vinyals, enviat a aquell ciutat. Es tracta de la causa oberta per part del procurador del General contra Narcís de Sant Dionís, oïdor de comptes electe [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 43v-44r].

Als molts honorables, tots e sengles, veguers, batles e altres quals[s]evol
offici/44r/als axí ecclesiàstichs com seglars constituïts en la ciutat e bisbat de Gerona e
a·cascuns d'ells als quals la present provendrà e les coses devall scrites se pertanguen,
los deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona saluts e honor. Com lo
honorable micer Narcís de Sent Dionís doctor en leys haja produhits certs articles en
una causa o qüestió qui·s mene denant nosaltres entre lo procurador del dit General
d'una part agent e lo dit micer Narcís de la part altra deffenent en les causes e rahons en
lo procés d'aquèn actuat convengudes, e lo dit micer Narcís per fundar sa intenció sobre
los dits articles vulla produhir certs testimonis domiciliats o habitants dins les
jurisdiccions de vostres dits officis e nosaltres li hajam assignat terme a·provar los dits
articles d'ací a per tota la setmana pròxima vinent e més avant hajam comanada axí com
amb aquesta matexa comanam la recepció dels dits testimonis al discret en Gaspar
Vinyals notari e ajudant en la scrivania de la Deputació del dit General; per ço per part
nostra vos pregam e en virtut de nostre offici expressament vos requerim que totes
aquelles persones domiciliades dins vostres dites jurisdiccions que·l dit honorable micer
Narcís vos nomenarà e produhir volrà en testimonis demunt dits citets e compelliscats
citar e compellir façats que deposen e diguen veritat en poder del dit notari migençant
jurament per ells prestador de tot ço que sàpien e de què per lo dit notari seran
interrogats sobre los dits articles, dels quals se·n'aporte traslat lo dit notari que llurs
dits e deposicions redigirà en scrits públichs e autèntichs e que les dites¹²⁹ deposicions
après delliurarà en poder de nosaltres axí com li havem manat e comanat a·ffi que
nosaltres, vist lo dit procés d'aquèn actuat e actuador e vistes encara les dites¹³⁰
deposicions, puixam pus segurament entre les dites parts ministrar justícia. Dada en
Barcelona a XVI dies de novembre. En l'any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC
XXV. Phelipp de Malla.

Domini deputati mandauerunt michi Petro Ramis.

32. 15 de desembre de 1425. Carta de la Diputació (Felip de Malla com a
president) en què cita Francesc Desplà, un dels oïdors de comptes del trienni 1422-
1425, juntament amb els altres dos, Jofré de Sentmenat i Martí Gavella, com a electors
de Narcís de Sant Dionís, i per raó de la causa que la Diputació té oberta contra aquest,
perquè es presentin –s'entén a la casa de la Diputació– el dilluns següent (17 de

¹²⁹ dites *sup. lin. M²*.

¹³⁰ dites *sup. lin. M²*.

desembre), a les 9 del matí [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 51r].

Mossèn molt honorable. Com nosaltres hajam pronunciat sobre la causa que'l procurador del General de Cathalunya menave denant nosaltres contra micer Narcís de Sent Dionís, lo qual vós e los honorables en Joffré de Sent Manat e en Martí Gavella havíets elets en oïdor de comptes del dit General per lo trienni ara corrent, e sia cert que nosaltres havem mester ací vós mossèn e los dits honorables en Joffré de Sentmanat e en Martí Gavella per certs affers devallants de la dita sentència, per ço mossèn vos pregam per part nostra e en virtut de nostre offici expressament que dilluns prop vinent a hora de terça siats ací ab nosaltres per comunicar-vos los dits affers e per exequitar aquells. En altra manera podets veure que lo dit General ne sostendrie dan e dilació en la expedició de sos dits affers, certificant-vos que semblants prechs e requestes havem fetes als dits honorables en Joffré de Sentmanat e Martí Gavella ab altres nostres letres. Scrit en Barchinona a XV dies de desembre del any Mil CCCC XXV. Phelipp de Malla.

Los diputats del General de Cathalunya residents en Barchinona presents a vostre plaer e honor.

Idem etc¹³¹.

Al molt honorable micer Francesch dez Pla etc.

Similis littera fuit expedita sub eodem kalendario mandato et signo al molt honorable savi e senyor en Joffré de Sentmenat donzell¹³².

33. 8 de gener de 1426. Albarà de la Diputació que atorga a Bonanat Pere paga de 15 florins per haver-la representada en les discussions mantingudes al voltant de l'apel·lació de Sant Dionís al rei, per causa de la seva destitució [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 30r].

Micer Bonanat Pere.

[...] Com a vós micer Bonanat Pere doctor en decrets ciutadà de Barchinona sien deguts XV florins d'or d'Aragó valents VIII lliures V sols barchinonins los quals vos havem tatxats ab e de consell de micer Francesch d'Alçamora e de micer Guillem Jordà, ara advocats del dit General, en total paga e satisfacció dels treballs e serveys per

¹³¹ S'entén que és l'ordre a Pere Ramis, i signatura seva.

¹³² Probablement una altra fou expedida a Martí Gavella, no consignada al volum de la Correspondència.

vós fets e sostenguts en les coses davall scrites es a·saber en la discució en què vós per ordinació nostre entrevingue[t?]s feta dels dubtes qui foren fets sobre la discòrdia de les eleccions qui foren fetes de oïdors de comptes per los oïdors de comptes del dit General prop passats, item en ordonar les instruccions al missatger que nosaltres havíem elet trametre al senyor Rey sobre lo dabat qui era stat denant nosaltres sobre les dites eleccions segons que és mencionat en una supplicació per vós de aquèn donada denant nosaltres, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [...] quinze florins [...] a VIII dies de janer [...] Mil CCCC XXVI. Phelip de Malla. [...]

34. 21 de gener de 1426. Carta de la Diputació als missatgers de la ciutat de Barcelona al rei Alfons, que es trobava a València. En algunes frases sembla adreçada especialment a Bonanat Pere [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, f. 64v-65r].

Senyors molt honorables e molt savis, après que hic sots partits havem sabut que en la Cort del senyor Rey e en sa sacra Audiència són stats dauberats† certs manaments faedors contra nosaltres e lo General de Cathalunya tots devallants de les ordinacions fetes per los deputats precessors nostres en virtut de la Constitució feta sobre los draps de llana e sobre los draps qui·s faran en lo Principat de Cathalunya, e més·avant havem sabut que micer Narcís de Sent Dionís hic és partit per manar sa appellació de la causa qui se és manada denant nosaltres entre lo procurador del dit General de una part e lo dit micer Narcís de la part altra. E sapiats, senyors, que nosaltres veents la gran avinentesa de tots vosaltres qui ara sots o qui·us sperats ésser prestament presents en la Cort del senyor Rey e, pensants que·ls honorables Consellers de la ciutat de Barchinona, caps e regidors de la prop dita ciutat, gran e singular membre del dit General, haurien axí com de fet han haüt degut sentiment de aquests affers, havem volgut comunicar·los aquells, e que après molt rahanadament som axí romases que ells vos scriuen ab llur letra ab la qual vos fan certs prechs e·us donen certs càrrechs segons que en la dita letra largament ho porets veure, per què·us pregam, senyors molt honorables, que de e sobre aquests dits affers vosaltres vullats saber e sentir ço que rahanablement saber e sentir se puixe e que per la deffensió e bé avenir nostre e del dit General vos vullats interposar axí devant lo dit senyor Rey ab vostres humils supplicacions, com en la dita sacra Audiència ab vostres rahons no solament iuredignes mas encara persuasives e altres necessàries, qui a la saviesa de vosaltres e de cascun de vosaltres ocorreguen per nostra dita deffensió,

certificants-vos, senyor [*sic*], que nosaltres vivim ab sperança indubitada que en aquests e tots altres affers en los quals prestets vostra iurisnosiam [*? coneixement del dret?*] e intercessió nosaltres e lo dit General serem preservats de tot càrrech e sinistre qui·s en pogués subseguir e que·us en serem tenguts en son cas e loch e temps comportans, e sia, senyors molt honorable [*sic*] e molt savis, la sancta divinitat en vostra guarda. Scrit en Barchinona a XXI dies de janer de l'any Mil CCCC XXVI. Aprés encara e darrerament que·us haguem scrit la present a vosaltres senyors havem sabut que a instància del procurador dels perayres de·la vila de Perpinyà és stada emanada de·la Cort del senyor Rey una letra dreçada al Governador de Cathalunya la qual letra mencione que el dit senyor, informat que com lo dit procurador volgués presentar a·nosaltres una letra citatòria e no atrobàs notari qui volgués pendre carta pública de·la presentació de·la letra ell se'n vingué a casa de·la Deputació e requerí lo notari e scrivà /65r/ de·la dita casa que prengué la dita carta e que nosaltres e lo dit [...*il·legible per humitat...*]-sam e no ho permettem abans cominam de metre lo dit procurador en la presó [...*idem...* consequ]ció de la dita cominació appellam un cap de guayta que haguera pres lo dit procurador si no fos desistit de presentar la dita letra; axí que·l dit senyor mane al dit honorable Governador que de tot açò ell prengue informació e que aquella trameta al dit senyor segons que tot açò porets veure en un translat de·la dita letra que·us trametem dins la present interclusa, e jassia, senyors molt honorables, la dita informació donada per lo dit procurador al dit senyor Rey sia contra virtut e açò a vós puixam indubitadament affermar hoc, e vós, micer Bonanat, sabets bé que donàs consell a·nosaltres e que tot delliberam que la dita presentació de·la dita letra acceptàssem sens fer alguna novitat e enantament contra lo dit procurador. Emperò encara havem a·cosa molt aspra e molt greu que·l dit senyor per sola e simpla exposició un home semblant del dit procurador haja manat e encara permès que semblant letra sia exida contra deputats de Cathalunya posats e constituïts en semblant offici, lo qual offici sabets, senyors, com és de gran preheminiència ultra que cert jamés no fo vist que·ls senyors Reys passats de gloriosa memòria se haguessen ab los deputats del dit General sinó en tota favor llur e sustentació del càrrech e regiment de llur deputació e no ab paraules e provisions qui mostrassen alguna invasió, mas cert fortificants e augmentants llur poder e actes per ells fets e faedors segons se pot mostrar en los Capítols, libertats e privilegis per los dits senyors atorgats e continuats en los registres conservats en lo archiu del llur palau major de Barchinona, per què·us pregam, senyors, que en les hores que serets ab lo dit senyor Rey donets la letra que·us trametem

ensemps ab la present al dit senyor dreçada, la qual conté creença a vosaltres senyors comanada per nosaltres sobre aquests affers al dit senyor explicadora e après li façats paraula de tot ço que dessús és mencionat e que-us hi hajats segons veurets que la qualitat dels dits affers demanaran e requeran. Si emperò, senyors, porets obtenir letra revocatòria de la dita letra dressada al dit honorable Governador, posat la dita letra citatòria nos sia stada presentada per lo dit honorable Governador de manament e ordinació del senyor Rey, bé creem que seria útil al dit General e a nosaltres per satisfacció e indemnitat de les libertats e privilegis al dit General e als deputats d'aquell atorgats, remettents-ho a la saviesa de vosaltres senyors e de cascun de vosaltres qui sens falla aemprarets lo temps segons que-us ocorrerà. Scrit en Barchinona a XXI dies del mes e any predits. Phelip de Malla.

Als molts honorables e molt savis senyors los missatgers de la ciutat de Barchinona trameses al senyor Rey.

Los diputats del General de Cathalunya residents en Barchinona prests a vostre paler e honor.

Domini deputati mandauerunt michi Petro Ramis.

35. 4 de febrer de 1426. Albarà de la Diputació en què reconeix 12 lliures, 9 sous i 8 diners a Joan de Palomar per les seves gestions davant del rei, a València, al voltant de l'apel·lació de Narcís de Sant Dionís [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, ff. 41v-42r].

Johan de Palomar.

[...] Com sia cert que per vós, dit micer Johan de Palomar, nós és stada donada una supplicació la qual conté en acabament que com en los dies que vós fos elet en oïdor de comptes damunt dit en los quals dies residíets personalment en la ciutat de Xàtiva e, après de continent que fos elet, partíssets de la dita ciutat de Xàtiva en virtut de certes letres per nosaltres dits diputats a vós drassades e us se'n vinguésets a la ciutat de València, on lo senyor Rey residia personalment en aquells dies, e en la dita ciutat hajats stat per spay de set dies e encara més per fer certa supplicació al senyor Rey e informar-lo sobre la appellació que micer Narcís de Sent Dionís havia feta /42r/ al senyor Rey de la declaració per nosaltres dits diputats promulgada, contenent que l dit Narcís per tal com era stat elet en oïdor de comptes del dit General per lo present trienni contra forma de Capítols de Cort no podia ni davia exercir los actes de sa dita elecció, e

dels dits dies que vos hagués a vagar en venir e star en la dita ciutat de València no-us sia estada feta alguna satisfacció vos deguésem de aquella remunerar e satisfer segons damanen e volen Capítols fets en Corts generals [...] vos atorgam [...] les dites XII lliures VIII sols VIII diners [...] a quatre dies de febrer [...] M CCCC XXVI. Phelip de Malla. [...]

36. 9 de març de 1426. Carta de la Diputació al seu procurador Bartomeu Ripoll en què l'aconsella cenyir-se a les ordres rebudes i aconsellar-se amb els missatgers de la ciutat de Barcelona, Ramon des Papiol, Bonanat Pere o Antoni Amat [ACA, Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, N-641, ff. 88v-89r].

Senyor en Barthomeu Ripoll una vostra letra havem reebuda ab què-ns mencionats los rahonaments que havets haüts ab lo senyor Rey sobre los affers de micer Narcís de Sent Dionís e dels payre[r]s de Perpinyà, e responem-vos que jassia nosaltres hajam plaer que vós entenats e treballets en los dits affers e en tots altres qui toquen vostra procura emperò be haguérem haüt plaer que los dits rahonaments que havets haüts ab lo senyor Rey no fossen stats axí lonchs ni axí poch vos fóssets ste /89r/ en tantes maneres car no freturave, per que-us pregam que en tots los rahonaments que haurets ab lo dit senyor d'aquí-avant vos hajats ab paraules humils [...*il-legible per humitat*] e de deguda supplicació curtes e substancials e no de larga sèria ni de longues [...*idem*...] e que en açò e de tot quant haurets dir e parlar axí devant lo dit senyor com en sa reial audiència vos hajats ab consell de micer Ramon dez Papiol e de micer Bonanat Pere mentre sien aquí e de micer Anthoni Amat o del un d'ells car sens falla vostra no errarets ni parlarets sinó ço que haurets necessari com ells sien hòmens tals que algú no errarà qui-s regesque a llur consell. E axí treballats e hajats-vos ab diligència en los dits affers e tots altres qui toquen vostra dita procura axí com pensam que farets confiants de vostra dita bona diligència. Scrita en Barchinona a VIII dies de març del any Mil CCCC XXVI. Phelipp de Malla.

Los deputats etc.

Al honrat e discret sényer en Barthomeu Ripoll notari de Barchinona, síndich e procurador dels deputats del General de Barchinona.

Domini deputati mandauerunt michi Petro Ramis.

37. 4 de desembre de 1426. Albarà de la Diputació que atorga a Joan de Bellmunt 30 florins en paga prorata per escriure certs volums de la Compilació en llatí i en català [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 31r].

Johan de Bellmunt.

[...] Actenents que nosaltres, vista una supplicació d'aquèn a nós donada per vós mestre Johan de Bellmunt scrivà de letra rodona e badell de la Seu de Barchinona, havem deliberat ab e de consell de micer Francesch d'Alçamora e de micer Guillem Jordà, advocats del dit General, que ultra sexanta sis lliures que us són estades acorregudes per los deputats passats precessors nostres per aquesta mateixa e altres raons, és a-saber, per scriure o transladar los libres dejús mencionats e altres, vos sien accorreguts per nosaltres de les peccúnies del dit General trenta florins d'or d'Aragó valents setze lliures deu sols barchinonins en paga prorata d'açò qui us és o serà degut per los treballs per vós sostenguts e sostenidors en scriure certs volums de les Constitucions de Cathalunya en llatí e en romanç e en fer raure encare certs pergamins que han servit als dits volums, los quals volums és cert que vós havets scrits e continuats de ordinació¹³³ axí dels dits deputats precessors nostres com de nosaltres deputats damunt dits a qui és stat dat càrrech en virtut de certs capítols fets en Corts Generals de Cathalunya segons que tot açò és pus largament mencionat en la dita supplicació en lo peu de la qual la dita deliberació és continuada per mà del dit micer Guillem Jordà, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [...] los dits trenta florins [...] a quatre dies de deembre [...] Mil CCCC XXVI. Phelip de Malla. [...]

38. 30 de desembre de 1427. Albarà de la Diputació que atorga a Bonanat Pere 50 florins per la seva labor en les disputes a la Cort de València arran de l'apel·lació al rei de Narcís de Sant Dionís contra la seva remoció com a oïdor de comptes, entre altres afers [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 40v].

Micer Bonanat Pere.

[...] Com a vós, micer Bonanat Pere licenciat en decrets ciutadà de Barchinona, sien deguts cinquanta florins d'or d'Aragó valents XXVII lliures X sols barchinonins los quals vos havem tatxats ab e de consell de micer Francesch d'Alçamora e de micer Guillem Jordà ara advocats del dit General per total paga e satisfacció dels treballs e

¹³³ nostra *del. M²*.

serveys que vós, estant en la dita ciutat de València e Cort del senyor Rey tramès per missatger per la dita ciutat de Barchinona, havets fets e sostenguts per lo dit General en los affers dejús scrits, és a-saber, en e sobre lo recurs haüt per micer Narcís de Sent Dionís al dit senyor Rey sobre la sentència ab la qual nosaltres declaram no haver loch la elecció qui de ell era stada feta en oïdor de comptes del dit General per lo trienni ara corrent com a-feta contra forma e sèria de Capítols de Cort e en e sobre lo Regent la Cancellaria del dit senyor [Rey stant a] València elet de nou contra Constitucions generals de Cathalunya e en e sobre altres diverses affers qui tots jorns accorren toquants lo General damunt dit, e en total paga encara e satisfacció dels dits e altres qualsevol serveys e treballs per vós fets e sostenguts per lo dit General tro a-la present jornada segons que en una supplicació d'aquèn per vós a nós donada en lo peu de-la qual és continuada per mà del dit micer Guillem Jordà la dita tatxació per nosaltres a vós feta és pus largament contengut, per ço ab e de consell dels dits advocats vos atorgam [...] los dits cinquanta florins [...] a XXX dies de deembre [...] Mil CCCC XXVII. Phelip de Malla. [...]

39. 30 de juliol de 1428. Albarà de la Diputació que atorga al llibreter Joan Desplà 11 lliures per lligar i enquadrar dos llibres de la Compilació [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-510, f. 121r].

Johan dez Pla librerter.

[...] Com a vós, en Johan dez Plà, librater, ciutadà de Barchinona, sien degudes onze lliures barchinonines les quals nosaltres com havents càrrech de açò de la Cort General de Cathalunya ab Capítol fet en la dita Cort vos havem tatxades en total paga e satisfacció del preu e cost de-les coses per vós comprades a ops e forniment de ligar aquells dos llibres que de ordinació nostra havets ligats ara en aquests dies, en los quals dos llibres són continuades en romanç les Constitucions Generals de Cathalunya, e los quals llibres deuen star la un en lo archiu del palau del senyor Rey de Barchinona e l'altre en la casa de la Diputació del dit General de ordinació de-la dita Cort e en total paga e satisfacció encara dels treballs per vós sostenguts en ligar los dits dos llibres segons que de-les dites coses comprades e cost de aquelles e cost de coernar e ligar los dits llibres appar per un compte scrit en un mig full de paper per vós d'aquèn donat denant nosaltres en lo peu del qual és continuada de mà de micer Ffrancesch d'Alçamora, un dels advocats del dit General, la dita tatxació per nosaltres dits deputats

per nosaltres a vós feta per ço ab e de consell del dit advocat vos atorgam que [...] vos pagarem de ls peccúnies del dit General les dites onze lliures a vós tatxades e degudes per la dita rahó ce<n>ssants tots dubte [...]. Scrit en Barchinona a XXX dies de juliol, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M CCCC XXVIII. Phelip de Malla. [...]

40. 13 de gener de 1432. Testament de Dalmau de Sant Dionís. I execució testamentària: 19 de gener de 1432 [AHPB, Pere Soler, *Primus liber testamentorum* 1426-1443, 12r-13v]¹³⁴.

In Dei nomine Ego Dalmacius de Sancto Dionisio legum doctor domiciliatus in Ciuitate Gerunde egre<di>tudine detentus tamen in meo pleno sensu sana et integra memoria ac cum firma loquela¹³⁵ existens¹³⁶ habens primitus pro reuocatis quibusuis testamentis pro me in posse quorumcumque notariorum usque in hunc presentem diem factis meum facio et ordino testamentum in quo eligo manumissores et huius mei testamenti executores honorabiles Narcissum de Sancto Dionisio canonicum sedis Barchinone fratrem germanum meum, dominam Mariam uxorem meam, et Narcissum de Sancto Dionisio militem filium meum, et honorabilem Iohannem Porta locumtenentem scriptoris porcionis Curie domini Regis generum meum, et dominam Beatricem uxorem suam, filiamque meam. Quos sicut karius possum deprecor, eisque plenam dono et confero potestatem quod, si me mori contigerit antequam aliud faciam seu ordinem testamentum, ipsi manumissores mei quatuor, tres, duo aut unus ipsorum in ausencia seu deffectu aliorum inter quos uolo quod in omni casu sit dictus honorabilis¹³⁷ Narcissus¹³⁸ de Sancto Dionisio frater meus uel dicta domina Maria uxor mea, quamdiu uixerint seu alter ipsorum uixerit et per eorum deffectum dictus Narcissus de Sancto Dionisio filius meus, compleant et exequantur, siue compleat et exequatur hoc meum testamentum, quod est ultima uoluntas mea, prout inferius scriptum inuenerint, seu eciam ordinatum. In primis et ante omnia uolo et mando quod omnia debita que die obitus mei debeam soluantur et omnes iniurie mee ad recognitionem quarum teneam de bonis meis restituantur breuiter simpliciter summarie et de plano secundum dominum deum et forum anime dum tamen /12v/ ipsa debita et ipse iniurie probari potuerint uel

¹³⁴ Publicat a ÁLVAREZ GÓMEZ (2013¹).

¹³⁵ ac cum firma loquela *sup. lin. M²*.

¹³⁶ meum facio et ordino testamentum in quo eligo manumissores et huius mei testamenti executores *del. M²* : Presens testamentum est in sua propria forma in tercia [?] partis presentis libri *in margine M²*.

¹³⁷ Dalmacius *del. M²*.

¹³⁸ Narcissus *sup. lin. M²*.

hostendi per testes, instrumenta aut alia legitima documenta. Et eligo corpori meo sepulturam siue comandam¹³⁹ corporis mei facio si in Ciuitate Barchinone obiero in cimiterio sedis Barchinone, in illa parte eiusdem ecclesie qua dicti manumissores mei duxerint eligendam. Quam sepulturam fieri uolo ad noticiam dictorum manumissorum meorum. Et ex post uolo quod dictum corpus meum translatur in ciuitatem Gerunde in tumulo¹⁴⁰ ubi corpora aui ex parte patris et dicti patris mei extiterunt tumulata, item dimitto de bonis meis dicte domine Beatrice filie mee uxoriue dicti honorabilis Iohannis Porta pro tota parte hereditatis et legitima in bonis meis eidem pertinentes decem libras barchinonenses, item remitto relego absoluo et diffinio Ffranchiscono nepoti meo, siue net, filioque honorabilis Ffrancisci dela Via quoque mercatoris cuius dicte ciuitatis genero meo, et domine Isabelis quoque eius uxoris, illos quingentos florenos auri Aragonie, quos dicta domina Isabell filia mea in suo ultimo testamento facto in posse discreti Arnaldi Çes Illes notarii publici Barchinone michi legauit, attento quod condiciones in dicto legato aposite habuerunt locum, et per dictam remissionem relegacionem absolucionem et diffinicionem facio dicto Ffranchiscono dela Via nepoti meo siue net sub hoc pacto forma et condicione quod dictus Ffranchisconus teneatur soluere de bonis suis cuilibet fratri et sorori germanibus ipsius Ffranchisconi, uidelicet Caterine Ffrancine Violanti Iohanni et Nicholao centum solidos monete Barchinone de suo, quos dictis nepotibus meis siue nets dimitto iure legitime eisdem in bonis meis pertinenti ab eorum et cuiuslibet ipsorum uoluntate¹⁴¹ inde libere precisandas. Item dimitto domine Ffrancine filie mee naturali<s> uxoriue Ffrancisci de Renato¹⁴² scriptoris Gerunde quinquaginta solidos, item dimitto carissime filie dicte Francine nepotique mee siue neta uiginti quinque solidos, item dimitto cuilibet filiorum dicte carissime decem solidos, item dimitto cuilibet dictorum manumissorum meorum pro onere /13r/ manumissorie quinquaginta solidos, item dimitto domine Caterine Verdeguera nururi¹⁴³ dicti Narcissi de Sancto Dionisio filii mei centum solidos, item dimitto Alfonso del Barrancho seruitori meo et dicti filii mei alios centum solidos, item dimitto Petro de Sancto Dionisio filio legitimo et naturali domini Narcissi de Sancto Dionisio filii mei unum marchum argenti, item dimitto domine Elionori nurie¹⁴⁴ siue

¹³⁹ de eodem *del. M²*.

¹⁴⁰ aui et patris meorum ex ex partis patri *del. M²*.

¹⁴¹ tibus *del. M²*.

¹⁴² Cal precisar que també sembla poder-se transcriure com «de Aguato».

¹⁴³ *Nurus*, -us (mot femení, que significa *nora*, *jove*), que l'autor del protocol té dificultats a declinar correctament (*vid.* també més avall).

¹⁴⁴ mee *del. M²*.

nora mee et matri dicti Petri de Sancto Dionisio, uxoriq[ue] dicti Narcissi de Sancto Dionisio filii mei alium marchum argenti, preterea laudo aprobo ratifico et confirmo dicte domine Marie uxori mei dotem suam et sponsaliciu[m] suu[m], prout in instrumentis nubcialibus inter me et ipsam factis continetur. Et eciam recognoscho dicte domine Marie uxori mee, illos mille florenos auri Aragonie, quos dicta domina Maria habuit et recepit ex legato¹⁴⁵ per honorabilem dominam Sanctiam uxorem honorabilis Gisperti de Camplonch quoque ciuis Barchinone dominique Capri de pubill diocesis Gerundensis in suo ultimo testamento sibi¹⁴⁶ facto¹⁴⁷, et ego a dicta domina Maria uxore mea predictos mille florenos habui et recepi, et dimitto eandem dominam Mariam uxorem meam dominam potentem et usufructuariam omnium et singulorum meorum toto tempore uite sue, ipsa tamen uiuenti casta sine uiro. Omnia uero alia bona mea mobilia et immobilia iura uoces et acciones meas, quecumque sint, et ubicumque dimitto dicto Narcisso de Sancto Dionisio militi¹⁴⁸ filio meo, instituens eundem Narcissu[m] de Sancto Dionisio filiu[m] meu[m] michi heredem uniuersalem, ad omnes suas uoluntates inde libere faciendas, hec est autem ultima uoluntas mea quam uolo ualere iure testamenti, que si non ualet aut ualeret non poterint iure testamenti, saltem uolo quod ualeat et ualere possit iure¹⁴⁹ codicillorum, aut nuncupatiui, seu alterius cuiuslibet ultime uoluntatis. Et uolo quod de hac mea ordinacione testamentaria fiant et tradantur tot originalia testamenta, quot inde petita fuerint per notarium infrascriptu[m]. Actum est hoc Barchinone tercia decima die ianuarii anno a natiuitatis domini Millesimo Quadringentesimo Tricesimo Secundo, S[ig]num Dalmacii de Sancto Dionisio predicti qui hoc testamentu[m] quod est ultima uoluntas mea laudo et firmo.

Testes rogati huius testamenti sunt honorabiles Guillemus Puiada consiliarius autem presentis ciuitatis Barchinone Petrus Clasguarini† domicellus et Iohannes Blanch scriptor Barchinone.

Presens testamentu[m] fuit publicatu[m] de uoluntate dictorum honorabilium Narcissi de Sancto Dionisio fratris et Narcissi de Sancto Dionisio filii et domine Beatricis uxoris dicti honorabilis¹⁵⁰ Iohannis Porta manumissoru[m] predictoru[m] die ueneris XVIII ianuarii anno a natiuitate domini M CCCC XXXII°, qua die cadauer dicti honorabilis Dalmacii extitit traditum ecclesiastice sepulture presentibus testibus honorabili Ffrancho

¹⁴⁵ inde sibi facto *del. M²*.

¹⁴⁶ legato *del. M²*.

¹⁴⁷ facto *sup. lin. M²*.

¹⁴⁸ militi *sup. lin. M²*.

¹⁴⁹ testamenti *del. M²*.

¹⁵⁰ Narcissi de Sancto Dionisio *del. M²*.

de Sancto Martino milite dicto Iohanne Blanch Petro Vidal domesticho dicti honorabilis Narcissi de Sancto Dionisio canonici et Guillelmo de Vila Longa peeryio ciue Barchinone.

41. 19 de juny de 1435. Dispensa de l'estatut que exigeix que els canonges siguin nobles atorgada pel capítol de Girona a Narcís de Sant Dionís, canonge i ardiaca de Besalú [ADG, manual de col·lacions de beneficis, D-188, f. 73rv].

Nouerint uniuersi quod die lune intitulata uicessima mensis iunii anno a natiuitate domini millesimo CCCC^o tricesimo quinto honorabiles et circumspecti uiri dicti capituli ecclesie Gerundensis hora post uesperos ipsius ecclesie congregati et conuocati ad trinum tractum campane more solito in domo thesauraria ipsius ecclesie comuniter nuncupata, in qua siquidem domo capitulantes et capitulum facientes ipsius ecclesie et representantes conuenerunt et presentes fuerunt honorabilis et prouidus uir dominus Franciscus Vilella, decretorum doctor, abbas secularis et collegiorum ecclesie Sancti Ffelicis Gerunde reuerendissimi in Xpisto patris et dicti domini Iohannis miseracione diuina /73v/ tituli sancti Sixti presbiteri Cardinalis ac administratoris auctoritate apostolica ecclesie Gerundensis uicarius in spiritualibus et temporalibus generalis, et honorabilis uiri Dalmacius de Raseto, Archidiaconus de rogacionibus, Arnaldus de Ruppe, Archidiaconus Imperitanensis, Arnaldus de Gurbo, Iohannes de Sancto Martino, Petrus Boneti, Iohannes Arnaldi, Canonici G[uillelm]us Marineri, G[uillelm]us Coma, Poncius de Regesen, Anthonius Miani†, Petrus de Bergadano, Bernardus Colell, Iohannes Montanya et Barthomeus Textoris Presbiteri de Capitulo antedicto. Pensatis ac uerius consideratis ut dixerunt in comuni morum ac specie grauitate aliisque uirtutum meritis quibus honorabilis et uir prouidus Narcissus de Sancto Dionisio legum doctor Archidiaconus Bisuldinensis in ecclesia antedicta experientia edocente dinoscitur perfulgere, concesserunt de gracia speciali eidem honorabili domino Narcisso de Sancto Dionisio quatenus priuilegio apostolico dicte Gerundensis ecclesie concesso secundum quod caueatur expresse quod ipsi inuiti aliquem in canonicum ipsius ecclesie recipere non teneantur nisi ex utroque parente fuerit de militari genere proceatus in aliquo non obstante. Attento quod idem Narcissus ex linea materna de ipsius generis militaris radice non processit possit unum canonicatum cum prebenda illius si sibi canonice et iusto titulo conferatur retinere, tenere et perpetuo possidere de quibus etc. instrumenta

etc. Actum etc. Testes discreti Ffranciscus Negrelli, notarius, Vincentius Gamundi et Iohannes Miquelis presbiteri beneficiati in sede Gerunde.

Item eciam dictus dominus uicarius de consensu iamdicti honorabilis Capituli cum eodem domino Narcisso de Sancto Dionisio dispensauit, quatenus ipsius ecclesie statuto quod incipit Approbantes huiusmodi prohibitio minime obsistentis†¹⁵¹, una cum Archidiaconatu de¹⁵² Bisulduno canonicatumque et prebenda quos¹⁵³ ipsum¹⁵⁴ in dicta¹⁵⁵ Gerundensi ecclesia obtinere continget possit alia beneficia que iam obtinet infra suburbia ciuitatis licitum retinere ita tamen quod in predicta ecclesia cathedrali residenciam teneatur facere personalem de quibus etc. Actum est etc. Testes predicti.

42. 5 de novembre de 1440. Albarà de la Diputació que reconeix als oïdors de comptes el salari regular del primer terç del primer any del seu exercici (1 d'agost-31 d'octubre: 31 lliures, 5 sous cadascun dels oïdors), que els pertocava des de l'1 d'agost, o primer dia del trienni, el qual es trobava en dubte perquè no havien començat en la data establerta. Finalment s'atribueix justament a causa aliena als dits oïdors, perquè no havien estat escollits, segons llei, en el mes de juliol per la Diputació anterior sortint, que no publicaren la seva elecció fins el 17 de setembre, ja començat el nou trienni [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, ff. 33r-33v].

Dels oïdors de comptes.

Nós, frare Anthoni, abbat de Muntserrat, n'Andreu de Biure, cavaller, e en Bernat Ça Pila, ciutedà de Barchinona, deputats del General del Principat de Cathalunya, residents en Barchinona, reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, vista una suplicació denant nós donada per vosaltres, honorables misser Narcís de Sant Dionís, doctor en leys de [sic] canonge de Barchinona, en Bertran de Vila Francha, donzell, e en Johan Cavalleria, ciutadà de Gerona, en lo corrent trienni en oïdors de comptes del dit General elets per los deputats e oïdors de comptes del dit General precessors nostres e vostres: havent efectualment que segons capítol de Cort los deputats e oïdors de comptes en lo mes de juliol del derrer any de llur trienni deuen elegir deputats e oïdors per lo trienni següent qui començe lo primer dia d'agost,

¹⁵¹ Minime obsistentis† *sup. lin. M²*.

¹⁵² Bui *del. M²*.

¹⁵³ Iam obtinet seu obtinebat *del. M²*.

¹⁵⁴ *Sup. lin. M²*.

¹⁵⁵ dicta *M² : bis M¹*.

emperò que los dits deputats e oïdors del trienni passat e precessors nostres e uostres no concordés sobre la eleccion [*sic*] dels dits deputats e oïdors no han publicada aquella tro al XVII dia de septembre prop passat e que pus no ha stat per culpa vostra de no començar a servir vostre dit offici lo primer dia del corrent trienni, nós, de vostre salari, vos deguéssim pagar íntegrament del dit primer dia del dit corrent trienni fins a la fi de aquell segons que en capítols de Cort dessús commemorat e altres qui disposen ab exprés que vostre dit salari qui es a rahó de any e no diurnal vos començ a comptar del dit primer dia del dit trienni, vistes les pràtiques en semblants (e aquells /34v/ e aquells mateixos casos en la casa de la Deputació del dit General servades, ab e de consell de misser Guillem Jordà e de misser Francesch d'Alçamora, assessors o advocats ordinaris del dit General, hauem conclòs e deliberat que, deduïts a exequió ço que per Corts generals de Cathalunya és ordonat, paguem a quascun de vosaltres vostre dit salari íntegrament, ço és, començant a comptar lo primer dia d'agost prop passat a rahó de CLXV lliures per any e de VIII sols, II diners per quascun dia, atorgants-vos, ab e de consell misser Guillem Jordà, de mà del qual la nostra dita deliberació o manament de cautela és continuada, e misser Francesch d'Alçamora, assessors o advocats dessús dits, que vosaltres restituiats-nos lo present ensemps ab la dita suplicació e àpoca de rebut, nós, de les peccúnies del dit General, cessants tots dubte e dificultat, pagarem a quascun de vosaltres XXXXI lliures, V sols de la dita moneda per vostre dit salari per una terça qui comença lo dit primer dia d'agost e finí lo derrer dia d'octubre prop passats comptant a la dita rahó, ço és, de CLXV lliures per any e de VIII sols, II diners per quascun dia. En testimoni de la qual cosa manam lo present ésser a vosaltres fet segellar ab lo segell acostumat de cauteles de nostre offici. Scrita en Barchinona a V de noembre [*sic*], en l'any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC XXXX. A. abbas Montisserrati.

Domini deputati de consilio aduocatorum ma[ndauerunt] michi Bernardo Noues.

43. 20 d'agost de 1441. Permuta de l'ardiaconat de Besalú amb Joan de Santmartí, obtentor de la pabordia de juny, canonge de Girona. Acceptació de la permuta per part del bisbe; assignació de l'ardiaconat de Besalú a Joan de Santmartí; assignació de la pabordia de juny a Narcís de Sant Dionís [ADG, manual de col·lacions de beneficis, D-190, ff. 170v-171r].

Ipsa eadem die.

Coram honorabili et mecum scripto uiro domino Dalmacio De Raseto uicario nostri personaliter constitutus honorabilis Narcissus de Sancto Dionisio legum doctor obtinens Archidiaconatum de bisuldino in ecclesia Gerundensi ex una et Iohannes de Sancto Martino legum doctor obtinens officium prepositure mensis iunii et siue de calrano† uulgariter nuncupati in predicta ecclesia Gerundensi ex altaris partibus uolentis ut dixerunt ex certis et iuris causis et rationibus memoratis eorum beneficia. Inuicem secundum iuris formam inuicem permutari presentis hinc inde per presens corporalibus iuramentum et in huiusdem permutacionem fraus doliis simoniacha prauitas aut aliqua alia illicita paccio non interuenerunt. Supradicta eorum beneficia ex causa permutacionis huiusmodi in manibus et posse iamdicti domini uicarii pr et libere resignarunt. Qui quidem dominus uicarius permutacionem et resignacionem huiusmodi benigne admisit ut in forma etc.

Testes discreti Bartholomeus Ffranchisci et Anthonius Laurencii presbiteri magistri cantus.

Item iamdictus dominus uicarius etc. Archidiaconatum Bisuldinensem in predicta Ecclesia Gerundensi uaccans etc. ad collacionem predicti domini Episcopi pertinens et spectans huic pro mutatione ex potestate sibi concessa per dominum Episcopum consenciendo cum omnibus et singulis eiusdem iuribus et pertinenciis uniuersis contulit et assignauit honorabili uiro Iohanni de Sancto Martino legum doctori canonico Gerundensi cui causa permutacionis huiusdem debebatur, inuestiuit et cuiusdam Iohannes prouisit etc. ac eciam iurauit ut in forma.

Testes supra predicti.

/171r/ Item memoratus dominus uicarius officium siue beneficium prepositure iunii siue de calrano¹⁵⁶ uaccans et de consensu honorabili capituli Gerundensis ad quos presentacio siue collacio dicitur pertinere ad hoc pres† cum publico instrumento receptis pro notario† subscriptum diem presentem et subscriptis cum omnibus et singulis eiusdem iuribus et pertinenciis uniuersis contulit et assignauit honorabili et prouido uiro domino Narcisso de Sancto Dionisio legum doctori cui causa permutacionis huiusmodi debebatur inuestiuit etc. Qui quidem dominus Narcissus de Sancto Dionisio prouisit et iurauit etc. Vt in forma.

Testes supra predicti.

¹⁵⁶ iunii siue de calrano *sup. lin. M².*

44. 27 d'agost de 1442. Albarà de la Diputació que atorga pagament a Narcís de Sant Dionís (49 lliures, 10 sous), Jaume Ça Font, escrivà del General (26 lliures, 15 sous, 6 diners) i Joan Martí, porter del General (30 florins), com a salari del viatge realitzat, juntament amb els diputats Andreu de Biure i Bernat Ça Pila, a l'Aragó, del 20 de juliol de 1442 al 23 d'agost, per a entrevistar-se amb la reina Maria, al voltant de l'amenaça d'invasió francesa [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, ff. 66v-67r].

Misser Narcís de Sant Dionís – oïdor.

Jacme Ça Font – notari.

Johan Martí – porter.

Nós, frare Anthoni abbat de Muntserrat, n'Andreu de Biure, cavaller, e en Bernat Ça Pila, ciutadà de Barchinona, deputats del General de Cathalunya, residents en Barchinona, reebadors e distribuïdors ensemps de les peccúnies del dit General, en Bertran de Vilafrancha donzell e en Johan Cavalleria ciutadà de Gerona, oïdors dels comptes del General, ensemps ab vós, honorable misser Narcís de Sant Dionís, doctor en leys Canonge de la Seu de Barchinona, attenents que vosaltres, dits misser Narcís de Sant Dionís, en Jacme Ça Font, notari ajudant ordinari en la Scrivania de nostre dit offici de Deputació, e en Johan Martí, porter deservint al dit offici, sots anats los dies prop passats vers les parts de Aragó, ço és, vós dit misser Narcís de Sant Dionís ensemps e ab companyia de nosaltres, dits n'Andreu de Biure e Bernat Ça Pila, per comunicar e parlar ab la senyora Reyna de alguns afers concernents utilitat e profit del dit General¹⁵⁷ e Principat de Cathalunya sobre e per rahó dels avisos e sentiments de la gent d'armes del Rey de Ffrança, la qual commine entrar en aquest dit principat per offendre aquell, e vós, dit Jacme Ca Font, per scriure, continuar e pendre los actes e cartes necessaris, e vós, dit Johan Martí, per deservir en vostre dit offici de porter en la dita anada, en la qual havets vagat per XXX dies, qui començaren a XXV de juliol prop passat, en lo qual dia partís per fer la dita anada de la present ciutat de Barchinona, e retornant de aquella entràs en la dita ciutat a XXIII del present mes d'agost, per la qual rahó és degut a vosaltres, iuxta Capítol de Cort, ultra vostre salari ordinari, ço és, a vós, dit misser Narcís de Sant Dionís, noranta florins d'or d'Aragó, valents XXXX VIII lliures, X sols barchinonesos, a rahó de tres florins, e a vós, dit Jacme Ça Font, XXI lliures barchinoneses, a rahó de XIII sols, e a vós, dit Johan Martí, trenta florins de la dita ley valents XVI lliures, X sols barchinonesos, a rahó de un florí per quascun dia, e

¹⁵⁷ e vós dit Jacme Ça Font per scriure continuar *del. M²*.

d'altra part són deguts a vós dit Jacme Ça Font X florins e mig de·la dita ley, valents V lliures, XV sols, VI diners barchelonins los quals vós havets bestrets en salaris de correus e strenes de porters de·la dita Senyora Reyna. Per ço, ab e de consell de misser Ffrancesch d'Alçamora e de misser Guillem Jordà assessors e advocats ordinaris del dit General, vos atorgam que, vosaltres restituint-nos lo present emsemps ab àpocha de rebut, nós dits Deputats, cessants tots dubte e dificultat, vos pagarem de·les peccúnies del dit General, ço és a vós, dit misser Narcís de Sant Dionís les dites XLVIII lliures, X sols per lo dit vostre salari, e a vós dit Jacme Ça Font les quantitats a vós degudes segons dessús és designat prenants summa de XXVI lliures, XV sols, VI diners, e a vós, dit Johan Martí, los dits XXX florins a vós deguts segons dessús és dit, en testimoni de·la qual cosa manam ésser a vosaltres fet lo present segellat ab lo segell de nostre dit offici de Deputació acostumat de cauteles. Scrīts en Barchinona a XXVII d'agost en l'any de·la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCXLII. A. abbat Montisserrati.

Domini deputati et auditores compotorum de consilio aduocatorum ma[ndauerunt] michi Bernardo Noues.

45. 4 de setembre de 1442. Albarà de la Diputació que atorga pagament a Joan Martí, porter del General, de 8 lliures i 6 sous per compensar-lo de la mort d'un rocí que morí per cansament en tornar de l'ambaixada feta per Andreu de Biure, Bernat Ça Pila i Sant Dionís aprop de la reina Maria a l'Aragó [ACA, Generalitat, Cauteles i albarans, N-515, f. 67v].

Johan Martí porter.

Nós N'Andreu de Biure cavaller e en Bernat Ça Pila ciutada de Barchinona Deputats del General del principat de Cathalunya residents en Barchinona reebadors e distribuïdors de·les peccúnies del dit General ensemps ab lo Reverent frare Anthoni abbat de Muntserrat ara absent de·la present Ciutat de Barchinona, en Narcís de Sant Dionís canonge de·la Seu de Barchinona e en Bertran de Vilafrancha donzell oïdors dels comptes del dit General ensemps ab lo honorable en Johan de Caualleria ciutadà de Gerona, aximateix ara absent de·la dita present Ciutat de Barchinona, e succehint lo dit Narcís de Sant Dionís en loch del dit Reverend frare Anthoni, abbat deputat e absent segons dit és, attenents que nós, vista una suplicació denant nós donada per vós en Johan Martí porter servint a nostre dit offici, ab e de consell de misser Anthoni Amat e de misser Guillem Jordà assessors e advocats ordinaris del General dessús dit, havem

deliberat e probelit que us sien pagats e liurats vint e sis florins d'or d'Aragó valents XIII lliures VI sols barchinonesos qui són preu de hun rocí lo qual vós havíeu comprat per seguir e anar ab nosaltres dits Andreu de Biure, Bernat Ça Pila e Narcís de Sant Dionís, qui en aquests dies prop passats som anats vers les parts de Aragó per avisar e comunicar ab la Senyora Reyna de alguns avisos de la gent d'armes de la part de Ffrança e per suplicar la dita Senyora fos provehit a la defensió de aquest dit principat, lo qual Rocí se és destremprat e perdut retornant e venint de la dita anada e en servey del dit¹⁵⁸ General del qual destremprament après és mort segons que totes aquestes coses són pus largament designades en la dita suplicació en lo peu de la qual són continuades de la mà del dit misser Guillem Jordà nostre deliberació e provisió dessus dites, per ço ab e de consell dels dits assessors e advocats vos atorgam que, vós restituint-nos lo present ensemps ab àpoca de reebut e ab la dita supplicació, nosaltres dits Deputats cessant tots dubte e dificultat de les peccúnies del dit General vos pagarem les dites XIII lliures per la rahó dessus dita, en testimoni de la qual cosa manam lo present a vós ésser fet segellat ab lo qual segell de nostre offici de Deputació acostumat de cauteles. Scrits en Barchinona a III dies de septembre en l'any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC XXXXII. Narcís de Sant Dionís.

Domini deputati et auditores compotorum de consilio aduocatorum ma[n]dauerunt michi Bernardo Noues.

46. 12 de febrer de 1458. Testament de Narcís de Sant Dionís. I execució testamentària: 4 de març de 1459 [AHPB, Bartolomé Fangar, *Primus liber testamentorum* 1430-1476, ff. 94r-95r].

Die dominica, XII mensis ffebroarii, anno a natiuitate domini M^oCCCCCL octauo.

In Xpisti nomine, Ego Narcissus de Sancto Dionisio, legum doctor, canonicus sedis Barchinone, infirmitate detentus, tamen in meo pleno sensu, intellectu, memoria et firma loquela constitutus meum facio et ordino testamentum in quo meos pono et eligo manumissores meos et huius mei testamenti seu ultime uoluntatis¹⁵⁹ executores honorabiles Narcissum de Sancto Dionisio militem nepotem meum in ciuitate Gerunde domiciliatum, Petrum de Sancto Dionisio domicellum eius filium, Iohannem dela Via decretorum doctorem, Archidiaconum de Liminyana in sede Urgellensi Andrea Solzina,

¹⁵⁸ dit *sup. lin. M²*.

¹⁵⁹ seu ultime uoluntatis *sup. lin. M²*.

decretorum doctorem ciuem, et Petrum Vitalis Presbiterum in dicta sede Barchinonensi benefficiatum. Quos sicut karius possum deprecor, eisq̄ue plenum dono et confero potestatem quod si me mori contigerit ante quam abinde faciam seu ordinem testamentum, ipsi omnes quinque quatuor tres duo aut unus ipsorum, in aliorum absentia seu deffectu, aut ubi nolint aut non possint interesse, compleant et exequantur siue compleat et exequatur hoc meum ultimum testamentum seu hanc meam ultimam uoluntatem, prout melius fieri poterit et compleri, et prout in hoc meo testamento, quod est ultima uoluntas mea, scriptum inuenerint et contentum seu eciam ordinatum. In primis et ante omnia uolo et mando quod omnia debita mea, iniurie et ofense mee, in quibus ego tenear die obitus mei restituantur soluantur et emendentur per dictos manumissores meos omnes quinque, quatuor tres duo aut unus ipsorum, in alius seu aliorum absentia seu deffectu ubi nolint aut non possint¹⁶⁰, de bonis meis breuiter simpliciter sumarie et de plano prout debita ipsa mea iniurie et offense probari potuerunt uel hostendi, per testes uel instrumenta, aut alia legitima documenta. Eligo namque corpori meo sepulturam in tumulo canonicorum dicte sedis Barchinone¹⁶¹ qui est intus capitulum ipsius sedis Barchinone. Accipio autem de bonis meis, pro anima mea et pro sepultura dicto corpori meo fienda, quam uolo fieri bene et honorifice, ad cognicionem dictorum manumissorum meorum omnium quinque, quatuor trium duorum aut unius ipsorum, prout supra dictum est, Centum libras monete barchinonensis de terno, de quibus uolo fieri dicto corpori meo sepulturam et solui missam tercię diey et caput anni et omnia alia dicte mee sepulture necessaria, ad cognicionem dictorum meorum manumissorum omnium quinque, quatuor, trium duorum aut unius ipsorum. Item lego siue dimitto cuilibet dictorum manumissorum meorum, qui dicta manumissoria uti uoluerint, quinquaginta solidos, dicte barchinonensis monete, Residuum uero dictarum centum librarum, factis et completis omnibus supradictis, et dicte mee sepulture necessariis, detur et distribuatur per dictos manumissores meos omnes quinque, quatuor tres duos, aut unum ipsorum, in missis celebrandis et aliis piis causis, ad ipsorum seu ipsius /94v/ noticiam et cognicionem. Si uero aliquis deffuerit, uolo de aliis bonis meis, ad id fieri complamentum. Item sciens me recipere quolibet anno, infra duos anni terminos, super fructibus et redditibus ecclesie parochialis de Petra diocesis Maioricarum quam obtinet Honorabilis Martinus Gual¹⁶² Centum septuaginta libras

¹⁶⁰ ubi nolint aut non possint *sup. lin. M²*.

¹⁶¹ Barchinone *sup. lin. M²*.

¹⁶² quam obtinet Honorabilis Martinus Gual *sup. lin. M²*.

Maioricarum¹⁶³ pensione /· seu pensionibus¹⁶⁴ quitquid michi debeatur die obitus mei lego siue dimitto anniuersariis comunibus sedis ciuitatis¹⁶⁵ ilerdensis, in qua fui canonicus et archidianocus Ripacursie, et que teneantur oraciones effundere pro anima mea. Item sciens me recipere quolibet anno infra duos anni terminos super fructibus et redditibus cuiusdam prepositure sedis Maioricarum, quam obtinet Gaspar Aubert de qua pensione seu pensionibus¹⁶⁶, quitquid michi debeatur die obitus mei, lego siue dimitto anniuersariis comunibus ecclesie Sancti Iohannis de Platea, dicte ciuitatis Ilerdensis, cuius ecclesie Sancti Iohannis ego fui petitor† Item sciens me recipere ab honorabili Petro de Sancto Celedonio canonico Gerundense nepoti meo de illa annua pensione quam michi facit, quolibet anno certo termino, seu certis terminis, pro dicto suo¹⁶⁷ canonicatu et prebenda Gerunde, de qua pensione seu pensionibus quitquid michi debeatur dicta die obitus mei lego seu dimitto seu uerius remitto dicto honorabili Petro de Sancto¹⁶⁸ Celedonio¹⁶⁹ canonico predicto. Item sciens me recipere de illa annua pensione, quam michi facit quolibet anno certo termino, siue certis terminis, racione beneficij Sancti Lauriencii constituti in dicta sede Gerundensi¹⁷⁰ dictus discretus Petrus Vitalis presbiter manumissor qui supra, totum id quod michi debeatur de dictis pensione seu pensionibus die obitus mei lego siue dimitto seu uerius remitto dicto discreto Petro Vitalis. Item lego siue dimitto domine Ffrancisce Camps mecum comoranti racione sui salari seu solidate de toto tempore quo michi seruiuit uiginti libras dicte¹⁷¹ monete barchinonense de terno et que non faciat questionem aliquam seu demandam in bonis meis, alias quod¹⁷² si fecerit aliquam questionem seu demandam quod careat dicto legato et pro non facto habeatur¹⁷³. Item lego siue dimitto cuilibet dictorum manumissorum meorum, qui uti uoluerunt dicta manumissoria, pro onere presentis manumissorie quinquaginta solidos dicte barchinonensis monete. Item uolo et mando quod Iohannes Pons mecum comorans, quem ego transmisi ad Regnum Maioricarum pro negociis et factis meis sati[s]ffiat bene et decenter ad cognicionem dictorum manumissorum meorum, omnium quinque, quatuor trium duorum aut unius ipsorum,

¹⁶³ quam obtinet Martinus Gual *sup. lin. et del. M²*.

¹⁶⁴ seu pensionibus *sup. lin. M²*.

¹⁶⁵ ciuitatis *sup. lin. M²*.

¹⁶⁶ seu pensionibus *sup. lin. M²*.

¹⁶⁷ suo *sup. lin. M²*.

¹⁶⁸ Dionisio *del. M²*.

¹⁶⁹ Celedonio *sup. lin. M²*.

¹⁷⁰ de qua *del. M²*.

¹⁷¹ libras dictes *sup. lin. M²* : solidos *M¹*.

¹⁷² dicta *del. M²*.

¹⁷³ et pro non facto habeatur *sup. lin. M²*.

ubi alii nolint aut non possint. Item ob reuerenciam domini mei Ihesu Xpisti et beate Marie uirginis matris eius et tocius curie celestis, et ob remedium anime mei, et in remissionem peccatorum meorum manumitto et ffranchum ffacio et uoco Iohannem seruum meum de genere seu natione Rossorum sub tali pacto forma et condicione¹⁷⁴ quod seruiatur dicto honorabili Narcisso de Sancto Dionisio militi nepoti et manumissori meo decem annis a die obitus mei computandis bene et legaliter. Et quod finitis dictis decem annis idem Iohannes sit ffrancus liber et alforrus ac sui iuris, uolens quod finitis dictis decem annis dictus Iohannes et progenies a se nascitua possit eligere quemcumque dominum seu dominos, stare et esse in iudicio, et omnia alia et singula facere possit que quelibet /95r/ persona et sui iuris facere et exercere potest. Item cum presenti laudo aprobo ratiffico et confirmo quandam donacionem causa mortis per me¹⁷⁵ et manu mea scriptam et factam, dicto honorabili Iohanni dela Via manumissori meo de aliquibus libris prout in ea donacione continetur. Omnia uero alia bona mea mobilia et immobilia ubique habita et habenda, iura et acciones meas quecumque sint et eciam ubicumque dimitto et concedo honorabili Dalmacio Gabrieli de Sancto Dionisio thesaurario sedis Gerunde, et ipsum michi heredem uniuersalem instituo, grauando eundem honorabilem Dalmacium Gabrielem de Sancto Dionisio heredem meum quarum in continenti¹⁷⁶ corpori meo¹⁷⁷ secuta aut facta mea sepultura¹⁷⁸ teneatur dare medietatem tocius dicte mei hereditatis Gabrieli Petri clerico benefficiato in ecclesiis beate Marie de Pinu et Sancti Iusti Ciuitatis Barchinone. Hec est amem ultima uoluntas mea seu meum ultimum testamentum quam seu quos uolo ualere iure testamenti, quod si non ualet uel ualebit iure testamenti saltem ualeat et ualere uolo iure codicillorum uel nuncupatiui testamenti aut cuiusuis alterius ultime uoluntatis quo melius ualere possit et debeat de iure, consuetudine aut alias. Et cum hoc presenti meo testamento reuoco et anullo quecumque¹⁷⁹ testamenta per me iam facta et firmata in posse quorumuis notariorum eciam si in ipsis aut aliquo ipsorum sint aliqua uerba derogatoria de quibus oporteat me facere specialem mencionem quoniam me penitet posuisse et scripsisse. Et uolo quod de hoc meo testamento seu mea ultima uoluntate fiant tot originalia testamenta quod per dictos manumissores heredem legatarios uel aliquam seu aliquos quorum intersit pensa fuerint per notarium infrascriptum. Actum est hoc Barchinone

¹⁷⁴ forma et condiciones *sup. lin. M²*.

¹⁷⁵ factam *del. M²*.

¹⁷⁶ facta mea secuta (facta mea sepultura seu *sup. lin.*) *del. M²*.

¹⁷⁷ corpori meo *in margine M²*.

¹⁷⁸ secuta aut facta mea sepultura *sup. lin. M²*.

¹⁷⁹ quecumque *M²* : quoddam *M¹*.

duodecima die mensis februarii, anno a natiuitate domini Millesimo Quadringentesimo Quinquagesimo Octauo. S[ig]+num Narcissi de Sancto Dionisio testatoris predicti. Qui hoc meum ultimum testamentum acio laudo et firmo.

Testes huius testamenti rogati¹⁸⁰ et per dictum testatorem uocati¹⁸¹ sunt Guillemus Florença et Iohannes Samer [?] mercatores ciues Barchinone.

Die dominica intitulata quarta mensis Marcii anno a natiuitate domini MCCCC° quinquagesimo nono fuit publicatum.

47. 6 d'abril de 1464. Testament de Narcís de Sant Dionís, cavaller, nebot de Narcís de Sant Dionís canonge [AHG, Notari Martí Sastre, volum 255, Notaria Girona 2, ff. 23r-24v]¹⁸².

Testamentum honorabilis Narcissi de Sancto Dionisio militis Gerunde domiciliati.

In nomine domini nostri Ihesu Xpisti, cum genus humanum quod eterne suberat damnacioni suo redemit sanguine precioso, cum humana natura propter radicem originalis peccati per parentes prothoplaustos in paradiso terrestri temere perpetrati ad posteros deriuata ita corrupcionis uias¹⁸³ /23v/ miserabiliter sit subiecta, cum nullus in carne positus infirmitate corporea a mortis corporalis uinculis potest aliqualiter preseruari, idcirco ego Narcissus de Sancto Dionisio miles in ciuitate Gerunde domiciliatus graui detentus infirmitate de qua me mori morte timeo corporali in meo tamen bono sensu plenaque memoria et firma loquela persistens cupiensque salubria anime mee prouidere et de bonis meis ab altissimo michi collata¹⁸⁴ diuina¹⁸⁵ fauente gracia debite disponere et ordinare, meum condo, facio et ordino testamentum in quo meos pono et eligo manumissores et huius mei ultimi testamenti exequutores uidelicet honorabiles Dalmacium de Sancto Dioniso, Thesaurarium ecclesie sedis Gerunde, Bernardum de Sancto Dioniso filios, dominam Angelinam uxorem honorabilis Petri de Sancto Dionisio quoque domicelli filii mei in dicta ciuitate Gerunde domiciliati nurum meos, Iacobum de Sancto Celedonio ciuem Reuerendum fratrem¹⁸⁶, Valentinum Rouira in sacra pagina magistrum de ordine beate Marie Mercedis, et dominam Caterinam

¹⁸⁰ rogati *M*² : uocati *M*¹.

¹⁸¹ rogati *M*² : uocati *M*¹.

¹⁸² Publicat a ÁLVAREZ GÓMEZ (2013¹).

¹⁸³ uias *M*² : uis *M*¹.

¹⁸⁴ ab altissimo michi collata *sup. lin. M*².

¹⁸⁵ michi *del. M*².

¹⁸⁶ fratrem *sup. lin. M*².

uxorem uenerabilis Berengarii Ça Riera ciuis dicte ciuitatis Gerunde, quibusquidem manumissoribus meis omnibus insimul quinque, quatuor, tribus et duobus eorum in solidum de quibus tamen sit et semper esse habeat unus dictus honorabilis Dalmacius de Sancto Dionisio filius meus, dono et confero plenum et liberum posse petendi, exigendi, recipiendi et habendi omnia et singula debita mutua, prestita, cambia, deposita, comandas, credita necnon censualia, uiolaria tam scilicet debitas et debendas pensiones siue soluciones et interesse, quam eciam peccunia seu propietates in casu luycionis seu redempcionis eorumdem, ceterasque peccunie, quantitates, res, merces, bona, instrumenta, scripturas et alia quelibet bona et iura mea tam mobilia quam immobilia que mihi debentur seu debebuntur aut a me detinentur siue detinebuntur pertinetque aut pertinebunt nunc uel eciam in futurum ubique per quasuis uniuersitates, corpora, collegia et singulares personas quibuslibet racionibus, iuribus, titulis siue causis, et instrumenta et scripturas quecumque pro me faciencia et facientis petendi recipiendi et habendi de [...] ¹⁸⁷ si et prout ipsis meis manumissoribus omnibus insimul quinque quatuor tribus et duobus eorum in solidum de quibus semper sit et esse habeat unus dictus Dalmacius de Sancti Dionisio filius meus, uidebitur cancellandi et anullandi sue cancellari et anullari, consentiendi et mandandi aut ea et eas restituendi et delliberandi, componendi siquidem transhigendi et paciscendi et in arbitrum uel arbitris arbitracionis uel apocas atque fines, diffiniciones, absoluciones ac remissiones speciales et generales composiciones, transacciones et auinencias ac quo uolueritis titulo, cessiones faciendi et firmandi necnon uendendi et alienandi ad imperpetuum uel ad tempus cum subastacione curritoris uel sine illis persone seu personis et pro illis peccuniis ac peccunie quantitatibus quibus uoluerint et cum emptoribus seu aliis acceptionibus eorumdem poterint concordare, illa de bonis meis mobilibus et immobilibus, censualibus et aliis iuribus meis de quibus et prout eisdem honorabilibus manumissoribus meis omnibus insimul quinque quatuor tribus et duobus eorum in solidum, de quibus sit et semper esse habeat unus dictus Dalmacius filius meus, uidebitur faciendum, et emptoribus ipsis aut aliis acceptoribus eorumdem possessionem corporalem seu quasi rei uendite tradendi iuraque et acciones meas eis redendi et de emccione cauendi et firmiter tenneri† promittendi et pro emccione ipsa aut alias cetera bona mea obligandi, precium et peccunia eorumque uendiderun petendi, reccipiendi et habendi et apocas, fines et cessiones uendicionumque et alienacionum aut aliorum quorumque contrarium inde dependencium instrumenta sub et cum illis pactis et cautelis necessariis et opportunis

¹⁸⁷ petendi recipiendi et habendi de [...] *sup. lin. M²*.

ac super similibus poni solitis tam de consuetudine in iudicio et extra conueniendi et reconueniendi, querimonias et retro querimonias dandi et exponendi, et si uoluerint ius super bonis meis firmandi, eaque peoinde obligandi et omnes et singulas casusas siue litteras, questiones et controuersias motas et mouendas de et super predictis et deffendendo in quibuscumque curiis et coram quibuslicet iudicibus ordinariis, delegatis et subdelegatis et aliis quibuscumque ducendi, tractandi, prosequendi et finiendi, procuratoresque et actores unum et plures tam ad negocia quam ad lites absque cuiusquam auctoritate et decreto consumendi qui illam gratiam sibi conferre uoluerunt habeant potestatem et eum uel eos destituendi et reuocandi rationes† quociens ipsis meis manumissoribus uidebitur expedire et demum omnia alia et singula faciendi et libere exercendi que in et pro exequione huius mei testamenti necessaria fuerint et quomodolibet opportuna et que ego si tunc uiuerem et presens essem facere possem et alias hoc meum testamentum exequendi et complendi prout hic scriptum inuenerint ac eciam ordinatum. In primis igitur et ante omnia animam meam altissimo suplicanter commendans creatori uolo et mando omnes iniurias meas et debita mea et¹⁸⁸ que apparuerint in fine meo de bonis meis restitui et persolui simpliciter et de plano sine strepitu et figura iudicii ad cognicionem dictorum meorum manumissorum, sepulturam uero corpori meo fiendam eligo in sede Gerunde in illo uidelicet loco in quo dicti mei manumissores uoluerunt et ordinauerint, quam sepulturam fieri uolo et iubeo bene et honorifice noticie eorumdem meorum manumissorum, et¹⁸⁹ dimittere iure mee sepulture id quod de meis consimilibus est dimitti assuetum, accipio autem de bonis meis pro anima mea quinquaginta libras monete currentis de quibus soluam¹⁹⁰ ius dicte mee sepulture, celebrentur misse diebus mearum sepulture, absolucionis et capitis anni pro anima mea et trentanaria et alias distribuantur pro anima mea¹⁹¹ in illis piis causis et operibus cantatis quibus ipsis meis manumissoribus bene uisum fuerit eorum arbitrio et noticie. Item dimitto dicto Bernardo de Sancto Dionisio filio meo legitimo et naturali iure institutionis et pro omni uidelicet parte, porcione, hereditate et legitima sua paterna ac omni alio quocumque iure eidem Bernardo filio meo pertinenti et pertinere debenti in et super bonis meis mille florenos monete currentis in quibus ipsum mihi heredem instituo item ultra predictum legatum dimitto eidem Bernardo filio meo omnes

¹⁸⁸ et *sup. lin. M²*.

¹⁸⁹ item? *del. M²*.

¹⁹⁰ soluam] soluantur *M¹*: -antur *et m scripsit M²*.

¹⁹¹ pro anima mea *sup. lin. M²*.

equos meos et omnia arnesia mea ad omnes suas suorumque uoluntates inde libere faciendas. Item dimitto Elienori domicelle filie mee legitime et naturali dicto institutionis iure et pro omni uidelicet parte, porcione, hereditate et legitima sua paterna et suplemento eiusdem ac omni alio quocumque iure sibi in et super bonis meis pertinenti et pertinere debenti, octingentos florenos monete currentis in omnibus ipsam mihi heredem instituo. Item dimitto Ffrancine domicelle filie dictorum uenerabilium Berengarii Ça Riera ciuis et dicte Caterine eius uxoris quinquaginta libras monete currentis que sibi tradantur uno anno postquam uirum duxerit et non ante¹⁹², quodquidem legatum eidem Francine facio sub hac condicione uidelicet quod si ipsa Ffrancina decesserit antequam uiro nubat uel eciam postea quandocumque sine liberis uel cum liberis de legitimo et carnali matrimonio procreatis ad etatem testandi non pouenientibus in quolibet dictorum casuum predictae quinquaginta libre reuertantur heredi meo uniuersali infrascripto. Item dimitto cuilibet manumissori meo pro onere huius mee manumissorie uiginti quinque solidos. Item dimitto Margarite filie mee legitime et naturali moniali monasterii Sancti Danielis extra et prope muros ciuitatis Gerunde centum solidos ad uoluntates. Item dimitto dicte Ffrancine uxori Nicolai de Bruguerolis quoque ciuis Gerunde, sorori mee, uiginti quinque solidos. Item dimitto operi seu fabrice ecclesie collegiate Sancti Ffelicis Gerunde amore dei decem libras. Item dimitto operi seu fabrice ecclesie sedis Gerunde amore dei quinquaginta solidos. Item dimitto omnibus ecclesiis tam parrochialibus quam monasteriorum ciuitatis Gerunde et eciam Sancti Danielis et Sancte Clare Gerunde scilicet cuilibet earum amore dei decem solidos. Item dimitto pro iniuriis meis oblitis et incertis quinquaginta libras dicte monete currentis distribuendas in missis celebrandis, elemosinis dandis et aliis piis causis noticie et arbitrio dictorum meorum manumissorum. Item dimitto Caterine que fuit serua et captiua mea, mecum comoranti unum par matalasium bonorum et /24v/ nouorum unam uanouetam, unum par flaciatarum, duo paria lineaminum, duo paria maparum siue de *toualles* peruarum [?], et de quolibet superlectili siue de cascuna *ayhina de casa* unam que sit bona, item ultra predicta dimitto eidem Caterine annis singulis de omni uita sua naturali quinquaginta solidos. Item dimitto omnibus filiis et filiabus ac nepotibus siue *néts* et *nétes* meis qui tempore mortis mee uixerint iure institutionis et por quocumque alio iure sibi pertinenti et pertinere debenti in et super bonis meis scilicet eorum et earum cuilibet unum marcum argenti in quo quemlibet eorum et earum in suo legati michi heredem instituo, preterea uolo iubeo atque mando

¹⁹² et non antes *sup. lin. M²*.

quod tantam *raupam* quantam cognoscent in meo posse que non sit¹⁹³ de *rebelles* quod eis restituantur et torquentur. Item dimitto Petro Lauanera Blanquerio Gerunde quinque florenos monete currentis. Item dimitto heredibus Anthoni Gombert quoque scutiferi, qui cum dicto honorabili Dalmacio de Sancto Dionisio filio meo comoratus fuit, alios quinque florenos monete currentis. Item dimitto heredibus siue successoribus ac bonatenentibus uenerabilis et religio[ne] fratris Vicencii de Deo ordinis predicatorum Gerunde triginta solidos, item dimitto infantibus filiis Bartholomei Climent quoque procuratoris Gerunde sexaginta solidos. Item dimitto (*spatium uacuum*) buc lapicide Gerunde quinquaginta solidos.

In omnibus uero aliis bonis meis mobilibus et immobilibus presentibus et futuris iuribus et accionibus quibuscumque michi ubique pertinentibus et pertinere debentibus nunc uel eciam in futurum quocumque iure titulo siue causa, preter ea de quibus superius sum testatus instituo et michi heredem meum uniuersalem facio Bernardum filium legitimum et naturalem dictorum Petri de Sancto Dionisio quoque filii mei et dicte Angelina eius uxoris neptem meum siue net si tempore mortis mee uixerit, et si forte dictus Bernardus neptis meus siue net tunc non uixerit uel uixerit et michi heres non erit uel erit et decesserit postea quandocumque siue liberis de legitimo et carnali matrimonio procreatis ad etatem testandi non peruenientibus his casibus et quolibet ipsorum¹⁹⁴ substituo sibi et michi heredem meum uniuersalem facio et instituo dictum Bernardum de Sancto Dionisio filium meum et suos ad omnes suas suorumque uoluntates inde libere faciendas, preterea reuoco, irrito, casso et anullo omnia alia testamenta, codicillos et alias ultimas uoluntates, que, quos et quas fecerim retroactis temporibus hucadusque, eciam si in ipsis testamentis, codicillis et aliis ultimis uoluntatibus uerba derogatoria aliqua apponerentur ita ipsorum uerborum derogatoriorum omnino me penitet hoc presenti meo ultimo testamento in suis plenis robore et ualore penitus permanente, et hoc est mea ultima uoluntas quam laudo et firmo quamque ualere uolo iure testamenti, que si non ualet ualeret uel ualebit iure testamenti saltem uolo quod ualeat et ualere possit iure codicillorum aut alio quouis iure mee ultime uoluntatis quo ac prout melius ualere poterit et tenere tam de consuetudine quam de iure. Actum est hoc Gerunde die sexta mensis Aprilis anno a natiuitate domini millesimo CCCC^o sexagesimo quarto. S[i]+[gn]um Narcissi de Sancto Dionisio testatoris predicti, qui hoc meum ultimum testamentum laudo et firmo.

¹⁹³ sit *sup. lin. M²*.

¹⁹⁴ ipsorum *sup. lin. M²*.

Testes uocati et rogati¹⁹⁵ huius testamenti sunt discretus Petrus Sera deseruiens, Iohannes Coll, Ffranchiscus Liura, Ludouicus Castellet, Petrus Pauli presbiteri^{sup.lin.} beneficiati in sede, Nicolaus Masdeuall notarius, Bernardus Michaelis alias mon et Bernardus Cabrit payerii omnes Gerunde.

Nota adjunta entre els folis 28 i 29, doblgada en dos, d'uns 10x10cm, tallada recta per tres cantons i sembla que arrencada del dret, escrita per ambdues cares:

De part del S[senyor] capità, fets manament al discret en Martí Sastra notari de Gerona que do e liura al honorable mossèn Bernat Margarit cavaller translat autèntich de alguna[s] lexes posades e contengudes en lo testamen[t] per lo honorable mossèn¹⁹⁶ Narcís de Sent Dionis e cavaller fetes an Bernat e Elienor fill e filla sua, e encara de-la ferència del dit testament satisfet a ell de son salari lo avantdit menament sa fa a instància del dit mossèn Bernat Margarit.

Scrivà Ramis mercader e per ell Pere Scuder.

/vers/ die lune VIII iunii anno M CCCC L XXI fuit factum hoc preceptum Martino Sarson† notario per Iohannem Suno† algutzirium domini capitanei.

48. 6 de juny de 1465. Testament d'Elionor de Sant Dionís, filla de Narcís de Sant Dionís cavaller [AHG, Notari Martí Sastre, volum 272, Notaria Girona 2, f. 76rv].

In Xpisti nomine etc. Elionor domicella filia honorabilium Narcissi de Sancto Dionisio militis in ciuitate G[erunde] domiciliati et domine Elionoris eius uxoris deffectorum graui detenta infirmitate meum condo facio et ordino testamentum in quo meos pono manumissores uidelicet honorabilem Dalmacium de Sancto Dionisio canonicum et¹⁹⁷ archidiaconum de Silua in ecclesia Gerundensi Bernardum de Sancto Dionisio domicellum fratres meos et dominam Angelinam uxorem honorabilis Petri de Sancto Dionisio quoque domicelli in dicta ciuitate domiciliati cognatam meam quibus omnibus et duobus eorum in solidum /76v/ [*el foli és deteriorat i mutilat per fongs i humitat a la part superior*] [de] quibus sit unus dictus [Dalmacius (o Bernardus) de Sancto] Dionisio frater meus plenum dono posse petendi et in primis et [eligo]

¹⁹⁵ sunt del. M².

¹⁹⁶ Bernat del. M².

¹⁹⁷ canonicum et sup. lin. M².

sepulturam et omnia pro ea memoria [?] eligo et fieri uolo notis dictorum meorum manumissorum.

In omnibus etc. instituo heredem meum uniuersalem dictum honorabilem Bernardum de Sancto Dionisio fratrem meum et suos ad omnes suam suarumque uoluntates etc. Et hec est mea ultima etc.

Actum est die iouis sexta iunii anno a natiuitate domini millesimo CCCCLX quinto.

Vero et huius testamenti testes sunt discreti Petrus Paulus Çes Oliues, Iohannes Mathey, Petrus Puiades, preberum benedicti in sede, Iohannes Dalmacius de Sancto Dionisio domicellus, Damianus Batle, Iohannes Rouira et Iohannes Mosgueres clericus diocesis Gerundensis.

2. Apèndix II (taules)

Taula I: Sinopsi de les rúbriques de la *Compilació* llatina (ms. CR-10), del *Compendi* llatí i del *Compendi* català (ms. A).

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
			PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVACIONVM		LIBRE PRIMER
De fide catholica et priuilegiis sacri Babtismatis	De fide catholica et priuilegiis sacri babtismatis etc. [f. 1r]	De fide catholica et effectu Babtismi et ut nemo de fide audeat publice disputare (1, 2)	De suma Trinitate et fide catholica (1)	De la sancta fe cathòlica e de bapisme e que negun no guos públicament disputar d'aquella (1, 2)	De la sancta fe cathòlica e del bapisma, e que negu no gos públicament disputar de aquella (1, 2)
Vt nemo audeat de fide catholica publice contendere neque libros noui seu ueteris testamenti in romancio tenere	Vt nemo de fide catholica audeat publice contendere nec libros noui uel ueteris testamenti in romancio tenere [f. 2r]		Vt nemo audeat de fide catholica publice contendere neque libros ueteris vel noui testamenti in romancio tenere (2)		
De sacrosanctis ecclesiis et earum rebus et priuilegiis	De sacrosanctis ecclesiis et earum rebus et priuilegiis [f. 2r]	De sacrosanctis ecclesiis et priuilegiis suis (3)	De sacrosanctis ecclesiis et earum rebus et priuilegiis (3)	De les sacresanctes esgleyes e coses e privilegis d'aquelles (3)	De les sacrosanctes esgleyas e coses e privilegis d'aquelles (3)
De episcopis prelati ac clericis et personis ecclesiasticis eorumque rebus et priuilegiis	De episcopis prelati ac clericis et personis ecclesiasticis eorumque rebus et priuilegiis [f. 3v]	De episcopis et clericis ac rebus et priuilegiis eorum (4)	De episcopis et prelati ac clericis et eorum rebus et priuilegiis (4)	Dels bisbes, prelats e clergues e de llurs coses e privilegis (4)	Dels bisbes, prelats e clergues e de llurs coses e privilegis (4)
De his que clericis prohibentur	De hiis que clericis prohibentur [f. 4r]	De his que clericis prohibentur (5)	De hiis que clericis prohibentur (5)	De les coses prohibides als clergues (5)	De les coses prohibides als clergues (5)
De audientia principis et de eius titulo	De Audiencia Principis et eius titulo [f. 4v]	De audientia principis et eius titulo (6)	De Audiencia Principis et eius titulo (6)	De la Audiència del Príncep e de son títol (6)	De la Audiència del príncep e de son títol (6)
De hereticis et excommunicatis	De hereticis et excommunicatis [f. 4v]	De hereticis et excommunicatis (7ab)	De excommunicatis (7a)	De excomunicats (7a)	De excomunicats (7a)
			<i>De hereticis (7b)</i>	<i>De heretges (7b)</i>	<i>De heretges (7b)</i>
De iudeis et saracenis	De iudeis et saracenis [f. 6v]	De iudeis et saracenis (8)	De iudeis et saracenis (8)	De juheus e sarrahins (8)	De juheus e serrahins (8)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De celebracione curiarum quo loco et tempore ac in quibus personis debeat fieri et de eorum iudicio obseruando	De celebracione Curiarum, quo loco et tempore et cum quibus personis debeat et de earum iudicio obseruando [f. 9r]	De celebracione generalium Curiarum (9)	De celebracione Curiarum, quo loco et tempore et cum quibus personis debeat et de earum iudicio obseruando (9)	De celebrar Cort generals (9)	De celebrar Corts generals (9)
De reparacione grauaminum in curia per quod fieri debeat	(De reparacione grauaminum in Curia per quos fieri debeant ^{in margine}) [f. 11v]				
-	De legibus seu Constitutionibus [f. 11v]	De legibus seu Constitutionibus condendis, interpretandis et obseruandis (10)	De legibus seu Constitutionibus, interpretacione et obseruacione earum (10)	De leys e Constitucions e de la interpretació e observació d'aquelles (10)	De leys e constitucions e de la interpetració e observació d'aquelles (10)
De interpretacione constitutionum	De interpretacione Constitutionum [f. 12v]				
De obseruacione constitutionum tamper regis officiales quam regine	De obseruacione Constitutionum tam per officiales regios quam regine [f. 13r]				
De constitutionibus explanandis et sub congruis titulis situandis	De Constitutionibus explanandis et sub congruis titulis situandis [f. 13v]				
De mandatis Principum	De mandatis Principum [f. 14v]				
¹⁹⁸					
Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum.	Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum [f. 15r]	Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid Impetratum (11)	Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum (11)	Si contra dret o utilitat pública serà algun rescrit impetrat (11)	Si contra dret ho utilitat pública serà algun rescrit empetrat (11)

¹⁹⁸ Al ms. és cancel·lat el següent text: «De precibus principi offerendis et de quibus supplicare liceat uel non».

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De diuersis rescriptis et elongamentis	De diuersis rescriptis et alongamentis [f. 15v]	De diuersis rescriptis et elongamentis (12)	De diuersis rescriptis et alongamentis (12)	De diversos rescrits e alongaments (12)	De diverses rescrits e alongaments (12)
De priuilegiis immunitatibus petitionibus saluaguarda et guidaticis	De priuilegiis, immunitatibus, penonibus, saluaguarda et guidaticis [f. 17r]	De priuilegiis, immunitatibus, guidaticis et saluaguarda (13)	De priuilegiis, immunitatibus, guidaticis et saluaguarda (13)	De privilegis, immunitats, guiatges e saluaguarda (13)	De privilegis, immunitats, guiatges e saluaguarda (13)
De iure sigilli Regii et quod non potest alienari	De iure sigilli et quod non possit alienari [f. 17v]	De iure sigilli et quod non possit alienari (14)	De iure sigilli et quod non possit alienari (14)	De dret de sagell (14)	De dret de sagell (14)
Vt omnes officiales in Cathalonia sint cancellario et uicecancellario dumtaxat exceptis	Vt omnes officiales in Cathalonia sint cathalani Cancellario et Vicecancellario domini exceptis [f. 18r]	Vt omnes officiales in Cathalonia sint Cathalani (15)	Vt omnes officiales in Cathalonia sint cathalani (15)	Que tots los oficials de Cathalunya sien Cathalans (15)	Que tots los oficials en Cathalunya sien cathalans (15)
De officio cancellarii, uicecancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis	De officio cancellarii et uicecancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis [f. 19r]	De officio cancellarii, uicecancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis (16)	De officio cancellarii et uicecancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis (16)	De offici de Cancellor, Vicicancellor o regent la Cancelleria (16)	De offici de canceller, vicicancellor o regent (16)
De officio camarlenchi, prothonotarii et secretarii	De officio camarlengi, prothonotarii et secretarii [f. 20r]	De officio camarlenchi, prothonotarii et secretarii (17)	De officio camarlengi, prothonotarii et secretarii (17)	De offici de camarlench, secretari e de prothonotari (17)	De offici de camerlench, secretari, prothonotari (17)
De officio gubernatoris, baiuli generalis et procuratoris regalis atque assessorum eorum	De officio gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et procuratoris regii et eorum assessorum [f. 20v]	De officio gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et assessorum eorum (18)	De officio gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et procuratoris regii et eorum assessorum (18)	De offici de Governador e de batlle general e de procurador reyal e de llurs assessors (18)	De offici de governador, de batlle general, de procurador reyal e de llurs assessors (18)
De officio iudicum de Curia et quod non recipiant salaria de causis	De officio iudicum de Curia Regis [f. 21v]	De officio iudicum de Curia Regis (19)	De officio iudicum de Curia Regis (19)	De offici de jutges de la Cort del senyor Rey (19)	De offici de jutge de Cort (19)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De officio uicarii et subuicarii, baiuli et subbaiuli ac rei publice administratorum	De officio uicarii subuicarii baiuli et capitis stubiarum et aliorum triennialium [f. 22v]	De officio uicarii et baiuli et aliorum triennialium (20)	De officio uicarii et baiuli et aliorum triennialium (20)	De officii de vaguer e de batles (20)	De officii de vaguer e de batle (20)
	De officio consiliarorum, paciorum, iuratorum et consulum ac rei publice administatorum [f. 24v]	De officio consulum, iuratorum et rei publice Administratorum (22)	De officio consulum, iuratorum et Rey Publice administratorum (22)	De officii de jurats, consellers o pahers, e administradors de la cosa pública (22)	De officii de jurats, concellers o pahers e administradors de la cosa pública (22)
De officio ordinariorum iudicum atque assessorum	De officio ordinariorum iudicum atque assessorum [f. 24v]				
De officio iudicis delegati et comissariorum et qualiter ualeant recusari	(De officio iudicis delegati et comissariorum et qualiter ualeant recusari ^{in margine}) [f. 25v]	De officio iudicis delegati et comissarii (21)	De officio iudicis delegati (21)	De officii de jutge delegat e de comissaris (21)	De officii de jutge delegat e de comissari (21)
De officio inquisitorum seu iudicum tabule eorumque salariis et qui officiales ad tenendum tabulam teneantur	De officio inquisitorum seu iudicum tabule, eorumque salario, et qui officiales ad tenendum tabulam teneantur [f. 25v]	De officio inquisitoris seu iudicum tabule et qui officiales et quomodo tenere tabulam sunt astricti (28)	De officio inquisitorum seu iudicum tabule, eorumque salario, et qui officiales tenere tabulam sunt astricti (28)	De officii de inquisidors e jutges de la taula (28)	De officii de inquisidors e jutges de la taula (28)
De officio aduocatorum et procuratorum fisci ac collectorum tercii	De officio aduocatorum et procuratorum fisci et collectorum tercii [f. 31v]	De officio auocati et procuratoris fiscalis et collectoris terciorum (23)	De officio procuratoris et aduocati fiscalis (23)	De officii de advocat e procurador fiscal e de cuyllidor de terços (23)	De officii de procurador e advocat fiscal e de cullidor de terços (23)
		De officio posanderii (24)	De officio posanderiorum (24)	De officii de posander (24)	De officii de posanders (24)
De officio portariorum et atzemblariorum eorumque salariis	De officio porteriorum et adzemblariorum eorumque salaria [f. 32r]	De officio portariorum et azemblariorum (25)	De officio portariorum et adzemblariorum (25)	De officii de porter e de azempler (25)	De officii de porte[r]s e de azemle[r]s (25)
De officio sagionum	De officio sagionum [f. 32v]	De officio sagionum (26)	De officio sagionum (26)	De officii de saigs (26)	De officii de saigs (26)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
	(De prohibitis ^{in margine}) [f. 33r]	Que officiales regii facere prohibentur (27)	Que officiales regii facere prohibentur (27)	De les coses prohibides als officials (27)	De les coses prohibides als officials (27)
Quod officiales regii non intrent iuridiccionem alterius nec imponant ibi bannum	Quod officiales regii non intrent iuridiccionem alterius nec imponant ibi bannum [f. 33r]				
Quod officiales non recipiant seruicium nec acapte nec inuicem se uniant seu asscuserit	Quod officiales regii non recipiant seruicium nec acapte nec inuicem se uniant nec se assensent [f. 33v]				
Quod officiales Regii non teneant officum nec procuracionem alterius	Quod officiales regii non teneant officium uel procuracionem alterius [f. 33v]				
Quod officiales in eorum officiis faciant residenciam personalem	Quod officiales eorum officiis faciant residenciam personalem [f. 34r]				
Quod officia triennalia non concedantur ad certum tempus nec ad uiolarium	Quod officia triennalia non concedantur ad certum tempus uel ad uiolarium [f. 34r]				
Quod officia non continuentur et quod nullus teneat nisi unum officium iuridiccionis in eodem loco	Quod officia non continuentur et nullus teneat nisi unum officium iuridiccionis in eodem loco [f. 34v]				
Quod officia non concedantur per se suplicantibus nec pro denariis aut certa assignacione	Quod officia non concedantur pro se suplicantibus nec pro denariis aut sub certa assignacione [f. 34v]				

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De hiis qui prohibentur officia regia ministrare	(De hiis qui[bus] prohibentur officia regia ministrare ^{in margine}) [f. 35v]				
Quod officiales non emant seu adquirant res subditorum	Quod officiales non emant vel adquirant res subditorum [f. 36r]				
LIBER SECVNDVS	LIBER SECVNDVS [f. 36v]	SEQVVNTVR RVBRICE SECVNDE PARTIS.	SECVNDA PARS	SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SEGONA PART	LLIBRE SEGON
De edendo	De edendo [f. 36v]	De edendo (1)	De edendo (1)	De mostrar e exhibir cartes (1)	De exhibir e mostrar cartes (1)
De libelli oblacione	De libelli oblacione [f. 36v]	<i>De libelli oblacione (3)</i>	<i>De libelli oblacione (3)</i>	De donar libell (2)	<i>De donar libell (3)</i>
De in ius uocando	De in ius uocando [f. 37r]	De in ius uocando (2)	De in ius uocando (2)	De citar e vocar en juy (3)	De citar e vocar en juhí (2)
De pactis et transaccionibus	De pactis et transaccionibus [f. 37r]	De pactis (5)	De pactis et transaccionibus (5)	De pactes e transaccions (5)	De pactes e transaccions (5)
De empenimentis et treugis conuencionalibus	De empenimentis et treugis conuencionalium [f. 37r]				
Vt aduocati medici et notarii examinentur antequam officio illo utantur	Vt aduocati medici et notarii examinentur antequam eorum officio utantur [f. 37v]	De aduocatis ut examinentur antequam eorum officio utantur (6a)	Vt aduocati examinentur antequam eorum officio utantur (6a)	Que advocats e metges sien examinats abans que usen de llur offici (6ab)	Que advocats e metges sien examinats abans que usen de llur offici (6ab)
		Vt medici examinentur (6b)	Vt medici examinentur (6b)		
Ne liceat potencionibus acciones uel cessiones in se transferre	Ne liceat potencioribus acciones uel cessiones in se transferre [f. 38r]	Ne liceat in potenciores acciones uel cessiones Transferre (7)	Ne liceat in potenciores acciones uel cessiones transferre (7)	Que no sia legut cessionar accions en pus potents (7)	Que no sia legut a negun cessionar accions en pus potents (7)
Nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus quas alii detinent	Nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus quas alii teneant [f. 38v]	Vt nemo priuatus titulos prediis alienis imponat uel minas aut metum laborantibus inferat (8)	Vt nemo priuatus titulos prediis alienis imponat (8)	Que negun privat no pos senyals en camps d'altres per fer terror o menassar al posseydor (8)	Que negun privat no pos en camp ho possessió d'altri creus ho senyals ho lus façe pahor o manaces (8)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De dolo malo	De dolo malo [f. 39r]				
De iuramento calumnie	De iuramento calumniis [f. 39r]	<i>De iuramento calumpnie</i> (4)	<i>De iuramento calumpnie</i> (4)	<i>De jurament de calúmpnia</i> (4)	<i>Jurament de calúmpnia</i> (4)
		De arbitriis (9)	De arbitriis (9)	De àrbitres (9)	De àrbitres (9)
LIBER TERCIVS	LIBER TERCIVS [f. 39r]	SEQVVNTVR RVBRICE TERCIE PARTIS	TERCIA PARS COMPENDII	SEGUEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA TERCERA PART	LIBRE TERÇ
De iudiciis et firma iuris tam in iudicio quam in batalla	De iudiciis et iuris firmis tam in iudicio quam in batalla [f. 39r]	De iudiciis et iuris firmis (1)	De iudiciis et iuris firmis (1)	De juy e fermes de dret	De juhís e de ferma de dret (1)
De impetitis super prodicione siue bausia qualiter debeant se purgare	De in petitis super bausia siue prodiciones qualiter debeat pagare [f. 40r]				
De ordine iudiciorum	De ordine iudiciorum [f. 41r]	De ordine iudiciorum (2)	De ordine iudiciorum (2)	De orde de juy (2)	De orde de juy (2)
De dilacionibus	De dilacionibus [f. 41r]	De dilacionibus (3)	De dilacionibus (3)	De dilacions (3)	De dilacions (3)
De iurisdiccione omnium iudicum et foro competenti	De iurisdiccione omnium iudicum et de foro competenti [f. 41v]	De iurisdiccione omnium iudicum et de foro Competenti (4)	De iurisdiccione omnium iudicum et de foro competenti (4)	De juridicció de tots jutges e de for competent (4)	De juridicció de tots jutges e de for competent (4)
De foro hominum de paratico ac domesticorum et officialium Regis.	De foro hominum de paratico et domesticorum et officialium Regis [f. 42v]	De foro hominum de paratico et officialium et domesticorum Regis (5)	De foro hominum de paratico et officialium et domesticorum Regis (5)	De for de hòmens de paratge e de oficials domèstichs e familiars del rey (5)	De for dels domèstichs e oficials reys e de hòmens de paratge (5)
	Qui impetrans priuilegium generositatis teneatur infra annum adipisci [f. 42v]				
Quando liceat unicuique sine iudice uindicare	Quando liceat unicuique sine iudice uindicare [f. 43r]	Quando liceat unicuique sine iudice uindicare (6)	Quando liceat unicuique sine iudice uindicare (6)	Quant sia legut vengar-se sens jutge (6)	Quant sie legut venjar-se sens jutge (6)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
Quando Princeps inter pupillos et miserabiles personas cognoscat	Quando Princeps inter pupillos, uiduas et miserabiles personas cognoscat [f. 43r]	Quando Princeps inter pupillos et miserabiles personas cognoscat (7)	Quando Princeps inter pupillos, uiduas et miserabiles personas cognoscat (7)	Quant lo Príncep entre vídues e miserables persones puxe conéxer (7)	Quant lo príncep entre pubils e miserables persones puxe conéxer (7)
Vbi de crimine siue banno agi oportet.	Vbi de crimine seu banno agi oportet [f. 43v]	<i>Vbi de crimine siue banno agi oportet (10)</i>	<i>Vbi de crimine seu banno agi oportet (10)</i>	En quin loch per crim o per ban haje hom a pledejar (8)	En quin loch per crim o per ban etc. (8)
De inofficioso testamento ac legitima et diuisione ipsius	De inofficioso testamento ac legitima et diuisione ipsius [f. 43v]	De inofficioso testamento (8)	De inofficioso testamento et computacione legitime (8)	De inoficiós testament e legitima (9)	<i>De in[<i>o</i>]fusiós testament o legitima (10)</i>
De seruitutibus et aqua pascuis, riuu et pontibus	De seruitutibus et aqua et pascuis riuu et pontibus [f. 44r]	De usufructu et seruitutibus (9)	De usufructu et seruitutibus (9)	De ús de fruyt e de seruituts (10)	De ús de fruyt e de seruituts (9)
De dampno dato quod emendetur eciam ante remissionem	De dampno dato quod emendetur ante remissionem [f. 44r]	De dampno dato qualiter emendetur (11)	De dampno dato quod emendetur ante remissionem (11)	De dan donat com sia smenat (11)	De dan donat com sia esmenat (11a)
					De dan donat que sia smenat (11b)
De aleatoribus et taffuraria	De aleatoribus et taffuraria [f. 46v]	De aleatoribus et taffuraria (12)	De aleatoribus et tafureria (12)	De jugadors e tafureria (12)	De jugadors e de tafureria (12)
LIBER QVARTVS	LIBER QVARTVS [f. 47r]	SEQVVNTVR RVBRICE QVARTE PARTIS	QVARTA PARS COMPENDII	SEGUEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA QVARTA PART	LIBRE QUART
De iure iurando tam uoluntario quam necessario ac eciam fidelitatis	De iure iurando tam uoluntario quam necessario ac eciam fidelitatis [f. 47v]	De iureiurando (1)	De iure iurando (1)	De jurament (1)	De jurament (1)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De suffragio et salariis iudicum aduocatorum notariorum et procuratorum capitaneorum et domesticorum	De suffragio et salariis iudicum aduocatorum notariorum procuratorum capitaneorum et domesticorum [f. 49r]	De suffragio et salariis (2)	De suffragio et salariis (2)	De salaris (2)	De salaris e suffragi (2)
Ne filius pro patre nec pater pro filio conueniatur	Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur [f. 53r]	<i>Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur</i> (4)	<i>Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur</i> (4)	<i>Que lo fill no puxe ésser conuentut per deute del pare ne lo pare per lo fill</i> (5)	<i>Que-l fill no sie conuentut per lo pare ne lo pare per son fill</i> (4)
De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro ciuili debito capiatur nisi pro instrumento pure comande	De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro debito ciuile capiatur [f. 53v]	De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro ciuili debito capiatur (3)	De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro debito ciuile capiatur (3)	De accions e obligacions e que per deute civil nagun sia pres (3)	De accions e obligacions e que per deute civil negun sia pres (3)
Ne pro debito ciuili aliquis teneatur prestare homagium facere et quod debitor [sic] possit prorogare iuramentum et solucionis terminum debitori.	Ne pro debito ciuili aliquis teneatur facere homagium. Et quod creditor possit prorogare iuramentum solucionis [f. 53v]	Ne pro debito ciuili quis homagium facere teneatur et ut creditor possit prorogare iuramentum et solucionem (5)	Ne pro debito ciuili teneatur quis facere homagium. Et ut creditor possit prorogare iuramentum et solucionem (5)	Que per deute civil no sia fet homenatge e cascun puxa porrogar son deutor sens perjudici del contracte (4)	Que per deute civil no sia fet homenatge e cascun puxa porrogar son deutor sens perjudici del contracte (5)
De probacionibus.	De probacionibus [f. 54v]	De probacionibus (7)	De probacionibus (7)	(7)	De provacions (7)
De testibus.	De testibus [f. 55r]	<i>De testibus</i> (6)	<i>De testibus</i> (6)	De testimonis (6)	<i>De testimonis</i> (6)
De fide instrumentorum.	De fide instrumentorum [f. 56r]	De fide instrumentorum (8)	De fide instrumentorum (8)	De fe e auctoritat de cartes (8)	De fe e auctoritat de cartes (8)
De notariis et scriptoribus ad quid teneantur	De notariis et scriptoribus ad quid teneantur [f. 57r]	De notariis et scriptoribus ad quid teneantur (9)	De notariis et scriptoribus ad quid teneantur (9)	De notaris e scrivans (9)	De notaris e scrivans (9)
De usuris et baratis.	De usuris et baratis [f. 58r]	De usuris (10)	De usuris et baratis (10)	De usures (10)	De usures (10)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De deposito et campsoribus.	De deposito et campsoribus [f. 60v]	De deposito et campsoribus (11)	De deposito et campsoribus (11)	De depòsits, comandes e cambiadors (11)	De depòsits e cambiadors (11)
De contrahenda empcione et uendicione.	De contrahenda empcione et uendicione [f. 61v]	De contrahenda empcione et uendicione (12)	De contrahenda empcione et uendicione (12)	De comprar e vendre (12-13)	De comprar e vendre (12-13)
Que res uendi non possunt et qui uendere uel mercari uentantur	Que res uendi non possunt et ubi [f. 61v]	Que res uendi non possunt (13)	Que res uendi non possunt et ubi (13)		
De uectigalibus, leudis, gabellis, pedagiis et de securitate	De uectigalibus, lezdis, gabellis, pedagiis et de securitate itinerum [f. 62r]	De uectigalibus, leudis, gabellis, pedagiis et de securitate itinerum (14)	De uectigalibus, leudis, gabellis, pedagiis et de securitate itinerum (14)	De vectigals, gabelles e leudes, e de seguretats de camins (14)	De vittigals e gabelles e leudes e de seguretats de camins (14)
De reuocacione destrimenti Dertuse	De reuocacione destrimenti Dertuse [f. 64r]				
De iure emphiteotico et laudimiis seu foriscapiis	De iure emphiteotico, laudimiis seu foriscapiis [f. 64v]	De iure emphiteotico et laudimio seu foriscapio (15)	De iure emphiteotico, laudimio seu foriscapio (15)	De dret emphiteòtich, de loysme e foriscapi (15)	De dret emphiteòtich e de luysme e foriscapi (15)
LIBER QVINTVS	LIBER QVINTVS [f. 66r]	SEQVVNTVR RVBRICE QVINTE PARTIS	QVINTA PARS COMPENDII	SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA CINQUENA PART	LIBRE QUINT
De sponsaliis et matrimoniis	De sponsalibus et matrimoniis [f. 66r]	De sponsalibus et matrimoniis (1)	De sponsalibus et matrimoniis (1)	De sposalles e matrimonis (1)	De sposalles e matrimonis (1)
De dotis promissione et donacione propter nuptias	De dotis promissione et promissione propter nuptias [f. 67v]	De dotis promissione (2)	De dotis promissione (2)	De prometença de dot (2)	De prometença de dot (2)
Solutio matrimonio que lucretur uidua in bonis mariti	Solutio matrimonio que lucretur uidua in bonis mariti [f. 67v]	Solutio matrimonio que iura competant uidue in bonis uiri sui (3)	Solutio matrimonio que iura competant uidue in bonis mariti (3)	Disolt lo matrimoni quin dret ha la vídua (3)	Dissolt lo matrimoni quin dret ha la vídua (3)
De tutoribus et administracione eorum	De tutoribus et administracione eorum [f. 68r]	De tutoribus (4)	De tutoribus et administracione eorum (4)	De tudors e curadors (4)	De tudors e curadors (4)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
LIBER SEXTVS	LIBER SEXTVS [f. 68v]	SEQVNTVR RVBRICE SEXTE PARTIS	SEXTA PARS COMPENDII	SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SISENA PART	
De seruis et acordatis fugitiuis	De seruis et acordatis armatarum fugitiuis [f. 68v]	De furtis et seruis fugitiuis (1)	De furtis et seruis fugitiuis (1)	De furts e sclaus fugitiuis (1)	<i>De furts e de sclaus fugitiuis (5)</i>
De furtis	De furtis [f. 68v]				LIBRE SISÈ
		Arborum furtim cesarum (2)	Arborum furtim cesarum (2)	De arbres furtats tayllats (2)	
De impuberorum et aliis substitutionibus	(De inpuerum et aliis substitutionibus ^{in margine}) [f. 68v]	De impuberum et aliis substitutionibus (3)	De inpuerum et aliis substitutionibus (3)	De substitucions pupil·lars e d'altres (3)	De substitucions e de pubills e d'altres (1)
	(De testamentis ^{in margine}) [f. 68v]				
De filiis et parentibus preteritis uel exheredatis	De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis [f. 69v]	De liberis et parentibus exheredatis (5)	De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis (5)	De fills e pares preterits o desheretats (4)	De fills e pares preterits e desheretats (3)
De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur	De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur [f. 69v]	De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur (6)	De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur (6)	D'aquells a qui com indignes la heretat és tolta (6)	De aquells a qui axí com indignes la heretat és tolta (4)
De uerborum significacione	De uerborum significacione [f. 69v]	De uerborum et rerum significacione (7)	De uerborum significacione (7)	De significació de paraules (7)	De significació de paraules (5)
	De successione ab intestato [f. 69v]	<i>De successionibus ab intestatis (4)</i>	<i>De successionibus ab intestato (4)</i>	<i>De successions ab intestat (5)</i>	<i>De successions ab intestat (2)</i>
LIBER SEPTIMVS	LIBER SEPTIMVS [f. 69v]	SEQVVNTVR RVBRICE SEPTIME PARTIS	SEPTIMA PARS COMPENDII	SEGUEXEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA SETENA PART	LIBRE SETÈ
De acquirendo rerum dominio	De acquirendo rerum dominio [f. 70r]				
De prescripcionibus	De prescripcionibus [f. 70r]	De prescripcionibus (1)	De prescripcionibus (1)	De prescripcions (1)	De prescripcions (1)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De fructibus et litiis expensis	De fructibus et litiis expensis [f. 70r]	De fructibus et litiis expensis (2)	De fructibus et litiis expensis (2)	De fruyts e despeses de plets (2)	De fruyts e despeses de plets (2)
De aueriis composicionum	De aueriis composicionum [f. 70v]	De aueriis composicionum (3)	De aueriis composicionum (3)	De averies e composicions (3)	De haveries e composicions (3)
De execucione rei iudicate	De execucione rei iudicate [f. 70v]	De execucione rei iudicate (4)	De execucione rei iudicate (4)	De fer execució de la cosa jutjada (4)	De fer execució de la cosa jutjada (4)
De appellacionibus et nullitate sentenciarum	De appellacionibus et nullitate sentencie [f. 71v]	De appellacionibus et nullitate sentencie (5)	De appellacionibus et nullitate sentencie (5)	De appellacions e nul·litat de sentències (5)	De appellacions e nul·litat de sentències (5)
De hiis qui bonis cedere possunt	De hiis qui bonis cedere possunt [f. 72v]	De cessione bonorum (6)	Qui bonis cedere possunt (6)	De cessió de béns (6)	De cessió de béns (6)
LIBER OCTAVVS	LIBER OCTAVVS [f. 73r]	SEQVNTVR RVBRICE OCTAVE PARTIS	OCTAVA PARS COMPENDII	SEGUEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA VUITENA PART	LIBRE VUITÈ
Vnde ui et de restitutione spoliatorum	Vnde ui et de restitutione expoliatorum [f. 72v]	Vnde ui et de restitutione spoliatorum (1)	Vnde de ui et restitutione spoliatorum (1)	De violència e restitució de spullats (1)	De violència e de restitució de despul (1)
De diffidacione et guerra permissa	De diffidacione et guerra permissa [f. 73r]				
	De deffensione sui et alterius cuiuscumque permissa [f. 73r]				
De operibus publicis et de iure castrorum	De operibus publicis et iure castrorum [f. 73v]	De operibus publicis (2)	De operibus publicis (2)	De obres públiques (2)	De obres públiques (2)
De pignoribus et ypothecis.	De pignoribus et ypothecis [f. 73v]	De pignoribus et ypotecis (3)	De pignoribus et ypothecis (3)	De penyores (3)	De penyores (3)
De represaliis et pignoracionibus	De represaliis et pignoracionibus et de fatica iuris [f. 75r]	De represaliis et pignoracionibus et faticis (4)	De represaliis et faticis (4)	De represalle e fadigues (4)	De represàlies e fadigues (4)
De litigiosis et fideiussoribus	De litigiosis [f. 76r]	De litigiosis (5)	De litigiosis (5)	De coses litigioses (5)	De coses litigioses (5)
De fideiussoribus	De fideiussoribus [f. 76r]	De fide iussoribus (6)	De fideiussoribus (6)	De fermançes e plivis (6)	De fermançes (6)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De emancipacione liberorum.	De emancipacione liberorum [f. 76r]	De emancipacione liberorum (7)	De emancipacione liberorum (7)	De emancipació de fills (7)	De mancipació de fills (7)
De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum.	De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum [f. 76r]	De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum (8)	De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum (8)	De consuetut e stills de diverses Corts (8)	De consuetut e estils de diversos Corts (8)
De donacionibus	De donacionibus [f. 76v]	De donacionibus (9)	De donacionibus (9)	De donacions (9)	De donacions (9)
De reuocandis donacionibus		De reuocandis donacionibus (10)	De reuocandis donacionibus (10)	De revocar donacions (10)	De revocar donacions (10)
Vt Regnum Maiorice cum insulis sibi adiacentibus et ciuitas Dertuse non possint a corona regia separari et quod separata reuocentur	Vt Regnum Maioricarum cum insulis sibi adiacentibus et ciuitas Dertuse non possint a Corona regia separari et quod separata reuocentur [f. 78r]				
LIBER NONVS	LIBER NONVS [f. 78v]	SECVTVR RVBRICE NONE PARTIS	NONA PARS COMPENDII	SEGUEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA NOVENA PART	LIBRE NOVÈ
De acusacionibus et renunciacionibus (1)	De acusacionibus et denunciacionibus rubrica [78v]	De acusacionibus et denunciacionibus (1)	De acusacionibus et denunciacionibus (1)	De acusacions e denunciacions (1)	De acusacions e denunciacions (1)
De inquisicionibus tam super infricione Constitucionum quam super criminibus (2)	De inquisicionibus tam super infraccione Constitucionis quam super criminibus [f. 79r]	De inquisicionibus tam super criminibus quam infraccione Constitucionum (2)	De inquisicionibus tam super infraccione Constitucionis quam super criminibus (2)	De inquisicions (2)	De inquisicions (2)
De custodia reorum et carcclariis (3)	De custodia reorum et carcclariis [f. 80r]	De custodia reorum et de carcclariis (3)	De custodia reorum et carcclariis (3)	De custòdia de presos (3)	De custòdia de presos (3)
De algutziriis et eorum salario (4)	De algutziris et eorum salario [f. 81r]	De algutziris et eorum salariis (4)	De algutziris et eorum salariis (4)	De algutzirs e de llur salari (4)	De algutzirs e de llur salari (4)

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
De maledicis et blasfemantibus deum et beatam uirginem atque sanctos (5)	De maledictis et blasfemantibus deum et beatam uirginem Mariam atque sanctos [f. 82r]	De blasfemantibus et maledicis (5)	De blasfemantibus et maledicis (5)	De blasfemadors e de jurado[r]s de déu (5)	De blasfemadors e de jurado[r]s de déu (5)
De adulteriis et quod mulieres uiles non morentur inter honestas in caupona (6)	De adulteriis et quod meretrices uiles non morentur inter honestas nec in caupona [f. 82v]	De adulterio et quod uiles mulieres non morentur inter honestas nec in caupona (6)	De adulteriis et quod meretrices non morentur inter bonas nec in caupona (6)	De adulteris (6)	De adulteris (6)
De homicidio (7)	De homicidio [f. 83r]	De homicidio (7)	De homicidio (7)	De homicidi (7)	De homicidi (7)
De crimine falsi (8)	De crimine falsi [f. 83v]	De crimine falsi (8)	De crimine falsi (8)	De crim de fals (8)	De crim de fals (8)
					De arbres tallats (9)
De moneta ualoreque et forma ipsius (9)	De moneta ualoreque et forma ipsius [f. 84r]	De falsa moneta et ualore bone (9)	De falsa moneta et de ualore bone (9)	De falsa moneda e de valor de la bona (9)	<i>De falsa moneda e valor de la bona (11)</i>
De crimine sacrilegii (10)	De crimine sacrilegii [f. 85r]				
De iniuriis (11)	De iniuriis [f. 85r]				
De cequia molendinorum Barchinone non rumpenda (12)	De cequia molendinorum Barchinone [f. 85v]	<i>De cequia molendinorum Barchinone non rumpenda (11)</i>	De cequia molendinorum Barchinone (10)	De la cèquia dels molins (10)	De la cèquia dels molins (10)
De hiis qui reos criminis sustinent seu occultant et de sono emisso ac sacramentali (13)	De hiis qui reos criminis sustinent seu occultant, et de sono emisso et sacramentali [f. 85v]	De hiis qui reos criminis occultant et de sacramentali et sono emisso (10)	De hiis qui reos criminis occultant, de sono emisso et sacramentali (11)	De aquells qui amaguen los criminosos e de sometent e de sacramental (11)	De aquells qui amaguen los criminosos e de sometent e de sacramental (12)
					<i>De aquells qui amaguen los criminosos e de sometent e de sacramental (14)</i>
	De pena corporali [f. 88r]	De penis corporalibus et exilii (12)	De penis corporalibus et exilii (12)	De penes corporals e de exili (12)	De penes corporals e de exili (13)
	De pena infamie [f. 88r]	De pena infamie (13)	De pena infamie (13)	<i>De pena de infàmia (14)</i>	<i>De pena de infàmia (16)</i>

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
	De pena priuacionis officii [f. 88r]	De pena priuacionis officii (14)	De pena priuacionis officii (14)	De pena de privació de l'offici (13)	De pena de privació de l'offici (15)
De penis (14)	De penis [f. 88r]				
	De pena peccuniaria [f. 88v]				
De bannimentis (15)	De bannimentis [f. 89r]				
De bonis dampnatorum (16)	De bonis dampnatorum [f. 89v]				
LIBER DECIMVS	LIBER DECIMVS [f. 89v]	SEQVNTVR RVBRICE DECIME PARTIS	DECIMA PARS COMPENDII	SEGUEN-SE LES RÚBRIQUES DE LA DESENA PART	LIBRE DESE
De iure fisci Regaliisque ipsius	De iure fisci regaliisque ipsius [f. 89v]	<i>De iure fisci et eius Regaliis (4)</i>	<i>De iure fisci et eius Regaliis (4)</i>	<i>De regalies e d'açò que-s pertany al senyor rey (4)</i>	<i>De regalies e d'açò qui-s pertany al senyor rey (4)</i>
De bouatico et remissione eiusdem	De bouatico et remissione ipsius [f. 91v]				
De monetatico alberga cenis et questiis ac lagatis piis et ipsorum remissione	De monetatico albergis cenis et questiis ac legatis piis et eorum remissione [f. 92v]				
Vt Rex expensas faciat et emendas hiis quos ducit in exercicio secum et quod non ducat ui homines alienos	Vt Rex expensas faciat et emendas hiis quos in exercicio secum et quod non ducat ui homines alienos [f. 93r]				
De hominibus propriis mansum tenentibus siue bordam	De hominibus propriis mansum tenentibus siue quod ius liceat domini in ipsis et eorum bonis [f. 93r]	<i>De rusticis et hominibus propriis (3)</i>	<i>De rusticis et hominibus propriis etc. (3)</i>	<i>De pagesos e hòmens propriis (3)</i>	<i>De pagesos e hòmens propriis (3)</i>

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
Ne homines proprii mutant se in aliis locis nec deffendantur contra homines eorumdem	Ne homines proprii se mutant in aliis locis ut deffendantur aduersus dominos suos [f. 94r]				
De feudis et potestatibus atque emparis realibus	De feudis et potestatibus atque emparis realibus [f. 94v]	<i>De feudis et emparis (2)</i>	<i>De feudis et empara (2)</i>	<i>De feus e empires reials (2)</i>	<i>De feus e empires (2)</i>
De confirmacionibus et approbacionibus Constitucionum	De confirmacionibus et approbacionibus Constitucionum [f. 96r]				
De prohemiis et conclusionibus ac firmis Curiarum	De prohemiis et conclusionibus ac firmis Curiarum generalium [f. 98v]				
		<i>De re militari, duello et reptamentis de bausia (1)</i>	<i>De re militari, duello et reptamentis de bausia (1)</i>	<i>De bataylla e desafiaments e coses pertanyents a cavalleria (1)</i>	<i>De bataylla e desafiaments e coses pertanyents a cavalleria (1)</i>
		De hiis que dominus Rex facere debet (5)	De hiis que dominus Rex facere debet (5)	De les coses que·l senyor rei deu fer (5)	De les coses que deu fer lo senyor rey (5)
		De hiis que dominum Regem facere non decet (6)	De hiis que dominum Regem facere non decet (6)	De les coses que·l senyor rey no deu fer (6)	De les coses que·l senyor rey no deu fer (6)
	[Casos de Pere Albert, f. 108r] [Costumes de Catalunya, f. 108v] [Commemoracions de Pere Albert, f. 111v]				
	DE PACE ET TREVGA [f. 127r]		DE PACE ET TREVGA	DE PAU E DE TREVA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
			De diuisionibus pacis et treuge		[De diuisionibus pacis et treuge]

COMPILACIÓ (CR-10)		COMPENDIUM LLATÍ		COMPENDI CATALA (A)	
Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra	Índex	Corpus de l'obra
			Quando pena dupli imponitur		[Quando pena dupli imponitur]
			Qui non comprehenduntur sub pace et treuga		[Qui non comprehenduntur sub pace et treuga]
			De modo procedendi		[De modo procedendi]
	[Constitucions temporals, f. 157r] [Capítols de Corts temporals, f. 160v]				

Taula II : Legislació papal, Constitucions de Pau i Treva i Constitucions i Capítols de Corts

LEGISLACIO PAPAL				
Papa	Lloc	Any	Edició consultada	
Gregori IX		1230	DOMINGUEZ SANCHEZ, 2004: doc. 148	
Gregori IX : <i>Liber Extra</i>		1234		
Innocenci IV	Lió	1245 (?)	<i>Disposició legal no localitzada</i>	

CONSTITUCIONS DE PAU I TREVA (1173-1235), citades per íncipit				
Sobirà	Íncipits	Lloc (i abreviatura a la taula III)	Any	Edició consultada
Alfons I	«Diuiñarum»	Fondarella [Fond]	1173	CARAVYC I: 55-68 CPTC: doc. 15
	«Ildefonsus, Dei gracia Rex»	Barbastre	1192	CARAVYC I: 68-71 CPTC: doc. 18
Pere I	«Hec est pax»	Barcelona [Bar]	1198	CARAVYC I: 72-75 CPTC: doc. 19
	«In primis»	Barcelona [Bar]	1200	CARAVYC I: 76-85 CPTC: doc. 20
	«Anno Domini Millesimo CCII»	Cervera [Cer]	1202	CARAVYC I: 86-87 ALVIRA (2010: doc. 351) CPTC: doc. 21
	«Si quis de magnatibus»	Puigcerdà [Puigc]	1207	CARAVYC I: 87-88 ALVIRA (2010: doc. 705) CPTC: doc. 22
	«Quoniam digne»	Barcelona [Bar]	1210	CARAVYC I: 89 ALVIRA (2010: doc. 1123)
	«In Christi nomine Nos Petrus»	Lledia [Lleida]	1211 ^a (21 de març)	ALVIRA (2010: doc. 1136)
	«In Christi nomine. Nos Petrus»	Lleida [Lleida]	1211 ^b (22 de març)	ALVIRA (2010: doc. 1148)

CONSTITUCIONS DE PAU I TREVA (1173-1235), citades per incipit

Sobirà	Incipits	Lloc (i abreviatura a la taula III)	Any	Edició consultada
Jaume I	Constitutio Cardinalis	Lleida [Lleida]	1214	CARAVYC I: 90-95 CPTC: doc. 23
	«Ad honorem»	Almudèvar [Almud]	1218	CARAVYC I: 95-101 CPTC: doc. 24
	«Notum»	Tortosa [Tor]	1225	CARAVYC I: 102-112 CPTC: doc. 25
	«In Christi nomine sit omnibus manifestum»	Barcelona [Bar]	1228 ^a	CARAVYC I: 112-119 CPTC: doc. 26
	«In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» [Parlament eclesiàstic]	Tarragona [Tar]	1235 ^a (1233) ¹⁹⁹	CARAVYC I: 123-127 CPTC: doc. 27
	«In Christi nomine notum sit cunctis» <i>la darrera</i>	Tarragona [Tar]	1235 ^b (1234)	CARAVYC I: 127-133 CPTC: doc. 28

LEGISLACIÓ APROVADA EN CORTS (1228-1432)

Sobirà	Lloc (i abreviatura a la taula III)	Any	Edició o manuscrits
Jaume I	Barcelona [1 ^a Bar]	1228 ^b	CARAVYC I: 120-122
	Tarragona [Tar] ²⁰⁰ [Parlament eclesiàstic]	1235 ^a (1233)	CARAVYC I: 123-127 CPTC: doc. 27
	Girona [Gir]	1240-1241	CARAVYC I: 133-135
	Lleida [Lleida]	1242 (1243)	CARAVYC I: 217-219 CORTÉS (2001: 120-121)
	València [Val]	1244	CC : [652]
	Barcelona [2 ^a Bar]	1251	CARAVYC I: 137-139

¹⁹⁹ L'edició de MARCA (1688) recull MCCXXXIII, com el tres manuscrits llatins del *Compendium* de Sant Dionís. Es tracta del còmput segons l'any de l'Encarnació. El manuscrit d.ii.12 i z.i.3 transcrits per Fita i Oliver recullen, però, l'any de l'Encarnació de 1234 (CARAVYC I: 127), exactament igual que CYADC, que omet la referència a l'Encarnació. MIRET I SANS (1918: 127) estableix al febrer 1235 l'estada de Jaume I a Tarragona i la celebració del parlament eclesiàstic.

²⁰⁰ Com es pot comprobar per l'edició consultada, és el mateix parlament eclesiàstic que figura a l'apartat anterior, amb l'incipit *In nomine sancte et indiuidue Trinitatis*. Al *Compendium*, es troba citat de diferent manera segons si apareix al capítol de Pau i Treva o als primers deu llibres i en conseqüència cal respectar el mode de citació respectiva.

LEGISLACIÓ APROVADA EN CORTS (1228-1432)			
Sobirà	Lloc (i abreviatura a la taula III)	Any	Edició o manuscrits
	Lleida [Lleida]	1257	MARCA (1688: columna 1441-1442)
Pere II	Barcelona [Bar]	1283	CARAVYC I: 140-153 ²⁰¹
Alfons II	Montsó [Montsó]	1289	VALLS I TABERNER (1928: 265-272)
Jaume II	Barcelona [1 ^a Bar]	1292	CARAVYC I: 154-167
	Barcelona [2 ^a Bar]	1300 ^a	CARAVYC I: 167-180
	Lleida [Lleida]	1300 ^b	CR-10, f. 54r CYADC: 284
	Lleida [Lleida]	1301	CARAVYC I: 180-194
	Montblanc [Montb]	1307	CARAVYC I: 197-204
	Barcelona [3 ^a Bar]	1311	CARAVYC I: 205-230
	Girona [Gir]	1321	CARAVYC I: 248-272
	Alfons III	Montblanc [Montb]	1333
Pere III	Perpinyà [Perp]	1350-1351	CARAVYC I: 337-459
	Cervera [Cer]	1359	CARAVYC II: 1-134
	Montsó [Montsó]	1362-1363 (Constitucions)	PONS I GURI (1982: 151-170) BC ms. 485
		“ (Capítols de Corts)	PONS I GURI (1982: 71-104)
	Tortosa [2 ^a Tor]	1365 ^a	CARAVYC II: 306-313
	Barcelona [1 ^a Bar]	1365 ^b	CARAVYC II: 332-483
	Barcelona [2 ^a Bar]	1368-1369	CARAVYC III: 34
	Barcelona [3 ^a Bar]	1372-1373	CARAVYC III: 231-245
	Barcelona [4 ^a Bar]	1379-1380	CARAVYC IV: 189-215
	Elionor (consort)	Tortosa [Tor]	1365 ^c

²⁰¹ Al manuscrit que consultà Sant Dionís devia haver una numeració diferent. De fet, a l'edició de *CARAVYC* hi ha alguns paràgrafs sense numerar entre les Constitucions VI i VII i entre la VIII i IX. Si es compten els dits paràgrafs, la Constitució n° XXV rebria el número XXX, el que li posà Sant Dionís (també s'hi relaciona la n° XLII, *CARAVYC* I: 151).

LEGISLACIÓ APROVADA EN CORTS (1228-1432)

Sobirà	Lloc (i abreviatura a la taula III)	Any	Edició o manuscrits
	Barcelona [Bar] Concòrdia amb el Cardenal Bertran de Comenge, llegat papal. Pau i Treva	1372	G-3, ff. 156r-157r
Martí I	Barcelona [Bar]	1410	CARAVYC VI: 198-209
Ferran I	Barcelona [Bar]	1412-1413	
		21 de juny de 1413 (Constitucions)	CARAVYC XI: 219-227
		“ (Capítols de Corts)	CARAVYC XI: 233-247
		28 d'agost de 1413	CARAVYC XI: 262-275
		31 d'agost de 1413	CARAVYC XI: 281-285
Maria	Barcelona [Bar]	1422	CARAVYC XIII: 396-417
Alfons IV	Barcelona [Bar]	1432	CARAVYC XVII: 179-199

Taula III : Identificació de la legislació (Constitucions, Capítols de Corts i Usatges) citada als *Compendis* llatí i català, segons l'ordre de les rúbriques i dels llibres de la *Compilació* (CR-10).

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVACIONVM	LIBRE PRIMER
<i>De fide catholica et priuilegiis sacri babtismatis etc. [f. 1r]</i>	<i>1. De suma Trinitate et fide catholica</i>	<i>1-2. De la sancta fe cathòlica e del baptesma, e que negun no gos públicament disputar de aquella</i>
Jaume I - Lleida «Nouerint uniuersi» Innocenci - Lió Confirmació ²⁰² Jaume II - 2 ^a Bar - VIII Jaume II - 3 ^a Bar - I	1 VS «Si quis iudeo» 2 Jaume I - Lleida - 1242 Innocenci - Lió <i>pontificatus sui anno III</i> Jaume [II] - 3 ^a Bar - 1311/I 3 Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/II VS «Si quis iudeo» 4 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300/VIII 3 ^a Bar - 1311/I 5 Pere II - Bar - 1283/XXX 6 Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/I	1 VS «Si algun hom a juheu o serrahí» 2 Jaume I - Lleida [1242] Innocenci - Lió <i>any III del seu pontificat</i> Jaume II - 3 ^a Bar - I 3 Jaume II - 3 ^a Bar - *III 4 Jaume II - 2 ^a Bar - VIII 3 ^a Bar - I 5 Pere II - Bar - *III 6 Jaume II - 3 ^a Bar - I
<i>Vt nemo de fide catholica audeat publice contendere nec libros noui uel ueteris testamenti in romancio tenere [f. 2r]</i>	<i>2. Vt nemo audeat de fide catholica publice contendere neque libros ueteris vel noui testamenti in romancio tenere</i>	2
Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis»	1 VS «Si quis iudeo» 2 Jaume I - Tar - 1235^a/in principio 3 Jaume I - Tar - 1235^a/II	2 Jaume I - Tar - I 3 Jaume I - Tar - II
<i>De sacrosanctis ecclesiis et earum rebus et priuilegiis [f. 2r]</i>	<i>3. De sacrosanctis ecclesiis et earum rebus et priuilegiis</i>	<i>3. De les sacrosanctes esgleyas e coses e privilegis d'aquelles</i>
VS «Precipimus enim ut si quis alodiarius» VS «Nemini liceat in posterum» Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - ca. «Item statuimus quod quilibet possit dare, dimitere» [XVIII]	1 VS «Precipimus enim ut si quis alodiarius» «Hoc quod iuris est sanctorum» «Hec est pax confirmata» «Item statuerunt prefati» 2 Jaume I - Tar - 1235^a/XVIII	1 VS «Manam que si algun alodiari», 139 «Açò qui és dret de sants», 100 «Aquella és la pau confirmada», 126 «Ítem statüiren los sobredits», 66 2 Jaume I - Tar - XVIII

²⁰² Jaume II - 3ª Bar - 1311/II, copiada al marge inferior per Pere Miquel Carbonell (f. 2v).

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Pere II - Bar - VIII Alfons II - Montsó - XXXI Jaume I - Lleida «In Christi nomine sit notum cunctis»	3 Pere II - Bar - 1283/VIII Jaume I - Lleida - 1257/IX 4 Alfons II - Montsó - 1289/XXXI 5 Jaume I - Lleida - 1257/I IV VI X 6 Pere I - Lleida - 1211^b/«Statuimus» «Idem dicimus» 7 Jaume I - Lleida - 1257/III IV [1^a] Bar - 1228^b/I	4 Alfons II - Montsó - XXXI 6 Pere I - Lleida - XXXI 3 Pere II - Bar - VIII 5 Jaume I - Lleida [1257] - I IV VI X 7 Jaume I - Lleida [1257] - III IV [1 ^a] Bar - I (2 ²⁰³) Jaume I - Tar - XX
<i>De episcopis prelati ac clericis et personis ecclesiasticis eorumque rebus et priuilegiis [f. 3v]</i>	<i>4. De episcopis et prelati ac clericis et eorum rebus et priuilegiis</i>	<i>4. Dels bisbes, prelati e clergues e de llurs coses e privilegis</i>
VS «Laudauerunt» Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - «Item statuimus quod clerici et religiosi» [XV] «Item statuimus quod clerici racione rei mobilis» [XX]	1 VS «Laudauerunt» «Hec est pax confirmata» «Treugam enim» cum III sequentibus. 2 Jaume I - Tar - 1235^a/XX 3 Jaume I - Lleida - 1257/IX Pere II - Bar - 1283/XXXV Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XXXVI Jaume I - Tar - 1235^a/XV 4 Alfons [II] - Montsó - 1289/XXVIII 5 Jaume I - Tar - 1235^a/XXII [1^a] Bar - 1228^b/c.f. > XV Lleida - 1257/X 6 Pere II - Bar - 1283/XVII 7 Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/VII Jaume II - Lleida - 1301/X	1 VS «Lloaren e atorgaren», LXXXIII «Aquesta és la pau confirmada», CXXXVI «La treva de nostre senyor», ab III Usatges següents, CXXVII 3 Jaume I - Tar - XV Lleida [1257] - IX Pere II - Bar - XXXV Jaume II - 1 ^a Bar - XXXVI 5 Jaume I - Tar - *XXIX [1 ^a] Bar - c.f. Lleida [1257] - X 4 Alfons [II] - Montsó - XXVIII 6 Pere II - Bar - XVII 7 Jaume II - 3 ^a Bar - VII 7 Jaume II - Lleida - X
<i>De hiis que clericis prohibentur [f. 4r]</i>	<i>5. De hiis que clericis prohibentur</i>	<i>5. De les coses prohibides als clergues</i>

²⁰³ Aquest paràgraf ha estat avançat per error, al ms. A, però hauria d'ocupar el lloc de segon capítol a la rúbrica següent.

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Jaume II - 1ª Bar - V	1 VS «Statuimus»	1 VS «Statuhim que negun clergue», ca. CL
Jaume II - 2ª Bar - XIV	2 Jaume II - 1ª Bar - 1292/V	2 Jaume II - 1ª Bar - V
Jaume II - 2ª Bar - XXXII	3 Jaume II - [2ª] Bar - 1300/XIV	3 Jaume II - 2ª Bar - XIV
Jaume II - Lleida - X	4 VS «Statuimus»	
<i>De Audiencia Principis et eius titulo [f. 4v]</i>	<i>6. De Audiencia Principis et eius titulo</i>	<i>6. De la Audiència del príncep e de son títol</i>
Jaume II - 2ª Bar - IX	1 Jaume II - 2ª Bar - 1300/IX	1 Jaume II - 2ª Bar - IX
Pere II - Bar - XXXIV	2 Maria - Bar - 1422/V	2 [Maria - Bar - V]
Pere III - 1ª Bar - [cc] «Item quod absente domino Rege»	3 Pere III - 1ª Bar - 1365^b/cc [«Item quod absente domino Rege»]	4 Maria - Bar - V
	4 Maria - Ba - 1422/V	3 Pere [III] - 1ª Bar - cc
	5 Pere II - Bar - 1282/XXXIV	5 Pere II - Bar - XXXIII
<i>De hereticis et excommunicatis [f. 4v]</i>	<i>7a. De excommunicatis</i>	<i>7a. De excommunicats</i>
Pere I - Lleida «In Christi nomine Nos Petrus»	1 Pere I - Lleida - 1211^a	* VS «Si negú ferirà ho pendrà abbat», ca. CXXX
Gregori - Confirmació «Gregorius episcopus seruus seruorum»	Gregori - Confirmació - 1230	1 Pere I - Lleida
Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - «Item statuimus ne aliquis infamatus» [et aliae]	2 Jaume I - Lleida - 1257/*XI [> XII]	Gregori - Confirmació
	3 VS «Homicide»	3,2 VS «Homicides»
	4 Jaume I - Tar - 1235^a/XVII ²⁰⁴	Jaume I - Lleida [1257] - XII
		4 Jaume I - Tar - *VI
	<i>7b. De hereticis</i>	<i>7b. De heretges</i>
	1 Jaume I ²⁰⁵ - Tar - 1235^a/III	1 Jaume I - Tar - III
	VS «Homicide»	7 Jaume I - Tar - I II
	2 Alfons III - Montb - 1333/XXIX	4 Jaume I - Tar - VII
	3 Jaume I - Tar - 1235^a/V	3 Jaume I - Tar - V
	4 Jaume I - Tar - 1235^a/VII	2 Alfons III - Montb - XXIX
	5 Jaume I - Tar - 1235^a/IV	6 Jaume I - Tar - VI
	6 Jaume I - Tar - 1235^a/VI	5 Jaume I - Tar - IV

²⁰⁴ UE: VI.

²⁰⁵ U: II.

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
	7 Jaume I - Tar - 1235^a/I II 8 [Jaume I - Bar] 1228^a/«Ab hac pace»	8 [Jaume I - Bar 1228 - ca. «Ab hac pace»]
<i>De iudeis et saracenis [f. 6v]</i>	<i>8. De iudeis et saracenis</i>	<i>8. De juheus e serrahins</i>
«Sacra iuramenta iudeorum» Jaume I - Bar «In nomine domini nostri Ihesu Chrsti» Pere II - Bar - XXX Pere II - Bar - XLIX Alfons II - Montsó - XXV Jaume II - Lleida - XII Pere III - Perp - XXXVIII	1 VS «Iudei cesi» «Malefacta in saracenis» «Iudei iurent christianis» «Si quis iudeo» «Christiani non uendant» «Statuerunt supradicti» 2 Jaume I - Tar - 1235^a/XXI 3 Jaume I - [1 ^a] Bar - 1228^b/I IV 4 Jaume I - [1 ^a] Bar - 1228^b/II 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XI 6 Jaume I - [1 ^a] Bar - 1228^b/III 7 Jaume I - [1 ^a] Bar - 1228^b/V VI 8 Alfons II - Montsó - 1289/XXV 9 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXVIII 10 Pere II - Bar - 1283/XLIX 11 Jaume II - Lleida - 1301/XII	1 VS «Juheus batuts» VIII «Les malefetes en serrahins» XX «Jueus juren» XLIX «Si algun hom a juheu o serrahí» LXXII «Los christians no venen» CIX «Statuhiren axí mateix los...» CXL 3 Jaume I - [1 ^a] Bar - IV 4 Jaume I - [1 ^a] Bar - II 6 Jaume I - [1 ^a] Bar - III 7 Jaume I - [1 ^a] Bar - V VI 8 Alfons II - Montsó - XXV 9 Pere III - Perp - XXXVIII 5 Pere III - Perp - *I 10 Pere II - Bar - *XLVIII 11 Jaume II - 2 ^a Lleida - XII 2 Jaume I - Tar - XXI
<i>De celebracione Curiarum, quo loco et tempore et cum quibus personis debeat et de earum iudicio obseruando [f. 9r]</i>	<i>9. De celebracione Curiarum, quo loco et tempore et cum quibus personis debeat et de earum iudicio obseruando</i>	<i>9. De celebrar Corts generals</i>
VS «Iudicium in Curia datum» VS «Iudicia Curie» Pere II - Bar - XXIII Jaume II - 1 ^a Bar - XLI Jaume II - 2 ^a Bar - IV	1 VS «Iudicium in Curia datum» «Iudicia Curie» 2 [Pere II - Bar - 1283/XXIII] [Jaume II - Lleida - 1301/II] [Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/IV]	1 VS «Judici donat en Cort» ca. LXXV «Los judicis de Cort e los...» LXXVII 2 [Pere II - Bar - XXIII] [Jaume II - Lleida - II] [Jaume II - 2 ^a Bar - IV]

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Jaume II - 2 ^a Bar - XXXIV	[Maria - Bar - 1422/IV]	[Maria - Bar - IV]
Jaume II - Lleida - II	3 [Jaume II - Lleida - 1301/II]	3 [Jaume II - Lleida - II]
Jaume II - Gir - XXIV	[Pere III - Cer - 1359/XIX]	[Pere III - Cer - XIX]
Pere III - Perp - XXX	4 Jaume II - Lleida - 1301/II	4 Jaume II - Lleida - *I [> II]
Pere III - Cer - XIX	5 Maria - Bar - 1422/III	5 Maria - Bar - III
Pere III - 1 ^a Bar - [cc] «Item cum dicta domina Regina»	6 Pere III - Bar - 1365^b/cc [«Item cum dicta domina Regina»]	7 Jaume [II] - 2 ^a Bar - XXXIV
	7 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300/XXXIV	6 Pere III - Bar - cc
<i>(De reparacione grauaminum in Curia per quos fieri debeant in margine) [f. 11v]</i>		
Martí - Bar - [ca. Corts] «Item serenissime domine placeat»		
<i>De legibus seu Constitutionibus [f. 11v]</i>	10. De legibus seu Constitutionibus, interpretacione et obseruacione earum	10. De leys e constitucions e de la interpretació e observació d'aquelles
VS «Cum dominus Raymundus Berengarii»	1 VS <i>in prohemio</i>	1 VS «En lo prohemí» ca. I
VS «Vnaqueque gens»	«Iudicia Curie» <i>in fine</i>	«Los judicis de Cort e Usatges» ca. XX
Jaume I - Bar «Nouerint uniuersi» - ca. «Item statuimus concilio predictorum»	«Vnaqueque gens»	«Cascuna gent» CXXV
Pere II - Bar - XIV	2 VS «Iudicia Curie» <i>in fine</i>	
	3 Jaume I - [2 ^a] Bar - 1251/II	3 Jaume I - [2 ^a] Bar - [II]
	4 Martí - Bar - 1410/[cc] II	4 Martí - Bar - [cc] II
	5 Ferran - Bar - 1413/XVII	5 Ferran - Bar - XVII
	6 Pere II - Bar - 1283/XIV	6 Pere II - Bar - XIV
	7 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XXXI Gir - 1321/X	7 Jaume II - [2 ^a] Bar - XXXI Gir - X
	8 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XXXI	8 Jaume II - 2 ^a Bar - XXXI
	9 Alfons II - Montsó - 1289/XV	9 Alfons II - Montsó - XV
	10 Pere II - Bar - 1283/VIII	10 Pere II - Bar - VIII
	Alfons II - Montsó - 1289/XXXIII	Alfons II - Montsó - XXXIV
	Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/I 2 ^a Bar - 1300/XI XXXVIII Lleida - 1301/XI Gir - 1321/XXII	Jaume II - 1 ^a Bar - I 2 ^a Bar - XXXVIII Lleida - *II Gir - XII XX XXIX *XXXIX

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
	XX XXIX XXX Alfons [III] - Montb - 1333/XXXV Elionor - Tor - 1365°/IX Ferran - Bar - 1413/IV XI VIII 11 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXI 12 Maria - Bar - 1422/XXVII	Alfons [III] - Montb - XXXV Elienor - Tor - IX Ferran - Bar - IV II 11 Pere III - Perp - XXXI 12 Maria - Bar - XXVII
<i>De interpretacione Constitutionum [f. 12v]</i>		
Alfons II - Montsó - XV Jaume II - 2 ^a Bar - XXXI Jaume II - Gir - X		
<i>De obseruacione Constitutionum tam per officiales regios quam regine [f. 13r]</i>		
Alfons II - Montsó - XXXII Jaume II - Bar - XXVIII Jaume II - Gir - XII Jaume II - Gir - XXIX		
<i>De Constitutionibus explanandis et sub congruis titulis situandis [f. 13v]</i>		
Ferran - Bar - XVII Ferran - Bar - [cc] IX Ferran - Bar - [cc] XI		
<i>De mandatis Principum [f. 14v]</i>		
VS «Constituerunt eciam supradicti Principes» Jaume II - 3 ^a Bar - XIX		
<i>Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum [f. 15r]</i>	<i>11. Si contra ius uel utilitatem publicam fuerit aliquid impetratum</i>	<i>11. Si contra dret ho utilitat pública serà algun rescrit empetrat</i>
Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - ca. «Item littere priuilegia et instrumenta»	1 Jaume I - Tar - 1235°/XI Alfons II - Montsó - 1289/VII 2 Alfons II - Montsó - 1289/XVI VII	1 Jaume I - Tar - II Alfons II - Montsó - VII 2 Alfons II - Montsó - XVI VII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - ca. «Item sancimus quod ad preces» Alfons II - Montsó - VII Alfons II - Montsó - XVI Jaume II - Gir - XVI Jaume II - 3ª Bar - XIV Jaume II - Gir - IV Jaume II - Gir - IX Jaume II - Gir - XVII	Jaume II - Gir - 1321/IV IX 3 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XVI Gir - 1321/IX XVII 3ª Bar - 1311/XIV 4 Martí - Ba - 1410/cc [I]	Jaume II - Gir - IV IX 3 Jaume II - 2ª Bar - XVI 3ª Bar - XIV Gir - IX XVII 4 Martí - Ba - cc I
<i>De diuersis rescriptis et alongamentis [15v]</i>	<i>12. De diuersis rescriptis et alongamentis</i>	<i>12. De diuersis rescripts e alongaments</i>
Jaume I - Tar - XII Pere III - Perp - XXII Pere III - 1ª Bar - [cc] «Item quod dominus Rex nec domina Regina» Pere III - 2ª Bar - [cc] «Item quod uos serenissime domine uel domina» Pere III - 2ª Tor - [cc] «Item quod uos domine Rex et domina» Pere III - 3ª Bar - [cc] «Item quod uos domine Rex uel domina» Pere III - Montsó - [cc] «Item quod uos serenissime domine et dominus dux»	1 Pere III - 1ª Bar - 1365^b/cc [«Item quod dominus Rex nec domina Regina»] 2ª Bar - 1368-1369/[cc «Item quod uos serenissime domine uel domina»] 2ª Tor 1365^a/[cc «Item quod uos domine Rex et domina»] 3ª Bar - 1372-1373/[cc «Item quod uos domine Rex uel domina»] Montsó ²⁰⁶ - 1362-1363/[cc «Item quod uos serenissime domine et dominus dux»] 2 Jaume I - Tar - 1235ª/XII 3 Pere [III] - 1ª Bar - 1365^b/[cc «Item quod dominus Rex uel domina Regina»] 4 Pere III - Perp - 1350-1351/XXII	1 Pere III - 1ª Bar - cc Montsó 2 Jaume I - Tar - XII 3 Pere [III] - 1ª Bar - cc 4 Pere III - Perp - XXII
<i>De priuilegiis, inmunitatibus, penonibus, saluaguarda et guidaticis [f. 17r]</i>	<i>13. De priuilegiis, inmunitatibus, guidaticis et saluaguarda</i>	<i>13. De privilegis, inmunitats, guiatges e saluaguarda</i>
Pere II - Bar - I Jaume II - 2ª Bar - XVII Jaume II - 3ª Bar - XV	1 VS «Auctoritate et rogatu» «Quoniam per iniquum» «Simili modo firmissime»	1 VS «Auctoritate et rogatu» LXXX «Car per inich Príncipe» LXXXX «Semblant modo fermament» LXII

²⁰⁶ C afegeix: Alfons IV - Bar - **1432/In nouella constitucione.**

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Jaume II - Montb - III	2 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XVII 3 ^a Bar - 1311/XV 3 Jaume [II] - Montb - 1307/III 4 [Pere I - Bar] PT «In primis» 1200/«Volumus» «Ad honorem» /ca. «Item supradicta» (?) 5 VS «Simili modo» «Quoniam per iniquum»	2 Jaume II - 2 ^a Bar - XXII 3 ^a Bar [- XV]
<i>De iure sigilli et quod non possit alienari [f. 17v]</i>	<i>14. De iure sigilli et quod non possit alienari</i>	<i>14. De dret de sagell</i>
Jaume I - Tar «In nomine indiuidue» - ca. «Item statuimus quod littere» Pere II - Bar - XVI Alfons II - Montsó - IX Jaume II - 1 ^a Bar - VI Ferran - Bar - [cc] «Item quod uos serenissime»	1 Pere II - Bar - 1283/XVI Alfons II - Montsó - 1289/IX Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/VI 2 Alfons II - Montsó - 1289/IX 3 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/VI Jaume I - Tar - 1235^a/XIV 4 Martí - [Bar] - 1410/cc VI 5 Maria - Bar - 1422/IX Martí - [Bar] - 1410/cc IV	1 Pere II - Bar - XVI Alfons II - Montsó - IX Jaume II - 1 ^a Bar - VI 5 Maria - Bar - [IX]
<i>Vt omnes officiales in Cathalonia sint cathalani Cancellario et Vicecancellario domini exceptis [f. 18r]</i>	<i>15. Vt omnes officiales in Cathalonia sint cathalani</i>	<i>15. Que tots los officials en Cathalunya sien cathalans</i>
Jaume II - 1 ^a Bar - I Jaume II - 1 ^a Bar - II Alfons III - Montb - XX Pere III - Cer - X Ferran - Bar - XI Ferran - Bar - X	1 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/I II 2 Alfons III - Montb - 1333/XX Pere III - Cer - 1359/X 3 Ferran - Bar - 1413/XI 4 Alfons III - Montb - 1333/XX Pere III - Cer - 1359/X 5 Pere III - Cer - 1359/X 6 Ferran - Bar - 1413/X Maria - Bar - 1422/X	1 Jaume II - 1 ^a Bar - I *Montb - XX 2 [Alfons III - Montb - XX] Pere III - Cer - X 3 Ferran - Bar - *II 4 Alfons III - Montb - XX 5 Pere III - Cer - X 6 Ferran - Ba - X Maria - Bar - X

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
	7 Maria - Bar - 1422/XI	7 Maria - Bar - *II
	8 Maria - Bar - 1422/c.f.	8 Maria - Bar - *II
<i>De officio cancellarii et uicercancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis [f. 19r]</i>	16. De officio cancellarii et uicercancellarii et quod Rex non signet rescripta tangencia interesse partis	16. De officii de canceller, vicicancellor o regent
Martí - Bar - [cc] I	1 Maria - Bar - 1422/I	1 Maria - Bar - I
Martí - Bar - [cc] II	2 Martí - Bar - 1410/cc II	2 Martí - Bar - cc II
Martí - Bar - [cc] III	3 Martí - Bar - 1410/cc III	3 Martí - Bar - cc III
	4 Martí - Bar - 1410/cc II	4 Martí - Bar - cc II
	5 Maria - Bar - 1422/I	5 Maria - Bar - I
<i>De officio camarlengi, prothonotarii et secretarii [f. 20r]</i>	17. De officio camarlengi, prothonotarii et secretarii	17. De officii de camerlench, secretari, prothonotari
Martí - Bar - [cc] VI	1 Martí - Bar - 1410/cc VI	1 Martí - Bar - cc VI
Martí - Bar - [cc] IV	2 Martí - Bar - 1410/cc V	2 Martí - Bar - cc V
Martí - Bar - [cc] V	3 Martí - Bar - 1410/cc IV	3 Martí - Bar - cc IV
	4 [Martí - Bar - 1410/cc IV V]	*Maria - Bar - IX*
		4 Martí - Bar - cc IV V
<i>De officio gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et procuratoris regii et eorum assessorum [f. 20v]</i>	18. De officio gubernatoris et baiuli generalis Cathalonie et procuratoris regii et eorum assessorum	18. De officii de governador, de batle general, de procurador reyal e de llurs assessors
Jaume II - Gir - XX	1 Pere III - Cer - 1359/V	1 Pere III - Cer - V
Pere III - Cer - V	Ferran - Bar - 1413/IV	
Pere III - Montsó - XXXVI	2 Martí - Bar - 1410/cc XVI	2 Martí - Bar - ca. Corts XVI
Elionor - Tor - II	3 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXVI	3 Pere III - Montsó - XXXVI
Ferran - Bar - IV	4 Jaume II - Gir - 1321/XX	4 Jaume II - Gir - XX
Martí - Bar - [cc] XVI	Ferran - Bar - 1413/[cc] VIII	Ferran - Bar - [cc] *IX
Ferran - Bar - [cc] VIII		
<i>De officio iudicum de Curia Regis [f. 21v]</i>	19. De officio iudicum de Curia Regis	19. De officii de jutge de Cort
Pere II - Bar - XVIII	1 Pere II - Bar - 1283/XVIII	1 Pere II - Bar - XVIII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Pere III - Montsó - VI	Alfons III - Montb - 1333/XXIII 2 Jaume II - Gir - 1321/XV 3 Jaume II - 3ª Bar - 1321/X 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/VI	Alfons III - Montb - XXIII 2 Jaume II - Gir - XV 3 Jaume II - 3ª Bar - X 4 Pere III - Montsó - VI
<i>De officio uicarii subuicarii baiuli et capitis stubiarum et aliorum triennialium [f. 22v]</i>	20. De officio uicarii et baiuli et aliorum triennialium	20. De officii de vaguer e de batle
VS «De baiuliis» VS «Baiulias uero nullus» VS «In baiulia» VS «Si senior» VS «Statuerunt eciam iamdicti» «Forma sacramenti uicariorum» Jaume I - [1ª Bar] Bar «In nomine domini nostri Ihesu» - «Item generali Curia» [et aliae] Pere II - Bar - LI Jaume II - Gir - III Alfons III - Montb - XII Alfons III - Montb - XVII Pere III - Montsó - XXX Ferran - Bar - [cc] VI	1 Pere II - Bar - 1283/LI Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXI Gir - 1321/III Pere III - Montsó - 1362-1363/XXX 2 Alfons III - Montb - 1333/XII 3 [Forma del jurament dels veguers > Pere II - Bar - 1283/forma del jurament...] Jaume I - [1ª] Bar - 1228^b/I [> VIII] Jaume I - Lleida - 1257/II 4 Jaume I - <*>Lleida - *II> [1ª Bar - 1228^b/IX] 5 Jaume I - <*>Lleida - c.f.> [1ª Bar] - 1228^b/c.f. [> XV] 6 Jaume I - Lleida - 1257/X 7 [Jaume I - 1ª Bar - 1228^b/X] 8 [Jaume I - 1ª Bar - 1228^b/XII] 9 [Jaume I - 1ª Bar - 1228^b/XIII] 10 [Jaume I - 1ª Bar - 1228^b/XI] 11 Pere II - Bar - 1283/XLI 12 Ferran - Bar - 1413/[cc] VI 13 Alfons III - Montb - 1333/XVII	3 Jaume I - [1ª] Bar - *I [Jaume I - Lleida - II] 5 [Jaume I - 1ª Bar - XV] 6 [Jaume I - Lleida - X] 7 [Jaume I - 1ª Bar - X] 8 [Jaume I - 1ª Bar - XII] 9 [Jaume I - 1ª Bar - XIII] 10 <*>Jaume I - Lleida - I II> [Jaume I - 1ª Bar - XI] 1 Pere II - Bar - LI Jaume II - 1ª Bar - XXXI Gir - *IV Pere III - Montsó - XXX 2 Alfons III - Montb - XII 11 Pere II - Bar - XLI 12 Ferran - Bar - ca. Corts *C 13 Alfons III - Montb - XVII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
	14 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXIII 15 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXVIII 16 Alfons II - Montsó - 1289/XIII 17 Alfons III - Montb - 1333/XVII 18 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXIII	15 Jaume II - 1ª Bar - XXXVIII 16 Alfons II - Montsó - XIII 17 Alfons III - Montb - *XVIII 18 Pere III - Montsó - XXXIII
<i>De officio consiliarorum, paciorem, iuratorum et consulum ac rei publice administratorum [f. 24v]</i>	22. De officio consulum, iuratorum et Rey Publice administratorum	22. De officii de jurats, cancellers o pahers e administradors de la cosa pública
Pere II - Bar -XXVII Alfons II - Montsó - X Pere III - Cer - XI Pere III - Montsó - XXV	1 Pere [II] - Bar - 1283/XXVII 2 Pere II - Bar - 1283/V 3 Alfons II - Montsó - 1289/X Pere III - Cer - 1359/XI 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXV 5 Alfons II - Montsó - 1289/XXXI 6 Maria - Bar - 1422/XV 7 Alfons II - Montsó - 1289/XVII XVIII XIX	1 Pere [II] - Bar - XXVII 2 Pere II - Bar - V 3 Alfons II - Montsó - X Pere III - Cer - *II 4 Pere III - Montsó - XXV 5 [Alfons II - Montsó - XXXI] <*Alfons II - Montsó - XVII XVIII XIX> 6 Maria - Bar - XV
<i>De officio ordinariorum iudicum atque assessorum [f. 24v]</i>		
Jaume II - 1ª Bar - XXII Jaume II - Gir - XXVIII Pere III - Montsó - XXXIX Alfons III - Montb - XI		
<i>(De officio iudicis delegati et comissariorum et qualiter ualeant recusari in margine) [f. 25v]</i>	21. De officio iudicis delegati	21. De officii de jutge delegat e de comissari
Alfons II - Montsó - XX Jaume II - Lleida - XIV Jaume II - Gir - XIV	1 Alfons II - Montsó - 1289/XX 2 Jaume II - Lleida - 1301/XIV Gir - 1321/XIV 3 [Martí] - Bar - 1410/cc X 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/VI 5 Maria - Bar - 1422/XXIX	1 Alfons II - Montsó - XX 3 Martí - [Bar] - cc X 4 Pere III - Montsó - VI 2 Jaume II - Lleida - *XVIII Gir - XIV 5 Maria - Bar - XXIX

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
<i>De officio inquisitorum seu iudicum tabule, eorumque salario, et qui officiales ad tenendum tabulam teneantur [f. 25v]</i>	<i>28. De officio inquisitorum seu iudicum tabule, eorumque salario, et qui officiales tenere tabulam sunt astricti</i>	<i>28. De offici de inquisidors e jutges de la taula</i>
Pere II - Bar - XXX Alfons II - Montsó - IV Jaume II - 2ª Bar - I Jaume II - 2ª Bar - II Jaume II - 2ª Bar - XXI Jaume II - Lleida - I Jaume II - 3ª Bar - IV Jaume II - 3ª Bar - XIII Jaume II - Gir - XIX Alfons III - Montb - I Alfons III - Montb - II Alfons III - Montb - III Alfons III - Montb - IV Alfons III - Montb - V Alfons III - Montb - VI Alfons III - Montb - VII Alfons III - Montb - X Pere III - Perp - III Pere III - Perp - X Pere III - Perp - XXIX Pere III - Cer - VI Pere III - Montsó - IX Pere III - Fraga	1 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/I 2 Pere III - Cer - 1359/VI 3 Jaume II - 3ª Bar - 1311/IV 4 Jaume II - 3ª Bar - 1311/IV 5 Alfons III - Montb - 1333/V 6 Pere III - Montsó - 1362-1363/IX 7 Pere III - Montsó - 1362-1363/IX 8 Alfons III - Montb - 1333/III 9 Pere III - Perp - 1350-1351/XXIX 10 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/I XXI 3ª Bar - 1311/IV 11 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/I II 12 Jaume II - 3ª Bar - 1311/IV 13 Alfons III - Montb - 1333/VII 14 Pere III - Perp - 1350-1351/III 15 Jaume II - 3ª Bar - 1311/IV 16 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/II XXI 17 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XI 2ª Bar - 1300ª/II	1 Jaume II - [2ª] Bar - I 2 Pere III - Cer - VI 3-4 Jaume II - 3ª Bar - IV 5 Alfons III - Montb - V 6-7 Pere III - Montsó - IX 8 Alfons III - Montb - III 9 Pere III - Perp - XXIX 10 Jaume II - 2ª Bar - I II 11 Jaume II - 2ª Bar - II 12 Jaume II - 3ª Bar - IV 13 Alfons III - Montb - VII 14 Pere III - Perp - III 15 Jaume II - 3ª Bar - IV 16 Jaume II - 2ª Bar - *XX XXI 17 Jaume [II] - 1ª Bar - *II 2ª Bar - II
<i>De officio aduocatorum et procuratorum fisci et collectorum tercii [f. 31v]</i>	<i>23. De officio procuratoris et aduocati fiscalis</i>	<i>23. De offici de procurador e advocat fiscal e de cullidor de terços</i>
Alfons III - Montb - VIII	1 Maria - Bar - 1422/XXVI	3 Martí - Bar - cc VIII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Pere III - Cer - XVIII Ferran - Bar - V Ferran - Bar - VI	2 Ferran - Bar - 1413/VI 3 Martí - Bar - 1410/cc VIII 4 Ferran - Bar - 1413/XXX 5 Ferran - Bar - 1413/V 6 Alfons III - Montb - 1333/VIII Pere III - Cer - 1359/XVIII 7 Pere III - Cer - 1359/XVIII	6 Alfons III - Montb - VIII Pere III - Cer - XVIII 7 Pere III - Cer - XIX 2 Ferran - Bar - VI 4 [Ferran - Bar - XXX] 5 Ferran - Bar - V VI *VII 1 Maria - Bar - *XXXVI
	24. De officio posanderiorum	24. De offici de posanders
	1 Maria - Bar - 1422/XV	1 Maria - Bar - XV
<i>De officio porteriorum et adzemblariorum eorumque salaria [f. 32r]</i>	25. De officio portariorum et adzemblariorum	25. De offici de porte[r]s e de azemble[r]s
Alfons III - Montb - IX Pere III - Perp - XXIV Pere III - Montsó - XVI Pere III - Cer - XIII	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVI 2 Pere III - Cer - 1359/XIII Montsó - 1362-1363/XVI Perp - 1350-1351/XXIV 3 Alfons III - Montb - 1333/IX 4 Pere III - Cer - 1359/XIII	1 Pere III - Montsó - XVI 2 Pere III - Cer - XIII Montsó - [XVI] Perp - XXIV 3 Alfons III - Montb - IX 4 Pere III - Cer - XIII
<i>De officio sagionum [32v]</i>	26. De officio sagionum	26. De offici de saigs
Pere II - Bar - IV Alfons II - Montsó - III Alfons II - Montsó - XXIV Jaume II - 1ª Bar - XVIII Jaume II - 3ª Bar - XI Alfons III - Montb - XVIII Alfons III - Montb - XIX	1 Alfons II - Montsó - 1333/III 2 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XI 3 Alfons III - Montb - 1333/XVIII 4 Alfons II - Montsó - 1289/XXIV Jaume II - 1ª Bar - 1292/XVIII 5 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XV 6 Pere II - Bar - 1283/IV 7 Alfons III - Montb - 1333/XIX	1 Alfons II - Montsó - III 2 Jaume II - 3ª Bar - *II 3 Alfons III - Montb - XVIII 4 Alfons II - Montsó - XXIV Jaume II - 1ª Bar - *XLIII 5 Jaume II - 1ª Bar - XV 7 Alfons III - Montb - XIX
<i>Quod officiales regii non intrent iurisdictionem alterius nec imponant ibi bannum (de prohibitis in margine) [f. 33r]</i>	27. Que officiales regii facere prohibentur	27. De les coses prohibides als officials
Pere II - Bar - III	1 Pere II - Bar - 1283/III	1 Pere II - Bar - III

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
Jaume II - 1ª Bar - XXXIII Jaume II - Gir - VII <i>Quod officiales regii non recipiant seruicium nec acapte nec inuicem se uniant nec se assensent [f. 33v]</i>	2 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXIII Gir - 1321/VII	2 Jaume II - 1ª Bar - *XXIV Gir - VII
Alfons II - Montsó - I Alfons II - Montsó - V Alfons II - Montsó - XXV Jaume II - 1ª Bar - IV <i>Quod officiales regii non teneant officium uel procuracionem alterius [f. 33v]</i>	3 Alfons II - Montsó - 1289/XXVIII 4 Alfons II - Montsó - 1289/XXVII 5 Alfons II - Montsó - 1289/I V 6 Alfons II - Montsó - 1289/V	3 Alfons II - Montsó - *XXVII 4 Alfons II - Montsó - XXVII 5 Alfons II - Montsó - I V 6 Alfons II - Montsó - V
Jaume II - 2ª Bar - XIX Pere III - Perp - XVIII	7 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XIX 8 Pere III - Perp - 1350-1351/XVIII 9 Jaume II - Gir - 1321/XVIII 10 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XII XXII Lleida - 1301/VIII 11 Alfons II - Montsó - 1289/XI 12 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XVII 13 Alfons II - Montsó - 1289/V 14 Jaume II - 1ª Bar - 1292/IV	7 Jaume II - 2ª Bar - XIX 8 Pere III - Perp - XVIII 9 Jaume II - Gir - XVIII 10 Jaume II - 2ª Bar - XII XXII Lleida - VIII 11 Alfons II - Montsó - *II 12 Jaume II - 3ª Bar - XVII 13 Alfons II - Montsó - V 14 Jaume II - 1ª Bar - IV
<i>Quod officiales eorum officiis faciant residenciam personalem [f. 34r]</i>		
Alfons II - Montb - XV Pere III - Cer - XV <i>Quod officia triennalia non concedantur ad certum tempus uel ad uiolarium [f. 34r]</i>		
Jaume II - 2ª Bar - III Alfons III - Montb - XIV Ferran - Bar - VIII		

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
-	PRIMA PARS COMPENDII CONSTITVCIONVM	LIBRE PRIMER
<i>Quod officia non continuentur et nullus teneat nisi unum officium iurisdictionis in eodem loco [f. 34v]</i>		
Jaume II - 2 ^a Bar - XIII Pere III - Montsó - II Ferran - Bar - VII		
<i>Quod officia non concedantur pro se supplicantibus nec pro denariis aut sub certa assignacione [f. 34v]</i>		
Alfons II - Montsó - I Jaume II - 1 ^a Bar - III Jaume II - Gir - XVIII Pere III - Perp - I Pere III - Montsó - XVIII Pere III - Montsó - XXXIII		
<i>(De hiis qui[bus] prohibentur officia regia ministrare ^{in margine}) [f. 35v]</i>		
Jaume II - 1 ^a Bar - XI Jaume II - 1 ^a Bar - XXVIII Jaume II - 3 ^a Bar - IX Alfons III - Montb - X Alfons III - Montb - XIII Pere III - Perp - IV		
<i>Quod officiales non emant vel adquirant res subditorum [f. 36r]</i>		
Jaume II - 2 ^a Bar - XII Jaume II - 2 ^a Bar - XXII Jaume II - Lleida - VIII Alfons II - Montsó - XI		

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SECVNDVS [f. 36v]	SECVNDA PARS	LLIBRE SEGON
<i>De edendo [f. 36v]</i>	<i>1. De edendo</i>	<i>1. De exhibir e mostrar cartes</i>
Pere III - Perp - XII	1 Pere III - Perp - 1350-1351/XII 2 VS «Item prouida deliberacione»	1 Pere III - Perp - XII 2 VS «Item prouida deliberatione»
<i>De libelli oblacione [f. 36v]</i>	<i>3. De libelli oblacione</i>	<i>3. De donar libell</i>
Pere III - Perp - XIII	1 Pere III - Perp - 1350-1351/XIII 2 Alfons III - Montb - 1333/XXIV 3 Ferran - Bar - 1413/VI XXX Maria - Bar - 1422/XXVI	1 Pere III - Perp - * XXVIII 3 Ferran - Bar - VI XXX Maria - Bar - XXVI 2 Alfons III - Montb [- XXIV]
<i>De in ius uocando [f. 37r]</i>	<i>2. De in ius uocando</i>	<i>2. De citar e vocar en juhí</i>
Corresponèndies	1 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XX	1 Jaume II - 1ª Bar [- XX]
<i>De pactis et transaccionibus [f. 37r]</i>	<i>5. De pactis et transaccionibus</i>	<i>5. De pactes e transaccions</i>
VS «Communie»	1 VS «Comunie et conueniencie» «Constituerunt eciam ut in factis» 2 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XII 3 VS «Communie» 4 Alfons II - Montsó - 1289/VI	2 Jaume II - 3ª Bar - XII 4 Alfons - Montsó - VI
<i>De empenimentis et treugis conuencionalium [f. 37r]</i>		
VS «Constituerunt eciam» Consuetudo «Si habeo treugas» Jaume I - Bar «Nouerint uniuersi» Alfons II - Montsó - VI Alfons - Montsó - XXII Jaume II - 1ª Bar - XXVI		
<i>Vt aduocati medici et notarii examinentur antequam eorum officio utantur [f. 37v]</i>	<i>6a. Vt aduocati examinentur antequam eorum officio utantur</i>	<i>6a. Que advocats e metges sien examinats abans que usen de llur offici</i>
Alfons II - Montsó - XVII Alfons II - Montsó - XVIII	1 Alfons II - Montsó - 1289/XVII Pere III - Cer - 1359/XII Montsó - 1362-	1 Alfons II - Montsó - XVII Pere III - Cer - XII Montsó - XVII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SECVNDVS [f. 36v]	SECVNDA PARS	LLIBRE SEGON
Alfons II - Montsó - XIX Pere III - Cer - XII Pere III - Montsó - XVII	1363/XVII 2 Maria - Bar - 1422/XVII	2 Maria - Bar - XVII
	6b. Vt medici examinentur	6b
	1 Alfons II - Montsó - 1289/XVII 2 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVII	1 [Alfons II - Montsó - XVII] 2 <Alfons II - Montsó - XVII> [Pere III - Montsó - XVII]
<i>Ne liceat potencioribus acciones uel cessiones in se transferre [f. 38r]</i>	7. Ne liceat in potenciores acciones uel cessiones transferre	7. Que no sia legut a negun cessionar accions en pus potents
Pere III - Montsó - III	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/III	1 Pere III - Montsó - III
<i>Nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus quas alii teneant [f. 38v]</i>	8. Vt nemo priuatus titulos prediis alienis imponat	8. Que negun privat no pos en camp ho possessió d'altri creus ho senyals ho lus façe pahor o manaces
Ferran - Bar - *V	1 Ferran - Bar - 1413/XV	1 Ferran - Bar - XV
<i>De dolo malo [f. 39r]</i>		
VS «Statuerunt eciam prefati» VS «Similiter nempe statuerunt»		
<i>De iuramento calumniis [f. 39r]</i>	4. De iuramento calumpnie	4. Jurament de calúmpnia
VS «Quoniam ex conquestione» Jaume I - Bar - ca. «Item statuimus»	1 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/VIII VS «Quoniam ex conquestione»	1 Jaume I - [2ª] Bar - VIII
	9. De arbitriis	9. De àrbitres
	1 Alfons II - Montsó - 1289/XIII Jaume II - 3ª Bar - 1311/XII Gir - 1321/XVI 2 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XII 3 Jaume II - Gir - 1321/XVI	1-3 Alfons II - Montsó - XIII Jaume II - 3ª Bar - XII Gir - XVI
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
<i>De iudiciis et iuris firmis tam in iudicio quam in batalla [f. 39r]</i>	1. De iudiciis et iuris firmis	1. De juhís e de ferma de dret

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
VS «Omnes homines» VS «Batallia iudicata» VS «De omnibus namque comunibus» VS «Statuerunt eciam» [VS] «Item inuiolabili obseruacione» Jaume II - 2ª Bar - XX Pere III - Montsó - XIII	1 VS «Bataylla iudicata» «De omnibus namque comunibus causis» «Magnates» «Qui se sciente» «Iudicium in Curia» «Iudicia Curie» «Stabilierunt eciam» «Statuerunt etiam quod si parentes» «Pater contra filium» 2 VS «Alium namque» Maria - Bar - 1422/VII ²⁰⁷ 3 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIII 4 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XX 5 VS «Omnes homines» 6 Maria - Bar - 1422/VII	1 VS «Tots hòmens fermen», ca. XXII «Bataylla jutjada», XXVII «De totes comunes causes», ca. XXVIII «Los magnats», XXIX «Qui a son scient», XL «Judici donat», LXXVI «Los judicis de Cort», LXXVII «Stabiliren encara los dits», LXXIX «Statuiren encara que si los pares», CXII «Pare contra fill», CLVI «Ítem inuiolabla observació», CLXV 3 Pere III - Montsó - XIII 4 Jaume II - 2ª Bar - XX 6 Maria - Bar - VII
<i>De in peritis super bausia siue prodiciones qualiter debeat pagare [f. 40r]</i>		
VS «Si quis in Curia» VS «Et si a potestate» VS «Similiter sit inter magnates» VS «Si quis aliquem de bausia» Pere II - Bar - XXI Jaume II - 1ª Bar - XXIV Jaume II - 1ª Bar - XXV Jaume Ii - Gir - I Jaume Ii - Gir - XXV		
<i>De ordine iudiciorum [f. 41r]</i>	<i>2. De ordine iudiciorum</i>	<i>2. De orde de juys</i>

²⁰⁷ Només el ms. U.

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
VS «Si quis malum» VS «Si quis homines habuerit» VS «Si quis contra alium» VS «Si quis dixerit se»	1 VS «Si quis aliquod malum» «Si quis homines habuerit» «Si quis contra alium» «Si quis dixerit se» 2 Maria - Bar - 1422/XIII	2 Maria - Bar - XIII
De dilacionibus [f. 41r]	3. De dilacionibus	3. De dilacions
VS «Placitum mandetur» Jaume I - Tar - ca. «Item statuimus quod»	1 VS «Placitum mandetur» «Stabilierunt eciam» «Statuerunt eciam hiidem» «Similiter nempe» «Omnes homines postquam» 2 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/[III] 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XVI 4 VS «Placitum» 5 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/III 6 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/VI 7 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/IX 8 Jaume II - Lleida - 1301/XIII 9 Pere III - Montsó - 1362-1363/VII	1 VS «Pleyt sia menat», XXIII «Stabiliren encara los dits», LXXIX «Statuiren encara aquells...», CXV «Semblantment statuiren...», CXVII «Tots hòmens pus que hauran», CLXXX 2 Jaume I - [2ª] Bar - III 3 Jaume II - 1ª Bar - XVI 5 Jaume I - [2ª] Bar - III 6 Jaume I - [2ª] Bar - VI 7 Jaume I - [2ª] Bar - [IX] 8 Jaume II - Lleida - XIII 9 Pere III - Montsó - VII
De iurisdictione omnium iudicum et de foro competentis [f. 41v]	4. De iurisdictione omnium iudicum et de foro competentis	4. De juridició de tots jutges e de for competent
VS «Placitare debent» Pere II - 2ª Bar - XI Pere II - 2ª Bar - XII Pere II - 2ª Bar - XV Pere II - 2ª Bar - XLI Jaume II - 1ª Bar - XXX Jaume II - 1ª Bar - XXXVII Jaume II - 1ª Bar - XXXVIII	1 VS «Omnes homines debent firmare» «Placitare debent» «Placitum iudicatum» «Laudauerunt» 2 Pere II - Bar - 1283/XI XII Jaume II - 3ª Bar - 1311/VIII Pere III - Montsó - 1362-1363/VI 3 VS «Placitare»	1 VS «Tots hòmens fermen dret», XXII «Pledejar deuen», XXIII «Pleyt jutjar», XXVI «Loharen e atorgaren», LXXXIII 2 Pere II - Bar - II Jaume II - 3ª Bar - VIII Pere III - Montsó - VI 3 VS «Pledejar»

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
Jaume II - 3 ^a Bar - VIII Jaume II - Gir - XXVI	Pere II - Bar - 1283/XII Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/VIII Maria - Bar - 1422/II 4 Pere II - Bar - 1283/XV 5 Jaume II - Gir - 1321/XXVI ²⁰⁸ 6 Jaume II - [1 ^a] Bar - 1292/XXXVII XXXVIII 7 PT «Diuiñarum» [Pere I - Bar - 1200/«Si uero homines»] PT «In *Christi nomine» - ca. «Si uero homines» [Pere II - Bar - 1283/XLII] Pere II - Bar - 1283/XLII 8 Pere II - Bar - 1283/LVI 9 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XXX 10 VS «Placitare»	Pere II - Bar - XII Jaume II - 3 ^a Bar - VIII 5 Jaume II - Gir - XXVI 6 Jaume II - 1 ^a Bar - XXXVII XXXVIII 9-10 Jaume II - 1 ^a Bar - XXX VS «Pledejar deuen» «Tots los hòmens deuen fermar» 4 Pere II - Bar - XV 8 Pere II - Bar - LVI 7 Pere II - Bar - XLII
<i>De foro hominum de paraticho et domesticorum et officialium Regis [f. 42v]</i>	<i>5. De foro hominum de paraticho et officialium et domesticorum Regis</i>	<i>5. De for dels domèstichs e officials reys e de hòmens de paratge</i>
Pere III - Montsó - XXIII	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXIII 2 Pere II - Bar - 1283/XLI 3 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXIII	1-3 Pere III - Montsó - XXIII PT *[Pere I - Bar 1200] «Diuiñarum»* *[Pere II - Bar - XLII] «In *Christi nomine», ca. «Si uero homines»* 2 *Pere III - Bar - XI* * Alfons III - Montb - XVI
<i>Qui impetrans priuilegium generositatis teneatur infra annum adipisci [f. 42v]</i>		
Pere III - Montsó - XXXII		
<i>Quando liceat unicuique sine iudice uindicare</i>	<i>6. Quando liceat unicuique sine iudice uindicare</i>	<i>6. Quant sie legut venjar-se sens jutge</i>

²⁰⁸ E afegeix: Alfons IV - Bar - **1432/«Les causes»**.

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
<i>[f. 43r]</i>		
VS «Qui aliena predauerit»	1 VS «Qui aliena» 2 Pere I [- Cer 1202] «Anno Domini Millesimo CCH»	1 VS « <i>Qui aliena</i> », CLVII 2 Pere I [- Cer 1202] « <i>Anno Domini Millesimo CCH</i> »
<i>Quando Princeps inter pupillos, uiduas et miserabiles personas cognoscat [f. 43r]</i>	7. Quando Princeps inter pupillos, uiduas et miserabiles personas cognoscat	7. Quant lo príncep entre pubils e miserables persones puxe conéxer
Ferran - Bar - «Ne ex beneficio»	1 Ferran - Bar - 1413/[«Ne ex beneficio»]	1 Ferran - Bar [- «Ne ex beneficio»]
<i>Vbi de crimine seu banno agi oportet [f. 43v]</i>	10. Vbi de crimine seu banno agi oportet	10. En quin loch per crim o per ban etc. (8)
Alfons II - Montsó - XXVI Jaume II - 1ª Bar - XXXV	1 VS «Si quis iudeo» 2 Pere II - Bar - 1283/XXXIX XV Alfons II - Montsó - 1289/XXVI Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXV	1 VS «Si algun hom o juheu a la fi», LXXII 2 Alfons II - Montsó - XXVII Jaume II - 1ª Bar - XXXV
<i>De inofficioso testamento ac legitima et diuisione ipsius [f. 43v]</i>	8. De inofficioso testamento et computacione legitime	8. De in[o]fusiós testament o legítima (10)
Alfons III - Montb - XXVII Consuetudo «Item est consuetudo in Cathalonia» Consuetudo «Secundum legem gothicam»	1 Alfons III - Montb - 1333/XXVII	1 Alfons III - Montb - *XVII
<i>De seruitutibus et aqua et pascuis riuis et pontibus [f. 44r]</i>	9. De usufructu et seruitutibus	9. De ús de fruyt e de seruituts
VS «Strate et uie publice» Pere II - Bar - XLIV Pere II - Bar - LIV	1 VS «Strate et uie publice» «In baiulia»	1 VS «Strades e Vias públiques», LXIX «En batlia o guarda», ca. CLX
<i>De dampno dato quod emendetur ante remissionem [f. 44r]</i>	11. De dampno dato quod emendetur ante remissionem	11a. De dan donat com sia esmenat
VS «Hec sunt Vsualia de Curialibus» VS «Qui militem uero interfecerit» VS «Si quis se miserit in aguayt» VS «Aguayt e encaus de caualleria» VS «Ciues autem et burgenses»	1 VS «Bataylla iudicata» «Magnates» «Si quis contradixerit» «Si quis feudum» «Qui fallerit hostem»	2+4 Alfons II - Montsó - XIV Jaume II - 1ª Bar - VIII 3 Pere III - Perp - XXI 11b. De dan donat que sia smenat 1 VS «Batalla jutjada», XXVII

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
VS «Baiulus interfectus»	«Qui ira ductus»	«Los magnats», XXIX
VS «Rusticus interfectus»	«Potestatem de suo castro»	«Si algú contradirà», XXX
VS «Si quis aliquem percusserit»	«Et si a potestate»	«Si algú donarà son feu»
VS «Si quis aliquem quolibet ictu»	«Cum inter malum»	«Qui fallirà hosts», XXXIII
VS «Si quis impulerit aliquem»	«Si quis alicui homini iactauerit»	«Qui per ira mogusts [sic]», XXXVIII
VS «Vnaqueque mulier sit»	«Si quis occiderit equum»	«Po[te]stat de son castell», XLI
VS «Si quis alicui homini iactauerit»	«Omnes quippe naues»	«E si per la potestat», XLVIII
VS «Si quis uulnerauerit siue occiderit»	«Item statuerunt ut omnes homines»	«Tot mal que hom farà», XLV
VS «Per bonum Vsaticum»	«Camini et strate»	«Si algú gitarà lança», LV
VS «Solidos de composicione»	«Simili modo firmissime»	«Si algun ociurà caval», LVI
VS «Si quis seniore[m] suum despexerit»	«Moneta»	«Totes les naus», LIX
VS «De omnibus hominibus exceptis»	«Item statuimus si quis seniori»	«Ítem statuïren que tots hòmens», LVIII
VS «Si [quis] inscio domino alienam»	«Princeps namque»	«Los camins e strades», LVIII
VS «Si quis alienum ortum uastauerit»	«Per bonum Vsaticum»	«Semblant modo fermament», LXII
VS «Si quis occiderit columbos»	«Ex magnatibus»	«Moneda axí d'or com d'argent», LXIII
Alfons II - Montsó - XIV	«Si quis aliquod malum»	«Ítem statuïm que si algú...», LVIII
Jaume II - 1ª Bar - VIII	«Solidos de composicione»	«Lo Príncep si per qualqui cars», LXV
Jaume II - 1ª Bar - XXXII	2 Alfons II - Montsó - 1289/XIV	«Per bon Usatge», LXVIII
Pere III - Montsó - IV	3 Pere III - Perp - 1350-1351/XXI	«Dels magnats», LXXXII
Ferran - Bar - XIII	4 Jaume II - 1ª Bar - 1292/VIII	«Si algun pendrà mal», LXXXX
	5 Pere III - Montsó - 1362-1363/IV	«Los sols de smena o composició», CV
	6 Ferran - Bar - 1413/*XIV > XIII	5 Pere III - Montsó - IV
	7 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXII	6 Ferran - Bar - *XIV
	8 Jaume I - Lleida - 1257/VII XI	7 Jaume II - 1ª Bar - XXXII
	9 Alfons II - Montsó - 1289/XXI	8 Jaume I - Lleida [1257] - VII *II
		9 Alfons II - Montsó - XXI
<i>De aleatoribus et tafuraria [f. 46v]</i>	<i>12. De aleatoribus et tafureria</i>	<i>12. De jugadors e de tafureria</i>
Pere II - Bar - XXIX	1 Pere II - Bar - 1283/XXIX	1 Pere II - Bar - XXIX
Ferran - Bar - III	2 Ferran - Bar - 1413/*XXI > XXXVII	2 Ferran - Bar - *III

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER TERCIVS [f. 39r]	TERCIA PARS COMPENDII	LIBRE TERÇ
Ferran - Bar - XXI	3 Ferran - Bar - 1413/III	3 Ferran - Bar - III

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
<i>De iure iurando tam uoluntario quam necessario ac eciam fidelitatis [f. 47v]</i>	<i>1. De iure iurando</i>	<i>1. De jurament</i>
VS «Omnes homines a uicecomitibus» VS «Sacramentum» [VS] «Omnes homines tam milites» VS «Sacramenta rustici» VS «Senex miles» VS «Alii quoque milites» VS «Sacramenta burgensium» VS «Feuos quos tenuerint» VS «Item statuimus si quis seniori» VS «Constituerunt inquam supradicti» Jaume I - «Cum inter nostros milites» Alfons II - Montsó - II Jaume II - 2ª Bar - XXVIII Jaume II - 1ª Bar - XL Jaume II - Lleida - VI Jaume II - Lleida - XVII Pere III - Perp - XI Martí - Bar - [cc] XIV Jaume I - Bar - ca. «Item statuimus quod aduocati»	1 VS «Si quis contradixerit» «Omnes homines a uicecomitibus» «Sacramentum» cum VII sequentibus «Rochas» «Statuerunt equidem prefati» «Constituunt eciam sepedicti» «Item statuimus si quis seniori» «Cum inter nostros milites» «Iudei iurent christianis» 2 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXVIII 3 Ferran - Bar - 1413/IV Jaume II - Gir - 1321/XX Ferran - [Bar] - 1413/cc VIII 4 Martí - [Bar] - 1410/cc XVI 5 Martí - [Bar] - 1410/cc II 6 Martí - [Bar] - 1410/cc VI 7 Martí - [Bar] - 1410/cc V 8 Martí - [Bar] - 1410/cc IV Ferran - [Bar] - 1410/cc «Item que vos senyor façats fer e lliurar» Maria - Bar - 1422/IX 9 Jaume II - Gir - 1321/XV 10 Maria - Bar - 1422/XXVI	

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
	11 Jaume II - [3ª] Bar - 1311/IV 12 Alfons *III > II - Montsó - 1289/XVII Pere III - Cer - 1359/XII Montsó - 1362-1363/XVII Maria - Bar - 1422/XVII 13 Alfons II - Montsó - 1289/II 14 Jaume II - 2ª Bar - 1300a/XXVIII 15 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XL 16 Pere III - Perp - 1350-1351/XI 17 Pere II - Bar - 1283/XXVIII Jaume II - Gir - 1321/II 18 VS «Cum inter» 19 VS «Iudei iurent christianis»	13 Alfons II - Montsó - II 14 Jaume II - 2ª Bar - XXVIII 15 Jaume II - 1ª Bar - XL 16 Pere III - Perp - XI 17 Pere II - Bar [- XXVIII] Jaume II - Gir - II 1 VS «Si algun contradirà a son senyor», ca. XXX «Sagrament sia totstemp jurat», ca. XVII ab set Usatges següents «Les rochas», ca. LXX «Statuïren axí matex», ca. CXIII «Constituïren encara los», ca. CXXIII «Ítem statuïm si algun jurarà», ca. LXIII «Los jueus juren», ca. XLIX «Com entre nostres cavallers» «Tots hòmens dels vescomptes», ca. XLVI
<i>De suffragio et salariis iudicum aduocatorum notariorum procuratorum capitaneorum et domesticorum [f. 49r]</i>	<i>2. De suffragio et salariis</i>	<i>2. De salaris e sufragi</i>
Jaume II - 1ª Bar - XIII Jaume II - Gir - XXI Alfons III - Montb - XXVI Alfons III - Montb - XXIV	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/cc «Item cum per aliquos capitaneos» 2 Jaume II - Gir - 1321/XXI 3 Alfons III - Montb - 1333/XXVI	1 Pere III - Montsó - ca. Corts 2 Jaume II - Gir - XXI 3 Alfons III - Montb - XXVI

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
Pere III - Perp - II	4 Pere III - Perp - 1350-1351/II	4 Pere III - Perp - II
Pere III - Perp - VI	5 Alfons III - Montb - 1333/XXIV	5 Alfons III - Montb - XXIII
Pere III - Perp - VII	6 Alfons III - Montb - 1333/XXIV	6 Alfons III - Montb - XXIV
Pere III - Perp - VIII	7 Pere III - Perp - 1350-1351/VI	7 Pere III - Perp - VI
Pere III - Montsó - V	8 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXIX 4ª Bar -	8 Pere III - Montsó - XXIX [4ª] Bar - cc
Pere III - Montsó - XIX	1379-1380/cc «Item cum iurisperiti»	
Pere III - Montsó - XX	9 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XIII	9 Jaume II - 1ª Bar - XIII
Pere III - Montsó - XXII	10 Pere III - Perp - 1350-1351/VII	10 Pere III - Perp - VII
Pere III - Montsó - XXIV	11 Ferran - Bar - 1413/XIV	11 Ferran - Bar - XIV
Pere III - Montsó - XXIX	12 Ferran - Bar - 1413/XIV	12 Ferran - Bar - XIV
Ferran - Bar - IX	13 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXIV	13 Pere III - Montsó - XXIV
Ferran - Bar - XIV	14 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XIII	
Pere III - Montsó - [cc] «Item cum per aliquos»	15 Alfons II - Montsó - 1289/*XI > X	16 Ferran - Bar - IX
Pere III - 4ª Bar - [cc] «Item cum iurisperiti»	16 Ferran - Bar - 1413/IX	17 Pere III - Montsó - XX
	17 Pere III - Montsó - 1362-1363/XX	18 Pere III - Montsó - XXII
	18 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXII	19 Pere III - Montsó - XXII
	19 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXII	20 Jaume [II] - 1ª Bar - *XLI
	20 Jaume II - [1ª] Bar - 1292/XVI	21 Pere III - Montsó - XIX
	21 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIX	
	Maria - Bar - 1422/IX	
<i>Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur [f. 53r]</i>	4. Ne filius pro patre uel pater pro filio conueniatur	4. Que'l fill no sie conuengut per lo pare ne lo pare per son fill
VS «Item statuerunt quod si aliquis»	1 VS «Statuerunt eciam quod si parentes» «Item statuerunt quod si filius»	1 VS «Statuïren que si los pares», CXII. «Ítem statuïren que si lo fill», CXIII
<i>De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro debito ciuile capiatur [f. 53v]</i>	3. De accionibus et obligacionibus et quod nullus pro debito ciuile capiatur	3. De accions e obligacions e que per deute civil negun sia pres
Pere II - Bar - XXVI	1 Pere II - Bar - 1283/XXVI	1 Pere II - Bar - XXVI

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
Alfons II - Montsó - XXIII Jaume II - 1ª Bar - XXIV Jaume II - Gir - V Pere III - Perp - XXIII	Alfons II - Montsó - 1289/XXIII Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXIV Gir - 1321/V ²⁰⁹ Pere III - Perp - 1350-1351/XXIII 2 PT [Jaume I - 1ª Bar -] 1228ª/«Rustici uero» 3	Alfons II - Montsó - XXIII Jaume II - 1ª Bar - XXXIV Gir - V 2 Pere III - Perp - XXIII
<i>Ne pro debito ciuili aliquis teneatur facere homagium. Et quod creditor possit prorogare iuramentum solucionis [f. 53v]</i>	<i>5. Ne pro debito ciuili teneatur quis facere homagium. Et ut creditor possit prorogare iuramentum et solucionem</i>	<i>5. Que per deute civil no sia fet homenatge e cascun puxa porrogar son deutor sens perjudici del contracte</i>
Jaume II - 2ª Bar - XXX Jaume II - Lleida «Nouerint uniuersi» Jaume II - 2ª Bar - XXXV	1 VS «Statuerunt eciam quod si parentes» «Item statuerunt quod si filius» 2 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXX Lleida 1300/«Nouerint» 3 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXXV 4 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXXV	2 Jaume II - 2ª Bar [- XXX] Lleida - «Nouerint uniuersi» 3 Jaume II - 2ª Bar - XXXV
<i>De probacionibus [f. 54v]</i>	<i>7. De probacionibus</i>	<i>7. De provacions</i>
VS «Affirmantis est probare»	1 VS «Sacramenta rustici» cum quattuor aliis Vsaticis subsequentibus «Si quis dixerit se fatigatum» «Statuerunt equidem» «Si quis testamentum» 2 VS «Affirmantis» 3 Pere II - Bar - 1283/V in fine ²¹⁰	1 VS «Los sacraments de pageses» ab quatre Usatges següents, L «Si algun diu ésser-se fadigat» CLXX «Statuïren axí mateix los damunt dits» CXL 3 Pere II - Bar - V
<i>De testibus [f. 55r]</i>	<i>6. De testibus</i>	<i>6. De testimonis</i>
VS «Precipimus ut periuria» VS «Et testes ante quam» VS «Accusatores et testes»	1 VS «Statuerunt equidem» «Precipimus ut periuria» «Et testes priusquam»	1 VS «Statuïren axí mateix los damunt dits», CXL. «Manam que perjuris», CXXXIII. «E los testimonis abans», CXXXIII.

²⁰⁹ C afegix: Maria - Bar - **1422/XVI**.

²¹⁰ C afegix: Pere II - Bar - **1283/I** > **In principio**.

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
VS «Duo uel tres» VS «Statuerunt si quidem» VS «Pater contra filium» VS «Homicide» VS «Nullus homo» VS «Oportet itaque» VS «Item prouida deliberacione» VS «Quoniam ex conquestione»	«Nullus presumat» «Acusatores» «Duo uel tres» «Si quis per amorem» «Si quis falsum» «Homicide» «Nullus homo uel femina» «Pater contra filium»	«Nagun presumescha», CXXXV. «Accusadors o testimonis», CXXXVI. «Dos o tres ydòneus testimonis», CXXXVIII. «Si algun per amor de peccúnia», CXXXVII. «Si algun fals testimoni», CXLVIII. «Homeyers», CLIII. «Negun hom ne fembra», CLV. «Pare contra fill», CLVI
<i>De fide instrumentorum [f. 56r]</i>	<i>8. De fide instrumentorum</i>	<i>8. De fe e auctoritat de cartes</i>
VS «Si quis testamentum» Jaume II - 1ª Bar - XII Jaume II - 3ª Bar - XX Pere III - Perp - XXVII Pere III - Perp - XXXVII	1 VS «Si quis testamentum» 2 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XII 3ª Bar - 1311/X Pere III - Perp - 1350-1351/XXVII 3 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXX 4 Jaume I - Tar - 1235ª/[XIX] 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XVII 6 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXVII 7 Pere III - Perp - 1350-1351/XXVII ²¹¹	2 Jaume II - 1ª Bar - XII Pere III - Perp - *XVII 3 Jaume [II] - *1ª Bar - XXX 4 Jaume I - Tar - [XIX] 5 Pere III - Perp - XVII 7 Pere III - Perp - *XVII 6 Pere III - Perp - XXXVII
<i>De notariis et scriptoribus ad quid teneantur [f. 57r]</i>	<i>9. De notariis et scriptoribus ad quid teneantur</i>	<i>9. De notaris e scrivans</i>
Jaume II - 2ª Bar - XVIII Alfons III - Montb - XXXI Pere - Perp - V Pere - Perp - XIX Pere III - Montsó - XXVI Alfons II - Montsó - XIX Elienor - Tor - III Pere III - 4ª Bar - [ca. Corts] «Item cum in	1 Alfons III - Montb - 1333/XXXI Alfons II - Montsó - 1289/XIX Elienor - Tor - 1365ª/III 2 Pere [III] - Perp - 1350-1351/V IV 3 Alfons III - Montb - 1333/XXXI Pere III - Montsó - 1362-1363/XXVI 4 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XVIII 5 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XVIII	1 Alfons II - Montsó - XIX Alfons III - Montb - XXXI Elienor - Tor - XXX 2 Pere [III] - Perp - *III V 7 Jaume II - 3ª Bar - VII 3 Alfons III - Montb - XXXI

²¹¹ El ms. C afegeix: Maria - Bar - **1422/XVI**.

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
multis»	6 Pere III - Perp - 1350-1351/XIX 7 Jaume II - 3ª Bar - 1311/VII 8 Pere III - Perp - 1350-1351/XII 9 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXX 10 Pere III - Perp - 1350-1351/XXVI 11 Jaume II - 1ª Bar - 1292/VIII	Pere III - Montsó - XXVI 4-5 Jaume II - 2ª Bar - XVIII 6 Pere III - Perp - XIX 8 Pere III - Perp - XII 10 Pere III - Perp - XXVI 9 Jaume II - 2ª Bar - XXX 11 Jaume II - 1ª Bar - VIII
<i>De usuris et baratis [f. 58r]</i>	<i>10. De usuris et baratis</i>	<i>10. De usures</i>
Jaume I - Gir «Iacobus dei gracia Rex» [1240] Jaume I - Tar - ca. «Item statuimus quod iudei» «Item statuimus quod si instrumentum» Pere II - Bar - LIII Jaume II - 1ª Bar - X Jaume II - 2ª Bar - VII	1 Jaume I - Gir - 1240-1241 Pere II - Bar - 1283/XX Jaume II - 1ª Bar - 1292/X 2ª Bar - 1300ª/VII 2 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/VII 3 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/VII 4 Jaume I - <*>Tar> [1ª Bar] - circa principio > 1228^b/I 5 Jaume I - <*>Tar> [1ª Bar] - 1228^b/IV 6 Jaume II - 1ª Bar - 1292/X 7 Jaume II - 1ª Bar - 1292/X 8 Pere II - Bar - 1283/LIV	1-3 Jaume I - Gir Pere II - Bar - XX Jaume II - 1ª Bar - X 2ª Bar - VII 4 [Jaume I - Bar] 5 Jaume I - <*>Tar> [Bar] - *VIII 6-7 Jaume II - 1ª Bar - X 8 Pere II - Bar
<i>De deposito et campsoribus [f. 60v]</i>	<i>11. De deposito et campsoribus</i>	<i>11. De depòsits e cambiadors</i>
Jaume II - 2ª Bar - V Jaume II - 2ª Bar - VI Jaume II - Lleida - III Jaume II - Lleida - IV Jaume II - Leida - V Jaume II - Gir - III Alfons III - Montsó - XXX Pere III - Cer - IX Pere III - Cer - XX	1 Pere III - Cer - 1359/XX 2 Jaume II - Lleida - 1301/IV 3 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/V Lleida - 1301/III Gir - 1321/XIII Pere III - Cer - 1359/IX 4 Jaume II - *2ª Bar - *VI > Lleida - 1301/III 5 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/VI 6 Alfons II - Montsó - 1289/XXIII Jaume <*>I> [II] - 1ª Bar - 1292/XXXIV Gir -	1 Pere III - Cer - XX 2 Jaume II - Lleida - IV 3 Jaume II - 2ª Bar - V Lleida - III Gir - XIII Pere III - Cer - IX 4 Jaume II - Lleida - III Gir - XIII 5 Jaume II - 2ª Bar - VI 6 Alfons II - Montsó - XXIII [Jaume II -] 1ª Bar - XXXIV Gir - V

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
	1321/V Pere III - Perp - 1350-1351/XXIII 7 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XVII 8 Pere III - Perp - 1350-1351/VI 9 Alfons III - Montb - 1333/XXX 10 Alfons III - Montb - 1333/XXX	Pere III - Perp - XXIII 7 Jaume II - 3ª Bar - XVII 8 Pere III - Perp - VI 9- Alfons III - Montb - XXX 10
<i>De contrahenda empcione et uendicione [f. 61v]</i>	<i>12. De contrahenda empcione et uendicione</i>	<i>12. De comprar e vendre</i>
Pere III - Bar - XXI	1 Pere II - Bar - 1283/XXXII 2 VS «Statuimus» <ca.> «Nemini» 3 VS «Rem in contencione» Pere II - Bar - 1283/LV 4 Alfons II - Montsó - 1289/XXXII Jaume II - 1ª Bar - 1292/XLII 5 Elionor - Tor - 1365^c/V 6 VS «Christiani» 7 Pere II - Bar - 1283/L Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXIII 8 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XII XXII Lleida - 1301/VIII 9 Jaume II - Gir - 1321/VIII	* VS «Christians no venen», CXC «No sia lícit a negú», CXLIX «Statuim que negun capellà», CL * Pere II - Bar - XXXI Pere II - Bar - LV 7 Pere II - Bar - L Jaume II - 2ª Bar - XXIII 8 Jaume II - 2ª Bar - XII XXII Lleida - VIII 9 Jaume II - Gir - VIII 3 Pere II - Bar - LV 4 Alfons II - Montsó - XXXII Jaume II - 1ª Bar - XLII 5 Elionor - Tor - V
<i>Que res uendi non possunt et ubi [f. 61v]</i>	<i>13. Que res uendi non possunt et ubi</i>	<i>13</i>

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
VS «Christiani non uendant» VS «Statuimus quos aliquis» Pere II - Bar - XXXII Pere II - Bar - L	1 VS «Christiani non uendant» «Nemini liceat» «Statuimus» 2 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXVIII 3 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXV	2 Pere III - Perp - XXXVIII 3 Pere III - Montsó - XXV
<i>De uectigalibus, lezdis, gabellis, pedagogiis et de securitate itinerum [f. 62r]</i>	<i>14. De uectigalibus, leudis, gabellis, pedagogiis et de securitate itinerum</i>	<i>14. De vittigals e gabelles e leudes e de seguretat de camins</i>
VS «Omnes quippe naues» VS «Camini et strate» Pere II - Bar - VII Pere II - Bar - XXV Pere II - Bar - XXVIII Pere II - Bar - XXXV Pere II - Bar - XXXVI Alfons II - Montsó - VIII Jaume II - 1ª Bar - XXXVI Jaume II - 2ª Bar - X Jaume II - 2ª Bar - XV Jaume II - Lleida - VII Jaume II - Gir - II Jaume II - Gir - VIII Pere III - Perp - XXV Pere III - Perp - XXXI Pere III - Montsó - XXVIII Ferran - Bar - [cc] IV	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXVIII ²¹² 2 Pere III - Montsó - 1362-1363/*XVIII > XXVIII Perp - 1350-1351/XXV Pere II - Bar - 1283/XXVIII 3 Jaume II - Gir - 1321/II Pere II - Bar - 1283/XXV Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XV 4 Alfons II - Montsó - 1289/VIII 5 Pere II - Bar - 1283/XXXV XXXVI 6 Pere II - Bar - 1283/VII 7 Jaume II - Gir - 1311/VIII Jaume II - 2ª Bar - 1311/X Pere III - Perp - 1350-1351/XXXI 8 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/X	1 Pere III - Montsó - XXVIII 2 Pere II - Bar - XXVIII Jaume II - Gir - II Pere III - Perp - XXV Montsó - XXVIII 3 Pere II - Bar - XXV Jaume II - 2ª Bar - XV 5 Pere II - Bar - *XXV XXXVI 6 Pere II - Bar - VII 7 Jaume II - Gir - [VIII] Jaume II - [2ª] Bar - X Pere III - Perp - XXXI 8 Jaume II - 2ª Bar - X
<i>De reuocacione destrenimenti Dertuse [f. 64r]</i>		
Pere III - Perp - XXXI		

²¹² C afegeix: Ferran - Bar - **1413/cc IV**.

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVARTVS [f. 47r]	QVARTA PARS COMPENDII	LIBRE QUART
<i>De iure emphiteotico, laudimiis seu foriscapiis [f. 64v]</i>	<i>15. De iure emphiteotico, laudimio seu foriscapio</i>	<i>15. De dret emphiteòtich e de luysme e foriscapi</i>
Pere - [1ª Bar] «Quoniam digne» Ferran - Bar - XVI Pere III - Cer - III	1 Pere - 1ª Bar 1200 «Quoniam digne» PT [Pere I - Gir] «Hec est pax» 1198/«Nullus christianus» VS «Si quis suum feudum» 2 Ferran - Bar - 1413/XVI 3 VS «Si quis suum feudum» 4 Pere III - Cer - 1359/III 5 Pere III - Cer - 1359/III 6 Pere III - Cer - 1359/III 7 Pere III - Cer - 1359/III 8 Pere III - Perp - 1350-1351/XII 9 VS «Castellani in castris» «Si quis suum feudum» «Baiulias» «Nullus christianus» «Si quis baiuliam»	9 VS «Los castellans no deuen», XXXII «Si algun donarà son feu», XXXIII «Les batlies», XCIII «Negun christià o juheu», CXLVI «Si alguna batlia o honor», CXLIII 1 Pere I - 1ª Bar <i>VII idus de Març, any MCCX</i> pragmàtica «Quoniam digne» 2 Ferran - Bar - XVI 4-6 Pere III - Cer - III 7 Pere III - Cer - III 8 Pere III - Perp - XII

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER QVINTVS [f. 66r]	QVINTA PARS COMPENDII	LIBRE QUINT
<i>De sponsalibus et matrimoniis [f. 66r]</i>	<i>1. De sponsalibus et matrimoniis</i>	<i>1. De sposalles e matrimonis</i>
Jaume I - Val «Iacobus dei gracia» Pere III - Bar - «Cum in celebri Curia» Ferran - Bar - «Cum facere seu contrahere»	1 VS «Si quis uirginem» «Tutores uel baiuli» 2 Ferran - Bar - 1413/XVIII 3 Ferran - Bar - 1413/XVIII 4 VS «Cum in celebri»	1 VS «Si negun violentment», XCV «Los tudors», CI 2-3 Ferran - Bar - XVIII 4 VS «Cum in celebri»
<i>De dotis promissione et promissione propter nuptias [f. 67v]</i>	<i>2. De dotis promissione</i>	<i>2. De prometença de dot</i>

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER QVINTVS [f. 66r]	QVINTA PARS COMPENDII	LIBRE QUINT
Pere III - Perp - XXVI	1 Pere III - Perp - 1350-1351/XXVI	1 Pere III - Perp - XXVI
<i>Soluto matrimonio que lucretur uidua in bonis mariti [f. 67v]</i>	3. Soluto matrimonio que iura competant uidue in bonis mariti	3. Dissolt lo matrimoni quin dret ha la vídua
VS «Vidua»	1 VS «Vidua»	1 VS «Vidua si honesta», CXLII
Pere III - Perp - XXXIV	2 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXIV	2 Pere III - Perp - XXXIV
<i>De tutoribus et administracione eorum [f. 68r]</i>	4. De tutoribus et administracione eorum	4. De tudors e curadors
VS «Tutores uel baiuli»	1 VS «Tutor quoque»	1 VS «Tudors e batles»
Pere III - Perp - IX	2 Pere III - Perp - 1350-1351/IX	2 Pere III - Perp - IX
Pere III - Perp - XLIII	3 VS «Tutores»	3 VS «Tutores»
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SEXTVS [f. 68v]	INCIPIT SEXTA PARS COMPENDII	
<i>De seruis et acordatis armatarum fugitiuis [f. 68v]</i>	1. De furtis et seruis fugitiuis	1 [del llibre sisè]. De furts e de sclaus fugitiuis (5)
VS «Sarracenis in fuga»	1 VS «Statuerunt eciam iamdicti» «Sarracenis in fuga»	1 VS «Statuïren més avant los ja dits», CXL «Serrahins quant fugen», CXX
	2 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XIV	2 Jaume [II] - 1ª Bar - XIV
<i>De furtis [f. 68v]</i>		
Jaume II - 1ª Bar - XIV		
	2. Arborum furtim cesarum	
	VS «Si quis nesciente domino» «Si quis ortum alterius»	
		LIBRE SISÈ
<i>(De inpuberum et aliis substitutionibus in margine) [f. 68v]</i>	3. De inpuberum et aliis substitutionibus	3. De substitucions e de pubills e d'altres (1)
Jaume I - Tar «Cum ad officium regale pertineat»	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/I	1 Pere III - Montsó - I

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER SEXTVS [f. 68v]	INCIPIT SEXTA PARS COMPENDII	
Pere III - Montsó - I Correspondències ²¹³ [68v] <i>(De testamentis in margine) [f. 68v]</i> Correspondències		
<i>De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis [f. 69v]</i>	<i>5. De filiis et parentibus exheredatis seu preteritis</i>	<i>5. De fills e pares preterits e desheretats (3)</i>
VS «Exhereditare» VS «Si quis filium» Elionor - Tor - I	1 VS «Si quis filium» «Exheredare» «Statuerunt eciam si parentes» 2 VS «Si quis filium» «Exheredare» «Statuerunt eciam quod si parentes» 3 VS «Statuerunt eciam quod si parentes» 4 Ferran - Bar - 1413/XVIII 5 Pere III - Montsó - 1362-1363/I 6 Elionor - Tor - 1365^c/I	1 VS « <i>Si quis filium</i> », LXXIII «Deseretar podem», LXXIII «Statuïren encara que si los pares», ca. CXX 5 Pere III - Montsó - I 6 Elionor - Tor - I 4 Ferran - Bar - XVIII
<i>De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur [f. 69v]</i>	<i>6. De hiis quibus ut indignis hereditas aufertur</i>	<i>6. De aquells a qui axí com indignes la heretat és toltà (4)</i>
Pere III - Montsó - XIV	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIV	1 Pere III - Montsó - XIV
<i>De uerborum significacione [f. 69v]</i>	<i>7. De uerborum significacione</i>	<i>7. De significació de paraules (5)</i>
Pere III - Perp - XXXV	1 Pere III - Montsó - 1362-1363/I 2 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXV 3 Jaume II - Lleida - 1300^b 4 Pere III - Perp - 1350-1351/XXVII 5 VS «Castrum» 6 Pere III - Montsó - 1362-1363/II	* VS «Castell» 1 Pere III - Montsó - I 2 VS « <i>Simili modo</i> » Pere III - Perp - XXXV 3 Jaume II - Lleida [1300] 4 Pere III - Perp - XXVII 6 Pere III - Montsó - II

²¹³ Es tracta de referències que remetent a altres rúbriques de la Compilació on es recullen Constitucions que també resulten pertinents per a aquesta rúbrica.

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SEXTVS [f. 68v]	INCIPIT SEXTA PARS COMPENDII	
		5 VS «Castell»
De successione ab intestato [f. 69v]	4. De successione ab intestato	4. De successions ab intestat (2)
[VS] «Si a uicecomitibus»	1 VS «Item statuerunt si quidem» «De rebus et facultatibus»	1 VS «Ítem statuiren los sobredits», CLVIII «De les coses e facultats»
	2 VS «De intestatis»	«Dels intestats», CLIX
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SEPTIMVS [f. 69v]	SEPTIMA PARS COMPENDII	LIBRE SETÈ
De acquirendo rerum domino [f. 70r]		
VS «Si quis in alieno»		
De prescripcionibus [f. 70r]	1. De prescripcionibus	1. De prescripcions
VS «Hoc quod iuris»	1 VS «Hoc quod iuris est sanctorum»	1 VS « <i>Hoc quod iuris est sanctorum</i> », C
VS «Omnes cause»	«Omnes cause»	«Totes coses», CLXIV
	2 VS «Hoc quod iuris»	2 VS «Ço que és de dret de sants»
	3 VS «Omnes cause»	3 VS «Totes causes»
	4 VS «Omnes cause»	4 VS « Totes causes»
	5 Jaume I - [1ª] Bar - 1228b/IV	5 Jaume I - [1ª] Bar - III
	6 Pere II - Bar - 1283/XXII	
De fructibus et litis expensis [f. 70r]	2. De fructibus et litis expensis	2. De fruyts e despeses de plets
Pere II - Bar - XVII	1 VS «Si quoniam cuiusquam apellacio»	1 VS «Si quant que quant la appellació»,
Jaume II - 1ª Bar - XVII	2 Jaume II - Lleida - 1301/XIV	4 CXXXVIII
	3 Jaume II - Lleida - 1301/XVI	2 VS «Si quant d'algun la appellació»
	4 VS «Si quoniam cuiusquam apellacio»	3 Jaume II - Lleida - XIV
	5 Pere II - Bar - 1283/XVII	5 Jaume II - Lleida - XVI
	6 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XVII	6 Pere II - Bar - XVII
		Jaume II - 1ª Bar - XVII
De aueris compositioinum [f. 70v]	3. De aueris compositioinum	3. De haveries e compositioins
Pere III - Cer - VII	1 Pere III - Cer - 1359/VII 4ª Bar - 1379-1380/cc	1-2 Pere III - Cer - VII
Pere III - 4ª Bar - XXIII	snº [XXIV]	1 Pere III - 4ª Bar - ca. Corts

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER SEPTIMVS [f. 69v]	SEPTIMA PARS COMPENDII	LIBRE SETÈ
	2 Pere III - Cer - 1359/VII	
<i>De execucione rei iudicate [f. 70v]</i>	<i>4. De execucione rei iudicate</i>	<i>4. De fer execució de la cosa jutjada</i>
VS «Placitum iudicatum» Pere II - Bar - XLV Alfons II - Montb - XIII Jaume II - 1ª Bar - XXXIX Jaume II - 2ª Bar - XXIV Jaume II - 3ª Bar - XII Jaume II - Gir - XVI Pere II - Montsó - XXVII	1 Alfons II - Montsó - 1289/XIII Jaume II - 3ª Bar - 1311/XII Gir - 1321/XVI Pere [III] - Montsó - 1362-1363/XXVII 2 Pere II - Bar - 1283/XLV 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXIX 2ª Bar - 1300ª/XXIV 4 Pere III - Cer - 1359/XXI in fine 5 Alfons III - Montb - 1333/IX	1 Alfons II - Montsó - XIII Jaume II - 3ª Bar - XII Gir - XVI Pere III - Montsó - XXVII 2 Pere II - Bar - XLV 3 Jaume II - 1ª Bar - XXXIX 2ª Bar - XXIV 4 Pere III - Cer - XXI 5 Alfons III - Montb - IX
<i>De appellacionibus et nullitate sentencie [f. 71v]</i>	<i>5. De appellacionibus et nullitate sentencie</i>	<i>5. De appellacions e nul·litat de sentències</i>
VS «Si quando cuiucunque» Alfons III - Montsó - XXVIII Pere III - Montsó - VI in fine Pere III - Montsó - VII Pere III - Montsó - VIII Martí - Bar - [ca. Corts] VIII Jaume II - Lleida - XIII Pere III - Montsó - XII	1 VS «Cum ex conquestione» «Si quoniam cuiusquam appellacio» 2 Pere III - Montsó - 1362-1363/VII 3 Pere III - Montsó - 1362-1363/VIII 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/VI in fine 5 Alfons III - Montb - 1333/XXVIII 6 Pere III - Montsó - 1362-1363/XII 7 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIII 8 Pere II - Bar - 1283/XI XII Pere III - Montsó - 1362-1363/VI in fine 9 Pere III - Montsó - 1362-1363/XII 10 Jaume II - Lleida - 1301/XIII 11 Martí - Bar - 1410/cc VIII 12 Martí - Bar - 1410/cc XVI 13 VS «Quoniam ex conquestione» 14 Jaume I - [2ª] Bar - 1251/[VIII] 15 [Jaume I - 2ª Bar - 1251/V] 16 VS «Si quando cuiuscumque iniusta»	1 VS «Quant qüestió» «Si quant que quant appellació», CXXXVIII 2 Pere III - Montsó - VII 3 Pere III - Montsó - VIII 4 Pere III - Montsó - VI 5 Alfons III - Montb - *XXIX 6 Pere III - Montsó - XII 7 Pere III - Montsó - XIII 8 Pere II - Bar - XI XII Pere III - Montsó - VI a la fi 9 *Jaume II - Lleida - XIII* [següent] 10 *Pere III - Montsó - XII* [anterior] 11 Martí - Bar - ca. Corts VIII 12 Martí - Bar - ca. Corts XVI 16 VS «Si quando cuiusquam appellatio» 13 VS «Quoniam ex conquestione» 14 Jaume I - [2ª] Bar - VIII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER SEPTIMVS [f. 69v]	SEPTIMA PARS COMPENDII	LIBRE SETÈ
<i>De hiis qui bonis cedere possunt [f. 72v]</i>	6. Qui bonis cedere possunt	6. De cessió de béns
Jaume II - 3ª Bar - XVIII	1 Jaume II - 3ª Bar - 1311/XIX	1 Jaume II - 3ª Bar - XVIII
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER OCTAVVS [f. 73r]	OCTAVA PARS COMPENDII	LIBRE VUITÈ
<i>Vnde ui et de restitutione expoliatorum [f. 72v]</i>	1. Vnde de ui et restitutione spoliatorum	1. De violència e de restitució de despul
VS «Quicumque uiolenter»	1 Pere II - Bar - 1283/XXIV	* VS «Qualsevol violentment»
Pere II - Bar - I	2 Pere II - Bar - 1283/I II III X	1 Pere II - Bar - XXIV
Pere II - Bar - II	Jaume II - 3ª Bar - 1311/VI VII	2 Pere II - Bar - I III X
Pere II - Bar - IX	3 Jaume II - 3ª Bar - 1311/VII	Jaume II - 3ª Bar - VI VII
Pere II - Bar - XXIV	4 Pere III - Cer - 1359/XVIII	3 Jaume II - 3ª Bar - VII
Jaume II - 3ª Bar - VI	5 VS «Quicumque uiolenter»	4 Pere III - Cer - XVIII
Jaume II - 3ª Bar - VII		5 VS «Quicumque uiolenter»
<i>De diffidacione et guerra permissa [f. 73r]</i>		
VS «Omnes homines»		
Jaume II - 1ª Bar - XXVII		
<i>De deffensione sui et alterius cuiuscumque permissa [f. 73r]</i>		
VS «Constituerunt igitur»		
<i>De operibus publicis et iure castrorum [f. 73v]</i>	2. De operibus publicis	2. De obres públiques
VS «Rochas»	1 VS «Strate et uie publice»	1 VS «Strades e careres públiques», XVII
VS «Castrum antiqui»	«Rochas»	«Rochas», XV
Pere II - Bar - XLVI	2 Pere II - Bar - 1283/LIV	2 Pere II - Bar - LIV
Alfons II - Montsó - XII		
<i>De pignoribus et ypothecis [f. 73v]</i>	3. De pignoribus et ypothecis	3. De penyores
VS «Si quis baiuliam»	1 VS «Bataylla iudicata»	1 VS «Batalla judicata», XXVII
Martí - Bar - [ca. Corts] XII	«De omnibus namque comunibus»	«De totes comunes causes», ca. XXVIII
	«Si quis baiuliam»	«Si alguna batlia», CXLIII
	«Nemini liceat»	«No sia lícit a negú», CXLIX

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER OCTAVVS [f. 73r]	OCTAVA PARS COMPENDII	LIBRE VUITÈ
	2 Pere II - Bar - 1283/XLV 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXXIX 2ª Bar - 1300ª/XXIV 4 Pere III - Cer - 1359/XXI Montsó - 1362-1363/XXXV 5 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XX 6 VS «Nemini» 7 PT [Pere I - Cer] «Anno Domini» - 1202/ca. «Insuper»	2 Pere II - Bar - XLV 3 PT [Jaume I - 1ª Bar PT] ca. «Ítem que null hom no penyor» Jaume II - 1ª Bar - XXXIX 2ª Bar - *XLIV 4 Pere III - Cer - XXI 5 Jaume II - 2ª Bar - XX 6 VS «Nemini» 7 Pere I [- Cer PT] 1202 «Anno Domini» - ca. «Insuper»
<i>De represaliis et pignoracionibus et de fatica iuris [f. 75r]</i>	<i>4. De represaliis et fatiis</i>	<i>4. De represàlies e fadigues</i>
Pere II - Bar - XL Jaume II - 1ª Bar - XV Jaume II - 1ª Bar - XVI Jaume II - 1ª Bar - XXIX Alfons III - Montb - XXXIII	1 VS «Cunctum malum» «Si ille qui pluium» «Hec est pax confirmata» 2 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXIX 3 Pere II - Bar - 1283/XL Jaume II - 1ª Bar - 1292/XV XXIX 4 Alfons III - Montb - 1333/XXIII alias XXXIII 5 Pere II - Bar - 1283/IV 6 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XV 7 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XVI 8 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXIX	1 VS «Tot mal que hom farà», XLV «Si aquell qui haurà feta finança», CXX «Aquesta és pau confermada», CXLVI 2 Jaume II - 1ª Bar - XXIX 3 Pere II - Bar - *IV Jaume II - [1ª] Bar - XV XXIX 5 Pere II - Bar - III 6 Jaume II - 1ª Bar - *XVI 4 Alfons III - Montb - XXXIII
<i>De litigiosis [f. 76r]</i>	<i>5. De litigiosis</i>	<i>5. De coses litigioses</i>
VS «Rem in contencione» Pere II - Bar - LV	1 VS «Rem litigiosam» 2 Pere II - Bar - 1283/LV 3 PT [Pere I - Bar] «Diuiarum» [1200/ca. «Terras»]	1 VS «La cosa en contesa posada», CLXII 2 Pere II - Bar - LV 3 PT [Pere I - Bar 1200 «Diuiarum» ca.] «Terras»
<i>De fideiussoribus [f. 76r]</i>	<i>6. De fideiussoribus</i>	<i>6. De fermançes</i>

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER OCTAVVS [f. 73r]	OCTAVA PARS COMPENDII	LIBRE VUITÈ
VS «Si ille qui pliuium»	1 VS «Si ille qui pliuium» «Hec est pax» 2 VS «Si quis pliuium» 3 PT [Alfons I - Fond] «Diuiarum» [1173/ca. « Si quis autem fideiussor »] [Pere I - Bar] «In primis» - 1200/ca. « Si quis autem fideiussor »	1 VS «Si aquell», CXX. «Aquesta és la pau a la fi», CXXVI * Jaume II - 1ª Bar - XXIX 2-3 VS « <i>Si quis pliuium</i> »
<i>De emancipacione liberorum [f. 76r]</i>	<i>7. De emancipacione liberorum</i>	<i>7. De mancipació de fills</i>
Pere III - Perp - XVI	1 Pere III - Perp - 1350-1351/XVI	1 Pere III - Perp - XVI
<i>De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum [f. 76r]</i>	<i>8. De consuetudine et stilo diuersarum Curiarum</i>	<i>8. De consuetud e estils de diversos Corts</i>
Pere III - Cer - IV	1 VS «Vnaqueque gens» 2 Pere III - Cer - 1359/IV 3 Pere II - Bar - 1283/in principio	2 Pere III - Cer - IV
<i>De donacionibus [f. 76v]</i>	<i>9. De donacionibus</i>	<i>9. De donacions</i>
VS «Auctoritate et rogatu» VS «Possunt» Consuetudo «Item si aliquis» Alfons II - Montsó - XXXIV	1 VS «Auctoritate et rogatu» «Possunt» «Precipimus ut si quis» «Nemini liceat» 2 VS «Auctoritate» in principio 3 VS «Possunt eciam» 4 VS «Nemini» 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XVII	1 VS «De auctoritats e prechs», LXXIII «Poden encara los Prínceps», LXXV «Manam que si algú», CXXXIX «No sia lícit a negun», CXLIX 5 Pere III - Perp - XVII
	<i>10. De reuocandis donacionibus</i>	<i>10. De revocar donacions</i>
	1 Alfons II - Montsó - 1289/XXXIV 2 Alfons II - Montsó - 1289/XXXV 3 Alfons II - Montsó - 1289/XI	1 Alfons II - Montsó - XXXIV 2 Alfons II - Montsó - XXXV
<i>Vt Regnum Maioricarum cum insulis sibi adiacentibus et ciuitas Dertuse non possit a</i>		

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER OCTAVVS [f. 73r]	OCTAVA PARS COMPENDII	LIBRE VUITÈ
<i>Corona regia separari et quod separata reuocetur [f. 78r]</i>		
Alfons II - Montsó - XXXII Jaume II - 1ª Bar - XLII Elionor - Tor - V		
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
<i>De accusationibus et denunciacionibus rubrica [f. 78v]</i>	<i>1. De accusationibus et denunciacionibus</i>	<i>1. De accusacions e denunciacions</i>
VS «Vere iudex» VS «Nullus unquam presumat» VS «Per scripturam» VS «De compositio»	1 VS «De compositio» «Mariti uxores» «Precipimus ut periuria» «Nullus unquam presumat» «Accusatores» «Per scripturam» 2 VS «Per scripturam» 3 VS «Nullus unquam» 4 VS «Vere iudex» 5 VS «Accusatores» 6 VS «Precipimus ut periuria» 7 VS «De compositio»	1 VS «De compositio». «Marit e mullers». «Per scriptura», CXXXVII. «Negun presumescha», CXXXV. «Verament denunciador», XCIX. «Accusadors o testimonis», CXXXVI. «Manam que perjuris», CXXXIII. «De la compositio». «Los marits poden», XCVIII 2 VS «Ab scriptura» 3 VS «Nullus unquam» 4 VS «Vere iudex» 5 VS «Accusatores» 6 VS «Precipimus ut periuria» 7 VS «De compositio»
<i>De inquisitionibus tam super infraccione Constitutionis quam super criminibus [f. 79r]</i>	<i>2. De inquisitionibus tam super infraccione Constitutionis quam super criminibus</i>	<i>2. De inquisicions</i>
Jaume II - 2ª Ba - XXXVII Jaume II - Lleida - XVI	1 Alfons III - Montb - 1333/XXIX 2 Pere III - Perp - 1350-1351/«Ad occurrendum»	1 Alfons III - Montb - XXIX 2 Pere III - Perp - XIX «Acórrer a la peresa»

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
Alfons III - Montb - XXIX Pere III - Perp - XXI Ferran - Bar - XXX	> XIX Pere III - 4ª Bar - 1379-1380/cc snº 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/X 4 Pere III - Perp - 1350-1351/XXI 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XXIV 6 Ferran - Bar - 1413/XXX	Pere III - 4ª Bar - ca. Corts 3 Jaume II - 1ª Bar - X 4 Pere III - Perp - *XXX 5 Pere III - Perp - XXIV 6 Ferran - Bar - XXX
De custodia reorum et carcellariis [f. 80r]	3. De custodia reorum et carcellariis	3. De custòdia de presos
VS «Captus a Curia» Jaume II - 3ª Bar - V Jaume II - Gir - XXIII Pere III - Perp - XX Pere III - 1ª Bar - [cc] «Item quod dominus Rex»	1 VS «Captus a Curia» «Capcio uero» «Si quis se miserit» «Quia iusticiam» 2 VS «Captus» 3 Pere III - 1ª Bar - 1365 ^b /cc snº 4 Jaume II - Gir - 1321/XXIV Pere III - Perp - 1350-1351/XX 5 Ferran - Bar - 1413/VI 6 VS «Quia iusticie» 7 Jaume II - 2ª Bar - 1300 ^a /V 8 Maria - Bar - 1422/II	1 VS «Dels magnats primer», LXXXII «Home pres per la Cort», L «Apresonament», XX «Si algun se metrà en aguayt», IIII 4 Jaume II - Gir - XXIII Pere III - Perp - XX 7 Jaume II - [2ª] Bar - V 5 Ferran - Bar - VI 6 VS «Quia iusticiam» 2 VS «Captus» 3 Pere III - [1ª] Bar - ca. Corts
De algutziris et eorum salario [f. 81r]	4. De algutziris et eorum salariis	4. De algutzirs e de llur salari
Pere III - Cer - XVII Pere III - Montsó - XXXI Ferran - Bar - XII Pere III - 4ª Bar - [ca. Corts] «Item cum algutziriii»	1 Pere III - Cer - 1359/XVII Ferran - Bar - 1413/XII 2 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXI 3 Maria - Bar - 1422/XXIV 4 Maria - Bar - 1422/VIII 5 Pere III - 4ª Bar - 1379-1380/cc snº Maria - Bar - 1422/VIII	1-2 Pere III - Cer - XVII Montsó - XXXI Ferran - Bar - XII 3 Maria - Bar - XXIV 4 Maria - Bar - VIII 5 Pere III - 4ª Bar ca. Corts Maria - Bar - VIII
De maledictis et blasfemantibus deum et beatam uirginem Mariam atque sanctos [f. 82r]	5. De blasfemantibus et maledicis	5. De blasfemadors e de jurado[r]s de Déu

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
Alfons II - Montsó - XXX Pere III - Montsó - X Ferran - Bar - I	1 Alfons II - Montsó - 1289/XXX 2 Pere III - Montsó - 1362-1363/X 3 Ferran - Bar - 1413/*XII > I	1 Alfons II - Montsó - XXX 2 Pere III - Montsó - X 3 Ferran - Bar - *II
<i>De adulteriis et quod meretrices uiles non morentur inter honestas nec in caupona [f. 82v]</i>	<i>6. De adulteriis et quod meretrices non morentur inter bonas nec in caupona</i>	<i>6. De adulteris</i>
VS «Si quis uiolenter» VS «Mariti uxores» Pere III - Montsó - XI Ferran - Bar - XXXV	1 VS «Si quis uirginem» «Vidua honeste» «Mariti uxores» 2 VS «Vidua honeste» 3 VS «Mariti possunt uxores» 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/XI 5 Ferran - Bar - 1413/XXXV	1 VS «Si negun violentment», XCV «Vídua si honestament», CXLII «Los marits poden» XCVIII 4 Pere III - Montsó - *III 5 Ferran - Bar - *XIV
<i>De homicidio [f. 83r]</i>	<i>7. De homicidio</i>	<i>7. De homicidi</i>
VS «Si quis de homicidio» Pere III - Perp - XV Pere III - Cer - XVI	1 VS I II III «Baiulus interfectus» «Rusticus interfectus» «Qui se sciente» «Si quis de homicidio» «Qui subdiaconem» «De compositiōne» 2 Pere III - Perp - 1350-1351/XV 3 Pere III - Cer - 1359/XVI 4 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIV 5 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXXIII Gir - 1321/XI 6 VS «Si quis de homicidio»	1 VS Primer segon terç «Batle auit», X «Pagés auit», XI «Qui a son scient», XL «Si algun de homey», LXXXVII «De la compositiō», LXXXVIII 2 Pere III - Perp - XV 3 Pere III - Cer - XVI 4 Pere III - Montsó - *XIII 5 Jaume II - 2ª Bar - XXXIV Gir - XI 6 VS «Si quis de homicidio»
<i>De crimine falsi [f. 83v]</i>	<i>8. De crimine falsi</i>	<i>8. De crim de fals</i>
VS «Si quis per amorem» VS «Si quis falsum» Pere III - Perp - XXXIX	1 VS «Si quis falsum» 2 VS «Si quis per amorem» 3 Jaume I - Gir - 1240-1241/Const. usurarum	1 VS «Si quis falsum» 2 VS «Si quis per amorem peccunie» 3 Jaume I - Gir - ca. Final

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
Pere III - Perp - XL	4 Ferran - Bar - 1413/sn° 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXIX 6 Pere III - Perp - 1350-1351/XL 7 Pere III - Perp - 1350-1351/XL 8 Jaume II - [Lleida] - 1301/III	4 Ferran - Bar 8 Jaume [III] - Lleida - III 5 Pere III - Perp - XXXIX 6 Pere III - Perp - XL
		<i>De arbres tallats (9)</i>
		1 VS « <i>Si quis nesciente domino</i> », CLVIII. « <i>Si quis ortum alterius</i> »
<i>De moneta ualoreque et forma ipsius [f. 84r]</i>	<i>9. De falsa moneta et de ualore bone</i>	<i>9. De falsa moneda e valor de la bona (11)</i>
VS «Moneta» VS «Solidus aureus» Jaume II - 1ª Bar - IX Pere III - Perp - XXXVI Elionor - Tor - VI Ferran - Bar - XXXVI	1 VS «Simili modo» 2 VS «Moneta» 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/IX 4 Elionor - Tor - 1365°/VI 5 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXVI 6 Alfons III - Montb - 1333/XXIX 7 Jaume I - Lleida - 1257/VI 8 Ferran - Bar - 1413/XXXIII 9 PT [Jaume I - Tortosa] «Notum» 1225/ca. « Item statuimus quod si quis monetam » Cons. Cardenalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. « Item statuimus quod si quis monetam »	3 Jaume II - 1ª Bar - IX 4 Elionor - Tor - VI 5 Pere III - Perp - XXXVI 6 Alfons III - Montb - XXIX 7 Jaume I - Lleida [1257] - VI 8 Ferran - Bar - XXXIII 2 VS «Moneta»
<i>De crimine sacrilegii [f. 85r]</i>		
VS «Quicumque subdiaconus»		
<i>De iniuriis [f. 85r]</i>		
VS «Si quis alicui spuerit» VS «Si quis alicui criminalem» VS «Si quis iudeo» Jaume II - 3ª Bar - II		
<i>De cequia molendinorum Barchinone [f. 85v]</i>	<i>10. De cequia molendinorum Barchinone</i>	<i>10. De la cèquia dels molins (10)</i>

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
VS «Cequiam»	1 VS «Cequiam»	1 «La cèquia dels molins», XI
<i>De hiis qui reos criminis sustinent seu occultant, et de sono emisso et sacramentali [f. 85v]</i>	<i>11. De hiis qui reos criminis occultant, de sono emisso et sacramentali</i>	<i>11. De aquells qui amaguen los crimosos e de sometent e de sacramental (12)</i>
Jaume II - 1 ^a Bar - XX Jaume II - 1 ^a Bar - XXI Ferran - Bar - «Nos Ferdinandus Dei gracia»	1 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XX 2 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XX 3 Ferran - Bar - 1413 [«Nos Ferdinandus dei gracia»] 4 Jaume II - Gir - 1321/VI	1 Jaume II - 1 ^a Bar - XXI 2 Jaume II - 1 ^a Bar - XX 3 Ferran - Bar [-«Nos Ferdinandus dei gracia»] 4 Jaume II - Gir - VI
		<i>11bis. De aquells qui amaguen los crimosos e de sometent e de sacramental (14)</i>
		1 Jaume II - 1 ^a Bar - XXI 2 Jaume II - 1 ^a Bar - XX 3 Ferran - Bar
<i>De pena corporali [f. 88r]</i>	<i>12. De penis corporalibus et exilii</i>	<i>12. De penes corporals e de exili (13)</i>
Correspondències	1 VS «Item statuimus si quis seniori» «Precipimus ut periuria» «Si quis restituente domino» «Si quis ortum alterius» «Cequiam» 2 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XXVI 3 Alfons III - Montb - 1333/XXV Pere III - Perp - 1350-1351/XIV Cer - 1359/I 4 Pere I - Lleida - 1211^a 5 Jaume I - Tar - 1235^a/I § IV 6 Jaume II - Gir - 1321/XIII Pere [III] - Cer - 1359/IX 7 Alfons III - Montb - 1333/XXX 8 Alfons II - Montsó - 1289/XXX	1 VS «Statuim si algú», LXIII «Manam que perjurs», CXXXIII «Si algú en altre ort», CXLIII «De magnats», LXXXII 2 Jaume II - [2 ^a] Bar - XXVI 3 Alfons III - Montb - XXV Pere III - Perp - XIV Cer - I 4 Pere I - Lleida 5 Jaume I - Tar - I II IV 6 Jaume II - Gir - *XIV Pere - Cer - IX 7 Alfons III - Montsó - XXX 8 Alfons II - Montsó - XXX

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
	9 Pere III - Montsó - 1362-1363/X Ferran - Bar - 1413/II	9 Pere III - Montsó - X Ferran - Bar
	10 Jaume I - Val - 1244	10 Jaume I - Val Ferran - Bar - *I
	11 Ferran - Bar - 1413/XVIII	11 Ferran - Bar - XVIII
	12 Ferran - Bar - 1413/XXXVI	12 Ferran - Bar - XXXVI
	13 Jaume I - Tar - 1235^a/XXI	
	14 Ferran - Bar - 1413/III	16 Pere III - Perp - XXXIX
	15 Jaume II - Lleida - 1301/XII	17 Pere III - Perp - XL
	16 Pere III - Perp - 1350-1351/XXXIX	15 Jaume II - Lleida - XII
	17 Pere III - Perp - 1350-1351/XL	14 Ferran - Bar - III
	18 VS «Percipimus ut periuria»	18 VS «Percipimus ut periuria»
	19 VS «Item statuimus ut si quis senior»	19 VS «Item statuimus ut si quis seniori»
	20 VS «Si quis alienum ortum»	20 VS «Si quis alienum ortum»
	21 VS «De magnatibus» in principio «Mulieribus» «Quia iusticiam facere»	21 VS «De magnatibus» in principio «Quia iusticiam facere»
<i>De pena infamie [f. 88r]</i>	<i>13. De pena infamie</i>	<i>13. De pena de infàmia (16)</i>
Correspondències	1 Pere I - Lleida - 1211^a 2 Martí - Bar - 1410/cc VI 3 Pere III - Montsó - 1362-1363/VI 4 Pere [III] - Montsó - 1362-1363/XIX ca. «Sunt infames» 5 Pere [III] - Montsó - 1362-1363/XVI 6 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/V Gir - 1321/XIII 7 Alfons III - Montb - 1333/XXX 8 Pere III - Cer - 1359/XIII Montsó - 1362-1363/XVI	1 *Jaume I - Lleida [1257] 2 Martí - Bar - ca. Corts [VI] * Martí - Bar - ca. Corts V 3 Pere III - Montsó - VI * Pere [III] - Montsó - XIX Ferran - Bar - IX 8 Pere III - Cer - *XII Montsó - XVI 5 Pere III - Montsó - XVI 6-7 Jaume [II] - 2 ^a Bar - V Gir - *VIII Alfons - Montb - XXX
<i>De pena priuacionis officii [f. 88r]</i>	<i>14. De pena priuacionis officii</i>	<i>14. De pena de privació de l'ofici (15)</i>

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
Correspondències	1 Jaume I - Tar - 1235^a/IV	3 Martí - Bar - ca. Corts VI
	2 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXIII	4 Martí - Bar - ca. Corts V
	3 Martí - Bar - 1410/cc VI	5 Pere III - Montsó - VI
	4 Martí - Bar - 1410/cc *VI > V	Alfons [III] - Montb - XXIII
	5 Pere III - Montsó - 1362-1363/VI	6 Ferran - Bar - XIV
	Alfons III - Montb - 1333/XXIII	* Ferran - Bar - «Confirmants»
	6 Ferran - Bar - 1413/XIV	7 Alfons [III] - Montb - XI
	7 Alfons III - Montb - 1333/XI	8 Ferran - Bar - V
	8 Ferran - Bar - 1413/V	9 Ferran - Bar - VI
	9 Ferran - Bar - 1413/VI	10 Pere III - Montsó - XVII
	10 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVII	12 Jaume [II] - *3 ^a Bar - XXX
	11 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/VIII	* Jaume [II] - 2 ^a Bar - XVIII
	12 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XXX	* Jaume [II] - 2 ^a Bar - XVIII
	13 Pere III - Montsó - 1362-1363/XIX	11 Jaume [II] - 1 ^a Bar - VIII
	Ferran - Bar - 1413/IX	
	14 Pere III - Cer - 1359/XIII	13 Pere [III] - Montsó - XIX
		Ferran - Bar - IX
	15 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVI	14 Pere III - Cer - XIII
	16 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XVIII	15 Pere III - Montsó - XVI
	17 Alfons II - Montsó - 1289/VI	16 Jaume [II] - 1 ^a Bar - XVIII
	18 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XVII	2 Pere III - Montsó - *XXIII
	19 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/VIII	1 Jaume I - Tar - IV
	Pere III - Montsó - 1362-1363/IV	
	20 Ferran - Bar - 1413/I	19 Jaume II - 1 ^a Bar - VIII
		Pere III - Montsó - IV
	21 Pere III - Perp - 1350-1351/XX	18 Jaume [II] - 1 ^a Bar - XVII
		20 Ferran - Bar - I
		17 Alfons [II] - Montsó - VI
		* Ferran - Bar - I

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER NONVS [f. 78v]	NONA PARS COMPENDII	LIBRE IX
		21 Pere III - Perp - XX
<i>De penis [f. 88r]</i>		
VS «Rusticus si desemparauerit» Alfons II - Montsó - XXVIII Jaume II - 2ª Bar - XXII Alfons III - Montb - XXV Pere III - Perp - XIV Pere III - Cer - I Ferran - Bar - [ca. Corts] VII Ferran - Bar - [ca. Corts] X		
<i>De pena peccuniaria [f. 88v]</i>		
Correspondències		
<i>De bannimentis [f. 89r]</i>		
Alfons III - Montsó - XXI Pere III - Perp - XXVIII		
<i>De bonis dampnatorum [f. 89v]</i>		
Jaume II - 2ª Bar - XXXIII Jaume II - Gir - XI		
COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
<i>De iure fisci regaliisque ipsius [f. 89v]</i>	<i>4. De iure fisci et eius Regaliis</i>	<i>4. De regalies e d'açò qui's pertany al senyor rey</i>
VS «Similiter si senior» VS «Quoniam per iniquum» VS «Simili modo firmissime» VS «Moneta autem» VS «Princeps namque» VS «Item statuerunt si quidem» VS «Auctoritate et rogatu»	1 VS «Si quis in Curia» «Similiter si senior» «Et si a potestate» «Omnes homines a uicecomitibus» «Item statuerunt ut omnes homines» «Omnes quippe naues» «Camini et strate»	

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
VS «Alium namque supradicti» VS «Cum temporibus» VS «De magnatibus uero» VS «Quia iusticiam facere» VS «Mulieribus eciam truncare» Pere II - Bar - LII Pere III - Cer - II	«Quoniam per iniquum» «Constituerunt sepedicti» «Simili modo firmissime» «Princeps namque» «Item si quidem predicti» «Christiani non uendant» «Per bonum usaticum» «Strate» «Rochas» «Cequia molendinorum» «Si quis iudeo» «Iudicium in Curia datum» «Auctoritate et rogatu» «Ex magnatibus» «Item statuerunt prefati» «Omnia malefacta» «Treuga data» «Hoc quod iuris est sanctorum» «Alium namque nobilem»	
	2 Pere III [- 1 ^a] Bar - 1365^b/cc	2 Pere - 1 ^a Bar - cc
	3 Alfons III - Montb - 1333/XVI	4 VS « <i>Princeps namque</i> »
	4 VS «Princeps namque»	5 Pere III - Cer
	5 Pere III - Cer - 1359/II I III	6 VS « <i>Qui per iniquum</i> »
	6 VS «Quoniam per iniquum»	7 VS « <i>Simili modo firmissime</i> »
	7 VS «Simili modo»	8 VS « <i>Cum temporibus</i> »
	8 VS «Cum temporibus»	9 VS « <i>Auctoritate et Rogatu</i> »
	9 VS «Auctoritate et rogatu»	PT [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> » ca. XIV
	PT [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> » 1225/XIV	10 VS « <i>Similiter si senior uoluerit</i> »
		PT [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> », ca. «Ítem sots aquesta pau constituim que si algun noble»

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	10 VS «Similiter si senior uoluerit»	12 PT [Jaume I - Bar 1235 ^b] «En nom de nostre senyor», ca. «Ítem statuim que null hom»
	11 Pere II - Bar - 1283/LII	11 Pere II - Bar - LII
	12 PT [Jaume I - Tar] «In Christi nomine» 1235^b/ca. «Ítem statuimus quod nullus homo» PT [Jaume I - Tar] «In Christi nomine» <i>la darrera 1235^b</i>	13 VS « <i>De magnatibus</i> » PT [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> », ca. «Ítem sots aquesta pau constituim que negun no port brigola»
	13 VS «Ex magnatibus» PT [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> » 1225/ca. « Ítem sub hac pace statuimus quod nullus portet fundibulum »	14 VS « <i>Alium namque</i> »
	14 VS « <i>Alium namque</i> »	15 Jaume II - 2 ^a Bar - X Pere III - Perp - XXI
	15 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/X Pere [III] - Perp - 1350-1351/XXXI	3 Alfons - Montb - XVI
		1 VS «Si algú en Cort per son senyor», XII «Semblantment si lo senyor», XIII «E si per la potestat», XIV «Tots hòmens dels vescomtes», XVI «Ítem statuïren que tots hòmens», LVIII «Totes les naus», LVII «Camins e strades», LXX «Car per un inich Príncep», LX «Constituïren encara los soven», LXI «Semblant modo fermament», LXII «Lo Príncep si per qualque cas», LXV «Ítem statuïren los sobredits», LXVI «Per bon Usatge e honest», LXVIII «Strades e vies públiques», LXIX

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
		«Les rochas», LXX «La sèquia dels molins», LXXI «Si algú juheu o serray», LXXII «Judici en Cort donat», LXXVI «Per auctoritat e prechs», LXXX «Dels magnats», LXXXII «Ítem statuïren los ja dits», LXXXIV «Tots mal feyto[r]s», LXXXV «Treva donada», LXXXVI «Açò qui és de dret de sants», C «Christians no venen», CIX «Altre noble e honest», CX
<i>De bouatico et remissione ipsius [f. 91v]</i>		
Pere II - Bar - V Jaume II - 2ª Bar - XXVII Jaume II - 2ª Bar - XXIX Jaume II - 2ª Bar - XXVI Jaume II - Lleida - XV Alfons III - Montb - XXXIV		
<i>De monetatico albergis cenis et questiis ac legatis piis et eorum remissione [f. 92v]</i>		
Pere II - Bar - VI Pere II - Bar - X Pere III - 3ª Bar - [ca. Corts] «Item quod uos» Martí - Bar - [ca. Corts] IX		
<i>Vt Rex expensas faciat et emendas hiis quos in exercitio secum et quod non ducat ui homines alienos [f. 93r]</i>		
Pere II - Bar - XXXI		

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
Jaume II - Bar - XIX		
<i>De hominibus propriis mansum tenentibus siue quod ius liceat domini in ipsis et eorum bonis [f. 93r]</i>	<i>3. De rusticis et hominibus propriis etc.</i>	<i>3. De pagesos e hòmens propriis</i>
VS «De rebus et facultatibus» VS «Similiter de rebus» VS «Rusticus uero si inuenerit» VS «Rusticus cum acceperit» VS «De intestatis» Consuetudo «Si aliquis qui numquam» Consuetudo «Item si aliquis filius»	1 VS «Omnes homines debent firmare» «Cunctum malum» «Omnes homines tam milites» «Sacramenta» «Item statuimus» «Per bonum Vsaticum» «Si quis de homicidio» «Tutores» «Si quis acceperit alienum hominem» «Rusticus interfectus» «Placitare» «Similiter» «De omnibus hominibus» «Si quis homines habuerit» «De baiulis» «De rebus et facultatibus» «Similiter de rebus» «Qui fallerit hostem», cum septem Vsaticis sequentibus «Rusticus si reperierit» «Rusticus eciam cum acceperit» «In baiulia» «Precipimus ut si quis alodiarius» «Statuerunt eciam iamdicti» «Si quis baiuliam»	1 VS «Pagès auit», XI «Tots hòmens deuen fermar», XXII «Pledejar deuen», XXIV «Semblantment», XXV «Qui fallirà hosts», XXIV ab VI Usatges següents «Tot mal», XLV «Tots hòmens axí cavallers», XLVIII «Los sagraments de pagesos», L «Ítem statuim que si algun jura», LXIV «Per bon Usatge» «Si algun de homey», LXXXVII «De tots hòmens», LXXXIX «Si negun haurà hòmens», XCI «De les batlies», XCIII «De les coses e facultats», XCVI «Semblantment de les coses», XCVII «Los tudors e batles», CI «Pagès si troba or», CIII «Pagès quant haurà pres mal», CXL «En bayllia o en garda», CLX «Manam que si algun alidiari», CXXXIX «Statuïren més avant», CXL «Si alguna batlia o honor», CXLIII «Si lo senyor se serà fadigat», CXLIV «Si algun pendrà hom d'altre», CXLV

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	«Si senior fatigauerit» 2 Pere II - Bar - 1283/XXII 3 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXIII 4 PT [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» 1173/ca. «Vias» 5 PT [Pere I - Cer] «Anno Domini» 1202/in principio ca. «Ibidem» 6 Alfons II - Montsó - 1289/XXIX 7 Jaume II - Gir - 1321/XXII 8 Pere II - Bar - 1283/XLVI Alfons II - Montsó - 1289/XII 9 VS «Rusticus si inuenerit» 10 VS «Rusticus cum acceperit» 11 VS «De rebus» 12 VS «Similiter» 13 [VS «De intestatis»]	2 Pere II - Bar - XXII 3 Jaume II - 1ª Bar - XXIII 4 PT [Pere I - Fond 1173 «Diuiinarum»] ca. «Vias» 5 PT [Pere I - Cer 1202] «Anno Domini» 6 Alfons II - Montsó - XXIX 7 Jaume II - Gir - XXII 8 Pere II - Bar - XLVI Alfons [II] - Montsó - XII 9 VS «Rusticus si inuenerit» 10 VS «Rusticus cum acceperit» 11 VS «De rebus et facultatibus» 13 VS «De intestat»
<i>Ne homines proprii se mutant in aliis locis ut deffendentur aduersus dominos suos [f. 94r]</i>		
VS «Si quis acceperit» Pere II - Bar - XXII Alfons II - Montsó - XXIX Jaume II - 1ª Bar - XXIII Jaume II - Gir - XXII		
<i>De feudis et potestatibus atque emparis realibus [f. 94v]</i>	2. De feudis et empara	2. De feus e empara
VS «Magnates» VS «Si quis contradixerit» VS «Castellani in castris» VS «Si aliquis suum feudum»	1 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XXX 2 Pere II - Bar - 1283/XLVII 3 Pere II - Bar - 1283/*XXXIV > XLVIII 4 Pere II - Bar - 1283/LVI	1 Jaume [II] - 1ª Bar - XXX 2 Pere [II] - Bar - *XVIII 3 Pere II - Bar - *XXXIV 7 VS «Tots hòmens deuen fermar», XXII

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
VS «Qui fallerit hostes» VS «Qui uiderit seniore» VS «Qui solidus est» VS «Qui seniore suum in bello» VS «Qui ira ductus» VS «Qui seniore suum despexerit» VS «Qui se sciente seniore suum» VS «Potestatem de suo castro» VS «Cunctum malum» VS «Item statuimus supradicti principes» Pere II - Bar - XLVII Pere II - Bar - XLVIII Pere II - Bar - LVI Jaume II - 3ª Bar - XVI	5 Jaume [II]- 3ª Bar - 1311/XVI 6 Pere II - Bar - 1283/LVI 7 VS «Omnes homines debent firmare» «Placitare debent» «Similiter debent esse» «Magnates» «Si quis contradixerit» cum decem Vsaticis sequentibus «Cunctum malum» «Omnes homines a uicecomitibus» «Omnes homines tam milites» «Item statuimus ut si quis seniori» «Per bonum Vsaticum» «De omnibus hominibus» «Si senior fatigauerit» «Nullus Christianus»	«Pledejar deuen», XXIV «Semblantment deu ésser», XXV «Los magnats», XXIX «Si algun contradirà», XXX ab X Usatges següents «Tot mal», XLV «Tots hòmens dels vescomptes», XLVI «Tots hòmens axí cavallers», XLVIII «Ítem statuiren que si algun jura», LXIV «Per bon Usatge», LXVIII «De tots hòmens», LXXXIX «Si lo senyor se fadigarà», CXLIV «Negun christià o juheu», CXLVI 6 Pere [II] - Bar - LVI 5 Jaume - 3ª Bar - XVI
<i>De confirmacionibus et approbacionibus Constitucionum [f. 96r]</i>		
Pere II - Bar - XX Pere II - Bar - XXIII Pere II - Bar - XXVII Jaume II - 1ª Bar «In dei nomine pateat uniuersis» Jaume II - 2ª Bar - XI Jaume II - 2ª Bar - XXIII Jaume II - 2ª Bar - XXIV Jaume II - Lleida - XI Jaume II - Gir - XXX Alfons III - Montb - XXV		

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
Pere III - Cer - XXVI Elionor - Tor - IV Pere III - Bar - [ca. Corts] «Item quod uos» Ferran - Bar - [ca. Corts] II Ferran - Bar - [ca. Corts] III <i>De prohemüs et conclusionibus ac firmis Curiarum generalium [f. 98v]</i> VS «Antequam Vsatici essent» Pere II - Bar «In dei nomine cum nos» Alfons II - Montsó «Nouerint uniuersi quod» Jaume II - 1ª Bar «In nomine domini» Jaume II - 2ª Bar «In nomine domini» Jaume II - Lleida «In dei nomine» Jaume II - Montb «In dei nomine» Jaume II - 3ª Bar «In nomine domini» Jaume II - Gir «In dei nomine» Alfons III - Montb «In nomine domini» Pere III - Perp «In nomine sancte» Pere III - Perp «In nomine sancte» Pere III - Cer «In nomine domini» Pere III - Montb «In nomine domini» Elionor - Tor «In nomine domini»		
	<i>1. De re militari, duello et reptamentis de bausia</i>	<i>1. De bataylla e desafiaments e coses pertanyents a cavalleria</i>
	1 VS I II III IV V VI VII «Bataylla iudicata» «Qui fallerit hostem» «Qui uiderit seniozem» «Qui seniozem suum in bello» «Si quis in Curia»	1 VS Primer, II, III, IIII, V, VI, VII «Batalla jutjada», XXVII «Qui fallirà hosts», XXXIIII «Qui veurà son senyor», XXXV «Qui son senyor lexará viu», XXXVII

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	«Et si a potestate» «Miles senex» «Alii quoque milites» «Sacramenta burgensium» «Feuos quoque» «Comunie et conueniencie» «Omnes homines postquam» «Item constituerunt sepedicti» «Constituerunt igitur ut si quis» «Miles uero postquam christiani» «Si quis alium de bausia»	«Si algun en Cort», LIV «E si per la potestat», XLIV «Cavaller vell», XLI «Los altres cavallers», LII «Los sacraments de burgesos», LIII «Los feus que tenen», LIIII «Les comunes e covinençes», LXVII «Tots hòmens pusque», CVIII «Ítem constituïren los sobredits», C «Constituïren donchs que si», CVIII «Cavaller pusque per son», CXXII «Los christians no venen», CIX «Si algun reptarà altre», CL
	2 Pere II - Bar - 1283/XXI Jaume [II] - Gir - 1321/I	2 Pere II - Bar - XXI Jaume [II] - Gir - I
	3 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XXV	3 Jaume II - 1ª Bar - *XXIV
	4 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XXV	4 Jaume [II] - 1ª Bar - XXV
	5 Jaume [II]- Gir - 1321/XXV	5 Jaume [II] - Gir - XXV
	6 Pere II - Bar - 1283/XLI	6 Pere II - Bar - XLI
	7 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXII	7 Pere III - Montsó - XXXII
	8 Jaume [II] - 2ª Bar - 1300ª/XV in fine	8 Jaume [II] - 2ª Bar - XV
	9 Pere [II] - Bar - 1283/XLV	9 Pere II - Bar - XLV
	10 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXVII PT [Jaume I - Tar] «In Christi nomine» 1235 ^b /ca. «Item statuimus»	10 *Pere II - Bar - XVII > Jaume II - 1ª Bar - XVII II PT [Jaume I - Tar 1235] «In Christi nomine» ca. «Item statuimus»
	11 Alfons II - Montsó - 1289/XXVIII	11 Alfons II - Montsó - XXVIII
	12 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XVI Pere II - Bar - 1283/XLI	12 Jaume [II] - 1ª Bar - XVI
	13 PT [Alfons I Fond «Diui narum» 1173/ca. « Volumus eciam »]	

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	14 Pere II - Bar - 1283/LII	14 Pere [II] - Bar - LII
	15 VS «Similiter et si senior»	15 VS «Similiter»
	16 PT [Jaume I - Tar] «In Christi nomine sit notum» 1235^b/ca. «Item statuimus quod nullus homo»	13 PT [Alfons I Fond 1173 «Diuiarum» ca. «Volumus eciam»]
	17 VS «Alium» Pere II - Bar - 1283/XXXI	17 Pere II - Bar - *XXXV
	18 Pere II - Bar - 1283/XXXV	18 Pere II - Bar - XXXV
	5. De hiis que dominus Rex facere debet	5. De les coses que deu fer lo senyor Rey
	1 Jaume II - Lleida - 1301/II Maria - Bar - 1422/IV	1 Jaume II - Lleida - II Maria - Bar - IV
	2 Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/IV	2 Jaume [II] - 3 ^a Bar - IV
	3 Jaume II - 3 ^a Bar - 1311/IV	3 Jaume [II] - 3 ^a Bar - IV
	4 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/IX	4 Jaume II - 2 ^a Bar - VIII
	5 Pere II - Bar - 1283/XXXIV	5 Pere II - Bar - XXXIV
	6 Maria - Bar - 1422/I	6 Maria - Bar - I
	7 Martí - Bar - 1410/cc III	7 Martí - Bar - cc III
	8 PT [Jaume I - Bar] «In Christi nomine sit omnibus manifestum» 1228/in fine Pere II - Bar - 1283/XXXVII	8 PT [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostro Senyor» a la fi Pere II - Bar - XXXVII
	9 Pere II - Bar - 1283/VIII Alfons II - Montsó - 1289/XXXIII Jaume II - 1 ^a Bar 1292/in principio 2 ^a Bar - 1300^a/XI XXXVIII Lleida - 1301/XI Gir - 1321/XII XX XXIX XXX Alfons III - Montb - 1333/XXXV Elienor - Tor - 1365^b/IX Ferran - Bar - 1413/IV	9 Pere II - Bar - VIII Alfons II - Montsó - XXXIII Jaume II - 1 ^a Bar in principio 2 ^a Bar - XI XXXVIII Lleida - XI Gir - XII XX XXIX XXX Alfons III - Montb - XXXV Elienor - Tor - VIII Ferran - Bar - IV XI
	10 Pere II - Bar - 1283/VIII	10 Pere II - Bar - VIII
	11 Jaume [I] - <*1 ^a > Lleida - 1257/I IV VI X	11 Jaume I - Lleida - I III VI X

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	12 Jaume I - Lleida - 1257/VII XI	12 Jaume I - Lleida - VII XI
	13 Jaume I - Lleida - 1257/VI	13 Jaume I - Lleida - V
	14 Pere III - Montsó - 1362-1363/cc snº	14 Pere - Montsó - cc
	15 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXXIII Gir - 1321/XI	15 Jaume II - 2ª Bar - XXXIII Gir [XI]
	16 Pere II - Bar - 1283/XXXI	16 Pere II - Bar - XXXI
	6. De hiis que dominum Regem facere non decet	6. De les coses que'l senyor rey no deu fer
	1 Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/III Alfons III - Montb - 1333/XIV Ferran - Bar - 1413/IX	1 Jaume II - [2ª] Bar - III [Alfons III -] Montb - XIV Ferran - Bar - IX
	2 Jaume [II] - 2ª Bar - 1300ª/XIII	2 Jaume [II] - 2ª Bar - XIII
	3 Alfons III - Montb - 1333/X Maria - Bar - 1422/XII	3 Alfons [III] - Montb - X Maria - Bar - XII
	4 Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XI	4 Jaume [II] - 1ª Bar - XI
	5 Pere III - Montsó - 1362-1363/II	5 Pere III - Montsó - II
	6 Ferran - Bar - 1413/VII	6 Ferran - Bar - VIII
	7 Alfons II - Montsó - 1289/I Jaume II - 1ª Bar - 1292/IV	7-8 Alfons II - Montsó - XVIII Jaume II - 1ª Bar - IV
	8 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVIII	Pere III - Montsó - XVIII
	9 Maria - Bar - 1422/XII	9 Maria - Bar - XII
	10 Pere III - *Montsó > Perp - 1350-1351/I	10 Pere III - *Montsó - I
	11 Maria - Bar - 1422/XXVIII	11 Maria - Bar - XXVIII
	12 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXII Gir - 1321/XXVIII	12 Jaume II - 1ª Bar - XXII Gir - XXVIII
	13 Jaume II - 1ª Bar - 1292/XXVIII Alfons II - Montsó - 1289/XIII Maria - Bar - 1422/XII	13 Jaume II - 1ª Bar - XXVIII Alfons [II] - Montsó - XIII Maria - Bar - XII
	14 Alfons III - Montb - 1333/XII Maria - Bar - 1422/XII	14 Alfons III - Montb - XII Maria - Bar - XII
	15 Pere III - Montsó - 1362-1363/XXXIII	15 Pere III - Montsó - XXXIII

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
16	Pere III - Perp - 1350-1351/IV	16 Pere III - Perp - IV
17	Jaume II - 3ª Bar - 1311/IX	17 Jaume [III] - 3ª Bar - IX
18	Martí - Bar - 1410/cc X	18 Martí - Bar - cc X
19	Maria - Bar - 1422/XXIX	19 Maria - Bar - XXIX
20	Pere III - Montsó - 1362-1363/VI	20 Pere III - Montsó - VI
21	Jaume II - 3ª Bar - 1311/IV	21 Jaume [II] - 3ª Bar - IV
22	*Jaume I - Lleida - 1257/ca. «Statuimus» ca. «Idem dicimus»	34 Martí - Bar - cc II
23	Maria - Bar - 1422/III	35 Martí - Bar - cc I
24	Pere II - Bar - 1283/XIV	24 Pere II - Bar - XIV
	Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XXXI Gir - 1321/X	Jaume II - 2ª Bar - *IV
25	Jaume II - 1ª Bar - 1292/I II	25 Jaume II - 1ª Bar - I II
	Alfons III - Montb - 1333/XX	Alfons III - Montb - *IX
	Pere III - Cer - 1359/X	Pere III - Cer - X
	Ferran - Bar - 1413/X XI	Ferran - Bar - X XI
	Maria - Bar - 1422/X XI c.f.	Maria - Bar - X XI final
26	Alfons II - Montsó - 1289/VI XVI	26 Alfons II - Montsó - VI XVI
	Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XVI 3ª Bar - 1311/XIV Gir - 1321/IV IX XVII	Jaume II - [2ª] Bar - XVI [3ª] Bar - XVIII Gir - IV IX XVII
27	Pere III - 1ª Bar - 1365^b/cc 2ª Bar - 1368-1369/cc 3ª Bar - 1372-1373/cc 2ª Tor - 1365ª/cc Montsó - 1362-1363/cc	27 Pere III - 1ª Bar - cc 2ª Bar - cc 3ª Bar - cc 2ª Tor - cc Montsó - cc
28	Jaume I - Tar - 1235ª/XII	
	Pere III - 1ª Bar - 1365^b/cc	
29	Pere III - Perp - 1350-1351/XXII	29 Pere III - Perp - XXII
30	Jaume II - 2ª Bar - 1300ª/XVII 3ª Bar - 1372-1373/XV	28 Jaume I - Tar - XII
31	Jaume II - Montb - 1307/III	28 Pere III - 1ª Bar - cc
32	Jaume II - 1ª Bar - 1292/VI	39 Alfons II - Montsó - XIV
		Jaume II - 1ª Bar - VI

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	33 Jaume I - Tar - 1235^a/XIV	30 Jaume II - 2 ^a Bar - XVII 3 ^a Bar - XV
	34 Martí - Bar - 1410/II	31 Jaume II - Montb - III
	35 Martí - Bar - 1410/I	37 Pere II - Bar - L Jaume II - 2 ^a Bar - *XXIII
	36 Pere III - Montsó - 1362-1363/III	38 Pere II - Bar - LV
	37 Pere II - Bar - 1283/L Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/XXIV	36 Pere III - Montsó - III
	38 Pere II - Bar - 1283/LV	33 Jaume I - Tar - XIII
	39 Alfons II - Montsó - 1289/XIV Jaume [II] - 1 ^a Bar - 1228^b/VIII	* Martí - Bar - ca. Corts IV VI
	40 Jaume [II] - 2 ^a Bar - 1300^a/VI	32 Jaume II - 1 ^a Bar - VI
	41 Pere II - Bar - 1283/XXXII	41 Pere II - Bar - *XXVII
	42 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVIII	42 Pere III - Montsó - XVIII
	43 Pere III - Montsó - 1362-1363/XVIII Perp - 1350-1351/XV	43 Pere III - Montsó - XVIII Perp - XV
	44 Jaume II - 2 ^a Bar - 1300^a/X	44 Jaume [II] - 2 ^a Bar - X
	45 Pere II - Bar - 1283/XXIV	45 Pere II - Bar - XXIV
	46 Alfons [III] - Montb - 1333/XXV Pere III - Perp - 1350-1351/XIV	46 Alfons [III] - Montb - XXV Pere III - Perp - XIV
	47 Jaume [II] - 2 ^a Bar - 1300^a/XXVII Lleida - 1301/XV Alfons [III] - Montb - 1333/XXXIV	47 Jaume II - [2 ^a] Bar - XXVII Lleida - XV Alfons [III] - Montb - XXXIV
	48 Pere II - Bar - 1283/VI	48 Pere II - Bar - VI
	49 Pere II - Bar - 1283/X PT [Alfons I Fond] « <i>Diuiinarum</i> » [1173/ca. « <i>Preterea sancchimus</i> »] [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> » 1225/ca. «Preterea statuimus»	49 Pere II - Bar - X PT [Alfons I Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » [ca. « <i>Preterea sancchimus</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » ca. « <i>Preterea statuimus</i> » ca. « <i>Item ab hac pace statuimus quod nullus Vicarius</i> »
	50 Pere III - 3 ^a Bar - 1372-1373/cc	50 Pere [III] - 3 ^a Bar - ca. Corts

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
LIBER DECIMVS [f. 89v]	DECIMA PARS COMPENDII	LIBRE DESE
	51 Jaume II - 1 ^a Bar - 1292/XIX	51 Jaume II - 1 ^a Bar - [XIX] 22 *Jaume I - Lleida [1257] - «Statuim» «Axí mateix diem»
	52 Alfons II - Montsó - 1289/VI	52 Alfons II - Montsó - VI
[Casos de Pere Albert, f. 108r] [Costumes de Catalunya, f. 108v] [Commemoracions de Pere Albert, f. 111v]		

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	1	1
VS «Si quis per treugam Domini» VS «Omnia malefacta» VS «Item statuerunt ut omnes homines» VS «Treuga data» VS «Cunctis pateat» VS «Hec est treuga» VS «Anno ab Incarnacione Domini MCLXIII» VS «Treugam etenim domini» Si filius facit malum an pater inde teneatur? Cum quis inculpatur qualiter debeat se expiare? Hug Càndid - «Item Hugo Candidus» Item constitutum est... [VS] Hec est pax Has paces et treugas constituit Rex Alfonsus primus Rex Aragonum apud Fontem Daldara	1 VS «Si quis per treugam Domini» «Auctoritate et rogatu» «Laudauerunt» «Omnia malefacta» «Treuga data» «Similiter nempe» «Hec est pax» «Omnes quippe naues», cum Vsaticis subsequentibus «Item statuerunt prefati Principes» «Constituerunt igitur ut si quis» «Omnes homines postquam» «Statuerunt eciam idem Principes» «Denique sepedicti Principes» «Treugam Domini» «Item Hugo Candidus»	1 VS «Totes les naus» ab sis Usatges subsegüents. «Si nagun per treva de senyor» «Per auctoritat e prechs II» «Ioharen» ab altres III Usatges subsegüents «Tots hòmens pusque hauran acuydat» «Statuïren encara aquells mateys Prínceps» «Statuïren que si negú irà o serà». «Semblantment statuïren e loaren». «D'aquí avant los dits Prínceps»
Has paces et treugas constituit Rex Petrus primus	2 Ramon Berenguer - [VS] «Cunctis pateat hanc	2 Ramon Berenguer - [VS] «Cunctis pateat hanc

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
Hec est pax et treuga quam constituit Rex	3 uidentibus» [VS] «Hec est treuga et pax confirmata Archiepiscopo Narbonensi»	3 <i>uidentibus»</i> [VS] « <i>Hec est treuga et pax confirmata ab archiepiscopo Narbonensi</i> »
Petrus in celebri Curia Barchinone consilio suorum procerum a Salsis usque Ilerdam Pere II - 1 ^a Bar «Declaramus tamen» Jaume II - Montb - «Item supplicastis nobis» Alfons III - Montb - «Item statuimus et ordinamus» Pere III - Cer - «Deinde sanccimus» Pere III - Montsó - «Vt tollatur omnis» Ferran - Bar - «Nos Ferdinandus Dei gracia» [plures quam quinque Const. hic contentae] Pere III - 4 ^a Bar - [ca. Corts] «Item firmissime domine aliquis abusus» Pere III - 4 ^a Bar - [ca. Corts] «Item quod de cetero querela»	4 [VS] «Hec est pax confirmata ab episcopis, abbatibus»	4 [VS] « <i>Hec est pax confirmata ab episcopis, abbatibus</i> »
	5 Hug Càndid - [VS] «Item Hugo Candidus»	5 Hug Càndid - [VS] « <i>Item Vgo Candidus</i> »
	6 Ramon Berenguer - [VS] «Anno ab Incarnacione Domini MCLXIII»	6 Ramon Berenguer - [VS] « <i>Anno ab Incarnacione Domini MCLXIII</i> »
	7 [VS] «Treugam etenim Domini confirmarunt fortiter» - I «Item constitutum est quod si aliquis filius» II «Item constitutum est quod si aliquis fecerit» III «Item constitutum est concilio»	7 [VS] « <i>Treugam etenim Domini confirmarunt fortiter</i> » I « <i>Item constitutum est quod si aliquis filius</i> » II « <i>Item constitutum est quod si aliquis fecerit</i> » III « <i>Item constitutum est consilio</i> »
	8 Alfons I - Fond «Diuiarum et humanarum rerum tuicio» 1173	8 Alfons I - Fond 1173 « <i>Diuiarum et humanarum rerum tuicio</i> »
	9 Alfons I [- Barbastre] «Ildefonsus, Dei gracia Rex» 1192	9 Alfons I [- Barbastre] « <i>Aldefonsus dei gracia Rex</i> »
	10 Pere I - *Gir [> Bar] «Hec est pax quam dominus Petrus» 1198	10 Pere I - *Gir [Bar] 1198 « <i>Hec est pax quam dominus Petrus</i> »

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	11 Pere I - Bar «In primis parentum nostrorum» 1200	11 Pere I - Bar 1200 « <i>Imprimis parentum nostrorum</i> »
	12 Pere I - Puigc «Si quis de magnatibus» 1207	12 Pere I - Puigc 1207 « <i>Si quis de magnatibus</i> »
	13 Jaume I - Lleida «Ad honorem Dei Omnipotentis, qui auctor est pacis» 1214	13 Jaume I - Lleida 1214 « <i>Ad honorem Dei omnipotentis qui auctor est pot [sic]</i> »
	14 Jaume I - Almud «Ad honorem» 1218	14 Jaume I - Almud « <i>Ad honorem</i> »
	15 Jaume I - Tor «Notum sit cunctis» 1225	15 Jaume I - Tor 1225 « <i>Notum sit cunctis</i> »
	16 Jaume I - Bar «In Christi nomine sit omnibus manifestum» 1228^a	16 Jaume I - Bar 1228 « <i>In Christi nomine sit omnibus manifestum</i> »
	17 Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» 1235^a	17 Jaume I - Tar 1235^a « <i>In nomine sancte et indiuidue Trinitatis</i> »
	18 Jaume I - Tar «In Christi nomine; sit notum cunctis» 1235^b	18 Jaume I - Tar 1235 ^b « <i>In Christi nomine sit notum cunctis</i> »
	19 Jaume I - Bar «In Christi nomine. Sit omnibus manifestum» 1228^a	19 Jaume I - Bar 1228 « <i>In Christi nomine sit omnibus manifestum</i> »
	19,1 § [VS] «Anno ab Incarnatione Domini» in principio [Alfons I - Fond] « <i>Diui narum</i> » 1173/ca. «In primis» [Pere I - Bar] « <i>Hec est pax</i> » 1198/in principio [Pere I - Bar] « <i>In primis</i> » 1200/in principio [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » 1218/principio [Jaume I - Tor] « <i>Notum</i> » 1225/ca. «In primis» Cons. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. I	19,1 § Alfons I Fond 1173 « <i>Diui narum</i> » [ca. « <i>In primis</i> »] [Pere I - Bar 1198] « <i>Hec est pax</i> », ca. *« <i>In primis</i> »* [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » [ca. I] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum sit cunctis</i> » ca. I [VS] « <i>Anno ab incarnatione</i> » Const. del cardenal <i>a lateri</i> [Jaume I - Lleida 1214]
	19,2 [Alfons I - Fond] « <i>Diui narum</i> » 1173/ca. «Ecclesias quoque» [Pere I - Bar] « <i>Hec est pax</i> » 1198/ca. «Eas uero» [Pere I - Bar] « <i>In primis</i> » 1200/ca. «Ecclesias» [Jaume I - Tor] « <i>Notum sit</i> » 1225/ca. «Ecclesias»	19,2 § [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diui narum</i> » ca. [« <i>Ecclesias quoque</i> »] [Pere I - Bar 1198] « <i>Hec est pax</i> » [ca. « <i>Eas uero</i> »] [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » [ca. « <i>Ecclesias</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum sit cunctis</i> » ca.

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	19,3 § [Alfons I - Fond] «Divinarum» [1173/ca. « Dominicaturas »] [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. « Dominicaturas »] [Jaume I - Tor] «Notum sit cunctis» 1225/ca. « Dominicaturas »	19,3 § [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » [ca. « <i>Dominicaturas</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum sit cunctis</i> » ca. « <i>Dominicaturas</i> »
	19,4 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. « Sed et clericos »] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Sed et clericos» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. « Clericos uero » [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. « Item sub hac pace et treuga »] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. « Item sub eadem pace ponimus et constituimos omnes clericos » Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/I	19,4 § [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » [ca. «Sed et clericos»] [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » ca. « <i>Sed de clericos</i> » [Pere I - Bar 1198] « <i>Hec est pax</i> » ca. « <i>Clericos *ut</i> » [Jaume I - Almud] « <i>Ab honore</i> » [ca. « <i>Item sub hac pace et treuga</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » ca. « <i>Ítem sub eadem pace ponimus omnes clericos</i> » Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - I
	19,5 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. « Inmunitates »] [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. « Inmunitates »] [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. « Inmunitates » Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/VIII	19,5 § [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » [ca. « <i>Inmunitates</i> »] [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » [ca. « <i>Inmunitates</i> »] [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » ca. « <i>Inmunitates</i> » Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - VIII
	19,6 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. « Villanos »] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. « Villanos » [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. « Item »	19,6 § [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » [ca. « <i>Villanos</i> »] [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » ca. « <i>Villanos</i> » [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » ca. « <i>Idem</i> »

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	uillanos» ca. sequenti [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sunt uillani» 19,7 § [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Ciues» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Item sub hac pace sint ciues»] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sint ciues» 19,8 Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/IV § [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Iudeos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Item sub hac pace sint iudei et sarraceni»] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sint iudei et sarraceni» 19,9 § [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Pupillos» [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Sed et clericos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/«Item sub hac pace sunt uidue»] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sint uidue et omnes miserabiles persone» 19,10 § [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sunt uillani» 19,11 § [Alfons I - Fond] «Diuiarum» 1173/ca. «Neque mansiones» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Oliuaria» [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Neque mansiones»	<i>uillanos» ca. següent</i> [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Item sub hac pace sint uillani</i>» 19,7 § [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>», ca. «<i>Ciues</i>» [Jaume I - Almud] «<i>Ad honorem</i>» [ca. «<i>Item sub hac pace sint ciues</i>»] [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Item sub hac pace sint ciues</i>» 19,8 Const. del cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - IV § [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>», ca. «<i>Iudeos</i>» [Jaume I - Almud] «<i>Ad honorem</i>» [ca. «<i>Item sub hac pace sint iudei et sarraceni</i>»] [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Sub hac pace sint iudei</i>» 19,9 § [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>» ca. «<i>Pupillos</i>» [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Sed et clericos</i>» [Jaume I - Almud] «<i>Ad honorem</i>» [«<i>Item sub hac pace sunt uidue</i>»] [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Item sub hac pace sint uidue</i>» 19,10 § [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Item sub hac pace sunt uillani</i>» 19,11 § [Alfons I - Fond 1173] «<i>Diuiarum</i>» ca. «<i>Neque menciones</i>» [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>» ca. «<i>Oliuaria</i>» [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Neque menciones</i>»

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	[Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item sub eadem pace sint apium» [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Sub eadem pace sint omnia molendina» Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/VII 19,14 § [Alfons I - Fond] «Diuiarum» [1173/ca. «Neque mansiones»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Neque mansiones» § [Pere I - Bar] «Hec est pax» [1198/ca. «Prohibemus»] [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Prohibemus» [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Siquis uero alium» uersu «seruata» Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/ca. «Statuimus eciam quod nullus» [Pere I - Cer] «Anno Domini» 1202/ca. «Addidit» 19,15 § [Alfons I - Fond] «Diuiarum» [1173/ca. «Terras»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Terras» 19,16 § [Alfons I - Fond] «Diuiarum» [1173/ca. «Vias publicas»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Vias publicas» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Caminos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Item sub hac pace sunt camini»] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac	[Jaume I - Almud] «Ad honorem» ca. «Item sub eadem pace sint apium» [Jaume I - Tor 1225] «Notum» ca. «Item sub eadem pace sunt omnia molendina» Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - VII 19,14 § [Alfons I Fond 1173] «Diuiarum» [ca. «Neque mansiones»] [Pere I - Bar 1200] «In primis» ca. «Neque menciones» 19,15 § [Alfons I Fond 1173] «Diuiarum» [ca. «Terras»] [Pere I - Bar 1200] «In primis» ca. «Terras» 19,16 § [Alfons I Fond 1173] «Diuiarum» [ca. «Vias publicas»] Pere I - Bar 1200] *ca. «In primis» ca. «Vias publicas» [Pere I - Bar 1198] «Hec est pax», ca. «Caminos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [ca. «Item sub hac pace sunt camini»] [Jaume I - Tor 1225] «Notum» ca. «Item sub hac

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	pace sint camini Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] - 1214/V § Pere [II] - Bar - 1283/*XVII > XLII VS «Camini et strate»	<i>pace sint camini</i> Constitució del cardinal [Jaume I - Lleida 1214] - V
	19,18 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. «Proditores»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Proditores» [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Ab hac autem pace»	19,18 § [Alfons I - Fond 1173] «<i>Diuiinarum</i>» [ca. «Proditores»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Proditores</i>» [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «<i>Hac autem pace</i>»
	19,19 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. «Saluitates»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Saluitates» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Clericos uersu «Loca autem»	19,19 § [Alfons I Fond 1173] «<i>Diuiinarum</i>» [ca. «Saluitates»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Saluetates</i>» [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>» ca. «<i>Clericos</i>» vers «<i>Locha autem</i>»
	19,20 § [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» [1173/ca. «Fures»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Fures» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Constituentes» [Jaume I - Bar «In Christi nomine notum sit cunctis»] 1228/ca. «Ab hac pace»	19,20 § [Alfons I Fond 1173] «<i>Diuiinarum</i>» [ca. «Fures»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Fures</i>» [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax</i>» ca. «<i>Constituentes</i>» [Jaume I - Bar 1228 «<i>In Christi nomine notum sit cunctis</i>»] ca. «D'aquesta pau»
	19,21 § [Jaume I - Bar] «In Christi nomine notum sit cunctis» 1228/ca. «Item statuimus quod nullus homo» Jaume [II] - 1ª Bar - 1292/XXVII VS «Omnes homines postquam acuyndauerint»	19,21 § [Jaume I - Tor 1225] «<i>In Christi nomine notum sit cunctis</i>» ca. «<i>Idem statuimus quod nullus homo</i>» Jaume II - 1ª Bar - XXVII VS «<i>Tots hòmens hajen ocupat</i>»
	19,22 & [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Ab hac autem pace»]	19,22 & [Jaume I - Almud] «<i>Ad honorem</i>» [ca. «<i>Ab hac autem pace</i>»]

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	[Jaume I - Tor] «Notum» [1225/ca. « Ab hac autem pace »] Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. « Ab hac autem pace » [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. « Ab hac autem pace »	[Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » [ca. « <i>Ab hac autem pace</i> »] Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] « <i>Ab hac autem pace</i> »
19,23	§ [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. « Constituentes insuper » ca. « Volumus preterea » *«In Christi nomine notum sit cunctis» ca. fi. > [Jaume I - Bar] «In Christi nomine sit omnibus manifestum» 1228 ^a /XVI	19,23 § [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » ca. « <i>Constituentes insuper</i> » ca. « <i>Volumus preterea</i> » *« <i>In Christi nomine notum sit cunctis</i> » ca. final > [Jaume I - Bar - 1228 ^a] « <i>In Christi nomine sit omnibus manifestum</i> » XVI
19,24	§ [Alfons I - Fond] «Diuiarum» 1173/ca. « Si quis contra huiusmodi » [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. « Quicumque ergo » [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. « Si quis contra *hanc » > « Si quis contra huiusmodi » [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. « Si quis uero prescriptam »] [Jaume I - Tor] «Notum sit» [1225/ca. « Si quis uero prescriptam »] Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. « Si quis uero prescriptam »	19,24 § [Alfons I Fond 1173] « <i>Diuiarum</i> » [ca. « <i>Si quis contra huiusmodi</i> »] -25 [Pere I - Bar 1200] « <i>En primis</i> » ca. « <i>Si quis contra *hanc</i> » > « <i>Si quis contra huiusmodi</i> » [Pere I - Bar 1198] « <i>Hec est pax</i> » ca. « <i>Quicumque ergo</i> » [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » [ca. « <i>Si quis uero prescriptam</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » [ca. « <i>Si quis uero prescriptam</i> »] Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - « <i>Si quis uero *prescriptum</i> »
19,25	§ [Alfons I - Fond] «Diuiarum» 1173/c.f. [VS] «Si quis de magnatibus»	
19,26	§ Extra de treuga et pace c.f. - I.34.1 [Alfons I - Fond] «Diuiarum» 1173/ca. « Preterea illud » [VS] «Treugam et enim Domini confirmauerit»	19,26 § Extra de treuga et pace ca. final [Alfons I Fond 1173] « <i>Diuiarum</i> » ca. « <i>Preterea illud</i> » [VS] « <i>Treugam enim domini confirmauerunt</i> »

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	ca. [VS] «Item Hugo Candidus» «Anno ab Incarnacione» ca. «Pactum» (?)	ca. [VS] « <i>Idem Hugo Candidus</i> » « <i>Anno ab incarnatione</i> » ca. « <i>Pactum</i> »
19,27	§ [VS] «Si quis de magnatibus» «Alii domini sui» (?) [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. «Violatores»] [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Violatores»] [Jaume I - Tor] «Notum sit cunctis» [1225/ca. «Violatores»] Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. «Violatores»	19,27 § [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » [ca. « <i>Violatores</i> »] [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » [ca. « <i>Violatores</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » [ca. « <i>Violatores</i> »] Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - ca. « <i>Violatores</i> »
19,28	§ [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. «Si uero homines»] [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [1218/ca. «Si uero homines»] [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. *«Si uero homines»* > «Item statuimus quod si homines» Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. «Item statuimus quod si de hominibus» Pere II - Bar - 1283/X uersu «Si uero homines»	19,28 § [Pere I - Bar 1200] « <i>In primis</i> » [ca. « <i>Si uero homines</i> »] [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> » [ca. « <i>Si uero homines</i> »] [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> », ca. *« <i>Si uero homines</i> »* > « <i>Item statuimus quod si homines</i> » Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] - « <i>Item statuimus quod si de hominibus</i> » Pere II - Bar - XLII vers « <i>Si uero homines</i> »
19,30	§ [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item statuimus atque iubemus quod omnes» [Jaume I - Tor] «Notum» [1225/ca. «Volumus autem»] Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. «Volumus autem» [Jaume I - Tar] «In nomine sancte» 1235 ^a /ca. «Item rogamus»	19,30 § [Jaume I - Almud] « <i>Ad honorem</i> », ca. « <i>Item statuimus atque iubemus quod omnes</i> » [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> » [ca. « <i>Volumus autem</i> »] Const. del cardenal [Jaume I - Lleida 1214] ca. « <i>Volumus</i> » [Jaume I - Tar 1235 ^a] « <i>In nomine sancte</i> » ca. « <i>Item rogamus</i> »
20	Pere II - Bar - 1283/XXXVII «Volumus, concedimus et eciam approbamus»	20 Jaume I - Tar 12 ^a 24 « <i>In Christi nomine notum sit cunctis</i> »

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	Jaume I - Tar «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» [1235^a/ca. «Statuimus eciam quod paces et treuge»] Jaume I - Tar «In Christi nomine, notum sit cunctis» 1235^b 20,1 Jaume I - Tar «In Christi nomine, notum sit cunctis» 1235^b/ca. «In primis statuimus» § [Alfons I - Fond] «Diui narum» [1173/ca. «Villanos»] [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. «Villanos»] [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Villanos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item uillanos» 21 Jaume I - Tor «Notum sit cunctis» 1225 21,1 § [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item sub hac pace ponimus omnes clericos» Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. II 21,3 § [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Similiter sub eadem» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item guidatica» Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/ca. VII uersu «Et omnes» 21,4 § [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item guidatica» [Pere I - Bar] «Hec est pax» 1198/ca. «Guidatica»	20,1 Jaume I - Tar 1235^b «In Christi nomine, notum sit cunctis» ca. «In primis statuimus» § [Alfons I - Fond 1173] «Diui narum» [ca. «Villanos»] [Pere I - Bar 1200] «In primis in nomine» ca. «Villanos» [Jaume I - Almud] «Ad honorem», ca. «Item uillanos» 21 Jaume I - Tor 1225 «Notum sit cunctis» 21,1 § [Jaume I - Almud] «Ad honorem», ca. «Item sub hac pace ponimus omnes clericos» Const. del cardinal [Jaume I - Lleida 1214] ca. II 21,3 § [Pere I - Bar 1198] «Hec est pax» ca. «Similiter» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» ca. «Item guidatica» Constitució del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] ca. VII vers «Et omnes» 21,4 § [Jaume I - Almud] «Ad honorem» [ca. «Item guidatica»] Constitució del cardenal [Jaume I - Lleida 1214] ca. «Item guidatica» [Pere I - Bar 1198] «Hec est pax» ca. «Guidatica»

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	21,11 § Const. Cardinalis [Jaume I - Lleida] 1214/«Item statuimus quod si quis contra tenorem» 21,13 § [Pere I - Cer] M CCII 1202/ca. «Addidit in fine Ferran - 1413/cc «Ítem senyor cum algún abús» 22 Pere I [- Bar] «Hec est pax quam dominus Petrus» 1198 22,1 § [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Insuper dominicaturas» [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Dominicaturas» 22,2 § [Alfons I - Fond] «Diuiñarum» [1173/«Nolo eciam»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Terras» uersu «Salua» ca. «Si quis autem fideiussor» ca. «Et insuper» ca. «Illud generaliter» ca. «Vomeres» [Jaume I - Almud] «Ad honorem» 1218/ca. «Item <eciam> statuimus» ca. sequenti Const. Cardinalis legati [Jaume I - Lleida] 1214/ca. VI Supra scripta [Jaume I - Bar] 1228/ca. «Omnia animalia» ca. sequenti ca. «Terras» vers «Salua»	21,11 § Const. del Cardenal [Jaume I - Lleida 1214] ca. «<i>Item statuimus quod si quis contra tenorem</i>» 21,13 § [Pere I - Cer 1202] «<i>Anno Domini M CCII addidit</i>» a la fi. 22 [Pere I - Bar 1198] «<i>Hec est pax quam dominus Petrus</i>» 22,1 § [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>», ca. «<i>In super</i>» [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum sit</i>» ca. «<i>Domicaturas</i>» 22,2 § [Alfons I - Fond 1173] «<i>Diuiñarum</i>» [«<i>Nolo eciam</i>»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Terras</i>», vers «<i>Salua</i>» ca. «<i>Si quis autem fideiussor</i>» ca. «<i>Et insuper</i>» ca. «<i>Illud generaliter</i>» ca. «<i>Vomeres</i>» [Jaume I - Almud] «<i>Ad honorem</i>», ca. «<i>Item statuimus</i>» ca. següent Const. del cardenal [Jaume I - Lleida 1214] ca. VI la sobrescrita [Pere I - Bar 1200] ca. «<i>Omnia animalia</i>» ca. següent ca. «<i>Terras</i>» vers *«<i>Selua</i>»
	2. De diuisionibus pacis et treuge	2
	1 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228/ca. «Preterea constituendum» 1,1 VS «Omnia malefacta» [VS] «Anno ab Incarnacione»	1 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre senyor» [ca.] «Part açò, declaram» 1,1 [VS] «Tots malefets que per treva», [VS] «<i>Treugam et enim Domini</i>»

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	<*ca.> [VS] «Treugam etenim Domini» vers «Si quis autem infra hanc» vers «Item constitutum» lo final. [VS] «Treugam etenim Domini» ca. «Item Hugo Candidus» 1,2 VS «Si quis per treugam Domini» [VS] «Hec est treuga et pax confirmata» - ca. «Si quis uero infra hanc treugam se miserit in aguayt» 2,1 VS «Camini et Strate» [Alfons I - Fond] «Diui narum» [1173/ca. «Vias publicas»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Vias publicas» [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Vias» VS «Camini» [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. «Item sub hac pace sunt camini» [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Vias» Pere II - Bar - 1283/XLIII Pere II - Bar - 1283/XXXVIII Ferran - Bar - 1413/ca. «Quia quandocumque contingit» Ferran - Bar - 1413/ca. «Nos Ferdinandus regii diedematis» 2,2 [Alfons I - Fond] «Diui narum» - 1173/ca. «In primis» capitulo sequenti [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/in principio ca. I «Dominicaturas» cum similibus	[VS] «Item Hugo Candidus» [VS] «Hec est treva et pax confirmata» ca. «Si quis uero infra hanc treugam» 1,2 VS «Si algun per treva de nostre Senyor» 2,1 VS «Camins e strades» [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Vias públiques» Ferran - Bar - ca. «Nos Ferdinandus» 2,2 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» en lo començ. ca. I ca. «Les senyories» ab ses concordàncies [VS] «Hec est pax confirmata», ca. «Ille homo» [Alfons I - Fond 1173] «Diui narum» [ca.

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	[VS] «Hec est pax confirmata» ca. «Ille homo» [Alfons I - Fond] «Diuiarum» [1173/ca. «Dominicaturas» uersu «Sed et clericos»] [Pere I - Bar] «In primis» [1200/ca. «Dominicaturas» uersu «Sed et clericos»] [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Dominicaturas» uersu «<Sed> clericos» ca. sequentis uersu «Nichil iniurie eis inferatur» 2,3 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Si quis uero miles uel ciuis» [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Villanos» vers «In corpore proprio uel in rebus» Pere III - Montsó - 1362-1363/ca. «Si racione execucionis» circa principium	«<i>Preterea sub pene interminatione</i>»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» [ca.] «<i>Preterea sub pene interminatione</i>» [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Les senyories» 2.3 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» [ca.] «Vilans e Vilanes» ca. «E si algun cavaller o ciudadà» [vers «<i>In corpore proprio uel in rebus</i>»] Pere III - Montsó - ca. «Si per rahó de execució»
	3. Quando pena dupli imponitur	3
	1 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. I 2 [Jaume I - Bar] 1228^a/ca. «Dominicaturas» 3 [Jaume I - Bar] 1228^a/ca. «Clericos» 4 [Jaume I - Bar] 1228^a /ca. «Inmunitates» 5 [Alfons I - Fond] «Diuiarum» 1173/ca. [«Preterea sub pene»] [Pere I - Bar] «In primis» 1200/ca. «Preterea sub pene» 6 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Vias»	1 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre senyor» ca. I 2 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Les senyories» 3 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Clergues monges» 4 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Clergues o monges» 6 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Vias públiques» 5 [Alfons I Fond 1173] «<i>Diuiarum</i>» [«<i>Preterea sub pene</i>»] [Pere I - Bar 1200] «<i>In primis</i>» ca. «<i>Preterea sub pene</i>»

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	7 VS «Omnia malefacta»	7 VS «Tots malefícis»
	4. Qui non comprehenduntur sub pace et treuga	4
	1 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Si quis uero miles»	1 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «E si algun cavaller»
	2 [Jaume I - Bar - 1228 ^a /ca. «Proditores dominorum»]	2 [Jaume I - Bar 1228 ca. «Proditores dominorum»]
	3 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Item statuimus atque iubemus»	3 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Ítem statuim e manam»
	4 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Ab hac pace»	4 [Jaume I - Bar 1228] ca. «D'aquesta pau»
	5 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Ab hac pace» [Pere I - Lleida] «In Christi nomine Nos Petrus etc., ad honorem sancte ecclesie» 1211 ^a	5 Pere I - Lleida [1211] Confirmació de Gregori [1230]
	6 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Proditores»	7 [Jaume I - Bar 1228] ca. «D'aquesta pau»
	7 [Jaume I - Bar] 1228 ^a /ca. «Ab hac pace»	6 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Los traydors»
	8 [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Eciam sub eadem pace sunt omnia molendina» uersu «Exceptis militibus»	9 [Jaume I - Tor 1225] «Notum», ca. «De aquesta pau foragita<n>[m]»
	9 [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Ab hac autem pace»	8 [Jaume I - Tor 1225] «Notum», ca. «Ítem sots la dita pau són tots molins» [vers] «Exceptat cavallers»
	10 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228 ^a /ca. «Villanos»	10 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Vilans»
	11 [Jaume I - Almud] «Ad honorem» - 1218/ca. «Item uillanos» uersu «Verumtamen»	11 [Jaume I - Tar 1334] * «In Christi nomine» la darrera ca. «In uillanos» [vers] «Verum tamen»
	12 [Jaume I - Tar] «In Christi nomine» la darrera 1334/ca. «In primis» uersu «Exceptis»	12 [Jaume I - Tar 1334] «In Christi nomine» la darrera ca. «In primis» vers «Except»
	13 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228 ^a /ca. «Terras»	13 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Terras»
	14 [Pere I - Cer] «Anno Domini» - 1202/ca.	15 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Clergues»

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	«Ibidem» [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Idem sub eadem pace sint omnia» uersu «Exceptis» 15 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228^a/ca. «Clericos» 16 [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Item statuimus quod si quis contra» 17 [Jaume I - Almud] «Ad honorem» - 1218/ca. «Prohibemus» 18 [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Preterea statuimus» 19 [Jaume I - Tor] «Notum» - 1225/ca. «Item statuimus quod si quis contra» 20 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228^a/ca. «Ecclesias quoque» 21 Ferran - Bar - 1413/ca. «Querelam» 22 Ferran - Bar - 1413/ca. «Quia pluri que» 23 [Ferran - Bar] - 1413/ca. «Nos Ferdinandus, etc., regii diadematis» 24 Ferran - Bar - 1413/ca. «Cum multis» 25 Pere II - Bar - 1283/[XXXIX] ca. «Item quod uicarii»	20 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Les esgleyes encastellades» 16 [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «Ítem que si algun contra» 19 [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «Ítem statuim» 14 [Pere I - Cer 1202] «<i>Anno Domini</i>», ca. «<i>Ibidem</i>» [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «Ítem sot la dita pau són tots» vers «Exceptats» 17 [Jaume I - Almud 1218] «<i>Ad honorem</i>» ca. «<i>Prohibemus</i>» [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «Ítem sots aquesta pau statuim» 18 [Jaume I - Tor 1225] «<i>Notum</i>» ca. «Part açò statuim» 21 Ferran - Bar - ca. «Querelam» 22 Ferran - Bar - ca. «<i>Quia plerique</i>» 24 Ferran - Bar - ca. «<i>Cum multis</i>» 23 Ferran - Bar - pragmática «<i>Nos Ferdinandus etc., regii diadematis</i>» 25 Pere II - Bar - [XXXIX] ca. «Ítem que ls veguers»
	5. De modo procedendi	5
	2 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228^a/ca. «Si quis uero miles»	2 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «E si algun cavaller»

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	3 Ferran - Bar - 1413/ca. « Quia quandoque » Pere [III - 4ª Bar] - 1379-1380/cc « Item quod de cetero querela »	3 Ferran - Bar - ca. « <i>Quia quandoque</i> » Pere [II] - Bar - [XLIII] ca. « <i>Quod uicarii</i> » Pere [- 4ª Bar] - ca. « <i>Item quod de cetero querela</i> »
	4 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228ª/ca. « Si quis uero miles »	4 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «E si algun cavaller»
	5 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228ª/ca. « Violatores » Pere [III] - Cer - 1359/ca. [VIII] « Deinde statuimus » [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. « Si quis uero prescriptam »	5 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre senyor» ca. «Los *violades» [Jaume I - Tor 1225] «Notum» ca. «Si quis uero prescriptam». Pere III - Cer - VIII «D'aquí avant ordonam que si algun clam de pau» [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » ca. « <i>Si quis contra</i> » [vers] « <i>Mihi</i> »
	8 [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. « Si quis uero prescriptam » ca. « Ecclesias »	8 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre senyor» ca. «E si algun cavaller» ca. «Vias públiques»
	9 Pere II - Bar - 1283/XLII in fine	10 Pere II - «Ítem com en la Constitució» Ferran - Bar - ca. « <i>Vt autem</i> » Ferran - Bar - ca. « <i>Qui ad nostrum</i> »
	10 Pere [II] - Bar - 1283/ca. « Item cum in Constitucione » Ferran - Bar - 1413/ca. « Vt autem » Ferran - Bar - 1413/ca. « Quia ad nostrum »	11 Ferran - Bar - ca. « <i>Querelam</i> »
	11 Ferran - Bar - 1413/ca. « Querelam »	9 Pere II - Bar - ca. XLII
	12 Pere III - Cer - 1359/ca. « Deinde »	12 Pere III - Cer - IX
	13 Pere III - Montsó - 1362-1363/ca. « Vt tollatur »	14 Ferran - Bar - ca. « <i>Confirmantes</i> »
	14 Ferran - Bar - 1413/ca. « Confirmantes »	13 Pere III - Montsó - XXXIV
	15 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228ª/ca. « Si quis uero miles » ca. « Violatores »	15 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «E si algun cavaller» ca. «Los *valedors»
	16 Pere [II] - Bar - 1283/ca. « Item ordinamus quod »	16 Pere II - Bar - IV

COMPILACIÓ (CR-10)	COMPENDIUM LLATÍ	COMPENDI CATALÀ
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	in locis»	
	17 Jaume II - Gir - 1321/XXVII « Item statuimus »	17 Jaume [II] - Gir - XXVII
	18 Ferran - Bar - 1413/ca. « Sicut aduersus »	18 Ferran - Bar - ca. « <i>Sicut aduersus</i> »
	19 Pere [II] - Bar - 1283/ca. « Declaramus »	19 Pere II - Bar - ca. «Declaram»
	20 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228 ^a /ca. « Violatores » cum fine	20 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Los *violaris»
	22 Ferran - Bar - 1413/ca. « Et quia sepe »	22 Ferran - Bar - ca. « <i>Quia sepe</i> »
	23 Ferran - Bar - 1413/ca. « Querelam »	23 Ferran - Bar - ca. «Querela»
	24 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228 ^a /ca. « Si quis uero miles » cum similibus	24 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Si algun cavaller»
	25 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228 ^a /ca. « Si quis uero miles »	25 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor» ca. «Si algun cavaller»
	26 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» - 1228 ^a /ca. « Violatores » ca. « Si quis uero »	26 [Jaume I - Bar 1228] ca. «Los violadors» ca. «E si algun cavaller»
	28 [Jaume I - Bar «In Christi nomine»] 1228 ^a /ca. « Si quis uero miles »	28 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor», ca. «E si algun cavaller»
		32 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor», ca. «E si algun cavaller»
	33 [Jaume I - Bar «In Christi nomine»] 1228 ^a /ca. « Si quis uero miles »	33 [Jaume I - Bar 1228 «In Christi nomine»] ca. «Si quis uero miles» in fine
	34 [Alfons I - Fond] «Diuiinarum» 1173/c.f.	34 [Alfons I - Fond 1173] « <i>Diuiinarum</i> » c.f.
	35 VS «Quoniam»	35 VS «Car per inich Príncep»
	36 [Pere I - Puigc] «Si quis de magnatibus» 1207 [Jaume I - Bar] «In Christi nomine» 1228 ^a /ca. « Volumus »	36 [Jaume I - Bar 1228] «En nom de nostre Senyor», ca. «Volem» [Pere I - Puigc 1207] « <i>Si quis de magnatibus</i> »
	37 [Jaume I - Tor] «Notum» 1225/ca. « Item statuimus quod si quis tenuerit » Ferran - Bar - 1413/ca. « Curie » Jaume II - Montb - 1307/« Item supplicastis »	37 [Jaume I - Tor 1225] « <i>Notum</i> », ca. «Ítem statuim que si algun tendrà» Jaume [II] - Montb - ca. « <i>Item supplicastis</i> » Ferran - Bar - ca. «Ítem senyor»
	38 Elionor Concordia Cardinalis [1372]	39 Ferran - Bar - ca. « <i>Licet prebere</i> »

<i>COMPILACIÓ (CR-10)</i>	<i>COMPENDIUM LLATÍ</i>	<i>COMPENDI CATALÀ</i>
DE PACE ET TREVGA [f. 127r]	DE PACE ET TREVGA	DE PACE ET TREVGA GENERALI
	Ferran [- Bar] 1413/ca. « Ferdinandus, Dei gracia » 39 Ferran - Bar - 1413/ca. « Licet prebere fauorem » Maria - Bar - 1422/ca. « <i>La rigor</i> »	Maria - ca. «La rigor» 38 Elionor covinença del cardenal [1372] Ferran pragmática - «Fferdinandus Dei gracia etc. dilectis et fidelibus»
[Constitucions temporals, <i>f. 157r</i>] [Capítols de Corts temporals, <i>f. 160v</i>]		

Taula IV : Recull cronològic de la legislació citada al *Compendi*

LEGISLACIO PAPAL

GREGORI IX

1230. 27 de juny de 1230 - DOMÍNGUEZ SANCHEZ (2004: doc. 148)

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendi</i> llatí	Rúbrica del <i>Compendi</i> català
Confirmació	<i>De excommunicatis</i> 1,7a,1	<i>De excommunicats</i> 1,7a,1 PT 4,5

INNOCENCI IV

1245. Lió

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendi</i> llatí	Rúbrica del <i>Compendi</i> català	Edició
«Lugduni, pontificatus sui anno III»	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,2	<i>De la sancta fe...</i> 1,1,2	MANSI (1692-1769, vol. 23 : col. 649 i ss.) [? disposició legal no localitzada fins al moment]

CONSTITUCIONS DE PAU I TREVA. CONSTITUCIONS I CAPÍTOLS DE CORTS

ALFONS I

1173. Fondarella. Pau i Treva. «Diuiarum et humanarum rerum tuicio» - CARAVYC I: 55 i ss. / CPTC: doc. 15

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,8	PT 1,8			

1173. Fondarella. Pau i Treva. «Diuiarum et humanarum rerum tuicio» - CARAVYC I: 55 i ss. / CPTC: doc. 15					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«In primis»	PT 1,19,1 <i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 1,19,1		-	57
Capitulo sequenti «Ecclesias quoque»	PT 1,19,2 <i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 1,19,2		II	57
«Dominicaturas»	PT 1,19,3			III	57
«Sed et clericos»	PT 1,19,4 <i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 1,19,4		III - 2ª prt	57
«Inmunitates»	PT 1,19,5	PT 1,19,5		V	58
«Villanos»	PT 1,19,6 PT 1,20,1	PT 1,19,6 PT 1,20,1		VI	58
«Preterea sub pene interminatione»	<i>Quando pena...</i> PT 3,5	PT 2,2,2 PT 3,5		VII	58
«Neque mansiones»	PT 1,19,11 PT 1,19,14	PT 1,19,11 PT 1,19,14		VII - vers	58
«Terras»	PT 1,19,15	PT 1,19,15		VII - vers	58
«Nolo eciam»	PT 1,20,2	PT 1,20,2		VII - vers	58
«Si quis contra huiusmodi»	PT 1,19,24	PT 1,19,24-25		VIII - 2ª prt	59
vers - «Mihi»		PT 5,5		VIII - vers	59
«Si quis autem fideiussor»	<i>De fideiussoribus</i> 8,6,3		«Si quis autem fideiussorum»	VIII - vers	59
«Vias publicas»	PT 1,19,16 <i>De diuisionibus</i> PT 2,2,1	PT 1,19,16 PT 2,2,1		X	60
«Proditores»	PT 1,19,18	PT 1,19,18		XII	60
«Saluitates»	PT 1,19,19	PT 1,19,19		XIII	60
«Fures»	PT 1,19,20	PT 1,19,20		XIV	60
«Preterea illud»	PT 1,19,26	PT 1,19,26		XVI	60
c.f.	<i>De modo...</i> PT 5,34	PT 5,34	«Ego Ildefonsus Rex»	snº	61
c.f.	PT 1,19,25		«Quam si quis infringerit»	snº - vers	61

1192. Barbastre. Pau i Treva «Ildefonsus, Dei gracia Rex» - CARAVYC I: 68 / CPTC: 18		
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>
citació genèrica	PT 1,9	PT 1,9

PERE I

1198. Barcelona. Pau i Treva. «Hec est pax quam dominus Petrus» - CARAVYC I: 72-75 / CPTC: 19					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,10	PT 1,10			
In principio	PT 1,19,1	PT 1,19,1 «In primis»		snº	72
«In primis»		PT 1,19,1	Vid. In principio		
«Eas uero»	PT 1,19,2	PT 1,19,2		snº - vers	72
«Clericos uero»	PT 1,19,4	PT 1,19,4		snº - vers	73
vers - «Loca autem»	PT 1,19,19	PT 1,19,19		snº - vers	73
«Ciues vero et burgenses»	PT 1,19,7	PT 1,19,7		II	73
«Iudeos»	PT 1,19,8	PT 1,19,8		II - vers	73
«Pupillos»	PT 1,19,9	PT 1,19,9		II - vers	73
«Caminos quoque et stratas»	PT 1,19,16	PT 1,19,16		III	73
«Similiter sub eadem»	PT 1,20,3	PT 1,20,3		V	73-74
«Olivaria»	PT 1,19,11	PT 1,19,11	«Olivere vero et fructus»	VI	74
«Prohibemus»	PT 1,19,14			VII	74
«Constituentes»	PT 1,19,20	PT 1,19,20		VII - vers	74
«Nullus christianus»	<i>De iure emphiteotico...</i> 4,15,1			VIII	74
«Guidatica»	PT 1,20,4	PT 1,20,4		IX	74
«Quicumque ergo»	PT 1,19,24	PT 1,19,24-25		X	74
«Dominicaturas nostras»	PT 1,22				

1200. Barcelona. Pau i Treva. «In primis parentum nostrorum» / «Diuiarum et humanarum rerum tuicio» - CARAVYC I : 76-85 / CPTC: doc. 20					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,11	PT 1,11			
In principio	PT 1,19,1			I	77
sense indicació	<i>De iurisdictione omnium...</i> 3,4,7		<i>Vid. «Si uero homines»</i>		
		<i>De for dels domèstichs...</i> 3,5,1-3	(Hauria de ser el vers «Si uero homines», però no sembla coincidir-hi)		
«Ecclesias quoque»	PT 1,19,2	PT 1,19,2		II	78
«Dominicaturas»	PT 1,19,3	PT 1,19,3		III	78
«Sed et clericos»	PT 1,19,4 PT 1,19,9 <i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 1,19,4 PT 1,19,9		IV	78
«Inmunitates»	PT 1,19,5	PT 1,19,5	«Emunitates»	V	79
«Villanos»	PT 1,19,6 PT 1,20,1	PT 1,19,6 PT 1,20,1		VI	79
«Preterea sub pene interminacione»	<i>Quando pena...</i> PT 3,5	PT 2,2,2 PT 3,5		VII	79
«Neque mansiones»	PT 1,19,11 PT 1,19,14	PT 1,19,11 PT 1,19,14		VII - vers	80
«Terras»	<i>De litigiosis</i> 8,5,3 PT 1,19,15	<i>De cosas litigiosas</i> 8,5,3 PT 1,19,15		VIII	80
vers - «Salua»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		VIII - vers	80
vers - «Vomeres»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		VIII - vers	80
vers - «Si quis contra *hanc» > «Si quis contra huiusmodi»	PT 1,19,24	PT 1,19,24		VIII - vers	81
vers - «Si quis autem fideiussor»	<i>De fideiussoribus</i> 8,6,3 PT 1,22,2	PT 1,22,2		VIII - vers	81
«Et insuper»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		VIII - vers	

1200. Barcelona. Pau i Treva. «In primis parentum nostrorum» / «Diuiarum et humanarum rerum tuicio» - CARAVYC I : 76-85 / CPTC: doc. 20					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Vias publicas»	<i>De rusticis...</i> 10,3,4 PT 1,19,16 <i>De diuisionibus</i> PT 2,2,1 ^{2 veg}	<i>De pagesos...</i> 10,3,4 PT 1,19,16		IX	82
«Illud generaliter»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		X	82
«Proditores»	PT 1,19,18	PT 1,19,18		XI	82
«Saluitates»	PT 1,19,19	PT 1,19,19		XII	82
«Fures»	PT 1,19,20	PT 1,19,20		XII - vers	82
«Siquis uero alium uero»				XIII	83
vers - «Seruata»	PT 1,19,14			XIII - vers	83
«Insuper dominicaturas»	PT 1,22,1	PT 1,22,1		XIV	83
«Preterea sancimus»	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,49	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,49		XV	83
«Volumus»	<i>De priuilegiis...</i> 1,13,4 <i>De re militari...</i> 10,1,13	<i>De priuilegiis...</i> 1,13,4 <i>De bataylla...</i> 10,1,13		XVI	84
«Violatores»	PT 1,19,27	PT 1,19,27		XVII	84
«Si uero homines»	<i>De iurisdiccione omnium...</i> 3,4,7 sense indicació PT 1,19,28	PT 1,19,28		XVII - vers	84

1202. Septembre. Cervera, Corts. Pau i Treva. «Anno Domini Millesimo CCII» - CARAVYC I: 86-87 / ALVIRA (2010: doc. 351) / CPTC: doc. 21					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
In principio	<i>De rusticis...</i> 10,3,5	<i>De pagesos...</i> 10,3,5	<snº i sens íncipit		86
«Ibidem»	<i>De rusticis...</i> 10,3,5 <i>Qui non...</i> PT 4,14	PT 4,14		II	86
«Addidit»	PT 1,19,14 PT 1,21,13	PT 1,19,14 PT 1,21,13		III	87
«Insuper»	<i>De pignoribus...</i> 8,3,7	<i>De penyores...</i> 8,3,7		IV	87

1202. Setembre. Cervera, Corts. Pau i Treva. «Anno Domini Millesimo CCII» - CARAVYC I: 86-87 / ALVIRA (2010: doc. 351) / CPTC: doc. 21					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº ni íncipit	<i>Quando liceat...</i> 3,6,2	<i>Quant sie legit...</i> 3,6,2			

1207. Puigcerdà. Pau i Treva. «Si quis de magnatibus» - CARAVYC I: 87-88 / ALVIRA (2010: doc. 705) / CPTC: doc. 22					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,12	PT 1,12			
snº	<i>De modo...</i> PT 5,36	PT 5,26			

1210 (7 de les idus de març). Barcelona, primeres Corts. Pragmàtica. «Quoniam digne» - CARAVYC I: 89 / ALVIRA (2010: doc. 1123)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Quoniam digne»	<i>De iure emphiteotico...</i> 4,15,1	<i>De dret emphiteòtich...</i> 4,15,1			

1211 ^a . 21 de març. Lleida. Pau i Treva. «In Christi nomine Nos Petrus etc., ad honorem sancte ecclesie» - ALVIRA (2010: doc. 1136)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>De excommunicatis</i> 1,7a,1 <i>De pena infamie</i> 9,13,1 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,4 <i>Qui non...</i> PT 4,5	<i>De excommunicats</i> 1,7a,1 <i>De pena de infàmia</i> 9,13,1 <1257/snº <i>De penes corporals...</i> 9,12,4 PT 4,5			
«Ab hac pace»		<i>De excommunicats</i> 1,7a,1			

1211 ^b . 22 de març. Lleida. «In Christi nomine. Nos Petrus» - ALVIRA (2010: doc. 1148)					

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
ca. «Statuimus» «Statuim»	<i>De sacrosanctis</i> 1,3,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,22 <1257/«Statuimus»	<i>De les sacrosanctes</i> 1,3,6 <XXXI <i>De les coses que'l senyor...</i> 10,6,22 <1257/«Statuim»			
ca. «Idem dicimus» «Axí mateix diem»	<i>De sacrosanctis</i> 1,3,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,22 <1257/«Idem dicimus»	<i>De les sacrosanctes</i> 1,3,6 <XXXI <i>De les coses que'l senyor...</i> 10,6,22 <1257/«Axí mateix diem»			
XXXI		* <i>De les sacrosanctes</i> 1,3,6			Vid. «Statuim» «Axí mateix diem»

JAUME I

1214. Lleida. Pau i Treva. Constitucio Cardinalis / Constitució del Cardenal (llegat) / «Ad honorem Dei Omnipotentis, qui auctor est pacis» - CARAVYC I: 90-95. / CPTC: doc. 23					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,13	PT 1,13			
snº	PT 1,19,1			I	91
I	PT 1,19,4	PT 1,19,1 PT 1,19,4	«Cum ea que divino cultui»		
II	PT 1,21,1	PT 1,21,1		=	91
IV	PT 1,19,7	PT 1,19,7		=	91
V	PT 1,19,16	PT 1,19,16		=	91
VI	PT 1,22,2	PT 1,22,2	«Item sub hac pace sint»	=	91
VII	PT 1,19,11	PT 1,19,11		=	91
«Item guidatica»	PT 1,20,4	PT 1,20,4	«Et guidatica»	VII - vers	91
VII - «Et omnes»	PT 1,20,3	PT 1,20,3		= - vers	91
VIII	PT 1,19,5	PT 1,19,5		=	91-92
«Statuimus eciam quod nullus»	PT 1,19,14			XI	93

1214. Lleida. Pau i Treva. Constitucio Cardinalis / Constitució del Cardenal (llegat) / «Ad honorem Dei Omnipotentis, qui auctor est pacis» - CARAVYC I: 90-95. / CPTC: doc. 23					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Ab hac autem pace»	PT 1,19,22	PT 1,19,22		XIII - vers	93
«Item statuimus quod si quis tenorem»	PT 1,20,11	PT 1,20,11		XIV	94
«Item statuimus quod si de hominibus»	PT 1,19,28	PT 1,19,28		XVI	94
«Violatores»	PT 1,19,27	PT 1,19,27		XVI - vers	94
«Item statuimus quod si quis monetam»	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,9			XVIII	94

1218. Almodèvar (Vilafranca). Pau i Treva. «Ad honorem» - CARAVYC I: 95-101 / CPTC: doc. 24					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,14	PT 1,14			
«Item sub hac pace et treuga»	PT 1,19,4	PT 1,19,4		II	96
«Inmunitates»	PT 1,19,5	PT 1,19,5		III	96
«Item sub hac pace ponimus omnes clericos»	PT 1,21,1	PT 1,21,1		III	96
«Item sub hac pace sunt uidue»	PT 1,19,9	PT 1,19,9		IV	97
«Item guidatica»	PT 1,20,3	PT 1,20,3		V	97

1218. Almudèvar (Vilafranca). Pau i Treva. «Ad honorem» - CARAVYC I: 95-101 / CPTC: doc. 24					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	PT 1,20,4	PT 1,20,4			
«Item sub hac pace sint ciues»	PT 1,19,7	PT 1,19,7		VI	97
«Item sub hac pace sint iudei et sarraceni»	PT 1,19,8	PT 1,19,8		VII	97
«Item sub hac pace sunt camini»	PT 1,19,16	PT 1,19,16		VIII	97
«Item uillanos»	PT 1,19,6 PT 1,20,1	PT 1,19,6 PT 1,20,1		IX	97-98
«Verumtamen» - vers	<i>Qui non...</i> PT 4,11	PT 4,11 <1235 ^b /«Item uillanos» vers «Verumtamen»		IX - vers	97
«Item statuimus»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		X	98
«Item sub eadem pace sint apium»	PT 1,19,11	PT 1,19,11		X - vers	98
sequentis / següent	PT 1,22,2	PT 1,22,2	«Item bestias aratorias»	XI	98
«Prohibemus»	PT 1,19,14 <i>Qui non...</i> PT 4,17	PT 4,17		XII	98
«Si quis uero prescriptam»	PT 1,19,24	1,19,24-25		XIII	98-99
«Ab hac autem pace»	PT 1,19,22	PT 1,19,22		XIV	99
«Constituentes insuper»	PT 1,19,23	PT 1,19,23		XIV - vers	99
«Volumus preterea»	PT 1,19,23	PT 1,19,23		XV	100
«Violatores»	PT 1,19,27	PT 1,19,27		XVI - vers	100
«Si uero homines»	PT 1,19,28	PT 1,19,28		XVI - vers	100
«Item statuimus»	PT 1,19,30	PT 1,19,30		XVIII	100

1218. Almudèvar (Vilafranca). Pau i Treva. «Ad honorem» - CARAVYC I: 95-101 / CPTC: doc. 24					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
atque iubemus quod omnes»					

1225. Tortosa. Pau i Treva. «Notum sit cunctis» / «In Christi nomine. Notum sit cunctis» - CARAVYC I: 102-112 / CPTC: doc. 25					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,15 PT 1,21	PT 1,15 PT 1,21			
snº i sense íncipit de capítol	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,9		<i>Vid.</i> «Item statuimus quod si quis monetam»		
«In primis»	PT 1,19,1	PT 1,19,1		I	102
I		PT 1,19,1	<i>Vid.</i> «In primis»		
XIV	<i>De iure fisci...</i> 10,4,9	<i>De regalies...</i> 10,4,9	<i>Vid.</i> «Item sub hac pace sint guidatica»		
«Ecclesias»	<i>De modo...</i> PT 5,8			II	103
«Dominicaturas»	PT 1,19,3 PT 1,22,1	PT 1,19,3 PT 1,22,1		III	103
«Item sub eadem pace ponimus et constituimus omnes clericos»	PT 1,19,4	PT 1,19,4		IV	103
«Item sub hac pace sint uidue et omnes miserabiles persone»	PT 1,19,9	PT 1,19,9		IV - vers	103
«Item sub hac pace sint ciues»	PT 1,19,7	PT 1,19,7		VIII	104
«Item sub hac pace sunt camini»	PT 1,19,16	PT 1,19,16	«Item sub hac pace sint camini»	IX	104
«Sub hac pace sunt camini»	<i>De diuisionibus</i> PT 2,2,1				
«Item sub hac pace sint iudei et sarraceni»	PT 1,19,8	PT 1,19,8		X	104
«Item sub hac pace sunt uillani»	PT 1,19,6 PT 1,19,10	PT 1,19,6 PT 1,19,10		XI	104

1225. Tortosa. Pau i Treva. «Notum sit cunctis» / «In Christi nomine. Notum sit cunctis» - CARAVYC I: 102-112 / CPTC: doc. 25					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Sub eadem pace sint omnia molendina» «Idem sub eadem pace sint omnia» «Eciam sub eadem pace sunt omnia molendina» «Ítem sots la dita pau són tots molins»	PT 1,19,11	PT 1,19,11		XII	104-105
«Exceptis militibus» - vers «Exceptats» - vers «Exceptat cavallers» - vers	<i>Qui non...</i> PT 4,8 <i>Qui non...</i> PT 4,14	PT 4,8 PT 4,14		XII - vers	105
«Ítem sub hac pace sint guidatica»	<i>De iure fisci...</i> 10,4,9 <XIV	<i>De regalies...</i> 10,4,9 <XIV		XIII	105
«Ítem sots aquesta pau statuim»		PT 4,17		XVII	106
«Ítem sots aquesta pau constituim que si algun noble»		<i>De regalies...</i> 10,4,10		XVIII	106
«Ítem sub hac pace statuimus quod nullus portet fundibulum» «Ítem sots aquesta pau constituim que negun no port brigola»	<i>De iure fisci...</i> 10,4,13	<i>De regalies...</i> 10,4,13		XIX	106
«Ítem ab hac pace statuimus quod nullus Vicarius»		<i>De les coses que-l...</i> 10,4,49		XX	107
«Ítem statuimus quod si quis contra» «Ítem que si algun contra» «Ítem statuim»	<i>Qui non...</i> PT 4,16 <i>Qui non...</i> PT 4,19	PT 4,16		XXII	107

1225. Tortosa. Pau i Treva. «Notum sit cunctis» / «In Christi nomine. Notum sit cunctis» - CARAVYC I: 102-112 / CPTC: doc. 25					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Ab hac autem pace» «De aquesta pau foragita<n>[m]»	PT 1,19,18 PT 1,19,22 ^{2 veg} <i>Qui non...</i> PT 4,9	PT 1,19,18 PT 1,19,22 PT 4,9		XXIV	108
«Si uero homines»	*PT 1,19,28	*PT 1,19,28	<i>Vid.</i> «Item statuimus quod si homines»		
«Item statuimus quod si homines»	PT 1,19,28 - «Si uero homines»	PT 1,19,28 - «Si uero homines»		XXV	108
«Item statuimus quod si quis tenuerit» «Ítem statuim que si algun tendrà»	<i>De modo...</i> PT 5,37	PT 5,37		XXVI	108
«Violatores»	PT 1,19,27	PT 1,19,27		XXVII - vers	109
«Preterea statuimus» «Part açò statuim»	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,49 <i>Qui non...</i> PT 4,18	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,49 PT 4,18		XXVIII	109
«Si quis uero prescriptam»	PT 1,19,24 <i>De modo...</i> PT 5,5 <i>De modo...</i> PT 5,8	PT 1,19,24-25 PT 5,5		XXIX	109
«Item statuimus quod si quis monetam»	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,9			XXX	110
«Volumus autem» «Volem»	PT 1,19,30 <i>De modo...</i> PT 5,36	PT 1,19,30 PT 5,36		snº	110

1228 ^a . Barcelona. Pau i Treva. «In Christi nomine sit omnibus manifestum» / «En nom de nostro Senyor» - CARAVYC I: 112-119 / CPTC: doc. 26					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,16	PT 1,16			
transcripció	PT 1,19	PT 1,19			
In principio / en lo començ	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 2,2,2		I	113

1228 ^a . Barcelona. Pau i Treva. «In Christi nomine sit omnibus manifestum» / «En nom de nostro Senyor» - CARAVYC I : 112-119 / CPTC: doc. 26					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I «Ita quod omnes Ecclesie»					
I	<i>Quando pena...</i> PT 3,1	PT 3,1		II	113
XVI	PT 1,19,23	PT 1,19,23		= (en nota)	116
«Ecclesias quoque» «Les esgleyes encastellades»	<i>Qui non...</i> PT 4,20	PT 4,20		III	113
«Dominicaturas» «Les senyories»	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2 <i>Quando pena...</i> PT 3,2	PT 2,2,2 ^{2 veg} PT 3,2		IV	113
«Clericos» - vers i ca. «Clergues mongos» «<Sed> clericos» - vers	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2 <i>Quando pena...</i> PT 3,3 <i>Qui non...</i> PT 4,15 <i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2	PT 3,3 <i>Qui non...</i> PT 4,15 PT 2,2,2		V	113
«Clergues o monges»		PT 3,4	<i>Vid. «Inmunitates»</i>		
«Nichil iniurie eis inferatur» - vers	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,2		«Nichil eis iniurie inferat»	V - vers	113
«Inmunitates»	<i>Quando pena...</i> PT 3,4	PT 3,4	«Clergues o monges»	VI	114
«Villanos et uillanas»	PT 1,20,1 <i>Qui non...</i> PT 4,10	PT 1,20,1 PT 4,10		VII	114
«In corpore proprio uel in rebus» - vers	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,3	2,2,3		VII - vers	114
«Omnia animalia»	PT 1,22,2	PT 1,22,2		IX -vers	114
Sequenti / següent	PT 1,22,2	PT 1,22,2	«Item quod nullus homo»	IX -vers	114-115
«Item que null hom no penyor» - vers		<i>De penyores</i> 8,3,3			
«Rustici uero» - vers	<i>De accionibus...</i> 4,3,3			IX -vers	115
«Terras in contencione»	<i>Qui non...</i> PT 4,13	PT 4,13		XI	115
«Salua» - vers	PT 1,22,2	PT 1,22,2		XI - vers	115

1228 ^a . Barcelona. Pau i Treva. «In Christi nomine sit omnibus manifestum» / «En nom de nostro Senyor» - CARAVYC I : 112-119 / CPTC: doc. 26					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«*Selua» - vers					
«Vias publicas»	<i>De diuisionibus...</i> 2,2,1 <i>Quando pena...</i> PT 3,6	PT 3,6 PT 5,8		XII	115
«Proditores dominorum» «Los traydors»	<i>Qui non...</i> PT 4,2 <i>Qui non...</i> PT 4,6	PT 4,2 PT 4,6		XIV	116
«Item statuimus quod nullus homo»	PT 1,19,21	PT 1,19,21		(nota 13)	116
«Ab hac pace» «D'aquesta pau»	<i>De hereticis...</i> 1,7b,8 PT 1,19,20 <i>Qui non...</i> PT 4,4 <i>Qui non...</i> PT 4,5 <i>Qui non...</i> PT 4,7	<i>De heretges...</i> 1,7b,8 PT 1,19,20 PT 4,4 PT 4,7	«De hac pace»	(nota 13) vers	116
«Si quis uero miles uel ciuis» «E si algun cavaller o ciutadà»	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,3 <i>Qui non...</i> PT 4,1 <i>De modo...</i> PT 5,2 (?) <i>De modo...</i> PT 5,4 <i>De modo...</i> PT 5,15 <i>De modo...</i> PT 5,24 <i>De modo...</i> PT 5,25 <i>De modo...</i> PT 5,26	PT 2,3 PT 4,1 PT 5,2 (?) PT 5,4 PT 5,8 PT 5,15 PT 5,24 PT 5,25 PT 5,26		XVII	116-117
«Preterea constituendum» «Part açò, declaram»	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,1	PT 2,1		XVIII	117

1228 ^a . Barcelona. Pau i Treva. «In Christi nomine sit omnibus manifestum» / «En nom de nostro Senyor» - CARAVYC I : 112-119 / CPTC: doc. 26					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Violatores autem pacis»	<i>De modo...</i> PT 5,5	PT 5,5		XIX	117-118
«Los *violades»	<i>De modo...</i> PT 5,15	PT 5,15			
«Los *valedors»	<i>De modo...</i> PT 5,20	PT 5,20			
«Los *violaris»	<i>De modo...</i> PT 5,26 <i>De modo...</i> PT 5,33	PT 5,26 PT 5,33			
«Item statuimus atque iubemus» «Ítem statuim e manam»	<i>Qui non...</i> PT 4,3	PT 4,3		XXI	118
In fine a la fi	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,8	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,8	«Ad majorem itaque securitatem»	snº	118

1228 ^b . Barcelona, primeres Corts. Constitucions no relatives a la Pau i Treva - CARAVYC I: 120-122					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>*De sacrosanctis...</i> 1,3,7	<i>*De les sacrosanctes...</i> 1,3,7	Vid. VIII		
	<i>De iudeis...</i> 1,8,3		«Sane in primis venerabili»	=	120
	<i>*De officio uicarii...</i> 1,20,3	<i>*De offici de vaguer...</i> 1,20,3	Vid. VIII		
II	<i>De iudeis...</i> 1,8,4	<i>De juheus...</i> 1,8,4	«Item sollempni approbante»	=	120
III	<i>De iudeis...</i> 1,8,6	<i>De juheus...</i> 1,8,4	«Item statuendo volumus»	=	121
		<i>*De prescripcions...</i> 7,1,5	Vid. IV		
IV		<i>De juheus...</i> 1,8,3	«Item nichilominus volumus»	= (+I)	121
	<i>De iudeis...</i> 1,8,3		«Item nichilominus volumus»	=	121
	<i>De usuris...</i> 4,10,5 <1235 ^a /IV	<i>De usures...</i> 4,10,5 <1235 ^a /VIII <i>De prescripcions...</i> 7,1,5 <III			
V	<i>De iudeis...</i> 1,8,7	<i>De juheus...</i> 1,8,7	«Item irrefragabile consilio»	=	121
VI	<i>De iudeis...</i> 1,8,7	<i>De juheus...</i> 1,8,7	«Item inuiolabili obseruacione»	=	121

1228 ^b . Barcelona, primeres Corts. Constitucions no relatives a la Pau i Treva - CARAVYC I: 120-122					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
VIII	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,7 <I <i>De officio uicarii...</i> 1,20,3 <I	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,7 <I <i>De offici de vaguer...</i> 1,20,3 <I	«Item statuimus huiusmodi»	=	121
IX	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,4 <1257/II		«Item quod nullus vicarius cavalcata»	=	121
X	[<i>De officio uicarii...</i>] 1,20,7	[<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,7	«Item dignum est et firma obseruancia teneatur»		
XI	[<i>De officio uicarii...</i>] 1,20,10	[<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,10 <1257/I III	«Item iubemus firmiter obseruari»		
XII	[<i>De officio uicarii...</i>] 1,20,8	[<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,8	«Item nichilominus precipimus obseruari»		
XIII	[<i>De officio uicarii...</i>] 1,20,9	[<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,9	«Denique inuiolabili constitucione sancimus»		
XV	<i>De episcopis...</i> 1,4,5 <c.f. <i>De officio uicarii...</i> 1,20,5 <1257/c.f.	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,5 <c.f. [<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,5	«Item statuimus quod vicarii non albergent»	=	122
c.f.	<i>De episcopis...</i> 1,4,5	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,5	Vid. XV		

1235 ^a (1233). Tarragona, parlament eclesiàstic. Pau i Treva. «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - CARAVYC I: 123-127 / CPTC: doc. 27					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,17	PT 1,17			
[«Statuimus eciam quod paces et treuge»]	PT 1,20			VIII	125
«Item rogamus»	PT 1,19,30	PT 1,19,30		XXIII	127
snº	<i>De fide...</i> 4,8,4	<i>De fe...</i> 4,8,4	Vid. XIX		
		[<i>De usures</i>] 4,10,4	Vid. XVI		

1235 ^a (1233). Tarragona, parlament eclesiàstic. Pau i Treva. «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - CARAVYC I: 123-127 / CPTC: doc. 27					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«In principio»	<i>Vt nemo audeat...</i> 1,2,2		«In nomine sancte et indiuidue»	=	123
«circa principio»	<i>*De usuris...</i> 4,10,4		Vid. XVI		
I		1,2,2	«In nomine sancte et indiuidue»	=	123
	<i>De hereticis</i> 1,7b,7	<i>De heretges</i> 1,7b,7			
	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,5	<i>De penes corporals...</i> 9,12,5 <i>De penes corporals...</i> 9,12,5 <II 5 <IV	§ IV «Item statuimus quod quicumque»	VI	124
II	<i>Vt nemo audeat...</i> 1,2,3	<i>De la sancta fe...</i> 1,2,3	«Item statuimus ne aliquis libros»	=	123
	<i>De hereticis</i> 1,7b,7	<i>De heretges</i> 1,7b,7			
		<i>*Si contra dret...</i> 1,11,1	Vid. XI		
		<i>*De penes corporals...</i> 9,12,5	Vid. I		
III	<i>De hereticis</i> 1,7b,1	<i>De heretges</i> 1,7b,1	«Item statuimus ne aliquis infamatus»	=	124
IV	<i>De hereticis</i> 1,7b,5	<i>De heretges</i> 1,7b,5	«Item ne fiat receptaculum»	=	124
	<i>*De usuris...</i> 4,10,5		Vid. 1228^b/IV		
		<i>De penes corporals...</i> 9,12,5	Vid. I		
	<i>De pena priuacionis...</i> 9,14,1		«Item statuimus quod quicumque»	VI	124
V	<i>De hereticis</i> 1,7b,3	<i>De heretges</i> 1,7b,3	«Item ne innocentes pro nocentibus»	=	124
VI	<i>De hereticis</i> 1,7b,6	<i>De heretges</i> 1,7b,6	«Item statuimus quod quicumque»	=	124
		<i>*De excommunicats</i> 4	Vid. XVII		
VII	<i>De hereticis</i> 1,7b,4	<i>De heretges</i> 1,7b,4	«Item statuimus ut in locis suspectis»	=	124-125
VIII		<i>*De usures...</i> 4,10,5	Vid. 1228^b/IV		
XI	<i>Si contra ius...</i> 1,11,1	<i>Si contra dret...</i> 1,11,1 <XI	«Item littere, privilegia»	=	125
XII	<i>De diuersis rescriptis...</i> 1,12,2	<i>De diuerses rescrits</i> 1,12,2	«Item statuimus ut rescriptum»	=	125
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,28				
XIV	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,3		«Item statuimus quod non»	=	125
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,33				

1235 ^a (1233). Tarragona, parlament eclesiàstic. Pau i Treva. «In nomine sancte et indiuidue Trinitatis» - CARAVYC I: 123-127 / CPTC: doc. 27					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XV	<i>De episcopis...</i> 1,4,3	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,3	«Item statuimus quod clerici»	=	125-126
XVI	[<i>De usuris...</i> «circa principio» - 4,10,4]	[<i>De usures</i> 4,10,4 snº]	«Item statuimus quod iudei»	=	126
XVII	<i>De excommunicatis</i> 1,7a,4	<i>De excommunicats</i> 1,7a,4 <VI	«Item statuimus quod si aliquis»	=	126
XVIII	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,2	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,2	«Item statuimus quod quilibet possit»	=	126
XIX	<i>De fide...</i> 4,8,4 <snº	<i>De fe...</i> 4,8,4 <snº	«Item statuimus quod si instrumentum»	=	126
XX	<i>De episcopis...</i> 1,4,2	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,(2)	«Item statuimus quod clericus»	=	126
XXI	<i>De iudeis...</i> 1,8,2 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,13	<i>De juheus...</i> 1,8,2	«Item statuimus quod Sarracenus»	=	126
XXII	<i>De episcopis...</i> 1,4,5	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,5 <XXIX	«Item statuimus quod baiuli, uicarii»	=	126
XXIX		* <i>Dels bisbes...</i> 1,4,5	Vid. XXII		

1235 ^b (1234) ²¹⁴ . Tarragona. Pau i Treva. «In Christi nomine notum sit cunctis» / «In Christi nomine» la darrera.- CARAVYC I: 127-133 / CPTC: doc. 28					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
citació genèrica	PT 1,18 PT 1,20	PT 1,18 PT 1,20 (any 12*24)			
snº o incipit	<i>De iure fisci...</i> 10,4,12			(Sembla que cal entendre la Constitució «Item statuimus quod nullus homo»)	
«In primis statuimus»	PT 1,20,1	PT 1,20,1		I	128
«Exceptis» - vers	<i>Qui non...</i> PT 4,12	PT 4,12		I - vers	128
«Item statuimus»	<i>De iure fisci...</i> 10,4,12 <i>De re militari...</i> 10,1,10 16	<i>De regalies...</i> 10,4,12 <i>De bataylla...</i> 10,1,10		II	128

²¹⁴ Any de l'Encarnació de 1234, que correspon a 1235.

1235 ^b (1234) ²¹⁴ . Tarragona. Pau i Treva. «In Christi nomine notum sit cunctis» / «In Christi nomine» <i>la darrera</i> .- CARAVYC I : 127-133 / CPTC: doc. 28					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
quod nullus homo»					
«In uillanos»					
«Verum tamen» - vers		*PT 4,11	<i>Vid. 1218/«Item uillanos» vers «Verumtamen»</i>		

1240-1241. Girona - CARAVYC I: 133-135					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>De usuris...</i> 4,10,1	<i>De usures...</i> 4,10,1	«Statuimus eciam ut nullus iudeus»	2on par. snº	134
«Constitucio e usurarum»	<i>De crimine falsi</i> 9,8,3		«[...] tanquam falsarius iuxta terre consuetudinem [...]»	darrer paràgr.	137

1243 (1242, segons l'any de l'Encarnació). 12 de març. Lleida. «Nouerint uniuersi» - CARAVYC I: 217-219 (insertes en les Corts de Jaume II de 1311) / CORTÉS (2001: 120-121)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>			
snº		<i>De la sancta fe...</i> 1,1,2			
snº «Ilerde anno Domini MCCXLII»	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,2				

1244. 14 d'agost. València. «Iacobus dei gratia rex Aragonum, Majoricarum, et Valencie» - CC : [652]					

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>
snº	<i>De penis corporalibus...</i>	<i>De penes corporals...</i> 9,12,10 9,12,10

1251. Barcelona, segones Corts. «Nouerint uniuersi quod nos Iacobus» - CARAVYC I: 137-139					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>De legibus...</i> 1,10,3	<i>De leys...</i> 1,10,3	Vid. II		
	<i>De dilacionibus...</i> 3,3,2		Vid. III		
		<i>De dilacions...</i> 3,3,7	Vid. IX		
	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,14		Vid. VIII		
II	<i>De legibus...</i> 1,10,3 <snº	<i>De leys...</i> 1,10,3 <snº	«Item statuimus consilio»	III	138
III	<i>De dilacionibus...</i> 3,3,2 <snº	<i>De dilacions...</i> 3,3,2	«Item statuimus quod dies assignetur»	VI	139
	<i>De dilacionibus...</i> 3,3,5	<i>De dilacions...</i> 3,3,5	«Item statuimus quod omnis» -«Item statuimus quod dies assignetur»	V -VI	138-139
V	[<i>De appellacionibus...</i>] 7,5,15		«Item statuimus quod dies assignetur»	VI	139
VI	<i>De dilacionibus...</i> 3,3,6	<i>De dilacions...</i> 3,3,6	«Item decernimus quod si»	VII	139
VIII	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,14 <snº	<i>De appellacions...</i> 7,5,14	«Item statuimus quod in» - vers «Causa eciam prime»	IX	139
	<i>De iuramento calumpnie</i> 2,4,1	<i>Jurament de calúmnia</i> 2,4,1	«Item statuimus quod in»	IX	139
IX	<i>De dilacionibus...</i> 3,3,7	<i>De dilacions...</i> 3,3,7 <snº	«Item statuimus quod in» - vers «Causa eciam prime»	=	139

1257. Lleida - MARCA, 1688: columna 1441-1442					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº		* <i>De pena de infàmia</i> 9,13,1	Vid. 1211ª/snº		
I	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,5	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,5	«Nos igitur rex predictus»		1441

1257. Lleida - MARCA, 1688: columna 1441-1442					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
		<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,3 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,11			
		<i>*De offici de vaguer...</i> 1,20,10	Vid. 1228^b/XI		
II	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,3	[<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,3	«Item concedimus uobis quod uicarii et»		1441
	<i>*De officio uicarii...</i> 1,20,4		Vid. 1228^b/IX		
		<i>*De offici de vaguer...</i> 1,20,10	Vid. 1228^b/XI		
		<i>*De dan donat que...</i> 3,11b,8	Vid. XI		
III	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,7	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,7 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,11	«Item concedimus uobis quod uicarii et baiuli»		1441
IV	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,7 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,11	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,7	«Item concedimus uobis quod uicarii, baiuli»		1441-1442
V		<i>*De les coses que deu...</i> 10,5,13	Vid. VI		
VI	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,11	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,11	«Item promittimus bona fide quod»		1442
	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,5 <i>De falsa moneta...</i> 9,9,7 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,13	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,5 <i>De falsa moneda...</i> 9,9,7 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,13 <V	«Item promittimus uobis quod persequemur»		1442
VII	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,12 <i>De dampno dato...</i> 3,11,8	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,12 <i>De dan donat que...</i> 3,11,8	«Item promittimus quod emendabimus»		1442
IX	<i>De episcopis...</i> 1,4,3	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,3	«Item uolumus et concedimus uobis»		1442
X	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,3 <i>De episcopis...</i> 1,4,5 <i>De officio uicarii...</i> 1,20,6	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,3 <i>Dels bisbes...</i> 1,4,5 [<i>De offici de vaguer...</i>] 1,20,6	«Item concedimus quod uicarii»		1442
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,11	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,11	«Item concedimus et confirmamus»		1442
XI	<i>De excommunicatis</i> 1,7a,2		Vid. XII		
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9 12 <i>De dampno dato...</i> 3,11,8	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,9 12 <i>De dan donat que...</i> 3,11,8 <II	«Item concedimus quod uicarii»		1442
XII	<i>De excommunicatis</i> 1,7a,2 <XI	<i>De excommunicats</i> 1,7a,2	«Item concedimus quod cum aliquis»		1442

1257. Lleida - MARCA, 1688: columna 1441-1442					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
c.f.	* <i>De officio uicarii...</i> 1,20,5		<i>Vid. 1228^a/XV</i>		
ca. «Statuimus» «Statuim»	* <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,22	* <i>De les coses que-l senyor...</i> 10,6,22	<i>Vid. 1211^b</i>		
ca. «Idem dicimus» «Axí mateix diem»	* <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,22	* <i>De les coses que-l senyor...</i> 10,6,22	<i>Vid. 1211^b</i>		

PERE II

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº		<i>De jurament</i> 4,1,17	<i>Vid. XXVIII</i>		
		<i>De usures...</i> 4,10,8	<i>Vid. LIV</i>		
«In principio»	<i>De consuetudine...</i> 8,8,3 <i>De probacionibus...</i> 4,7,3 <I		«[...] Ita quod usus priuilegiorum [...]»	darrer paràg.	142
«In Christi nomine» - ca. «Si uero homines»	<i>De iurisdiccione omnium...</i> 3,4,7		<i>Vid. XLII</i>		
		<i>De for dels domèstichs...</i> 3,5,1-3	(Hauria de ser XLII, però sembla que no hi ha correspondència)		
I	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,2 <i>De probacionibus...</i> 4,7,3 ²¹⁵	<i>De violència...</i> 8,1,2	«[...] Et restituimus possessionem [...]» <i>Vid. In principio</i>	darrer paràg.	142
II	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,2		«Restituimus eciam omnibus»	=	142

²¹⁵ Només el ms. C.

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
		<i>De iuridicció...</i> 1,4,2	Vid. VII		
III		<i>*De la sancta fe...</i> 1,1,5	Vid. XXX		
	<i>Que officiales...</i> 1,27,1	<i>De les coses...</i> 1,27,1 <i>De represàlies...</i> 8,4,6	«Statuimus itaque, uolumus et»	=	143
	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,2	<i>De violència...</i> 8,1,2	[sense correspondència pròpia clara; vid. II]		
IV	<i>De officio sagionum</i> 1,26,6 <i>De modo...</i> PT 5,16 «Item...»	PT 5,16	«Item statuimus quod in locis ubi»	IV	143
	<i>De represaliis...</i> 8,4,5	<i>De represàlies...</i> 8,4,5 <i>*De represàlies...</i> 8,4,3	«Statuimus itaque volumus»	III	143
			Vid. XL		
V «in fine»	<i>De officio consulum...</i> 1,22,2	<i>De offici de jurats...</i> 1,22,2	«Item ordinamus quod in locis»	IV	143
	<i>De probacionibus...</i> 4,7,3	<i>De provacions...</i> 4,7,3	«Item quod nos uel successores»	=	143
VI	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,48	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,48	«Item statuimus quod nos nec»	=	143
VII	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,6	<i>De vittigals...</i> 4,14,6	«Concedimus, uolumus et»	VI - 2on par.	144
VIII	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,3 <i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,3 <i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Promittimus eciam, uolumus et»	VI - 3er paràg.	144
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,10	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,10	«Concedimus, uolumus et»	VI - 2n paràg.	144
X	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,2	<i>De violència...</i> 8,1,2	«Et specialiter restituimus plene»	VI - 3r paràg.	144
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,49	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,49	«Statuimus inquam quod nos»	VI - 4r paràg.	144
	*PT 1,19,28	*PT 1,19,28	Vid. XLII		
XI	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,2/2 <XII <i>De appellacionibus...</i> 7,5,8	<i>De iuridicció...</i> 3,4,2 <II <i>De appellacions...</i> 7,5,8	«Item quod omnes cause»	VII	144
XII	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,2		Vid. XI		

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,3 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,8	<i>De iuridicció...</i> 3,4,3 <i>De appellacions...</i> 7,5,8	«Item quod cause uicarie»	VIII	144
XIV	<i>De legibus...</i> 1,10,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,24	<i>De leys...</i> 1,10,6 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,24	«Item statuimus, uolumus et»	IX	145
XV	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,4 <i>Vbi de crimine...</i> 3,10,2	<i>De iuridicció...</i> 3,4,4	«Item quod nulli homines dictorum»	X	145
XVI	<i>De iure sigilli</i> 1,14,1	<i>De dret de sagell</i> 1,14,1	«Item quod de carta simplicis»	XI	146
XVII	<i>De episcopis...</i> 1,4,6 <i>De fructibus...</i> 7,2,5	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,6 <i>De fruyts...</i> 7,2,5	«Item quod si contingat militem»	XII	146
		<i>*De bataylla...</i> 10,1,10	Vid. 1292/XXVII		
	<i>*PT</i> 1,19,16		Vid. XLII		
XVIII	<i>De officio iudicum...</i> 1,19,1	<i>De offici de jutge...</i> 1,19,1	«Ordinamus eciam quod iudices»	XIII	146
		<i>*De feus...</i> 10,2,2	Vid. XLVII		
XX	<i>De usuris...</i> 4,10,1	<i>De usures...</i> 4,10,1	«Item confirmamus ac etiam approbamus statutum»	XV	146
XXI	<i>De re militari...</i> 10,1,5	<i>De bataylla...</i> 10,1,5	«Item statuimus quod nullus reptatus de bausia»	XVI	147
XXII	<i>De prescripcionibus</i> 7,1,6 <i>De rusticis...</i> 10,3,2	<i>De pagesos...</i> 10,3,2	«Item quod in terris siue locis»	XVII	147
XXIII	[<i>De celebracione...</i>] 1,9,2	[<i>De celebrar...</i>] 1,9,2	«Item quod semel in anno»	XVIII	147
XXIV	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,45	<i>De violència...</i> 8,1,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,45	«Item quod uel officiales nostri»	XIX	147
XXV	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,3	<i>De vittigals...</i> 4,14,3 <i>*De vittigals...</i> 4,14,5	«Statuimus eciam quod quilibet»	XX	148
XXVI	<i>De accionibus...</i> 4,3,1	<i>De accions...</i> 4,3,1	«Item quod nullus miles»	XXI	148
XXVII	<i>De officio consulum...</i> 1,22,1	<i>De offici de jurats...</i> 1,22,1	«Item concedimus et etiam approbamus quod paciarii»	XXII	148

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
		<i>De les coses que l...</i> 10,6,41	Vid. XXXII		
XXVIII	<i>De iure iurando</i> 4,1,17	<i>De jurament</i> 4,1,17 <snº <i>De vittigals...</i> 4,14,2	«Item concedimus et etiam approbamus quod lezde»	XXIII	148
XXIX	<i>De aleatoribus...</i> 3,12,1	<i>De jugadors...</i> 3,12,1	«Item concedimus quod taffuraria»	XXIV	148
XXX	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,5	<i>De la sancta fe...</i> 1,1,5 <III	«Item statuimus quod sarraceni»	XXV	148
XXXI	<i>De re militari...</i> 10,1,17 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,16	<i>De bataylla...</i> 10,1,17 <XXXV <i>De les coses que deu...</i> 10,5,16	«Item quod si barones uel milites»	XXVI	148
		<i>*De comprar...</i> 4,12,1	Vid. XXXII		
XXXII	<i>De contrahenda...</i> 4,12,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,41	<i>De comprar...</i> 4,12,1 <XXXI <i>De les coses que l...</i> 10,6,41 <XXVII	«Item quod in uendicionibus»	XXVII	148
XXXIII		<i>*De la Audiència...</i> 1,6,5	Vid. XXXIV		
XXXIV	<i>De Audiencia...</i> 1,6,5 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,5 <i>*De feudis...</i> 10,2,3	<i>De la Audiència...</i> 1,6,5 <XXXIII <i>De les coses que deu...</i> 10,5,5 <i>*De feus...</i> 10,2,3	«Item uolumus et concedimus quod deinceps tam in litteris» Vid. XLVIII	XXIX	149
XXXV	<i>De episcopis...</i> 1,4,3 <i>De uectigalibus...</i> 4,14,5 <i>De re militari...</i> 10,1,18	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,3 <i>De vittigals...</i> 4,14,5 <XXV <i>De bataylla...</i> 10,1,18 <i>*De bataylla...</i> 10,1,17	«Statuimus eciam quod» Vid. XXXI	XXX	149
XXXVI	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,5	<i>De vittigals...</i> 4,14,5	«Item quod ciues et alii qui»	XXX - 2on	149
XXXVII	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,48 PT 1,20	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,48	«Volumus concedimus et etiam»	XXXI - 1r	149
XXXVIII	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,1 <i>De modo...</i> PT 1,1,19 - «Declaramus»	PT 1,1,19 - «Declaram»	«Declaramus tamen quod uicarii»	XXXI - 2on	149
XXXIX	<i>Vbi de crimine...</i> 3,10,2 <i>Qui non...</i> PT 4,25 -	«Item PT 4,25 - «Item que ls veguers»	«Item quod vicarii nostri non possint»	XXXII	149-150

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	quod uicarii»				
XL	<i>De represaliis...</i> 8,4,3	<i>De represàlies...</i> 8,4,3 <IV	«Item quod si de homine»	XXXIII	150
XLI	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,11 <i>De foro hominum...</i> 3,5,2 <i>De re militari...</i> 10,1,6 <i>De re militari...</i> 10,1,12	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,11 <i>De for dels domèstichs...</i> 3,5,2 <Pere III - Bar - XI <i>De bataylla...</i> 10,1,6 <i>De bataylla...</i> 10,1,12	«Item quod si aliquis»	XXXIV	150
XLII	<i>De modo...</i> PT 5,10 <i>De iurisdiccione...</i> 3,4,7 (també «Si uero homines») PT 1,19,16 <XVII PT 1,19,28 <i>De modo...</i> PT 5,9	<i>De juridicció...</i> 3,4,7 PT 1,19,28 PT 5,9	«Item cum in constitucione pacis» «Item cum in constitucione pacis» vers «Si uero homines»	XXXV	150-151
XLIII	<i>De diuisionibus...</i> 2,2,1	PT 5,3	«Item quod uicarii et episcopi»	XXXVI	151
XLV	<i>De execucione...</i> 7,4,2 <i>De pignoribus...</i> 8,3,2 <i>De re militari...</i> 10,1,9	<i>De fer execució...</i> 7,4,2 <i>De penyores...</i> 8,3,2 <i>De bataylla...</i> 10,1,9	«Item quod animalia militum»	XXXVIII	151
XLVI	<i>De rusticis...</i> 10,3,8	<i>De pagesos...</i> 10,3,8	«Item quod terram tenentes»	XXXIX	151
XLVII	<i>De feudis...</i> 10,2,2	<i>De feus...</i> 10,2,2 <XVIII	«Item quod si aliquis baro uel miles»	XL	151
XLVIII		* <i>De juheus...</i> 1,8,10	Vid. XLIX		
	<i>De feudis...</i> 10,2,3 <XXXIV	<i>De feus...</i> 10,2,3 <XXXIV	«Item volumus quod declaretur»	XLI	
XLIX	<i>De iudeis...</i> 1,8,10	<i>De juheus...</i> 1,8,10 <XLVIII	«Item de iudeis et sarracenis»	XLII	151
L	<i>De contrahenda...</i> 4,12,7 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,37	<i>De comprar...</i> 4,12,7 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,37	«Item statuimus concedimus et eciam»	XLIII	151-152
LI	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,1	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,1	«Item quod vicarie sint distincte»	XLIV	152
LII	<i>De re militari...</i> 10,1,14	<i>De bataylla...</i> 10,1,14	«Item quod nullus miles»	XLV	152

1283. Barcelona - CARAVYC I: 140-153					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De iure fisci...</i> 10,4,11	<i>De regalies...</i> 10,4,11			
LIV	<i>De usuris...</i> 4,10,8	<i>De usures...</i> 4,10,8 <snº	«Item quod nos nec aliqui officiales»	XLVI	152
	<i>De operibus...</i> 8,2,2	<i>De obres...</i> 8,2,2	«Item uolumus et concedimus»	XLVII	152
LV	<i>De contrahenda...</i> 4,12,3	<i>De comprar...</i> 4,12,*13	«Item quod nos vel filii»	XLVIII	152
	<i>De litigiosis...</i> 8,5,2	<i>De coses...</i> 8,5,2			
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,38	<i>De les coses que-l...</i> 10,5,38			
LVI	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,8	<i>De juridicció...</i> 3,4,8	«Item quod in omnibus causis»	XLIX	152
	<i>De feudis...</i> 10,2,416	<i>De feus...</i> 10,2,6			
«Item quod uicarii» «Item que ls veguers»	<i>Qui non...</i> PT 4,25		<i>Vid. XXXIX</i>		
«Item ordinamus quod in locis»	<i>De modo...</i> PT 5,16		<i>Vid. IV</i>		
«Declaramus» «Declaram»	<i>De modo...</i> PT 5,19	PT 5,19	<i>Vid. XXXVIII</i>		
[<i>forma del jurament dels veguers</i>]	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,3		«Jur yo aytal a vos Senyor en Pere Rey» «Iuro ego talis uobis domino Petro Regi»	-	CYADC : 118-119 / CR-10, f. 22v-23v

ALFONS II

1289. Montsó - VALLS I TABERNER, 1928: 265-272

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,5	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,5	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis officialis non audeat»	2	266 / CR-10: f. 33v / CYADC : 154 (nº 1)
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,7	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,7 <XVIII	(?)		
II	<i>De iure iurando</i> 4,1,13	<i>De jurament...</i> 4,1,13	«Item ordinamus et statuimus quod officialis quando intrabit officium»	3	266 / CR-10 : f. 48r / CYADC : 119 (nº 2)
		* <i>De les coses prohibides...</i> 1,27,11	Vid. XI		
III	<i>De officio sagionum</i> 1,26,1	<i>De offici de saigs...</i> 1,26,1	«Item ordinamus et statuimus quod sagiones ponantur in Curiis boni»	4	266 / CR-10 : f. 32v
V	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,5 6 13	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,5 6 13	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis officialis noster non audeat»	6	266 / CR-10 : f. 33v
VI	<i>De pena priuacionis...</i> 9,14,17	<i>De pena de privació...</i> 9,14,17			
	<i>De pactis...</i> 2,5,4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26 52	<i>De pactes...</i> 2,5,4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26 52	«Ordinamus et statuimus quod si nos fecimus aliquod empenimentum»	7	266 / CYADC : 170
VII	<i>Si contra ius...</i> 1,11,1 2	<i>Si contra dret...</i> 1,11,1 2	«Item ordinamus et statuimus quod aliqua carta non possit exire de Curia nostra contra cartam»	8	266 / CR-10: f. 15r / CYADC : 75
VIII	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,4		«Item ordinamus et statuimus quod camini»	9	266 / CR-10: f. 62v / CYADC : 291
IX	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,2 5		«Item ordinamus et statuimus quod carte scriuanie nostre tradantur»	10	266-267 / CR-10: f. 17v-18r

1289. Montsó - VALLS I TABERNER, 1928: 265-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
X	<i>De officio consulum...</i> 1,22,3 <i>De suffragio...</i> 4,2,15 <XI	<i>De officii de jurats...</i> 1,22,3	«Item ordinamus et statuimus quod probi homines»	11	267 / CR-10: f. 24v / CC : [174]
XI	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,11 <i>De reuocandis...</i> 8,10,3 * <i>De suffragio...</i> 4,2,15	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,11 <II	«Item ordinamus et statuimus quod si aliquod monasterium uel ecclesia» Vid. X	12	267 / CR-10 : f. 36v
XII	<i>De rusticis...</i> 10,3,8	<i>De pagesos...</i> 10,3,8	«Item ordinamus et statuimus quod terratinentes»	14	267 / CYADC : 403
XIII	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,16 <i>De arbitriis</i> 2,9,1 <i>De execucione...</i> 7,4,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,13	<i>De officii de vaguer...</i> 1,20,16 <i>De àrbitres</i> 2,9,1-3 <i>De fer execució...</i> 7,4,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,13	«Item ordinamus et statuimus quod uicarius et baiulus» (?)	15	267 / CYADC : 380 + 181
XIV	<i>De dampno dato...</i> 3,11,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,39	<i>De dan donat...</i> 3,11b,2 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,39	«Item ordinamus et statuimus quod maleficia»	16	267 / CR-10: f. 46r
XV	<i>De legibus...</i> 1,10,9	<i>De leys...</i> 1,10,9	«Item statuimus et ordinamus quod priuilegia et Constituciones»	17	267 / CR-10 : f. 12v
XVI	<i>Si contra ius...</i> 1,11,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Si contra dret...</i> 1,11,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Item ordinamus et statuimus quod aliqua littera nostra per aliquem impetrata»	18	267 / CR-10 : f. 12v
XVII	<i>De officio consulum...</i> 1,22,7 <i>Vt aduocati...</i> 2,6a,1 <i>De iure iurando...</i> 4,1,12 <i>Vt medici...</i> 2,6b,1	<i>Que advocats...</i> 2,6a,1 *2,6b,1 *2,6b,2 * <i>De officii de jurats</i> 1,22,5	«Ordinamus et statuimus quod aliquis iurisperitus» Vid. XVIII Vid. 1362-1363/XVII Vid. XXXI	19	267 / CR-10 : f. 37v / CYADC : 174
XVIII	<i>De officio consulum...</i> 1,22,7 <i>Vt medici...</i> 2,6b,1 <XVII	2,6b,1 <XVII	«Ordinamus et statuimus quod illud idem fiat in medicis»	20	267 / CR-10 : f. 37v / CYADC : 174

1289. Montsó - VALLS I TABERNER, 1928: 265-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
		* <i>De offici de jurats</i> 1,22,5	Vid. XXXI		
XIX	<i>De officio consulum...</i> 1,22,7 <i>De notariis...</i> 4,9,1	<i>De notaris...</i> 4,9,1	«Item quod illudmet fiat in notariis»	21	267 / CR-10 : f. 57v / CYADC : 174
		* <i>De offici de jurats</i> 1,22,5	Vid. XXXI		
XX	<i>De officio iudicis...</i> 1,21,1	<i>De offici de jutge...</i> 1,21,1	«Item ordinamus et statuimus quod omnes iudices delegati per uicarium uel baiulum possint eligere scriptores publicos quos sibi uelint in causis siue placitis sibi comissis ²¹⁶ »	22	268 / CR-10: f. 25v
XXI	<i>De dampno dato...</i> 3,11,9	<i>De dan donat...</i> 3,11b,9	«Item ordinamus et statuimus quod si maleficium»	23	268 CYADC: 400
XXIII	<i>De deposito...</i> 4,11,6 <i>De accionibus...</i> 4,3,1	<i>De depòsits...</i> 4,11,6 <i>De accions...</i> 4,3,1	«Item ordinamus et statuimus quod aliqui homines»	25	268 / CR-10, f. 53v / CYADC: 284
XXIV	<i>De officio sagionum</i> 1,26,4	<i>De offici de saigs...</i> 1,26,4	«Item ordinamus et statuimus quod sagiones ponantur in Curiis boni»	26	CR-10 : f. 32v
XXV	<i>De iudeis...</i> 1,8,8	<i>De juheus...</i> 1,8,8	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis judeus»	27	268 / CR-10: f. 8v
XXVI	<i>Vbi de crimine...</i> 3,10,2	<i>En quin loch...</i> 3,10,2 < XXVII	«Item ordinamus et statuimus quod si aliquis homo»	28	268 / CR-10: f. 43v
XXVII	<i>Que officiales...</i> 1,27,4	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,4	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis vicarius, sagio»	29	268 / CYADC: 155
		* <i>De les coses prohibides...</i> 1,27,3	Vid. XXVIII		
		* <i>En quin loch...</i> 3,10,2	Vid. XXVI		

²¹⁶ Vid. redacció del resum d'aquesta Constitució al *Compendium*, que sembla tenir una errada.

1289. Montsó - VALLS I TABERNER, 1928: 265-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXVIII	<i>De episcopis...</i> 1,4,4 <i>Que officiales...</i> 1,27,3 <i>De re militari...</i> 10,1,11	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,4 <i>De les coses prohibides...</i> 1,27,3 <XXVII <i>De bataylla...</i> 10,1,11	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis vicarius vel officialis»	30	268 / CYADC: 461
XXIX	<i>De rusticis...</i> 10,3,6	<i>De pagesos...</i> 10,3,6	«Item ordinamus et statuimus quod si aliquis rusticus»	31	268 / CYADC: 347
XXX	<i>De blasfemantibus...</i> 9,5,1 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,8	<i>De blasfemadors...</i> 9,5,1 <i>De penes corporals...</i> 9,12,8	«Item ordinamus et statuimus quod aliquis homo non dicat»	32	268 / CR-10, f. 82r
XXXI	<i>De sacrosanctis...</i> 1,3,4 <i>De officio consulum...</i> 1,22,5	<i>De les sacrosanctes...</i> 1,3,4 <i>De offici de jurats...</i> 1,22,5 <XVII, XVIII, XIX	«Item ordinamus et statuimus quod de cetero nos»	33	268-269 / CYADC : 12-13
XXXII	<i>De contrahenda...</i> 4,12,4	<i>De comprar...</i> 4,12,4	«Item ordinamus et statuimus quod nullo tempore»	34	269 / CR-10, f. 78r (XXXII) / CYADC : 409
XXXIII	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <XXXIV <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Item ordinamus, uolumus et statuimus quod totum id quod fuit ordinatum per illustrem dominum Regem Petrum felicis recordacionis»	35	269 / CR-10: f. 13r (XXXII)
XXXIV		<i>*De leys...</i> 1,10,10	Vid. XXXIII		
	<i>De reuocandis...</i> 8,10,1 <i>De reuocandis...</i> 8,10,2 <XXXV	<i>De revocar...</i> 8,10,1 <i>De revocar...</i> 8,10,2 <XXXV	«Item cum nos receperimus in iuventute»	36	269 / CYADC : 408
XXXV	<i>De reuocandis...</i> 8,10,2	<i>De revocar...</i> 8,10,2	Vid. XXXIV		

JAUME II

1292. Barcelona, primeres Corts - CARAVYC I: 154-167					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº		<i>De citar e vocar...</i> 2,2,1	<i>Vid. XX</i>		
		<i>De les coses que-l...</i> 10,6,51	<i>Vid. XIX</i>		
«In principio»	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«In nomine Domini nostri»		155
I	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>Que tots los officials...</i> 1,15,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Item ad suplicationem dicte»	II	155
II	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Item quod nobilis infans Petrus»	III	156
		<i>*De officii de inquisidors...</i> 9,2,17	<i>Vid. XI</i>		
IV	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,14 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,7	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,14 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,7	«Item quod aliquis scriptor» «Item quod vicarii et baiuli» segona part «Ita tamen quod de cetero»	V =	156 156
V	<i>De hiis que clericis...</i> 1,5,2	<i>De les coses prohibides...</i> 1,5,2	«Item quod aliquis clericus»	VI	156
VI	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,2 <i>De iure sigilli...</i> 1,14,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,32	<i>De dret de sagell...</i> 1,14,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,32	«Item quod nos vel successores» «Item quod de carta simplicis»	VII VIII	156 156-157
		<i>De les coses que-l...</i> 10,6,39	<i>Vid. VIII</i>		
VIII	<i>De dampno dato...</i> 3,11,4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,39 <i>De notariis...</i> 4,9,11 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,11 19	<i>De dan donat com...</i> 3,11,2+4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,39 <VI <i>De notaris...</i> 4,9,11 <i>De pena de privació...</i> 9,14,11 19	«Item quod nos uel officialis noster» «Item quod nos uel officialis noster», al final «et caveat sibi scriptor ipsius»	IX	157
IX	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,3	<i>De falsa moneda...</i> 9,9,3	«Item confirmamus et»	X	157
X	<i>De usuris...</i> 4,10,1 6 7 <i>De inquisitionibus...</i> 9,2,3	<i>De usures...</i> 4,10,1-3 6-7 <i>De inquisitionibus...</i> 9,2,3	«Item quod aliquis judeus»	XI	157
XI	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,17	<i>De officii de inquisidors...</i> 1,28,17	«Item quod aliquis officialis qui»	XII	157

1292. Barcelona, primeres Corts - CARAVYC I: 154-167					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
		<II			
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,4	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,4			
XII	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,2	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,2	«Item quod aliqua carta iudeorum»	XIII	158
XIII	<i>De suffragio...</i> 4,2,9 14	<i>De salaris...</i> 4,2,9	«Item quod aliquis iudex noster»	XIV	158
XIV	<i>De furtis...</i> 6,1,2	<i>De furts...</i> 6,1,2	«Item quod aliquis judeus»	XV	158
XV	<i>De officio sagionum</i> 1,26,5	<i>De offici de saigs</i> 1,26,5	«Item ad requisitionem», al final: «et quod sagio non soluatur nisi»	XVI	158-159
	<i>De represaliis...</i> 8,4,3 6	<i>De represàlies...</i> 8,4,3 <i>De represàlies...</i> 6 <XVI	«Item quod aliquis judeus»	XVI	158-159
XVI	<i>De dilacionibus</i> 3,3,3	<i>De dilacions</i> 3,3,3	«Item si forsam conqueretur»	XVII	159
	<i>De suffragio...</i> 4,2,20	<i>De salaris...</i> 4,2,20 <XLI			
	<i>De represaliis...</i> 8,4,7	<i>De bataylla...</i> 10,1,12			
		<i>*De represàlies...</i> 8,4,6	Vid. XV		
XVII	<i>De fructibus...</i> 7,2,5	<i>De fruyts...</i> 7,2,5	«Item de gratia per nos et»	XVIII	159
	<i>De pena priuacionis...</i> 9,14,18	<i>De pena de privació...</i> 9,14,18	(No identificada)		
XVIII	<i>De officio sagionum</i> 1,26,4	<i>De offici de saigs</i> 1,26,4 <XLIII	«Item quod aliquis sagio»	XIX	159
	<i>De pena priuacionis...</i> 9,14,16	<i>De pena de privació...</i> 9,14,16			
XIX	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,51	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,51 <snº	«Item quod nos nec nostri»	XX	159
XX	<i>De in ius uocando</i> 2,2,1	<i>De citar e vocar...</i> 2,2,1 <snº	«Item quod officiales nostri»	XXI	160
	<i>De hiis qui reos...</i> 9,11,1	<i>De aquells qui...</i> 9,11 (i 11bis),1	«Item quod omne sacramentale»	XXII	160
		<XXI			
	<i>De hiis qui reos...</i> 9,11,2	<i>De aquells qui...</i> 9,11 (i 11bis),2	«Item quod officiales nostri»	XXI	160
XXI		<i>De aquells qui...</i> 9,11 (i 11bis),1	Vid. XX		
XXII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,12	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,12	«Item quod aliquis iudex»	XXIII	160
XXIII	<i>De rusticis...</i> 10,3,3	<i>De pagesos...</i> 10,3,3	«Item quod aliquis homo»	XXIV	160
XXIV		<i>*De les coses prohibides...</i> 1,27,2	Vid. XXXIII		
		<i>*De bataylla...</i> 10,1,3	Vid. XXV		

1292. Barcelona, primeres Corts - CARAVYC I: 154-167					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXV	<i>De re militari...</i> 10,1,314	<i>De bataylla...</i> 10,1,314 <XXIV	«Item quod si aliquis fuerit»	=	160
XXVII	<i>De re militari...</i> 10,1,10 PT 1,19,21	<i>De bataylla...</i> 10,1,10 <Pere II - Bar - XVII PT 1,19,21	«Item quod aliquis miles»	=	160-161
XXVIII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,13	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,13	«Item quod nos vel successores»	=	161
XXIX	<i>De represaliis...</i> 8,4,2 3 8	<i>De represàlies...</i> 8,4,2 3 <i>De fermançes...</i> 8,5,*	«Item quod nostra curia»	=	161
XXX	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,9 <i>De feudis...</i> 10,2,1	<i>De juridicció...</i> 3,4,9 <i>De feus...</i> 10,2,1 * <i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,3	«Item quod aliquis homo» Vid. 1300^a/XXX	=	161
XXXI	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,1	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,1	«Item quod aliquis locus non sit»	=	161
XXXII	<i>De dampno dato...</i> 3,11,7	<i>De dan donat que...</i> 3,11b,7	«Item quod omne malefactum»	=	161
XXXIII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,2	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,2 <XXIV	«Item quod aliquis uicarius uel»	=	161
XXXIV	<i>De accionibus...</i> 4,3,1 <i>De deposito...</i> 4,11,6 <Jaume I	<i>De accions...</i> 4,3,1 <i>De depòsits...</i> 4,11,6	«Item quod aliquis homo non»	=	161
XXXV	<i>Vbi de crimine...</i> 3,10,2	<i>En quin loch...</i> 3,10,2	«Item quod si homines nostri»	=	161
XXXVI	<i>De episcopis...</i> 1,4,3	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,3	«Item quod clerici et milites»	=	161
XXXVII	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,6	<i>De juridicció...</i> 3,4,6	«Item uolumus, ordinamus et»	=	162
XXXVIII	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,15 <i>De iurisdiccione...</i> 3,4,6	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,15 <i>De juridicció...</i> 3,4,6	«Item quod si dictus Vicarius»	=	162
XXXIX	<i>De execucione...</i> 7,4,3 <i>De pignoribus...</i> 8,3,3	<i>De fer execució...</i> 7,4,3 <i>De penyores...</i> 8,3,3	«Item quod porterus uel aliquis»	=	162
XL	<i>De iure iurando</i> 4,1,15	<i>De jurament</i> 4,1,15	«Item quod quocienscunque»	=	162
XLI		* <i>De salaris...</i> 4,2,20	Vid. XVI		
XLII	<i>De contrahenda...</i> 4,12,4	<i>De comprar...</i> 4,12,4	«Item statuimus et statuimus»	=	162-163
XLIII		* <i>De offici de saigs</i> 1,26,4	Vid. XVIII		

1300 ^a . Barcelona, segones Corts - CARAVYC I: 167-180					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,1111	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,1110	«Primo, quod omnis vicarius et subvicarius»	=	168
II	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,11116117	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,10111116 <XX 117	«Item quod omnis vicarius et subvicarius»	=	168-169
III	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,1	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,1	«Item quod aliquod officiorum predictorum»	=	169-170
IV	[<i>De celebracione...</i>] 1,9,2	[<i>De celebrar...</i>] 1,9,2	«Item quod nos et successores nostri»	=	170
		* <i>De les coses que-l...</i> 10,6,24	Vid. XXXI		
V	<i>De deposito...</i> 4,11,3	<i>De depòsits...</i> 4,11,3	«Item quod quilibet campsor qui se abat»	=	170
	<i>De custodia...</i> 9,3,7	<i>De custòdia...</i> 9,3,7			
	<i>De pena infamie</i> 9,13,6	<i>De pena de infàmia...</i> 9,13,6			
VI	* <i>De deposito...</i> 4,11,4		Vid. 1301/III		
	<i>De deposito...</i> 4,11,5 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,40	<i>De depòsits...</i> 4,11,5	«Item quod omnis dita quam campsor faciat»	V - 2 ^a prt	170
VII	<i>De usuris...</i> 4,10,11213	<i>De usures...</i> 4,10,1-3	«Item quod statutum et ordinationes»	VI - 1 ^a prt	170-171
VIII	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,4	<i>De la sancta fe...</i> 1,1,4	«Item quod si iudeus vel iudea»	VI - 2 ^a prt	171
		* <i>De les coses que deu...</i> 10,6,4	Vid. IX		
IX	<i>De Audiencia...</i> 1,6,1	<i>De la Audiència...</i> 1,6,1	«Item quod nos et successores nostri»	VII	171
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,4	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,4 <VIII			
X	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,718	<i>De vittigals...</i> 4,14,718	«Item quod capitulum Curie Barchinone»	VIII	171-172
	<i>De iure fisci...</i> 10,4,15	<i>De regalies...</i> 10,4,15			
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,44	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,44			
XI	<i>De legibus...</i> 1,10,10		«Item quod nos et nostri successores»	IX	172
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,9			
XII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,10	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,10	«Item quod aliquis vicarius vel baiulus»	X	172
	<i>De contrahenda...</i> 4,12,8	<i>De comprar...</i> 4,12,8			
XIII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,2	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,2	«Item quod aliquis homo non possit»	XI	172
XIV	<i>De hiis que clericis...</i> 1,5,3	<i>De les coses prohibides...</i> 1,5,3	«Item quod aliquis clericus»	XII	172-173
XV	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,3	<i>De vittigals...</i> 4,14,3	«Item quod quilibet richus homo et miles»	XIII	173

1300 ^a . Barcelona, segones Corts - CARAVYC I: 167-180					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De re militari...</i> 10,1,8	<i>De bataylla...</i> 10,1,8			
XVI	<i>Si contra ius...</i> 1,11,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26	<i>Si contra dret...</i> 1,11,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26	«Item quod nos vel successores nostri»	XIV	173
XVII	<i>De priuilegiis...</i> 1,13,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,30	<i>De privilegis...</i> 1,13,2 < XXII <i>De les coses que-l...</i> 10,6,30	«Item quod quilibet sit et debeat esse in guarda»	XV	173
XVIII	<i>De notariis...</i> 4,9,4i5	<i>De notaris...</i> 4,9,4-5 <i>De pena de privació...</i> 9,14,*2 veg	«Item quod quilibet notarius vel scriptor»	XVI	173-174
XIX	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,7	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,7	«Item quod aliqua persona tenens officium»	XVII	174
XX	<i>De iudiciis...</i> 3,1,4 <i>De pignoribus...</i> 8,3,5	<i>De juhís...</i> 3,1,4 <i>De penyores...</i> 8,3,5	«Item quod omnis firma»	XVIII	174
		<i>*De officii de inquisidors...</i> 1,28,16	Vid. II		
XXI	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,10i6	<i>De officii de inquisidors...</i> 1,28,16	«Item cum in Curia Montisconi»	XIX	174
XXII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,10 <i>De contrahenda...</i> 4,12,8	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,10 <i>De comprar...</i> 4,12,8	«Item quod aliquis officialis noster»	XX	175
		<i>*De privilegis...</i> 1,13,2	Vid. XVII		
XXIII	<i>De contrahenda...</i> 4,12,7	<i>De comprar...</i> 4,12,7	«Item quod capitulum Curie Domini»	XXI	175
		<i>*De les coses que-l...</i> 37	Vid. XXIV		
XXIV	<i>De execucione...</i> 7,4,3 <i>De pignoribus ypothecis</i> 8,3,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,37	<i>De fer execució...</i> 7,4,3 <i>De penyores...</i> 8,3,3 < XLIV <i>De les coses que-l...</i> 10,6,37 < XXIII	«Item quod capitulum Curie Barchinone»	XXII	175
XXVI	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,2	<i>De penes corporals...</i> 9,12,2	«Item quod aliquis homo non condempnetur»	XXIV	176
XXVII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,47	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,47	«Item laudamus concedimus et approbamus»	XXV - 1 ^a prt	176
XXVIII	<i>De iure iurando</i> 4,1,2i14	<i>De jurament</i> 4,1,14	«Item quod nostri successores in comitatu»	XXV - 2 ^a prt	176

1300 ^a . Barcelona, segones Corts - CARAVYC I: 167-180					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXX	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,3 <i>De notariis...</i> 4,9,9 <i>Ne pro debito...</i> 4,5,2 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,12	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,3 <1292/XXX <i>De notaris...</i> 4,9,9 <i>Que per deute...</i> 4,5,2 <i>De pena de privació...</i> 9,14,12 <1311/XXX	«Item quod pro aliquo debito non fiat»	XXVII	177
XXXI	<i>De legibus...</i> 1,10,7i8 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,24	<i>De leys...</i> 1,10,7i8 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,24 <IV	«Item quod si in aliquo capitulo vel statuto»	XXVIII	177
XXXIII	<i>De homicidio...</i> 9,7,5 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,15	<i>De homicidi...</i> 9,7,5 <XXXIV <i>De les coses que deu...</i> 10,5,15	«Item quod nos utemur in bonis homicidarum»	XXX	177-178
XXXIV	<i>De celebracione...</i> 1,9,7	<i>De celebrar...</i> 1,9,7 <i>*De homicidi...</i> 9,7,5	«Item cum nos indixerimus Curiam» Vid. XXXIII	XXXI	178
XXXV	<i>Ne pro debito...</i> 4,5,3i4	<i>Que per deute...</i> 4,5,3	«Item si debitum debetur alicui homini»	XXXII	179
XXXVIII	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Predictas siquidem confirmaciones»	XXXIV - 3r	180 par.
XLIV		<i>*De penyores...</i> 8,3,3	Vid. XXIV		

1300 ^b . Lleida					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>De uerborum...</i> 6,7,3	<i>De significació...</i> 6,7,3	«Nouerint uniuersi»	snº	CR-10, f. 54r
«Nouerint» «Nouerint uniuersi»	<i>Ne pro debito...</i> 4,5,2	<i>Que per deute...</i> 4,5,2			/ CYADC : 284

1301. Lleida - CARAVYC I: 180

Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I		<i>*De celebrar... 1,9,4</i>	Vid. II		
II	<i>De celebracione... 1,9,2 3 4</i>	<i>De celebrar... 1,9,2 3 4 <I</i>	«Statuimus et eciam ordinamus super capitulo quod loquitur de generali curia»	=	185-186
	<i>De hiis que dominus... 10,5,1</i>	<i>De les coses que deu... 10,5,1</i>			
III		<i>*De leys... 1,10,10</i>	Vid. XI		
	<i>De deposito... 4,11,3</i>	<i>De depòsits... 4,11,3</i>	«Item super capitulo facienti mencionem»	=	186-187
	<i>De deposito... 4,11,4 <1300*/VI</i>	<i>De depòsits... 4,11,4</i>	«Preterea per processum factum»	= - 2ª part	187
IV	<i>De crimine falsi 9,8,8</i>	<i>De crim de fals 9,8,8</i>	«Item quod aliquis campsor non teneat»	V	187-188
	<i>De deposito... 4,11,2</i>	<i>De depòsits... 4,11,2</i>	«Item ordinamus et statuimus quod bona cuiuslibet campsoris»	=	187
VIII	<i>Que officiales regii... 1,27,10</i> <i>De contrahenda... 4,12,8</i>	<i>De les coses prohibides ... 1,27,10</i> <i>De comprar... 4,12,8</i>	«Item super illo capitulo generalis Curie Barchinone»	=	189
X	<i>De episcopis... 1,4,7</i>	<i>Dels bisbes... 1,4,7</i>	«Item super capitulo facto in dicta generali»	=	189-190
XI	<i>De legibus... 1,10,10</i>	<i>De leys... 1,10,10 <II</i>	«Item ordinamus et statuimus quod»	=	190
	<i>De hiis que dominus... 10,5,9</i>	<i>De hiis que dominus... 10,5,9</i>			
XII	<i>De iudeis... 1,8,11</i>	<i>De juheus... 1,8,11</i>	«Item ordinamus et statuimus quod quilibet»	=	190
	<i>De penis corporalibus... 9,12,15</i>	<i>De penes corporals... 9,12,15</i>			
XIII	<i>De dilacionibus 3,3,8</i>	<i>De dilacions 3,3,8</i>	«Item ordinamus et statuimus quod pro vitandis»	=	190-191
	<i>De appellacionibus... 7,5,10</i>	<i>De appellacions... 7,5,10 <1362-1363/XII</i>			
XIV		<i>*De appellacions... 7,5,9</i>	Vid. 1362-1363/XII		
	<i>De officio iudicis... 1,21,2</i> <i>De fructibus... 7,2,2</i>	<i>De offici de jutge delegat... 1,21,2</i> <XVIII <i>De fruyts... 7,2,2</i>	«Item ordinamus et statuimus quod si aliquis proposuerit»	=	191
XV	<i>De hiis que dominum... 10,6,47</i>	<i>De les coses que l... 10,6,47</i>	«Item quod ex certa sciencia laudamus»	=	191
XVI	<i>De fructibus... 7,2,3</i>	<i>De fruyts... 7,2,3</i>	«Item statuimus volumus et concedimus quod eligantur»	=	192
XVIII		<i>*De officii de jutge delegat... 1,21,2</i>	Vid. XIV		

1307. Montblanc - CARAVYC I: 197-204					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
III	<i>De priuilegiis...</i> 1,13,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,31	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,31	«Item ad supplicationem dictorum richorum hominum»	=	203
«Item supplicatis»	<i>De modo...</i> PT 5,37	PT 5,37	«Item supplicastis nobis, nomine proprio et nomine aliorum»	II	202

1311. Barcelona, terceres Corts - CARAVYC I: 205-230					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº		<i>*De privilegis...</i> 1,13,2	Vid. XV		
I	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,2 4 6	<i>De la sancta fe...</i> 1,1,2 4 6	«Nos Jacobus, Dei gratia»	=	217
II	<i>De suma Trinitate...</i> 1,1,3	<i>De la sancta fe...</i> 1,1,3 < III	«Statuimus insuper»	I	218
		<i>*De officii de saigs</i> 1,26,2	Vid. XI		
III		<i>*De la sancta fe...</i> 1,1,3	Vid. II		
IV	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,3 4 10 12 15 <i>De iure iurando...</i> 4,1,11 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,3 4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,21	<i>De officii de inquisidors...</i> 1,28,3-4 12 15 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,3 4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,21	«Item ordinamus de consilio approbatione»	II	219 i ss
VI	<i>Vnde de ui...</i> 8,1,2	<i>De violència...</i> 8,1,2	«Item ordinamus, presente curia approbante»	IV	224-225
VII	<i>De episcopis...</i> 1,4,7 <i>Vnde de ui...</i> 8,1,2 3 <i>De notariis...</i> 4,9,7	<i>Dels bisbes...</i> 1,4,7 <i>De violència...</i> 8,1,2 3 <i>De notaris...</i> 4,9,7	2ª part «Item ordinamus quod capitulum generalis Curie Barchinone»		
VIII	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,2 3	<i>De juridicció...</i> 3,4,2 3	«Item ordinamus quod capitula dicti Domini Regis Petri»	V	225
IX	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,17	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,17	«Item ordinamus quod aliquis usurarius»	VI	225

1311. Barcelona, terceres Corts - CARAVYC I: 205-230					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
X	<i>De officio iudicum...</i> 1,19,3	<i>De officii de jutge...</i> 1,19,3	«Item ordinamus quod capitulum factum in generali curia Barchinone»	VII	225
	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,2		[sembla que sense correspondència; vid. 1292/XII]		
XI	<i>De officio sagionum</i> 1,26,2	<i>De officii de saigs</i> 1,26,2 <II	«Item ordinamus super capitulo facto per Dominum Regem Alfonsum»	VIII	226
XII	<i>De pactis...</i> 2,5,2 <i>De arbitriis</i> 2,9,112 <i>De execucione...</i> 7,4,1	<i>De pactes...</i> 2,5,2 <i>De àrbitres</i> 2,9,1-3 <i>De fer execució...</i> 7,4,1	«Item ordinamus quod capitulum factum per Dominum Regem Alfonsum»	IX	226
XIV	<i>Si contra ius...</i> 1,11,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26	<i>Si contra dret...</i> 1,11,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26 <XVIII	«Item ordinamus et promittimus predictis omnibus et singulis»	XI	227
XV	<i>De priuilegiis...</i> 1,13,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,30	<i>De privilegis...</i> 1,13,2 <snº <i>De les coses que-l...</i> 10,6,30	«Item ordinamus super capitulo dicte curie generalis»	XII	227
XVI	<i>De feudis...</i> 10,2,5	<i>De feus...</i> 10,2,5	«Item approbamus de consilio approbacione et concensu»	XIII	227-228
XVII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,12 <i>De deposito...</i> 4,11,7	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,12 <i>De deposito...</i> 4,11,7	«Item ordinamus de consilio assensu et approbatione»	XIV	228
XVIII		<i>De cessió de béns...</i> 7,6,1	Vid. XIX		
		<i>De les coses que-l...</i> 10,6,26	Vid. XIV		
XIX	<i>Qui bonis...</i> 7,6,1	<i>De cessió de béns...</i> 7,6,1 <XVIII	«Item ordinamus quod omnis homo»	XV	228
XXX		* <i>De pena de privació...</i> 9,14,12	Vid. 1300ª/XXX		

1321. Girona - CARAVYC I: 248-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>De re militari...</i> 10,1,2	<i>De bataylla...</i> 10,1,2	«Et ad supplicationem dicte Curie	=	258-259

1321. Girona - CARAVYC I: 248-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
			statuimus»		
II	<i>De iure iurando</i> 4,1,17 <i>De uectigalibus...</i> 4,14,2	<i>De jurament</i> 4,1,17 <i>De vittigals...</i> 4,14,2	«Item statuimus quod Capitulum dicte Curie»	=	259
III	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,1	<i>De officii de vaguer...</i> 1,20,1 <IV	«Item statuimus quod Capitulum dicte Curie»	=	259
IV		* <i>De officii de vaguer...</i> 1,20,1	Vid. III		
	<i>Si contra ius...</i> 1,11,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26	<i>Si contra dret...</i> 1,11,2 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26	«Item statuimus quod capitulum factum»	=	259
V	<i>De accionibus...</i> 4,3,1 <i>De deposito...</i> 4,11,6 <Jaume I	<i>De accions...</i> 4,3,1 <i>De depòsits...</i> 4,11,6	«Item statuimus quod capitulum factum in dicta Curia Montissoni quod incipit “Item ordinamus et statuimus quod aliqui homines”»	=	259-260
VI	<i>De hiis qui reos...</i> 9,11,4	<i>De aquells qui...</i> 9,11,4	«Item statuimus quod Capitulum factum in Curia prima per nos celebrata»	=	260
VII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,2	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,2	«Item statuimus quod Capitulum factum in dicta prima curia»	=	260
VIII	<i>De contrahenda...</i> 4,12,9 [<i>De uectigalibus...</i>] 4,14,7	<i>De comprar...</i> 4,12,9 <i>De vittigals...</i> 4,14,7	«Item statuimus quod Capitulum factum per nos in Curia secunda celebrata»	=	260-261
		* <i>De pena de infàmia...</i> 9,13,6-7	Vid. XIII		
IX	<i>Si contra ius...</i> 1,11,213 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26	<i>Si contra dret...</i> 1,11,213 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26	«Item statuimus quod Capitulum factum per nos»	=	261
X	<i>De legibus...</i> 1,10,7 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,24		«Item statuimus quod Capitulum factum per nos»	=	261
XI	<i>De homicidio...</i> 9,7,5 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,15	<i>De homicidi...</i> 9,7,5 10,5,15	«Item statuimus quod Capitulum per nos factum»	=	262
XII	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Item statuimus quod Capitulum per nos factum »	=	262

1321. Girona - CARAVYC I: 248-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XIII	<i>De deposito...</i> 4,11,3 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,6 <i>De pena infamie</i> 9,13,6	<i>De depòsits...</i> 4,11,3 4 <i>De penes corporals...</i> 9,12,6 < XIV <i>De pena de infàmia</i> 9,13,6-7 < VIII	«Item statuimus quod Capitulum per nos factum in Curia Ilerde»	=	262
XIV		* <i>De penes corporals...</i> 9,12,6	Vid. XIII		
	<i>De officio iudicis...</i> 1,21,2	<i>De offi de jutge delegat...</i> 1,21,2	«Item statuimus quod Capitulum per nos factum in dicta Curia Ilerde»	=	262-263
XV	<i>De officio iudicum...</i> 1,19,2 <i>De iure iurando</i> 4,1,9	<i>De offi de jutge de Cort...</i> 1,19,2	«Item statuimus quod Capitulum per nos factum»	=	263
XVI	<i>De arbitriis</i> 2,9,1 3 <i>De execucione...</i> 7,4,1	<i>De àrbitres</i> 2,9,1-3 <i>De fer execució...</i> 7,4,1	«Item statuimus quod Capitulum factum per nos in dicta tertia curia Barchinone»		263
XVII	<i>Si contra ius...</i> 1,11,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,26	<i>Si contra dret...</i> 1,11,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,26	«Item statuimus quod Capitulum»	=	263
XVIII	<i>Que officiales regii...</i> 1,27,9	<i>De les coses prohibides...</i> 1,27,9	«Item ad suplicacionem omnium predictorum»		264
XX	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De officio gubernatoris...</i> 1,18,4 <i>De iure iurando</i> 4,1,3 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De offi de governador...</i> 1,18,4 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Item statuimus et etiam ordinamus quod de presenti procurator»		264
XXI	<i>De suffragio...</i> 4,2,2	<i>De salaris...</i> 4,2,2	«Item statuimus et etiam ordinamus quod aliquis juvenis»	=	264
XXII	<i>De rusticis...</i> 10,3,7	<i>De pagesos...</i> 10,3,7	«Item statuimus et etiam ordinamus quod aliquis Rusticus borderius»	=	265
XXIII	<i>De custodia...</i> 9,3,4 < XXIV	<i>De custòdia...</i> 9,3,4	«Item statuimus et etiam ordinamus quod Carcerarii»	XXIII	265
XXIV	* <i>De custodia...</i> 9,3,4		Vid. XXIII		
XXV	<i>De re militari...</i> 10,1,5	<i>De bataylla...</i> 10,1,5	«Item statuimus et etiam ordinamus quod si aliquis fuerit reptatus»	=	266
XXVI	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,5	<i>De juridicció...</i> 3,4,5	«Item statuimus et etiam ordinamus quod si	=	266

1321. Girona - CARAVYC I: 248-272					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
			aliquis homo»		
XXVII	<i>De modo...</i> PT 5,17 «Item statuimus»	«Item PT 5,17	«Item statuimus et etiam ordinamus quod si aliquis fuerit bannitus»	=	267-268
XXVIII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,12	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,12	«Item statuimus et etiam ordinamus ad supplicationem Curie»	=	268
XXIX	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«In super etiam statuimus et volumus quod nos, et dictus inclitus infans Alfonsus»	=	268
XXX	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <XXXIX <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«Mandantes procuratori, vicariis, curiis et universis»	XXIX 2on par.	268-269
XXXIX		* <i>De leys...</i> 1,10,10	Vid. XXX		

ALFONS III

1333. Montblanc - CARAVYC I: 291-317					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
III	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,8	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,8	«Item ut dicte inquisitiones melius compleantur»	=	303
V	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,5	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,5	«Item ne de salariis dictorum inquisitorum»	=	303-304
VII	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,13	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,5	«Item ordinamus quod notarii tenentes scribanias»	=	304
VIII	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,6	<i>De offici de procurador...</i> 1,23,6	«Item statuimus et prohibemus quod loca tenentes»	=	304
IX	<i>De officio portariorum...</i> 1,25,3 <i>De execucione...</i> 7,4,5	<i>De offici de porte[r]s...</i> 1,25,3 <i>De fer execució...</i> 7,4,5	«Item ut in exequutionibus fiendis modus non excedatur»	=	304-305
		* <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	Vid. XX		
X	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,3	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,3	«Item volumus et perpetuo ordinamus quod	=	305

1333. Montblanc - CARAVYC I: 291-317					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
			de cetero alicui qui tenuerit officium»		
XI	<i>De pena priuacionis...</i> 9,14,7	<i>De pena de privació...</i> 9,14,7	«Item ut fraudibus quas in subscriptis factas»	=	305
XII	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,14	<i>De officii de vaguer...</i> 1,20,2 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,14	«Item ut omnis suspicionis affinitatis»	=	305
XIV	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,1	10,6,1	«Item statuimus quod Capitulum factum per dictum Dominum Regem»	=	306
XVI	<i>De iure fiscii...</i> 10,4,3	<i>De for dels domèstichs...</i> 3,5,* <i>De regalies...</i> 10,4,3	«Item statuimus et ordinamus quod si aliquis officialis noster regendo»	=	306-307
XVII	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,13 17	<i>De officii de vaguer...</i> 1,20,13 17 <XVIII	«Item statuimus et ordinamus quod subbaiuli ponantur»	=	307
		<i>*De in[ol]fusiós...</i> 3,8,1	Vid. XXVII		
XVIII		<i>*De officii de vaguer...</i> 1,20,13	Vid. XVII		
	<i>De officio sagionum</i> 1,26,4	<i>De officii de saigs...</i> 1,26,4	«Item volentes capitulum editum per dictum dominum Regem»	=	307
XIX	<i>De officio sagionum</i> 1,26,7	<i>De officii de saigs...</i> 1,26,7	«Item quod de cetero sagionie non vendantur»	=	307
XX	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,2 4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Que tots los officials...</i> 1,15,2 4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25 <IX	«Item ad supplicacionem omnium predictorum statuimus quod capitulum editum»	=	308
XXIII	<i>De officio iudicum...</i> 1,19,1 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,5	<i>De officii de jutge...</i> 1,19,1 <i>De pena de privació...</i> 9,14,5	«Item confirmantes statutum quo cavetur quod iudices»	=	309
		<i>*De salaris...</i> 4,2,5	Vid. XXIV		
«alias XXXIII»	<i>*De represaliis...</i> 8,4,4		Vid. XXXIII		
XXIV	<i>De libelli...</i> 2,3,2 <i>De suffragio...</i> 4,2,5 6	<i>De donar...</i> 2,3,2 <i>De salaris...</i> 4,2,5 6 <XXIII	«Item pro abbreviandis litibus»	XXVIII	310
			«Item quod iudices advocati procuratores»	XXIV	309
XXV	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,3	<i>De penes corporals...</i> 9,12,3	«Item ordinamus quod nullus condempnetur	=	309

1333. Montblanc - CARAVYC I: 291-317					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,3	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,3	ad mortem»		
XXVI	<i>De suffragio...</i> 4,2,3	<i>De salaris...</i> 4,2,3	«Item approbantes capitulum editum per dictum Dominum Regem»	=	309-310
XXVII	<i>De inofficioso...</i> 3,8,1	<i>De in[ol]fusiós...</i> 3,8,1 <XXVII	«Item edicimus et ordinamus quod in illis locis»	=	310
XXVIII	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,5	<i>De appellacions...</i> 7,5,5 <XXIX	«Item pro abbreviandis litibus»	=	310
XXIX	<i>De hereticis</i> 1,7b,2 <i>De inquisitionibus...</i> 9,2,1 <i>De falsa moneta...</i> 9,9,6	<i>De heretges...</i> 1,7b,2 <i>De inquisicions...</i> 9,2,1 <i>De falsa moneda...</i> 9,9,3	«Item statuimus et ordinamus quod inquisitio»	=	310
		<i>*De appellacions...</i> 7,5,5	Vid. XXVIII		
XXX	<i>De deposito...</i> 4,11,9 10 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,7 <i>De pena infamie</i> 9,13,7	<i>De depòsits...</i> 4,11,9-10 <i>De penes corporals...</i> 9,12,7 <i>De pena de infàmia...</i> 9,13,6-7	«Statuimus in super et ordinamus quod quicumque mercator»	=	311
XXXI	<i>De notariis...</i> 4,9,1 3	<i>De notaris...</i> 4,9,1 3	«Item quod nullus de cetero creetur notarius»	=	311
XXXIII	<i>De represaliis...</i> 8,4,4 <XXIII	<i>De represàlies...</i> 8,4,4	«Item statuimus quod si vicarii ad instantiam creditorum»	=	312
XXXIV	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,47	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,47	«Item attendentes quod priuilegia antecessorum nostrorum»	=	312-313
XXXV	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10	«In super etiam volumus et statuimus quod nos et dicta illustris Regina»	=	313-314

PERE III

Corts de Barcelona					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada

XI	*De for dels domèstichs... 3,5,2	Vid. 1283/XLI

1350-1351. Perpinyà - CARAVYC I: 337-459					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,10 <1362-1363/I	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,10 <1362-1363/I	«In primis siquidem ordinamus»	=	372 CR-10, f. 35r
II		* <i>De juheus...</i> 1,8,5	Vid. XI		
	<i>De suffragio...</i> 4,2,4	<i>De salaris...</i> 4,2,4	«Cum non debeat per unam uiam»	=	373
III	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,14	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,14	«Sane, quia Constituciones»	=	373
		* <i>De notariis...</i> 4,9,2	Vid. IV		
IV	<i>De notariis...</i> 4,9,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,16	<i>De notaris...</i> 4,9,2 <III <i>De les coses que-l...</i> 10,6,16	«Quia subiectorum nostrorum»	=	373-374
V	<i>De notariis...</i> 4,9,2	<i>De notaris...</i> 4,9,2	«Ordinamus eciam quod si alicui»	=	374
VI	<i>De suffragio...</i> 4,2,7 <i>De deposito...</i> 4,11,8	<i>De salaris...</i> 4,2,7 <i>De depòsits...</i> 4,11,8	«Denique confirmantes Capitulum»	=	374
VII	<i>De suffragio...</i> 4,2,10	<i>De salaris...</i> 4,2,10	«Ne modus excedatur»	=	374-375
IX	<i>De tutoribus...</i> 5,4,2	<i>De tudors...</i> 5,4,2	«Preterea, reiecta solennitate»	=	375-376
XI	<i>De iudeis...</i> 1,8,5 <i>De iure iurando</i> 4,1,16	<i>De juheus...</i> 1,8,5 <II <i>De jurament</i> 4,1,16	«Ad obiandum difficultati probacionis»	=	376 / CR-10 : f. 49r
XII	<i>De edendo</i> 2,1,1 <i>De notariis...</i> 4,9,8 <i>De iure emphiteotico...</i> 4,15,8	<i>De exhibir...</i> 2,1,1 <i>De notariis...</i> 4,9,8 <i>De dret emphiteòtich...</i> 4,15,8	«Difficultati Notariorum quam»	=	376-377
XIII	<i>De libelli...</i> 2,3,1	<i>De donar...</i> 2,3,1 <XXVIII	«Quod sepe contigit ex ineptitudine»	=	377
XIV	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,24	<i>De penes corporals...</i> 9,12,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,24	«Confirmantes Capitulum in Curia»	=	377
XV	<i>De homicidio</i> 9,7,2	<i>De homicidi...</i> 9,7,2	«Insuper ordinamus et statuimus»	=	377-378
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,43	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,43	(?)		
XVI	<i>De emancipacione...</i> 8,7,1	<i>De mancipació...</i> 8,7,1	«Statuimus et eciam sancimus»	=	378

1350-1351. Perpinyà - CARAVYC I: 337-459					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XVII	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,5 <i>De donacionibus</i> 8,9,5	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,5 <i>De donacions...</i> 8,9,5	«Ad tollendam omnem suspicionis»	=	378-379
		* <i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,2	Vid. XXVII		
		* <i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,7	Vid. XXVI		
XVIII	<i>Que officiales...</i> 1,27,8	<i>De les coses...</i> 1,27,8	«Sanccimus, ordinamus vel statuimus»	=	379
XIX	<i>De notariis...</i> 4,9,6	<i>De notaris...</i> 4,9,6	«Ad occurrendum desidie »	=	379
«Ad occurrere» «Acórrer a la peresa»	<i>De inquisicionibus...</i> 9,2,2	<i>De inquisicions</i> 9,2,2			
XX	<i>De custodia...</i> 9,3,4 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,21	<i>De custòdia...</i> 9,3,4 <i>De pena de privació...</i> 9,14,21	«Ceterum confirmantes Capitulum»	=	380
XXI	<i>De dampno dato...</i> 3,11,3 <i>De inquisicionibus...</i> 9,2,4	<i>De dan donat com...</i> 3,11a,3 <i>De inquisicions...</i> 9,2,4 <XXX	«Volumus et concedimus quod»	=	380
		* <i>De regalies...</i> 10,4,15	Vid. XXXI		
XXII	<i>De diuersis rescriptis...</i> 1,12,4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,29	<i>De diverses rescrits...</i> 1,12,1 <i>De les coses que l...</i> 10,6,29	«Cum quelibet Constitucio seu lex»	=	380-381
XXIII	<i>De accionibus...</i> 4,3,2 <i>De deposito...</i> 4,11,6	<i>De accions...</i> 4,3,2 <i>De depòsits...</i> 4,11,6	«Ad evitandum occasionem faciendi»	=	381
XXIV	<i>De officio portariorum...</i> 1,25,2 <i>De inquisicionibus...</i> 9,2,5	<i>De offici de port[r]s...</i> 1,25,2 <i>De inquisicions...</i> 9,2,5	«Concedimus, statuimus et sanccimus»	=	381
XXV	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,2	<i>De vittigals...</i> 4,14,2	«Volumus etiam et concedimus»	=	381-382
XXVI	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,7 <XXVII <i>De notariis...</i> 4,9,3 <i>De dotis promissione...</i> 5,2,1	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,7 <XVII <i>De notariis...</i> 4,9,3 <i>De prometença...</i> 5,2,1	«Ad excludendum fraudes»	=	382
XXVII	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,2 <i>De uerborum...</i> 6,7,4	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,2 <XVII <i>De significació...</i> 6,7,4	«Approbantur Capitulum editum»	=	382

1350-1351. Perpinyà - CARAVYC I: 337-459					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXVII	* <i>De fide instrumentorum</i> 4,8,7		Vid. XXVI		
XXVIII		* <i>De donar...</i> 2,3,1	Vid. XIII		
XXIX	<i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,9	<i>De offici de inquisidors...</i> 1,28,9	«Ad hoc ut salarium inquisitorum»	=	383
XXX		<i>De inquisicions...</i> 9,2,15	Vid. XXI		
XXXI	<i>De legibus...</i> 1,10,11 <i>De iure fisci...</i> 10,4,15 <i>De uectigalibus...</i> 4,14,7	<i>De leys...</i> 1,10,11 <i>De regalies...</i> 10,4,15 <XXI <i>De vittigals...</i> 4,14,7	«Cum secundum Constituciones»	=	384-385
XXXIV	<i>Solutio matrimonio...</i> 5,3,2	<i>Dissolt lo matrimoni...</i> 5,3,2	«Et nichilominus dictam continuando»		394
XXXV	<i>De uerborum...</i> 6,7,2	<i>De significació...</i> 6,7,2	«Quia per aliquos trepidantes »		394
XXXVI	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,5	<i>De falsa moneda...</i> 9,9,5	«Cum de valore subscriptarum»	=	394-395
XXXVII	<i>De fide instrumentorum</i> 4,8,2	<i>De fe e auctoritat...</i> 4,8,2	«Cum pridem Nos quandam»	=	394-395
XXXVIII	<i>De iudeis...</i> 1,8,9 <i>Que res uendi...</i> 4,13,2	<i>De juheus...</i> 1,8,9 <i>De comprar...</i> 4,13,2	«Eciam ordinamus quod nullus»	=	396-397
XXXIX	<i>De crimine falsi</i> 9,8,5 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,16	<i>De crim...</i> 9,8,5 <i>De penes corporals...</i> 9,12,16	«Ad tollendum materiam falsandi»	=	397
XL	<i>De crimine falsi</i> 9,8,6/7 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,17	<i>De crim...</i> 9,8,6 <i>De penes corporals...</i> 9,12,17	«Ut occasione perpetrandi strages»	=	397-398
«Ad occurrendum»	<i>De inquisicionibus...</i> 9,2,2		Vid. XIX		

1359. Cervera - CARAVYC II: 1-134					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº		<i>De regalies...</i> 10,4,5	Vid. II		
I	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,3	<i>De penes corporals...</i> 9,12,3	«In primis siquidem confirmantes»	=	40
II		* <i>De offici de jurats...</i> 1,22,3	Vid. XI		

1359. Cervera - CARAVYC II: 1-134					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De iure fisci</i> ... 10,4,5	<i>De regalies</i> ... 10,4,5 <snº	«Preterea ordinamus quod si occasione»	=	40-41
III	<i>De iure emphiteotico</i> ... 4,15,4 5 6 7	<i>De dret emphiteòtich</i> ... 4,15,4-6 7	«Item ne super laudimio aut foriscapio»	=	41-42
	<i>De iure fisci</i> ... 10,4,5		«Preterea ordinamus quod si occasione»	II	40-41
IV	<i>De consuetudine</i> ... 8,8,2	<i>De consuetut</i> ... 8,8,2	«Quia quorumdam prelatorum»	=	43-44
V	<i>De officio gubernatoris</i> ... 1,18,1	<i>De offici de governador</i> ... 1,18,1	«Preterea quia per reseruaciones»	=	44-45
VI	<i>De officio inquisitorum</i> ... 1,28,2	<i>De offici de inquisidors</i> ... 1,28,2	«Ordinamus eciam et sancimus»	=	45
VII	<i>De aueriis</i> ... 7,3,1 2	<i>De haveries</i> ... 7,3,1-2	«Item eciam statuimus et sancimus»	=	45-46
VIII	<i>De modo</i> ... PT 5,5 «Deinde statuimus»	PT 5,5 «D'aquí avant...»	«Deinde sancimus quod si aliqua»	=	
	<i>De modo</i> ... PT 5,12 «Deinde»	PT 5,12 <IX			
IX	<i>De deposito</i> ... 4,11,3	<i>De depòsits</i> ... 4,11,3	«Preterea confirmantes capitulum»	=	46
	<i>De penis corporalibus</i> ... 9,12,6	<i>De penes corporals</i> ... 9,12,6			
		*PT 5,12	Vid. VIII		
X	<i>Vt omnes officiales</i> ... 1,15,2 4 5	<i>Que tots los officials</i> ... 1,15,2 5	«Ulterius confirmantes	=	47
	<i>De hiis que dominum</i> ... 10,6,25	<i>De les coses que-l</i> ... 10,6,25	Constitutionem»		
XI	<i>De officio consulum</i> ... 1,22,3	<i>De offici de jurats</i> ... 1,22,3 <II	«Denique confirmantes capitulum»	=	47
XII	<i>Vt aduocati</i> ... 2,6a,1	<i>Que advocats</i> ... 2,6a,1	«Confirmantes insuper capitulum»	=	48
	<i>De iure iurando</i> 4,1,12				
		*De pena de infàmia 9,13,8	Vid. XIII		
XIII	<i>De officio portariorum</i> ... 1,25,2 4	<i>De offici de porte[r]s</i> ... 1,25,2 4	«Ad reprimendum auariciam»	=	48
	<i>De pena infamie</i> 9,13,8	<i>De pena de infàmia</i> ... 9,13,8 <XII			
	<i>De pena priuacionis</i> ... 9,14,14	<i>De pena de privació</i> ... 9,14,14			
XVI	<i>De homicidio</i> 9,7,3	<i>De homicidi</i> ... 9,7,3	«Preterea confirmantes Constitutionem»	=	49-50
XVII	<i>De algutziris</i> ... 9,4,1	<i>De algutzirs</i> ... 9,4,1	«Ordinamus eciam et statuimus»	=	50

1359. Cervera - CARAVYC II: 1-134					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XVIII	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,6/7 <i>Vnde de ui...</i> 8,1,4	<i>De officii de procurador...</i> 1,23,6/7 <XVIII <i>De violència...</i> 8,1,4	«Insuper confirmantes Constitutionem»	=	50-51
XIX	[<i>De celebracione</i>] 1,9,3	1,9,3 * <i>De officii de procurador...</i> 1,23,6	«Confirmantes ulterius capitulum» Vid. XVIII	=	51
XX	<i>De deposito...</i> 4,11,1	<i>De depòsits...</i> 4,11,1	«Item eciam ordinamus quod quicumque»	=	51
XXI	<i>De execucione...</i> 7,4,4 <i>De pignoribus...</i> 8,3,4	<i>De fer execució...</i> 7,4,4 <i>De penyores...</i> 8,3,4	«Ordinamus preterea quod nullus»	=	52
«Deinde statuimus»	<i>De modo...</i> PT 5,5 <i>De modo...</i> PT 5,12		Vid. VIII		

1362-1363. Montsó. Constitucions - PONS I GURI, 1982: 151-170 / BC, ms. 485 (sense numeració: Constitucions numerades aquí per ordre de col·locació)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Si racione execucionis» circa principium / «Si per rahó de execució»	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,3	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,3	Vid. V		
I	<i>De inpuberum...</i> 6,3,1 <i>De filiis...</i> 6,5,5 <i>De uerborum...</i> 6,7,1 * <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,10	<i>De substitutionibus...</i> 6,3,1 <i>De fills...</i> 6,5,5 <i>De significació...</i> 6,7,1 * <i>De les coses que-l...</i> 10,6,10	«Impuberibus morientibus ab intestato bona que ad eos a patre» Vid. 1350-1351/I	=	151 / BC, ms. 485 f. 127rv
II	<i>De uerborum...</i> 6,7,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,5	<i>De significació...</i> 6,7,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,5	«Cum iurisdictionis officia continuari non debeant»	=	152 / BC, ms. 485

1362-1363. Montsó. Constitucions - PONS I GURI, 1982: 151-170 / BC, ms. 485 (sense numeració: Constitucions numerades aquí per ordre de col·locació)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
					f. 127v
III	<i>Ne liceat...</i> 2,7,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,36	<i>Que no sia legut...</i> 2,7,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,36	«Leges romanas prohibentes cessiones fieri»	=	152 / BC, ms. 485 f. 127v
		* <i>De adulteris...</i> 9,6,4	Vid. XI		
IV	<i>De dampno dato...</i> 3,11,5 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,19	<i>De dan donat que...</i> 3,11b,5 <i>De pena de privació...</i> 9,14,19	«Nos et primogenitus noster et omnes officiales nostri»	=	152 / BC, ms. 485 f. 127v-128r
V	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,3 <<Si racione execucionis>> circa principium	<i>De diuisionibus...</i> PT 2,2,3 <<Si per rahó de execució>>	«Si, racione execucionis vel alia causa»	=	152-153
VI	<i>De officio iudicum...</i> 1,19,4 <i>De officio iudicum...</i> 1,19,4 <i>De officio iudicis...</i> 1,21,4 <i>De iurisdiccione...</i> 3,4,2 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,418 <i>De pena infamie</i> 9,13,3 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,5 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,18	<i>De officii de jutge de Cort...</i> 1,19,4 <i>De officii de jutge...</i> 1,19,4 <i>De officii de jutge...</i> 1,21,4 <i>De juridicció...</i> 3,4,2 <i>De appellacions...</i> 7,5,418 <i>De pena de infàmia...</i> 9,13,3 <i>De pena de privació...</i> 9,14,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,18	«Iuxta Constituciones editas super his per serenissimos dominos Reges»	=	153-154 / BC, ms. 485 f. 128v
VII	<i>De dilacionibus</i> 3,3,9 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,2	<i>De dilacions...</i> 3,3,9 <i>De appellacions...</i> 7,5,2	«Infra decem dies computandos a die appellacionis»	=	154 / BC, ms. 485 f. 128v
VIII	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,3	<i>De appellacions...</i> 7,5,3	Vid. IX		
IX	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,3 <VIII <i>De officio inquisitorum...</i> 1,28,617	<i>De appellacions...</i> 7,5,3 <VIII <i>De officii de inquisidors...</i> 1,28,6-7	«Iudices tabule non tenentur in aliquo obedire literis»	=	154-155 / BC, ms. 485 128v-129r
X	<i>De blasfemantibus...</i> 9,5,2 <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,9	<i>De blasfemadors...</i> 9,5,2 <i>De penes corporals...</i> 9,12,9	«Qui uerba nefandissima deum omnipotentem»	=	155 / BC, ms. 485

1362-1363. Montsó. Constitucions - PONS I GURI, 1982: 151-170 / BC, ms. 485 (sense numeració: Constitucions numerades aquí per ordre de col·locació)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
					f. 129r
XI	<i>De adulteriis...</i> 9,6,4	<i>De adulteris...</i> 9,6,4 <III	«Mulieres uiles de corpore suo publice difamate in uico alicuius ciuitatis	=	155 BC, ms. 485 f. 129r
XII	<i>De appellacionibus...</i> 7,5,6 9	<i>De appellacions...</i> 7,5,6 <i>De appellacions...</i> 7,5,9 <1301/XIII	«Constitutio edita per serenissimum dominum Iacobum»	=	155 / BC, ms. 485 f. 129v
		* <i>De appellacions...</i> 7,5,10	Vid. 1301/XIII		
XIII	<i>De iudiciis...</i> 3,1,3 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,7	<i>De juhís...</i> 3,1,3 <i>De appellacions...</i> 7,5,7	«Cause usque ad quinquaginta solidos inlussiue»	=	156 / BC, ms. 485 f. 129v
		* <i>De homicidi...</i> 9,7,4	Vid. XIV		
XIV	<i>De hiis quibus...</i> 6,6,1 <i>De homicidio</i> 9,7,4	<i>De aquells a qui...</i> 6,6,1 <i>De homicidi...</i> 9,7,4 <XIII	«Maritus uxori quam occiderit nec in dote ac aliis bonis»	=	156 / BC, ms. 485 f. 129v
XVI	<i>De officio portariorum...</i> 1,25,1 2 <i>De pena infamie</i> 9,13,5 8 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,15	<i>De offici de porte[r]s...</i> 1,25,1 2 <i>De pena infamie...</i> 9,13,5 8 <i>De pena de privació...</i> 9,14,15	«Portarii uel atzemularii aut super atzemularii»	=	156 / BC, ms. 485 f. 129v-130r
XVII	<i>Vt medici examinentur</i> 2,6b,2 <i>De iure iurando...</i> 4,1,12 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,18	2,6b,2 <1289/XVII <i>De pena de privació...</i> 9,14,18	«In Ciuitatibus ac uillis Perpeniani Ceruarie et Podii Ceritani»	=	157 / BC, ms. 485 f. 130r-130v / CR-10, f. 38r
XVIII	* <i>De uectigalibus...</i> 4,14,2		Vid. XXVIII		
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,8 42 43	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,8 42 43	«Addendo constitutionibus factis per serenissimum»	=	157 / BC, ms. 485 f. 130v
XIX	<i>De suffragio...</i> 4,2,21	<i>De salaris...</i> 4,2,21	«Notarii seu scriptores curie nostre aut	=	158

1362-1363. Montsó. Constitucions - PONS I GURI, 1982: 151-170 / BC, ms. 485 (sense numeració: Constitucions numerades aquí per ordre de col·locació)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	ca. «Sunt infames» - <i>De pena infamie...</i> 9,13,4 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,13	<i>De pena de infàmia...</i> 9,13,4 <i>De pena de privació...</i> 9,14,13	primogeniti nostri»		/ BC, ms. 485 f. 130v-131r
XX	<i>De suffragio...</i> 4,2,17	<i>De salaris...</i> 4,2,17	«Pro testamento seu codicillis seu donacionibus»	=	158 / BC, ms. 485 f. 131r
XXII	<i>De suffragio...</i> 4,2,18 19	<i>De salaris...</i> 4,2,18 19	«Pro instrumentis sposaliciorum sponsalium seu matrimonii»	=	159 / BC, ms. 485 f. 131rv
XXIII	<i>De foro hominum...</i> 3,5,113	<i>De for dels domèstichs...</i> 3,5,1-3	«Officiales nostri ordinarii cuiuslibet ciuitatis, uille»	=	160 / BC, ms. 485 f. 131v-132r
		* <i>De pena de privació...</i> 9,14,2	Vid. XXXIII		
XXIV	<i>De suffragio...</i> 4,2,5 6	<i>De salaris...</i> 4,2,5 6	«Quod in sentenciis condempnatoriis que fuerint in Curiis»	=	160 / BC, ms. 485 f. 132r
XXV	<i>De officio consulum...</i> 1,22,4 <i>Que res uendi...</i> 4,13,3	<i>De offici de jurats...</i> 1,22,4 <i>De comprar...</i> 4,13,3	«Statuimus quod mercature, altilia et galline»	=	160 / BC, ms. 485 f. 132r
XXVI	<i>De notariis...</i> 4,9,3	<i>De notaris...</i> 4,9,3	«Preterea sentencie Constitutionis edite per serenissimum»	=	160 / BC, ms. 485 f. 132rv
XXVII	<i>De execucione...</i> 7,4,1	<i>De fer execució...</i> 7,4,1	«Confirmantes Constitutionem editam»	=	161 / BC, ms. 485 f. 132v
XXVIII	<i>De uectigalibus...</i> 4,14,1 <i>De uectigalibus...</i> 4,14,2 <XXVIII	<i>De vittigals...</i> 4,14,1 <i>De vittigals...</i> 4,14,2	«Precipimus insuper et ordinamus quod si in priuatum»	=	161 / BC, ms. 485 f. 132v

1362-1363. Montsó. Constitucions - PONS I GURI, 1982: 151-170 / BC, ms. 485 (sense numeració: Constitucions numerades aquí per ordre de col·locació)					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXIX	<i>De suffragio...</i> 4,2,8	<i>De salaris...</i> 4,2,8	«Insuper ordinamus et statuimus quod nullus iudex ordinarius»	=	161 / BC, ms. 485 f. 132v
XXX	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,1	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,1	«Constitutionem terciam editam per serenissimum Dominum Regem»	=	161 / BC, ms. 485 f. 132v
XXXI	<i>De algutziris...</i> 9,4,2	<i>De algutzirs...</i> 9,4,2	«Corigentes Constitutionem editam per nos in Curia Cervarie»	=	161-162 / BC, ms. 485 f. 132v-133r
XXXII	<i>De re militari...</i> 10,1,7	<i>De bataylla...</i> 10,1,7	«Quia ut experientia nos docuit aliquid ad euitandum»	=	162 / BC, ms. 485 f. 133r
XXXIII	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,14 18 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,2 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,15	<i>De offici de vaguer...</i> 1,20,18 <i>De pena de privació...</i> 9,14,2 <XXXIII <i>De les coses que-l...</i> 10,6,15	«Approbantes Constitutionem editam per Dominum Regem Alfonsum»	=	162 / BC, ms. 485 f. 133r
XXXIV	<i>De modo...</i> PT 5,13 - «Vt tollatur»	PT 5,13	«Vt tollatur omnis occasio malignandi»	=	162 / BC, ms. 485 f. 133rv
XXXVI	<i>De officio gubernatoris...</i> 1,18,3	<i>De offici de governador...</i> 1,18,3	«Denique Constitutionem editam per Dominum regem Alfonsum»	=	163 / BC, ms. 485 f. 133v
«Vt tollatur»	<i>De modo...</i> PT 5,13		<i>Vid. XXXIV</i>		

1362-1363. Montsó. Capítols de Corts - PONS I GURI, 1982: 71-104					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De suffragio...</i> 4,2,1	<i>De salaris...</i> 4,2,1	«Item cum per aliquos capitaneos»	(?)	(?)

1362-1363. Montsó. Capítols de Corts - PONS I GURI, 1982: 71-104					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De hiis que dominus...</i> 10,5,14	<i>De les coses que deu...</i> 10,5,14			/ CR-10, f. 53r (snº)
	<i>De diuersis...</i> 1,12,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,27	<i>De diuerses...</i> 1,12,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,27	«Item quod uos serenissime domine et dominus dux» «Item que.l senyor rey no façe ne puga»	LI	101 ²¹⁷ / CR-10, f. 16v (snº)

1365a. Tortosa, segones Corts - CYADC					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De diuersis...</i> 1,12,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,27	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,27	«Item quod uos domine Rex et domina»	cc snº	CR-10, f. 16r / CYADC : lib. 1 tit. 10 vol. 3

1365 ^b . Barcelona, primeres Corts - CARAVYC II: 332-483					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De diuersis...</i> 1,12,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,27	<i>De diuerses...</i> 1,12,1 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,27	«Item quod dominus Rex nec domina» «Item quel senyor Rey ne la Senyora Reyna»	LXXXVI	438 / CR-10, f. 15v-16r (snº) / CYADC : 71 (nº 3)

²¹⁷ Si bé el contingut coincideix, la redacció de la Constitució a l'edició de PONS I GURI (1982) i el Capítol de Corts de CR-10 és del tot diferent.

1365 ^b . Barcelona, primeres Corts - CARAVYC II: 332-483					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De Audiencia...</i> 1,6,3	<i>De la Audiència...</i> 1,6,3	«Item quod absente domino Rege»	XCVIII	442 / CR-10, f. 4r (snº) / CYADC : 77 (nº 6)
	<i>De diuersis...</i> 1,12,3 <i>De custodia...</i> 9,3,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,28	<i>De diuerses...</i> 1,12,3 <i>De custòdia...</i> 9,3,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,28	«Item quod dominus Rex uel domina Regina» «Lo Senyor Rey, o la senyora Reyna»	C	443 / CR-10, f. 80v (snº) / CYADC : 452 (nº 7)
	<i>De celebracione...</i> 1,9,6 <i>De iure fisci...</i> 10,4,2	<i>De celebrar...</i> 1,9,6 <i>De regalies...</i> 10,4,2	«Item cum dicta domina Regina»	CI	443-444 / CR-10, f. 11r (snº) / CYADC : 40 (nº 8)

1368-1369. Barcelona, segones Corts - CARAVYC III: 34					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De diuersis...</i> 1,12,1 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,27	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,27	«Item quod uos serenissime domine uel domina»		34 / CR-10, f. 16r

1372-1373. Barcelona, terceres Corts. CARAVYC III: 231-245					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De diuersis...</i> 1,12,1		«Item quod uos domine Rex uel domina»	IX	/ CR-10, f.

1372-1373. Barcelona, terceres Corts. CARAVYC III: 231-245					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,27		<i>De les coses que-l...</i> 10,6,27		16r (snº)

1379-1380. Barcelona, quartes Corts. CARAVYC IV: 189-215					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
cc snº	<i>De sufragio...</i> 4,2,8	<i>De salaris...</i> 4,2,8	«Item cum iurisperiti»		CR-10, f. 53r / CYADC : 261
cc snº	<i>De aueriis...</i> 7,3,1	<i>De haveries...</i> 7,3,1	«Item serenissime domine cum pro habendo»	XXIV	204 CR-10, f. 70v
cc snº	<i>De inquisitionibus...</i> 9,2,2	<i>De inquisicions...</i> 9,2,2	(No identificada)		
cc snº	<i>De algutziris...</i> 9,3,5	<i>De algutzirs...</i> 9,3,5	«Item com los algutzirs» / «Item cum algutzirii»		198-199 / CR-10, f. 81r / CYADC : 111 - 5
«Item quod de cetero querela»	<i>De modo...</i> PT 5,3	PT 5,3	«Item quod de cetero querela» PT		(?)

ELIONOR, CONSORT DE PERE III

1365 ^c . Tortosa - CARAVYC II: 306-313					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada

1365°. Tortosa - CARAVYC II: 306-313					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>De filiis...</i> 6,5,6	<i>De fills...</i> 6,5,6	«Primo siquidem ordinamus quod si de patre»	=	307
III	<i>De notariis...</i> 4,9,1	<i>De notaris...</i> 4,9,1 <XXX	«Preterea declarantes Constitutionem editam»	=	307
V	<i>De contrahenda...</i> 4,12,5	<i>De comprar...</i> 4,12,5	«Postremo cum non liceat a capite membra recedere»	=	308
VI	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,4	<i>De falsa moneda...</i> 9,9,4	«Sane licet in presenti Curia tractatum esset monetam»	=	309
VIII		* <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	Vid. IX		
IX	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9 <VIII	«Ut autem constitutiones predictae et alia in presenti Curia»	=	310-311
XXX		<i>De notaris...</i> 4,9,1	Vid. III		

1372, 11 de juny. Barcelona. Concòrdia amb el Cardenal Bertran de Comenge, llegat papal. Pau i Treva - G-3, ff. 156r-157r					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De modo...</i> PT 5,38	PT 5,38	«En nom de Déu sobre los pretesos»		

MARTÍ I

1410. Barcelona. Capítols de Corts. CARAVYC VI: 198-209					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada

1410. Barcelona. Capítols de Corts. CARAVYC VI: 198-209					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>Si contra ius...</i> 1,11,4 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,35	<i>Si contra dret...</i> 1,11,4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,35	«Primerament Senyor que com»	=	198-199 / G-3, f. / CR-10, f. 19r / CYADC : 95
II	<i>De legibus...</i> 1,10,4 <i>De officio cancellarii...</i> 1,16,2 4 <i>De iure iurando</i> 4,1,5 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,34	<i>De leys...</i> 1,10,4 <i>De officii de canceller...</i> 1,16,2 4 <i>De jurament...</i> 4,1,5 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,34	«Item Senyor quels Cancellere Vicicancellor vostres»	=	199 / CR-10, f. 19r / CYADC : 95
III	<i>De officio cancellarii...</i> 1,16,3 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,7	<i>De officii de canceller...</i> 1,16,3 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,7	«Item Senyor com segons la Ordinació de vostra»	=	199-200 / CR-10, f. 19v-20r / CYADC : 95
IV	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,5 <i>De officio camarlengi...</i> 1,17,3 4 <i>De iure iurando</i> 4,1,8	<i>De officii de camerlench...</i> 1,17,3 4 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,*	«Item Senyor que vostre Prothonotari e son Loctinent»	=	200-201 / CR-10, f. 20r / CYADC : 98
V	<i>De officio camarlengi...</i> 1,17,2-4 <i>De iure iurando</i> 4,1,7 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,4 <VI	<i>De officii de camerlench...</i> 1,17,2- 4 <i>De pena de infàmia...</i> 9,13,* <i>De pena de privació...</i> 9,14,4	«Item Senyor que alguns secretaris vostres e del dit»	=	201 / CR-10, f. 20v / CYADC : 98
VI	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,4 <i>De officio camarlengi...</i> 1,17,1	<i>De officii de camerlench...</i> 1,17,1	«Item Senyor que los Camerlenchs»	=	201 / CR-10, f.

1410. Barcelona. Capítols de Corts. CARAVYC VI: 198-209					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>De iure iurando</i> 4,1,6 <i>De pena infamie...</i> 9,13,3 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,3 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,4	<i>De pena de infàmia...</i> 9,13,3 <i>De pena de privació...</i> 9,14,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,*			20r / CYADC : 97
			Vid. V		
VIII	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,3 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,11	<i>De officii de procurador...</i> 1,23,3 <i>De appellacions...</i> 7,5,11	«Item Senyor per toldre vexacions que d'algun temps»	=	202-203 / CR-10, f. 373 / CYADC :
X	<i>De officio iudicis...</i> 1,21,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,18	<i>De officii de jutge...</i> 1,21,3 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,18	«Item Senyor sie mercè vostra que a algun oficial»	=	203 / CR-10, f. / CYADC : 156
XVI	<i>De officio gubernatoris...</i> 1,18,2 <i>De iure iurando</i> 4,1,4 <i>De appellacionibus...</i> 7,5,12	<i>De officii de governador...</i> 1,18,2 <i>De appellacions...</i> 7,5,12	«Item com poc valdria»	XVII	207-208 / CR-10, f. 21r (XVI) / CYADC: 103 (16)

FERRAN I

1412-1413. Barcelona. Constitucions de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 [numerades 1-16 CYADC] - CARAVYC XI: 219-226					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>Quando Princeps...</i> 3,7,1	<i>Quant lo príncep...</i> 3,7,1	Vid. Constitucions per Íncipits [«Ne ex beneficio»]		
	<i>De crimine...</i> 9,8,4	<i>De crim...</i> 9,8,4	Vid. XVIII		
	<i>De hiis qui reos...</i> 9,11,3	<i>De aquells qui amaguen...</i> 9,11 (i 11bis),3	Vid. Constitucions per Íncipits [«Nos Ferdinandus dei gracia» / «Quoniam ex forma»]		
		<i>De penes corporals...</i> 9,12,9	Vid. I		
I	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,9 <II	<i>De penes corporals...</i> 9,12,9 <snº	«Envers la honor e reverència»	=	219-220 / G-3, f. 83r / CR-10, f. 82r / CYADC : 415 (1)
	<i>De blasfemantibus...</i> 9,5,3 <XII	<i>De blasfemadors...</i> 9,5,3 <II			
		<i>*De penes corporals...</i> 9,12,10	Vid. XVIII		
		<i>*De pena priuacionis...</i> 9,14,20	<i>*De pena de privació...</i> 9,14,20	Vid. XXXVII	
II	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,14 <III	<i>De penes corporals...</i> 9,12,14 <III	«La Constitució del Rey en Pere»	=	220 / CYADC : vol. 3 (2)
		<i>*De leys...</i> 1,10,10	Vid. XI		
		<i>*Que tots los officials...</i> 1,15,3	Vid. XI		
		<i>*De blasfemadors...</i> 9,5,3	Vid. I		
		<i>*De penis corporalibus...</i> 9,12,9	Vid. I		
III	<i>De aleatoribus...</i> 3,12,3	<i>De jugadors...</i> 3,12,3	«Per tal que mal»	=	221 / G-3, f. 48v / CR-10, f. 46v-47r / CYADC : 434 (3)
		<i>*De jugadors...</i> 3,12,2	Vid. XXXVII		

1412-1413. Barcelona. Constitucions de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 [numerades 1-16 CYADC] - CARAVYC XI: 219-226					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>*De penis corporalibus...</i> 9,12,14	<i>*De penes corporals...</i> 9,12,14	Vid. II		
IV	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De officio gubernatoris...</i> 1,18,1 <i>De iure iurando</i> 4,1,3 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,9	<i>De leys...</i> 1,10,10 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9	«La Constitució feta en la Cort de Gerona»	=	221 / CYADC : 104 (4)
V	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,5 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,8	<i>De offici de procurador...</i> 1,23,5 <i>De pena de privació...</i> 9,14,8	«Lo Procurador fiscal de la Cort»	=	221 / G-3, f. 34r / CR-10, f. 31v / CYADC : 109 (5)
VI	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,2 <i>De libelli oblacione</i> 2,3,3 <i>De custodia...</i> 9,3,5 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,9	<i>De offici de procurador...</i> 1,23,2i5 <i>De donar libell</i> 2,3,3 <i>De custòdia...</i> 9,3,5 <i>De pena de privació...</i> 9,14,9	«Als procuradors fiscals»	=	222 / G-3, f. 34v / CR-10, f. 31v / CYADC : 109 (6)
VII		<i>*De offici de procurador...</i> 5	[sense correspondència - <i>Vid. V, VI</i>]		
	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,6	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,6	«Contra la pensa»	=	222 / G-3, f. 37v / CYADC: 167 (7)
VIII	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,1 <IX	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,1 <IX	«Prohibim que tots los Officis»	=	222 / CYADC: 166-167 (8)
IX	<i>De suffragio...</i> 4,2,16 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,13	<i>De salaris...</i> 4,2,16 <i>De pena de infàmia...</i> 9,13,* <i>De pena de privació...</i> 9,14,13	«Als scrivans»	=	223 / G-3, f. 53v / CR-10, f. 52r

1412-1413. Barcelona. Constitucions de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 [numerades 1-16 CYADC] - CARAVYC XI: 219-226					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
					/ CYADC: 267 (9)
	<i>*De hiis que dominum...</i> 10,6,1	<i>*De les coses que·l...</i> 10,6,1	Vid. VIII		
X	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Que tots los officials...</i> 1,15,6 <i>De les coses que·l...</i> 10,6,25	«Aquells mateixs scrivans»	=	223 / CYADC: 159 (10)
XI	<i>De legibus...</i> 1,10,10 <i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,3 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>De leys...</i> 1,10,10 <II <i>Que tots los officials...</i> 1,15,3 <II <i>De les coses que deu...</i> 10,5,9 <i>De les coses que·l...</i> 10,6,25	«Confirmants les Constitucions»	=	223-224 / CYADC : 159-160 (11)
XII	<i>De algutziris...</i> 9,4,1	<i>De algutzirs...</i> 9,4,1	«Tolents lo abus»	=	224 / G-3, f. 82v / CR-10, f. 81v / CYADC : 112 (12)
	<i>*De blasfemantibus...</i> 9,5,3		Vid. I		
XIII	<i>De dampno dato...</i> 3,11,6 <XIV	<i>De dan donat que...</i> 3,11b,6 <XIV <i>De pena de privació...</i> 9,14,6 <XIV	«Confirmants la Constitució feta»	=	224 G-3, f. 48r / CR-10, f. 46v / CYADC : 434 (13)
XIV	<i>De suffragio...</i> 4,2,11 12 <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,6	<i>De salaris...</i> 4,2,11 12 <i>De pena de privació...</i> 9,14,6 <XIII	«Los salaris»	=	225-226 / G-3, f. 53v / CR-10, f. 52r / CYADC : 261 (14)

1412-1413. Barcelona. Constitucions de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 [numerades 1-16 CYADC] - CARAVYC XI: 219-226					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
	<i>*De dampno dato...</i> 3,11,6	<i>*De dan donat que...</i> 3,11b,6	Vid. XIII		
		<i>*De adulteris...</i> 9,6,5	Vid. XXXV		
XV	<i>Vt nemo priuatus...</i> 2,8,1 <i>Qui non...</i> PT 4,24	<i>Que negun privat...</i> 2,8,1 <i>Qui non...</i> PT 4,24	«Com a molts»	=	226-227 / G-3, f. 40v / CR-10, f. 38v (5) / CYADC : 425 (15)
XVI	<i>De iure emphiteotico...</i> 4,15,2	<i>De dret emphiteòtich...</i> 4,15,2	«Als escandols»	=	227 / G-3, f. / CR-10, f. 65r / CYADC : 345 (16)

1412-1413. Barcelona. Constitucions del 31 d'agost de 1413 [numerades 33-37 CYADC] - CARAVYC XI: 281-285					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XVII	<i>De legibus...</i> 1,10,5	<i>De leys...</i> 1,10,5	«Per tal que les leys»	-	281-282 / CYADC : 1 (34)
XVIII	<i>De sponsalibus...</i> 5,1,2 3 <i>De filiis...</i> 6,5,4 <i>De crimine...</i> 9,8,4 <snº <i>De penis corporalibus...</i> 9,12,11	<i>De sposalles...</i> 5,1,2-3 <i>De fills...</i> 6,5,4 <i>De crim...</i> 9,8,4 <snº <i>De penes corporals...</i> 9,12,10 <I <i>De penes corporals...</i> 9,12,11	«Com fer e contraure»	-	284-285 / G-3, f. 67v (snº) / CR-10, f. 66v (snº) / CYADC : 352 (35)
XXI	<i>*De aleatoribus...</i> 3,12,2		Vid. XXXVII		

1412-1413. Barcelona. Constitucions del 31 d'agost de 1413 [numerades 33-37 CYADC] - CARAVYC XI: 281-285					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXX	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,4 <i>De libelli...</i> 2,3,3 <i>De inquisitionibus...</i> 9,2,6	1,23,4 <i>De donar libell</i> 2,3,3 <i>De inquisicions...</i> 9,2,6	<i>Vid. Constitucions per Íncipits</i> [«Volentes nostros subditos»]		
XXXIII	<i>De falsa moneta...</i> 9,9,8	<i>De falsa moneda...</i> 9,9,8	«Experiència nos ha mostrat»	-	285-286 / G-3, f. 85v (XXXV) / CR-10, f. 84v (XXXVI) / CYADC : 471 (36)
XXXV	<i>De adulteriis...</i> 9,6,5	<i>De adulteris...</i> 9,6,5 <XIV	«Pensans que d'algun temps ençà»	-	281
XXXVI	<i>De penis corporalibus...</i> 9,12,12	<i>De penes corporals...</i> 9,12,12			G-3, f. 83v (XXXVI) / CR-10, f. 82v (XXXV) / CYADC : 418 (33)
XXXVII	<i>De aleatoribus...</i> 3,12,2 <XXI <i>De pena priuacionis...</i> 9,14,20 <I	<i>De jugadors...</i> 3,12,2 <III <i>De pena de privació...</i> 9,14,20 <I	«Per obviar a tota manera de sostenir»	-	286 / G-3, f. 48r / CR-10, f. 46v / CYADC : 435 (37)

1412-1413. Barcelona. Constitucions per Íncipits de la sessió del 28 d'agost de 1413 [17-32 de CYADC] - CARAVYC XI: 262-275					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	pàg. de l'ed. consultada	

1412-1413. Barcelona. Constitucions per Íncipits de la sessió del 28 d'agost de 1413 [17-32 de CYADC] - CARAVYC XI: 262-275				
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	pàg. de l'ed. consultada
snº	<i>De hiis que reos...</i> 9,11,3 <snº	<i>De aquells qui amaguen...</i> 9,11(i 11bis),3	Vid. «Nos Ferdinandus dei gracia»	
«Ferdinandus, Dei gracia»	<i>De modo...</i> PT 5,38	PT 5,38	«Per part de la Cort»	262 / CYADC : 504-505 (nº 17)
«Querelam»	<i>Qui non...</i> PT 4, 21 <i>De modo...</i> PT 5,11 <i>De modo...</i> PT 5,23	PT 4, 21 PT 5,11 PT 5,23	«La querela»	263 / CYADC : 505 (nº 17) -vers
«Et quia sepe»	<i>De modo...</i> PT 5,22	PT 5,22	«Car moltas»	263 / CYADC : 505 (nº 18)
«Quia plerique»	<i>Qui non...</i> PT 4,22	PT 4,22	«Car molts constituïts»	264 / CYADC : 505 (nº 19)
«Confirmantes»	<i>De modo...</i> PT 5,14	<i>De pena de privació...</i> 9,14,* PT 5,14	«Confirmants»	264 / CYADC : 506 (nº 20)
«Quia quandocumque contingit»	<i>De diuisionibus...</i> 2,2,1 <i>De modo...</i> PT 5,3	PT 5,3	«Car a vegadas»	264 / CYADC : 506 (nº 21)
«Sicut aduersus»	<i>De modo...</i> PT 5,18	PT 5,18	«En aixi com contra»	265 / CYADC : 506 (nº 22)
«Quia ad nostrum»	<i>De modo...</i> PT 5,10	PT 5,10	«Car a nostra oida»	265 / CYADC : 128 nº (23)
«Licet prebere fauorem»	<i>De modo...</i> PT 5,39	PT 5,39	«Encara que donar favor»	266 / CYADC : lib 9 tit 4 vol 3 (nº 25)
«Vt autem»	<i>De modo...</i> PT 5,10	PT 5,10	«Mas per tal»	267 / CYADC : 507 (nº 26)
[«Ne ex beneficio»]	<i>Quando Princeps...</i> 3,7,1	<i>Quant lo príncep...</i> 3,7,1	«Per ço que del benefici»	267 / G-3, f. 45r (snº) / CR-10, f. 43r (snº) / CYADC : 199 (nº 27)
[«Volentes nostros subditos»]	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,4	<i>De officii de procurador...</i>	«Volents»	268

1412-1413. Barcelona. Constitucions per Íncipits de la sessió del 28 d'agost de 1413 [17-32 de CYADC] - CARAVYC XI: 262-275				
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	pàg. de l'ed. consultada
	<XXX De libelli... 2,3,3 <XXX De inquisitionibus... 9,2,6 <XXX	1,23,4 <XXX De donar libell 2,3,3 <XXX De inquisitionibus... 9,2,6 <XXX		/ G-3, f. 80v / CR-10, f. 80r / CYADC : 411 (nº 28)
[«Nos Ferdinandus dei gracia» / «Quoniam ex forma»]	De hiis qui reos... 9,11,3 <snº	De aquells qui amaguen... 9,11 (i 11bis),3	«Car per la forma»	268 / G-3, f. 90r (snº) / CR-10, f. 85v (snº) / CYADC : 446 (nº 29)
«Nos Ferdinandus regii diedematis» / «Nos Ferdinandus»	De diuisionibus... PT 2,2,1 Qui non... PT 4,23	De diuisionibus... PT 2,2,1 PT 4,23	«A la honor»	273 / CYADC : 507 (nº 30)
«Cum multis»	Qui non... PT 4,24	PT 4,24	Vid. XV	
cc. «Curie» / «Ítem senyor»	De modo... PT 5,37	PT 5,37	(?)	
«Ítem senyor» / «Ítem senyor com algun abús»	PT 1,21,13		(?)	

1412-1413. Barcelona. Capítols de Corts de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 - CARAVYC XI: 233-247					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
IV	De uectigalibus... 4,14,1 ²¹⁸		«Ítem Senyor supplica la dita Cort que vos Senyor e la senyora Regina»	=	243-244 / CYADC : 307 (nº 3)

²¹⁸ Només el ms. C.

1412-1413. Barcelona. Capítols de Corts de la sessió de Corts de 21 de juny de 1413 - CARAVYC XI: 233-247					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
VI	<i>De officio uicarii...</i> 1,20,12	<i>De officii de vaguer...</i> 1,20,12 <C	«Item Senyor com lo nombre dels focs»	=	244 / CYADC : 4, 8, vol 3 (nº 5) / G-3, f. 27r / CR-10, f. 24v
VIII	<i>De officio gubernatoris...</i> 1,18,4 <i>De iure iurando...</i> 4,1,3	<i>De officii de governador...</i> 1,18,4 <IX	«Item Senyor com segons les Constitucions»	=	245 / CYADC : 104 (nº 7) / G-3, f. 25r / CR-10, f. 21v
IX		<i>De officii de governador...</i> 1,18,4	<i>Vid. VIII</i>		
C		<i>*De officii de vaguer...</i> 1,20,8	<i>Vid. VI</i>		
c.f.	<i>De iure iurando...</i> 4,1,8		«Item que vos senyor façats fer e lliurar»		247 (XII) CYADC : 1, 11, vol 3 (nº 11)

MARIA, LLOCTINENT D'ALFONS IV

1422. Barcelona - CARAVYC XIII: 396-417					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
I	<i>De officio cancellarii...</i> 1,16,1 5 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,6	<i>De officii de canceller...</i> 1,16,1 5 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,6	«Primerament»	=	396-397 / CYADC : 97

1422. Barcelona - CARAVYC XIII: 396-417					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	Incipit	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
II		<i>*Que tots los officials...</i> 1,15,7	Vid. XI		
		<i>*Que tots los officials...</i> 1,15,8	Vid. c.f.		
	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,3 <i>De custodia...</i> 9,3,8		«Volents»	=	397 / CYADC : 187
III	<i>De celebracione...</i> 1,9,5 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,23		«Ab aquesta»	=	397 / CYADC: 41
IV	<i>[De celebracione...]</i> 1,9,2 <i>De hiis que dominus...</i> 10,5,1	1,9,2 <i>De les coses que deu...</i> 10,5,1	«Statuim mes e ordenam»	=	398 / CYADC : 41
V	<i>De Audiencia...</i> 1,6,2 4	<i>De la Audiència...</i> 1,6,2 4	«Ordenam»	=	398 / CYADC : 77
VII	<i>De iudiciis...</i> 3,1,2 6	<i>De juhís...</i> 3,1,2 6	«A remoure»	VIII	400 / CYADC : 509 (nº 7)
VIII	<i>De algutziris...</i> 9,4,4 5	<i>De algutzirs...</i> 9,3,4 5	«La superfluitat»	IX	400-401 / CYADC : 112 (nº 8)
IX	<i>De iure sigilli...</i> 1,14,5 <i>De iure iurando</i> 4,1,8 <i>De suffragio...</i> 4,2,21	<i>De dret de sagell...</i> 1,14,5 <i>*De ofici de camarlench...</i> 1,17,3	«Al abus»	XI	401-402 / CYADC : 73 (nº 9)
X	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,6 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Que tots los officials...</i> 1,15,6 <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Aquells mateixs»	XII	402 / CYADC : 160 (nº 10)
XI	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,7 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Que tots los officials...</i> 1,15,7 <II <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Tolent lo abus»	[XIII]	402-403 / CYADC : 98 (nº 11)
XII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,3 9 13 14	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,3 9 13 14	«Com segons»	[XIV]	403-404 / CYADC : 153

1422. Barcelona - CARAVYC XIII: 396-417					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
					(nº 12)
XIII	<i>De ordine iudiciorum</i> 3,2,2	<i>De orde de jays...</i> 3,2,2	«Per donar obra»	[XV]	404-405 / CYADC : 3 tit. 8 vol. 3 (nº 13)
XV	<i>De officio consulum...</i> 1,22,6 <i>De officio posanderiorum</i> 1,24,1	<i>De officii de jurats...</i> 1,22,6 <i>De officii de posanders</i> 1,24,1	«Als posaders»	XVII	405-406 / CYADC : 144 (nº 15)
XVI	<i>De accionibus...</i> 4,3,1 ²¹⁹ <i>De fide instrumentorum</i> 4,8,7 ²²⁰		«A la conditio»		406 (?) / CYADC : 285 (nº 16)
XVII	<i>Vt aduocati...</i> 2,6a,2 <i>De iure iurando</i> 4,1,12	<i>Que advocats...</i> 2,6a,2	«Assats es cosa ridiculosa»	[XIX]	406-407 / CYADC : 172 (nº 17)
XXIV	<i>De algutziris...</i> 9,3,3	<i>De algutzirs...</i> 9,3,3	«Mes avant»	XXVI	412 / CYADC : 112 (nº 24)
[XXV]	<i>De modo...</i> PT 5,38	PT 5,38	«La rigor»	XXVII	412-413 / CYADC : 422 (nº 25)
XXVI	<i>De officio procuratoris...</i> 1,23,1 <i>De libelli...</i> 2,3,3 <i>De iure iurando</i> 4,1,10	<i>De officii de procurador...</i> 1,23,1 <XXXVI <i>De donar libell</i> 2,3,3	«Per repos»	XXVIII	413-414 / CYADC : 109 (nº 26)

²¹⁹ Només el ms. C.

²²⁰ Només el ms. C.

1422. Barcelona - CARAVYC XIII: 396-417					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
XXVII	<i>De legibus...</i> 1,10,12	<i>De leys...</i> 1,10,12	«Lo fruyt de las leys»	XXIX	414-415 / CYADC : 45 (nº 27)
XXVIII	<i>De hiis que dominum...</i> 10,6,11	<i>De les coses que-l...</i> 10,6,11	«Contra Constitucions»	XXX	415 / CYADC : 164-165 (nº 28)
XXIX	<i>De officio iudicis delegati</i> 1,21,5 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,19	<i>De offici de jutge...</i> 1,21,5	«Item per tolre vexations»	XXXI	415-416 / CYADC : 165 (nº 29)
c.f.	<i>Vt omnes officiales...</i> 1,15,8 <i>De hiis que dominum...</i> 10,6,25	<i>Que tots los officials...</i> 1,15,8 <II <i>De les coses que-l...</i> 10,6,25	«Per proveir»		CYADC : 161 (nº 30)
XXXVI		<i>*De offici de procurador...</i> 1,23,1	Vid. XXVI		
«La rigor»	<i>De modo...</i> PT 5,38	PT 5,38	Vid. [XXV]		

ALFONS IV

1432. Barcelona - CARAVYC XVII: 179-199					
Disposició legal	Rúbrica del <i>Compendium</i>	Rúbrica del <i>Compendi</i>	<i>Incipit</i>	nº a l'ed. consultada	pàg. de l'ed. consultada
«Les causes»	<i>De iurisdiccione...</i> 3,4,5 ²²¹		«Les causes»	I	CYADC : 200
«in nouella constitucione»	<i>De diuersis rescriptis...</i> 1,12,1 ²²²		«Com sobre la conservació dels censals morts»	IV	CYADC : 384-386

²²¹ Només el ms. E.

²²² Només el ms. C.

Conclusions

Tal com s'ha dit a la introducció, la present tesi intenta comprendre dos àmbits, el de la Història del Dret i el de la Filologia. A l'estudi preliminar s'ha mirat d'estudiar la família gironina dels Sant Dionís del segle XIV, que segurament es troben en relació amb Narcís de Sant Dionís, autor del *Compendi*. Malgrat que seqüencialment el lector troba en primera instància el capítol que exposa l'arbre familiar dels dits Sant Dionís del XIV, ha calgut prèviament unificar les dades al voltant d'un Narcís de Sant Dionís clergue i jurista, que es va moure en els ambients polítics barcelonins de la primera meitat del XV i que devia identificar-se amb el doctor en lleis que participà en la Compilació de 1413 i que redactà el *Compendi*, en una o en qualsevol de les dues versions, llatina i catalana.

Aquesta tasca s'ha dut a terme amb la transcripció tant del seu testament com del del seu germà, el donzell Dalmau de Sant Dionís, i amb l'aportació d'altres documents del personatge. Aquest florilegi de dades ha permès adjudicar a una sola figura les aparicions d'eclesiàstics anomenats Narcís de Sant Dionís; determinar la data de la seva mort (1459); i situar la figura en l'esquema genealògic dels Sant Dionís del XV. Així doncs, ha resultat ser oncle de Narcís de Sant Dionís cavaller i besoncle de Pere, Bernat i Dalmau Gabriel de Sant Dionís, el darrer dels quals fou el seu hereu i més tard bisbe de Siracusa. Aquests quatre familiars es distingiren durant la guerra civil catalana defensant el bàndol reial i participant en la defensa de la Força Vella de Girona.

Bona part de la vida de Narcís de Sant Dionís ha tornat a la llum i els seus vincles amb els Sant Dionís del XIV van aclarint-se a poc a poc, encara que no completament. Se sap que fou oncle d'un Pere de Santceloni, probablement el fill de Francesca de Sant Dionís, filla del Narcís de Sant Dionís, jutge reial, principal membre de la dita família Sant Dionís del XIV. El Narcís de Sant Dionís canonge també era oncle d'un Bernat Sarriera de Girona, que devia ser parent de Guillem Sarriera, qui s'havia casat amb una altra filla del avantdit jutge reial, Auda. No ha estat possible, però, fins ara trobar cap document que estableixi meridianament la paternitat del Narcís de Sant Dionís jutge respecte del nostre canonge homònim. Ni tan sols el donzell Dalmau de Sant Dionís –el germà de l'autor del *Compendi*– no pot ser identificat sense reserves amb l'homònim ciutadà de Girona, fill inequívoc del Narcís de Sant Dionís jutge reial.

Tal com havia indicat Josep Perarnau, el canonge i jurista Narcís de Sant Dionís encetà la seva carrera eclesiàstica com a familiar i cubicular de Benet XIII. Sense participació política durant el regnat del primer Trastàmara, estigué present a Corts amb posterioritat i fou oïdor de comptes en dues ocasions entre 1416 i 1443. El 1425 també havia estat escollit per al mateix càrrec però l'elecció fou impugnada per un obscur enfrontament amb els altres membres de la

Diputació o un incompliment desconegut de la normativa relativa a dit nomenament. En ser rellevat per Joan de Palomar, maquinà amb l'ajuda del seu nebot Narcís de Sant Dionís l'atemptat contra el dit Palomar. La descoberta d'aquesta faceta de Sant Dionís ens el presenta molt més atractiu que fins ara.

La seva participació a la segona comissió de la Compilació de 1413 i la relació d'aquesta amb el seu *Compendi* feien necessari estudiar amb cert deteniment les Corts de Barcelona de 1412-1413. S'han analitzat les fases legislatives que van del Capítol de Corts IX, de 21 de març de 1413, que demanava per primera vegada l'aplegament de tota la legislació catalana, passant per les successives comissions, fins a concloure en la Constitució XVII de 31 d'agost, «Per tal que les leys», pedra fundacional de la Compilació. Al mateix temps, s'ha estudiat la gestació dels futurs Capítols del General referents a la Diputació, aprovats a les darreries d'agost i coneguts com a Carta del Poder dels Diputats, que, entre altres atribucions, els convertia en defensors de la llei contra les possibles transgressions reials. Tota aquesta dinàmica legisladora per part dels tres braços de les Corts ha suscitat ja amb anterioritat certa suspicàcia perquè sembla trair la intenció de blindar-se en front de la nova dinastia. Per aquest motiu, ambdues iniciatives legals, Carta del Poder dels Diputats i Compilació, anirien plegades.

Ferran I s'incomodà en saber per una banda que els braços a les Corts pretenien dur a terme una Compilació en què la substància d'algunes lleis podria ser modificada; per una altra, que existia el perill que els mateixos braços escollissin sense consultar-lo els juristes que s'ocuparien de la dita Compilació; i, per últim, que els volums que en sorgirien anirien a raure a la Casa de la Diputació i no al Palau Reial. S'ha estudiat novament en aquesta tesi la correspondència entre el monarca, que escrivia des del setge de Balaguer, i el seu fill Alfons, que presidia les Corts des de finals de juny de 1413. El monarca va conjurar el perill: la Constitució de 31 d'agost fou finalment explícita al respecte del destí dels dos originals de la Compilació (en llatí i en català), és a dir, l'Arxiu Reial, mentre destinava a la Diputació dues còpies respectives; i fou també prou clara sobre la impossibilitat de modificar els textos legals a integrar a la Compilació. Ferran I, en definitiva, escollí el 14 de setembre de 1413 –en un document que edito aquí novament– els dos juristes, Jaime Callís i Bonanat Pere, que s'encarregarien de la nova col·lecció de lleis.

De tota manera, aquesta tesi intenta provar que la Diputació va saber nedar entre dues aigües, gràcies al Capítol XIV de la Carta del Poder dels Diputats, el qual contenia una disposició relativament ambigua que es referia només a dos volums. La literalitat del dit Capítol permetia a la Diputació pagar-se els seus dos volums sense preocupar-se dels altres dos volums –en principi els originals– destinats a l'Arxiu Reial. En conseqüència, les tasques remunerades a partir de 1414 a Callís i Bonanat Pere, els dos primers comissionats, podien centrar-se en la

confecció dels dos volums de la Diputació, més un altre volum de Capítols de Corts i Privilegis del General, que també venia indicat al Capítol XIV de la Carta del Poder dels Diputats; però no a la Constitució «Per tal que les leys». D'acord amb aquesta hipòtesi, la Diputació no incomplí obertament, però sortejà la dita Constitució 1413/XVII. Potser també desentenent-se de l'elecció de Ferran I, dos membres de la Diputació de 1416-1419, el propi Sant Dionís i Francesc Basset, vingueren a rellevar l'anterior comissió.

Els albarans de la Diputació entre 1415 i 1428 mostren pagues per la confecció de diversos volums que recollien lleis, alguns d'ells els dits volums específicament relacionats amb el projecte compilador. Deixant de banda volums secundaris de la Compilació (tres en paper), és evident que la Diputació fa referència a més d'un volum en pergamí, dos o més, potser sempre els mateixos o successius en el temps. La major part de la bibliografia sobre la Compilació (d'Abadal-Rubió; Font i Rius; Iglesia; Bueno, entre altres) atribueix a aquests anys –1417 fins 1428– la realització de tres o més còdexs en moments diversos. No obstant això, en aquest estudi s'han analitzat novament i de vegades transcrit albarans ja descoberts i altres encara per ressenyar, la lletra dels quals apunta a la confecció de només dos volums en pergamí de la Compilació, els considerats oficials. S'ha intentat demostrar a la present tesi que en alguns d'aquests albarans la Diputació pren literalment com a referència el Capítol XIV de la Carta del Poder dels Diputats i no la Constitució 1413/XVII. L'anàlisi de tota aquesta documentació fa pensar que la institució només retribuí dos volums de la Compilació i el tercer indicat, de Capítols de Corts i Privilegis (potser corresponent al G-4). No manca de fonament la hipòtesi que la Diputació no pagà ni féu escriure pas dues còpies de la Compilació, perquè pensava quedar-se amb els originals.

De tota manera, es tracta només d'una hipòtesi: no és possible fins al moment determinar amb seguretat quants van ser els còdexs principals, en pergamí, escrits entre 1416 i 1428 (aquest darrer any és quan es relligaren dos volums de la Compilació) i quin fou el seu destí. Només és factible rastrejar a l'antic Arxiu Reial, a través de la documentació, els còdexs de la Compilació conservats ara, els quals la tradició arxivística considera originars dels fons de la Casa de la Diputació o del dit Arxiu Reial. Aquests còdexs són el CR-10, versió llatina de la Compilació i oriünd de l'Arxiu Reial; el G-3, versió catalana de la Compilació, procedent de la Diputació; el G-2, un altre exemplar de la versió llatina (sembla que de pitjor factura i potser còpia de CR-10), provinent de l'Arxiu Reial. S'ha dut a terme per tant un estudi a l'ACA (institució hereva d'ambdós arxius) d'un número notable de Memorials escrits pels tres arxivers reials del segle XV: Diego Garcia, Jaume Garcia i Pere Miquel Carbonell. Aquest estudi ha precisat que el G-3, en contra del que s'ha suposat fins ara, es trobà també a l'Arxiu Reial en temps de l'arxiver

Carbonell, qui anotà als seus primers folis, a més, la seva ubicació en una arca del dit Arxiu. Quant al còdex G-2 cap dada no ha estat trobada en la dita recerca.

Aquesta informació només permet imaginar que el còdex G-3 va passar un temps a l'Arxiu Reial, si bé després va integrar-se als fons de la Casa de la Diputació, d'on sortí per a ésser custodiat finalment a l'ACA, al segle XIX, quan el catalogà el primer dels Bofarulls. De tota manera, no és fàcil saber quan va entrar a l'Arxiu Reial, si immediatament després de concloure's la Compilació o més tard. La cadena d'hipòtesis que resulta plausible aventurar és (1) que la Diputació confegí només dos volums, amparant-se en el Capítol XIV de la Carta del Poder dels Diputats; (2) que aquests dos volums foren el CR-10 i el G-3; i (3) que la Corona, remetent-se a la Constitució 1413/XVII, va considerar ajustat a dret quedar-se amb aquells dos únics volums. Amb posterioritat, potser quan s'edità l'incunable de les Constitucions de 1495, Ferran II o el seu entorn permeté que el G-3 deixés l'Arxiu Reial i es guardés a la Casa de la Diputació.

Aquestes hipòtesis, però, no són per ara prou sòlides, com s'ha indicat al capítol corresponent. Les dates de factura del G-2, considerat com a secundari, no han estat pas determinades en l'actual anàlisi, i això suscita una objecció res menyspreable sobre el conjunt teòric presentat. Malauradament, l'estudi actual en els capítols corresponents d'aquesta tesi només pot arribar a constatar les qüestions ja manifestades i a acceptar, per ara, la manca d'informació ulterior.

En deixar enrere l'anàlisi de la formació de la Compilació, la tesi se centra en el propi *Compendi*. Tret d'unes taules només esmentades, res no se sap del que Sant Dionís degué aprofitar de la seva tasca com a compilador per a escriure el seu opuscle. D'acord amb una part de la bibliografia, la sistematització de la Compilació segons la forma del Codi de Justinià fou obra del mateix Sant Dionís, de manera que només aplicà al Compendi, que segueix aquesta estructura, la seva pròpia innovació. Sembla, però, ésser una suposició massa agosarada, i en la tesi s'atorga la iniciativa a les mateixes Corts i el seu desenvolupament a Callís i Pere.

La comparació dels tres manuscrits conservats de la versió llatina (E, C i U) i de la versió catalana en un dels millors manuscrits (A) ajuden a pensar que la redacció original fou en llatí, per diverses raons exposades al capítol corresponent. La col·lació dels tres primers manuscrits ha determinat l'anterioritat d'U i la filiació entre E i C. Posat que a tots tres manuscrits figuren les Constitucions de Barcelona de 1422, però només a E i C, els més moderns, les d'Alfons IV el 1432, també a la ciutat comtal, s'ha conclòs que Sant Dionís escrigué la seva obra en la versió llatina entre aquestes dues dates. Quant a la versió catalana, ha quedat fora de l'àmbit d'estudi indagar-ne la data de composició: només es constata que les primeres Corts referides sí apareixen al ms. A, però no les segones.

De tota manera, el subarquètip d'E i C resulta més segur en força lectures. Per aquesta raó els dits dos manuscrits s'han utilitzat com a base per a l'edició. Gràcies també a la transcripció del ms. A, ha estat possible comparar més àmpliament la Compilació amb el *Compendi*. Ja des del pròleg llatí (però també el català), Sant Dionís ha marcat una divergència amb el propòsit compilador, tot indicant la necessitat de trobar un viarany en paral·lel que el completés i, en qualsevol cas, que fos capaç de separar-se'n conduint els juristes de l'època directament a les antigues compilacions, anteriors a la de 1413, i els registres de lleis custodiats en diverses institucions del Principat. Aquesta iniciativa responia en certa mesura al rebuig que degué despertar la Compilació, com mostra l'opinió expressada pel mateix Tomàs Mieres, deixeble i admirador de Sant Dionís. Malgrat que el *Compendi* segueix la Compilació en la seva estructura justiniana, l'ambició superior que l'inspira és visible en el número major de citacions de Constitucions i altres disposicions respecte de l'aplec legislatiu de 1413. La forma del *Compendi*, a base de resums dels textos legals, li permet, en efecte, com promet el seu autor al pròleg, recollir fidelment la pensa de nombroses Constitucions, Capítols de Corts i Usatges amb una agilitat molt més desinvolta que la de la Compilació. La inclusió d'un capítol final de Pau i Treva i el llistat d'Usatges també són elements que incideixen en la diferència entre el *Compendi* i la Compilació.

La labor posterior de la tesi ha cercat sistematitzar i ordenar tota la legislació al·ludida o resumida a l'opuscle de Sant Dionís. És per aquesta raó que s'han confegit quatre taules que recullen cadascuna de les mencions que fa el *Compendi* de Constitucions, Capítols de Corts i Usatges. Ha estat possible comprovar que en temps de la Compilació encara es transitava des d'un mode de citació de disposicions legislatives basat en l'incipit a un mode numeral. Així doncs, les Constitucions i Capítols de Corts de les Corts de Barcelona de 1413 reben diferent numeració per part de Sant Dionís, de CYADC o dels manuscrits editats o col·lacionats a CARAVYC. Amb la voluntat d'aportar una sinopsi valuosa i poc invasiva de tota la legislació catalana, s'ha respectat la numeració aplicada per Sant Dionís indicant objectivament i neutra les disparitats amb la numeració d'altres fonts. L'ús dels asteriscs i correccions en la numeració, introduïts per tal d'ajudar el lector a trobar les disposicions legals a les dites taules, assenyalen possibles errades en qualsevol de les versions de l'opuscle, però amb la comprensible reserva.

Bibliografia

Arxius (amb abreviatura) i fonts manuscrites:

ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó.

Generalitat, Cauteles i albarans, volums N-508, N-509.

Generalitat, Escrivania Major, lletres trameses, volums N-624, N-637, N-638, N-639, N-641.

Generalitat, Processos judicials seguits davant del Consistori etc., sèrie G-232.

Generalitat, Escrivania major, sèrie V-105.

Generalitat, Pergamins.

Cancelleria Reial, Registres.

A = Generalitat, Còdex 1 [*Compendi de les Constitucions de Cathalunya*. Narcís de Sant Dionís].

CR-10 = Casa Reial, Còdex 10.

G-2 = Generalitat, Còdex 2.

G-3 = Generalitat, Còdex 3.

G-4 = Generalitat, Còdex 4.

ACB = Arxiu Capitular de Barcelona.

Liber camissae resolutionum capitularium.

ACL = Arxiu Capitular de Lleida.

ADG = Arxiu Diocesà de Girona.

Volum D-188 de manual de Col·lacions.

Volum D-190 de manual de Col·lacions.

Volum U-68 de lletres episcopals.

Llibre 1-2 de Registre d'itineris.

AHG = Arxiu històric de Girona

Notaria 2, Volums 47, 255, 272.

AHPB = Arxiu històric de Protocols de Barcelona.

Pere Soler, *Primus liber testamentorum* 1426-1443.

Bartolomé Fangar, *Primus liber testamentorum* 1430-1476.

ANC = Arxiu nacional de Catalunya.

1-167, llinatge de Sentmenat, marquesos de Castelludosrius.

Arxiu notarial de Girona.

ASB = Archivio di Stato di Bologna.

Liber secretus iuris pontificii (o canonici). 126. [1377-1528].

Biblioteca capitular de la Seu d'Urgell.

Ms. 2105.

BC = Biblioteca de Catalunya.

Ms. 485. Miscel·lània de textos històrics i jurídics [1450-1550].

Ms. 832.

Ms. 2000, secció 3.

Biblioteca Colombina de Sevilla.

Ms. 5-5-31.

Real Biblioteca del Monasterio de El Escorial.

Ms. e.ii.13.

Bibliografia impresa:

ABADAL Y VINYALS, Ramon d' (1926-1955). *Catalunya carolíngia*. Barcelona: Institut d'Estudis catalans.

-(1987). *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.

ABADAL Y VINYALS, Ramon d' - RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1910). «Notes sobre la formació de les compilacions de Constitucions i altres Drets de Catalunya i de capítols de Corts referents al General». *Estudis universitaris catalans*. Núm. 4, pp. 409-445. [Dóno pàgines d'una separata: pp. 3-39.]

AGUILAR PIÑAL, Francisco (1983). *Bibliografía de autores españoles del siglo XVIII. Tomo VI. N-Q*. Madrid: CSIC.

AGUSTÍN, Antonio (1772). *Antoni Augustini archiepiscopi tarraconensis opera omnia quae multa adhibita diligentia colligi potuerunt*. Vol. VII. Lucae: Typis Josephi Rocchi.

ALBERNI, Anna (2003). *El Cançoner Vega-Aguiló (BC ms. 7 i 8): estructura i contingut*. Barcelona: Universitat de Barcelona. (tesi doctoral.)

ALCINA ROVIRA, Juan Francisco - FRANCISCO, Juan (2007). *La biblioteca de Antonio Agustín: los impresos de un humanismo de la Contrarreforma*. Madrid: CSIC.

ALFONSELLO, Andreu (1873). *Los reys d'Aragó y la Seu de Girona desde l'any 1462 fins al 1482. Col·lecció d'actes capitulars*. Publicadas y anotadas per D. Fidel Fita y Colomé. Barcelona.

ÁLVAREZ GÓMEZ, Daniel (2013¹). «Final de les Corts de 1413. Edició del memorial del 6 de setembre». *Initium*. Núm. 18, pp. 803-830.

-(2013²). «Glosses i anotacions jurídiques de P.M. Carbonell», *Jornada de recerca Pere Miquel Carbonell i el seu temps (1434-1517)*. Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona Aula Gabriel Oliver. 22 de Novembre de 2013.

ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Carmen (2003). «El itinerario de adquisiciones de libros de mano de Hernando de Colón». *Historia, instituciones, documentos*. Núm. 50-102.

ALVIRA CABRER, Martín (2010). *Pedro el Católico, rey de Aragón y conde de Barcelona*. Con la transcripción del Estudio diplomático, la Regesta y el Apéndice documental de la tesis doctoral (1932) de Mª África Ibarra y Oroz (†). 6 Tomos. Madrid: C.S.I.C.

Antiquiores = Barchinonensivm leges quas vulgvs Vsaticos appellat, cum comentarijs supremorum iurisconsultoru[m] Iacobi a Mo[n]te Iudaico, Iacobi et Gvielermi a Vallesicca & Iacobi Calicii, 1544, ed. Carles Amorós.

ANTOLÍN, Guillermo (1910). *Catálogo de los códices latinos de la Biblioteca del Escorial*. Tomo I. Madrid: Imprenta helénica.

-(1911). *Catálogo de los códices latinos de la Biblioteca del Escorial*. Tomo II. Madrid: Imprenta helénica.

ANTONIO, Nicolás (1788). *Bibliotheca Hispana Vetus sive hispani scriptores qui ab Octaviani Augusti aevo ad annum Christi MD floruerunt... curante Francisco Perezio Bayerio*. Tomus secundus. Matriti: Apud viduam et heredes D. Ioachimi Ibarrae regii quondam typographii.

BALAGUER, Víctor (1858). *La libertad constitucional*. Barcelona: Imprenta nueva de Jaime Jepús y Ramon Villegas.

BALAGUER I MERINO, Andreu (1874¹). «Novas». *La Renaxensa*. Any IV. Núm. 16, 10 de juny de 1874, pp. 203-204.

-(1874²). «De la 1ª edició dels “Usatges, Constitucions y altres lleys de Catalunya”». *La Renaxensa*. Any IV. Núm. 25, 10 de setembre de 1874, pp. 300-302.

BALAGUER, Ernest dir. (2007). *Història de la corona d'Aragó I*. Barcelona: Edicions 62.

BASTARDAS, Joan (1984). *Usatges de Barcelona. El codi a mitjan segle XII*. Lleida: Fundació Noguera.

BAUCELLS, Josep (1985). *El fons 'Cisma d'Occident' de l'arxiu capitular de la catedral de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

BAUCELLS, Josep - FÀBREGA I GRAU, Àngel (2005). *Catàleg-inventari general de l'arxiu capitular de la catedral de Barcelona II, capítol de la catedral [1]*. Barcelona: Archivium.

BENITO JULIÀ, Roger (2008). «Les expulsions d'alcajotes, tafureros i vagabunds a Barcelona (1401-1469)». *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. Núm. 29, pp. 360-394.

BERTRÁN DE HEREDIA, Vicente (1986). *Aportació al Butllari de l'Estudi General de Lleida, 1345-1460*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs; Diputació provincial de Lleida.

BLANCH É ILLA, Narciso (1865). *Crònica de la Província de Gerona*. A ROSELL, Cayetano dir. (1864-1871). *Crònica general de Espanya: o sea, historia ilustrada y descriptiva de sus provincias*. Vol. VII. Madrid: Ed. Ronchi, Vitturi, Grilo.

BOFARULL Y MASCARÓ, Próspero de (1847). *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos*. Tomo II. Barcelona. (Colección de Documentos inéditos de la corona de Aragón. Tomo II.)

-(1848). *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos*. Tomo III. Barcelona. (Colección de Documentos inéditos de la corona de Aragón. Tomo III.)

-(1851). *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos*. Tomo VII. Barcelona. (Colección de Documentos inéditos de la corona de Aragón. Tomo VII.)

BOFARULL Y DE SARTORIO, Manuel de (1868). *Proceso contra el último conde de Urgel y su familia*. Vol. II. Barcelona. (Colección de Documentos inéditos de la corona de Aragón. Tomo 36.)

BOSCOLO, Alberto (1962). *La politica italiana de Martino il vecchio, re d'Aragona*. Padova: Cedam. Casa Editrice Dott. Antonio Milani.

BROCÀ, Guillem M. De (1907¹). «Taula de les stampacions de les constitucions y altres drets de Catalunya y de les costums y ordinations de ses diverses paratges». *Revista jurídica de Catalunya*. Tomo 13, pp. 265-287; 505-520; 591-598.

-(1907²). «Traça de classificació dels Usatges y idea de la potestat». *Anuari de l'Institut d'Estudis catalans*. Núm. 1, pp. 276-284.

-(1909-1910). «Juristes i juriconsults catalans dels segles XIV-XVII». *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*. Núm. 3, pp. 483-515.

-et alii (1985). *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil, y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*. Edició facsímil. 2 Tomos. Barcelona: Departament de Justícia.

BROWN, Kenneth (1989). «Encara més sobre P. Serra i Postius». *Actes del vuité Col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*. Vol. 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 267-289.

BUENO SALINAS, Marta (2000). «Edición de diversos documentos relativos a la llamada "Primera Compilació"». *Initium*. Núm. 5, pp. 827-834.

-(2001). «Narcís de Sant Dionís y la primera recopilación sistemática del Derecho catalán». A IGLESIA FERREIRÓS, Aquilino ed. (2001). *El dret comú i Catalunya. Actes del X Simposi Internacional. Barcelona, 2-3 juny de 2001. La superació d'una sistemàtica: el Dret Patrimonial*. Barcelona: Associació catalana d'Història del Dret «Jaume de Montjuïc», pp. 199-222.

CABEZA SÁNCHEZ-ALBORNOZ, Mª Cruz (2001). «La biblioteca universitaria de Valencia». Valencia: Universidad Valenciana.

CAMPABADAL I BERTRAN, Mireia (2004). *El pensament i l'activitat literària del Setcents català*. Vol. 1. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.

CAMÓS CABRUJA, Luis (1952). «El libro de la administración de la Corte Real de Gerona, 1462-1463». *Annals de l'Institut d'Estudis gironins*. Núm. 7, pp. 60-141.

CAPMANY, Antoni de (1821). *Práctica y estilo de celebrar Cortes en el reino de Aragón, Principado de Cataluña y reino de Valencia y una noticia de las Cortes de Castilla y Navarra* recopilado todo y ordenado por Don Antonio de Campani. Madrid: Imprenta de don José Collado.

CARAVYC [més el núm. del vol.] = REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA (1896-1922). *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y principado de Cataluña*. Madrid: Real Academia de la Historia. Vol. XI, XII, XIII, XX.

Cartulaire de l'Université de Montpellier = CONSEIL GÉNÉRAL DES FACULTÉS DE MONTPELLIER, publié sous les auspices de (1890). *Cartulaire de l'Université de Montpellier, Tome 1 (1181-1400)*. Montpellier: Imprimé par la maison Richard frères, place Petit-Scel, 3.

CATALÁ SANS, Jorge Antonio (2001). «Pérez Bayer después del viaje a Italia». *Estudis: Revista de historia moderna*. Núm. 27, pp. 229-246.

CC = FONT I RIUS, Josep Maria ed. (1988). *Constitucions de Catalunya incunable de 1495*. Edició facsímil, amb introducció. Barcelona: Departament de Justícia.

CEBRIÁN, José (1997). *Nicolás Antonio y la Ilustración española*. Erfurt: Kurt and Roswitha Reichenberger.

CESARE CASULA, Francesco (1973). *Il documento regio nella Sardegna aragonese*. Padova: Sotto gli auspici dell'Assessorato alla Pubblica Istruzione della Regione Autonoma della Sardegna; Cedam - Casa Editrice dott. Antonio Milani.

CLARÀ, Josep (1984). «Entorn de la personalitat del poeta Francesc de la Via». *ATCA*. Núm. 3, pp. 193-217.

COLÓN, Hernando (1992). *Abecedarium B y Supplementum*. Edición facsímil. Madrid: Fundación Mapfre América; Cabildo de la Catedral de Sevilla.

CONDE, Rafael et al. (1991). «Fonts per a l'estudi de les Corts i els Parlaments de Catalunya. Catàleg dels processos de Corts i parlaments». A *Les Corts a Catalunya. Congrés d'Història institucional* Actes del Congrés d'Història Institucional, 28, 29 i 30 d'abril de 1988 (1991). Barcelona: Departament de Cultura, pp. 25-61.

CORTÉS, Josepa (2001). *Liber privilegiorum civitatis et regni Valencie*. València: Universitat de València.

COSTAFREDA, Virgínia (2003). «Elionor d'Urgell, filla del comte Jaume el Dissortat, i la seva trajectòria pel regne de Nàpols». *URTX: Revista cultural d'Urgell*. Núm. 16, pp. 55-74.

CPTC = GONZALO I BOU, Gener ed. (1994). *Les Constitucions de Pau i Treva de Catalunya (segles XI-XIII)*. Textos jurídics catalans. Lleis i costums. II/3. Barcelona: Departament de justícia.

CREUS, Teodor (1874¹). «Usatges i Constitucions de Catalunya». *La Renaxensa*. Any IV. Núm. 19, 10 de juliol de 1874, pp. 231-232.

-(1874²). «De les constitucions de Catalunya i del Compendi que'n feu Micer Narcís de sant Dionís». *La Renaxensa*. Any V. Núm. 4, 30 de novembre de 1874, pp. 136-140.

-(1888). «Un golpe de estado hasta ahora desconocido en la historia de Catalunya». *Boletín de la Real Academia de la Historia*. Tomo 13, pp. 61-169. [a partir de la transcripció en línia de www.cervantesvirtual.com : consulta 17 de juliol de 2013.]

CUADRADA, Coral (1991). «Els greuges del sagramental a les Corts catalanes (s. XIV-XV)». A *Les Corts a Catalunya. Congrés d'Història institucional. Actes del Congrés d'Història Institucional*, 28, 29 i 30 d'abril de 1988. Barcelona: Departament de cultura, pp. 208-216.

CUELLA ESTEBAN, Ovidio (2006). *Bulario de Benedicto XIII*. Vol. III: *La Curia de Peñíscola (1412-1423)*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico (CSIC); Excelentísima diputación de Zaragoza. (Fuentes históricas aragonesas 40.)

-(2011). *Bulario de Benedicto XIII (1394-1423)*. Vol. V: *I. La Curia Cesaraugustana. II. Los grupos privilegiados: servidores del Papa y del Rey*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico (CSIC); Excelentísima diputación de Zaragoza. (Fuentes históricas aragonesas 58.)

CYADC = PONS I GURI, Josep Maria ed. (1995). *Constitucions y altres drets de Cathalunya, compilats en virtut del Capítol de Cort LXXXII de las Corts per la S.C. y R. Majestat del Rey don Philip IV. nostre senyor celebradas en la civtat de Barcelona any M.DCCII. Barcelona: En casa de Joan Pau Martí, y Josep López Estampers. Any 1704.* Edició facsímil, amb introducció. Barcelona: Departament de Justícia.

DALLARI, Umberto (1888-1924). *I rotuli dei lettori legisti ed artisti dell Studio Bolognese dal 1384 al 1799.* I-IV. Bologna: Regia tip. dei Fratelli Merlani.

DCVB = ALCOVER, Antoni M. - MOLL, Francesc de Borja (1993). *Diccionari català-valencià-balear: inventari lexicogràfic i etimològic de la llengua catalana en totes les seves formes literàries i dialectals.* Palma: Editorial Moll. [En línia per la digitalització de l'Institut d'Estudis Catalans: < <http://dcvb.iecat.net/> >. Data de consulta: setembre-octubre de 2014.]

DE LA TORRE Y DEL CERRO, Antonio (1971). *Documentos para la historia de la Universidad de Barcelona. I: Preliminares (1289-1451) Introducción, Notas y Comentarios por Jorge Rubió Balaguer.* Barcelona: Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras.

DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ, Santiago (2004). *Documentos de Gregorio IX (1227-1241) referentes a España.* León: Universidad de León, Secretariado de Publicaciones.

DURAN, Daniel (2002). «Les represàlies de Benet XIII sobre l'orde de l'Hospital a la Corona d'Aragó (1409). La intervenció del grec Nicolau Satiron i la projecció internacional del Cisma». *Estudis històrics i documents dels arxius de Protocols.* Núm. 20, pp. 95-120.

DURAN, Eulàlia - TOLDRÀ, Maria (1998, 2000-2001, 2003 i 2008). *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620).* 4 Vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Barcelona: IEC; Universitat de Barcelona; Institut Joan Lluís Vives.

-(2006). *Repertori de manuscrits catalans (1620-1714).* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

ELÍAS DE TEJADA, Francisco (1950). *Las doctrinas políticas en la Cataluña medieval.* Barcelona: Ayma, Editor.

-(1963). *Historia del pensamiento político catalán. Tomo I. La Cataluña clásica.* Sevilla: Ediciones Montejurra.

FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís. *Vocabulari de la llengua catalana medieval.* [En línia per la digitalització de l'Institut d'Estudis Catalans: < <http://dcvb.iecat.net/> >. Data de consulta: setembre-octubre de 2014.]

FAVIER, Jean (1966). *Les finances pontificales a l'époque du Grand Schisme d'Occident.* Paris: E. de Boccard.

FERNÁNDEZ I TRABAL, Josep (1995). *Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona. 1267-1533.* Barcelona: Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

FERRER I MALLOL, M. Teresa (1970-1971). «El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionals en els Estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV». *Anuario de estudios medievales*. Núm. 7, pp. 351-491.

-(1984). «Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya». *Miquel Coll i Alentorn. Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari*, (1984). Barcelona: Fundació Jaume I, pp. 221-269.

-(1995). «El sacramental, una milícia camperola dirigida per Barcelona». *Quaderns d'història*. Núm. 1, pp. 61-70.

-«Antecedenti e trattative per la pace del 1402 fra la Corona catalano-aragonesa e Genova: un tentativo per porre fine alla guerra di corso». *Archivio storico sardo*. Núm. XXXIX, pp. 99-138.

-et alii ed. (2005). «La defensa marítima catalana contra el cors barbaresc. La reacció després del saqueig de Barenys (1406)». *La Corona catalanoaragonesa i el seu entorn mediterrani a la baixa edat mitjana, Actes del seminari de Barcelona, 27-28-XI-2003* (2005). Barcelona: CSIC; Departament d'Estudis Medievals.

-et alii, ed. (2005). *Negociar en la Edad Media*. Barcelona: CSIC.

FERRO, Víctor (1987). *El Dret Públic Català. Les institucions de Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Barcelona: Eumo Editorial.

FITÉ, Francesc (2003). «Litúrgia i cultura a la seu vella de Lleida», pp. 98-130, a ALCOY, Rosa et alii (2003). *Seu vella. L'Esplendor retrobada*. Lleida: Generalitat de Catalunya; Fundació la Caixa.

FONT I RIUS, Josep Maria (1988). Introducció a *CC*.

-(1990). «La compilació manuscrita de les Constitucions de Catalunya (1413-1422)». *Medievalia*. Núm. 9, pp. 107-132.

FRANCKENAU, Gherard Ernest (1780). *Sacra Themidis Hispaniae Arcana, Iurium legumque ortus, progressus, varietates et observantias, cum praecipuis glossarum commentariorumque, quibus illustrantur, auctoribus, et fori hispani praxi hodierna, publicae luci exponit D. Gerardus [...]*. Matriti: Apud Antonium Sancham, in platea vulgo de la Aduana vieja.

FUMANAL PAGÈS, Miquel Àngel; COLOMER CASAMITJANA, Joel; GUTIÉRREZ ORTIZ, Júlia; REDONDO GARCIA, Ester; FLORENSA PUJOL, Francesc (2011). «Documentant l'arqueologia: la casa de Massot Avengenà a l'alfòndec del call Major de Barcelona (carrer de Sant Honorat, num. 3)». *Tamid: Revista Catalana Anual d'Estudis Hebraics*. Núm. 7, pp. 9-71.

GARCÍA FRESCA, Francisco (1872). «Extracto del catálogo de manuscritos de la Biblioteca de El Escorial, hecho por D. Francisco Pérez Bayer». *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Tomo II, pp. 218-222; 228; 233-234²²³.

GARCÍA GARCÍA, Antonio dir. (2009). *El Catálogo de los manuscritos jurídicos de la Biblioteca Capitular de la Seu d'Urgell*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell.

GARCÍA CARAFFA, Alberto y Arturo (1968). *El solar catalán, valenciano y balear*, con la colaboración de Armando de Fluviá y Escorsa. 4 vol. San Sebastián: Librería Internacional.

GAYA I MASSOT, Ramon (1957). «Provisión de cátedras en el Estudio General de Lérida», *Analecta sacra tarraconensia*. Núm. XXX, 2, pp. 233-296.

GÓMEZ ROJO, María Encarnación (2007). «Regulació jurídica dels jocs d'atzar dins la normativa històrica catalanoaragonesa». *Revista de dret històric català*. Núm. 7, pp. 207-215.

GUDIOL, Josep (1934). *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal*. Barcelona: Impremta de la Casa de la Caritat.

GUILLERÉ, Christian (1993). *Girona al segle XIV*. Traducció de Núria Mañé. Vol. 1. Barcelona: Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

-(1994). *Girona al segle XIV*. Traducció de Núria Mañé. Vol. 2. Barcelona: Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

-(2005). «Une famille de médecins geronais au XIVE siècle: les Sarriera». *Acta historica et archeologica mediaevalia*. Núm. 26, pp. 677-691.

HERNANDO, Josep (2005). «La Inquisición en Cataluña en la Baja Edad Media. Un proceso por crimen de herejía contra el ciudadano de Barcelona Pere Marc». *Clio & Crimen*. Núm. 2, pp. 127-174.

HERNANDO I DELGADO, Josep (2002). «Del llibre manuscrit al llibre imprès. La confecció del llibre a Barcelona durant el segle XV. Documentació notarial». *Arxiu de textos catalans antics*. Núm. 21, pp. 257-603.

IGLESIA FERREIRÓS, Aquilino (1996). *La creación del derecho. Manual. Una historia de la formación del derecho estatal español II*. Madrid: Marcia-Pons, Ediciones Jurídicas y sociales, S.A.

-(1997). «Frangullas ou migallas». *Initium*. Núm. 2, pp. 637-649.

-(1999¹). «El concepto de dret comú en Mieres». *Initium*. Núm. 4, pp. 185-393.

-(1999²). «Frangullas ou migallas (3)». *Initium*. Núm. 4, pp. 439-448.

-(2000¹). «Liber Usatici y Tomás Mieres. Notas deshilvanadas y materiales de trabajo». *Initium*. Núm. 5, pp. 1-132.

²²³ El nom de l'autor de l'article s'ha conjeurat a partir de les sigles G. F. que hi apareixen i s'ha confirmat a partir d'AGUILAR (1983: 360).

- (2000²). «Frangullas ou migallas (4)». *Initium*. Núm. 5, pp. 475-567.
- (2001). «Frangullas ou migallas (5)». *Initium*. Núm. 6, pp. 439-444.
- (2003). «Narcís de Sant Dionís y los Usatges». *Anuario de historia del derecho español*. Núm. 73, pp. 35-100.
- (2005). «Compilaciones catalanas del derecho catalán». A *El dret comú a Catalunya. Actes del XI Simposi Internacional de Barcelona, 20-22 de maig de 2004* (2005), Barcelona, pp. 565-712.
- (2008²). «Contenido y ordenación de los “Usatici”: cuadros sinópticos», *Initium*. Núm. 13, pp. 707-914.
- (2010). «Breve historia del derecho catalán en base a algunas compilaciones: materiales de trabajo». *Initium*. Núm. 15.1, pp. 485-736.
- (2011). «Ensayo de una edición sinóptica de los Usatici». *Initium*. Núm. 16, pp. 655-770.
- JULIOL I ALBERTÍ, Griselda (2001). *Llibre verd de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Lleida: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera; Pagès Editors S.L.
- KAGAY, Donald (2007). *War, Government, and Society in the Medieval Crown of Aragon*. Aldershot: Ashgate; Variorum.
- LALINDE (1980). *La persona y la obra del jurista vicense Jaime Callís*. Vic: Il·lustre Col·legi d’advocats de Vic.
- LQS = Libre dels Quatre Senyals, del General de Cathalunya. Contenant los diuersos Capitols de Corts, Ordinations, declarations, priuilegis, y cartas reals fahents per lo dit General. Manat estampar essent Deputats del dit General los molt illustres Senyors don Garci Gil Manrique olim de Gerona, y despres bisbe de Barcelona, D. Phelip de Sorribes i Sarrouira, y Anthoni Axada ciutada honrat de Gerona. Y Oydors de comptes Onofre Ciurana y de Bellafilla, canonge de la Seu de Gerona, don Ramon Sabater, y lo doctor Ioseph Maso ciutada honrat de Barcelona. Any 1634.* En Barcelona: de manament de ses Senyorias; en casa de Hieronym Margarit.
- LÓPEZ RODRÍGUEZ, Carlos (2004). *Epistolari de Ferran I d’Antequera amb els infants d’Aragó i la reina Elionor (1413-1416)*. València: Universitat de València.
- LLUCH BRAMON, Rosa (2005). *Els remences. La senyoria de l’almoina de Girona als segles XIV i XV*. Girona: Diputació de Girona.
- LLULL, Romeu (1996). *Obra completa*, ed. TURRÓ, Jaume. Barcelona: Ed. Barcino.
- MADURELL I MARIMON, Josep M., anotados por RUBIO Y BALAGUER, Jorge (1955). *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*. Barcelona: Gremio de editores et alii.
- (1956). «Pedro Serra Postius». *Analecta Sacra Tarraconensia*. Núm. 29, pp. 345-400.

-(1963¹). *Mensajeros barceloneses de la corte de Nápoles de Alfonso V de Aragón*. Barcelona: CSIC.

-(1963²). «Micer Jaume Callís i su biblioteca jurídica». *Anuario de Historia del Derecho Español*. Núm. 33, pp. 539-563.

-(1973). «Más sobre Pedro Serra Postius». *Analecta Sacra Tarraconensia*. Núm. 46, pp. 387-421.

-(1974). *Manuscrits en català anteriors a la impremta (1321-1474)*. *Contribució al seu estudi*. Barcelona.

MANSI, Joannes Dominicus (1788). *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. [...] XXIX. Venetiis: Apud Antonium Zatta.

MANSI, Joannes Dominicus (1788). *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. [...] XXX. Venetiis: Apud Antonium Zatta.

Manual de novells ardots = SCHWARTZ Y LUNA, Frederich - CARRERAS CANDI, Francesch ed. (1892). *Manual de novell ardots, vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*, I. Barcelona: a despeses de l'excelentíssim Ajuntament Constitucional; Imprenta de'n Henrich y companyia.

MARCA, Petrus de (1688). *Marca hispanica sive limes hispanicus hoc est geographica & historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis, & circumjacentium populorum*. Parisiis: Apud Franciscum Muguët, Regis & illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographum.

MARQUÉS CASANOVAS, Jaime (1963). «Fernando el católico y la Catedral de Gerona». *Cuadernos de Historia de Jerónimo Zurita*. Núm. 14-15, pp. 55-75.

MARTÍNEZ FERRANDO, Ernesto (1957). «Aportación de datos acerca del Archivo Real de Barcelona y sus archiveros durante los reinados de Juan II y Fernando el Católico». A *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Tomo LXIII. Núm. 1-2. Ministerio de Cultura. Servicio de Publicaciones, pp. 111-156.

MARTORELL I TRABAL, Francesc - VALLS I TABERNER, Ferran (1911-1912). «Pere Beçet (1365?-1430)». *Anuari de l'Institut d'Estudis catalans*. Núm. IV, pp. 577-656.

MASSIP I FONOLLOSA, Jesús (1984). «Les Constitucions de Catalunya de l'Arxiu de la Ciutat de Tortosa». *Revista de llengua i dret*. Núm. 4, novembre de 1984, pp. 125-134.

MASSÓ I TORRENTS, Jaume - RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1989). *Catàleg dels Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*. Vol. 1: mss. 1-154. Barcelona: Biblioteca de Catalunya.

MESINI, Candido (1970). «Il 'liber secretus iuris pontificii' dello Studio di Bologna». *Apollinaris*. Núm. 43, pp. 373-403.

MIERES, Tomàs (1621). *Apparatus super Constitutionum Curiarum Generalium Cathaloniae, per Thomam Mierem in decretis licentiatum et jurisperitum gerundensem editi*,

etc. [Dos volums: Pars prima; pars altera.] Barcinonae: Typis, et aere Sebastiani a Cormellas, anno 1621.

MIRET I SANS, Joaquim (1918). *Itinerari de Jaume I el Conqueridor*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. FERRER I MALLOL, Maria Teresa per a l'ed. facsímil (2007). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

MONTAGUT, Tomàs de (1995). «Les compilacions del dret català». *Glossae Revista de Historia del derecho europeo*. Núm. 7, pp. 113-132.

-(1996). *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Sindicatura de comptes de Catalunya.

-ed. (2006). *Llibre dels quatre senyals*. Ed. facsímil de l'ed. de 1634, Barcelona. I estudi introductori. Dos volums. Barcelona: Editorial Base.

MORALES ROCA, Francisco José (1988). *Caballeros de la espuela dorada del Principado de Cataluña, dinastía de Trastámara, 1412-1555*. Madrid: Hidalguía.

MORELLÓ BAGET, Jordi (2007). «Els creditors barcelonins i la gestió del deute públic a Mallorca». *Barcelona quaderns d'història*. Núm. 13, pp. 313-350.

-(2009). «La maquinaria fiscal del papado aviñonés en la Corona de Aragón: La colectoría de Berenguer Ribalta (1400-1402)». *Anuari de Estudios medievales*. Núm. 39.1, pp. 67-125.

PACHECO, Arseni ed. (1997). *Francesc de la Via. Obres*. Barcelona: Quaderns Crema.

PACHECO CABALLERO, Francisco Luis (2005). «El usatge *Princeps namque*, las Cortes y los juristas». *Initium*. Núm. 10, pp. 232-234.

PERARNAU, Josep (1978). *Felip de Malla. Correspondència política*. A cura de Josep Perarnau. Vol. 1. Barcelona: Editorial Barcino.

-(1982). «Documents i precisions entorn de Francesc d'Eiximenis». *Arxiu de Textos Catalans Antics*. Núm. 1, pp. 191-215.

-(1987). «Tres notes entorn de la biblioteca papal». *Arxiu de Textos Catalans Antics*. Núm. 6, pp. 299-311.

-(1994). [Ressenya a] «Mariàngela VILALLONGA, La literatura llatina a Catalunya al segle XV. Repertori bio-bibliogràfic. Pròleg de Martí de RIQUER (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 34). Barcelona, Curial Edicions catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1993, 232 pp.». *Arxiu de Textos Catalans Antics*. Núm. 13, pp. 436-438.

-(2008). «Felip de Malla, president de la Generalitat de Catalunya, defensa la vil·la de Cervera de les vel·leïtats dels Trastámara». *Arxiu de textos catalans antics*. Vol. 27, pp. 87-113.

-(2009). «Estudiants catalans en dret en les Tabulae repetitionum et disputationum universitatis bononensium». *Arxiu de textos catalans antics*. Núm. 28, pp. 635-639.

PÉREZ MARTÍN, Antonio (1969). «Il Corpus scholarium bonionensium». *Bollettino informativo dell'Istituto Giuridico Spagnolo in Roma*. Núm. 17, pp. 7-11.

-(1998). «Génesis de las Compilaciones del derecho catalán». *Studia Gratiana*. Núm. XXIX, pp. 685-708.

-(2001). «La presencia de los catalanes en Bolonia». *Revista de dret històric català*. Núm. 1, pp. 243-250.

PIANA, Celestino (1984). *Il "Liber secretus iuris caesarei" dell'Università di Bologna 1451-1500*. Orbis Academicus, Saggi e documenti di Storia delle Università raccolti da Domenico Maffei. Vol. 1. Milano: Giuffrè Editore.

-(1989). *Il "Liber secretus iuris pontifici" dell'Università di Bologna 1451-1500*. Orbis Academicus, Saggi e documenti di Storia delle Università raccolti da Domenico Maffei. Vol. 2. Milano: Giuffrè Editore.

PIRRO, Rocco (1733). *Sicilia sacra disquisitionibus et notitiis illustrata*. [...] *Editio tertia emendata et continuatione aucta cura et studio S.T.D.D. Antonini Mongitore Metropolitanae ecclesiae Panormitanae canonici, iudicis synodalis et in SS Inquisitionis Siciliae Tribunali Qualificatoris et Consultoris Accessere additiones et notitiae Abbatiarum Ordinis sancti Benedicti Cistercensium et aliae quae desiderabantur auctore P. Domino Vito Maria Amico a Catana S.T.D. ac Decano Casinensi*. Vol. 1. Panormi: apud haeredes Petri Copulae.

PONS I GURI, José María ed. (1982). *Actas de las Cortes Generales de la Corona de Aragón de 1362-63*. Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón. Volumen L. Madrid: Ministerio de Cultura.

PONS I GURI, Josep Maria - FONT I RIUS, Josep Maria ed. (2004). *Constitucions y altres drets de Catalunya, compilacions de 1495, 1588-1589 i 1704*. 4 Vol. Barcelona: Editorial Base.

PUIG I OLIVER, Jaume de (1998). «Documents relatius a la inquisició del "Registrum litterarum" de l'ADG (segle XIV)». *Arxiu de textos catalans antics*. Núm. 17, pp. 361-462.

-(2001). «L'exemplar sevillà manuscrit del Compendium Constitutionum Cathaloniae Generalium», *Quaderns de la selva. Centre d'estudis selvatans*. Núm. 13, pp. 281-288.

REXACH SALA, Albert (2013). «Censals i dots: mercats financers i matrimonis en una ciutat catalana baixmedieval (Girona, 1340-1440)». *Família a la baixa edat mitjana (s. XIII-XV)*, Actes del III Seminari d'Estudis Medievals d'Hostalric (15-16 de novembre de 2012, Hostalric), pp. 49-66.

RIERA I MELIS, Antoni (2009). «La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu». *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. Núm. 30, pp. 153-249.

RIERA I SANS, Jaume (1999). *Catálogo de Memoriales e inventarios. Siglos XIV-XIX. Archivo de la Corona de Aragón*. Ministerio de Educación y Cultura: Salamanca.

RIPOLL, Acaci de (1644). *Regaliarivm Tractatvs eminentissimo et reverendissimo Alexandro Bichio episcopo carpektoracten. S.R.E. Cardinali Dicitvs avctore nobili don Acacio de Ripoll olim in antiquissima sertoriana oscensi Vniuersitate postea in Barcinonensi legum interprete*. Barcinone: ex praelo Gabrielis Nogues, in Vico Sancti Dominici, Expensis Francisci Menescal, mercatoris Bibliopole, et Gabrielis Nogues Typographi.

ROMAGUERA, Francisco (1691). *Constitutiones synodales diocesis gerundensis in unum collectae, renovatae et auctae sub illustrissimo et reverendissimo D. Fr. Michaele Pontich, episcopo gerundensi, regio consiliario, etc.* Gerunde: Sumptibus Hieronymi Palol, M.DC.LXXXXI.

RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1990). «L'arxiver Diego Garcia». A RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1990). *Humanisme i Renaixement*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 329-351.

RUBIO Y CAMBRONERO, Ignacio (1950). *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*. 2 vol. Barcelona: Diputació provincial de Barcelona.

RUSSO, Salvatore (1991). «La cattedrale di Siracusa». Società siracusana di storia patria (1991). *Archivio storico siracusano. Nuova serie III, V*. 1991. Siracusa: Società siracusana di storia patria. Núm. 24, pp. 35-62.

RYDER, Alan (2008). *Alfonso el Magnánimo, rey de Aragón, Nápoles y Sicilia (1398-1458)*. Valencia: Diputación de Valencia.

SÁEZ GUILLÉN, José Francisco (2002). *Catálogo de manuscritos de la biblioteca Colombina de Sevilla, Cabildo de la Santa, Metropolitana y Patriarcal Iglesia Catedral de Sevilla*. Sevilla.

SALRACH, Josep M. (2003). «Catalunya i la corona d'Aragó a la segona meitat del segle XIV». A BERGÉS, Carme - SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel coord. (2003). *El naixement de la Generalitat de Catalunya*. Lleida: Museu comarcal de Cervera.

SALLERAS CLARIÓ, Joaquín (2007). *La baronía de Fraga: su progresiva vinculación a Aragón (1387-1458)*. Barcelona: Universitat de Barcelona. (tesi doctoral.)

SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, Isabel (2004). *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

-(2005). *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Sindicatura de comptes de Catalunya.

SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel (2001¹). «La convocatoria del “Usatge Princeps namque” en 1368 y sus repercusiones en la ciudad de Barcelona», a *Quaderns d'Història*. Núm. 4, pp. 79-107.

-(2001²). «La presión fiscal en un año difícil: Cataluña, a mediados de 1374 - mediados de 1375». *Mayurqa*. Núm. 27, pp. 27-45.

-SANS I TRAVÉ, Josep Maria, a cura de (1992). *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Pròleg i transcripció per Marina MITJÀ. Barcelona: Fundació Noguera.

-dir. (1994). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Vol. 1. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

-dir. tècnic (2005). *Catàleg de pergamins del fons de l'ajuntament de Girona (1144-1862)*. Barcelona: Arxiu Municipal de Girona; Fundació Noguera. 2 Vol. (Col·lecció Diplomatari.)

SOBREQUÉS, Santiago (1951). «Censo y profesión de los habitantes de Gerona en 1462». *Annals de l'Institut d'Estudis gironins*. Núm. 6, pp. 194-246.

-(1952). «Leyenda y la historia en el sitio de Gerona de 1462». *Annals de l'Institut d'Estudis gironins*. Núm. 7, pp. 267-350.

-(1973). *La guerra civil catalana: del segle XV*. 2 Vol. Barcelona: Edicions 62.

-(1978). *Història de la producció del Dret català fins al Decret de Nova Planta*. Girona: Col·legi universitari de Girona.

-(1982). *El compromís de Casp i la noblesa catalana*. Barcelona: Curial.

SOBREQUÉS, Jaume (1991). «El pactisme en l'origen de la crisi política catalana: les corts de Barcelona de 1413». A *Les Corts a Catalunya. Congrés d'Història institucional. Actes del Congrés d'Historia Institucional, 28, 29 i 30 d'abril de 1988* (1991). Barcelona: Departament de cultura, pp. 79-85.

SOLDEVILA, Ferran (1962). *Història de Catalunya*. 3 volums. Barcelona: Editorial Alpha.

SORBELLI, Albano (1938-1942). *Il “Liber secretus iuris caesarei” della Università di Bologna. I: 1378-1420, II: 1421-1450*. Bologna.

TORRES AMAT, Félix (1836). *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*. Barcelona: Imprenta de J. Verdager.

VALLS I TABERNER, Ferran - PUJOL I TUBAU, Pere (1927). «El “Compendium Constitutionum Cathaloniae” de Narcís de Sant Dionís». *Revista Jurídica de Catalunya*. Núm. 23, pp. 228-274, 352-370 i 440-467.

VALLS I TABERNER, Ferran (1928). «Les Constitucions catalanes de les Corts generals de Montçò, de 1289». *Revista jurídica de Catalunya*. Núm. 24, pp. 265-272.

VALLS I TABERNER, Ferran - d'ABADAL Y VINYALS, Ramon (1985). *Los Usatges de Barcelona*. Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias de Barcelona.

VICENS VIVES, Jaume (1978). *Historia de los remensas en el siglo XV*. Barcelona: Ediciones Vicens Vives.

-(1988). *Els Trastàmars (segle XV)*. Barcelona: Ediciones Vicens Vives.

VILALLONGA, Mariàngela (1993). *La literatura llatina a Catalunya al segle XV*. Barcelona: Curial/PAM.

VILLANUEVA, Jaime (1850). *Viage literario a las Iglesias de España*. La Seu de Urgel y Gerona. Tomo XII i XIV. Madrid: Publicado por la misma Academia.

ZARCO CUEVAS, Julián (1932). *Catálogo de los manuscritos catalanes, valencianos, gallegos y portugueses de la biblioteca de El Escorial*. Madrid: Tip. De Archivos, pp. 96-99.

ZURITA [se cita pel número de llibre] = ZVRITA, Geronimo (1668). *Los cinco libros postreros de la primera parte de los Anales de la Corona de Aragón [...]. Tomo segvndo*. Impresos en Çaragoça: por los Herederos de Pedro Lanaja, y Lamarca, Impressores del Reyno de Aragón, y de la Vniversidad. / -(1669). *Los cinco libros primeros de la segvnda parte de los Anales de la Corona de Aragón [...]. Tomo tercero*. Impresos en Çaragoça Impressores del Reyno de Aragón, y de la Vniversidad.

Bases de dades:

pares.mcu.es [PARES: Portal de Archivos Españoles]
<http://pares.mcu.es/ParesBusquedas/servlets/Control_servlet?accion=10> [data de consulta: 2014, fins setembre]

base biteca [Philobiblon BITECA]

< http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/search_en.html > [data de consulta, 2014, fins setembre]